

A
A000 404 834 4

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

REESE LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF CALIFORNIA.

Received Mar. 29, 1893.
Accessions No. 50735 Class No.

Southern Branch
of the
University of California
Los Angeles

Form L 1

PA
610
V;
V.

This book is DUE on the last date stamped below

JUL 26 1965

RECEIVED
LD-URL

AM JUL 26 1965 PM
7-4 4-9 8-10

Digitized by the Internet Archive
in 2008 with funding from
Microsoft Corporation

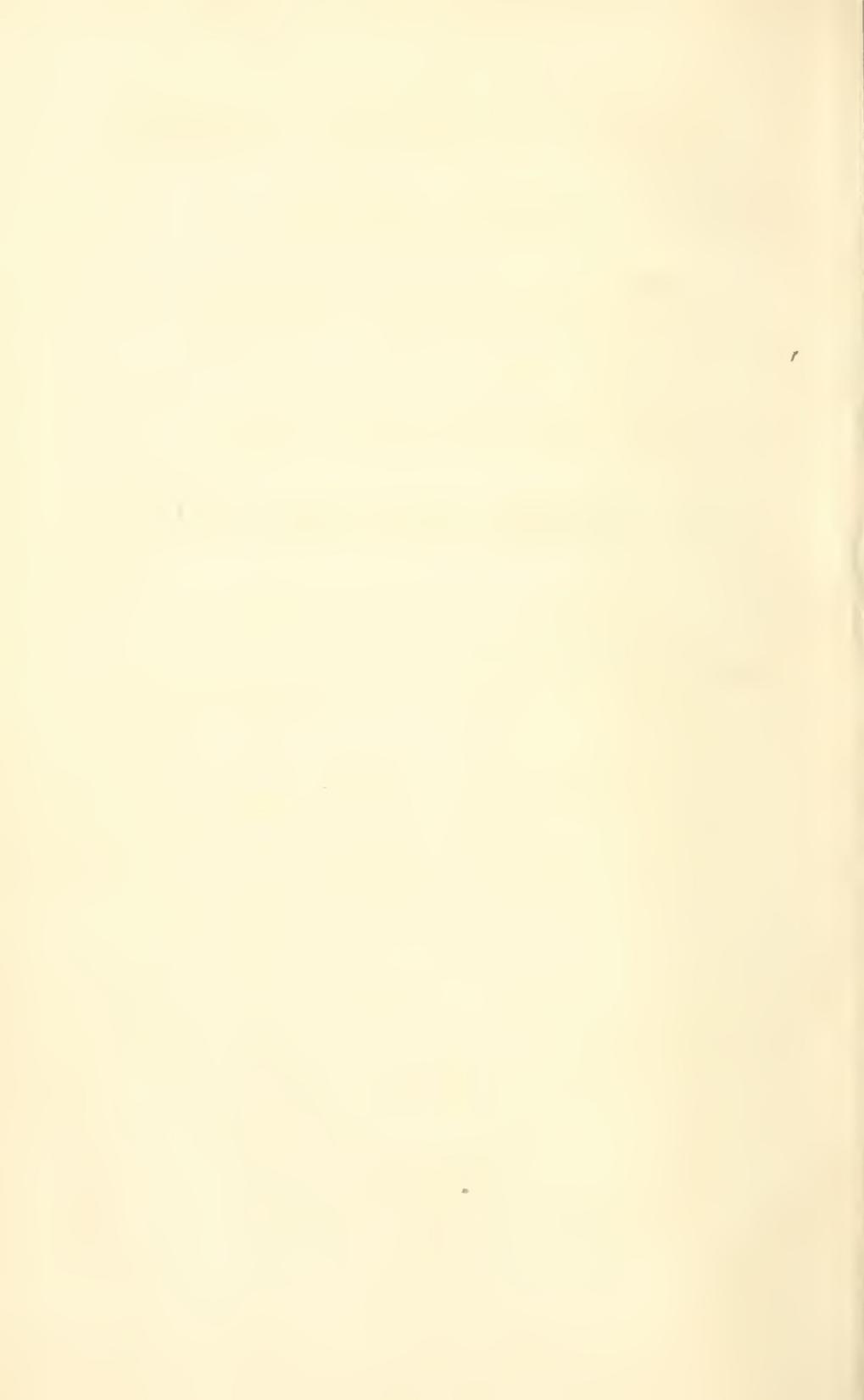
(1) $\{x_1, x_2, \dots, x_n\} = \{y_1, y_2, \dots, y_n\}$

(2) $x_1 = y_1, x_2 = y_2, \dots, x_n = y_n$

(3) $x_1 = y_1, x_2 = y_2, \dots, x_n = y_n$

Q. HORATII FLACCI
O P E R A O M N I A.

VOL. II.

5
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
598
599
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
698
699
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
798
799
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
898
899
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
988
989
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
998
999
999
1000
1000

OPERA OMNIA

EX EDITIONE J. C. ZEUNII

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITA.

75879

VOLUMEN SECUNDUM.

T

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1825.

50735

Nudis juncta sororibus.

Insanire juvat: cur Berecyntjæ
Cessant flamina tibiæ?

Cur pendet tacita fistula cum lyra? 20
Parcentes ego dexteras
Odi: sparge rosas; audiat invidus
Dementem strepitum Lycus,
Et vicina seni non habilis Lyco.

quam tria pocula. Placet furere. Quare tacet sonus fistulae Phrygiae? Quare tibia cum cithara pendens non resonat? Manus ego cessantes avors. Sterne rosas, puer. Strepitum insanum audiat Lycus invidus, necnon vicina Lyco retulo

Marcilii, qui præfert: sed veretur Bentl. ut recte aspexerit vocabulum. Attamen recepit Cuning. improbante Jani.—18 Hic nova Ode incipit ap. Sivr. cum Inscriptione, *Ad Telephum*, quam ex Alcmane expressam vir doc-tissimus narrat, argumenta ducens, ut solet, e nominibus propriis. *Berecyntjæ* edd. vett. ap. Zeun.—20 Cuning. emend. *pendent*, improbante Jani.—24 Antiquiss. Blandd. Cruqnii, *habili*, cui valde placet. Sed Acron mendo

NOTÆ

tes autem pacem et animi tranquillitatem, tria tantum pocula indulgent, plura vero prohibent.

17 *Nudis*] Sine dolo, frande, fuceo.

Sororibus] Tres numerantur enim, Aglaia, Thalia, Euphrosyne. Vide IV. Od. 7. 5. ibique Not.

18 *Insanire juvat*] Noster I. Od. 27. de insania ex immodica compotatione: ‘Verecundum Bacchum Sanguineis prohibete rixis,’ et, ‘impium clamorem lenite, sodales.’ De liberiori paulo animi gestientis lascivia, II. Od. 7. in fine. ‘Non ego sanius Bacchabor Edonis: recepto Dulce mihi furere est amico.’

Cur Berecyntjæ Cessant flamina tibiæ] Cur non jam inflantur et insont tibiæ et citharæ, ad integrum convivii hilaritatem? Illæ adhibebantur in sacris Cybelæ, quæ a Berecyntho Phrygiæ monte, ubi colebatur, Berecyntbia dicta est. Alii dicunt tibias inventas primum in Phrygia et Lydia: ac propterea Berecyntias hic vocari, Lydas autem

IV. Od. 15. 30. Porro harum modus et numerus concitator, proindeque bacchantibus matris Deum sacrificiilis magis etiam permovendis, (de quibus I. Od. 18.) quibusvis epulantibus etiam et compotantibus plusenulum excitandis accommodatus. Contra, Doricus modus gravis ac sedatus, enique docendos pueros, præcipit Aristot. Polit. VIII. Æolius saltationis aptns. Ionius vetus asperior, novus mollior.

21 *Parcentes dexteras*] Vel parce vnum ministrantes, vel a cantu pul-sandisqne instrumentis Musicis ces-santes, torpentes, otiosas.

22 *Sparge rosas*] Ut nihil lætitiae desit, o puer, etiam floribus sterne mensam ac triclinium.

Audiut invidus Dementem strepitum Lycus] Clamor ac strepitus noster ebriosis consuetus et hilaritatis index, Lyci vicini nostri, capularis, morosi, auribus obstrepat, bilemque et invidiam moveat.

24 *Vicina seni non habilis*] Quippe

Spissa te nitidum coma,
Puro te similem, Telephe, Vespero
Tempestiva petit Rhode :
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

25

minime idonea. O Telephe, nubilis Chloë querit te densis capillis splendidum, te nitido parem Vespero : me incendit lentus amor Glyceræ meæ.

laborat. Vid. Bentl. Item probat ex codd. Rutgers. Lectt. Venus. VII. p. 271. quia vir senex rectius inhabilis dicatur puellæ, quam contra.—25 ‘Cuning. conj. crispa vel sparsa, nulla necessitate.’ Jani. Ultimos quatuor vs. omisit Sanad.—27 Chloë vulgata lectio. Cloa, Cloë, Colohe aberrat. Sed Rhoda quid. Lamb. Bentleii Colbert. Rhode (vel aberrando Rode, Hrode) Acr. duo Blandd. Mart. Sil. Cruq. duo Fabr. Pulm. Beller. pro var. lect. Bentl. Leid. Regin. Reg. Soc. Petrens. et Vigorn. Gott. Sax. Mentel. Fran. Helmst. Lips. I. a m. pr. et Lips. 2. a m. s. Harl. 2. 3. 4. 5. 6. item Basil. 1555. Bentl. Cun. ‘Sine dubio vera hæc lectio; vix enim librarii ignotum sibi et in Horatio inusitatum nomen pro notiori Chloës substituerent. Rhode autem libertinaram nomen, sæpius occurrentis, apud comicos inprimis, et in inscriptt. antt. vid. Bentl.’ Jani.

NOTÆ

junior adolescentula. Ergo et ipsa, senibus caloris defectus calvitiem quæ tristiori seni nubere voluerit, nostram audiat lætitiam, quo perpetram se fecisse non sine dolore agnoscat.

25 *Spissa te nitidum coma*] Densi capilli juvenem indicant: nam in

senibus caloris defectus calvitiem gignit.

26 *Vespero*] Sideri vespertino.

28 *Me lentus Glyceræ, &c.*] Contabescere facit, langnore afficit, et consumit: ‘lentis penitus macerat ignibus,’ ut est in I. Od. 13.

ODE XX.

AD PYRRHUM.

Eximiam Nearchi delicati pueri formam prædicat, significans ambiguum sibi videri, utri Veneri sit aptior. (Certat cum puella de Nearcho pueru formoso Pyrrhus, Zeun.)

NON vides quanto moveas periclo,

O Pyrrhe, an non agnoscis quam periculose Gætulæ leænae fætus auferas? Paulo

Deest hæc Ode Editioni Sanad.—1 *Num vides Alt.* 2. a m. sec. *moveas tumultu* cod. vet. Hen. Steph. item Bentleii Leid. Regin. Bodl. I. et Colbert. pro v. l. nt sit: ‘Quantum tumultum excites, dum moves,’ &c. Sed, ut

NOTÆ

Metrum idem quod I. Od. 2.

1 *Non vides quanto, &c.*] Missis fig-

mentis ad somniatores quosdam, qui

hic commenti sunt nescio quam Alle-

Pyrre, Gætulæ catulos leænæ ?
 Dura post paulo fugiæ inaudax
     Prælia raptor ;
 Cum per obstantes juvenum catervas   5
 Ibit insignem repetens Nearchum :
 Grande certamen, tibi præda cedat
     Major an illi.

*post tu prædo timidus sæva certamina detectabis, quando per turmas adolescentum
 obsistentes perget illa excellentem Nearchum requirens. Magna contentio utrum*

Bentl. vidit, hæc lectio est ex iii. Od. 27. 17.—3 *Dura* Brod. nou improbante Jani. *paulum* quidam Lambini, Mart. et Mald. Crænii, Pulmanni Hunn. Beller. a m. pr. et Diesth. Bentleii Græv. Magdal. et Galiens. unus Bersmanni, Brod. Exc. Sax. Lips. 1. pro v. l. Dess. 2. Alt. 1. Venett. 1477. 1478. 1492. Locher. et Ascens. sed *paullo* vel *paulo* plurimi optimi.—5 *Dum* Harl. 2.—6 *Nearchon* Cuning. *Mearchum*, *Nearcum*, variantes ap. Jani.—7 *Grande certamen* Acr. Porphyr. ad antecedentia trahunt et jungunt, *ibit grande certamen*, h. e. ipsa leæna certans. Tum Acr. ‘ ibi cognoscet, tibi an illi major accedat victoria.’ *Grande certamen erit* Lips. 3. e

NOTÆ

goriam de Pyrrho Epirotarum Rege pro Tarentinis adversus Romanos belante, et per ‘leænam’ urbem Romam, per ‘catulos’ Rom. Principes interpretati sunt; explosis etiam aliis qui M. Antonii res gestas metaphorice hic notari, perperam dixere; tu, Lector emunctæ naris, intellige simpliciter Pyrrhum Horatii quendam sodalem mulieri amanti puerum Nearchum eripere atque sibi addicere nitementem: quem a tali consilio dimovere conatur Poëta.

Quanto moveas periculo, &c.] Nimirum tam periculose amasium suum puellæ abstrahis, quam leænæ catulæ raperes. Vide Plin. viii. 16.

2 Gætula] Gætulia Africae regio, leonum aliarumque ferarum nutritrix: de qua jam i. Od. 23. 10. et ii. Od. 20. 15.

3 Dura post paulo fugies, &c.] Nil enim acrius irritata muliere, præser-tim sibi quod amat asserere labo-ranti. Senec. Herc. CEt. 233. ‘Crn-

entus fœminas stimulat dolor. . . . Scylla et Charybdis Sicilia contor-quens freta Minnis est timenda. Nulla non melior fera est.’

Inaulax] Vox nova ab Horatio uno unsurpata. De jure voces novas fin-gendi ipse ad Pisones disserit vs. 55. et seq. ubi, inter alia, hæc scribit: ‘Ego cur acquirere paucia, Si pos-sum, invideor, cum lingua Catonis et Enni Sermonem patrium dita-verit, et nova rerum Nonina protu-lerit? licuit, semperque licebit, Signa-tum præsente nota producere nonen-, &c. . . . si volet usus, Quem penes arbitrium est, et jus, et norma lo-quendi.’

5 Cum per obstantes juvenum catervas] Observa, lector, quam eleganter in allegoria sua persistat. Sensus est: Cum illa, spretis amatoribus bene multis, unum quæret Nearchum.

6 Insignem] Præclarum semper vi-detur quodecumque amatetur.

7 Grande certamen, tibi præda, &c.]

Interim, dum tu celeres sagittas
Promis, hæc dentes acuit timendos ; 10
Arbiter pugnæ posuisse nudo
Sub pede palmam
Fertur, et leni recreare vento
Sparsum odoratis humerum capillis,
Qualis aut Nireus fuit, aut aquosa 15
Raptus ab Ida.

præda tibi potior an illi eveniat. Interea dum tu velocia tela educis, illa vero dentes formidando exacuit; dicitur controversia judec collocasse victoriam sub nuda planta, ac levi aura oblectare crines odoribus perfusos, in scapulam pendentes; similis vel Nireo, vel Ganymedi ex Ida aquis abundante subtracto.

*****

glossa. Vs. 7. 8. parenthesi includunt Baxt. Gesn. et Comb.—10 ⁴ Alt. 1. *superbus*: memorabilis lectio, neque contemnenda; est enim, ut recte doctiss. Nagel. vox et sonantior et ornatior. Jani.—13 Lips. 4. Alt. 1. Venett. et Vet. Comb. *recreasse vento*.—14 Mentel. *adoratis h. capillis*.—15 *Nereus*, indocto lapsu, codd. Torrentii, unus Bersmanni, Lips. 1. 2. 3. 4. Franeq. Helmstad. et Dass. 2. Eadem varietas Epod. xv. 22. *aut aquosus* Lips. 4. Atterbury conj. *Qualis aut Nireus, puer aut, &c.* quam conjecturam recepit Kidd. Bentl. pro *Raptus* maluit *Pastor*.

NOTÆ

An tibi potius quam illi cedat Nearchus, quem umerque ardetis ac deperitis.

9 *Dum tu celeres sagittas Promis]*
Dum tu artes omnes insumis ad puerum tibi asserendum; illa iram, odium, probra, vindictam in te raptorem comparat, omnique ope suum sibi vindicat.

11 *Nudo Sub pede]* Nearchus citra periculum, immo cui cedat parum sollicitus, vos de se contendentes otiose et frigide spectat, suosque duntaxat enrat capillos coniere et odoribus aspergere.

14 *Sparsum odoratis, &c.]* Vide 11. Od. 11. 15.

15 *Nireus]* Hic Naxi Rex, Graecorum post Achilleum formosissimus; de quo Homer. Iliad. B. Propert. iii. 18. ‘Nirea non facies, non vis exemit Achilleum.’

Aquosa] Ex illo Troadis monte di-

cuntur manasse pridem flumina quindecim: at eorum plurima suo tempore iam exaruisse, scribit Plinius. Apud Athen. xv. 8. vocatur *Ὀπος πολυπιδάκου Ἰδης*. *Mons Idæ plures habentis fontes*. Præ ceteris autem fluminiis ibi scaturientibus nominantur Xantus seu Scamander, Simois, &c. Homer. Iliad. A.

16 *Raptus ab Ida]* Ganymedes Trois Regis filius, ob pulchritudinem a Jove aquilæ speciem induito raptus, cum in Ida monte puer venaretur, atque in conviviis Deorum factus pocillator. De eo vide Luciani Dialogum. Et Ovid. Met. x. Fab. 4. Hac porro fabula indicatur sapientem virum luminibus et claritate virtutum refulgentem Dei consuetudine dignum effici, atque ad Deum per sapientiam rapi et sublevari. Vide Cie. Tuscul.

Ida] Mons duplex hujus nominis;

NOTÆ

alter apud Cretam insulam, de quo non mentio est hic; alter in Troade apud Phrygiam Asiæ minoris regionem, Paridis judicio famosus, omnium qui circa Hellespontum sunt altissimus. Diod. Sic. vi. 15. et xvii. 1.

ODE XXI.

AD AMPHORAM.

Virum gravem et sapientem Messalam Corvinum, die quodam festo apud se agentem, recitatis vini laudibus, ad hilaritatem invitat.

O NATA mecum consule Manlio,
Seu tu querelas, sive geris jocos,
Seu rixam et insanos amores,
Seu facilem, pia testa, somnum ;
Quocumque lectum nomine Massicum

5

O bona amphora, sub Manlii consulatu mecum facta, sive querimonias, sive risus, sive jurgia et dementes amores, sive placidum soporem producis, quocumque titulo

Ode octava Libri secundi in Ed. Sanad.—1 *Mallio*, vel *Malio*, Scholl. unus Bersmanni, Anhalt. Fabr. codices Torrentii, Dess. 2. Lipss. 1. 4. Helmstad. in marg. Basill. 1555. 1580. aliaeque edd. vett. ‘Male! Noster enim natus Consule Manlio, et alia minusque illustris gens Mallia fuit.’ Jani.—2 Lipss. 3. 4. seu geris; Cuning. genis, ab antiquo ‘geno,’ pro ‘gigno.’—3 Lips. 1. a m. pr. *Seu rixas*.—4 *Testa* maiuscula litera, Bentl. Cuning. Sanad. Jones. et Kidd. *pia*, *Testa*, *somnum* distinguit Bentl. in Cur. Noviss. ut *pia* non nisi ad *somnum* pertineat, probante Klotz. Lect. Venus. p. 324. Bentleium securus est Kidd.—5 *Quocumque factum numine*, (h. e. quacumque potestate prædictum,) conj. Bentl. quam conjecturam, Bentleianarum prope omnium pessimam, jure asperius perstrinxit Cuning. Animady. cap. XIII. p. 221. Lips. 2. *nomine*, et superappositum *u*, ut sit *numine*. Kidd. ex conjectura Valart.

NOTÆ

Metrum idem quod 1. Od. 9.

1 *O natu mecum*] Vino impleta, et condita in horreo tum cum ego natus sum Venusii in urbe Apuliæ; consulatum Romæ gerente L. Manlio Torquato cum L. Anrelio Cotta anno Urbis conditæ 688. Vide Epod. xiii. 8. ubi hunc Torquatum vocat sunm Consulem.

2 *Seu tu querelas, sive geris jocos, &c.*] Varios effectus vini juxta varias hominum affectiones belle exprimit.

Nam qui a natura biliosus, vino fit iracundior; qui libidinosus, lascivior, petulantior, &c. Quidam jocosi post vinum, alii somnolenti, &c. Galli lepide vocant, *un vin de singe, un vin de lion, de chien, de cochon*.

5 *Quocumque lectum nomine, &c.*] Cujuscumque nomen Consulis inscriptum habes, quo ætas notetur vii quod contines. Vide 11. Od. 3. 8. Not. De Massici bonitate et patria 1. Od. 1.

Servas, moveri digna bono die,
 Descende, Corvino jubente,
 Promere languidiora vina.
 Non ille, quanquam Socraticis madet
 Sermonibus, te negliget horridus : 10

condis exquisitum Massicum, mereris proferri celebri die; veni sundere vina senectus centia volcente Corvino. Hic, licet imbutus sit Socraticis disciplinis, haud austernus

Præf. ad Hor. VIII. 9. edidit, *Quodcumque latum nomine, &c.*—10 Bentleii Leid. et Petrens. Lipss. 1. 4. cum edd. Bel. t. Cuning. et Kidd. negligit, h. e. non solet te negligere. Ceteri omnes codd. et edd. negliget, probante Jau,

NOTÆ

6 *Bono die*] Festivo, mihi fortunato et honorabili, cum dignatur Corvinus divertere apud me, cœnare domi meæ, et poscere si quod habeo melioris notæ vinum.

7 *Descende*] Ex ista voce patet olim vasa vinaria non, ut apud nos hodie, in subterraneis, sed in editoribus apothecis atque horreis collocari solita, ut fumosa indeque matura fierent: quod jam alibi notavi, iterumque Poëta noster innuit, sequenti Ode xxviii. vs. 7. Vide supra Od. VIII. hujus libri.

Corvino jubente] M. Valerius Messala Corvinus Augusti ævo vir clarissimus, Consul anno U. C. 722. qui et de Gallia quatnor post annis triumphavit. Is est quem suis carminibus adeo celebrat Tibullus, I. 3. et IV. 1. sic incipit: ‘Te Messala canam; quanquam tua cognita virtus Terret, ut infirma valeant subsistere vires.’

8 *Promere*] Hoc jungunt alii cum voce *descende*; alii cum *jubente*. Quicquid sentiant aliqui, parvi refert ad quod referas.

Languidiora vina] Senectute seu vetustate matura, mitiora, salubriora. Vide supra Od. XVI. vs. 35. ibique Not.

9 *Non ille, quanquam Socraticis, &c.*]

Etsi refertus, id est, apprime instrutus est Corvinus Socratica et Academica Philosophia, non te despiciet opia testa: et quanquam madet totus placitis ejusmodi severioribus, haud tamen refugit interdum madere etiam vino, ad diluendas curas levandosque animi labores suos pro Republica: nam et hoc novit sapientissimo enique usurpatum. Plato scribit vinum hominibus a Deo contributum velut remedium adversus senectutem, ut redire ad juventutem videantur, et mestitia eos capiat oblivio. Seneca Stoico supercilie mire gravis aiebat nonnunquam usque ad ebrietatem veniendum, non quæ mergat nos, sed deprimat curas. Vide Cœl. Rhodig. XXVIII. 32. et alibi.

Socraticis Sermonibus] Socrates hominum sapientissimus Apollinis oraculo declaratus est. Ejus dogmata amplexi sunt præ ceteris bene multis illustriores isti, Plato, Xenophon, Antisthenes. Diogen. Laërt. lib. II. &c. Cic. Tusc. III. ait ab eo ‘omnem quæ de vita et moribus est Philosophiam manasse.’ Tusc. V. ‘Primum illum devocasse Philosophiam e cœlo... et coëgisse de vita, moribus, rebusque bonis et malis querere.’ Noster ad Pison. vs. 310. ‘Rein tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ.’

Narratur et prisci Catonis
Sæpe mero caluisse virtus.

te aspernabitur. Resertur antiqui virtus Catonis etiam vino frequenter calefacta

qui addit, ‘Insignes nugas propinat Bentleius.’—11 Barth. ad Claud. Bell. Get. 481. legit *Narratur intonsi Catonis*.—12 Bentleius, spreta omni librorum auctoritate, e Mario Victorino Grammatico, p. 2606. legit, *mero incalusisse*. Putat snaviorem inde versum evadere, et meliorem sensum. Bentleium se-

NOTÆ

11 *Narratur et prisci Catonis, &c.]* Ipse Cato virtute insignis narratur vino liberalius hausto sæpe incalusisse. Hic vero quæri potest, an vino corpus incalescat, ut calido medicamento? Respondet Galenus Constitut. III. non incalescere nisi ut alimonia corpori accommoda. Nam sicut igni congruens materia incendium facit majus, ita corporibus simile alimentum que natura calent satis, et robur adjicit, et calorem anget, &c. Hæc ille. Vide Cœl. Rhodig. xxviii. 29. ubi explicat enī propositi senibus vinum.

Catonis] Quis ille, an Major, an Uticensis et Junior? De Uticensi proditur sane, integras duxisse perpotando noctes. Testes Plutarchus, aliquique. Et cum Memmius quidam in conventu dixisset, Catonem totas noctes in vino permanere et ebrium esse, suscepito sermone Cicero respondit: quin addis etiam totos dies alea ludere? Seneca de Tranquill. cap. xv. ‘Cato,’ inquit, ‘vino laxabat animum curis publicis fatigatum.’ Ubi Lipsius de Uticensi diserte explicat, huncque affert Horatii locum, quem modo tractamus. Idem Cato mensam maxime amicorum parentem et procreaticem existimavit: idem solitus erat dicere Cæsarem sobrium accessisse ad evertendam Rempublicam. Vide Cœl. Rhodig. xxviii. 8. et 32. At duo tamen arguunt Catonem hunc Juniorem minime hic ab

Horatio indicari. Alterum est vox *narratur*, quæ nequaquam adhibetur a Poëta, si innueret Catonem illum Uticensem cum quo vixerat, quemque florentem viderat; siquidem Horatius annos ætatis habebat virginiti, quando se Cato Uticæ interermit. Alterum est epithetum *prisci*, quæ omnino Porcio Catoni, non ita vero Uticensi congruit. Nec enim satisfaciunt qui priscam virtutem pro solidâ, vera, severaque ponî obtundent. Ergo Cato Major accipiendus. Quamvis etenim valde sobrium fuisse constet, at ei nihilominus ebrietas seu vinositas ab æmulis et adversariis objecta est: ad quod allusit Poëta. Adde quod apud Ciceronem de Senectute, illę ipse Cato Major profiteatur ita de se: ‘Ego propter sermonis delectationem tempestivis quoque conviviis delector, nec cum æqualibus solam, qui pauci admodum restant, sed cum vestra ætate etiam atque vobiscum: habeoque senectuti magnam gratiam, quæ mihi sermonis aviditatem auxit, potionis et cibi sustulit. Quod si quem ista delectant, ne omnino bellum indixisse videar voluptati, cuius est etiam fortasse quidam naturalis modus, non intelligo ne in istis quidem voluptatibus ipsis carere sensu senectutem. Me vero delectant et sermo in poculo, et pocula... conviviumque vicinorum quotidie compleo, quod ad multam noctem quam maxime possumus vario

Tu lene tormentum ingenio adinoves
Plerumque duro : tu sapientium
Curas et arcanum jocoso
Consilium retegis Lyæo : 15
Tu spem reducis mentibus anxiis,
Viresque ; et addis cornua pauperi,

fuisse. Tu dulcem vim adhibes animo interdum asperiori : tu sapientum intimas et anxias cogitationes revelas per vinum festivum. Tu reddit fiduciam et robur

cuti Wakef. et Kidd. ‘*Tu leniter mentem emend.* Waddel. Anim. Critt. p. 46. nam ad ingenium durum expugnandum non *leni* tormento, sed fortibus armis opus esse; quod quidem non necesse est sane refelli. Comparat vir doctiss. Horat. 11. Epist. 2. 36. et ait se repperisse in codice Vatic. *Tu leniter tormentum.* Mox amores nonnulli ap. Glarean. duo Bersm. Brod. cum glossam. ‘separat,’ ac e nostris Mentel. Doss. 2. Lips. 3. 4. item Lips. 1. a m. s. (a m. pr. *remores*) et Lips. 2. a m. pr. Helmst. Frameq. cum scholio: ‘removet,’ et *lene* cum nota: ‘leniter.’ Sed aperte jungendum *lene tormentum*, oppositum eleganter *ingenio duro*.’ Jani.—14 Doss. 2. *tu sapientius.*—15 Lips. 3. *Curas et arcana.*—16 Lips. 4. *reteges;* Alt. 2. a m. pr. *religas.*—17 *Tu spes* Helmstad. *Tu spem reducas* Mentel.—18 Lips. 2. a m. pr. *et addes cornua.*—

NOTÆ

sermone producimus.’ Huc etiam facit quod scribit Plinius xiv. 4. ‘*Catonum ille primus*,’ inquit, ‘*triumpho et censura insignis, magis tamen claritate literarum, præceptisque . . . agrum colendi, . . . de vitibus nivis que ita prodidit; qui locis vino optimus,*’ &c.

13 *Tu lene tormentum, &c.]* Per te leniter ingenia torquentur, et qualia sint explorantur: severiora mitigan-
tur, duriora molliuntur, &c. Plato de Legibus ait vinum esse tormentum minime sumtuosum aut periculoso ad explorandos hominum affectus. Theognis dicebat aurum et argen-
tum igne probari et dignosci, at vino mentem hominis quamlibet sa-
pientis. Vide Epist. ad Pison. vs.
434. Non abludit adagium, ‘In vino veritas,’ et Persæ ejusdam apo-
phthegma, ‘nequaquam opus tormentis esse ad exquirendum verum, vino enim rectius elici.’ Vide Erasm. Sunt qui putent hic alludi ad arietes alias.

que machinas ejusmodi bellicas, quibus admotis urbium muri concutiuntur, dejiciuntur, expugnanturque: pace tamen illorum, prior interpreta-
tio non est posthabenda, multo minus, ut sanciunt, explodenda.

14 *Tu sapientium Curas, &c.]* Gra-
viores cogitationes reconditaque con-
silia hilari compotatione in lucem aliquando proferuntur.

16 *Lyæo]* Unum est e Bacchi cognominibus a λύειν, quod solvat et dis-
cuntiat ægritudines et curas.

17 *Tu spem reducis]* Apud Athen.
11. 1. ex Diphilo: ‘Bacchus cordatis et prudentibus viris amicus, ipseque sapiens æque ac suavis, abjectos et humiles facit assumere magnos spiri-
tus, superciliosus ac tetricus persuadet ut rideant, ignavis ut andeant, timidis ut fortes sint.’ Ex Chæremonie: ‘Per vinum conciliantur bi-
bentibus risus, sapientia, docilitas, bona omnia.’

18 *Addis cornua pauperi]* Baccho

Post te neque iratos trementi
 Regum apices, neque militum arma. 20
Te Liber, et, si læta aderit, Venus,
 Segnesque nodum solvere Gratiæ,
 Vivæque producent lucernæ,
 Dum redieus fugat astra Phœbus.

solicito ingenio: dasque animos inopi post te nec timenti Regum diadema nec bellatorum tela. Te exproment Bacchus et Venus, si favens affuerit, necnon Carites rinculum laxare tardiores, atque ardentes lychni, donec Sol reversus expellat sidera.

19 Aliquot codd. ut Helmst. Lips. 4. Harl. 2. 4. 5. et edd. vett. Locher. Venett. Ascens. Bentl. et Kidd. nec iratos; Harl. 1. 3. 6. et omnes ceteri, neque iratos; et sic e suis Lamb. Crnq. Torrent. alii. ‘Recte e legibns numeri.’ Jani. timenti Helmstad.—24 Sivr. fuget astra; et sic, ex conjectura Valart. legit Kidd.

NOTÆ

veteres affingebant cornua, quoniam
 e nimio vino truces fiunt ebriosi in-
 star bellinarum, inquit Festus. Vide
 supra 11. Od. 19. in fine. Ovid. Art.
 Am. 1. 239. ‘Tunc veniunt risus;
 tunc pauper cornua sumit. Tunc dol-
 lor et curæ rugaque frontis abit.’
 Per cornua designantur audacia, con-
 fidentia, robur, superbia, temeritas
 etiam et petulantia. Athen. x. 14.
*τῶν ἀγαθῶν βασιλεὺς οἶνος, honorum om-
 nium rex vinum.* 11. 1. ‘Ισχὺν δίδωσι ταῖς
ψυχαῖσι καὶ τοῖς σώμασιν. Robur et ri-
 res dat animis et corporibus. Ibid. cap.
 2. ‘Ἐσθλὸν ἀλεξάκακον πάσῃ ἀρ'ην. Po-
 tens remedium adversus omnem tristi-
 tiam.

19 Post te neque iratos trementi, &c.] Vino sumto roboratus inops et timi-
 dus quisque jam nec iratos Regum
 vultus aut minas expavescit, nec mi-

litum arma.

21 *Te Liber, &c.*] O testa, amphora,
 o bonum vinum, te in convivio pro-
 ducent Bacchus, Venus læta, Gratiae,
 Incernæ accensæ.

Liber] Cur pater Liber dicitur?
 An quod bibenti sit causa libertatis?
 fiunt enim audacieores ex vino homines
 plerique. An quia pro libertate
 Bœotia depugnavit? Plutarch. Probl.

Læta Venus] Mitis, bella, propitia,
 placida, non miscens contentiones et
 rixas aut etiam prælia, ut sæpius fit.

22 *Segnesque nodum solvere Gratiæ]*
 Detrectantes, nolentes separari, dis-
 trahi, abalienari quos junxerunt: con-
 cordia tenaces amantesque, insolubi-
 les. Unde illæ implexis et consertis
 inter se manibus pingi solent. Vide
 1. Od. 4. et 30.

ODE XXII.

IN DIANAM.

Epigramma in Pinum juxta villam suam stantem et a se Dianæ dedicatam. (Quid hic ad Sæculares Ludos referri possit plane non comminiscor. *Gesn.*)

MONTIUM custos nemorumque, Virgo,
Quæ laborantes utero puellas
Ter vocata audis, adimisque leto,
Diva triformis;

O Virgo præses montium et sylvarum, Dea formæ triplicis, quæ ter invocata subvenis mulieribus parturientibus, et eas morti eripis; sit tibi sacra pinus fundo

Ode decima sexta Libri primi in recensione Sanadoni. Edd. vett. Inscriptiōnē exhibent, *Diana officia celebrat.* In hac Ode codd. nil variant, nisi quod Lips. 1. a m. sec. exhibeat vs. 3. *letum pro leto;* et sic, ut videtur, legebat vetus Commentator ap. Crnq. notat enim: ‘adimisque, supple ‘pnellis.’’

NOTÆ

1 Metrum idem quod supra 1. Od. 2.
1 *Montium custos, &c.]* Venatrix, incola sylvarum. Adde quod herbis, plantis, arboribus vegetandi vim impertitur Luna.

2 *Quæ laborantes utero, &c.]* Partuentes iuvas ad infantem edendum in lucem: quæ et matri fratrem Apollinem parturienti opem et munus obstetricis exhibuisti. Luna scilicet poros et meatus corporis tempestive relaxans dat facilitatem partui et salubritatem. Cic. 2. de Nat. Deor. ‘Adhibetur ad partus quod ii matruncunt aut septem nonnunquam, aut ut plerumque novem Lunæ cursibus, qui quia mensa spatiæ conficiunt, menses vocantur.’ Idem fere Varro de Ling. Lat. lib. iv. ubi ‘Luna nascentium dux . . . parientes eam invocant.’ Diodor. Sicul. lib. vi. Plutarch. Sympos. iii. Problem. 1. &c.

3 *Ter vocata]* Ternarius numerus religione consecratus. 1. Od. 28. 36.

Audis, adimisque leto] Terent. And. iii. 1. 15. ‘Juno Lucina fer opem; serva me obsecro.’ Catull. Carm. xxxii. 13. ‘Tu Lucina dolentibus Juno dicta puerperis.’ Ovid. Fast. ii. 451. ‘Parce precor gravidis faciliis Lucina puellis, Matrnumque utero molliter aufer onns.’ Dionys. Halicarnass. lib. v. in ædem Junonis Lucinæ recens natorum infantium nomina ætatemque referri solita testatur. Cic. ante cit. ‘Ut apud Græcos Dianam eamque Luciferam, sic apud nostros Junonem Lucinam in pariendo invocant.’ Ne, Lector, mirere quod videantur confundi Junonis ac Dianæ munia. Nam Deos omnes ad Solem, Deas ad Lunam referri, egregie docet Macrob. Saturnal. 1. 17. et seq.

4 *Diva triformis]* Triplex quasi numen habens: Luna in cœlo, Diana in terris, Proserpina apud Inferos. Virgil. Æneid. iv. 511. ‘Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.’

Imminens villæ tua pinus esto,
Quam per exactos ego laetus annos
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

5

meo impendens; quam ego singulis annis evolutis gaudens aspergum cruore porci transversam morsionem tentantis.

NOTÆ

Hinc illud : ‘ Terret, lustrat, agit, Proserpina, Luna, Diana, Ima, superna, feras, sceptro, fulgore, sagitta.’ Alii, quod modo gibhosa, modo dimidiata, modo plena.

5 *Imminens villæ tua pinus esto]* Volo tibi sacram esse pinum meæ villæ imminentem ; et ad eam quotannis tibi mactabo aprum.

6 *Per exactos annos]* Completo et finito unoquoque anno.

7 *Obliquum meditantis ictum]* Qui licet junior jam ex sua natura meditatur obliquo dentium exertorum ictu vulnerare. Quidam aprum in mac tantem sævire et transversum ictum meditari : alii in ipsam illam pinum dentes intentasse : nonnulli ab apri sævitie Poëtam nostrum Dianæ patrocinio servatum commiuiscuntur : sed gratis et perperam.

ODE XXIII.

AD PHIDYLEN.

Phidyle villicam suam ob pietatem Carmine celebrat, ostenditque pauperulum hanc annum Diis esse acceptiorem Pontificibus ipsis. (Lepida certe Dacerii et Sanadoni suspicio, Horatium astute dissimulata Epicurei persona sic voluisse impedire, ne in villa sua nimii sumtus fierent in sacrificia. Gesn.)

Cœlo supinas si tuleris manus
Nascente Luna, rustica Phidyle ;

O agrestis Phidyle, si manus supplices ad cœlum tollas, Luna incipiente; si

*****

Ode secunda Libri secundi in Ed. Sanad.—2 Varie corrumpitur nomen in libris ap. Jani, *Phidile*, (ita edd. vett. ap. Zeun.) *Phydile*, *Fidile*, *Phillide*, *Filide*, *Fillide*, *Philode*, *Phylire*, *Philire*, *Philyre*. Sed *Phidyle* Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. et omnes Blandd. Crnquii, e Gr. Φεδύλη, h. e. parca. *Phidale* conj. Lambinus ; *Phidyli* Bentl. ut ‘*Phidylis*’ dicatur ad formam ‘*Thestylis*’.

NOTÆ

Metrum idem quod supra 1. Od. 9.

1 *Cœlo supinas, &c.]* Si Deos rite colueris et pie supplicaveris, licet modica offerens munera, placatos illos habebis.

Supinas] Versis ad cœlum palmis ; que contra invocando Inferos Deos ad terram vertebantur.

2 *Nascente Luna]* In novilunio et Kalendis solebant rusticæ mulieres

Si thure placaris et horna
 Fruge Lares, avidaque porca ;
 Nec pestilentem sentiet Africum   5
 Fœcunda vitis, nec sterilem seges
 Rubiginem, aut dulces alumni
 Pomifero grave tempus anno.

Lares placaveris thure et hornotinis frugibus atque sue edaci ; neque fertilis vinea experietur Africum perniciosum, neque spicæ rubiginem sterilitatis causam, nec teneri fatus noxiæ tempestatem anni parte fructifera. Etenim hostia Diis desti-

Phyllide Vet. Comb.—3 Codd. Torrentii et Lips. 1. 4. et orna.—7 *Robiginem* Blandd. Cruquii, Locher. Bentl. Cuning. Jani, Bipont. Mitsch. et Kidd. et ita legit Nic. Heinsius ad Ovid. Fast. iv. 907. Vid. Cellar. Orthogr. Lat. ed. Harles. tom. 1. p. 341.—8 *Pomifero grave tempus anni* emend. Markland. ad

NOTÆ

sacra Lunæ facere velut plantarum matri, altrici, custodi.

Phidyle] Hæc videtur fuisse villica, seu Horatianæ villæ procuratrix : convenit nomen, sive proprium fuerit, seu factum sit a Poëta. φειδύλη, parca, Gallice, ménagere.

3 *Horna Fruge*] Vino vel spicis novellis atque hujus anni. Diis enim primitias et quod novum optimumque offerri æquum est.

4 *Porca*] Hac utpote fœcunda placabantur Dii Lares et domestici ad fœcunditatem familiae ac rei domesticæ impetrandum.

5 *Pestilentem Africum*] Ventum humidum et calidum, adeoque pestilenter et noxiū frugibus ac vitibus Italæ. Plin. II. 47. De eo jam 1. Od. 1.

7 *Rubiginem*] Gall. la nielle, qua nigrescunt spicæ et sterilescunt. Oriuntur ex pluvia vel rore, si quando noudecussa fuerint e spicis, sed Sole superveniente calefacta computracent. Ita Scaliger. Plin. XVIII. 17. ‘Cœlesti fūgum vinearumque malum nullo minus noxiū est rubigo. Frequentissima hæc in roscido tractu, convallibusque, ac perflatum non ha-

bentibus. E diverso carent ea ventosa et excelsa.’ Et cap. 28. in fine.

‘Alia sunt mala, quæ silente cælo serenisque noctibus fiunt, nullo sentiente nisi cum facta sunt . . . Aliis rubiginem, aliis uredinem, aliis carbunculum appellantibus, omnibus vero sterilitatem.’ Hinc Romæ ad eam pestem avertendam colebatur Rubigus Deus : et agebantur Rubigalia festa sub finem Aprilis. Plin. XVIII. 29. ‘Rubigalia Numa constituit anno regni sui II. quæ nunc agnuntur ad VII. Kalend. Maii, ‘quoniam tunc fere occupat segetes rubigo : quod tempus Varro determinat Sole Tauri partem decimam obtinente.’ Ex Plutarchio Quæst. Natural. post init. Rubigo luminescentia occupat semina. Vide Theophrast. de Caus. Plantar. IV. 15. et alibi, &c.

8 *Dulces alumni*] Dulces et caros filios interpretantur aliqui: magis tamen intelligendi videntur catuli peccudum, agui, capreoli, &c. ut supra Od. XVIII. vs. 4.

8 *Pomifero grave tempus anno*] Grave pestilensque cælum, adeoque morbos, haud sentient greges ea anni tempestate, qua fructus colliguntur, sci-

- Nam, quæ nivali pascitur Algido
Devota quercus inter et ilices, 10
Aut crescit Albanis in herbis
Victima, pontificum secures
Cervice tinget: te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium
Parvos coronantem marino 15
Rore Deos fragilique myrto.

nata, que in Algido nivoso educatur inter quercus et ilices vel crescit in Albano gramine, cultros Pontificum collo imbuet. Te vero Deos exiguos rore marino tenui-que myrto coronantem nihil juvat solicitare plurimo cruore pecundum. Etsi manus

Stat. *Sylv.* i. 3. 8. nt ‘teneri tempora anni,’ Martial. ix. 14. 1.—9 Franeq. et Lips. 2. a m. pr. *pascitur Alcido*.—11 Nonnulli codd. teste Geo. Fabric. *in hortis*.—12 Harl. 1. Pulmanni Hunn. cod. Gifan. Ind. *Lucr.* v. ‘tingere,’ Bentleii Græv. Regin. Magdal. a m. pr. Bodl. 1. et Lips. 2. *securim*; et sic Bentl. cum euphoniacæ causa, ne tres continui versus in s exirent, tum, quia una victimæ; sed, ut monet Jones. debebat ita etiam Poëta scribere *pontificis*.—13 With. malit *tingat*, ut ‘premant’ i. Od. 31. 9.—14 Franeq. et Lips.

NOTÆ

licet Autumno, quem ‘letiferum’ vocat Juvenalis Sat. iv. 56. Vide et supra ii. Od. 14. 15.

9 *Nam, quæ nivali, &c.]* Pontificum est in sacris publicis immolare victimas sumtuosas: at te, Phidyle, rusticam et privatam mulierculam decet offerre Diis familiaribus minuscula quæque dona et sacrificia.

Quæ nivali pascitur Algido] Pascebantur olim greges ad sacrificia publica destinati ac devoti.

Algido] De eo monte i. Od. 21. 6.

11 *Albanis in herbis]* In pascuis Albanis montis, qui ab urbe Roma distat 12. mill. pass. Ortum versus. Martial. iv. 64. ‘Albanos quoque Tusculosque colles.’ Arnob. lib. ii. ‘In Albano antiquitus monte nullos alios licebat quam nivei tauros immolare candoris: nonne istum morem reli- gionemque mutastis?’ &c.

13 *Te nihil attinet, &c.]* Tuum non est mactare pecudes: Deos perfecte coles et placabis, nectendo tantum et

adornando serta et corollas ex herbis et floribus, quæ illis dones.

Bidentium] Nonius Marcellus ita dictas oves, quod duos dentes habeant, mordicus negat: asserit vero dici quasi biennes; auctoritate Pomponii in Atellana. Vide Macrob. vii. 9. et Gell. xvi. 6. ubi utsique idem astrununt, contenduntque ‘non oves solas, sed omnes bimas hostias bidentes appellari.’

15 *Parvos coronantem marino,* Penates, quorum imagines parvae scilicet in privatis ædibus: in fanis autem ac templis majores Deorum statuae majora simulacra habentur et coluntur.

Coronantem marino Rore, fragilique myrto] In sacrificiis multiplices adhibebantur ejusmodi corollæ. Ipse sacrificans coronabatur, hostia quoque, imago Deorum et ara, &c.

Marino Rore] Plin. xxiv. 11. ‘Est et rosmarinum . . . foliis odor thuris,’ &c. Dc myrto, i. Od. 38.

Immunis aram si tetigit manus,
 Non sumtuosa blandior hostia
 Mollilit aversos penates
 Farre pio et saliente mica.

20

absque munere tenuerit aram, offensos Penates haud placabit efficacius per majorem victimam quam per religiosum ador et sal crepitans.

1. a m. pr. *cæde bibentium*.—17 Ultimos quatuor versus resecuit Guyetus.—18 *Hanc sumtuosa unus Bersmanni; Næ sumtuosa emend.* Chr. Daum, ap. Cuning.—19 *Mollilit Acron*, plerique codd. Cruq. omnes Torrent. Pnlm. Gemblac. 1. 2. Beller. et Diesth. Bentleii Græv. Leid. aliquie, Lips. 3. 4. Alt. 1. Harl. 1. 2. 6. Mentel. Venet. 1492. Mancin. Locher. unde in securis editt. vulgo legitur. Sic Asc. Basill. Bonfin. Lamb. Torr. Cruq. Muret. Fabric. Steph. Rutg. Heins. Fab. Dacer. Baxt. Jon. Sivr. et Nic. Heins. ad Ovid. Fast. 1. 672. Trist. 1. 3. 45. et in Addend. ad tom. 1. p. 437. Sed *Mollilit* Acr. Ms. ap. Bentl. Pnlmanni Hunn. unns Bland. Mald. Mart. Cruq. cod. Gifan. duo Bersm. Bentl. Regin. a m. pr. Magdal. Sax. Lips. 1. 2. Dess. 2. Helmst. pro var. lect. Harl. 3. 4. 5. Venet. 1477. 1478. 1479. Mediol. 1477. 1502. Bentl. Gesn. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. ‘Recte Bentl. neminem ait Horatii ætate futurum quartæ conjugat. in ibo terminasse, idque igitur si Horatius fecisset, certe annotatuos fuisse Grammaticos vett. quod argumento sit, legisse illos h. l. *mollilit*. Postulat etiam sententiæ elegantia tempus præteritum *mollilit*, ut ante *tetigit*, cum notione perpetui s. aoristi temporis, pro præsenti, venusta et Poëtis solenni enallage, positum. cf. Ill. Heyn. ad Tibull. 1. 4. 27.’ Jani. *Mollilit* Cuning. ex conj. Gogavii; et sic dedernit Sanad. et Francis. Mox, *adversos*, facili lapsu Mald. et Mart. Cruquii, unus Bersmanni, Lips. 1. 3. 4. et Helmstad.

NOTÆ

17 *Immunis*] Innocens, a scelere vacua et eximia, ex quibusdam: alii aliter et melius, nt existimo; hoc sensu: Etiamsi non offeras Diis ingentia munera, tam litabis, tamque obtinebis quod postulas, exiguo quo-vis sacrificio, quam magno et sumtuoso; si modo vitæ innocentiam, et pietatem ac religionem erga Deos exhibeas. Luc. cap. xxi. Christus pauperæ viduæ minuta duo laudat præ ingentibus divitum muneribus in gazophylacium missis. Ex Plutarcho Lycurgus interrogatus cur vilia et parva constituisset sacrificia, respondit; ut nunquam desinamus De-

os venerari. Vide Pers. Sat. II. in fine: ubi ‘Dicite Pontifices, in sancto quid facit aurum? . . . farre litabo.’

Aram si tetigit manus] Ara quasi ansa dicta pridem, quoniam eam tenebant seu tangebant quicumque vel sacris operabantur, vel jurabant, vel preces et vota faciebant. Varro. Macrob. Saturnal. III. 2. &c. Vide et Plin. II. 7.

19 *Mollilit* [*mollilit*] Ita veteres pro *molliet*.

20 *Farre pio et saliente mica*] Mola salsa, quæ constabat ex aqua, farre, et sale. Senec. Epist. 114. ‘crepacem molam’ dixit.

ODE XXIV.

‘ Prima peregrinos obscoena pecunia mores
Intulit, et turpi fregerunt sœcula luxu
Divitiae molles.’

Juvenal. vi. 298.

INTACTIS opulentior
Thesauris Arabum et divitis Indiæ,
Cæmentis licet occupies
Tyrrhenum omne tuis et mare Apulicum,

Quamvis totum mare Tyrrhenum atque Apulicum tuis ædificiis teneas, ditor nondum tentatis gazis Arabum ac Indiæ opulentæ; si fatum sævum clavos adamant.

Ode vigesima Libri primi in Ed. Sanad. Epigraphen habent codd. *In Avros*; edd. vett. *In avaros Romanos et de Scytharum continentia*.—4 Multi codd. et edd. ut Jannoc. Lambini a m. sec. Pulmanni Gemblac. 1. 2. et Beller. nns Bland. Div. aliisque ap. Crnq. aliquot Torrentii, Lips. 1. 3. a m. sec. Lips. 4. Alt. 1. Harl. 2. 6. Acron. Vet. Comb. Venet. 1492. 1590. Locher.

NOTE

Metrum idem quod i. Od. 3.

1 *Intactis, &c.*] Sui vitia sœculi hac Ode proscribit, ut et alibi jam non semel, ac remedia præscribit. Animadverte quæso, Lector studiose, quam varie quamque feliciter idem sæpius ita retractet argumentum, ut novum quid semper esse videatur. Et hoc est quod ipse præcipit ac docet ad Pisones Epist. vs. 128. et vs. 240. quæ duo loca spectant eodem, et egregie declarant rerum communium et cuivis notarum novam dispositionem ex arte atque ingenio, sciamque et callidam tractationem longe præstare rerum novarum inventioni. Quod quidem literatoribus ac de trivio hominibus et sciolis latet; norunt vero sentiuntque quotquot sano et sagaci pollent judicio. Vide quæ ibi annotabuntur.

Intactis opulentior Thesauris Arabum] Ipsiis opulentior Arabibus, quorum adeo jaætatur opulentia. Vide i. Od. 29. et ii. Od. 12. Stroph. penult.

Intactis] Vel thesauris nondum effossis: vel Arabibus bello nondum petitis ac subactis Populo Romano. ‘Ælius enim Gallus, ex equestri ordine, solus Romana arma in eam terram intulit, ... oppida diruit,’ &c. Plin. vi. 28. Strabo lib. vi. ‘Recens Rom. expeditio nostro tempore, dñe Ælio Gallo, in Arabiam facta.’ Missus ille cum exercitu ab Augusto decimum Consule, Arabes tentaturus. Propert. ii. 10. ‘India quin, Auguste, tuo dat colla triumpho; Et domus intactæ te tremit Arabiæ.’

2 *Diritis Indiæ]* Hæc enim Asiæ regio dives est auro, argento, lapillis, gemmis. Strabo lib. xv. &c.

3 *Cæmentis licet occupies, &c.*] Licet præclaras ædes habeas in maris litoribus exstructas, quid hoc ad vitam beatam? An sic effugies curas et mortem? Vide Od. i. hujus lib. Stroph. 9. ibique Not.

4 *Tyrrhenum mare]* Idem est quod Tuscum et Inferum: pars est Mediterranei, Tusciæ alluens, Ditionem

Si figit adamantinos
 Summis verticibus dira Necessitas
 Clavos, non animum metu,
 Non mortis laqueis expedes caput.

5

tinos excelsis culminibus infigit, neque mentem formidine neque caput mortis re-

Ascens. Basill. 1527. 1531. 1555. 1580. Muret. Steph. Fabr. Rutgers. Crnq. Bond. Schrevel. omninoque fere edd. ante Lamb. *mare Ponticum*. Defendant hanc lect. Steph. Diatr. II. p. 144. et Schmid. *mare Punicum* Polimanni Hunn. Div. Crnqii pro v. l. et nonnulli alii cum ed. Land. *mare publicum* Bland. antiquiss. eum gloss. ‘late patens,’ item aliis Bland. et Silv. Cruquii, Lips. 2. 3. a m. pr. et ed. Burm. 1713. *Apulicum* Harl. I. 3. 4. 5. duo Lambini, tis Torrentii, Polimanni Diesth. Mald. Crnqii et unus Bland. pro v. l. Mentel. Dess. 2. Bentl. e suis, item Lamb. Torrent. Heins. Fab. Dac. Delph. Baxt. Cuning. Sanad. Gesn. Jones. Francis, Jani, Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. ‘Optima ad sensum lectio; ex eaque quomodo ceterae variantes oriri potuerint, appareat.—5 *Si f. a. S. v. d. N. Clavos uncis inclusit manus recentior in Lips. 3.* Idem vult Bentl. sed pro *Si conjicit Sic,* eumque secutus Sanad. improbante Jani. *Si figet quædam edd.*—6 Omnes codd. et edd. vett. *dira;* sed *dura* emend. Bentl. quia proprium id epitheton sit Necessitatis: enim secuti Cuning. et Sanad. Kidd. vero non item. *Sic olim legebat Schol. Porphyr.*—7 ‘Mentel. *animos:* bona et magis poëtica lectio.’ *Juni.*—8 Idem Mentel. *expedit caput.*—10 Codex Barthii vetustissimus, us-

NOTÆ

Pontificiam, ac regnum Neapolitanum, a fluvio Macra ad fretum Siculum.

Et mare Apulicum] Omnes fere codices habent *Ponticum*, id est, Euxinum. Quidam *Punicum*, id est, Africatum; et hanc lectionem defendant eo quod mare *Punicum* seu Africum continetur cum *Tyrrheno*, quod modo nominatur. Verum enimvero quid hoc ad Italiam et Romanos? An ut notetur vesania aedificare enipientium non modo in littoribus maris proximi sed et longinqui? Longe sane petita reprehensio. Lectori tamen judicandi sit plena libertas; ut fuit haec tuus. Alii etiani, *Publicum*, absurde quidem, legunt. Placuit lectio, *Apulicum*, non nobis primum, sed gravibus viris pridem ante nos; ut denotetur utrumque Italiae littus maris, per *Apulicum* superi sive Adriatici, inseri vero per *Tyrrhenum*.

5 Si figit adamantinos, &c.] Si magnificas illas aedes mors etiam obsidet ingrediturque, et habitatores earum non mitius tractat quam infimos quosque et egentes: si in illis ædium ‘summis verticibus clavos figit adamantinos,’ id est, imperii ac dominatus sui jura exercet: metaphora ducta ab annali clavo, qui in parietibus ædium sacrarum fibebatur singulis annis, ut numerus annorum inde colligeretur. De quibns Liv. passim. Alii sic explicant; si summos etiam apices sen capita virorum principum spiculis suis durissimis transfigit mors, et enecat.

Adamantinos] Adamante firmiores. I. Od. 35. ‘trabales clavos.’ Sic belle exprimit Poëta fatum ineluctabile, mortis necessitatem, et nonquam mutabile Jovis ac Deorum decretum. Pindar. *Tίς κύνδυνος κρατεροῖς ἀδάμαντος δῆστεν ἄλοις;*

Campestres melius Scythæ
 (Quorum plastra vagas rite trahunt domos) 10
Vivunt, et rigidi Getæ,
Immetata quibus jugera liberas
Fruges et Cererem ferunt,
Nec cultura placet longior annua;

tibus liberabis. Felicius in campus degunt Scythæ, quorum incertas habitationes carpentia circumferunt, necnon asperi Getæ, quibus arva minime circumscripta producent communis segetes ac messes; neque exercetur cultura diuturnior uno anno:

*****

que trahunt domos; sed hoc usque est ex interpretamento. Rite, i. e. de more, ex illorum consuetudine.—12 Immunita quibus jugera, i. e. nullo muninime cincta, conj. vir quidam doctus in marg. ed. Pulmanni. Vide Sanadoni Notam.—14 ‘Nonnulli hunc versum ad seqq. trahunt, hoc sensu: Alternis agriculturam exercent, ita ut qui hoc anno agris colendis vacaverint, altero quiescant. Sed hæc vix commode e verbis elicias.’ Mitsch. Quidam pro

NOTÆ

9 *Campestres melius Scythæ, &c.]* Avaris divitibus sapientiores ac beatiores sunt ii populi qui inopes quidem at sine curis vivunt. Scythæ nullas domos extrahunt, per campos vagantur, modo in his pascais, modo in illis subsistentes, suamque secum familiam planstris vehunt, hinc ἀμαξόβιοι et ἀμαξοφόρητοι dicti; ‘quibus plaustra sedes sunt,’ inquit Sallust. Vide I. Od. 19. 10. et Od. 35. 9. et II. Od. 9. in fine: ibique Not. Justin. lib. II. sub initium: ‘Scythis inter se nulli fines, nec enim agrum exercent, nec domus illis ulla aut tectum, aut sedes est, armenta et pecora semper pascentibus et per incultas solitudines errare solitis. Uxores liberosque secum in planstris vehunt, quibus coris imbrium hyemisque causa tectis pro domibus utuntur. Justitia gentis ingenii culta non legibus . . . aurum et argentum non appetunt. Lacte et melle vescuntur. Lanæ iis usus ac vestium ignotus . . . pellibus utuntur ferinis. Hæc continent illis morum quoque justitiam dedit, nihil alienum concupiscentibus

... utinam reliquis mortalibus similis moderatio . . . prorsus ut admirabile videatur hoc illis naturam dare, quod Graeci longa sapientium doctrina præceptisque Philosophorum consequi nequeunt; cultosque mores inulta barbarie superari,’ &c. Hinc apud Homerum Iliad. N. δικαιότατοι, justissimi vocantur Scythæ. De his Strabo lib. vii. Herodot. lib. iv. Virgil. Georg. III. &c.

11 *Rigidi Getæ]* Et hi Scythis affines duram pariter vitam agunt, frigidissima regione. Ex Strabone, ad Pontum Orientem versus circa ostium Danubii sedes habent. Plin. IV. 12. ‘Ab eo in plenum quidem omnes Seytharum sunt gentes; variae tamen littori apposita tenuere: alias Getæ, Daci Romanis dicti,’ &c.

12 *Immetata quibus, &c.]* Scythis nimirum atque Getis agri nullis definitiunt limitibus, nullique sunt eiusquam proprii; omnes omnibus communis vicissim coluntur ab aliquibus, duntaxat quantum satis est ad annum et victum unius anni.

Defunctumque laboribus
 Æquali recreat sorte vicarius.
 Illic matre parentibus
 Privignis mulier temperat innocens :
 Nec dotata regit virum
 Conjux, nec nitido fidit adultero.
 Dos est magna parentium
 Virtus, et metuens alterius viri

15

atque alter vices assumens pari fortuna quietem tribuit alteri laboribus exsoluto.
Ibi fæmina innoxia parcit privignis matrem non habentibus, neque uxor dote potens
marito imperitat, nec splendido auscultat moecho. Illic maxima dos æstimatur vir-

placet, e Cæs. B. G. iv. 1. malint licet.—20 Lips. 4. nec nitido figit adultero.
—19 Nec dotata virum regit unus Harl.—21 Lips. 1. 2. 3. 4. Dess. 2. et omnes
ap. Bonfin. Annot. xli. quare, cum ille nec locum habere putet parentium,
quod sit a verbo ‘parere,’ h. e. obsequi, igitur enendat parentibus. Quas

NOTÆ

15 *Defunctumque laboribus, &c.]* Alii post alios culturam agrorum, satiōnem ac messem curant, et quiescent; atque ad annum opus ac laborem alii aliis succedunt. De Suevi idem prope refert Cæsar de Bello Gallico initio lib. iv. ‘Gens maxima et bellissima Germanorum, Suevi: centum pagos habent: ex quibus quotannis singula millia armatorum, bellandi causa, suis e finibus educunt. Reliqui domi manent: pro se atque illis colunt. Hi rursus invicem anno post in armis sunt: illi domi remanent... privati ac separati agri apud eos nihil est: neque longius anno remanere uno in loco incolendi causa licet,’ &c.

17 *Illic matre parentibus, &c.]* Ubi nulla est cupiditas, illuc nec illa noveralia odia, flagitia, veneficia: nulla uxorum aut adulteria, aut imperiosa insolensque dominatio in viros. Ea est Scythicarum mulierum fides, pudicitia, virtus, probitas.

18 *Privignis mulier temperat innocens]* Noverca non sicut in privigino, id est, mariti sui e priori conjuge

filios, nec eos veneno tollere meditatur; quod Roinæ non infrequens. Juvenal. Sat. vi. 132. ‘Hippomanes, carmenque loquar, coctumque venenum, Privignoque datum?’

19 *Nec dotata regit virum]* Plaut. Aulul. in fine Scen. 17. ‘Quæ indotata est, ea in potestate est viri: dotatae mactant et malo et damno viros.’ Et Asinar. Scen. 1. ‘Argentum accepi, dote imperium vendidi.’ Juvenal. Sat. vi. 223. ‘Imperat ergo viro.’ Vide ibid. in superbiam mulierum plurima. Ex Justino lib. III. Lycurgus apud Spartanos ‘virgines sine dote nubere jussit; ut uxores eligerentur, non pecuniæ: severisque matrimonia sua viri coercent, cum nullis dotis frænis tenerentur.’

20 *Nec nitido fidit adultero]* Non sinit se in adulterium pertrahi ab adultero bene comto: vel, amatori et moecho potenti non confidit, post flagitia sperans ab eo defendi tum adversus leges adulterium punientes, tum adversus maritum suum vindictam mediataem.

21 *Dos est magna parentium Virtus,*

Certo fædere castitas,
Et peccare nefas, aut pretium emori.
O quisquis volet impias
Cædes et rabiem tollere civicam ; 25

tus parentum, et pudicitia insolubili pacto alterum virum abhorrens. Illic non licet delinquere, vel merces est mors. O quicumque voluerit sceleratas struges furorunque ci-

nungas bene castigat Glarean. Vide Fabrett. Inscriptt. p. 99.—22 ‘Lips. 4. alterius tori: memorabilis varietas.’ Jani.—24 *Aut peccare var. lect. ap. Jones. et pret. Alt. 1. Dess. 2. Lips. 4. Jon. pretium est mori vulgata lectio; et sic Harl. 1. 3. 4. 6. sed pretium mori* Comment. Crug. unus Bersm. Lips. 1. a m. s. 4. Alt. 1. Dess. 2. Bentleii Battel. Sax. Zar. Asc. Heins. *pretium emori* Pulmanni Hunn. et Harl. 2. 5. Baxt. Gesn. Cun. Sanad. Jani, Bipont. Francis. Mitsch. Wetz. Wakef. Comb. et Kidd. ‘Recete haud dubie; nam et omissio est nobilior existit sententia et emori vocabulum doctius est, et, quomodo inde lectio est mori enata sit, intelligitur.’ Jani.—25 Hinc Porphyronis ætate in nonnullis libris nova Ode incipiebat, quod is perperam fieri ait. ‘*O quis, quis....civicam?*’ emend. Bentl. contra omnes libros, et nulla necessitate, et vero inepte. Quod enim ad vulgatam lectionem *quisquis* subridet: ‘quasi vero multi essent, qui id facere possent!’ id nolle excidisset tanto critico. Neque sanius est, quod exclamationem *O quisquis putidam esse*, nec pathos habere pronuntiat. Denique e vulgari lectione aptissimus, e Bentleiana indoctus est sententiae progressus ad vs. 27. In Diomedis Grammatici loco nil esse præsidii, facile intelligentibus patet. Interim Bentleium secutus Sivr. [et Kidd.] *O si quis var. lect. ap. Jon. quam recep. Sanad. et Schmid. Sed exquisitus, quisquis volet....si queret, quam geminatum si.*’ Jani. *volet* pro *volet* var. lect. ap. Jones.—26 *Cædes aut Pulmanni Gemblac.* 1. et Diesth. Lips. 2. Venett. Glarean. Basill. Fabr. Muret. Crug. Torrent. Rutgers. et Cuning. erat et Lambini tempore lectio vulgaris. Sed *Cædes et omnes Lambini et Bentleii,* Altt. 1. 2. Lips. 1. 3. 4. Helmstad. Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Pulmanni Hunn. Gemblac. 2. et Beller. Venett. ap. Jani. Locher. Ascens. Fab. Dacer. Steph. Bentl. Sanad. Jani, Francis. Bipont. Mitsch. Wakef. Wetz. Kidd. et Comb. Neglexisse videntur codd. suos

NOTÆ

§c.] In diligendis uxoribns ibi nou spectantur opes, sed virtus majorum et parentum, ac puellæ castimonia. Plaut. Amphitr. Act. ii. Scen. 2. sub finem: ‘Non ego illam mihi dote duco esse, quæ dos dicitur: Sed pudicitiam et pudorem, et sedatum Cupidinem, Deum metum, parentum amorem,’ &c. Repete mox allatam Lycurgi legem de dote virginum Spartanarum. Juvenal. Sat. vi. 169. ‘Malo Venusinam, quam te, Cornelia,’ &c.

23 *Certo fædere castitus]* Fides con-

jugalis, quam illic violare nefas, aut peccanti mors certa est, certumque ‘peccati stipendum,’ quod ait Paulus Apostolus.

25 *O quisquis volet impias, &c.]* Profecto cupiditas tollenda, si quis bonus Princeps velit seditiones tollere, tumultus, cædes, bella civilia, aliasque civitatum pestes. His videtur Augustum respicere: nam sic ei postea gratulatur iv. Od. 15. Strophe 3. ‘ordinem Rectum, et vaganti fræna licentia Injecit, amovitque culpas, Et veteres revocavit artes,’ &c.

Si quæreret PATER URBIVM
 Subscribi statuis, indomitam audeat
 Refrænare licentiam,
 Clarus postgenitis ; quatenus (heu nefas !) 30
 Virtutem incolumem odimus,
 Sublatam ex oculis quærimus invidi.
 Quid tristes querimoniæ,
 Si non supplicio culpa reciditur ?

*vilem abolere, si cupiet imaginis subscribi PARENTS CIVITATUM, is infraenatam coercere
 cupiditatem suscipiat, a posteris celebrandus; quandoquidem (proh scelus!) vircentem
 virtutem aversamur invidentes, ereptam vero aspectui desideramus. Quorsum
 maestae querelæ, si pena crimen non amputatur? Quid leges prosunt absque mori-*

Torrent. et Cruquius.—27 Quidam codd. Lambini, nnus Bersmanni, Pulmanni Diesth. Mentel. Lips. 1. a m. sec. Lips. 2. Dess. 2. Bentleii Græv. Magdal. et Battell, quærerit.—30 *Carus postgenitis* codex antiquus ap. Canter. Nov. Leect. vii. 30. Placet Lambino, Fabro, Dacerio, ob seq. odimus, et sic ediderunt Dan. Heins. et Schmid. *post genitis* divise Lamb. et Heins. sed auctoritate codd. editores ceteri junctim. ‘*quatinus* Lamb. e nonnullis suis, Pulmanni Beller. Lips. 3. Venet. 1492. Mancin. Cruq. Steph. Fab. Dacer. Baxt. Sic et scribi volunt Acron et Comment. Cruquii, quia *quatinus* conjunctio sit, *quatenus* adverbium. Similia Festus, Caper, Fronto, Victorini. vid. Cellar. Orthogr. Lat. edit. Harles. tom. II. p. 48. Sed sunt talia pro argutiis Grammaticorum habenda. Nullum est discrimin, nisi in scriptura, ut in *protoenus* et *protinus*. Antiquior scriptura est per *e*, quam et h. l. codd. tantum non omnes exhibent.’ Jani.—32 ‘*Interpunctimus*, ut ad utramque clausulam, prout par est, referatur vox *invidi*; sic postulante loci scopo.’

NOTÆ

27 *Si quæreret pater urbium Subscribi statuis*] Si volet dignus esse cui statua erigatur cum hac epigraphic, ‘Pater Patriæ.’ Quæ quidem appellatio honorifica contigit Camillo, Ciceroni, Julio Cæsari, Augusto; aliis item postea honis Imperatoribus. Liv. Appian. Flor. Sueton. &c. Hic Octav. cap. 58. ‘Senatus te consentiens cum Populo Romano consulitat PATRIÆ PATREM. Cui Augustus.... compos factus votorum meorum, P. C. quid habeo aliud Deos immortales precari,’ &c. Juvenal. Sat. viii. 244. ‘Roma Patrem Patriæ Ciceronem libera dixit.’

30 *Clarus postgenitis*] Quidam legunt *carus*. 1. Od. 28. ‘Postmodo te natis.’

Quatenus (heu nefas)] Ea siquidem est pravitas mortuum nostrorum, ut invideamus virtuti, excellentiæ, honoribus eorum qui nobiscum vivunt: mortuis autem gloriam sponte deferimus et laudationem. Egregie Vell. Patrc. ‘Præsentia invidia, præterita veneratione prosequimur. Et his nos obrni, illis instrui credimus.’

32 *Sublatam ex oculis quærimus*] Sic fit: sic vivitur. Homines quæ habent præ manibus bona vix ante cognoscunt aut ut par est aestimant, quam ea amiserint. Quam sententiam ex politam efférunt inter tot alios, Sophocles in Ajace, Plant. Captiv. Cic. in Orat. post redditum ad Quirites.

34 *Si non supplicio culpa reciditur]* Si culpæ non puniantur; vel, si non

Quid leges, sine moribus	35
Vanæ, proficiunt, si neque servidis	
Pars inclusa caloribus	
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,	
Durataeque solo nives	
Mercatorem abigunt? horrida callidi	40
Vincunt æquora navitæ?	
Magnum pauperies opprobrium jubet	
Quidvis et facere et pati,	
Virtutisque viam deserit arduæ.	

bus inutiles, si negotiatorem hand deterrent vel orbis regio æstu ferventl præclusa, nec pars Aquiloni proxima, niresque humo constrictæ: et solertes nautæ maria formidabilia exsuperant? Inopia dedecus ingens impellit quidlibet et moliri et perfere; atque iter usperæ virtutis relinquit. Ergo nos aut deferamus in Capitolum,

-----
Wakef. Crusius conj. invidis.—35 Quid leges sine moribus? Vana proficiunt: sic neque, &c. conj. ap. Jones.—39 Omnes codd. solo; sed pro eo Bentl. gelu; enique secundus Kidd. quamvis Bentlein castigaverit Cuning. in Auiadvy. p. 225.—40 Mentel. abjecunt.—42 Pauperies, majuscule P. Sivr. ‘Minus recte h. l. si quid intelligo.’ Jani.—43 Quidvis aut facere aut pati unus Bersmanni.—44 Pro viam, rias nnus Bersm. deserit lectio omnium codd. nisi quod Lips. 3. deseret. Sed præclare Bentl. emendat deserere, eaque hand dubie vera lectio; e qua, cum in antiquis codd. per compendium scriberetur deserere, cum lineola super ultima litera, facile potuit errore librariorum, quibus etiam jubet (vs. 42.) in mente adhuc et oculis esset, oriri deserit (vid. ad 1. Od. 1. 6.) ; cui suspicioni favet etiam lectio in Lips. 3. Nulla ratione satis apta est e lectione deserit sententia. Urgent quidem Cun. Anim. cap. xv.

NOTÆ

cessant improbi crimina perpetrare, quamvis ea puniri interdum cernant.

35 *Quid leges, sine moribus Vanæ, proficiunt?* Quid prosunt leges si non observantur, si que ad earum amissum mores non fingantur?

36 *Si neque servidis Pars inclusa caloribus, &c.*] Si homines lucri causa nihil non tentant, et ad præclusas veluti a natura partes mundi contendunt; ad Zonam torridam, atque ad frigidam et glacialem, ubi nives asperitate ac diuturnitate frigoris duratae sunt instar soli, vel, solo astrinxuntur. Vide 1. Od. 22. sub finem. Et lib. hujus Od. 3. Stroph. 14.

40 *Mercatorem*] Qui querit opes ac

paupertatem fugit per mare, per saxa, per ignes.

Horrida callidi Vincunt æquora navitæ? Sic mare glaciale, sic Bonæ Spei quod vocant promontorium, ubi horrorem faciunt omnia, quotidie tamen tentatur atque superatur.

42 *Magnum pauperies opprobrium, &c.*] Ex opinione vulgi scilicet. Nam longe aliter sentiunt vel Ethnicorum sapientes. Vide Apuleii Apolog. ubi, ‘panpertas,’ inquit, ‘etiam Populo Romano Imperium fundavit,’ &c.

44 *Arduæ*] Hesiodus ait viam ad virtutem longam esse et arduam, saxisqne asperam, Deosque velle eam sudore parati.

Vel nos in Capitolium, Quo clamor vocat et turba faventium, Vel nos in mare proximum Gemmas, et lapides, aurum et inutile, Summi materiem mali, Mittamus, scelerum si bene poenitet.	45 50
---	----------

ad quod invitat applausus et concursus populi acclamantis, aut in mare vicinum prædiciamus gemmas et lapillos atque aurum superfluum omnis mali causum. Si vere

---

p. 268. et L. Bos. Anim. ad Hor. p. 45. doctius dici ipsam pauperiem deserere viam virtutis, quatenus faciat, ut homines eam deserant: cuius sane generis exempla plurima sunt apud Poëtas; e. g. 'spes sulcis semina credit,' ap. Tibull. vii. 3. Verum h. l. alia res est, quod quidem in primis monere debebat Bentl. Non simpliciter pauperies subjectum est, sed paup. *magnum opprobrium*, i. e. *hoc, quod pauperies m. o. est.* Sic vident intelligentes, non apte sequi pro prædicante posse: *describitur v. v. pro, facit, ut deseratur via.* Igitur non potui, quiu Bentleyum sequerer. Quod paulo asperiores ex ea lectione numeri existunt, id non erat quod Bosius male ferret; nam vid. v. c. inf. xxviii. 7. et cf. Cun. l. l. Eodem vs. *ardua* conj. Lamb. sed exquisitus hand dubie dicitur *virtus ardua*. vid. Cuning. l. l. p. 270. Denique et vs. 41. post *navitæ*, et h. vs. post *ardua* interrogationis signum ponendum, et omnia hactenus referenda esse ad si vs. 36. recte viderunt T. Fab. Brouckius, al. Propert. II. 24. 12. Dacer. San. Schmid. Quod Bentl. Cun. Baxt. male neglexere. Jani.—46 *Quos clamor* Mentel. ac *turba* Cuning.—47 Nonnullæ edd. ut Cruq. 1611. *mare publicum*.—49 Quidam codd. item Venett. 1492. 1590. Locher. Ascens. Basill. Lanub. Torrent. Mur. Fabr. Heins. Steph. Fab. Rutgers. Dacer. Jones. et fere edd. vett. *materiam*; sed Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. omnes Crnqii. Pulmanni Hunn. Gemblac. 2. Beller. et Diesth. duo

NOTÆ

45 *Vel nos in Capitolium, &c.]* Ex ante dictis recte concludit: si opes non juvant, immo impedimento sunt bonis moribus, certe debemus eas abjicere: itaque ut ex malis boni aliquid faciamus, deferamus eas ad Jovem Capitolinum, et ad ornatum templi. Ac si minus movet nos religio Deorum, at moveat saltem honos et gloria nominis nostri. Nam illud *rocat* et prosequetur nos *clamor* et *turba faventium*. Istæ nempe donationes magno populi applausu siebant, quasi triumphum parantis ei qui cupiditates subegisset. Petron. 'Ipse Senatus recti bonique præceptor mille pondo aurum promittere solet Capitolino.' Sueton. Octav. cap. 30. 'In cellam Ca-

pitolini Jovis sedecim millia pondo auri, gemmasque ac margaritas quingenties HS. una donatione contulit.'

47 *Vel nos in mare proximum, &c.]* Sic Crates Philosophus Thebanus magnum auri pondus in mare dejiciens aiebat: Abite pessum, malæ cupiditates, vos ego mergam, ipse ne mergar a vobis.

48 *Gemmas, et lapides]* Gemmæ pellicent, lapides minime: margaritæ nec inter gemmas nec inter lapillos censemur.

Aurum inutile] Vel nihil juvans ad beatæ vivendum: vel quo non utimur per avaritiam defraudantes genium.

49 *Materiem mali]* 'Lycurgus aurum argentumque velut oninum sce-

Eradenda cupidinis

Pravi sunt elementa; et teneræ nimis
 Mentes asperioribus
 Formandæ studiis: nescit equo rudis
 Hærere ingenuus puer,55
 Venarique timet; ludere doctior,

crimina detestamur, extirpanda sunt improbae cupiditatis principia; animique molliores quam oportet durioribus instituendi sunt exercitationibus. Nobilis adoleſcens ignorat equo insistere haud assuetus, ac venari fugit, peritior ludere sive

Bersmanni, Bentleii Græv. Leid. Zulich. Regin. Battel. et al. Lips. 1. 2. 3. Alt. 1. 2. Dess. 1. 2. Helmstad. Venett. 1477. 1478. 1479. Marci. Crnq. Vascos. Bentl. Cuning. Sanad. Baxt. Gesn. Zenn. Jani. Bipont. Mitsch. Francis. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. materiem. Neglexerunt codd. suos Lanubin. et Torrentius.—50 ‘Puncto post *Mittanus* posito, illa: *scelerum si b. p. ad seqq. trahunt omnes prope edd.* Sed ad ea, quæ præcedunt, referunt Gesn. et Schmid. quos sequi ad sententiam melius videbatur.’ Jani. Nostram interpunctionem servant etiam Zeun. Bipont. Mitsch. Wetzel. et Comb.—52 *Pravæ Acr.* Pulmanni Diesth. Auhaltin. Fabr. Mentel. Alt. 1. 2. et Lips. 4. Sed vide ad in. Od. 16. 39. *Proni* emend. Cuning. *Primi* conj. With. *Pravis* conject. ap. Jones.—54 *Firmandæ* emend. Bentl. quod aptius respondere putat τῷ nimis teneræ et τῷ asperioribus. Eum secuti sunt Cuning. Sanad. Sivr. Francis, et Kidd. Gesnero et Jani placuit emendatio. Hic vero, ‘Nil video,’ inquit, ‘in vulgata omnium codd. lectione repre-

NOTÆ

lerum materiam sustulit.’ Justin. lib. III. Ovid. ‘opæ irritamenta malorum.’

51 *Eradenda cupidinis, &c.]* Cic. Tuseul. 4. ‘Cum est concupita pecunia, nec adhibita continuo ratio quasi quædam Socratica medicina, quæ sanet eam cupiditatem, permaneat in venas et inhæret in visceribus illud malum, existitque morbus et ægrotatio, quæ avelli inveterata non possunt: eique morbo nomen est avaritia.’

Cupidinis Pravi] Prave quidam legunt *Pravæ*. Cupidinem pro cupiditate in genere masculino usurpat Horatius, II. Od. 16. 15. ‘cupido sordidus.’ Et Sat. I. 61. ‘Pars hominum decepta cupidine falso, Nil satis est, inquit.’

52 *Elementa]* Primordia. Juvenal. Sat. xiv. 123. ‘Sunt quædam vitiorum elementa.’

Teneræ nimis Mentes asperioribus Formandæ studiis] Vel a teneris, ut aiunt, ungniculis: vel ad laborem resque duras et asperas *formandæ* sunt mentes nimis effeminatae et deilitatæ. Vide Od. II. hujus libri.

54 *Nescit equo rudis Hærere, &c.]* Generosus ac nobilis puer (pro decus!) nescit equitare, timetque venari; srit vero et amat ludere mollioribus ludis Græcorum. De Romanis exercitationibus ingenuo juvene dignus vide I. Od. 8. De venatione I. Epist. 18. 49. ita canit: ‘Romanis solenne viris opus, utile famæ Vitæque et membris.’

Seu Græco jubeas trocho,
 Seu malis vetita legibus alea ;
 Cum perjura patris fides
 Consortem socium fallat et hospitem,   60

*Græco volueris trocho, sive magis placuerit, alea legibus prohibita : dum parens
 fide perjurio fracta defraudat consortem socium et hospitem ; atque divitias accumu-*

---

hendendum.'—58 Lips. 4. *Seu maris.* Post *alea* punctum, et mox vs. 62. post *properet* colon exhibitent Lamb. Crœnq. Torrent. Heins. Fab. Dacer. et Cuning. 'Sed rectius post *alea* celon, et post *properet* punctum ponunt Bentl. Sanad. et Gesn.' Jani.—60 *Consortes* emend. Cuning. improbante Jani. *hos-*
pites Harl. 1. 2. 3. 4. 6. Bland. 1. 2. 3. 4. Mald. et Sil. Croquii, Pulmanni Hunn. Gemblac. 2. Beller. et Diesth. unus Bersmauni, Mentel. Lips. 1. 4. Altt. 1. 2. Franeq. Helmstad. Brod. Bentlci Græv. Leid. Colbert. aliquique, Venett. 1477. 1478. 1479. Mediol. 1477. Florent. 1486. Bentl. Cuning. et Kidd. Reliqui codd. et edd. *hospitem*, 'quod haud dubie longe elegantius.' Jani. *Consortem et socium conj.* Bentl. quia inter *consortem* et *socium* intersit; Dacer. *Consortem, socium, &c.* eadem de causa. *fallit* et mox vs. 62. *properat* edidit Jones.

NOTÆ

57 *Græco trocho]* Duplex fuit trochus: alter dicebatur *turbo*, eratque 'buxum volubile' scutica agitari a pueris solitum; de quo Virgil. *Aeneid.* vii. 378. Alter Indus trochi erat, circuli cuiusdam ferrei vel ænei impulsio, artem requirens ac studium; neque solis conveniebat pueris. De hoc videtur loqui Noster istic, ut et ad Pisones Epist. vs. 380. nbi rem vide fusius explicatam in annotationibus nostris.

58 *Vetita legibus alea]* In Saturnalibus permittebatur alea, mense Decembri: reliquis anni mensibus probosa erat, puniebaturque legibus Cornelia, Publicia, Titia. Ædilibus ea cura incumbebat. Cic. Philip. 2. 'Licinium de alea condemnatum collusorem summ restituit.' Vide Alex. ab Alex. iii. 21. et quæ annotabo ad i. Epist. 18. 21. ad has voces 'Quem præceps alea nudat.'

59 *Cum perjura patris fides, &c.]* Dum puer indulget mollibus et futilibus studiis, interim pater ei congerit opes per fas et nefas, quas male partas male dilapidet. Nam ille so-

cietatis fidem atque hospitii iura violare non dubitat.

60 *Consortem socium]* Has voces alii separant, explicantque *consortem*, cohæredem; *socium*, qui negotiationis societatem ac fœdus imito contractu fecit. Alii jungunt et ad unam posteriorem sententiam referunt. Nempe censors vocatur qui tantundem sortis ad mercaturam confert. Nam prima pecunia in societatem, ut lucrum inde fiat, collata sors et caput nuncupatur: quod vero ex illa per communem negotiationis laborem accedit acrescitque, corpus societatis vocitant. Itaque ille fallit *consortem socium*, cum subtrahit quidpiam e lucro, et in privatam rem convertit id quod esse commune oportuit. Cicero pro Sexto Roscio: 'Recte majores nostri enim qui *socium* se felissiset, in honorum virorum numero habendum nullo modo putaverunt.' Vide eundem pro P. Quintio. Animadverte porro quot et quanta mala committat ille avarus pater. 1. Periculis et laboribus se conficit. 2. Paupertatem esse malum stulte credit. 3. Omne fas violat quæs-

Indignoque pecuniam
Hæredi properet. Scilicet improbae
Crescunt divitiae; tamen
Curtæ nescio quid semper abest rei.

læt hæredi immerito. Nimirum iniqæ augescunt opes: rerum tamen nescio quid semper deest angustis bonis.

NOTÆ

tus causa. 4. Pravo exemplo filium corrumpit. 5. Seipsum defraudat vicit necessario, *inter opes inops.*

64 *Curtæ nescio quid semper abest rei]* Nam ‘multa potentibus Desunt multa.’ Supra Od. xvi. in fine. Bene Seneca in Herc. OEt. 625. ‘Cupit hic gazis, implere famem: Nec tamen omnis plaga gemmiferi Sufficit Istri;

nec tota sitim Lydia vincit; nec quæ Zephyro Subdita tellus stupet aura-to Flumine clarum radiare Tagum: Nec si totus serviat Hebrus, Rura-que dives cingat Hydaspes; Intra-que nos currere fines Spectet toto flumine Gangem. Avidis, avidis Na-tura parum est.’

ODE XXV.

AD BACCHUM.

Horatius, super mero Bacchi spiritu percitus, suaviter Augusti laudes cantat.

Quo me, Bacche, rapis tui
Plenum! quæ nemora aut quos agor in specus,

Equo me agis, Bacche, te repletum? Quas in sylvas atque antra præceps ra-

Ode vigesima Libri secundi in Ed. Sanad. Epigraphé in uno cod. Bers-manni, *In Liberum Patrem.* Sanad. inscr. *Dithyrambus.*—2 ‘*Quæ in nemora satis multi codd. et hinc editt. seriores, nt Lamb. Torr. Muret. Heins. Steph. Fab. et Dacer.* Item sic Serv. ad Virg. *Æn.* vii. 568. Sed abest *in a pluribus et melioribus Crnq. et Bentl.* a nostris omnibus præter Alt. 2, a duobus Torr. Brod. Gott. et ab editt. priscis, Flor. Venet. 1478. 1492. Locher. item omiserunt Asc. Basill. 1527. 31. 55. Crnq. Fabr. Rutg. Bentl. Cun. San. Baxt. Jon. Multo etiam elegantius præpositio duo casus regens, *nemora* et *specus*, posteriori demum jungitur. vid. Virg. vi. 692. et ibi Ill. Heyn. Sed

NOTÆ

Metrum idem quod i. Od. 3.

1 *Quo me, Bacche, rapis, &c.]* Ad quid me rapis, meque supra me tol-lis? Instruis me scilicet ad canendas Divi Augusti laudes: quod sine di-vina ope nequaquam tentarem. De Baccho vide ii. Od. 19. ibique Not. Augusti elogia persequitur Horatius

i. Od. 12. iii. Od. 5. 14. iv. Od. 5.

14. 15. ii. Epist. 1.

2 *Quæ nemora]* Noster ii. Epist. 2. ‘Scriptorum chorus omnis amat nemus, et fugit urbes Rite cliens Bac-chi.’ Item: ‘Carmina secessum scri-beutis et otia quærunt.’

Velox mente nova ! quibus
Antris egregii Cæsaris audiar
Æternum meditans decus
Stellis inserere et concilio Jovis !

5

*pior spiritu insolenti? Quibus speluncis meditabor immortales honores Augusti, ut
audiar inserens illum sideribus ac Jovis concilio? Canam splendores novos, nec-*

ut ibi, ita nostro l. priori etiam præpositionem allevere Grammatici. Mox et *quos* plures Lamb. ac Torr. aliquot Bentl. Pulmanni Diesth. Basill. 1527. 31. 55. Muret. Fabr. Torr. Rutg. aut q. Acr. tres Lamb. duo Torr. Pulmanni Gemblac. 1. 2. et Beller. unus Bersm. omnes Cruq. et præter tres nostri, Bentleii Græv. Leid. Regin. aliisque, Venett. Locher. Asc. Lamb. Cruq. Steph. Heins. Fab. Dacer. Baxt. Jon. Bentl. San. Præstat igitur *aut* auctoritate. Similis locus Virg. Ecl. x. 9. Sed fateor, nihil illud *aut*, licet minus languidum, quam *et*, tamen ipsum etiam ab hoc enthusiasmi rapidissimo impetu plane alienum, ac nimis otiosum tardumque semper visum fuisse. Tum neque ad sententiam satis justa interrogatio per distributionem : ‘ quæ in nemora aut in quos specus ? ’ Itaque e sensu lyrico vera lectio, et sententiae et fervori poëtico aptissima, quam dedit Cuning. (et post eum Jon.) quæque jam est in uno Bersm. nostrisque Mentel. Helmst. Dess. 2. *qua nemora, quos a. in sp.* Haud dubie de metro solliciti Grammatici illud *et s. aut intrusere*. Sed vid. V. L. sup. ad xvi. 26. Item suspicor, in plurium libris veram istam lectionem extitisse, sed non ab illis notatam, quia pro errore librarii haberent omissionem particulæ. Jani. *Quæ nemora* Harl. 3. Bipont. Mitsch. Francis. Wetzel. Wakef. Kidd. et Comb. *Quæ in nemora* Harl. 1. 2. 4. 5. 6. Delph. Bond. et Schrev. *et quos* Venett. ap. Zenn. Schrev. et Glarean. *aut quos* Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Delph. Mitsch. Wetzel. Wakef. Kidd. et Comb. Conjunctionem delent Francis et Bipont. Lips. 2. agur cum superapposito o.—5 Du Hamel emend. *Æternum modulans*.—6 ‘ Alii consilio, quod accomonodatus esse videtur, non propter Ægyptiani fabulam a Baxtero memoratam, sed quia Jovis consilium ibi habetur.’ Heyne ad Virg. Georg. 1. 25. *consilio* Comment. et codd. omnes Cruq. plures Torrent. Mentel. Fran. Helmst. Lips. 1. 2. 3. (Lips. 4. *consilio*) Venett. 1478. 1492. Locher. Basil. 1555. 580. Land. Torr. Cruq. Baxt. ed. pr. *concilio* Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. alii, cum edd. Bond. Delph. Schrev. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Francis. Comb. et Kidd. ‘ Habuerunt hand dubie et multi libri Lamb. et Bentl. *consilio*, sed neglexerunt viri docti. Equidem lectionem hanc priscam revocandam censui pro vulgata *concilio*, quia illa, præter tantam e codd. auctoritatem, et doctior est, et sublimiore, si quid video, ideam præbet. Nam *consilium* (ἢ βουλὴ) Jovis, supremos illos cœlestes, qui ei in rerum administratione assessores sunt et consiliarii, designat ; quæ notio in *concilio* non inest. vid. Gesn. Thes. et Ernest. Cl. Cic. v. *consilium*. Sæpissime a librariis permutata *consilium* et *concilium*, ut notum.’

NOTÆ

3 *Mente nova*] Divino instinctu, dicens facultate plusquam humana. Adverte, studiose Lector, incisam passim orationem. Talis enim enthœum deceat.

Quibus Antris, &c.] Quibus in locis a turba semotis, sacrisque, animo solo meditabor dignos Augusto ver-

sus, quibus illum cœlo consecrem. Vide supra Od. v. Stroph. 1. ibique Not.

6 *Concilio Jovis*] Deorum cœtui. Fingunt enim Jovem in gravioribus Deos convocare et consulere. Vide Homer. Iliad. T.

Dicam insigne, recens, adhuc
 Indictum ore alio. Non secus in jugis
 Exsommnis stupet Evias,
 Hebrum prospiciens, et nive candidam 10

dum ab aliis celebratos. Haud aliter attonita est Baccha, in montibus expurgiscens,

Jani.—9 *Exsommnis (exomnis)* Acr. Comment. Cruquii Faërn. Urs. Jann. Torn. et tres Vatt. Lamb. omnes Cruq. plures Torr. plures, ut videtur, et vetustiores Bentl. Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Brod. duo Bersm. Mentel. Franeq. Lipss. Alt. 1. Helmst. Dess. 2. Mancin. Asc. Basill. Lamb. Crnq. Torrent. H. et Ro. Steph. T. Fab. Fabric. Baxt. Dacer. Jon. Delph. Schrevel. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. et Comb. Est enim post Steph. vulgata lectio. ‘Sed divise *Ex somnis* nonnulli Lamb. et Torrent. Helmst. Gott. Zar. Venett. 1478. 1492. Locher. Basil. 1555. Heins. Muret. omninoque vulgo editi. ante Steph. *Ex somniis* Mediol. 1486. 1502. *Et somnis* Venet. 1495. aperto lapsu. *E somniis* Alt. 2. Flor. 1482. Venet. 1486. Land. Cun. [et Francis.] Sive *ex* putetur esse pro *post*, nti sæpius, etiam Gr. ἐξ, sive, quod doctius sit, βραχυδύως dici *Ex somnis* stupet, pro e somno evigilans *stupet*, satis bene habeat *Ex somnis*, divise scriptum; pro quo *E somnis* maluisse nonnullos festivum est. Attamen *Exsommnis* et tanta codd. auctoritate defenditur, et tam aperte ab Horatio et Græco expressum est, et habet denique tam gratam sensui lyrico vim ad designandum ipsum temporis punctum, quo Evias evigilat, (quod in altera lectione vix sentitur,) ut mili quidem mirnum videatur, quod sperni tam insignis et aperte vera lectio potuerit. Inprimis Bentl. emend. *Edonis*, b. e. Thracia, vel Thraciis, jungendum vel cum *Evias*, vel, quod ille mavult, cum *jugis*; qua emendatione vix quicquam audacius esse potest. Primum Bentl. ait, verbum *Exsommnis* semper esse idem ac ‘*insomniis*’ Bacchas autem, (quod notum,) non insomnes mansisse, sed denique obdormisse. Quia addit, τὸ *jugis* non posse esse sine epitheto, et Ovidium Trist. iv. 1. 42. etiam dixisse: *Edonis stupet jugis*, ea bella profecto, si Diis placet, argumenta sunt. De emendatione *Exan'ma* ap. Jones. ne verbum quidem. *Jani*. Bentleium sequitur Kidd. In eodem versu codd. variant: *Euhias*, *Euchias*, *Heuius*, *Euhyas*, *Heuchias*. Wakef. et Kidd. cum Bentl. *Euius*.—10 *Hæmon* pr. aut nive candidam Atho arcem, aut peditate arbore emend. ap. Jones. *candidum* Lips. 4. Venet. 1492. et Locher.—

NOTÆ

8 *Indictum ore alio*] Seu quod primus Latiorum Horatius Lyrica scripsit, seu quia Angusti gesta et virtutes sunt quid novum ac inauditum, adeoque mortalium nemini cognita aut relata sunt adhuc ejus insignia.

Non secus in jugis, &c.] Tantus me stupor divina Cæsaris encomia canere meditantem corripit, quantus invadit Bacchus e furore divino et somno exsolutas. Vel tanto ardore aggredior Angusti laudes, quanto Bacchæ Orgia.

9 *Evias*] Bacchi sacrificula, ab Evio

Bacchi cognomine, de quo i. Od. 18. 9. *Exsommnis*, vel, excitata ab eo somno qui post divinum furorem occupare solet, animoque tranquillitatem reddit. Vel; pervigil: noctu enim celebrabantur Orgia, in Thraciæ præsertim montibus. Unde et mox Hebri Rhodopesque mentio.

10 *Hebrum*] Hic Thraciæ fluvius oritur e monte Rhodope non procul Adrianopoli, labitur in Ægæum mare, e regione insulæ Samothraciæ, volvens aureas arenillas. Solin. lib. xv. De eo jam i. Od. 25. 20.

Thracen, ac pede barbaro
 Lustratam Rhodopen. Ut mihi devio
 Ripas et vacuum nemus
 Mirari libet! O Naiadum potens,

*eum cernit Hebrum, et Thraciam nivibus abescentem, atque Rhodopen pedibus bar-
 barorum peragratam. Quam placet mihi longe aberranti admirari cautes et sylvam*

11 Unus Bersmanni et Dess. 2. aut pede borbaro.—12 *Lustratum* optimi codd. Torrenti, et Helmstad. a m. pr. Vide Burm. et Heins. ad Ovid. Met. ix. 165. ubi multi codd. ‘nemorosum ēten.’ *Substratum* Dess. 2. ‘aut mihi’ Dess. 2. ac mihi Div. Sil. Mart. Cruq. hand dubie e vs. 11. Amplexi tanien hoc Beutl. Cun. [bent Kidd.] ob præcedens non secus, quo referunt ac mihi, &c. Multis probat Bentl. vulgo dici Latine non secus ac; tamquam non ob id ipsum, etiamsi velis referre ad non secus, exquisitus sit ut. Ingratum etiam indoctumque esset, nt jam San. vidit, geminatum ac (vs. 11. 12.), dupli sensu. Omnino præter Bentl. et Cun. jam Acron et Comm. Cruquii ac post eos plurimi, nt Cruq. Schmid. et, qui plane novam observationem in eo se afferre dicit, Cl. Sivr. omnia illa: *Non secus...mirari libet*, in unam sententiam junxerunt, ut esset similitudo quam maxime methodica. Contendit enim Bentl. *τὴν non secus semper aliquid*, quocum instituatur comparatio, vel ante vel post se habere debere. O frugis grammaticum in Dithyrambo! a cuius natura, ut bene Sanad. monet, tam methodice grammaticaque connexiones, enthusiasmum refrigerantes, alienissimæ sunt. Sensus lyricus ferre h. l. non potest tam accuratum subtilemque commensum particularum, sed post *Rhodopen* punctum ponijubet; ut sqq. *Ut mihi, &c.* novam sententiam constituant. Recte sic Lamb. Torr. Baxt. Sanad. Jon. Jani.—13 ‘*Ripas* omnes codd. omnes editi. ante Muretum, qui primus corredit *rupes*, eumque sequuti Lamb. Steph. Fab. Dacer. Despr. Heins. Cun. Sanad. Jon. plurimique alii. Movebat Viros doctos hoc (ut diserte Bentl. ex eoque Sanad.), quod nusquam simpliciter *ripa* ponatur, sine mentione fluminis aut aquæ. Attamen neque *rupes* Bentleio placent, sed emendat *rios*, quia inducantur *Nai-*

NOTÆ

Nire candidam Thracen] Regio hæc frigidissima nunquam non habet nives, ‘nec cœlo lœta nec solo,’ ex Pomp. Mela. Inter alios montes tollit Rhodopen, incoliturque gente, cui velut insita a natura barbaries. Vide 1. Od. 27.

11 *Pede barbaro Lustratam Rhodopen]* Hic subtiliores aliqui afferunt Orphenum *pede barbaro*, id est, carminibus, illustrantem Thraciam suam patriam, et in ea montem Rhodopen: eo sensu, ut tam sit omnibus admirabilis Horatius Augusti laudes celebrans, quam Bacchis Thrax Orphens canens, et ob cantum toto orbe nominatus. Sed o commentum, quod nos-

tro etiam Poëtæ latuisse credendum est.

12 *Ut mihi devio, &c.]* Afflatus nomine Horatius duntaxat ea loquitur, quæ meditabundum jnvant Poëtam, desertas regiones, specus, rupes, nemora.

13 *Ripas [Rupes]* Sic apposite Muretus doctis visus corressisse, quia *rupes* ad rem convenientiores: cum tamen plerique codices habeant, *ripas*; nec ita absurde, nt quidam volunt. Nam et flumina et fluminum ripæ ad solitarium et cogitatandum pertinent.

14 *O Naiadum potens, &c.]* Quod aquis vinum est potentius ac vali-

Baccharumque valentium	15
Proceras manibus vertere fraxinos,	
Nil parvum aut humili modo,	
Nil mortale loquar. Dulce periculum est	
(O Lenæe !) sequi Deum	
Cingentem viridi tempora pampino.	20

desertam! O Rex Naiadum et Bacchantium altas fraxinos manibus revellere potentium, nihil exiguum aut rile, nihil humanum canam. Suare est periclitari, o Bacche, sequendo numen quod circumdat caput virenti palmine.

des, et ap. Eurip. Bacch. 1049. 1091. Bacchæ in convalle Cithæronis ad rivos consideant. Utrumque argumentum admodum debile. Hoc verum, sèpius librarios *riros*, *ripas*, et *rupes* permittasse. Sed non solum præclare habet, multoque magis poëtica est lectio *ripas*, verum et magnificam prorsus imaginem præbet, quam nec *rupes* nec *rivi* ostendant. *Riros* multo minns etiam h. l. probem, quam *rupes*. Illis enim *mirari* (vs. 14.) s. stupere vix satis convenit. Hoc ipse Bentl. sentiens, de rivis lactis, mellis, vini, ex 11. Od. 19. 10. cogitat, quod vix eni quam mortalium, præter illum, in mentem venire poterat? *Jani*. *Rupes* Venet. ap. Zeun. et Francis. *Riros* Furstenb. et Kidd. *Ripas* Harl. I. 2. 3. 4. 5. 6. Mitsch. Bipont. Wakef. Wetzel. et Comb.—15 *Dess.* 2. *Baccharumque violentium*. ‘Non male haberet per se forma: *violentium* vertere; sed præstat *valentium* simplicitate ac vi.’ *Jani*.—16 *Bentleii Græv. fraxinus*. Plura arbormin nomina, quæ proprie secundæ sunt declinationis, doctiori forma ad quartam inflecti, jam vidimus. Vid. II. Od. 7. 19. 11. Od. 14. 23. II. Od. 15. 6. cf. ibi Bentl.—17 *Quinque codd. Torrentii*, Lips. I. 2. 3. 4. Altt. I. 2. Helmstad. Harl. 3. 6. Florent. 1482. Venet. 1486. Baxt. et Gesn. *humile*; Harl. I. 2. 4. 5. Vet. Comb. ceteri codd. et edd. ‘Cum nec Baxteri nec Gesneri ratio placeret, restitui optimorum et pluriornim *humili*, ob metrum, ob modum, ob sensum: nam vult loqui modo sublimi.’ Zeun.—18 Venet. 1492. Locher. et Ascens. *loquor*. ‘In vulgari lectione: *dulce p. est*, mihi semper suspectum fuit *τὸν est*, nimisque laugnidum, et ab hac enthusiasmi vehementia alienum, atque e Grammatici glossemate in contextum irrepsisse visum. Abest enim a nostro cod. Helmst. item a Venet. 1478. Itaque abjeci.’ *Jani*. Abest etiam ab Harl. I. 2. Venet. 1477. 1479. et Bipont.—19 ‘Si intercludemus *O Lenæe*, ut modo exclamatio sit, ut *io Bacche, Evoō*, et similes, non allocutio proprie dieta; nihil opus erit conjectura Bentleii, *Te, Lenæe, sequi ducem*. Venustior forte hic versiculus: sed alter, quem libri omnes habent, magis Bacchicus.’ *Gesn.* *O Silene* conject. ap. Jones. ‘Putabam aliquando, forte legendum *Io Lenæe*! cum et ap. Catull. LVIII. 124. &c. haud dubie *Io* pro monosyllabo sit, et facile ab initio versus perire potuerit litera *i*. Sed et *o* pro *io* bene habet, quemadmodum ὁ Ἰακχε, ὁ Βρόμε.’ *Jani*. ‘Posui punctum post *Dcum*, ne eo potius referas, quam ad Horatium, vocem *Cingentem*; quod concinnitatem loci perderet.’ *Wakef.*

NOTÆ

dins, hinc veteres Naiadum, id est, Nympharum fluminibus præsidentium, Regem finxere Bacchum.

15 *Baccharum*] Bacchi Sacerdotum. Quod additur, *valentium Proceras ma-*

nibus vertere fraxinos, videtur allusisse Horatius ad id quod scribit Euripi-des in Bacchis Act. iv. cum evasisset in abiectem Pentheus rabiem fugiens Bacchantium, eo statim accurrisse

NOTE

illas omnes, ac duce Agave saxa pri-
mum molitas in eum contorsisse, post-
ea vero ipsam arborem radicibus con-
cussisse ac tandem prostravisse.

17 *Aut humili modo]* Quidam leg-
gunt: *humile modo.*

18 *Dulce periculum est]* Scio me pe-
riicolosum tentare opus et arduum;
at duce Deo non indignum immortali
Cæsare carmen edam.

19 *Lenæe]* Unum est e Bacchi cog-

nominibus, ἀπὸ τοῦ ληροῦ, *torculari*, in
quo vinum exprimitur. Ex Diod.
Sic. iv. 5. et v. 1. Donatus per-
peram Latinam commentus est origi-
nem, a ‘leniendo.’ Cui et refragatur
Servius in Virgil. Georg. ii. 4.

20 *Cingentem viridi tempora pampi-
no]* Hoc et suos clientes, et seipsum
coronare amat Bacchus. Infra iv.
Od. 8. ‘Ornatus viridi tempora pam-
pino.’

ODE XXVI.

AD VENEREM.

Horatius pæne emeritus Cupidinis miles, ægre tamen militiam dimitit.
(Amare se desiturnum ait, Chloës pœnam imprecatur, ut amet. Gesu.)

VIXI puellis nuper idoneus,
Et militavi non sine gloria;
Nunc arma defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit,

*Haud ita pridem vigebam aptus virginibus, nec inglorius bellavi. Jam arma et
perfunctam militia ista tyram tenebit murus ille qui stipat latus sinistrum Veneris*

Ode secunda Libri quarti in Ed. Sanad. Inscriptur in quibusdam vett.

NOTE

Metrum idem quod supra i. Od. 9.

1 *Puellis nuper idoneus]* Jam vero
annos quadraginta natus ab eis con-
temnor: quare ab ista militia cessare
debeo in posterum. Vide i. 19. et
iv. Od. 1.

2 *Militavi]* Ovid. Art. Am. ‘Mili-
tat omnis amans: et habet sua castra
Cupido.’

3 *Nunc arma, &c.]* Jam abjicienda
mili sunt arma, atque, ex more sus-
pendenda in templo Veneris, funalia,
vectes, arcus.

4 *Barbiton]* Versus lyrics et ama-
torios. De eo instrumento musico i.
Od. 1.

*Paries habebit Lævum marinæ qui
Veneris latus Custodit]* Quia fortuna-
tus fui in ea Veneris militia, hinc volo
suspendi arma mea congruo loco et
meæ felicitatis indice. Videlicet sta-
tuæ Deorum Meridiem aspiciebant,
proindeque Occasum habebant ad
dextram, Ortum ad sinistram: porro
ex Etrusca disciplina pars Orientalis
boni omnis erat, ideoque fausta quæ-
libet ad ortum auguria et ansolia
habebantur. Unde Virgil. ‘intomnit
lævum.’ Seu quod ea erat Horatii
dextra ad Veneris imaginem conver-
si: et pars quoque templi dextra;
quæ quideni semper felix censetur.

Lævum marinæ qui Veneris latus
Custodit. Hic, hic ponite lucida
Funalia et vectes et arcus
Oppositis foribus minaces.
O quæ beatam, Diva, tenes Cyprum et

maritimæ. Iстic istic deponite faces accensas et vectes et arcus præclusis januis minitantes. O Dea, quæ fortunatam obtines Cyprum, atque Memphim nivibus

Ad Venerem Lyrae et Amori valedicens.—6 Dess. 2. *Sic hic ponite.—7* *'Fanabula Lips. 3. vestes* Mentel. Mox arcus, sagittandi instrumenta, quomodo hic locum habere possint, cum vix intelligatur, Bentl. emend. *vectes securesque*, quod præclare convenit, cum comissatores etiam secures secum gesserint ad fores effringendas. Vid. Theocer. Idyll. II. 128. Plaut. Bacch. v. 1. 31. cf. Virg. Æn. II. 480. Potuit quoque, omisso primum que, tum initiali s, ex ecures denique oriri et arcus. et harpas emend. Cun. eumque secutus San. Harpe ensis falcatus, quali Mercurius Argum, Perseus Medusam confecit. Sed licet hæc emendatio a literarum similitudine propius accedat ad vulgariam lectionem, tamen insolens sit, ense falcato juvenes Romanos comissiones armare. *ad arcus* (ponite) emend. Klotz. Lectt. Ven. p. 331. arcus explicans fornices, qui circa tempa stricti fuerint. Sed hoc et durum, neque aptum satis, cum non de templo publico, sed de sacrario privato agatur. Igitur Bentleii emendatio ceteris præstar. Divinabam aliquando: *et artes, h. instrumenta, arma*; sed vereor, ne hoc sit nimis generale. Possit et suspicari: *et hamos (amos)*, h. instrumenta ferrea incurva, vel, quod forte magis placeat, uncos, fustes, s. palos incurvos; vid. Burm. ad Val. Flacc. VIII. 298. Si tamen hos ipsos uncos docte *arcus* h. l. dictos putes, emendari nil opus sit.' Jani.—9 Nonnulli codd. Lambini, unus Bland. Mald. et Mart. Cruquii, duo Bersmanni, Bentleii Græv. Regin. Galiens, et Battel. Lips. 2. a m. pr. Lips. 3. Dess. 2. Vet. Comb. Venett. al. *regis Cyprum*; Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Altt. 1. 2. Dess. 1. Helmstad. tres Bland. Silv. aliquie codd. et edd. *tenes*

NOTÆ

Hinc igitur ad lævum simulacri Veneris latus, hoc est, ad dextrum fani parietem arma collocat, quibus non sine gloria militarat.

5 *Marinæ Veneris*] E maris spuma genitæ: ut fabulantur Hesiod. Theogon. Inde Graecum nomen Ἀφροδίτην, nam ἀφρός, spuma dicitur.

7 *Funalia*] Noctu amatores ad animalium fores accensis facibus pergebant, atque illas, his demum extinctis, occentabant. Pers. Sat. v. 166. 'Chrysidis... ante fores extincta cum face canto.' Vide supra Od. x. hijs libri.

Vectes et arcus, &c.] His scilicet armis atque instrumentis quatiebant effringebantque fores meretricum occlusas. Vide supra Od. XIV. sub finem. Et 1. Od. 25. Apud Terent. in Eunucio, Thraso Thaidis ædes expugnaturus, 'procede,' inquit, 'huc cum vecte.' Belle Cato vesticulariam appellat vitam furnum, qui vecte parietes domorum soleant perfondere.

9 *Beatam Cyprum*] Insulam, de qua 1. Od. 3.

Beatam] Vel opibus vel patrocinio Veneris.

Memphin carentem Sithonia nive,
Regina, sublimi flagello
Tange Chloën semel arrogantem.

10

Sithoniis immunem regis, semel feri superbam Chloën elato flagello.

*****

Cyprum. Ab uno Bersmanni et Dess. 2. abest *et*.—10 *Memphim* vulgg. sed doctiori forma *Memphin* Bentleii Græv. Leid. Regin. Gal. et Battel. Mentel. Lips. 1. 2. Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Venett. 1477. 1478. 1479. Vet. Comb. Fab. Dacer. Bentl. Cuning. Sanad. Jani, Mitsch. Bipont. Comb. et Kidd. *carentes* Vet. Comb. *Sythonia*, *Scithonia*, *Scythonia*, variantes ap. Jani.—12 Nonnulli codd. et edd. vett. *Chloën*.

NOTÆ

10 *Memphim*] *Aegypti urbem, in qua celebre Veneris templum, teste Strabone, lib. xvii.*

Carentem Sithonia nive] Ea regio ntpote fervida non habet nives, ut Sithon Thraciæ mons. Virgil. Ecl. x. *Sithoniasque nives hyenis subeamus aquosæ?*

11 *Regina]* *Mentium dominatrix Venus.*

Sublimi flagello, &c.] Ictu vehementiori percute : fastidium Chloës et superbiam tibi ingratam ulciscere : ferociam elide. Animadverte porro amantium levitatem ac stultitiam. Videbatur Horatius primo velle amores alijcere; ecce vero seu amans, seu iratus supplicat Veneri, ut frangat Chloës arrogantiam, eamque tangat a qua ipse spernebatur.

ODE XXVII.

AD GALATEAM.

Sub Galateæ marinæ Deæ nomine nobilem quandam amatam a navigando in Græciam deterret. Etsi enim nihil ambigat, quin Dii sibi tam pīe puellæ vice auguratum ituro prospera auspicia datura sint; consultius tamen dicit sibi a procelloso mari, prasertim vero hyberno tempore, cavere quam anguriis ejusmodi fidere. Deinde adjecto pulcherrimo de Europes raptu Episodio ostendere conatur parum convenire formosis maria trajicere. (Harduino si credimus, auctor Gallicam nobilitatem dehortatur a navigatione et expeditione quam 1234. Joannes Briennensis Comes suscepit in terram sanctam. *Gesn.*) (Galateam a navigatione avocare videtur Poëta non tam omnibus infaustis quam Europæ exemplo. Nam omnia mala, inquit, eveniant improbis hominibus, et priusquam cornix tempestatem gravem portendant, ego exorabo Deos ut faustum omen mittant. Quare per me eris felix ubique, nec ulla avis mala iter tuum impedit. Etsi autem indicia quædam tempestatem gravem portendant, Dii tamen pericu-

lum omne vertant in hostium uxores. Sed ut tu te navi, ita olim tanro se credidit Europa; cuius consilii ipsam vehementer pœnituit. Summa igitur Carminis venustas maxime cernitur in honorificissima Galateæ comparsatione cum Europa regis filia, pia, casta, quæ ob formam et virtutem uxor Jovis facta et nomen immortale est nacta. Verum si quis locum 66-71. malit ad vim argumenti referre quam ad exornationem narrationis et laudes Europæ, is, mea sententia, rectius consilium carminis totius ponit in eo, nt Poëta Galateam timidiorem et dubitantem ad audacter navigandum hortetur. Rem viris doctis judicandam relinquo. *Zew.*)

IMPIOS parræ recinentis omen

Ducat, et prægnans canis, aut ab agro

Rava decurrens lupa Lanuvino,

Fœtaque vulpes;

Sceleratos deducat augurium purræ cantum iterantis, et canis gravida, vel lupa rufa veniens ab agro Lanuvino, et vulpes catulos enixa. Anguis quoque viam in-

Ode nona Libri quarti in Ed. Sanad. Vulgo inscribitur, *Ad Galateum navigaturam.*—1 Nonnulli ap. Jani *parræ.* Lips. 4. *retinentis.*—2 *Dicit* emend. Cuning. et sic Sanad. et Francis. *aut prægnans canis* Cuning. Sanad. et Francis. *prægnas* quidam scribunt hic et alias.—3 *Rauca* in nonnullis fu-

NOTEÆ

Metrum est idem quod 1. Od. 2.

1 *Impios parræ, &c.]* Hæc Ode præ ceteris involuta multum negotii semper Interpretibus facessivit: multum quoque habet gravitatis et elegantie. Quæ et qualis sit Galatea illa, et cur ita studiose ad eam scribat Horatius, hand notum est.

Impios parræ recinentis omen Ducat, &c.] Impii iter facturi triste qnodlibet auspiciu[m] habeant, pro suo malo merito: tibi vero, Galatea, fausta quæcumque adsint.

Parræ] Ingratae et infastæ sunt vocis parra avis: quæ vero fuerit illa, minime liquet. Quibusdam mesange, aliis vanneau, aliis aliter appellatur. Plin. lib. xt. 37. init. ‘Volucribus apices diversi quidem generis: Phœnici plumarum serie . . . Phasanæ corniculis: præterea parræ’ (alii tam legunt, *parræ*) ‘quæ ab illo gallerita appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam legioni nomen

Delph., et *Var. Clas.*

dederat alaudæ . . . cirros Pico quoque Martio,’ &c. Lib. vero xviii. cap. 29. manifeste ac diserte scribit, ‘avem parram, oriente Sirio, ipso die non apparere, donec occidat.’

Recinentis] Quædam aves cantu omen faciebant, ut noctua, corvus, cornix, picus, parra; hinc oscines, quasi oricines: aliae volatæ et aliis, unde alites ac præpetes dictæ; ut aquila, voltur, milvus, accipiter, aliæque altum volantes. Virgil. Æneid. III. ‘Et volvur linguis, et præpetis omnia pennæ.’

2 *Prægnans canis, aut, &c.]* Veteres superstitionis multa quidem omnino sa existimabant nulla aut levi ratione; ut si quid male cesserat, cum v. g. *prægnans canis* occurrisset, inde talem occursum deinceps habuerint infeliciem et mali ominis. Ejusmodi plurima profert hic Poëta noster. Vide Alex. ab Alex. v. 13. &c.

3 *Lanuvino]* Pro quolibet positum

Horat.

2 K

Rumpat et serpens iter institutum,
Si per obliquum similis sagittæ
Terruit mannos. Ego quid timebo
Providus auspex?

5

ceptam remoretur, cum velut sagitta e transverso equis pavorem injecit. Ego cui

*****

isse olim, facili lapsu, videtur. Nam in Acronis commentariis, ubi h. l. plura scholia juncta sunt, una nota expl. 'voce non clara.' *rufa* libb. antt. ap. Mancin. *Lanubini* mmlti scribunt, solenni permutatione *τοῦ ν* et *b*. *Lanivino* scribendum ait Mancin. Ob lapidem antiquam, quem ipse in eo oppido vidit, in quo: s. p. Q. *LANIVINVS.* item ap. Grnter. *CCCLXXXI. I. CVR. RP. LANIVINOR.* cf. Sigon. ad Liv. viii. 13. Drakenb. et Heins. ad Sil. Ital. XIII. 364. *Lanibino* unns Fabr. *Lanivino* etiam Venet. 1492. et Ascens. quod recepit Jani.—4 'Olim a Librariis turbatum est in hoc vocabulo *Fæta*. Blandinius unus apud Cruquium, *Pæstaque*, alter *Fertaque*: Leidensis noster pro varia Lecctione *Fataque*: Grævianus *Festaque* et in margine *Fætaque*. Nicolaus Hein-sius in ora exemplaris sui, *Forte*, inquit, *Fordaque vulpes*. Nollem hoc a viro illustri profectum. *Fordu* enim de 'bove,' 'vacca,' peculiariter dicitur; non de 'vulpe,' aut aliqua fera. Ovid. Fast. iv. 630. 'Bentl. *Pætave* conject. ap. Jones. *Fætave* Cuning. Sanad. et Francis. *Felatae* Jani et Mitsch. e Celler. Orthogr. Lat. ed. Harles. tom. i. p. 236.—5 *Rumpit* Bentleii Grav. et sic Bentl. Sanad. Cuning. Francis, et Kidd. 'Est omnino h. l. *Rumpat* legen-dum.' Klotz.—7 *Ego quid* Harl. 2. 4. 5. Faern. et unns Vat. Lamb. Pul-manni Hunn. Gembiac. 2. Beller. et Diesth. omnes Cruq. præter duo, duo Bersm. Gott. Sax. Brod. Mentel. Doss. 2. Lips. 4. Zar. Mediol. 1477. 1502. Venet. 1478. 1492. Locher. Asc. Crnq. Vascos. Baxt. qui Lips. 2. cur unns Bland. Crnq. Lips. 2. pro var. lect. Flor. 1482. Venet. 1486. *cui* Bland. an-

NOTÆ

quibusdam videtur; non ita vero aliis, eo quod per illud ad viam Appiam oppidulum iter erat Galateæ Brun-dusinæ pergentis ad condescendam ibi navem. Res exigui momen-ti.

5 *Rumpat et serpens, &c.]* Græcis ἀκοντία, Latinis *jaculus*, serpentis gen-nus est, ex arboribus in prætereuntes sese vibrantis ad modum sagittæ. Ælian. Hist. Anim. vi. 18. Plin. viii. 23. 'Vulgatum est,' inquit, 'jaculum ex arborum ramis vibrari, nec pedibus tantum cavendas serpentes, sed et missili volare tormento.'

6 *Similis sagittæ]* Nolint hic intel-ligi missilem ex arcu sagittam; quam-quam nihil vetat, ut patet ex Not.

præced. At placeat indicari eam sur-culi partem in vitibus postremam et superiorēm, quæ incurva et contorta serpentem refert, vocaturque sagitta. Columell. iii. 17. Plin. xvii. 21. 'Sa-gittæ vocantur surculi, cum intorti panguntur.... sagittas serere minus utile, quoniam in transferendo facile rumpitur quod intortum fuit.'

7 *Terruit mannos]* Exterrit equos currum trahentes, in eos insiliens, eo modo quo mox explicimus. *Mannus* vocatur equus minor ad manum faci-lis et obsequens. *Torrentio* est gra-darius equus, tollutim et sine equitis molestia decurrentis.

Ego quid[cui] timebo Providus auspex]
Ita fcere omnes codices. Sensus est:

Antequam stantes repetat paludes

meluam augur prævidens futura? Priusquam avicula pluviae proximæ prænuntia

tiquiss. Cruxq. (quoniam cum litura), cum superascri. ‘alias quid,’ Lamb. Torrent. et Bentl. e suis codd. Pulmanni Gemblac. I. unus Bersm. Lips. I. 3. Franeq. Helmst. Basill. 1527. 31. 55. 80. Venet. 1590. Muret. H. Steph. Fahr. Heins. Fab. Rutg. Burn. Dacer. Bentl. Cun. San. Jon. ‘Præstat etiam cui ad sententiam, ex eoqne facile cetera varietates ortæ.’ Jani. Mox vs. 7. post auspex interrogationis signum habent Ascens. Basill. Lamb. (sed non primus, ut Torr. criminatur) Cruxq. Heins. Fabr. Steph. Fab. Rutg. Baxt. Gesn. Zeun. Comb. Bond. Schrevel. Delph. al. At nudum cornua pondum censuere Passerat. Muret. Xyland. et Torrent. et sic Dacer. Zürk. Despr. Bentl. Cun. Sanad. Jones. Jani. Francis. Mitsch. Bipont. Wetzel. Wakef. et Kidd. ‘Est autem et cornua inserendum post time-

NOTÆ

Non est quod timeam tibi, Galatea; cum nullo sis crimine obstricta, felici exitu ut et ansocio fluenti tibi omnia: nec non faustum tibi augurium et ego precabor navigare cupienti: sis ubique felix. Quod si liceat aperire quod sentio, malum certe, cum Eruditis nonnullis, interrogaitionis notam expungere, et, continuato sensu et oratione, jungere cum sequentibus hoc sensu: Ego Horatius, si eni timebo auspex providus, (ut tibi navigaturæ timeo, Galatea,) huic ‘prece suscitabo oscinem ab ortu Solis corvum,’ quo deterreatur a condescendo mari, isto scilicet malo augurio. Vide mox annotanda.

8 Auspex] Is augurium captans se debat capite velato: lituum sine nodo tenens aduncum, quo cœli regiones et certa spatia notabat, quibus vindenda ad se pertinere designabat, &c. Alex. ab Alex. ante cit. Quam vero mundi partem spectabat augur? hinc enim pendet multarum solutio quæstionum: nimisnam ubi dextra pars, ubi laeva constituenda; adeoque quod felix, quod infelix omen. Primi Rom. augures Orientem spectarunt ab Alhanis et Latinis edocti. Patet ex Virgil. Æneid. VIII. 68. et Æneid. XII. 172. Subinde vero, ex Etrusca

disciplina, ad Meridiem conversi omen capiebant et auspicium. Vide Varron. lib. VI. Plin. II. 54. Quæcum ita sint ortus Solis erat eis ad lævam, occasus ad dextram: ergo quod mox ait Horatius, ‘corvum ab ortu Solis oscinem,’ sinistrum infelixque augurium denotat. Adde quod vulgo putabantur ansicia corvi dextri fausta, laevi infelia: cornicis contra. Plaut. Asinar. infra citand. Item Anul. Scen. 20. ‘Non temere est quod corvus cantat mihi nunc ab laeva manu,’ &c. Cic. de Divin. I. ‘Quid angur, cur a dextra corvus, a siuistra cornix faciat ratum?’ Et antea: ‘Panætius requirit Jupiterne cornicem a laeva, corvum a dextra canere jussisset.’ Et de Divin. II. 81. ‘Cur aliis a dextra, aliis a laeva datum est avibus, ut ratum auspicium facere possint?’ Verum enimvero ‘magna hujus observationis vanitas,’ ut ait ipse Plin. mox cit. Et Cic. de Divin. II. 82. ‘Quæ autem est inter Augures conveniens et conjuncta constantia? Ad nostri augurii consuetudinem dixit Ennius: ‘Cum tonuit lævum bene tempestate serena.’ At Homericus Ajax apud Achilleum querens de ferocitate Trojanorum, nescio quid hoc modo nuntiat: ‘Pro-

Imbrium divina avis imminentum,
Oscinem corvum prece suscitabo
Solis ab ortu.
Sis licet felix ubicumque mavis,

10

redeat ad paludes minime fluentes, votis vocabo corvum ab Oriente canentem. Esto

bo.' Jani.—10 Sex codd. Torrentii et Lips. 1. 3. *imminentium*.—12 *Lucis ab ortu* Lips. 4. et nonnulli ap. Mancin.—13 Vet. cod. H. Steph. (Præf. ad Lect.) *ubicumque navis*; unde Rutgers. Lect. v. 8. conj. *ubicumque nabis*, ut sæpius 'nare' de navigantibus. Probat Nic. Heins. ap. Bentl. qui suspicabatur *amabis*. 'Febriculosa conjecturas' vocat Bentl. nec melius

NOTE

spera Jupiter his dextris fulgoribus edit.' Ita nobis sinistra, Graiis et Barbaris dextra meliora esse videntur. Quanquam hanc ignoro quæ bona sint sinistra nos dicere, etiam si dextra sint. Sed certe nostri sinistrum nominaverunt, (quod a sinendo dictum putant,) externique dextrum, quia plerisque melius id videbatur.' Vide Just. Lips. Elect. II. 2. Ex his, Lector, vides non absurdam quoque sententiam priorem illorum qui corvum oscinem ab ortu, felix angurium fuisse scripsérunt, tametsi ad lèvam esset: ubi et distingendum aiunt inter Auguris dextram manum lèvamque, et mundi partem dextram ac sinistram: cum Poëtæ nunc hoc nunc illo modo loquantur. Adde Plutarchum in Quæst. Centur. Rom. ita scribentem: 'Cur avis sinistra est secunda? . . . Nam sinistrum lèvum significat. Potest etiam deduci a verbo sinere. Eam igitur quæ rem sinit avem. . . . vocat vulgus sinistram. Cur vero? An quod Æneæ in acie contra Mezentium stanti fulgor a sinistra victoriæ index micasset, in augurium id verterent; ac deinceps ita observant? Etenim Thebani, cum sinistro suo cornu ad Leuetra hostem profligassent, dcinde observarunt ut in omnibus conflictibus sinistro cornu

imperium tribuerent. An potius, ut auctor est Juba, respicientibns Orientem Aquilo ad sinistram est, quem mundi partem dextram et supremam habent? . . . An quia terrestria et caduca cœlestibus et divinis cum sint opposita, putabant nobis ea, quæ sinistra sunt, Deos a dextra ostendere?' Vide et Arnob. lib. IV. paulo post init. ubi *læva natura esse ulla negat* egregie. Nec omittit quod Non. Marcell. docet, aliquando etiam *lævum* in bonam partem, et a levando dieci.

9 *Antequam stantes repetat paludes, &c.]* Antequam tempestatem denuntiet cornix ad paludes suo more volitans ac sedens, ibique præsentiens imbrem, divinansque, et voce indicans. Supra Od. XVII. 'aque augur cornix' dicitur. Vide ibi Not.

11 *Oscinem corvum, &c.]* Ore futura præcinentem. Vide Gell. VI. 6. Plin. x. 12. 'Pessima corvorum significatio, cum glutinnt vocem velut strangulati.' Et XVIII. cap. ult. 'Corvi singultu quodam latrantes seque concutentes, si continuabunt, ventos; si vero carptim vocem resorbebunt, ventosum imbrem præsagiunt.' Contra si ab Ortu clare vocem ediderit corvus, felix auspiciū fuisse narrant quidam. Vide supra Not.

Et memor nostri, Galatea, vivas :
Teque nec lævus vetat ire picus,
Nec vaga cornix.
Sed vides quanto trepidet tumultu
Pronus Orion : ego quid sit ater

fortunata ubicumque volueris, o Galatea, et vive nostri memoriam servans: et te nec pergere impedit sinister picus nec cornix ragabunda. At cernis quanto fratre properet Orion declivis. Ego scio quam periculosum sit Adriaticum mare,

*****

With. amaris.—14 *At memor nostri Cuning. et Sanad. Galathea nonnulli ap. Jani, riras Usque nec conj. With.*—15 *Te neque Lips. 1. Neque te codd. et edd. ap. Cuning. unde is Namque nec, quod receperunt Sanad. et Francis. non lerus Hail. 5. retat Harl. 1. 2. 3. 4. 5. unus Vat. Lambini, Brod. Lips. 1. a m. sec. Dess. 2. Bentl. Cuning. Sanad. Francis. Towers, Sivr. Schmid. Wakef. Comb. et Kidd. relet ceteri omnes codd. et edd. antiquum Muret. Torrent. Cruq. Fab. Steph. Rutgers. Dacer. Baxt. Jones. Delph. Bond. Schrevvel. Jani. Bipont. Mitsch. et Wetzel.—16 ‘Post cornix colon in multis edd. tanquam seqq. sint apodosis: falso.’ Jani.—17 Harl. 6. Non vides. Pulmanni Grav. Lips. 1. Alt. 1. a m. sec. Cuning. Sanad. Francis et Towers. trepidat.—18 Post Orion interrogandi signum exhibent Basill. Muret. Cruq. Torrent. Fabr. Steph. Fab. Rutgers. Bond. Schrevvel. Delph. Bentl. Cuning. Sanad. Francis. Towers. Dacer. Wakef. et Kidd. ‘Melius*

NOTÆ

15 *Nec lerus vetat ire picus, Nec vaga cornix]* Plaut. Asinar. Scen. iv. ‘Picus et cornix ab lœva est: corvus porro (als. para) a dextra: consudent.’ Plin. x. 12. ‘Cornix inanis spicata est garrulitatis, a quibusdam tamen laudata.’ Id. ibid. cap. 18. ‘Pici (Gallice píver) Martio cognomine, insignes et magni in auspiciis. .... Ipsi principales Latio sunt in auguriis a Rege qui nomen huic avi dedit. Unus eorum in capite Prætoris urbani L. Tuberonis in foro jura pro tribunali reddentis sedit ita placide, ut manu prehenderetur. Respondere Vates, exitium Imperio portendi si dimitteretur; at si exanimaretur, Prætori. Et ille autem protinus concerpsit: nec multo post implevit prodigium.’ C. Cælio, sive Lælio id tribuit Frontinus in Strate-

gem.

17 *Sed vides quanto, &c.] Attamen, o Galatea, ne temere te perfido committas mari: animadverte imminente tem ab Orione tempestatem.*

18 *Pronus Orion]* Devexus, ad Oceanum vergens. De eo i. Od. 28. 21. II. Od. 13, in fine.

Ego quid sit ater Adriæ, novi, sinus, &c.] Cave etiam et time Adriatici mariis navigationem. Hujus ego pericula sum expertns, inquit Horatius, cum Athenas profecturus descendendi mare Brundusii. Tunc etiam intellexi ‘quid albus peccet Iapyx,’ quam saepe fallat et decipiat ventus ille flans ex Apulia, in Græciam pergentibus initio propitius, at repente e cœlo sereno procellas ciens, et naufragia parans. De eo i. Od. 3. 4.

Adriæ, novi, sinus, et quid albus
Peccet Iapyx.

20

Hostium uxores puerique cæcos
Sentiant motus orientis Austri, et
Æquoris nigri fremitum, et trementes
Verbere ripas.

Sic et Europe niveum doloso

25

utque fallat Iapyx serenus. Conjuges et filii hostium experiantur occultos motus Austri surgentis, et tumultus atri mari, ac littora ictibus fluctuum concussa. Ita

convenit monitoris affectui simplex punctum.' Jani.—19 *Hadriæ* in quibus-dam. Vide Var. Lectt. ad 1. Od. 3. 15. *altus* vet. cod. H. Steph. Præf. ad Lectt.—22 *Austri* Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. et omnes alii codd. cum edd. antiquis; Muretus primus dedit *Hædi* ex 111. Od. 1. 28. eumque secutus Lambinus unde in plures edd. venit. *astræ* suspicio ap. Jones. quam improbat Jani. et in fine vs. abest a Pulmanni Hunn. Helmstad. Venet. 1492. Ascens. Cuning. Sanad. Francis, et 'Towers; 'quia,' inquit Cuning. 'conveniat imprecatio dissoluta oratio.' 'Sed convenit multo magis,' inquit Jani, 'polysyndeton tali vehementia.'—23. 24 Cuning. et Sanad. hic etiam omittunt et. Alt. 2. *tremendas*. Bentleii Reg. Soc. *trementis Verbora ripæ*; et sic edidit Cuning. *trementes Verbora ripas* dedit Baxter. *gementes* conj. Bentl. et *trementes Verbere ripas* Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. alii codd. et edd. et sic legit Nic. Heinsius ad Ovid. in Addend. ad tom. 1. p. 440. Vide Burn. ad Val. Flacc. II. 78. Sanad. *rupes*, pro *ripas*, eadem de causa, ob quam Bentl. volebat *gementes*, sc. quia navigantes in alto mari non possint sentire *trementes ripas*, audire *gementes* possint.—25 Lips. 1. 2. *Sic et Europæ*.—26 Bentl. at *scatentem*, quia sit antithesis; sic et Sivr. 'Ita post Bentleium ipse corrigen-

NOTÆ

21 *Hostium uxores, &c.*] In hostes vertantur et irruant mala quævis: a Galatea avertantur.

Cæcos Sentiant motus orientis Austri] Meridianum hunc ventum ignorat nemo valde esse procellosum.

Cæcos motus] Quidam interpretantur, nocturnos, eo quod 'noctu Aus- ter, interdù Aquilo vehementior . . . et Austro majores fluctus eduntur,' Plin. II. 47. in fine. Alii legunt *ori- entis hædi*. De hædorum exortu tempestuoso, vide Not. linjus libri Od. 1. Stroph. 7. Numquid vero sagax Poëta junxit hædorum ortum cum Occasu Orionis, quem modo attingit? Hic siquidem longe est post illum.

Veruntamen quid vetat Horatium Galateas interminari Orionis, hostibus vero hædorum malignitatem?

25 *Sic et Europe, &c.*] Vide ne tibi contingat id quod contigit Europæ. Hæc, mansuetum et amabilem taurum conspicata, non est verità ejus tergo insidere, atque etiam maris inire fluctus et inambulare. At penitus se- riens eum se avectam longius sensit. Sic tu, Galatea, placidum nunc mare ultro condescendis: at mox pœnitibit te, cum turbatum ac procellis elatum intuebere. Europa a Jove in tau- formam converso decepta, avecta, vitiata est: tu ab Iapyge Austroque, ventis, et ab Orione hædoque sideri-

Credidit tauro latus, et scatentem
Belluis pontum mediasque fraudes
Palluit audax.

Nuper in pratis studiosa florum, et
Debitæ Nymphis opifex coronæ,
Nocte sublustrī nihil astra præter
Vidit et undas :
Quæ simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten, Pater, o relictum

etiam Europa fallaci tauro commisit latus candidum; atque mare bestiis resertum et apertos dolos expavit ante imperterrita. Paulo ante flores in pratis colligens, texensque corollas Nymphis meritas, nocte parum lucida nihil asperxit nisi sidera et aquas. Cum vero pervenit ad Cretam centenis urbibus validam, ira percita ait: o

dum esse divinaveram.' *Wukef.* Kidd. vero vulgatam servat.—28 H. Steph. et Best. de Rat. Einend. Leg. p. 125. *palluit: audax Nuper;* ita jam Ascens. 1519. et Kidd. landans Virg. Æn. x. 72. 'Quis Deus in fraudem, quæ dura potentia nostri est?' 'Sed cur tandem *audax* in eo dicatur puella, quod flores legat et coronas nectat?' Et sensum et venustatem ex hoc incidendi modo detrimentum capere, appetet.' *Juni.*—29 Copula in fine vs. deest in Lips. I.—30 Conjectura ap. Jones. *coronæ ut.*—33 Lips. 4. *tetigit patentem.*—34 *Cretam* Lips. 4. *Cretam, o pater, o relictum* Bentleii Vigorn. unde ille conj. *pater o, relictum o Filiæ, &c.* Cuning. Sanad. Francis,

NOTÆ

bus noxiis poteris falli. Vide Herodot. Diodor. Sicul. vi. 15. Ovid. Met. ii. Fab. ult. et Fast. v. Apollodor. lib. iii.

Niveum latus] Candore insignis Europa celebrata est.

27 *Mediusque fraudes Palluit audax]* Quæ audacter ac sine ullo metu tauri dorsum inscenderat, tum expalluit cum in alto mari nil præter undas et marina monstra asperxit. Haec et quæ seqnuntur e Moscho transtulit Horatius, pariterque Ovidius, aliique. Scripsit Theod. Marcilius, e Theocrito, quoniam inter hujus opera Idyll. xix. reperitur inscriptum, 'Europa;' quod tamen Moschi esse non est ambigendum.

29 *Nuper in pratis, &c.]* Legentem

pariter flores, cum raptæ est a Dite, Proserpinam exhibitent Ovid. Met. v. item Lucanus.

33 *Centum potentem Oppidis Creten]* Homer. ἔκατόμπολιν. Hinc Virgil. Æn. III. de Cretensibus: 'Centum urbes habitant magnas.' Plin. xii. 1. 'Est Gortynæ in insula Creta juxta fontem platanus una, insignis utrinque linguae monumentis, nunquam folia dimittens: statimque ei Græciæ fabulositas affuit: Jovem sub ea cum Europa conseditisse.'

34 *Pater, o relictum, &c.]* Tandem plane deceptam se intelligens Europa, sic ingemuit: Miseram me quæ insano tauri amori obsecuta patris domum reverentiamque deserui!

Filiæ nomen, pietasque, dixit,
Victa furore !

35

Unde ? quo veni ? levis una mors est
Virginum culpæ. Vigilansne ploro
Turpe commissum ? an vitiis carentem

Ludit imago

40

Vana, quæ porta fugiens eburna
Somnium dicit ? meliusne fluctus

parens, nomen a filia neglectum, et pietas etiam relicta ! Unde et quo dereni ? unica mors paena est minor flagitio virginum. An experrecta defleo crimen fædum ? An scelere immunem me decipit species inanis, quæ dilapsa per januam eburneam insomnium emitit ? An satius fuit longa trahere maria, an flores novos colligere ?

*****

et Towers: *Cretam, o patris o relictum, &c.*—35 Nonnullæ edd. tempore Lambini, munen. Helmstad. duxit.—36 *Victa furore Unde, &c.* Best. de Rat. Emend. Leg. x. 172. Hinc Kidd. *Pater ! o relictum Filiæ nomen ! Pietasque ! dixit : Victa furore Unde ? quo veni ? &c.*—39 Basil. 1527. aut vitiis ; Bentl. emend. *an vitio ;* et sic Cuning. Jones. Sivr. Francis, et Kidd. quia nusquam hoc sensi, sc. pro stupro, adhibeat pluralis numerus vocabuli. Quod in Acronis et Mancin. commentariis est singularis *ritio*, id non, eos sic legisse, sed sic explicuisse pluralem, argumento est.—41 Sanad. emend. *quam porta ;* et sic Sivr. Francis, et Towers, quia non ducat imago somnum, sed contra somnum imaginem. Potuisse facile lectionem *quæ oriri e glossa Grammatici, quam e porta, &c.* Harins (Epist. Crit.) Op. II. 423. *quam e porta.*

NOTÆ

37 *Levis una mors est Virginum culpæ]* Scilicet irreparabilis est jactura virginitatis. Catull. Carm. LXII. seu Epithal. ‘*Virgo dum intacta manet, tum cara suis : sed Cum castum amisit polluto corpore florem, Nec pueris juenunda manet, nec cara puellis.*’

40 *Imago Vuna, quæ porta fugiens eburna]* Post Homer. Odyss. T. 562. alii Poëtæ fabulati sunt, duas esse somniorum portas, alteram corneam, eburnam alteram : per hanc falsa, per illam vera emitte somnia. Vide Virgil. Aeneid. vi. 893. Hujus figmenti rationem alii aliter investigant. Quidam in etymologia rem versari opinantur : ἐλεφαῖρω, inquiunt, est, *deciptio* : hinc vanum est insomnium e

porta quæ ‘ candenti nitens elephanto,’ nt ait Virgil. cit. illud autem est verum quod e *cornea* porta. Nam a κέρας, cornu, κεραίνω, indeque κραλίω, effectum reddo. Alii, quod ebur densum nihilque dat oculis pervium ; at contra pellucidum cornu est ; hinc illud nihil ostendit, hoc vero aliiquid exhibet et indicat. Aliis per ebur, quod dens est elephanti, significari os potatur ; per cornu vero oculos, quia prima oculi tunica ejus speciem refert ; ac proinde hoc aliiquid certi continet, illud autem non ita : nam quæ oculis videntur manifesta sunt, at incerta quæ alieno ore famaque percipiuntur. Vide Enstath. Macrobi, in Somn. Scip. i. 3.

- Ire per longos fuit, an recentes
 Carpere flores ?
- Si quis infamem mihi nunc juvencum   45
 Dedat iratae ! lacerare ferro et
 Frangere enitar modo multum amati
 Cornua monstri.
- Impudens liqui patrios penates ;
 Impudens Orcum moror. O Deorum   50
 Si quis hæc audis, utinam inter errem
 Nuda leones !

Si aliquis modo tradat iratae mihi taurum flagitiosum, conabor ferro diserpere ac rumpere cornua juvenci prius dilecti nimium. Absque verecundia deserui paternum domum, sine pudore cunctor Inferos. O si quis Deorum audis ista, facis nuda ambulem inter leones, priusquam fæda tabes invadat pulchras genas, ac deli-

—46 Copulam et ejicit Cuning. quod furori loquentis convenientius putat abesse, et ideo, quia *Frangere* pro correctione imitoris verbi *lacerare* habet. ‘Sed in hac certe fallitur; nam lacerare non ad *Cornua* pertinet.’ Jani. At illum secutus Jones.—48 Harl. 2. 3. 6. *Cornua tauri*; sic etiam quidam codd. Lamb. Div. Crnq. libb. Torr. (nt videtur), Alt. 2. Dess. 2. Lips. 2. 3. Franq. Helmst. Loch. Venet. 1492. 1590. Asc. Basil. 1527. 31. 80. Lamb. Torr. Mur. Fabr. Steph. Rutg. Heins. Jon. Bond. Delph. Schrevel. al. Sed *monstri* omnes Blandd. Mart. Mald. Sil. Crnq. Pulm. Hunn. et Gemblac. 2. Bentl. Grav. Leid. Regin. Reg. Soc. Magdal. Galens. et al. Harl. 1. 4. 5. Mentel. Lips. 1. 4. Brod. Sax. Venet. 1478. Mediol. 1486. 1502. Basil. 1555. Bentl. Baxt. Cun. San. Talbot. Pine, Francis. Towers. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. ‘Est quoque et elegantior lectio, cum ante adfuerit ‘juvencus,’ mox sequatur ‘taurus,’ et ornatiō, et vero feminæ furore percitæ affectuī convenientiō. Haud dubie tauri interpretamentū est.’ Jani. Versus 45–48. ejicere visum Guyeto.—50 Vet. Comb. *hircum* moror.—51 Unus Vat. et Torn. Lambini, et Franq. *Si quis hæc audit.* Alt. 1.

NOTÆ

42 *Meliusne fluctus Ire per, &c.]* Id est, potuitne igitur vigilanti mihi melius videri tauri dorso marisque longi fluctibus me credere, quam in pratis otiose ludendo flores colligere? Vix sane opinionem somnii excentere possum, inquit stupens Europa.

47 *Multum amati]* Hnic divinum odorem spiranti, ut ait Moschus, miti, formoso, blandienti libens collusit Europa; contrectat, manibus spumam ab ore abstergit, osculatur, dein et dorso insidet. Taurus Euro-

pæ lambit column, ac demulcit puerlam. Apud Ovid. autem Met. II. Fab. 13. ori flores porrigit, cornua sertis exornat, pectus manu plaudit, gaudet amans. Meminit quoque Cic. de Nat. Deor. I. n. 79. ‘Non audeo dicere pulchriorem esse me quam ille fuit Taurus qui vexit Europam.’

50 *Orcum moror]* Mori differo, morisque debitam Orcu prædam me tradere.

51 *Utinam inter errem Nuda leones]* Jam Europa non somniasset, sed re-

Antequam turpis macies decentes
Occupet malas, teneræque succus
Defluat prædæ, speciosa quæro 55

Pascere tigres.

Vilis Europe, pater urget absens,
Quid mori cessas ? potes hac ab ornore
Pendulum zona bene te secuta e-
lidere collum.

Sive te rumes et acuta leto

Saxa delectant; age, te procellæ

cate præde corpulentia dilabatur. Cupio formosa tigres satiare. Infamis Europa, absens pater instat: quorsum mori differs? Frangere cervicem potes ab ista orno suspensam obsequente tibi cingulo. Seu magis placent cautes et scopuli ad

et Lips. 1. *intererrem*, una voce; Lips. 2. pro v. l. *inter essem*.—52 *Una leones* Lips. 4.—54 Lips. 1. a m. pr. et Lips. 2. *sucus*. Vid. Pier. ad Virg. Ecl. 111. 6. et Drakenb. ad Sil. Ital. vii. 169.—55 *Defluit* Mentel. *teneraque succus* *Defluit preda conj.* Lambinus.—57 *Europæ unus* Vat. Faërn. et pro v. l. Toru. Lambini, omnes Bland. et Div. Cruquii, Pulmanni Beller. Lips. 2. Venet. 1192. unde primus Erasmus explicit: ‘Pater, Europæ (casu tertio) h. e. tibi, o Europe, vilis, contemtus, spretus.’ Itaque *Europæ* Lambin. Glarean. Basil. 1555. 1580. et Heins. placet etiam Cruquio, Bruto, Gesnero. *Europe Porphyr*. multi ap. Lamb. et Cruq. omnes Torrentii, Lips. 1. 3. 4. Dess. I. 2. Alt. I. 2. Helmstad. Harl. I. 2. 3. 4. 5. 6. Venet. 1477. 1478. 1479. Locher. Ascens. Basill. 1527. 1531. Muret. Fabr. Fab. Rutgers. Steph. Daceer. Bond. Schrevel. Delph. Bentl. e codd. suis, Baxt. Cunning. Sanad. Francis. Towers. Gesn. Zenn. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd.—60 *Lædere* plerique codd. Lamb. Harl. I. 2. 3. 4. 5. 6. omnes Cruq. Torrent. et Bentl. Lips. 1. 2. 3. 4. Helmstad. Dess. I. et Alt. I. 2. nostri, duo Bersm. Venet. Locher. Asc. Basill. Lamb. edit. sec. Cruq. Torr. Steph. Fab. Dac. Heins. Baxt. Jon. Schmid. Bipont. Mitsch. et Wetzel. eli-

NOTÆ

ipsa flagitium perpetrasse se agnoscens iram in taurum primo, deinde vero in seipsam vertit.

55 *Speciosa quæro Pascere tigres*] A
feris cito devorari exoptans, nuda et
formosa illis cupit objici: forte et
penas luere vult eam, quæ culpæ et
turpi commisso ansam præbuerat,
formam et pulchritudinem. Porro
tigres ac leones memorat, quales om-
nino belluas Creta non habet aut nu-
trit: verum attonita idonea citra no-

tam ignorantis virginis non est indecorum.

*57 Pater urgat absens] Conscia mens
exprobrantem scelus patrem flagitio-
sæ mihi exhibet durum perinde ac-
justum vindicem: eaque me imago
urget et torquet.*

58 Potes hac ab orno, &c.] Vitam infamem potes finire laqueo et suspendio, vel præcipitio seu in mare seu in scopulos acutos.

<p>Crede veloci; nisi herile mavis Carpere pensum, Regius sanguis, dominæque tradi Barbaræ pellex. Aderat querenti Perfidum ridens Venus, et remisso Filius arcu. Mox, ubi lusit satis, Abstineto, Dixit, irarum calidæque rixæ, Cum tibi invitus laceranda reddet Cornua taurus.</p>	65
	70

mortem expediti; age, committe te celeri tempestati, nisi pensum dominae trahere vis tu Regis filia, atque dari pellex heræ barbaræ. Lugenti astabat Venus improbe ridens, natusque laxato arcu: postquam vero satis ludificata est, ait: modum pone furori et ardenti jurgio, quando tibi juvencus odiosus cornua dubit frangenda. Ig-

dere, diviso vocabulo, primaque syllaba ad vs. 59. relata, Faern. unus Vat. et alii nonnulli Lamb. Sic et ipse Lamb. ed. pr. et jam ante eum Muret. Recentiori ætate hanc lectionem tuentur N. Heins. ap. Bentl. in Advers. p. 118. et ad Ovid. Fast. iv. 371. tum Bentl. quia ‘guttur lædere’ nusquam pro constringere, aut frangere, dicitur. Eum secuti Gesner. Klotz. Lectt. Ven. p. 335. Cuning. Sanad. qui addit, pro affectn loquentis *Lædere* nimium debile verbum esse; item Zeun. Francis. Towers. Wakef. Comb. et Kidd. Denique *lidere* a Petro Pagano in margine notatum reperit G. Fabric. et in contextum recepit, quod sit verbum in hac significatione proprium, a *lisis*, i. e. venis gutturis majoribus. Sed quis tandem Horatio vocabulum inferioris ætatis ac Latinitatis, qualia sunt ‘lidere’ et ‘lisæ’ (vid. Glossar. Dufresn.) obtrudat?—62 Unus Bersmanni et Dess. 2. *Saxa delectant*.—66 Basill. 1527. 1531. *Barbara*. Multi libri hic et alibi, *pellex*, antique. Vid. Var. Lectt. ad III. Od. 10. 15. aderant unus Bersmanni et Alt. 1. improbante Jani.—69 *Mox ubi luxit* Mentel. *Mox ubi risit satis* Harl. 4.—71 ‘*Tum tibi Lips. 3. Dum* (dono) Venet. (Ald.) 1490. Alt. 2. a m. s. Sic vult Klotz. Lectt. Ven. p. 336. *Non tibi* Ge. Fahr. in ed. Basil. 1555. Nescit Bentl. unde? Scilicet ex male intellecta Acronis nota. Attamen sic etiam Lips. 1. *Mox tibi Lips. 4. forte ex initio* vs. 69. *Num tibi conj.* ap. Jones. *Jam tibi conj.* Bentl. qui ad fas-

NOTE

63 *Nisi herile mavis Carpere pensum]*
Nisi mavis servire, et lanam in fila
ducere ab hera certo pondere tradi-
tam ad opus diurnum, tu regio san-
guine prognata: nimirum Agenoris
Phœnicium Regis filia: quæ mater
fuit Minois ac Rhadamanthi.

66 *Pellex]* Mariti concubina.

Aderat querenti Perfidum ridens Ve-

nus] *Dum in has querelas erumperet*
Europa, prope stans Venus ridebat
virginem dolis quidem deceptam suis
ac filii Cupidinis, qui cum sat vulnerum intulisset arcum remiserat.

69 *Abstineto, Dixit, irarum, &c.]* To-
 ta hæc strope ironiam complectitur
 salsaissimam.

Uxor invicti Jovis esse nescis :
 Mitte singultus; bene ferre magnam
 Disce fortunam : tua sectus orbis
 Nomina ducet.

75

noras te esse conjugem supremi Jovis? Omitte querimonias. Disce ultam sortem sustinere, ut decet: divisus mundus tuam feret appellationem.

tidium argutatur in vulgata. Sed omnino, qui hanc, ejusque venustatem, recte intellexerit, nullam emendationem exoptabit. *injussus* conj. Bentl. sponte se tibi tradet; sed quanto pulchrius verbum *inclusus*? In cod. nostro Lips. 4. est quidem *inuissus*, quod legi posset *injussus*, sed est hand dubie *inuissus*, ut solet in primis is codex. *visus* Mentel. —73 Lips. 4. *Uxor invicti*. Post *nescis* interrogandi signum vulgo in edd. ‘Sed rectius e meo sensu sine interrogatione legitur.’ Jani. Sic Baxt. Sanad. Gesn. Zeun. Bipont. Mitsch. et Comb.

NOTÆ

73 *Uxor invicti Jovis esse nescis*] Apud Moschum ante cit. Jupiter ipse se Europæ qualis sit aperit, et consolationem adhibet, quamvis in tauro latens.

74 *Bene ferre magnam Disce fortunam*] Vel, tolerare gravem animi dolorem; vel, regiam fortunam sustinere ac tueri. Nam scribunt quidam Jovem (alii dicunt, Xanthum) Cretæ Regem nave cui taurus appellatio et insigne fuit, Europam rapuisse, atque ex Phœnicia in Cretam abductam uxoris loco habuisse. Alii paulo alterius, a Cretensi Rege nomine Tauro, illatis in Phœniciam armis, victore, Europam Regis Cretæ filiam cum aliis puellis captivam esse transportatam. Vide Euseb. &c. Cœl. Rhodig. xvi. 17. apud Lycophronem, inquit, taurus qui rapuit Europam, non alind quam ταυρόμορφος τύπωμα, id est, tauri forma præsigne navigium.

75 *Tua sectus orbis Nomina ducet*] Orbis in duas vel tres divisi portiones, (nam olim alii aliter senserunt) una pars de tuo nomine appellabitur Europa. Ex vulgata opinione. Nam alioquin Herodot. lib. iv. scribit: ‘Nemini mortalium constare unde

Europa nomen adepta sit, nisi dicatur ab Europa Tyria (alias Syria) nomen accepisse regionem antea nomine carentem: illam porro ex Asia certe fuisse, in hanc vero minime commeasse terram, quæ nunc a Græcis vocatur Europa, sed a Phœnicis tantum in Cretam, et e Creta in Africam.’ Apud Moschum ante cit. Idyll. initio, refertur, dum adhuc virgo Phœnicia versaretur Europa, in somnis sibi videre visa terras duas, Asiam, et alteram ei oppositam, de se contendentes: muliebri forma erant: harum altera peregrino vultu et habitu; altera similis erat indigenæ, atque ut filiam magis vindicabat, quod eam genuisset ac nutritivisset: verum altera validis contendens manibus trahebat non invitam, quod ea sibi fato destinata esset, &c.

Sectus orbis] Fama fuit orbem quoniam totum continentem extitisse; at irrumpente subinde ad Herculis columnas Oceano sectum ac divisum: et hinc mare Mediterraneum esse. Plin. II. 90. ‘Oceanus in totum absulit terras. Primum omnium ubi Atlanticum mare est, si Platoni credimus, immenso spatio.’ Et lib. III.

NOTÆ

Proem. ‘Africæ Abyla, Calpe Euro-
pæ claustra, laborum Herculis metæ.
Quam ob causam columnas ejus Dei
vocant indigenæ : creduntque perfos-
sas exclusa antea admisisse maria, et
rerum naturæ mutasse faciem.’ Et
cap. I. rursum, ‘Oceanns,’ inquit,

‘hoc quod dictum est spatio Atlan-
ticum mare infundens, et avido mea-
tu terras, quæcumque venientem ex-
pavere, demergens, resistentes quo-
que flexuoso littorū anfractu lambit,
Europam vel maxime recessibus cre-
bris excavans.’

ODE XXVIII.

AD LYDEN.

Amicam suam fidicinam ad potandum secum et cantandum Neptunalibus
provocat.

FESTO quid potius die
Neptuni faciam ? Prome reconditum,
Lyde, strenua Cæcubum,
Munitæque adhibe vim sapientiæ.
Inclinare meridiem
Sentis ; ac, veluti stet volucris dies,

5

*Quid melius agam die Neptuno sacra? Profer, Lyde cito, Cæcubum remotum:
utque severitati obfirmatae vim infer. Vides medium diem recedere: et tamen*

Ode decima septima Libri primi in Ed. Sanad. Epigraphe in vett. codd.
Torrentii, *Parænetice ad Lyden Neptunalibus*.—2 Bentl. emend. *facias*, ob
seq. *prome*; et sic edidere Sanad. et Towers, prohante Cuning.—3 Post
Lyde comma ponunt Bentl. Cuning. Sanad. Towers, Jones, Jani, Bipont.
Mitsch. Wetzel. et Kidd. alii vero cum Francis, Wakef. et Comb. post *strenua*.—6 Duo Blandd. Cruquii, unus Bersmanni, Mentel. et Pulmanni Gem-

NOTÆ

Metrum idem quod I. Od. 3.

1 *Festo quid potius die, &c.*] Quid
aptius et convenientius diei festivo,
quam genio indulgere ?

2 *Neptuni*] Hujus festum agehatur
Romæ die Julii vigesima tertia. Me-
minit Plin. xviii. 13. Athenis autem
dies octava cuiuslibet mensis erat
Neptuno sacra. Alex. ab Alex. iii.
18.

Reconditum] Ideoque pretiosum et
optimum.

3 *Lyde*] Eadem forte quæ supra
Od. xi. Stroph 7. ibi quidem *obstina-*

ta, hic vero facilis et amica.

Cæcubum] Vinnm eximium, de quo
I. Od. 20. 9.

4 *Munitæque adhibe vim sapientiæ*]
Animo a natura serio et a nugis vo-
luptatibusque alieno vim adhibe; re-
mitte aliquid de tua indole severiori:
mecum vaca hilaritati, vino, jocis.

5 *Inclinare meridiem Sentis*] Vides
Solem jam descendere, et peracto
medio cursu vergere ad Occasum.
Dies jam media abiit: cœnæ hora
carpenda est.

Parcis deripere horreo
 Cessantem Bibuli consulis amphoram.
 Nos cantabimus invicem
 Neptunum, et virides Nereidum comas : 10
 Tu curva recines lyra
 Latonam, et celeris spicula Cynthiae :

cunctaris detrahere ex apotheca inntilem cadum Bibulo Consule conditum ; quasi consistat tempus fugax. Age, alternis canemus Neptunum, et cœruleos Nereidum capillos. Tu cithara incurva saepius cantabis Latonam, atque tela Dianaæ velocis.

blac. 1. et veluti. Alt. 1. et volucris stet reluti dies. Lamb. conj. at veluti. Post sentis, et mox post amphoram, interrogandi signum ponunt Cuning. Sanad. et Towers.—7 Pauci quidam codd. *diripere*, ut Mart. Crnqii, Gemblac. 2. et Diesth. Pulmanni, Lips. 2. 4. item Vet. Comb. Venet. 1492. Venet. 1559. ap. Zeun. Glarean. Locher. Ase. Muret. Land. et Rutg. ‘ Sed alienum est h. I. illud verbum : rectius itaque ceteri *deripere*. Vid. Heins. ad Ovid. Met. III. 52. Saepius permutata a librariis ‘de’ et ‘di’ in verbis compositis.’ Jani.—8 Sivr. scribit *bibuli*, minnsculo *b*, et dici contendit Messalam Corvinum, cui servata fuerit amphora ; landatque III. Od. 21. 9.—9 ‘N. c. in vices nonnulli Lamb. H. Stephani codd. (Epist. ad Lect.) Mart. Crnq. Mentel. Lips. 2. invices Maldeg. Crnq. Nil nos cogit, rejicere vulgatum *invicem*, ceterorum codd. auctoritate firmatum.’ Jani. *invicem* etiam Harl. I. et Vet. Comb.—10 *Nereidum choros* Lips. 4. memorabilis lectio, inquit Jani.—12 Post Cyn-

NOTÆ

7 *Horreo*] Graece ὁρέον. Ita vocatur locus rebus condendis et servandis idoneus. In superioribus apothecis condi solere vasa vinaria jam dixi Od. VIII. et XXI. hujns libri.

8 *Cessantem amphoram*] Satis veterem.

Bibuli consulis] Sub consulatu Bibuli ann. U. C. 694. in horreo conditam : quo quidem tempore Horatius puerlus erat. Vinum igitur illud debebat esse maturnum. Jam notavi nec semel veteres consuevisse ætatem vini designare nomine Consulis tunc Rempublicam administrantis. Sunt qui Horatium velint hic jocari, ac per vocem *cessantem* alludere ad Bibulum cum Julio Cæsare Consulem, nihil vero Consulis agentem, quemadmodum narrat Suetonius Jul. cap. 20. vide locum, et in eam rem

Epigramma ibi relatrum.

10 *Neptunum*] Quandoquidem ejus festo epulabimur, hunc sane celebrare æquum fuerit, Deum maris, mari nasque Nymphas pariter, Nereides, Nerei filias. Harum nomina recent set ad triginta tria Homerus Iliad. Σ. non longe ab initio.

Virides Nereidum comas] Ob maris colorem.

11 *Tu curva recines lyra, &c.*] Tu, Lyde, cantabis Deas partui præsidentes.

Curva lyra] Vide I. Od. 10.

12 *Latonam*] Diana et Apollinis matrem.

Celeris spicula Cynthiae] Celebrabis Diana venatricem ; spiculis feras configentem, et celeri cursu assequenter : quæ a Cyntho, Deli insulæ monte, Cynthia dicta est. I. Od. 21.

Summo carmine, quæ Gnidon
Fulgentesque tenet Cycladas, et Paphon
Janctis visit oloribus : 15
Dicetur merita Nox quoque nænia.

Ultimo cantu dicetur Venus, quæ Gnidum obtinet et Cycladas emicentes; atque junctis cycnis adit Paphum. Nox etiam canetur apto carmine.

thiæ intrusit et Bonfin. Annot. 42.—13 *Summo cardine*, quod volebat quidam tempore Geo. Fabr. habent Lips. 1. 4. *Cnidon* multi. Vid. Var. Lectt. ad t. Od. 30. 1.—14 *Paphum* meliores codd. Torrentii, Bentleii Leid. Zulich. Regin. Petrens. Magdal. aliisque, Lips. 1. 3. 4. Venet. 1492. Locher. Ascens. Bentl. Cuning. Sanad. Towers, et Wakef. *Paphon* Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Lips. 2. Alt. 1. 2. Dess. 1. 2. Helmstad. Mentel. alii codd. et vulgg.—15 Lips. 3. *vinxit oloribus*.—16 *Dicetur ad præcedentia trahunt, et post illud incidentum Bentl. Cuning. Sivr. et Kidd.*

NOTÆ

13 *Gnidon*] Cariæ urbeim, de qua Apul. Met. vi. paulo post initium :
I. Od. 30. interdum passeres. Ita Sappho : Κα-
λοὶ δέ σ' ἄγον· Ωκέες στροῦθοι.

14 *Cycladas*] Ægæi maris insulas, in orbem dispositas; unde nomen. Vide I. Od. 14. 29. *Paphon*] De ea urbe Cypri clarissima I. Od. 30.

15 *Junctis oloribus*] Trahere currum Veneris dicuntur aliquando cycni, sic iv. Od. 1. ‘purpureis ales oloribus’ alias columbæ ; Propert. III. 3. 31. et

Apul. Met. vi. paulo post initium :

interdum passeres. Ita Sappho :

Καλοὶ δέ σ' ἄγον· Ωκέες στροῦθοι.

16 *Dicetur merita Nox quoque nænia*] Nox etiam cantabitur *merita nænia*: vel quod in ea epulis, lætitiae, voluptati operam dabinus; vel quod carmen erit lugubre, nocti tenebrosæ ac tristi idoneum. De nænia II. Od. 1.

ODE XXIX.

AD MÆCENATEM.

Suadet Mæcenati suo, ut æstuoso jam tempore, relicta urbe publicisque negotiis, rure apud se aliquantulum sibi indulgeat. Deinde philosophico et splendidissimo excessu ostendit, supervacuam esse curam futuri et amorem dixitiarum.

TYRRHENÆ regum progenies, tibi

O Mæcenas proles Etrusca Regum, jam pridem apud me tibi est dulce vinum in

—————
Ode octava Libri quarti in Ed. Sanad.—2 Unus Bersmanni, Brod. Lips. 3.

NOTÆ

Metrum idem quod I. Od. 9. sebis, Lector, seu versns ac Poësin,

1 *Tyrrhenæ regum progenies*] Inter seu res et materiam perpendas. Dic-
eximias Poëtæ nostri Odas hanc cen-
tio grandis; Stoicæ mentis ac disci-

Non ante verso lene merum cado
 Cum flore, Mæcenas, rosarum, et
 Pressa tuis balanus capillis
 Jamdudum apud me est : eripe te moræ ;   5
 Ne semper udum Tibur et Æsulæ
 Declive contempleris arvum et
 Telegoni juga parricidæ.

amphora non hactenus inversa, cum floribus rosarum, et balanus expressa tuis crinibus. Subtrahit te cunctationi: ne continuo spectes humidum Tibur, et pronus agros Æsulae, collesque Telegoni parricidæ. Relinquit abundantiam fastidium affe-

a m. pr. Lips. 1. Mentel. Dess. 2. et Harl. 4. 5. 6. *Non ante versum.*—4 *Pressa tuis balanos* Cuning.—6 *Nec aliquot* Torr. unns Bersm. Lips. 4. Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Alt. 2. a m. pr. Baxt. Gesn. et Wetzel. *Non ceteri* Torr. unus Bersm. Lips. 2. Locher. Venet. 1492. Asc. Ne Lamb. Crnq. et Bentl. e suis codd. Mentel. Fran. Lips. 1. 3. Dess. 2. Helmst. Alt. 2. a m. s. Venet. 1478. Basill. Steph. Rngt. Fabr. Fab. Heins. Jones. Dacer. Jani. Zenn. Schrevel. Bond. Delph. Bipont. Mitsch. et Kidd. Neu Cuning. Sanad. Francis. et Towers. *En!* *semper-udum* Wakef. post Nicolaum Harding. *semper-udum* etiam Taylor de Leg. Civ. p. 37. probante viro docto in ‘The British Critic,’ tom. v. Idem vir doctus *En!* Wakefieldii damnat, assentitur vero Nicolao Harding, legenti *At.* *Conj.* alii *Ut*, quod recepit Kidd. Vid. Maikland. in Expl. V. A. A. 258–267. Variantes ap. Jani: *Æsolæ*, *Asulæ*, *Esulæ*, *Essulæ*, *Æfulæ*, *Efulæ*, *Effulæ*.—7 *Copula et* in fine vs. abest a Lips. 4. et Helmst.—8 *Telegoni codex* ap. Jani. *parricidæ* Lips. 1. a m. pr. Mur. Fab. et

NOTE

plinæ explicatio gravis. Tuum, Lector, ingenium, tua sagacitas tibi certa non sine voluptate loquetur.

Tyrrhena regum progenies] Ab Etruscis Regibus oriunde. Vide 1. Od. 1. et 20. ibique Not.

2 *Non ante verso lene merum cado]* Plenus vini cadus nec delibatus, nec resignatus, nequid suo loco motus.

3 *Cum flore rosarum]* Seita et collas e floribus ad convivia semper adhibuisse veteres, fuse dixi 1. Od. ult. et alibi.

4 *Pressa tuis balanus capillis]* Et unguenta pertinuisse ad hilaritatem pomparamque convivii notum est ex dictis ibid.

Balanus] Myrobalannum, unguentum balaninum e glande unguentaria, non absimili nucis avellanæ, quam ferebat quædam arbuscula. *Glans Latini-*

nis, βάλανος Græcis. Vide Plin. xii. 21. xiii. 1. et 4. et alibi. Pers. Sat. iv. 37. ‘*balanatum gausape*’ nuncupat balano delibutum capillitium.

5 *Apud me est]* Tibi pridem destinata atque reservata.

Eripe te moræ] Excute quælibet impedimenta; nihilque te remoretur, quomodo apud me coenatum venias.

6 *Ne semper udum, &c.]* Relinquit tantulum ædes tuas excelsas, e quibus prospicis Tibur, Æsulam, &c.

Udum Tibur] Aquis abundans. Vide 1. Od. 7. et 18. et 11. Od. 6. init.

Æsulae Declive, &c.] Vicinum Tiburi oppidum, in declivi seu latere montis aedificatum.

8 *Telegoni juga parricidæ]* Tusculum Latii urbem duodecim millibus passuum a Roma distantem, a Telegono Ulyssis e Circe filio, qui patrem

- Fastidiosam desere copiam, et
Molem propinquam nubibus arduis: 10
Omitte mirari beatæ
Fumum et opes strepitumque Romæ.
Plerumque gratae dicitibus vices,
Mundæque parvo sub larc pauperum
Coenæ, sine aulæis et ostro, 15
Solicitam explicuere frontem.
Jam clarus occultum Andromedæ pater

rentem, et ædes excelsis nubilis proximas. Intermitte admirari fumum, et potentium, tumultusque Romæ felicis. Non raro jucunda opulentis varietas, et nitidæ canæ in exigua domo pauperum, absque tapetibus et purpura, vultum anxiæ por-

Dacer.—9 Hic etiam abest copula a Lips. 4. et Helmst. et ed. Cuning.—12 *Fumum et opus* Lips. 4.—14 Alt. 2. *sub lare pauperis*.—17 *Andromedæ, Latina terminatione, omnes codd. nisi quod nonnulli Andromedæ, Andromachæ; item omnes edd. antiquæ, ante Murctum, qui primus induxit Andromedes, unde fere sic editi, secuntæ, Venetiæ, Glarean. &c. Vid. Var. Lectt. ad III. Od. 4. 27. et Heins. ad Ovid. Heroid. Epist. xviii. 149. *Andromedæ* rursus Heins. Bentl. Baxt. Cuning. Sanad. Sivr. Talbot, Pine, Francis, Towers, Jani,*

NOTÆ

imprudens occidit, conditam ad radices montis, ita tamen ut in ejus jugo amplissima eminerent ædificia: vulgo *Frascati*. Ibidem etiamnum extant magnificæ Procerum villæ Romanorum, et palatia bene multa.

9 *Fastidiosam desere copiam*] Ad modicum tempus desere rerum omnium copiam, quam domi habes. Abundantia satietatem parit, hæc autem fastidium generat.

10 *Molem propinquam nubibus arduis*] Vcl sublimes ædes, vel turrim, quam habebat Mæcenas in Esquilino monte, e qua Nero spectasse dicitur incendium urbis. Sueton. Neron. cap. 38. ‘Incendium e turri Mæcenatiana prospectans, latu flammæ, ut aiebat, pulchritudine.’

12 *Fumum*] Auram popularem, anubitionem, houores, vanam gloriam.

13 *Plerumque gratae dicitibus vices*]

Delph. et Var. Clas.

Natura diverso gaudet.

14 *Mundæque Coenæ*] Paratum ‘non ampliter sed munditer’ convivium; ut habet Comicus.

16 *Solicitam explicuere frontem*] Frontem scilicet modestia in rugas contrahit, hilaritas vero solvit et explicat.

17 *Jam clarus occultum, &c.*] Æstivos ardores adducit ac notat sidus Cephei, quod oritur vii. Id. Jul. ex Columell. lib. xii. Cepheus /Ethiopum Rex, inter sidera relatus cum Casiope uxore, Andromede filia, et Perso ejus liberatore ac sponso.

Occultum ignem] Tum quod Cephei sidus pone minorem Ursam collosum est, tum quia circulo Arctico magna ex parte obtegitur: Hygin. lib. ii. Apollodor. Arat. &c. vel potius, quod ante non apparebat, iamque ortum ostendit se.

Horat.

2 L

Ostendit ignem ; jam Procyon fuit,
Et stella vesani Leonis,
Sole dies referente siccōs.

20

Jam pastor umbras cum grege languido
Rivumque fessus quærit, et horridi
Dumeta Sylvani ; caretque
Ripa vagis tacitura ventis.

Tu, civitatem quis deceat status,
Curas ; et urbi sollicitus times,

25

rexerunt. Jam lucidus parens Andromedae promit ardorem absconditum. Jam sœvit Antecanis, ac sidus Leonis furiosi, Sole reducente dies aridos. Nunc pastor æstu fatigatus cum grege languente petit umbras, et amnes, atque densa nemora Sylvani hirsuti ; et littus silens nec loves habet auras. Tu laboras quis urbi status conveniat, ac metuis anxius quid adversus Rempublicam moliantur Seres,

*****

Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd.—18 Cuning. conj. Ostentat, Prochion var. lect. ap. Jani.—20 Sole graves referente luceſ malebat Scaliger. —22 Duo Vatt. et Jannoc. Lambini, Mentel. Pulmanni Diesth. Bentleii Battel. et Bodl. 2. Landin. Locher. horrida.—23 Sylvarum Pulmanni Diesth. et unus Lambini. caret qua idem codex Pulmanni et unus Achil. Statii ap. Lamb.—24 Conj. ap. Jones. *renis pro ventis*.—25 Fabr. et Cuning. qui deceat. —26 Unus Bersmanni, Doss. 2. et Cuning. *urbis*, probante Klotz. Lect. Venus. p. 340. *orbis* emend. Sanad. quia jam memorata sit *civitas* ; et sic edidit

NOTE

18 *Procyon*] Latine Antecanis, si-
dus quod ante Caniculam oritur, Idi-
bus Julii. Columell. &c. ex Arato,
Cic. de Nat. Deor. 11. ‘Geminis est
ille sub ipsis Antecanis, Graio Pro-
cyon qui nomine fertur.’

19 *Stella vesani Leonis*] Quintum
est hoc Zodiaci signum, quod, aggredi-
ente Sole, incipit sœvire, Canicula
‘insana’ dicta Persio Sat. III. 5.
forte et alndit Horatius ad stellam
quæ in pectore Leonis oritur ix. Kal.
Augnsti. Columell. &c.

20 *Sole dies referente siccōs*] Scaliger,
offensus epitheto *siccōs* in fine
versus, mallet : *Sole graves referente
lucēs*. Age vir gravis ; Æstivos dies
et calores Poëta vult indicare : at
hyemis graves perinde luceſ ac æsta-
tis. O hypercritici conatus ingenii !

21 *Jam pastor umbras, &c.*] Priori
strophe anni tempestatem æstivam,
hac autem diei horam ferventissimam

designat, nempe Meridiem, quo sole-
bant pastores et greges ‘umbras et
frigora captare.’ Virgil. Ecl. 11.

23 *Dumeta*] Sylvas sua densitate
umbram et frigus snippeditantes.

Sylvani] Dei sylvarum.

Horridi] Caprinis pedibus, cornuto
capite, corpore hirto et villoso. Vide
supra Od. xviii. 1. ibique Not.

Caretque Ripa vagis tacitura ventis]
Nulla est anra, ne levis quidem spirat
ventus ad ripas fluminum.

25 *Tu, civitatem quis deceat status,
&c.*] Dum quiescunt omnia, tu etiam
laboras de statu Reipublicæ consta-
biliendo. Atqui otium carpe tantil-
lum, o Mæcenas, urbis Præfecte. De
hac Mæcenatis Præfectura Dio lib.
XLIX. et LV. Vide et Vell. Patere. II.
Senec. Epist. xciv. Tacit. Annal. VI.
Supra Noster Od. VIII. 17. ‘Mitte
civiles super urbe curas.’

Quid Seres et regnata Cyro
 Bactra parent Tanaisque discors.
 Prudens futuri temporis exitum
 Caliginosa nocte premit Deus; 30
 Ridetque, si mortalis ultra
 Fas trepidat. Quod adest, memento
 Componere æquus: cetera fluminis
 Ritu feruntur, nunc medio alveo

et Bactriani Cyro subjecti, atque Tanais seditus. Dii sapientes obscuris tenebris involvunt venturi ævi sortem: deridentque si homo plus quam decet angatur. Satage bene moderari præsentia. Reliqua dilabuntur instar fluvii Tiberis modo

Francis. *orbi emend.* Jones. et sic Sivr.—28 Lips. 4. *Bactra parant.* Cuning. Sanad. et Towers. *Tanaisve.* Bentl. conj. *dissors;* hoc tamen neglexit Kidd.—29 *Prudens f. temporis* ad antecedentia, et sic ad Mæcenatem refert Bonfin. Annot. XLIV. Wakef. comma ponit post *temporis;* quem vide ad Virg. Georgic. lib. 1. vers. 416.—32 Harl. 3. 6. et Pulmauni Gemblac. 1. *trepidet.* Mentel. *Quod est.*—34 Quidam Lambini, Mentel. Bentl. Græv. et Gal. Lips. 2. et Cuning. *medio æquore;* ita plures codices, sed cum

NOTÆ

27 *Seres]* Asiæ populi ultra Sinas, a Scra nrbc dicti. Regio illorum Serica hodie *Catay,* serico opere inelyta. Vide 1. Od. 12. sub finem.

Regnata Cyro Bactra] Hæc nrbs primaria Bactriana, regionis Asiæ, inter Parthiam ad Occasum et Indiam ad Ortum, Oxo flumine alluitur: pars olim erat Imperii Persarum.

Cyro] Hic filius Cambysis, Persarum ac Medorum subindeque totius Orientis Rex, profanis immo et Sacris Literis celebratus, a Tomyri Scytharum Regina cum suo exercitu contricidatus. Vide Justin. lib. 1. &c. Paralipomen. Esdr. Daniel. maxime vero Isaiae cap. xl.v. ‘Hæc dicit Dominus christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus gentes, et dorsa Regum vertam... Ego ante te ibo... Dabo tibi thesauros absconditos et arcana secretorum, ut scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Dens Israël... accinxí te, et non cognovisti

me,’ &c.

28 *Tanaisque discors]* Populi ad Tanaim quietis impatientes, ad bellum proclives, inter se frequentius dimicantes, Parthi, Scythæ, Sarmatæ. De illo flumine Asiam ab Europa distingue jam dixi. Vide Od. iv. hujus lib. stroph. 9.

29 *Prudens futuri temporis, &c.]* Sapienter Dii hominibus cognita esse futura noluerunt, sive ne malis ante tempus torqueantur, sive ut incerta rerum expectatione penduli ad ipsos recurrete ac vereri moneantur.

31 *Ridetque, si mortalis ultra Fas trepidat]* Noster ii. Od. 16. ‘Lætus in præsens animus quod ultra est Oderit curare.’

32 *Quod adest, memento Componere æquus]* Præsentibus utere prudenter, recte, juste.

33 *Cetera fluminis Ritu feruntur]* Futurum tempus finit, et sensim elaboratur, rebus modo pacatis, modo turbidis.

Cum pace delabentis Etruscum
 In mare; nunc lapides adesos,
 Stirpesque raptas, et pecus, et domos,
 Volventis una, non sine montium
 Clamore vicinæque sylvæ,
 Cum fera diluvies quietos
 Irritat amnes. Ille potens sui
 Lætusque deget, cui licet in diem
 Dixisse, Vixi: cras vel atra
 Nube polum pater occupato,

35

40

intra ripas quiete defluentis intra mare Tuscum, modo saxa corrosa evulsæque stirpes, et greges, atque ædificia simul abripliantis, haud absque sonitu montium et sylvæ proximæ; quando immanis eluvio solicitat fluvios tranquillos. Is compos sui est viretque hilaris, qui diebus singulis dicere potest, Vixi: at crastina die Jupiter cælo producat vel obscura nubila vel serenam diem; at

*****

superascripto alreo.—35 Venett. ap. Zenn. Glarean. Basill. Mur. et Fabr. soleanni lapsu, dilabentis. Vide Bentl. *labentis* Mentel.—36 Lips. 2. *adhesos*; Lips. 4. *ambesos*.—37 Sivr. *Stirpesque ruptas*.—39 Unns Bersmanni, et Dess. 2. *vicinoque sylvæ*.—41 Cuning. *Ille sui potens*.—42 Canter. ex antiquis codi. notante Burmanno, *degit*; et sic Cuning. Sanad. Franciſ. Sivr. et Towers. Locher. *degens*. Meliol. 1477. *cui decet in diem*.—44 *Nube polum, Pater, occu-*

NOTÆ

36 *Nunc lapides adesos, Stirpesque, &c.]* Exundans rapit omnia, enrus rapidiori lapides arrodit et excavat, arboreos extirpat, &c. Vide Homer. Il. A. Lucret. i. 285. ‘Fragmina dejiciens sylvarum, arbusta que tota, Dat sonitu magno stragem, volvitque sub undis Grandia saxa,’ &c. Virgil. Æn. ii. 305. ‘Rapidus montano flumine torrens Sternit agros, sternit satula, bonisque labores: Præcipitesque trahit sylvas: stupet inscius alto Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.’

40 *Cum fera diluvies quietos Irritat amnes]* Amnes scilicet in Tiberim influentes, ipsumque angentes supra modum exundatione sua: illi sunt Tinia, hodie Topino, Nar, vulgo Nera, ex Apennino securientes; Anio, vulg. Teverone, flu. Sabinorum, Pelia flu. Hetruriæ, vulg. Paglia. Lege Plin.

Epist. viii. 17. ubi de Tiberis frequentibus incrementis ita scribit: ‘Tiberis alveum excessit, et demissioribus ripis alte superfunditur... premit valles, innatat campis... Inde quæ solet flumina acciperet et permista devehere, retro cogit, atque ita alienis aquis operit agros, Anio delicatissimum annuum, ideoque adjacentibus villis velut invitatus retentusque, magna ex parte nemora, quibus inumbratur, et fregit et rapuit. Subruit montes, et decidentium mole pluribus locis clansus, dum amissum iter quærit, impulit tecta, ac se super ruinas evexit atque extulit,’ &c.

43 *Vixi]* Vox contentementis mortem, inquit diserte suo more Marcellini: sic Æneid. iv. ‘Vixi: et quem dederat cursum natura peregi.’ Posset etiam jungi cum vocibus præcedentibus *in diem*, eo sensu: is beatus

Vel sole puro: non tamen irritum Quodcumque retro est efficiet; neque Difflinget infectumque reddet, Quod fugiens semel hora vexit. Fortuna sævo læta negotio, et. Ludum insolentem ludere pertinax, Transmutat incertos honores, Nunc mihi, nunc alii benigna. Laudo manentem: si celeres quatit Pennas, resigno quæ dedit, et mea Virtute me involvo, probamque Pauperiem sine dote quæro. Non est menum, si mugiat Africis	45 50 55
---	----------------

nequam rescidet quicquid actum est, neque mutabit ac destruct quod semel attulit fluxum tempus. Fors gaudens rebus adversis, et obstinata ludere ludum petubantem, subvertit dignitates caducas, jam mihi, mox alteri propitia. Laudo stantem, Quod si leves alas moret, reddo quæ donavit; ac mea me virtute protego; atque honestam paupertatem indotatum peto. Si navis genat Africis tempestatis,

*****

pato Cuning, et alii nonnulli ap. Jani.—47 Nonnulli ap. Lamb. *Difflinget*; Lips. 4. *Difflendet*.—48 In quibusdam: *simul hora vexit*.—49 Copula et abest a Mentel, Helmstad, et Lips. 4. —50 Lips. 4. *pervicax*, memorabilis varietas, inquit Jani.—52 Lips. 4. *non alii benigna*; Alt. 1. *nunc aliis benigna*.—54 Lips. 4. *in mea*.—57 Mentel. et Lips. 1. 4. *si mugial Africus*.—60 Nec Cypriæ

NOTÆ

semperque ‘lætus deget,’ qui in diem vixerit, id est, qui præsenti tempore hodierna que die utetur, futuri et crastini minime anxius. ‘Sufficit diei malitia sua,’ inquit Christus in Evangelio.

49 *Fortuna sævo lata negotio*, &c.] Vide 1. Od. 34. in fine. Juvenal. Sat. III. 39. ‘Quales ex humili magna ad fastigia rerum Extollit, quoties voluit Fortuna jocai.’ Et Sat. vi. 604. ‘Stat Fortuna improba, &c. Secre- tumque sibi minimum parat,’ &c.

53 *Laudo manentem*] Quamdiu stat et manet mecum Fortuna, laudo: quod si recedat et aufugiat, minime indignor. Illa instabili, firmus ego mea virtute haud moveor; mea tranquillitate non dejicio. Testibus oculis,

extant etiamnum Commodi Imperatoris (non autem Adriani, ut scripsit non nemo) numismata ænea et argentea, quorum pars altera effigiem habet Fortunæ sedentis, dextra fugitiæ frænum equi, lœva copiae cornu tenentis, cum hac epigraphie:

FORTVNÆ MANENTI.

Servantur in cimeliario Ludovici Magni.

55 *Probamque Pauperiem sine dote quæro*] Vulgatum erat de bona conjuge inter probos effatum: Satis dotata, si bene morata. Sic Horatius pauperiem ait se expetcre velut felicis vitæ ducem; sibique videri satis dotatam, utpote probam. Vide supra Oden xvi. a medio ad finem.

57 *Non est menum, si mugiat*, &c.]

60

Malus procellis, ad miseras preces
 Decurrere et votis pacisci,
 Ne Cypriæ Tyriæque merces
 Addant avaro divitias mari:
 Tunc me biremis præsidio scaphæ
 Tum per Aegæos tumultus
 Aura feret, geminusque Pollux.

non ad me attinet confugere ad vota luctuosa, et precibus obtainere ne Cypriæ vel Tyriæ merces mari avido opes adjungant. Tum eliam me securum ventus lenis ac geminus Pollux per fluctus Aegæos vehet ope navicula duos remos habentis.

Dess. 2. *Syriæque* Mentel. Lips. 3. codd. et edd. ap. Cuning. et sic Cuning. Sanad. Francis. et Towers. *sua*que Lips. 4. hand dubie e *Syriæque*.—62 *Tunc* edd. Lamb. Crnq. Torrent. sed sine mentione codd. omninoque fere edd. et sic Harl. 2. 3. 4. 5. 6. Sed *Tum* Harl. 1. meliores Bentleii. Mentel. Lips. 2. 3. 4. duo Bersmanni. Dess. 2. Venett. 1477. 1478. 1479. 1492. Locher. Assens. Bentl. Cuning. Francis. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. et Kidd. *Dum*, (i. e. dummodo,) emend. Sanad. et sic Sivr. et Towers.—63 *Nudum* per Aegæos emend. Sanad. et hinc Sivr.—64 Bentleii Galens. et Bodl. 1. 2. Dess. 2. ed. Xyland. Bentl. Sanad. Sivr. Francis. et Kidd. *ferat*.

NOTÆ

Qui opes avide quærunt, ac pauperatatem velut summum fungunt malum, ii medio mari et nanfragii discriminem cum Diis paciscantur, ne suæ pereant merces: at ego tametsi talibus in angustiis fuero, nec opum jacturam timebo, nec precibus redimere satagam: atque divitiarn neglectu, paupertatisque honestæ amplexu tutus ero ac latus. Vide hujus libri Od. III. init.

Si mugiat Africis Malus procellis] Si navis malus vel quassatus vel exensis fuerit sen Africo vento, seu fluctibus maris Africam alludentis.

59 *Votis pacisci, Ne Cypriæ Tyriæque merces, &c.*] Diis vota nuncupare et dona polliceri, si salvas præstent merces, impediantque naufragium. Plin. VIII. 16. ‘Tunc præcipuus votorum locus est, cum spei nullus est.’

Pers. Sat. II. 3. ‘Non tu prece poscis emaci,’ &c.

60 *Cypriæ Tyriæque merces]* Empo-

ria scilicet erant orbe toto celeberrima, Cyprus insula maris Mediterranei, de qua I. Od. 3. et Tyrus Syria urbs maritima, portu commoda, olim quidem probe munita et dives, claritate et magnitudine urbium Phœniciarum præstantissima: nunc in ruinis fere jacet, et paucos habet incolas. Insula pridem erat fretu quoctorum stadiorum divisa; ab Alexandro Magno continentem juncta est. Quint. Curt. lib. IV. Hujus populi navigarunt primi, ex Tibullo I. 7. 20. ‘Prima ratem ventis credere docta Tyrus.’ Idem scribit Pompon. Mela.

62 *Tunc me biremis, &c.*] Tum ego fracta navi, perditisque omnibus, biremi tantummodo scapha vectus, nihilominus pacata mente constabo, perinde ac si Castor et Pollux ducas affulgeant.

63 *Aegæos tumultus]* Noster II. Od. 16. 2.

64 *Geminusque Pollux]* Separati di-

NOTÆ

cuntur nocere fratres illi gemini: ambo vero simul propitia sunt et 'lucida sidera.' Vide I. Od. 3. 2. et Od. 12. 25. Sunt qui Allegorias hic somnient, potentque Horatium alludere ad id quod sibi contigerat: adeoque

per *Ægæos tumultus* significare bella civilia, e quibus evaserat *biremis scapha*, id est, virtute et innocentia subnixus, aspirante *aura* et favore *gemini sideris*, *Mæcenatis* nimirum et *Augusti*.

ODE XXX.

Horatius justus operis sui æstimator andet vaticinari perenniora fore sibi libertini filio monumenta Carminum vel æneis nobilissimorum virorum statuis et *Ægyptiorum regum* Pyramidibus. (Videtur Horatius hac Ode finire omnino voluisse libros Carminum. Hinc vetus scriptor vitæ ait coactum ab Augusto tribus Carminum libris ex longo intervallo quartum addere. Hoc Carmine coronidem impositam Sæcularibus Carminibus, credat qui potest. *Gesn.*)

EXEGI monumentum ære perennius,
Regalique situ Pyramidum altius;

Absoli opus ære stabilius, atque pyramidum constructione sublimius, quod neque

Ode vigesima et ultima Libri quinti in Ed. Sanad. Codd. fere inscribunt: *Ad Melpomeuen.*—1 *Hoc egi monumentum unus Bersmanni.*—3 Lips. 4. nec

NOTÆ

Metrum idem quod supra I. Od. 1.
1 *Exegi monumentum, &c.*] Carminum volumen ingenii sui monumenti perenne jactat, quo posteritati æternæque memoriae commendetur. Vide II. Od. 20. hanc enim illa confer; et eundem utriusque scopum, eandemque sententiam varia dictione tantum distinctam animadverte. Sanctus Hieronymus Epitaphium Paulæ sic concludit: 'Exegi monumentum ære perennius, quod nulla destruere possit vetustas,' &c.

Monumentum ære perennius] Ita durant monumenta literarum plus quam æreæ statuae ad memoriam collocatae. Nam Mariana de Cimbris tropæa potuit quidem abolere Sylla: Maronis autem et Livii scripta, quantumvis nixus sit, Cains Princeps absunmere ac delere non valuit.

2 *Regalique situ Pyramidum altius]*

Ægyptiorum Regum opus et sepulcra fuere pyramides; quarum nonnullæ inter orbis miracula numeratæ. 'Tres orbem terrarum implevere fama: Regum *Ægyptiorum* pecuniæ otiosa stultaque ostentatio,' inquit Plin. xxxvi. 12. prope Memphis erant sitæ; unde Martial. I. 1. 'Barbara pyramidum sileat miracula Memphis.' Herodot. lib. II. eas describit accurate. Unam ait quinque stadiis longam, decem annis elaboratam; in alia vero annos viginti absuntos: &c. Ammian. Marcell. lib. xxii. 'Pyramides ad miracula septem provectæ, quarum diuturnas surgendi difficultates scriptor Herodotus docet, ultra omnem omnino altitudinem, quæ humanis confici potest, erectæ sunt turre, ab imo latissimæ, in summittates acutissimas desinentes; quæ figura apud Geometras ideo sic appell-

Quod non imber edax, non Aquilo impotens
 Poscit diruere, aut innumerabilis
 Annorum series, et fuga temporum. 5
 Non omnis moriar, multaque pars mei
 Vitabit Libitinam. Usque ego postera
 Crescam laude recens, dum Capitolium
 Scandet cum tacita virgine pontifex.

pluria corrumpens, nec Boreas violentus destruere queat, vel temporum lapsus et longinquitas. Hand totus interibo: et portio mei plurima mortem effugiet. Ego semper novus posterorum laudatione augebor, quamdiu summus Sacerdos ascendet

NOTÆ

latur, quod ad ignis speciem, τοῦ πυρὸς, ut nos dicimus, extennatur in commun: quarum magnitudo quoniam in celsitudinem nimiam scandens gracilescit paulatim; umbras quoque mechanica ratione consumit.' Vide Strab. xvii. et Diodor. Sicul. ii. 2. Hic pyramidem ait maximam a Chemmi Rege exstructam artificio et opere mirabili, quæ 'quatuor erat laterum, quorum quodlibet ab inferiori parte jugera septem continebat. Altitudo amplius quam jugera sex tolleret . . . ferme annis mille, ut referunt quidam; ut alii tradunt, amplius tribus millibus quadringentis, ad nos usque ea moles integra permansit: ex Arabia longo admodum itinere advectis lapidibus constructa.' Istam se vidisse adhuc stantem anno 1638. in suæ peregrinationis narratione, testatur Joannes Greaves Astronomæ Professor Anglus; eamque tam interiorum quam exterioriem egregie describit qualem inspexit ac dimensus est, vix paullulum deformata; altamque dicit pedes fere septingentes; et convenientem Diodori mensuram seu metiendi rationem asserit, &c.

3 *Quod non imber edax, &c.*] Imitatio est Pindaricæ dictionis, Pyth. Od. vi. ubi Xenocrati paratus dicitur laudum thesaurus, quem dirnere seu auferre nequeat vel hybernus

imber, aut ventus, aut horrisone tempestatis exercitus implacabilis.

6 *Non omnis moriar, &c.*] Non tam animæ, quam sui nominis immortalitati et memorie velificatur Poëta noster.

7 *Vitabit Libitinam*] Superstes erit, æternum durabit. Libitina feretrum significat. Est etiam funerum Dea, in cuius æde vendebantur et locabantur quæcumque ad sepulturam pertinabant. A libendo dicta, ex Varrone: eadem quæ Proserpina: nec etiam alia quam Venns antiquis existimata, ut eadem natalibus et morti Dea præsideret, atque principium finemque vitæ in potestate haberet: quo fragilitatis humanæ mortalium quisque admoneretur. Auctor Plutarchus in Numa et in Problem. Vide et Cœl. Rhodig. xxix. 18.

Usque ego postera Crescam laude recens] Novis in dies laudibus cumulabor a posteris: sique velut innovata mei memoria semper inelarescat, concidet nunquam aut senescet.

8 *Dum Capitolium Scandet, &c.*] Dum sacra Romæ fient in Capitolio, ac proinde quamdiu stabit urbs illa æterna. Virgil. Æneid. ix. 448. 'Dum domus Æneæ Capitolii immobile saxum Accolet, Imperiumque pater Romanus habebit.'

9 *Cum tacita virgine]* Quamdiu et Vestales rite silentium observantes

- Dicar, qua violens obstrepit Aufidus, 10
 Et qua pauper aquæ Daunus agrestium
 Regnavit populorum, ex humili potens,

Capitolium cum silenti virgine. Ubicumque rapidus Aufidus murmurat, vel Daunus aquarum egens rusticis gentibus dominatus est, ego clarus e tenui me-

Aquilo.—4 Harl. 6. *Possit diluere.*—11 ‘Sivr. Et qua pauper, aquæ . . . populorum ex humili, potens; et expl. ‘Qua panper Daunns regnavit, regnavit autem ex humili, potens quippe duntaxat erat aquæ agrestium populorum, dum fontibus potitus erat.’ Nihil addo equidem.’ Jani.—12 *Regnator* Harl. 1. 2. 4. 5. 6. et Vet. Comb. ‘*Regnator* non, ut putat Sivr. ex emendatione Stephani est, sed sic libri omnes Lamb. Torrent. Pulm. plerique Cruq. Bentl. Gesn. et nostri, duo Bersm. et priscæ editi. ut Locher. Venett. item Asc. Basill. Maret. Brut. Steph. Rutg. &c. *Regnavit* Acr. Comment. Cr. Porphy. (qui diserte: ‘Annotanda elocutio, quæ per genitivum figurata est.’) et Serv. ad Æn. xi. 126. et 280. antiquissimum ille Blandin. et Sil. Cruq. sine litura, alii duo Bland. cum litura, Pulmanni Gemblac. I. pro var. lect. Bentl. Leid. Regin. a m. pr. et Gal. Mentel. Lips. I. a m. pr. Basil. 1555. Lamb. Torr. Cruq. Fabric. Heins. Fab. Dacer. Bentl. Cun. San. Jon. et Sivr. Apparet, esse hanc priscam et veram lectionem, post haud dubie, ob insolentiam Græcismi, a Grammaticis in *Regnator* mutatam. Vult hanc corruptelam defendere Klotz. Lectt. Venus. p. 341. et Virg. Æn. viii. 77. verum ibi ‘regnator aquarum’ dicitur fluvius, non ‘populorum.’ Tum omnino fluvius Daunus nihil est, nec, si esset aliquid, posset, quod ipse Klotz vidit, ‘obstrepere’ dici, qui ‘pauper aquæ.’ Quod ‘regnare’ cum genitivo nusquam alias legitur, de eo in Horatio, qui multa similia habet, non trepidandum.’ Jani. *Regnatur* Harl. 3. Bond. Delph. Schrevel. Baxt. Gesn. Zenn. Talbot, Pine,

NOTÆ

operabuntur sacris, æternumque ignem fovebunt. Quibus omnibus temporis diuturnitatem ac perpetuitatem indicat Horatius, quam sibi suoque spondet nomini. Commisceuntur hic nonnulli Nymphae illam, quam Numa colendam, Tacitamque appellandam sanxerat, teste Plutarcho; alii Idulia sacra afferunt, ad quæ singulis mensibus in Capitolium procedebat Pontifex. Sed quid hæc ad rem? Sane quilibet sacra intellegi par est, in Capitolio peragi consueta; nec præ ceteris Angeronialia, quæ obtrudit Marcilius Angeronæ silentii Deæ, urbis etiam inter tutealia numina, ex Macrob. iii. 9.

10 *Qua violens obstrepit Aufidus, &c.*] In Apulia, sna nempe patria, maxime cupit celebrari Horatius. Est enim *Aufidus* Apuliæ annis, hodie di-

citur *Ojanto*, ex Appennino defluit in Adriaticum mare.

11 *Daunus*] Et hic Turni avus regnavit in Apulia, quæ ab eo Daunia vocata est. Fuit etiam fluvius eo nomine appellatus.

Pauper aquæ] In Apulia nimis feruet æstus et calor, hincque est arida valde regio, ac penuria aquæ laborat: unde ‘siticulosam Apuliam’ vocat Noster Epop. iii. Vide t. Od. 14.

12 *Regnavit populorum*] Phrasis Græca, ἐβασίλευσε τῶν λαῶν. Legunt alii, ex Manuscriptis plerisque codicibus, *reguator populorum*. Quod referendum erit ad vocem *Daunus*.

Ex humili potens] Libertini scilicet generis Horatius ex humili fortuna in summam famæ claritatem et nominis amplitudinem evasit, per ingeni

Princeps Æolium carmen ad Italos
 Deduxisse modos. Sume superbiam
 Quæsitam meritis, et mihi Delphica   15
 Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

morabor Alcaicos versus primus transtulisse ad Latinum carmen. Age Melpomene, partam virtutibus magnitudinem assume, capillosque meos circumdu ultro laurea Delphica.

Francis, Towers, Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd.—14 Alt.
 1. *pone superbiam.*—15 Unns Bersmanni, et Dess. 2. *Quæsitus.* Cuning. more
 sno *Delphia* e cod. Zulich. Bentleii. Vide ejus Animadv. cap. xv. et cf. Var.
 Lectt. ad 1. Od. 1. 3.

NOTÆ

opes ac ‘benignam venam,’ de qua
 11. Od. 18.

13 *Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos]* Vel inde nominabbor passim, quod primus Alcaicos versus Latine scripserim ad imitationem Alcæi e Lesbo insula, in qua regnavit Æolus. Vide 11. Od. 13.

14 *Sume superbiam, &c.]* Suam alloquitur Musam Poëta: at semetipsum ostentat. Grandes assume spiritus, inquit, ostende tuam nobilitatem, mithique texe et impone coronam e lauro sacra Apollini, qui colitur editaque oracula apud Delphios urbem Achaiæ, ad Parnassum montem.

EXCURSUS

AD CARMINUM LIB. III.

EXCURSUS I.

DE METRO OD. XII.

HÆRERE mirum in modum ac inter se dissentire de metro hujus Carminis, in Horatio unici, constitnendo, tam veteres Grammaticos, quam recentiores Interpretes ac editores videmus. Sunt omnes pedes Ionici a minore, 'Ιωνικοὶ ἀπ' ἐλάττονος | υ υ - - | , præter ultimum, qui est Pæon tertius | υ υ - υ | ; haud dubie, quod eo licebat in exitu talis Carminis pro Ionico uti: nisi suspicari malis, *latitantes...apros*; quanquam et per se, et post *fugientes cervos*, elegantior et gratior est singularis. Sic igitur per xl. Ionicos a minore, totum Carmen decurrit. Sed singuli versus ubi terminandi, quomodo constitnendi,

quot pedes ad singulos referendi sint, in eo quidem laboratur. Apparet enim, quam facile in hac Carminis forma, in qua nulla prorsus pedum vicissitudo cerneretur, factum sit, ut librariorum insectia vocabula, et vel sententias, permutteret, versus alieno loco incideret, in iisque definiendis arbitrii subinde suum, vel adeo membranae paginae spatium, sequeretur. Quo etiam deinde factum est, ut enim veteres, qui de metris scripsere, Grammatici, tum recentiores critici, tam diversas de hoc Carmine constituendo ferrent sententias.

Ac primum quidem in codd. Cruq. antiquiss. Blandin. Mald. et Mart. item in Bentl. Graev. Regin. et Battel. et nostro Dess. 2. ita digesti sunt versus :

Miserarum est, neque amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lavere, aut
Exanimari metuentes patruæ
Verbera linguae.
Tibi qualum Cythereæ puer ales,
Tibi telas, operosæque Minervæ
Studium aufert, Neobule, Liparei
Nitor Hebrei :
Simul unctos Tiberinis humeros
Lavit in undis, eques ipso melior
Bellerophonte, neque pugno, neque
Segni pede victus :
Catus idem, per apertum fugientes
Agitato grege cervos jaculari, et
Celer alto latitatem fruticeto
Excipere aprum.

Unde is, qui a Cruquio editus est, scriptor antiquus de Metris Horatii, Oden Tricolon Tetrastrophon esse ait, e duobus versibus Sapphicis Acatalectis, uno Anacreonteo Dimetro (Trimetro) Catalectico, et Adonio. Quem secutus J. Cruquius sic Oden constituit (approbante H. Stephano, Praefat. ad Lectorem) :

Miserarum est, neque amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lavere, aut ex-
animari metuentes patruæ
Verbera linguae.

Tibi qualum Cythereæ puer ales,
Tibi telas, operosæque Minervæ
Studium aufert, Neobule, Lipare-
i nitor Hebrei :

Simul unctos Tiberinis humores la-
vit in undis, eques ipso melior Bel-
lerophonte, neque pugno, neque se-
gni pede victus :

Catus idem, per apertum fugientes
 Agitato grege cervos jaculari, et
 Celer alto latitantem frutice-
 to excipere aprum.

Apparet, Cruquium in fine ac principio versuum vocabula divisisse, tracta ad versum vel antecedentem vel sequentem syllaba, ubi illa in codd. integra ad alternum relata essent; quod ipsum est, cum dicit, codices sua ope non nihil esse adjutos. Sed quam inepta ac deformis sit universa ista versuum ordinandorum ratio, non opus est multis ostendere. Non dubium, quin angustiori paginæ spatio tribuendum sit, quod, quæ fere in libris MSS. unum versum tertium efficiunt, in dictis codd. in duas partes s. lineas divisa apparent; id quod in meo quidem Dessaviensi altero, qui in forma octava est, manifestum.

In ceteris codd. (re de aliis aberrationibus dicam) ita fere digesti sunt versus, ut duo Trimetros sequeretur tertius Tetrameter, et sic Ode esset Dicilos Tristrophos :

Miserarum est, neque amori dare ludum,
 Neque dulci mala vino lavare, aut ex-
 animari metuentes patruæ verbera linguae :

nisi quod in multis, ut solet fieri, verba in fine ac principio versuum non disjecta sunt, sed integra adhaeserunt alternum versui, post fere ab editoribus metro accommodate divisa. Igitur illam rationem sequuntur omnes ante Bentleium tam veteres quam recentiores, præter Cruquianam quidem, editiones. Accedit auctoritas Acronis et Commentatoris Cruquiani, nisi corruptela subest, ut videbimus, item, quos Bentl. laudat, grammaticorum veterum, Atilii Fortunatiani, p. 2701. et Plotii, p. 2660. Putsch. Nam Diomedem quidem et Victorinum vix satis recte huc, ut intelligemus, idem Bentleius pertraxit.

Fuere, qui rhythmum sive numerum, quam metrum, in hoc Carmine esse dicenter. Eam in sententiam jam Acronem et Commentatorem Cruquii abire videmus. Item, qui et a Bentl. laudatur, Hephaestion Grammaticus, περὶ μέτρων καὶ ποιημάτων, p. 66. Paris. dno ait fuisse Ionicorum talium Carminum genera : unum, quod ἐξ δυοῖς vocat, nullo definito pedum numero, per συνάφειαν, ut appellant, quoque auctori visum sit, procurrisse, præterquam quod omnes pedes Ionicici ἀπὸ ἑλάττονος fuerint, omnibus legibus solutum; ^a alterum, quod κατὰ σχέσιν ille nominat, descriptum fuisse clausulis, quarum quæque, pari pedum numero, cum sententia exitu desierit. Tale Carmen Alcæi laudat, κατὰ δέκα συζυγίας γεγραμένον, h. ita compositum, ut omnes clausulæ essent decem pedum. Igitur Bentleius etiam nostrum hoc Carmen quatuor talibus decapodiis s. deceni pedum clausulis absolvi contendit; ^b sed cum non possit, per paginæ angustiam, una linea describi decempedalis versus, enī in partes dividi necesse esse. Quare, quia et Hephaestion l. l. versum Alcæi Ionicum a minore Tetrametrum laudat, et Victorinus primum

^a Similia tradit Terentianus Manus, p. 2116. 2128. v. Bentl.

^b In quo ei assentit etiam Baxter.

nostrī Carminis versum ita ponit : ‘ Miserarum est, neque amori dare ludum, neque dulci ; ’ adductus est, ut in duo versus Tetrametros, subiecto Dimetro, singulūm δέκαποδιον digereret, hoc modo :

Miserarum est, nec Amori dare ludum, neque dulci
Mala vino lavere, aut examinari metuentes
Patruæ verbera linguæ.

In quo ea etiam de causa sibi ipse placet, quod sic nullum vocabulum in fine versuum dissecetur; neque igitur aliter ab Horatii manu profectum esse Carmen, quovis pignore vult contendere. Secuti enim Jones. Sanadon. et nuper Cl. Sivrius. Verum enimvero primum mirari possis, non sensisse Virum doctissimum, quantum in eo a se ipse dissentiret, quod, cum versum esse decempedalem, ‘ Miserarum est . . . . linguæ,’ neque quicquam referre, quot ille lineis scriberetur, dixisset, post operose disquireret, quibus locis oportet lineas aut versus incidi. Profecto enim, si decem pedes unum versum efficiunt, tali cura neque Horatio opus fuit, neque illius editori opus est. Quæ Hephaestion de Ionico Carmine ἐξ ὅμοιων, item de illo κατὰ σχέσιν tradit, ea cum nescio an acunini grammatico potius, quam veritati, veterumque Poëtarum usui, debeantur (quoniam id nunc disputare non vacat); tum a lyrico certe genere, ex meo quidem sensu, plane abhorrent. Nam neque intelligo, quomodo vel cani, vel cantum imitari videri possit Carmen, per multitudinem pedum inter se parium, usque ad finem, sine ullo metro, sine ullis requieti veluti punctis, continuatum; neque, quomodo decempedalis versus in Ode tolerari possit, assequor: et vix fert denique sensus lyricus legem illam frigidam, semper ut cum decimo quoque pede sententia finiatur. Accedit, quod in nostro certe Carmine non clauditur semper eum decimo quoque pede sententia; namque, ut hoc unum commemorem, versum: ‘ Simul unctos . . . nudis,’ appet ad ea, quæ præcedant, potius, quam ad sequentia esse trahendum. Vid. VV. LL.

Quare equidem Alexandrum Cuningamium,^c cum Gesnero, secutus, omnes versus tetrametros constitui. Nam primum simplicissima ea haud dubie ratio est, universæ hujus metri simplicitati accommodata. Deinde versus Ioniei a minore, qui ex Alcæo, quem plurima eo metro Carmina fecisse auctor est Hephaestion, item ex Alemane supersunt, omnes sunt τετράμετροι, ut ex Alcæo, ap. Hephaest. l. I.

Ἐμὲ δειλὰν, ἐμὲ πασᾶν κακοτάτων πεδέχοισαν,

uti emendat Bentl. tum ex Alemane ap. eundem, (v. H. Steph. Fragm. Lyr. t. II. p. 242.)

Καταθνάσκει Κυθέρει ἀβρὸς Ἀδωνις, τί κε θεῖμεν;

Item ex codem Alemane ap. eundem p. 37. (v. Bentl.)

Ἐκατὸν μὲν Διὸς υἱὸν τάδε Μᾶσαι κροκύπεπλοι.

Tum Carmen Ionicum, cuius omnes versus Tetrametri sunt, e Martiano Ca-

^c Animadverss. in Horat. Bentl. c. xvii. p. 311. sqq.

pella^d profert Cuningamins l. l. nec dubitat, quin in eo et Græcum aliquem Poëtam Lyricum, et Horatium ille sit imitatus. Deinde, licet Diomedes Grammaticus, p. 510. et 524. Putsch. primum nostri Carminis versum ita laudet: ‘Miserarum est, nec amori dare ludum:’ et p. 524. quidem addat etiam: ‘omnes tres pedes Ionici sunt;’ tamen sagacissime suspicatur Cuningamus, locos mendosos esse, legendumque: ‘Miserarum est, nec amori dare ludum, neque dulci;’ ‘omnes quatror pedes (vel nude, ‘omnes pedes’) Ionici sunt;’ quæ ab interpolatore mintata sint, quod in vulgatis codd. primum versum Trimetrum esse vidisset. Verissima sane suscipio! Nam l. l. p. 524. idem Diomedes, ‘Ode XII.’ inquit, ‘Ionicum metrum habet, et per singulos versus scanditur,’ h. e. omnes in ea versus similes inter se ac pares sunt, vel, Ode Monocolos et Monostrophos est: quo sensu p. 328. dixerat: ‘Epod. XVII. Ode Iambicum metrum habet, et per singulos versus scanditur;’ contra p. 519. ‘Carmen Sapphicum et Alcaicum per quatror versus procurrit,’ h. e. Tetrastrrophon est. Jam Monostrophon constitui Carmen nostrum non potest, nisi omnes versus sint Tetrametri. Denique Marius Victorinus, p. 2496. 2507. et 2538. primum versum laudat Tetrametrum: ‘Misera-
rum... dulci.’ Et quod idem Victorinus p. 2618. de hujus Carminis metro locutus, addit: ‘Digestum autem ex duobus Trimetris conjunctis, uno Te-
trametro ei subjecto,’ id, cum repngnet locis ante landatis, interpolatori haud dubie tribuendum est, qui ob vulgatam Odes in codd. formam, vel diffinxit Diomedis verba (v. Cuning.) vel, quod malim ego, omnia hæc, ‘Digestum antem,’ &c. de suo addidit. Similiter credo Acroni et Commentatori Cru-
quiano afficta esse ab interpolatore, quæ de duobus versibus Trimetris ac tertio Tetrametro apud eos leguntur, cum ante, ut supra vidimus, numerum potius, quam metrum, in Carmine esse, diserte dixissent.^e

Ceterum illud quoque attingendum videtur, quod metrum hujus Carminis Sotadicum ab Acrone et Comment. Cruquii dicitur. Sotades Maronites, Poëta, auctor fuit impudentissimorum ac flagitosissimorum Carminum, quæ ipse ‘Cinædos’ inscripsit. V. Suid. item Strab. XIV. p. 648. πρῶτος ἡρῆς τοῦ κυναδολογεῖν. Cf. Martial. II. 86. Præterea ἄκαρον παρόπολα, importunum maledicendi licentiam, ei tribuit Athen. XIV. 4. Quo factum est, ut obscena quævis ac turpia Carmina dicerentur Sotadea vel Sotadica: Quintil. I. 8. Verum etiam subinde a metri genere appellantur Sotadica Carmina; nam pede Ionico a majore, ἀπὸ μείζονος | - - - | plurimum usum esse Sotaden ait Diomedes p. 511. Putsch. Nempe versus Sotadici fere constant pedibus Ionicis a majore, subjectis Iambis vel Trochæis; ut,

Carmen lepidæ Pierides dabunt sorores.

Exempla plura v. ap. Diomed. l. l. Mar. Victor. p. 2601. et Bentl. Quare

^d De Nupt. Philol. lib. IV. c. ult.

^e [Alia scandendi ratio est, ut nullum scilicet vocabulum in fine versus dissecetur, ‘Finiat ut sensum metro distinctile punctum,’ hoc modo:

Miserarum est, neque Amori
Dare ludum, neque dulci

Mala vino lavere: aut examinari
Metuentes patruæ verbera linguae.
Sic erit Ode Diclos Tetrastrrophos,
binis constans Dimetris Trimetrisque
binis.]

Horatii hanc Oden, ex Ionicis a minore, non a majore, compositam, vix satis recte Sotadicam Scholiastæ vocasse Bentleio videntur. Quanquam forte extiterunt etiam Ionica a minore Carnina Sotadis; nam enim Athen. vii. 11. universe appellat ποιητὴν Ἰωνικῶν ἀσμάτων, quæ tam ab argumenti lascivia (v. ad iii. Od. 6. 21.) quam a metro dicta fuisse constat: aut quid? si Acron omnino Sotadica pro Ionicis universis dixit?

Denique metrum ipsum nostri Carminis Bentleio et in primis dulce et omnium operosissimum videtur. Hoc posterius facile dant omnes, illud plurimis secus videtur, ut Cuningamio, et aliis. Si Carmen ad lyram canendum cogites, fingasque tibi et metrum et concentum musicum ad saltationis Ionicæ rhythmum expressum, profecto suavem quandam in eo tali metro simplicitatem, mollemque dulcedinem, argumento tali accommodatam, non possis non agnoscere, licet illam hodie, ubi neque ad lyram canitur, neque saltatur Ionicæ, minus sentiri, facile largiar; in primis, cum nostro quidem sermone Ionicum tale Carmen fieri nullum posse, plane mibi persuadeam. Vid. Ill. Ramler. Carm. Lyr. p. 258.

EXCURSUS II.

AD OD. XVII. 2—5.

Hos versus non esse ab Horatio profectos, sed suppositos assutosque ab inepto Grammatico, in Argum. et VV. LL. me credere professus sum. Igitur, quibus rationibus adductus crederem, pluribus exponendum censui.

Cum multa veterum scriptorum loca addendo corrupta sunt: tunc in primis etiam antiquis Poëtis multi tales alieni panni a Grammaticis malisve posterioris ætatis Poëtis assuti sunt. Hoc ita accidit. Mature Poëtis, ob doctrinæ scilicet et sententiæ et elocutionis rationem, Scholiastæ et Commentatores obtigerunt, qui scholia sive glossas iis, vel explicandi vel illustrandi gratia, allinerent. Tum post extiterunt, qui talia ipsa scholia, animi exercendique ingenii causa, versu includerent. Quid? quod fuerunt subinde, qui exercitationis gratia ipsam Poëtæ alicujus sententiam aliquam amplificarent, ac talem ingenii sui fætum ad marginem exempli sui apponenter. Hinc sæpe accedit, ut librarius, ejusmodi exemplum nactus, in ipsum contextum transferret illa versibus expressa scholia, illasve Grammaticorum exercitationes. Nam gestiebant fere inferre in exemplaria sua librarii, quæ non essent in aliis, emtores ut allicerent, qui quidem tanto plus dare solerent, quo haberent exemplar auctum scilicet atque unicum. Sic factum est, ut Lucretio, ut Virgilio, Tibullo, Ovidio, Horatio, aliisque classicis vatibus, versus supponerentur atque affingerentur, qui proprie deberentur Grammaticis.

Varia sunt, quibus prodantur atque agnoscantur alieni tales fœtus, indicia critica; ex quibus nonnulla commemorate non alienum videtur. Primum ejusmodi additamenta subinde manifestam glossæ sive scholii speciem habent. Deinde ex eo agnisci solent, quod importune insciteque interrumpunt sententiam, dum, quæ ea antecedunt, et quæ sequuntur, necessario quodam nexu cohærent, sublatisque verbis suspectis multo aptior atque elegantior, Poëtaque dignior, sententiæ universæ connexio conversione exoritur. Quod

eo certius argumentum est, cum non solum salvo metro tolli talia e medio possint, sed etiam appareat indoctum interpolatoris et ineptum studium, eorum, quæ ipse commentus esset, si vel inducere ea in contextum nollet, tamen cum iis, quæ præirent, et quæ sequerentur, connectendorum, atque sic tam inflectendi qnam protrahendi additamenti sui, ut in sententiæ ac metri nexum recurreret.

Tum etiam locns talis interpolatus per se ipse proditur, cum vel abhorret ab universo scriptoris ingenio, more, scribendi genere, vel cum ita obscurus est, ita inutilis, ita tam a sententia, quam ab elocutione et conversione, inelegans, inficetus, invenustus, prosaicus, humiliis, denique Poëta ita indignus, ita ab universa Carminis ratione alienus, falce ut critica amputandum esse facile in mentem venire lectori non prorsus inertii queat. Neque contemnendum denique alieni fœtus esse argumentum arbitror, cum potest, unde et quomodo ille natus sit, probabilis ratio reddi.

In libris manu exaratis, antiquisqnc editionibus, ad judicandum de talibus, non semper satis est præsidii. Omnino, cum in pluribns ant præstantioribus codd. vel deest locus, vel multis cum mendis ac aberrationibus extat, non injusta subnasci potest interpolationis suspicio. Sed primum vel tunc etiam ad anctoratem librorum recte expensam accedant oportet alia rationes criticæ, ex ipsa loci suspecti natura ductæ, anteqnam, enm ut ejicias, tibi sumere possis. Deinde contra fieri potest, ut locus, quem plurimi, ac vel omnes, quicnmque extant, libri MSS. exhibent, idem tamen, ob alia momenta, qualia supra exposuimus, pro spurio habendus ac delendus sit. Cum enim, ubi serius facta fuerit interpolatio, facile dentur codd. in quibns desit additamentum; tum, si admodum mature talis pannus assutus sit, intelligitur, quomodo fieri potuerit, ut in omnibns, qui noti sunt, libris antiquis legetur.

His ita expositis paucia subjiciamus exempla. Versus Virgilianus *AEn.* vi. 342. aperte scholion est, in versum redactum, atque ita ab epica ratione abhorret, ut ab alia manu insertus recte credatur, licet magnam e libris MSS. auctoritatem habeat. v. Ill. Heyn. Contra vid. quæ dedit Vir summus ad *AEn.* ii. 76. Sic etiam *AEn.* i. vv. 1-4. doctissimorum Virorum suffragiis ejiciuntur, maxime, quod rationi epicis carminis prorsus contrarii sunt. vid. Ill. Heyn. Item in Tibullo recte pro suppositis habentur ii. 1. 57. 58. iii. 4. 3. 4. iii. 4. 25. 26. iii. 5. 17. 18. &c. quod vel importune interrumpunt sententiam, vel Poëta indigni sunt versus, vel sententiam inde commodam efficeret, quoquo se vertat Interpres, non potest. Cf. ad illa ll. Observatt. summi Heynii.

Jam ad versus Horatianos, qnos suppositios esse judicavimus, animo et cogitatione nos convertamus. In omnibus quidem codd. MSS. atqne editionibus antiquis ita legitur principium Carminis :

Æli, vetusto nobilis ab Lamo,
Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, et nepotum
Per memores genus omne fastos,
Anctore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur, &c.

At neminem puto, qui cum sensu legere possit Horatium, existere, quin, dum hoc Carminis, ceterum egregii, exordium legat, gravissime statim offendatur tam alieno loco posita ac per octo versus protracta generis Lamiæ prædicatione. Verum jure dixisse in Argumento nobis videmur, si vss. 2-5. inter legendum omittantur, multo breviori atque elegantiori generis commendatione, quæ ad solnū ornatum spectet, ac pro vocativo sit, denique peculiari alieni occasione deberi videatur, lyricum sensum non amplius offendit. Quod ipsum cum jam non levem inferre suspicionem necesse sit, esse illos versus a mala mano importune insertos, tum eosdem nunc e præceptis supra expositis accuratis expendere atque examinare placet.

Primum manifestam habent hi quatuor vss. speciem scholii sive glossematis; quod quidein momentum amplius declarari poterit, ubi, quonodo versus exorti sint, investigabimus. Deinde quis non intelligit, quam inscite ac importune interrumpatur, illis interpositis, sententia? sublati contra, quanto aptior connexio elegantiorque conversio sententiae, quanto dignius Poëta exordium sit? Quis enim non malit legere sic:

Æli, vetusto nobilis ab Lamo,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps et innantem Maricæ
Littoribus tenuisse Lirim
Late tyrannus:

Neque solum illud eluet, posse istos quatnor versus salvo metro abjici, sed etiam, ab inepio homine eos esse insertos, ex eo etiam suspicio est, quod tam inscite ac misere connectere eos cum sequentibus versibus, atque ad horum sententiam reflectere orationem conatus est. Cum enim vs. 5. ‘ducis’ vera sit lectio, ut in VV. LL. ostendimus, tum aperte ista, ‘Auctore ab illo ducis originem,’ allata sunt ceteris, ut interruptus nexus cum sqq. ‘Qui Formiarum,’ &c. restitueretur. Nam in Observatt. equidem id tantum secentus sum, ut quam mollissimam maximeque tolerabilem spurii hujus additamenti explicationem darem: re autem vera mihi persuasum est, interpolatorem verba, ‘Auctore ab illo,’ ad sqq. ‘Qui Formiarum,’ &c. referri voluisse. Igitur oriretur sententia: O Æli, qui a Lamo descendis, tu originem ducis a Lamo, qui, &c. At quam inepta conversio, vix proletario Poëtæ ignoscenda! Vid. VV. LL. ubi etiam, non multum profici, docimus, si legere velimus, ‘ducit.’ Et si vel ita constitutere placeat atque explicare parenthesin, ut in Obss. propositum est, tamen sic etiam indocta omnino sententia est: O Æli, qui a Lamo descendis, tu enim ab illo Lamo auctore descendis, siquidem ferunt, &c.

Nam eo nunc venio, ut ostendam, versus istos etiam per se ipsos interpolatos prodi. Primum enim eam illos obscuritatem ac difficultatem in constructionem inferre, vix ut commode illa expediri possit, quocumque sese Interpres convertat, cum ex modo dictis, tum ex VV. LL. intelligitur. Deinde, si sententiam ipsam ejusque conversionem spectes, nihil profecto ea vel inutilius, vel ineptius, cogitari aut fingi possit. Lamia dicitur nobile genus ab Lamo ducere; hoc confirmatur ex eo, quia etiam ipsins majores, atque adeo (o miraculum!) omnes horum majorum nepotes a Lamo descenderint:

tanquam non, hoc ita esse, per se necesse sit, si Lamia a Lamo originem ducat. Tum, postquam cum certitudine dictus est Lamia 'nobilis ab Lamo,' ipsum illud, unde hoc constet, argumentum, quam incertis dubiisque verbis exprimitur: 'quia et priores Lamias ferunt, aiunt, ab illo Lamo esse denominatos.' Quid hoc est aliud, nisi magnificam illam generis commendationem iterum abolere, ambiguamque ac dubiam facere? Sane, si 'fertur' Lamiarum gens a Lamo 'nomen habere,' splendida illa Ælia ab eodem Lamo origo fabulæ similis fit. Bella profecto ac urbana conversio! Neque facile quicquam reperiri possit putidius, quam illa, de qua jam dictum, misera versus primi ruminatio: 'Auctore ab illo ducis originem.'

Item elocutio quam insipida est! quam languida et protracta! (scilicet ut quatuor versus completerentur) quam prosaica atque humilis! Quam moestum est illud 'ferunt,' in primis, cum statim sequatur, 'dicitur!' 'Ab illo denominati sunt et majores, et nepotes: quam prope puerilis compositione! 'Per memores fastos,' quam h. l. frigidum ac otiosum est! Illud urgere nolo, 'denominari' pro nominari, nomen habere, senioris ætatis verbum esse videri; nam possit aliquis poëticam, in primis lyricam, in verborum usu licentiam objicere. Sed, 'Ab illo auctore ducis originem' quam humile et vulgare est, maxime post tam exquisitam doctamque ejusdem sententiæ elocutionem, 'vetusto nobilis ab Lamo!'

Denique facilis opera potest, unde originem habeat tam miserum additamentum, intelligi. Scilicet annotarat Grammaticus ad vs. I. ideo Ælinum Lamiam 'nobilem ab Lamo' dici, quia majores Lamiæ, et omnis omnino Lamiarum gens dicatur nomen ab antiquo illo Lamo habere, np. ex more familiarum Romanarum: v. Obss. Infeliciter vel idem, vel alias quis, animi causa, in versus illud scholion redigebat: 'Quando et priores hinc L. ferunt Denominatos et nepotum Per m. genus o. fastos.' Qui cum et versum adhuc deesse vidisset, et sententiam in nexum cneni sqq. reflectere cuperet, in animum inducebat, repetere primi versus sententiam: 'Auctore ab illo d. originem.' Mox librarius, tale exemplum nactus, gaudioque exultans, quod ex eo Oden augere posset, in contextum tam elegantem pannum inferebat. Verum hæc omnia admodum mature facta esse oportet, ut omnes, qui ad nostram ætatem pervenere, codices isto tali additamento corrumperentur.

Quare tam inutiles, tam inficetos ac invenustos, tam prorsus indignos vate Horatio, atque alienos ab ratione lyrica versus, quis nou pro inepti Grammatici malive deterioris ætatis Poëtae commento habeat, ejiciendosque censem. Fecit hoc ultimum Sanadonns; probante Jonesio, neque improbante, ut videtur, Gesnero. Attamen ego, dandum aliquid codicem atque editiolum, quæ semel invaluit, auctoritati ratus, versus, etiamsi tam merito suspectos, tam probabiliter, vel certe potius, spurios, tamen non resecandos, at uncis includendos atque asteriscis notandos curavi.

Q. HORATII FLACCI

CARMINUM

LIBER IV.

ODE I.

AD VENEREM.

Maximo interjecto intervallo Horatius, Augnsti hortatu adductus, quartum
hunc libellum in honorem privignorum ejus edit: (sic auctor Vitæ Horatii:)
quare suavissima Allegoria usus, se apud eum excusat ob alieniorem ætatem
rei ludicrae jam minus idoneum; quin et hanc provinciam Paulo Maximo
ornatissimo juveni tradendam censem. Ad ultimum tamen fatetur languidam
amoris flammam sibi adhuc identidem revirescere. (Mihi sic vide-
batur: cum semel placuisse novum librum edere, in eum conjectum esse
quicquid ad manus erat. Dilogia hic quidem non placet. *Gesn.*)

INTERMISSA, Venus, diu,
Rursus bella moves? Parce, precor, precor.

Interrupta dudum Venus, iterum prælia indicis. Abstine, oro obtestorque. Non

Deest hæc Ode Editioni Sanad. Hic codex Laurent. Torrentii habet, *Carminum Liber quartus ad Fabium Maximum*, haud dubie ob Maximi mentionem
in hac prima Ode factam. Codd. ap. Fabric. et Steph. Diatr. sect. iii. *Ad Paulum Maximum*.—1 *Intermissa Venus* diu sine distinctione fere edd. Dis-
tinguit Bentleins post *Intermissa*, et ita edd. Pulmanni 1564. Frellonii 1559.
Vincentii 1571. et Lubinus, Cerutus in *Paraphrasi*, et Ascens. Chabot. in
Comment. *Intermissa* referunt ad *bella*. Sic etiam Jam, Bipont. Mitsch. Wetzel.
Wakef. Comb. et Kidd.—2 Post *moves* interrogationis signum multi ponunt,

NOTÆ

Metrum idem quod 1. Od. 3.

1 *Intermissa*] Suetonius in Vita Ho-
ratii ita scribit: ‘Scripta quidem ejus
usque adeo probavit, mansuraque per-

petuo credidit Augnstus, ut non mo-
do Sæculare Carmen componendum
injunxerit, sed et Vindelicam victo-
riam Tiberii Drusique privignorum;

Non sum qualis eram bonæ
 Sub regno Cinaræ. Desine, dulcium
 Mater sœva Cupidinum,
 Circa lustra decem flectere mollibus
 Jam durum imperiis. Abi
 Quo blandæ juvenum te revocant preces.
 Tempestivius in domum
 Pauli, purpureis ales oloribus,

5

10

sum qui eram sub dominio benignæ Cinaræ. Crudelis parens amorum suavium, parce me intractabili subjicere dulcibus imperiis, circa decem lustra. Ito quo invitant te vota adolescentium amore plena. Opportunius luscivies in ædibus Pauli

etiam Bentl. et Gesn. Sed rectius ap. Lamb. Crnq. Torrent. Steph. Heins. Cuning. &c. punctum est. Nam est querela potius s. exclamatio, quam interrogatio.' Jani.—4 *Cynaræ, Cineræ, Citaræ*, variantes ap. Jani. *Cinaræ* Bentl. Cuning. et edd. recent. Gr. est *Kvápa*.—9 ' *Tempestivior* emend. Cnn. nulla necessitate.' Jani. *in domo* multi codd. Harl. 2. 3. 4. 6. Altt. 1. 2. Lips. 1. Lips. 2. a m. s. Lips. 3. Fran. Helmst. item Porphyr. Venett. Locher. Ascens. Muret. Bassil. Lamb. Crnq. Torr. Fabr. Heins. H. et Ro. Stephh. Fab. Dacer. Sivr. Sed *in domum* aliquot Lamb. duo Bersm. Palmanni Gemblac. 2. et Hunn. Sax. Bentleii Græv. Regin. Galiens. Battel. et Bodl. 1. 2. Harl. 1. 5. Mentel. Lips. 2. a m. pr. Dess. 2. Et sic Bentl. Cnn. Baxt. Gesn. Zeun. Jones. Jani. Bipont. Wetzel. Wakef. et Kidd. 'Bene omnino; nam cum doctius et exquisitus (et sic vis a librario) est *comissari in domum*, quam, *in domo*; tum *abi*, vs. 7. *purpureis ales oloribus*, vs. 10. et *queris*, vs. 12. aperte *comissari de notu ad locum accipi jubent*' Jani.—10 'Pro *purpureis, marmoreis* emend. Lamb. in edit. priori, quia non sint olores purpuri. Nam non putabat 'purpureum' simpl. pro pulchro dici posse, nisi pulchritudo ad purpureum colorem accederet. Contra 'marmoreum colorem' ap. Luer. dici

NOTÆ

enimque coegerit propter hoc tribus carminum libris ex longo intervallo quartum addere.' In hoc tamen libro quarto nonnullæ sunt Odæ quas constat esse factas ante quasdam prioribus libris contentas: v. g. XII. hujus libri ante i. Od. 3. Intelligentius forte est Suetonius de edito in lucem potius quam de conscripto post alios tres quarto hoc libro.

2 *Parce, precor!*] Per ætatem se excusat: abiisse juveniles nimirum ludos et artes, quibus pollebat dum amabat Cinaram meretricem speciosam in primis, et ab ea diligebatur maxime. Illam vocat 'protervam' i. Epist. 7. 'rapacem' Epist. 14.

Hic appellat 'bonam,' vel significans forma egregiam et perfectam, vel quia immunitis ei placnerat, ut scribit ipse citato loco, id est, sine ulla præmiorum spe, ceterisque amatoribus antepositus fuerat.

5 *Mater sœva Cupidinum*] Hunc versiculum jam posnit lib. i. Od. 19. Vide ibi Not.

6 *Circa lustra decem*] De linstro Not. ii. Od. 4. in fine. Est spatium quinque annorum: hinc annum ætatis sue quinquagesimum notat Poëta. Vide Alex. ab Alex. v. 27. Just. Lips. Elect. t. 27.

10 *Pauli Maximi*] Paulus Fabius Maximus Consul Romæ fuit anno ur-

Comissabere Maximi,
Si torrere jecur quærvis idoneum.

Maximi; illuc i velox cycnis purpureis, si cupis aptum hepar inflammare. Is enim

pro candido ; item nota esse ‘ marmoream cervicem,’ ‘ marmoreum collum,’ &c. Sed in edit. poster. ipse mutavit sententiam, quia *purpureis* sit lectio omnium codd. item Servii ad Virg. Æn. I. 591. *surfureis* aliquando conjecerat Cruq. sed mox, quam ineptum hoc esset, ipse senserat. Post idem Cruq. emend. ac edidit *Porphyreis*, ejus lectionis vestigia in codd. Blandd. sibi visus reperisse, et explicat : ‘ Veneri sacris,’ quod Cythera insula olim *Porphyris* vocata : vid. Plin. iv. 12. Dum dubium sit, an recte formetur a *Porphyri* gentile ‘ *Porphyreens* :’ tum non opus his omnibus; nam optime habet *purpureis*.’ Jani.—11 *Comessabere*, vel *Commissabere*, h. l. et alibi, omnes pro- pemedium codd. ac edit. vett. Et vulgo hodie in edit. est *comessabere*. Sed *Comissabere* per simplex *m* et *i*, tres Blandd. Cruq. et sic Lamb. edit. poster. Cruq. Heins. Rutgers. Bentl. Cun. Baxt. Gesn. et Jon. *Comassabere* emendarat Fulv. Ursin. in cod. Færn. Lamb. et sic ipse Lamb. ed. pr. quia sit a Gr. κωμά- ξεν. ‘ Sed ab hoc ipso recte *comissari*, uti a πατριδέεν, patrissare. Vid. Burm. ad Petron. LXV. p. 424. *Comitabere* Mentel. ex errore, quo tamen proditur lectio *Comissabere*. *Comiscebere* emend. Sivrius, qui ita sibi rem inforimat : vidisse Horatium cycnos colludentes; igitur, cum sub unius illorum specie latere Venerem, ac sibi insidiari, putasset, eam abire jussisse ad Maximum : ‘ tempes- tivius in domo Maximi commiscebere oloribus ales’ h. sub alitis forma latens. Cui mortalium, præter Cl. Sivrium, tale quid in mentem venire poterat? Offendebatur Vir doctiss. forma lyrica : *ales oloribus*. Quæ quam justa scilicet sit causa emendandi, facile intelligas.’ Jani. *Comessabere* etiam

NOTÆ

bis conditæ 743. cum Iulo Antonio, ad quem est inscripta sequens Ode. Vetus codex titulum quarto huic li- bro præfert: *Ad Fabium Maximum*, Torrentio teste.

Purpureis ales oloribus] Venus curru- vecta ab oloribus tracto, atque alitis modo volans et celeriter decurrens. Vide III. Od. 28.

Purpureis] Magna contentio de ista voce, cum cycni plane sint candidi, non purpurei. Vel, purpureus voca- batur omnis color valde nitens, qua- lis est cyenorum candor: unde et nix purpurea dicitur ab Albinovano. Vel, quod purpura etiam alba quædam erat. Plutarch. in Alexandro, refert Hermionicam purpuram annis ferme ducentis repositam suum adhuc colo- rem servasse; enjus hæc afferebatur

ratio, quod rubræ tinctura melle, can- didæ autem oleo albo confecta esset. Xenoph. Cyrop. VIII. Cyro fuisse ait tunicam e purpura semi-albam vel albo distinctam: χιτῶνα πορφυρὸν μεσόλευκον. Forsitan et color purpu- reus attribuitur cycnis Venerem tra- hentibus, qui ipsius Veneris est, per hypallagen. Apud Anacreontem Ἀ- φροδίτη πορφυρᾶ.

11 *Comissabere*] Comissari proprie- est post cœnam et epulas jocari, lu- dere, lascivire: quanquam et signifi- cat post cœnam luxuriose iterum epu- lari. Sueton. Vitell. cap. 13. Epulas quadrifariam dispertiebat, in jenta- cula, prandia, cœnas, comessationes.

12 *Jecur*] In jecore sedes amoris ac libidinis. Vide I. Od. 13. et 25.

Namque et nobilis et decens
 Et pro solicitis non tacitus reis,
 Et centum puer artium, 15
 Late signa feret militiae tuæ :
 Et quandoque potentior
 Largis muneribus riserit æmuli,
 Albanos prope te lacus
 Ponet marmoream, sub trabe Cypria. 20

juvenis, et nobilis, et pulcher, et pro reis anxiis haud mutus, ac multiplici industria præditus, longe portabit vexilla tuæ militiae. Et cum rivalis donis amplis superbi vitor gaudebit, prope lacus Albanos te e marmore effictam locabit sub trabe e citro.

Harl. 2. 3. 4. 5. 6. *Comitabere* Harl. 1.—13 Harl. 2. *et nobilis et potens.*—17 Duo Torrentii, unus Bersmanni, Bentleii Græv. a m. sec. Reg. Soc. et Vigorn. Lips. 4. Bentl. Cuning. Wakef. et Kidd. *Largi*; ceteri omnes codd. et edd. *Largis*.—20 *Cypria* duo Vatt. et nonnulli alii Lamb. duo Bersim. item multi Cruq. Torrent. Pult. et alior. ex nostris Lips. 2. pro var. lect. Lips. 3. 4. Helmst. Dess. 2. Alt. 1. Item sic Venett. Lochier. Basill. Ascens. Muret. Land. Fabr. Heins. Rutgers. Vascos. Baxt. Gesn. Præfert etiam Turneb. Adversarr. xxviii. 10. Cypriam trabem fere explicant de ligno Cyprio, impr. cedro (vid. Strab. xiv. extr. Plin. xvi. 40.): quo etiam nomine gratorem Veneri trabem esse. Sed cum hoc ultimum subtilius, tum materiam Cypriam, etiam cedrum, viliorem fuisse, et modo navibus aëdicandis adhibitam, e Plin. l. l. patet. Igitur æs Cyprium advocant alii e Plin. xxxiii. 5.

NOTE

13 *Nobilis*] Fabiæ gentis claritatem omnes fasti loquuntur: vel hoc fidem non modo facit sed prope superat, quod plus trecenti ex eadem hac familia una die pro Republica ceciderint; cum sibi unis Veientium expugnationem demandari petiissent. Ovid. Fast. ii. 235. ‘Una dies Fabios ad bellum miserat omnes. Ad bellum missos perdidit una dies.’

14 *Pro solicitis non tacitus reis*] In foro sese, ex laudabili nobilium adolescentium more, exercens agendis causis, defendendis reis, de bonis, de vita periclitantibus adeoque solicitis: diserte perorans, bonis artibus abunde instructus.

16 *Late signa feret militiae tuæ*] Ovid. Art. Am. ii. 233. ‘Militiae species amor est... siveque labores Molibus his castris et dolor omnis inest.’

17 *Et quandoque potentior, &c.*] Ille vero Paulus si quando per tnum, o Venus, favorem apud amicam plus valuerit, quam suns rivalis muneribus pugnans, tum eriget tibi statuam e marmore in æde constructa e lignis pretiosis, ‘prope lacus Albanos,’ ubi prædia ille habet.

19 *Albanos lacus*] Non procul erant urbe Roma civitas, mons, et lacus Albani. Cic. de Divin. i. 100. ‘Veienti bello, cum lacus Albanus præter modum crevisset, responsu[m] est, dum is lacus redundaret, ‘si in mare fluxisset, Romanum perituram; si represus esset, Veios. Inde admirabilis illa Albana aquæ facta deductio est.’ Et de Divin. ii. 69. ‘Ad utilitatem agri suburbanii Albana aqua deducta est.’

20 *Sub trabe Cypria [citrea]* Duplex citrus arbor: altera humilis et fructi-

- Illic plurima naribus
 Duces thura, lyræque et Berecyntiæ
 Delectabere tibiæ
 Mistis carminibus, non sine fistula.
 Illic bis pueri die   25
 Numen cum teneris virginibus tuum

Ibi thus multum naso hauries, et recreaberis carminibus junctis citharæ, et tibiæ Berecyntiæ et fistulae. Ibi pueri cum puellis numen tuum bis in die collaudantes

quo nexa vel obducta trabs cogitanda sit; quod sane longius petitum, et valde arbitrarium. Pessime autem, qui expl. templum, quale in Cypro Venus habet. Quare cum trabs *Cypria* nullo modo satis probari h. l. possit sensu poëtico; inpr. quod aperte vult Horatius sacellum Veneris quam elegantissimum ac pretiosissimum describere, quo *Cypria* materia non admidum valet: tum magna suspicio est, irrepsisse hoc trahere *Cypriam* ex 1. Od. 1. 12. et sane probabilius, lectionem *Cypria* esse a librariis, quam alteram *citra*, quam habent Comment. Cruq. Cler. et Russard. Lainb. antiquiss. et alter Bland. Cruq. duo meliores Torrent. Pulm. Gemblac. 1. 2. et Diesth. pro var. lect. a m. ant. Mentel. Alt. 2. Lips. 1. Lips. 2. a m. pr. Franeq. Lamb. Cruq. Torrent. Fab. Steph. Dacer. Bentl. e suis codd. Cun. Talb. Jon. Sivr. probante etiam Sanad. ad 11. Od. 18. 3. Itaque hanc lectionem præferendam censui. Vid. Obss. ubi et diluntur, quæ de nimio *citra* trabis pretio Gesner. et alii objecere. Jani. *citra* habent etiam Harl. 3. 6. Delph. Pine, Sandby, Bipont. Francis, Mitsch. Wetzl. Wakef. et Kidd. *Cypria* Harl. 1. 2. 4. 5.—22 ‘Bentleio post Heinsium magis placuit *lyraque et Berecyntia tibia*; atque hoc auctoritate quorundam veterum librorum: Ego tamen nihil moveo, cum constructio sit magis Horatiana.’ Baxt. ‘Mihi propter alternationem vocalium maxime placet lectio primiarum Landini editionum, *lyraque et Berecyntia*, &c.’ Gesn. *lyraque et Berecyntia . . . tibia, Mixtis carminibus* antiquiss. Bland. Cruquii, unus Bersmanni a m. sec. et Lips. 1. (nisi quod *Berecyntia* habet.) Probavit Nic. Heins. ap. Bentl. et sic etiam Cuning. et Kidd. Harl. vero 1. 2. 3. 4. 5. 6. ceteri omnes et edd. lect. nostram servant.—25 Mentel. *bis pueri in die*.—28 Pulmanni Diesth.

NOTÆ

fera: altera *sylvestris* et *infructuosa*, sed grandis; e qua fiebant opera magni pretii, lecti, mensæ, trabes, &c. Vide Plin. XIII. 16. Pers. Sat. 1. 53. &c. Quidam legunt, *sub trabe Cypria*, quod multæ erant arbores faciendis operibus, navibus præsertim fabri-candis, idoneæ, in insula Cypro Veneri sacra, ut dictum est 1. Od. 1. et 2.

21 *Illic plurima naribus Duces thura]* In eo templo quod tibi consecrabitur, thus plurimum incendetur tibi, hym-

nusque cantabitur musicis instrumen-tis. 11. Od. 15. ‘copia narium.’

22 *Lyræque, &c.]* Lyra ab Apolline vel Mercurio, fistula a Pane, tibia a Marsya fertur inventa. In Berecyn-tho vero Phrygiæ monte matris Denim sacra celebrabantur variis instrumen-tis, tibia præsertim, quæ inde cognomen habuit. Vide 1. Od. 16. et 18. sub finem; et 11. Od. 19. 18. et seq.

25 *Bis dic]* Manc et vesperi tuas laudes canent ‘pueri cum teneris vir-ginibus.’ Vide 1. Od. 21. init.

Laudantes, pede candido
 In morem Salium ter quatinent humum.
 Me nec foemina, nec puer
 Jam, nec spes animi credula mutui, 30
 Nec certare juvat mero,
 Nec vincire novis tempora floribus.
 Sed cur, heu! Ligurine, cur
 Manat rara meas lacryma per genas?
 Cur facunda parum decoro 35
 Inter verba cadit lingua silentio?
 Nocturnis ego somniis
 Jam captum teneo; jam volucrem sequor

albis pedibus terram pulsabunt ter, ritu Saliorum. Modo me neque mulier, neque puer, neque facilis spes mutui amoris oblectat, nec vino contendere, neque floribus caput coronare. At quare, Ligurine, heu quare per malas meas fluant aliquot stillæ? quare lingua diserta in vocibus hæsit silentio non decenti? Ego te nocte in somnis modo prehensum amplector, modo te per herbam campi Martii, te per un-

Bentleii Græv. et Regin. Lips. 1. 2. 4. et Helmstad. *quatinent*; et sic Cuning.—29 Novum hic Carmen orditur Sivr. Post puer, non post Jun, vs. 30. comma habent multæ edd. vett. Nostram interpanctionem servant Delph. Schrevel. Fab. Rutgers. Dacer. Bentl. Cuning. Gesu. Zeun. Jani, Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Francis. Comb. et Kidd.—30 Lips. 4. *nuntia pro credula;* ‘memorabilis, lectio.’ Jani.—34 *Manat crebra emend.* Withof. improbante Jani.—37 *Nocturnis te ego ex edd. Lamb. et Torrent. in alias plurimas venit: item Venett. ap. Zeun. Chabot. Muret. Steph. Heins. Fab. et Dacer. et sic est in Lips. 2. a m. sec. N. ego te somniis Bentleii Græv. et Bodl. 2. et Lips. 4. N. te somniis Bentleii Regin. et Lips. 2. a m. pr. Sed*

NOTÆ

28 *In morem Salium ter quatinent humum]* Chorea etiam in sacris adhibitas, annotavi tum alibi, tum 1. Od. 36. ubi et de Saliis Martis Sacerdotibus.

29 *Me nec foemina, nec, &c.]* Ver gens ego ad senium, minus aptus sum amoribus, immo nec jocis et certaminibus poculorum. Sed neque juvat me floribus coronare inter epulan dum, ex more, de quo lib. 1.

33 *Sed cur, heu! Ligurine, &c.]* Me vero ea æstate cur tamen amore tuo incendis, o Ligurine, puer forma conspicue? Cur, o Venus, rursus bella moves, post acceptam rudem et vacationem a tua militia? siquidem an-

nos qninqaginta natus sum, cur ad juvenilem me lasciviam revocas?

34 *Manat rara meas lacryma per genas]* Amor elicit lacrymas, paucas tamen, præ pudore: nam ex Ovid. Amor. 1. ‘Turpe senex miles, turpe senilis amor.’

35 *Cur facunda parum decoro, &c.]* Quod etiam indicium amoris est ardentissimi, lingua alioqui facunda jam titubat, verbaque intercepta præfocantur: quod sane indecorum mihi est. Virgil. Æneid. iv. 76. ‘Incipit effari, mediaque in voce resistit.’

37 *Nocturnis ego somniis, &c.]* Inter somniandum te mente verso, mode

Te per gramina Martii
Campi; te per aquas, dure, volubiles. 40

das fluentes, o crudelis, fugientem prosequor.

*****

abest *te* a Porphyry. Pulmanni Gemblac. 1. 2. Beller. et Diesth. duobus Bersmanni, plerisque Bentleii, Mentel. Helmst. Franeq. Altt. 1. 2. Lips. 1. a m. pr. Dess. 2. et ab edd. primis, Venett. Locher. al. iteum a Basil. Ascens. Fabr. Rntgers. Baxt. Gesn. Zeun. Bentl. Cuning. Jani, Bipont. Mitsch. Wctzel. Wakef. Comb. et Kidd.

NOTÆ

mili videor amplecti te, modo te fu-
gientem persequi.

39 *Per gramina Martii Campi, &c.]*
In campo Martio exercebat se ju-
ventus cursu, lucta, equitatione, dein-

de natatione in Tiberi proximo post
exercitationem, ad pulverein sudore-
re inque deterendum, ut annotavi
finse 1. Od. 8.

ODE II.

AD ANTONIUM IULUM.

Iulus Antonius Triumviri (ex Fulvia) filius Octaviæque privignus rogarat
Horatium, ut Pindarica quædam in Sicambriam Augusti Victoriam con-
scriberet; cui rei dum simulat se minus idoneum, atque ipsum Antonium
id melius præstare posse affirmat, Pindarum nihilominus ipsum sublimitate
superat.

PINDARUM quisquis studet æmulari, I-

O Iule, quicumque vult imitari Pindarum, sublevatur alis cera compactis auxilio

*****

Ode undecima Libri quinti in Ed. Sanad. Omnes codd. Torrentii hanc ha-
bent Epigraphien: *Ad Antonium Iulum*, sive *Iullum*; nonnulli ap. H. Steph.
Diatr. Sec. III. *Ad Iulum Antonium M. Antonii Triumviri F.* Venett. Locher.
Ascens. *Pindarum celebrat.* Nonnulli ap. H. Steph. I. I. *Antiquorum Poëta-
rum veneratio.*—1 *Iule* in duo versus distrahendum, ut *I* ad primum, *ule* ad
alterum pertineret, primus Passeratinus censuit. Ex eo sic Lambin. atque ex
hoc plurimi editores, etiam Fab. Dacer. Baxt. Cuning. et Sanad. Gesnero
non liquet. Certum tamen, omnes codd. et edd. vett. integrum nomen ad

NOTÆ

Metrum idem quod supra 1. Od. 2.

1 *Pindarum, &c.]* Laudaverat Ho-
ratium Iulus Antonius, æmulumque
Pindari dixerat. Rescribit hanc Oden
Horatius, qua mire Pindarum extol-
lit supra se, pariterque facundiam et
modestiam expromit suam.

*Pindarum] Is Lyricorum antesigna-
nus Thebis in Bœotia natus, ‘anris
Bœoticæ,’ id est, crassi, stupidi, in-
sulsique Bœotiorum ingenii, famam et
proverbiū abstersit. Floruit circa
Olympiadem 75. seu annis ante Chris-
tum 476. Quo tempore Æschylus et*

ule, ceratis ope Dædala
Nititur pennis, vitro daturus
Nomina ponto.

Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem super notas aluere ripas,
Fervet immensusque ruit profundo
Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari,

5

Dædali, et mari pellucido cognomen præbebit. Pindarus abundans alto sermone volvitur et rapide fertur instar fluminis e monte labentis, quod pluviae supra consuetas ripas extulerunt. Lauream Apollinis meretur, sive profert voces insolitas

*****

vs. 5. referre. Similis ratio vs. 22. et 23.—3 Nonnulli codd. Lambini, tres Bland. Crnqii, Mentel. Lips. 1. et Lips. 2. a m. pr. *pinnis*.—6 Lips. 3. pro v. l. et Harl. 1. *Cum super*. Aliquot Lambini, antiquiss. Bland. Crnqii, duo Torrentii, Pulmanni Hunn. unns Bersmanni, Bentleii Græv. et Leid. Mentel. Lips. 2. a m. sec. *Cum super notas saliere*; duo illi Torrentii pro v. l. Sax. et Lips. 2. a m. pr. *Cum s. n. saluere*; duo Fabr. *Cum super totus saluere*, cui placet. Has oinnes ineptas vocat Jani.—7 *Ferrit* unus Crnqii et recepit Cuning. et *immensus ruit* et Lips. 3. 4. Venet. 1492. Locher. *suit et*

NOTÆ

Anacreon. Dorice scripsit. Threnos ejus, Dithyrambos, et alia quædam substraxit nobis injuria temporum: restant encomia, seu Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea. Ælianu lib. XII. refert idem Pindaro contigisse, quod Platoni; nimirum infantem expositum melle ab apibus nutritum: et alibi, quinques in Poëtarum commissionibus prælatam ei tamen Corinnam, auditorum quidem inscrita. Memoria porro ejus tam venerabilis, ut Lacedæmonii, Bœotiam vastantes, propter Pindarum, Thebis pepercerint; Alexander vero Magnus, cum eam urbem expugnasset, dominum Pindari intactam servari jusserit. Vide Val. Max. Plin. vii. 29. Plutarch. in Alexandro, Cœl. Rhodig. xxi. 44. &c.

Quisquis studet æmulari, &c.] Qui Pindarum contendit imitatione assequi, is eandem habebit sortem cum Icaro Dædali filio, qui affixis cera pennis volare tentans in mare deci-

dit, ac de sno nomine Icarium fecit appellari. Vide i. Od. 3. ii. Od. 20.

2 Iule] Dissyllabam alii faciunt istam vocem: alii cum Passeratio synalœpham ponunt ex prima vocali vel syllaba hujus nominis cum prima præcedentis versus: quemadmodum i. Od. 2. in voce ‘uxorius.’ Vide infra ad vocem ‘Antoni.’

3 Vitreo] Non abs re interpreteris, cœruleo.

5 Velut amnis] Copiosa Pindari oratio similis est fluvio exundanti.

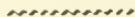
7 Immensus ruit profundo Pindarus ore] Quintil. x. 1. ‘Novem Lyricorum Pindarus longe princeps, spiritus magnificentia, sententiis, figuris, beatissima rerum verborumque copia, et velut quodam eloquentiae fulmine, propter quæ Horatius enim merito creditit nemini imitabilem.’

9 Laurea Apollinari] Vide iii. Od. 30, in fine.

Seu per audaces nova Dithyrambos
 Verba devolvit, numerisque fertur
 Lege solutis;
 Seu Deos, regesve canit, Deorum

10

in dithyrambis audacibus, scribitque metris liberis; sive canit Divos ae Reges Deorum

Ascens.—11 *Verba divolvit Venet.* 1492. Locher. et Ascens. qui expl. ‘diffluere facit.’ Alt. 1. *numerusque fertur Lege solutus.*—13 Harl. 3. 4. 6. alii multi, cum edd. vett. *regesque*; Harl. 1. 2. 5. quidam Lambini, duo Bersmanni, Bentleii Græv. Gal. Bodl. 2. et Colbert. cum edd. Bentl. Vascos. Cuning. Sanad. Towers, Jani, Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et

NOTÆ

10 *Dithyrambos*] Hymnus seu Carmen erat in honorem Bacchi, qui et ipse dictus est Dithyrambus, quasi δῆς θύρας ἀμείβων, vel ἀμβάλινων, bis ritæ portas transiens, quia primum natus ex utero Semeles matris, deinde e Jovis femore, ut fabulantur. Alii alias etymologias afferunt. Apage qui Syriae originem in mere Græca voce explicantur. Ingeniose vero Moses, eruditis idem qui Bacchus, intelligitur hac appellatione Dithyrambi, ut pote qui duas quasi matres habuerit, ab altera genitus, aquis et morti ereptus ab altera atque educatus, scilicet a filia Pharaonis. Vide Suidam. Scallig. Poët. 1. 46. ubi etiam addit, Dithyrambici Carminis stylum tumidum esse, plenumque Baccho, numeris, et vocibus compositis, quas vocant ampullas et sesquipedales voces: atque idecirco ‘audaces’ ab Horatio dici dithyrambos: ab Æschilo vero Carmen tumens, exultans, totum Bacchum. Ibidemque ille affert Hegesandri Epigramma adversus Philosophos, ejusmodi vocabulis inflatum: sic incipit: ‘Οφρυανασπασίδαι, ρινεγκαταπηγένειοι, &c. Ex Athenæo xiv. 6. non semper veteres, cum libarent, nisi sunt dithyrambis, versibus tumultuosis, vehementibus, concitatis; sed duntaxat vino madidi, et Liberum

patrem si invocarent: sin Apollinem, placide canebant. Unde Epicharmus lepide ibid. Οὐκ ἔστι διθύραμβος, ἀν οὐδωρ πλην. Nullus est Dithyrambus, aquam si bibas. Cic. iii. de Orat. n. 181. ‘Inde ille licentior et divitior fluxit Dithyrambus, cujus membra et pedes sunt in omni locuplete oratione diffusa.’ Pindarus Olymp. Od. xiii. Corinthiis tribuit Dithyramborum inventionem.

11 *Numerisque fertur Lege solutis*] Non quod in Dithyrambis nulla esset lex aut mensura pedum, sed quia magna erat metrum variandi licentia; et quod in his Poëtæ vehementiam impetumque animi potissimum sequerentur, magisque attenderent modulationem Carminis, quam pedum certam ubique legem. Vide Alex. ab Alex. iv. 17. snb finem.

13 Pindarus enim paanas cecinit, seu Hymnos in honorem Apollinis. Porro notat hic Horatius præcipua Lyricornm argumenta, ut et ad Pisones Epist. vs. 83. ‘Musa dedit fidibus Divos, puerosque Deorum, Et pugilem victorem, et equum certamine primum, Et juvenum curas, et libera vina referre.’

Regesve] Hieronem Syracusanum. Olymp. Od. 1. &c. ‘Deorum sanguinem.’ Reges Deorum filii appellan-

Sanguinem, per quos cecidere justa
Morte Centauri, cecidit tremendæ
Flamma Chimæræ ;
Sive, quos Elea domum reducit
Palma cœlestes, pugilemve equumve
Dicit, et centum potiore signis
Munere donat ;
Flebili sponsæ juvenemve raptum
Plorat ; et vires animumque mores-

15

20

rum filios, a quibus Centauri legitima cœde prostrati sunt, atque extinctus est ignis Chimera horrendæ; sive laudat eos qui domum redeunt Elea victoria gloriōsi, cœnitque vel pugilem vel equitem, et donum eis tribuit excellentius statuis centenis; sive deflet adolescentem morte ablatum nuptæ mæstæ, illiusque virtutem animumque

*****

Kidd. regesre : est distributio, ut vs. 18. canet Lips. 4. et Dess. 2.—18 ‘Male post cœlestes colon ponunt edd. vulg. tanquam nova sententia sit, pugilemve equumve dicit.’ Rectius Bentl. Cuning. et Sanad. uti nos.’ Jani. pugilemque Lips. 3. Venett. Locher. et Ascens.—19 Dicel Lips. 1. Dicul Dess. 2.—21 Unus Bersmanni, Lips. 2. Dess. 2. Helmst. et Harl. 2. 3. 4. juvenemque.—22 Lips. 4. animumque. Unus Bersmanni, et Lips. 3. 4. mores, omisso que. Vide

NOTÆ

tur. Vel designat Poëta noster Herculem Jovis, et Thesenm Neptuni filios, item Pirithoum a Marte genus trahentem : ‘per quos Centauri cœcidere.’ Vide 1. Od. 18. iii. Od. 4. De Chimæra per Bellerophontem a Neptuno adjutum deleta, i. Od. 27. Pindarus autem Olymp. Od. XIII.

17 *Sive quos Elea, &c.]* Quando laudat victores in certaminibus apud Elidem Peloponnesi regionem, seu pugilatu; Pindar. Olymp. Od. VII. x. xi. seu equorum cursu, ibid. Od. i. et alibi multis locis. Virgil. Georg. i. 59. ‘Eliadum palmas’ mittit ‘Epirus equarum.’ Georg. III. 202. ‘Ad Elei metas et maxima campi Sudabit spatia, et spumas aget ore cruentas.’ Elis et Pisa, quæ et Olympia, urbes sunt Elidis regionis: ibidem fanum Jovis Olympii, et Iudorum Olympi-

corum celebritas. Vide 1. Od. 1. 3. et seq. Not.

18 *Cœlestes]* Od. i. ‘Palmaque nobilis... evehit ad Deos.’ Gloria sublimes quasi cœlum Deosqne attingunt.

Equumve] Equus ipse, qui velociore cursu ac perniciitate sua victoriam pepererat, coronabatur etiam, nec non carmine pariter ut eques celebri consueverat. Pindar. Olymp. Od. i. Pyth. Od. III.

19 *Potiore signis]* Vide postea, Od. VIII. hujus libri.

21 *Flebili sponsæ juvenemre raptum Plorat]* Seu cum struit et componit Epitaphium sponsi morte præmatu- ra extinti, sponsæque luctum describit.

22 *Mores aureos]* Castos, sanctos, antiquos, quales ætate aurea.

que aureos educit in astra, nigro-	
que invidet Orco.	
Multa Dirceum levat aura cynum,	25
Tendit, Antoni, quoties in altos	
Nubium tractus: ego, apis Matinæ	
More modoque	
Grata carpentis thyma per laborem	
Plurimum, circa nemus uividique	30
Tiburis ripas operosa parvus	
Carmina fingo.	

ac bonos mores extollit usque ad cælum, atrisque Inferis erimit. O Antoni, fortis volatus effert cynum Thebanum, quotiescumque assurgit in superas cæli regiones. Ego exignus, relut apis thyma dulcia in Matino monte maxima sedulitate colligit, sic ingenti labore condo versus, prope sylvas et fontes Tiburis humidi. Tu, vates

ad vs. 1.—23 *Aureos deducit nonnulli Lamb. Pulmanni Diesth. aliique, item Basil. Muret. Fabr. Steph. Rutg. Fab. et Dacer. Diu fuit vulgata leetio. reducit, s. reddit plures Torrent. (enī placet) nonnulli Cruq. Pult. Hunn. Gemblac. 1. et Beller. unus Bersm. Bentleii Leid. et Regin. a m. pr. Franeq. Lipss. Helmst. Venet. 1492. Locher. Ascens. educit plerique Lamb. antiquiss. Bland. Cruq. tres Torrent. Pult. Gemblac. 2. duo Bersm. Bentl. Græv. Mentel. Alt. Dess. 2. Venet. 1478. Lamb. Crnq. Torr. Heins. Bentl. Cun. San. et recent. Mox nigro, omisso que, unus Bersm. Vide ad vs. 1.—26 Bentl. quotiens, antiqua scriptura.—29 Post laborem comma ponit Bentl. nt jungatur vs. 30. plurimum circa nemus. quemadmodum ‘plura sylva,’ Ovid. Met. xiv. 361. Per laborem ait esse pro, laboriose, uti dicatur ‘per vim,’ ‘per jocum,’ &c. Sed recte jungitur, per laborem Plurimum; nam e sensu lyrico per laborem non potest h. l. esse sine epitheto, nemori idem additum*

NOTÆ

24 *Invidet Orco]* Oblivioni præripit, immortali memorie consecrat.

25 *Multa Dirceum levat aura cynum]* Pindarum alte volantem et nube canentem instar cygni idem semper vigor, eadem vis sublevat et sustinet.

Cyenum] Vide II. Od. 20.

Dirceum] Dirce fons Bœotiae, item fluvius Thebas alliens in Ismenium devolvitur. Strabo, &c. Hinc Dirceus pro Thebano.

26 *Antoni]* Inlus hic Antonius M. Antonii Triumviri ac Fulviae filius, post cæsum extinctumque patrem, Augusti gratiam nactus ejus etiam

neptem duxit. Romæ consulatum gesit anno Urbis conditæ 743. cum Paullo Maximo, enī prior Ode est scripta. Dio lib. LI.

27 *Ego, apis Matinæ More, &c.]* Ego Horatius non ita celsa peto, sed velut apis inferiora circumvolo, et flores hunniles carpo. Matinus Calabriae mons thymo abundat, e quo mel optimum apes conficiunt. Eam porro in memorat Horatius regionem, quod non longe ab ea natus, ut dixi alibi.

30 *Uvidi Tiburis]* Vide I. Od. 7. et 18. II. Od. 6. III. Od. 29. Od. vero seq. ‘Tibur aquæ persfluunt.’

Concines majore Poëta plectro
Cæsarem, quandoque trahet feroceſ
Per Sacrum clivum, merita decorus
Fronde, Sicambros;

35

*eximius, celebris Augustum carmine sublimiori, quoties debitu insignis corona ducit
Sicambros immanes per colleni sacrum: quo Cæsare grandius aut pretiosius nihil sata*

---

friget ac otiosum est. Denique floreum circa n. mallet idem Bentl.' Jani.—31 Tiberis Lips. 3. rivos pro rīpas emend. Bentl. ex eoq[ue] Sanad. Vid. ad III. Od. 26. 13.—33 Lips. 3. Concinis.—34 Basil. 1555. quandoque trahit.—35 Bentl. et Kidd. cliron.—36 Sicambros vulgo scribitur, item in nonnullis Sigambros, Sycambros. Sed Sygambros tres Bland. Cruq. nonnulli Torrent. Lips. 2. 3. Bentl. Cun. Recete, nam Dioni et Ptolemæo semper dicuntur Σύγαμβροι. Et vetustissimi codd. alibi etiam Sygambros scribunt. Vid. N. Heins. ad Ovid. Am. 1. 14. 49. Tacitus Sugambros vocat, Strabo Σούγαμ-

NOTÆ

31 Operosa parvus Carmina fingi]
Scilicet opus accuratum absque mag-
no labore nullum. Deterere multa ac
recidere, immo et recondere, stylum
que saepius vertere oportet, saepē ca-
put etiam scabere, vivosque ungues
rodere, ut plane docet Noster 1. Sat.
10. At Poëtastri Carmen contra, ut
canit Pers. Sat. 1. 106. ‘ Nec plu-
teum cædit, nec demorsos sapit un-
gues.’

Parvus] Animadverte, Lector,
quam se deprimat istic Horatins,
alias certe non mediocriter extol-
lens sese. Vide Od. ult. lib. II. et III.
Atenim præ Pindaro se parvum di-
cit, et operosa Carmina vix fingere,
forte quod inops Latinus sermo mul-
toque inferior ubertate et copia ce-
dit Graecæ linguae tanquam locuple-
tiori.

33 Concines majore Poëta plectro
Cæsarem] Tu, Iule, scribes elogia
Cæsaris, grandiori stylo, carmine he-
roico. Iulus Antonius heroicis versi-
bus Diomedeadas conscripsit duodecim
libris.

34 Quandoque trahet feroceſ, &c.]
Cum subactos hostes in trinmphio du-
cens ascendet Capitolium per viam

sacram clivo Capitolino adhaerentem
pergens, &c.

36 Sicambros] Hos leviter si præ-
teriero, piaculum admisse videar,
quippe quos majores agnoscimus,
nosque Francos ab eis ortos. Illorum
Regi Clodovæo, cum ad sacram bap-
tisma accederet, Remigius Rhemen-
sis Præst[us] sanctissimus ita locutus
fertur: ‘ Mitis depone colla Sicam-
ber: adora quod incendiisti, incende
quod adorasti.’ Gregor. Turon. Ger-
maniæ Inferioris populi erant, Rheni
accolæ, hodie Gheldenses. Strabo
lib. VII. &c. Feroceſ non sine ratione
gravi Horatius vocat. Nam Dio re-
fert exercitus Romanos ab eis fusos,
tantumque terrorem incussum, ut ad-
versus eos Augustus profectus sit,
qui dare obsides, re composita, ad-
egebat: unde seq. Od. XIV. vs. 51.
‘ Te cæde gaudentes Sicambi Com-
positis venerantur armis.’ Addunt
præterea Centuriones Romanos ad
exigenda tributa missos cruci ab eis
suffixos: eorum vero mulieres, cum
deessent lapides jaciendi, filios etiam
parvulos humi allisos in hostium ora
contorqnere non veritas. Vide Oros.
&c. Tandem Sicambros tamen sube-

- Quo nihil majus meliusve terris
Fata donavere bonique Divi,
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priscum. 40
- Concines lætosque dies, et urbis
Publicum ludum, super impetrato
Fortis Augusti reditu, forumque
Litibus orbum.
- Tum meæ (si quid loquar audiendum) 45
Vocis accedet bona pars; et, o Sol

et numina propitia terris donaverunt aut donabunt, etiamsi revocetur sacerdolum vetus anreum. Cantabis festos dies et communem lætitiam civitatis, forumque contentiobibus vacuan, ob redditum invicti Augusti a Diis concessum. Tunc, si canam aliquid auditu dignum, cantus mei maxima pars adjicietur: et beatus dicam, o læta, o

---

Spous.—41 Unus Bersmanni, Dess. 2. et Cuning. *lætasque dies*.—45 Lips. 2. a m. pr. si quid loquor. Quidam Lambini, Harl. 1. Bentleii Græv. Regin. Magdal. et Bodl. 1. Lips. 2. Fab. Dacer. Bentl. Cuning. Sanad. et Towers, al. si quid loquor; Harl. 2. 3. 4. 5. 6. ceteri codd. cum edd. antiq. et recent.

—46 *Vocis a. b. p. ego sol* Basil. 1531. pro v. l.—47 Lips. 1. pro v. l. et lau-

NOTÆ

git Augustus, ‘ac dedentes se traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocavit.’ Sueton. Octav. cap. 21. Lueins antem Florus cap. ult. sic testatur: ‘Validissimas nationes Cheruscos, Suevos, Sicambros pariter aggressus est, qui viginti Centurionibus incrematis, hoc velut sacramento bellum sunserant, adeo certa victoriæ spe, ut prædam in antecessum dividerent. Chernsci equos, Suevi aurum et argentum, Sicambri captivos elegerant. Sed omnia retrorsum. Victor namque Drusus equos, pecora, torques eorum, ipsosque in prædam divisit ac vendit.’

43 *Augusti reditu*] Ex Hispania et ex bello Cantabrico, quod multis annis protractum fuerat. 1. Od. 12. sub finem. 111. Od. 5. et 14. hujus etiam libri Od. v. &c. Reditum Augusti ex

Gallia, cum Sicambros profligasset, hic intelligentiæ alii. Sueton. Octav. cap. 20. ‘Reliqua bella per legatos administravit, ut tamen quibnsdam Pannonicis atque Germanicis aut intervenirent aut non longe abesset.’

Forum Litibus orbum] Ferias, justitiū, seu vacationem a litibus dirimendis et a forensi strepitu, mos erat indici in ludis, festis, triumphis, supplicationibus, adeoque in omni publica lætitia, vel etiam luctu.

45 *Tum meæ (si quid, &c.)* Tum vero sublinib⁹ tuis Carminibus, o Antoni, meos etiam qualescumque versus adjungam, in tam solenni occasione, reverso incolmi e belli periculis Angusto, exoptato jam diu. Sueton. Octav. cap. 57. ‘Revertentem ex provincia non solum faustis omnibus sed et modulatis Carminibus prosequerantur.’

Pulcher, o laudande, canam recepto
Cæsare felix.

Tuque dum procedis, Io Triumphe!

Non semel dicemus, Io Triumphe!

50

Civitas omnis; dabimusque Divis

Thura benignis.

Te decem tauri totidemque vaccæ,

Me tener solvet vitulus, relicta

celebris dies, qua Cæsar nobis est redditus. Dum vero progredieris, o triumphhe, sæpius repetemus, Io, Io triumphhe, omnisque urbs pariter, et adolebitus thura numinibus propitiis. Te decem tauri et vaccæ totidem promissis liberabunt: me ju-

*****

dande.—49 *Tuque dum procedis* Porphy. multi Lamb. Crnq. Torr. et Bentl. Pulmanni Diesth. Harl. 6. Dess. 2. Muret. Basill. Lamb. ed. pr. Fabr. Torrent. Steph. Glarean. Brut. Fab. Dacer. Baxt. Gesu. Burm. *Tuque cum unus Bersm.* *Tuque dum nouunlli Lamb.* tres Blandd. Crnq. unus Torr. Pulmanni Gemblac. 1. 2. et Beller. duo Bersm. vetustiores Bentl. Sax. Brod. Harl. 1. 2. 3. 4. 5. Mentel. Lipss. Alt. Helmst. Franeq. Venett. Locher. Ascens. Lamb. ed. post. Crnq. *Tuque cum Pulmanni Hunn.* ‘Qui legunt *Tuque*, jungere debent cum dicemus: *Tuque dicemus, dum procedis.* Sed aperte jungendum, dicemus io triumphhe! igitur lectio *Tuque* haud dubie rejicienda. Sed neque alteram *Tuque* ferendam censuerunt, quia non Antonius triumpharit, non illi acclamatum, non illi res sacra facta sit. Quare: *Duxque dum procedit* emend. D. Heins. et sic Rutgers. *Isque dum procedit* emend. Bentl. allatis quinque Virgilii versibus, qui ab *Isque* incipiunt. Sed illud *Isque*, quod in narratione Virgiliana fero, in hoc carmine, atque hoc loco ferre non possum; ita jejunum et languidum est. *Tumque dum procedit* emend. Cuning. qua lectio quid inveniuntis? *Tumque dum procedet* San. et Sivr. Fuit et, qui conjiceret, *Atque dum procedit*. Ego non habui, quod a vulgata lectione, bona et præclara, recederem. Utrum, quia Antonius procedit, ideo ille triumphat, illi acclamat? Ita quod concludere poterint VV. DD. satis mirari non possum. *præcedes* Franeq. solemni errore. Denique cur vs. 49. et 50. in uno Bland. Crnq. permutati sint, et vs. 50. a Lips. 4. absit, facile intelligitur. Jani. Vide Gronovii Epistolam Salmasio Syllog. Epist. tom. II. pp. 557. 558.—50 *Nos simul var. lect. ap. Jones.* Nec semel Alt. 1. Tota Strophe sic habetur in Alt. 2. *Teque dum procedis, Io triumphhe, Laudet et casti pueri, senes-*

NOTÆ

49 *Tuque dum procedis, Io triumphhe]* Hoc referunt alii ad Iulium Antonium vel Prætorem vel Consulem designatum; leguntqne: *Duxque dum procedis*, sed absurde: alii ad Augustum triumphantem. Verum ipso duce contextu, sane referes, ingeniose lector, ad ipsum triumphum, quem sic interpellat Horatius proce-

dentem: o triumphhe, dum procedes, Io sæpius; Io, repetemus, &c.

53 *Te decem tauri]* Tu Antoni summe vir, pro Cæsar's felici reditu a Diis impetrando, vovisti grandes victimas, quas voti reus mactabis: ego vero tenuis, immolato juvenco quem promisi, voto solvar.

Matre, qui largis juvenescit herbis	55
In mea vota,	
Fronte curvatos imitatus ignes	
Tertium Lunæ referentis ortum,	
Qua notam duxit, niveus videri,	
Cetera fulvus.	60

vencus matri subtractus, qui crescit in abundanti gramine, propter meum votum exsolvendum. Is fronte armulatur Lunam incurvam tertia ab ortu die ardescen tem: ea parte insuper contraxit notam qua spectatur nive candidior, in reliquis rufus.

---

que, et Civitas omnis, &c. haud dubie ab inepto Grammatico.—58 Pro ortum, orbem nonnulli Lamb. quatuor Torrent. Pulmanni Beller. libb. Fabr. unus Bersm. Harl. 1. 2. Bentl. decem, et Mentel. ‘Sed non convenit huc orbis s. cursus lunæ, nisi velis tertium orbem explicare ‘tertiam partem orbis,’ et hanc pro tertio die accipere: quod tamen durius. Præstat ceterorum omnium libb. lectio ortum.’ Jani.—59 Conj. Francii ap. Cuning. Qua notam duci; Bentley Reg. Soc. Qua notam traxit, ex interpretamento. Ascens. niveus videtur.

NOTÆ

57 *Fronte curvatos, &c.] Desribit juvencum quem parat sacrificio quod vovit. Lunæ paulo post novilunium similem dicit ob parvula cornua: et in fronte notam habere candidam stellæ ad instar conspicuam. Sic Homerius Iliad. Ψ. Diomedis equum totu rufum corpore, candida in fronte*

nota, ad modum Lunæ plenæ rotunda, insignem exhibet. Et Moschus, in Idyll. quod Theocrito male ascribitur, ut alibi annotavi, Europæ tau rum similiter flavum reliquo fuisse corpore, at in fronte media orbem argenteum refulsisse commemorat.

ODE III.

AD MELPOMENEN.

Horatius amabili furore captus magnifica et incredibilia de se arteque sua tanquam plane extra corpus suum locutus, ad finem ad se reversus, quo evitet vultuosorum invidiam, apponit nonnihil ridiculi. (Judicium Scaligeri de hac Ode vid. ad III. 9. 1.)

QUEM tu, Melpomene, semel
Nascentem placido lumine videris,

O Melpomene, quem tu nascentem aspexeris semel oculis benignis, eum non ath-

---

Ode prima Libri secundi in Ed. Sanad. Inscriptitur in Mentel. Ad Mu-

NOTÆ

Metrum est idem quod t. Od. 3. jus Odes eximio tempore insigne est

1 *Quem tu Melpomene, &c.] De hu- Scaligeri judicium, quod retulit ad III.
Delph. et Var. Clas.* Horat. 2 N

Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem, non equus impiger

letam nobilitabit Isthmum certamen, non equus acer victorem curru vehet Achaico,

NOTÆ

Od. 9. init. Vide ibi Not.

Melpomene] Pro qualibet Musarum hanc ponit. De ea i. Od. 24. 3.

2 Nascentem placido lumine rideris, &c.] Desumta ab Hesiodo aliquis Græcis sententia. *Placido lumine]* Εὐμενεστέροις ὄμασσιν. Sic et Tibull. II. 4. in fine: ‘Si modo me placido videat Nemesis mea vultu.’ Huc facit quod scribit Juvenalis Sat. VII. 195. ‘distat enim, quæ Sidera te ex- cipient modo primos incipientem E- dere vagitus,’ &c.

3 Illum non labor Isthmius, &c.] Quem faciliter benevolo Musa vultu nascentem viderit, is quidem non illistris erit pugilatu, quadrigali cursu, aut alio Isthmiorum ludorum certamine; non etiam bello clarus evadet: sed nobilis erit poëta, ubique celebrior quam sint illi Isthmica vel militari Victoria. Eam vero sibi gloriam a Musis concessam prædicat Horatius.

Labor Isthmius] Certamen et victoria in ludis iis qui tertio quoque anno, totius Achaicæ concursu, fiebant in Isthmo prope Corinthum, de quo i. Od. 7. 2. Ibidem erat sacrum Neptuno fanum. Ludos illos instituit Sisyphus Rex Corinthiorum, ut scribunt aliqui, in honorem Melicertæ seu Palæmonis aut Portuni marini Dei; vel, ut alii referunt, Theseus in honorem Neptuni, æmulatione quidem Herculis qui Olympia Jovi dickerat. Vide Alex. ab Alex. v. 8. Plutarch. in Thesei Vita. Strabon. Geograph. lib. VIII. Liv. XXXIII. 32. ‘Isthmiorum,’ inquit, ‘statum iudicrum aderat . . . ; certamina omnis generis artium viriumque ac pernici-

tatis visuntur . . . propter opportunitatem loci per duo diversa maria omnium Græcorum undique conventus erat.’ In iis victores pinu coronabantur, ex Plin. xv. 10. Contra Cœl. Rhodig. VII. 10. coronam Isthmiam contexti ex apio consuessa scribit. Et XIII. 17. in Olympicis cotino, (sen oleastro,) in Pythiis lauro, in Nemeis selino virenti, id est, apio, in Isthmias selino item, sed arescente, solitos coronari. Archias Poëta Epigram. lib. I. de quatnor Græciae certaminibus ita canit: ‘Αθλα δὲ τῶν, κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

4 Clarabit] Pro ‘declarabit,’ inquiunt; nam voce præconis victorum nomina declarabantur et prōnuntiabantur. Illud quoque verbum usurparunt, apud C. de Divin. I. 21. Poëta, ‘Jupiter excelsa clarabat scepta corona,’ Lucret. lib. IV. Sic Virgil. Aeneid. XI. ait, ‘crimen acerbatur.’

Pugilem] Vide Not. Ode superiori, strophe 5.

Non equus impiger Curru ducet Achaico] De curuli certamine I. Od. I. 4. Non videtur facere ad rem quod nonnulli afferunt hic, in Achaia sacros agonas celebrari consueuisse, in quibus qui vicerant, hieronice dicti, in patriam reducebantur curru quasi triumphali equis albis quatuor traceto. Apud Diodor. Sicul. lib. XIII. Exænetus Agrigentum invehitur, comites sunt bigæ curules trecentæ. Vitruv. lib. IX. procem. ‘Nobilibus athletis qui Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia viciissent, Græcorum majores ita magnos honores constituerunt, ut non modo in conventu stantes cum

Curru ducet Achaico	5
Victorem; neque res bellica Deliis	
Ornatum foliis ducem,	
Quod regum tumidas contuderit minas,	
Ostendet Capitolio:	
Sed quæ Tibur aquæ fertile præfluunt,	10

nec militare facinus Imperatorem ostentabit Capitolio frondibus Apollinaribus coronatum, eo quod superbas Regum minas fregerit. Verum aquæ fœcundum Tibur ir-

sam.—2 Mentel. placido numine.—5 Achaio Cuning. Sanad. et Towers.—8 Unus Bersmanni: timidas contuderit minas.—9 Lips. 1. 2. 4. Venet. 1492. et Locher. Ostendit Capitolio.—10 Tibur a. f. perfluant nonnulli Lamb. et aliorum, Lips. 1. 4. Alt. 2. Venet. 1478. Vet. Comb. Ald. Mur. Fab. Venet. ap. Zeun. Glarean. Chabot. Basill. Lamb. ed. pr. Steph. Fab. Dacer. præfluunt Pulmanni Gemblac. 2. (quoniam cum superascripto præfluant) Mentel. a m. s. Bentleii Leid. proluunt quid. Lamb. Sed præfluunt duo Vatt. Torn. Russard. Nicot. Lamb. Pulmanni Hunn. Gemblac. 1. et Beller. libri Cruq. omnes meliores Torrent. duo Bersm. Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Bentl. Græv. Regin. et alii. Mentel. a m. pr. Lips. 2. 3. Dess. 2. Alt. 1. Franeq. Helmst. Venet. 1492. Locher. Asc. Heins. Lamb. Cruq. Torr. Rutg. Baxt. Bentl. Burm. Cun. San. Jon. Sivr. Jani, Bipont. Mitsch. Towers, Francis, Wetzel.

NOTÆ

palma et corona ferant laudes, sed et cum revertantur in suas civitates, cum victoria triumphantes quadrigis in moenia invehantur, eque Republica perpetua vita constitutis vectigalibus fruantur.' Sueton. Neron. cap. xxii. 'Mox et ipse aurigare, atque etiam spectari voluit... tum etiam in circo maximo... nec contentus harum artium experimenta Romæ dedisse, Achaiam petit.' Cap. xxiii. 'Certamina deinceps obiit omnia.' Cap. xxiv. 'Aurigavit plurifariam, Olympiis etiam decemjugem... sed excusus curru... nec eo secius coronatus est... Judices donavit civitate Rom. et pecunia grandi, ac provinciam universam libertate. Quæ beneficia e medio stadio, Isthmiorum die, sua ipse voce pronuntiavit.' Cap. xxv. 'Reversus e Græcia Neapolim... albis equis introit, disjecta parte murri, ut mos hieronicarum est: simili

modo Antium, inde Albanum, inde Romanum... veste purpurea... coronam capite gerens Olympiacam, dextra manu Pythiam,' &c.

6 *Neque res bellica Deliis Ornatum foliis, &c.]* Nec fortiter in bello gestis triumphans coronabitur laurea sacra Apollini apud Delum insulam nato et eximie culto. Vide 1. Od. 21.

9 *Ostendet Capitolio]* Triumphans quisque inaurato curru per viam sacram vehebatur ad Capitolium, senarcem Roman. in monte Tarpeio exstructam, ob inventum ibi caput humani sic appellatam. Illic Jovi Diisque gratias referebat, spoliaque de hostibus relata consecrabat.

10 *Sed quæ Tibur aquæ, &c.]* Sed insignem eum facient Carmina in amœno Tiburis secessu condita, vel ejus loci descriptionem et amœnitatem continentia. De Tibure aquisudo 1. Od. 7. III. Od. 29. Quod eo

Et spissæ nemorum comæ,
 Fingent Æolio carmine nobilem.
 Romæ principis urbium
 Dignatur soboles inter amabiles
 Vatum ponere me choros; 15
 Et jam dente minus mordeor invido.
 O testudinis aureæ
 Dulcem quæ strepitum, Pieri, temperas!
 O mutis quoque piscibus
 Donatura cyeni, si libeat, sonum! 20

rigantes et sylvarum densa folia Æoliis clarum versibus efficiunt. Proles Romæ civitatum Reginæ inter caros Poëtarum cœtus me collocare dignatur, Jamque minus œmularum morsibus vellicor. O Musa, quæ suavitatem eximiæ lyræ meæ sonum moderaris, o quæ mutis etiam piscibus cyeni cantum dare potes, si velis,

-----
 Wakef. Comb. et Kidd.—12 Lips. 3. 4. *Fingent æolio.*—14 Lambinus e tribus Vatt. Cruq. e tribus Bland. Torrent. Heins. Bentl. Cuning. Sanad. Gesn. Towers. Jani. Bipont. Mitsch. Wakef. Comb. et Kidd. *soboles.* Vide Cellar. Orthogr. Lat. ed. Harles. tom. 1. p. 356. *semper amabili Vatum ponere me choro* emend. With. *Vatem* emend. Anchors.—16 Lips. 4. *nimis pro minus.* Cuning. Sanad. et Towers *torqucor invido.*—18 Pierii Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

NOTÆ

secedere amaret Poëta 1. Od. 18. II. Od. 6.

hilariter exigenda seu laudabiliter instituenda, &c.

12 *Æolio carmine*] Noster 11. Od. 13. ‘Æoliis fidibus.’ Vide ibi Not. Alcaicos versus designat Latine primum a se factos, ad imitationem Alcæi, de quo 1. Od. 32. et III. Od. 30.

16 *Et jam dente minus mordeor invido.* Ex quo me Roma universa iudicio suo probavit vatemque sanxit, jam mihi obtrectare œmuli desinunt: atque adeo virtute invidiam superasse mihi videor. Vide 11. Od. ult.

13 *Romæ principis urbium Dignatur soboles*] Intelligunt vulgo Romanorum posteros, vel Augusti privignos: sed eruditus non nemo sensit dictio- nem esse a Græcis Hebræisque due- tam: ut enim hi filium hominis di- cunt pro homine; sic Noster Romæ sobolem dicit, pro Roma, urbium et orbis domina, atque, ut Martialis ait, ‘Terrarum gentiumque Dea.’

17 *O testudinis auræ, &c.*] O Mu- sa, hoc beneficium cum aliis bene multis tibi acceptum refero.

14 *Amabiles Vatum choros*] Vel poëtas excellentes et amari dignos, vel de rebus amabilibus carmine lyrico scri- bentes, puta de laudibus Divorum, de Heroum præclare gestis, de vita seu

18 *Pieri*] Pierides Musæ dicuntur vel a Piero Thessalæ monte illis sacro, vel ob filias Pieri novem devic- tas, cum ausæ essent ad cantum Mu- sas provocare: quapropter in picas mutatae temeritatis pœnas exsolve- runt.

19 *Mutis quoque piscibus*] Utpote carentes vocalibus instrumentis, pul- mone, arteria, gutture, muti sunt pis- ces. Aristot. de Animal. Hinc pro-

Totum muneris hoc tui est,
 Quod monstror digito prætereuntium
 Romanæ fidicen lyræ :
 Quod spiro et placebo (si placebo) tuum est.

*illud omne ex dono tuo est, quod manu prætereuntium ostendor Latinae lyræ auctor ;
 quod vivo et probor, si tamen probor, a te est mihi datum.*

et nonnullæ edd. vett. cum Comb.—21 Vox est in fine versus abest ab Helmst.

NOTÆ

verb. *Pisce magis mutus.* Ἀφωνάτερος τῶν ἵχθυών. Lucian. in Gallo, &c.

20 *Cycni sonum*] Plato in Phædone testatur Cycnos mortis tempore esse maxime canoros : idem Aristoteles quoque refert. Hinc Ovid. ‘Dulcia defecta modulatur carmina lingua Cantator cycnus funeris ipse sui.’ Plin. contra x. 23. ‘Olorum,’ inquit, ‘morte narratur flebilis cantus, falso, ut arbitror, aliquot experimenti.’ Vulgari pariter opinioni refragatur Athenæus ix. 11. Cœl. Rhodig. ix. 5. scribit hæc : ‘Canentem cycnum pancei audire, etiam si vulgarior fama tenet ingruente fatali momento εὐφωνότατον καὶ φθικότατον, voce cantuque in primis valere.’ Auctor tamen, variæ narrationis primo, Ælianus est, andisse quandoque se canentem cycnum. Sic enim ait : ἔγώ δὲ ἔδορτος κύκνους ἤκουσα. De cycnis jam ii. Od. ult.

22 *Quod monstror digito prætereuntium*] Cie. Tusc. v. 103. ‘Leviculus sane Demosthenes, qui illo susurro

delectari se dicebat aquam ferentis mulierculæ, ut mos in Græcia est, insusurrantisque alteri, hic est ille Demosthenes. Quid hoc levius?’ Pers. Sat. i. 28. ‘At pulchrum est digito monstrari, et dicier, Hic est.’ Tertullianus huc alludens de velandis virginibus cap. 14. scribit, ‘Periclitari virginitatem, cum digitis demonstrantim titillatur.’

23 *Romanæ fidicen lyræ*] Lyrici apud Romanos Carminis auctor atque princeps. iii. Od. ult. jam cit.

21 *Quod spiro, &c.*] Non tantum poëeos facultatem, sed et vitæ usumram Musis debere se profitetur. Vide iii. Od. 4. strophe 7.

Quod placebo] Quod Augusto et Mæcenati præcipue, tunc etiam aliis probantur mea Carmina, quod ‘invidia’ sim ‘major,’ ii. Od. 20. quod ‘usque ego postera Crescam laude recens,’ &c. iii. Od. 30.

Si placebo] Ita modestiæ velificatur Poëta, quasi subdubitans adeò posse ‘Principibus placuisse viris,’ quæ ‘non ultima laus est.’

ODE IV.

Drusum Augusti privignum ob devictos Rhætos Vindelicos egregio carmine
collaudat.

‘ Hæc est Ecloga, propter quam totus hic Liber compositus est.’ *Vet. Schol.*
(Vid. Argum. Odes i. h. l. *Gesn.*)

QUALEM ministrum fulminis alitem
(Cui Rex Deorum regnum in aves vagas
Permisit, expertus fidelem
Jupiter in Ganymede flavo)
Olim juventus et patrius vigor
Nido laborum propulit inscium,

5

Qualem volucrem fulminis administrum (cui summus Deorum Jupiter dedit principatum in vagabundas aves, probata ejus fide in Ganymede flavo) aliquando juventus et paterna virtus ignarum laboris expulit nido, vernique venti jam transactis

Ode decima sexta Libri quinti in Ed. Sanad. Epigraphe in dnobus Torrent. *Ad Urbem Roman de indele Ducum*; in aliis codd. ejusdem, *Encomiastice Druso*; vel, *Ad Romam*; in Venett. et Locher. *De Drusi laudibus*; in Ascens. *De Drusi sub Augusti auspicio laudibus*.—3 Promisit Lips. 3. Perman- sit Dass. 2.—5 Quædam edd. vett. *juventus*. Lips. 4. et *patrius vigor*.—6 Pro

NOTÆ

Metrum idem quod supra i. Od. 9.

1 *Qualem ministrum, &c.*] Drnsi Ne-
ronis Augusti Cæsaris privigni cele-
brat victoriam de Rhætis ac Vindeli-
cis reportatam. Ejus autem virtu-
tum gloriam fere totam derivat in
Augustum, enjus educatione et institu-
tione lans omnis ea Druso accesse-
rit accereveritque. Ode peregans,
et regali mandato composita: stylus
et dictio grandis, a capite ad calcem
elaborata: initium eo sublimius, quo
videtur aliquanto perturbatius. Or-
do est: *Drusum sub Alpibus bella ge-
rentem Rhæti et Vindelici talem videre,
qualem ministrum fulminis.... Juventas
et patrius vigor nido propulit .... mox in
orilia demisit hostem vividus impetus,
&c. qualem caprea leonem ridit, dente
novo peritura, &c.* Sensus autem est:
Rhæti ac Vindelici cum Druso bel-
lantes talem eum conspexere juveni-

li ardore ac paterno robore invictum
ac formidabilem, qualis esse solet
aquila rex avium, cum jam nido exire
audet, primosque nisos ac impetus
exerit, agnos mox et dracones rapi-
ens et expugnans. Idem Princeps
adolescens tanta vi Rhætos et Vinde-
licos aggressus est atque oppressit,
quanta leo capram aggreditur pascen-
tem et dilaniat.

Ministrum fulminis alitem] Plin. ii.
55. ‘ Solam e volucribus aquilam ful-
men haud percutit: quæ ob hoc ar-
migera hujus teli fingitur.’ Et x. 3.
in fine: ‘ Negant unquam solam hanc
alitem fulmine exanimatam: ideo ar-
migeram Jovis consuetudo judicavit.’
De rapto Ganymede per aquilam,
sen per ipsum Jovem aquilæ specie,
ut quidam volunt, vide Not. III.
Od. 20. in fine.

Vernique, jam nimbis remotis,
 Insolitos docuere nisus
 Venti paventem; mox in ovilia
 Demisit hostem vividus impetus; 10
 Nunc in reluctantantes dracones
 Egit amor dapis atque pugnae:

imbris timidum docuere conatus insuetos; mox cutem vis acerrima infestum in ovilia perpulit, deinde praedae ac certaminis aviditas incitavit adversus dracones

propulit, protulit nonnulli Lamb. et Cruq. plures Torrent. Pulmanni Gemblac. 1. et Beller. Sax. Fran. Lips. 1. 3. Zar. Basill. Fabric. Colin. Vascos. propulit duo Vatt. Faern. Urs. aliquique quatuor Lamb. duo Blandd. et alii Crnq. tres Torr. Mentel. Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Lips. 2. 4. Doss. 2. Altt. 1. 2. Helmst. Et sic Scholl. Venett. Locher. Ascens. Lamb. Crnq. Torrent. Fab. Heins. Bentl. Baxt. Cun. Sau. Francis. Towers. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. ‘Est et doctor et fortior lectio.’ Jani.—7 Vernisque unus Bersm. Bentleii Leid. Petrens. Bodl. 2. et Colbert. duo Sax. Harl. 1. Lips. 2. 4. Alt. 1. item Bentleii Græv. et Regin. et Lips. 3. a m. pr. *Vernis* Mentel. ‘Neque aliter ac *Vernis* legisse Acronem contendit Bentl. ob illius notam: ‘*Verni*, ut, ruit imbriferum ver.’ Sed legere potuit Acron. *Verni*, et tamen eam notam, si quidem vel ab ipso est, vel integra, ascribere, ut declararet ventos vernos, cessantibus imbris, quibus ver in Italia abnndat. Interim *Vernis* prætulere Bentl. Cun. Burm. Sanad. Jon. et Sivr. Pntat Bentl. ita liberari Poëtam criminis isto Scaligeri; nam sic aquilam æstatem demum evolare dici. Sed cum appareat, esse sic primam certe æstatem intelligendam, eoque non tolli censuram Scaligeri, tunn ipsa prima æstatem *Verni* venti flare dici possunt a Poëta, enjus non est, anxie e fastis anni horas constituere. Addo, gratiorem hand dubie sensui poëtico ideam præbere ventos vernos, remotis nimbis hybernis, quam ventos simpliciter, vernis nimbis remotis; ne dicam, hos ipsos nimbus vernos, si quis æstatem, vel adeo autumnum, pingere velit, colorem admodum otiosum esse, nnsquam a Poëtis adhibitum. Quare omnium ceterorum codd. atque editt. lectionem, *vernique*, bonam illum, veram, atque præclararam, retinere ne dubitemus. Ingratus etiam e Bentleiana prodit versus, dum ter auditur eadem syllaba *is*, eadem ratione longa; quod in exemplis a Bentl. allatis, secus est.’ Jani.—8 *Insolitos d. nixus* Lips. 4.—10 *Permisisit hostem* Lips. 4. *invidus impetus* Brod. Lips. 3. Zarot. et

NOTÆ

8 *Insolitos docuere nisus*] Volatum docent venti insolitum hactenus et nondum tentatum: hinc, ad primos illos nisus, aëri se committere expavescit pullus aquilæ alitumque ceterorum.

9 *Mox in ovilia Demisit hostem vividus impetus*] Cum primum vires suas expertus est, in ovilia devolat, agnumque rapit. Plin. mox cit. lib. x. ‘Adultos pullos aquila persequitur

et longe fugat, æmulos scilicet rapinæ: et alioquin unum par aquilarum magno ad populandum tractu indiget, ut satietur.... rapta non protinus ferunt; sed primo deponunt: expertaque pondus tunc demum abeunt.’ Idem scribit Aristot. Histor. Animal. cap. 32.

11 *Nunc in reluctantantes dracones, &c.*] Plin. cit. x. 4. ‘Acrior est cum dracone pugna, multoque magis anceps,

Qualemve lœtis caprea pascuis
 Intenta, fulvæ matris ab ubere
 Jam lacte depulsum leonem,
 Dente novo peritura, vidit:
 Videre Rhæti bella sub Alpibus

15

*repugnantes : et qualem leonem jam a lacte et uberibus fulvæ parentis remotum
 capra umænis occupata pascuis aspexit recenti dente lanianda : talem ad Alpes*

Locher, *impetus invidus* Lips. 4. *ferridus impetus* Bentleii Reg. Soc.—14 Brod.
furva matris.—15 ‘*Illud lacte*, cum otiosum et supervacuum visum esset Viris
 doctis, quod jam praesisset ‘ab ubere matris,’ hinc multæ variæque emenda-
 tiones enatæ. Bentl. afferit: *jam mane*, quasi eo primum mane depulsum;
 quæ autem temporis definitio valde h. l. otiosa. Item proponit, *jam sponte*;
 quod tamen vix conveniat cum ‘depulsum.’ Cuningam. tres suspicione
 profert. Prima, *jam nocte*, ejusdem farina est ac Bentleiana prior. Altera,
jam jamque, probata etiam Kuster et Withofio, recepta a Sanad. et Sivr.
 ideo ferri non potest, quod neque Horatianum est ‘*jam jamque*’ neque tam
 ad rem præteritam, quam ad futuram imminentemque, pertinere solet.
 Tertia, *ab uberum jam lacte*, quam dura sit, quamque iutile illud ‘*überum*’
 statim appetat. Alia conjectura Withofii, paulo ante, nimirum a vulgata lec-
 tione recedit.’ Jani. ‘*Legendum suspicor, Non ante depulsum, &c. i. e. mo-*
do, recenter a lacte depulsum, quod vel hinc patet, quod capream novo dente
perituram dicit. Non ante est locutio mere Horatiana. Sic l. Od. xxix. 3.
et iii. Od. xxix. 2. Scriptum videlicet fuit in codice, ò Æte, cum vero libra-
rius illud scribendi compendium, quod Non ante notabat, minime caperet, e
marginali glossa arrepta vox lacte ansam corrumpendo loco dedit. Nemo,
*credo, de veritate hujus emendationis dubitabit.’ Jerer ad Lucan. 1. 7. ‘*Sed**
cum ethilipsin ῥῆς m nunquam soleat negligere Noster, tum nulla omnino
*emendatione opus milii esse videtur.’ Junii.—17. 22 ‘*Rhæti... Vindelici omni-*
nes propemodium codd. ac editt. vett. item Acr. Porphyr. Comm. Cruq. et
Servius ad Virg. Æn. 1. 243. qui Rhætos Vinelicos pro una gente habent,
Servius quidem pro Liburnis. Sed diversos semper mansisse Rhætos et
Vindelicos, cum in Argum. vidimus, tum appareat ex multis Historicorum et
*Geographorum veterum locis, ubi diserte distinguuntur; ut Vellei. xi. 39.**

NOTÆ

etiamsi in aëre. Ova hic consecuta-
 tur aquilæ aviditate malefica: at illa
 ob hoc rapit ubicumque visum. Ille
 multiplici nexus alas ligat, ita se im-
 plicans, ut simul decidant.’ Plutarch.
 de Invid. et Od. ait tam grave esse
 aquilis et draconibus odium inter se,
 ut ne quidem interectorum sanguis
 commisceatur; ac si confuderis, dis-
 societ sese ac seorsum fluat. Ejus-
 modi certamen belle describit Ho-
 mer. Iliad. M. 201. Et Virgil. Æn.
 II. 751. ‘Utque volans alte raptum
 cum fulva draconem Fert aquila, ini-

plicuitque pedes, atque nnguibus hæ-
 sit: Sancius at serpens sinuosa volu-
 mina versat, Arrectisque horret squa-
 mis, et sibilat ore, Arduus insurgens:
 illa hand minus irget adunco Luctan-
 tem rostro, simul æthera verberat
 alis.’

17 *Videre Rhæti*] Rhæti appeten-
 tem se armis infestis Drusum vide-
 runt aquilæ instar pugnacem, ac leo-
 nis robore, audacia, ferocitate prædi-
 tum.

Rhati] Hodie les Grisons vernac.
 Alpes Tridentinas occupant: Helve-

Drusum gerentem Vindelici; quibus

bella facientem Drusum viderunt Rhæti atque Vindelici, quibus mos omni ævo ma-

Sueton. Aug. 21. Strab. iv. p. 206. &c. Quare nihil melius alii Rhætos Vindelicos vel intelligent Rhætorum partem Vindelicis propiorem, vel (ut Gesn.) Rhætos eos, qui specialiori nomine Vindelici appellati fuerint; nam hoc cum plane arbitrarium est, nec satis consentaneum quidem illius belli Historiæ, tum, quam alienum sit a ratione poëtica et lyrica, facile sentitur. *Rhæti... et Vindelici pauci quidem codd.* ut Bentl. Battel. Lips. 1. aliisque recentiores, item Muret. Heins. Steph. Rutgers. Fab. Dacer. &c. Mirandum, quomodo tam multas editi. occupare potuerit lectio ita vulgaris et prosaica, quam ab interpolatoris sapientia esse statim appareat. Praeclare igitur Bentl. *Rhætis... Vindelici*, ut erat in cod. Rottendorph. item in uno Cuning. Ita et N. Heins. ap. Bentl. item Cun. Sanad. et Jon. Favet ei emendationi, quod in MSS. ut uno Torrent. Bentleii Græv. pluribus Cun. Gotting. est *Rheti*, aperto lapsu pro *Rhetis*. Nunc et expedita et præclara sententia est. Ceterum varie codd. exhibent: *Reti, Rheti, Rethi, Rhæti, Ræti, Ræti*. Duæ postremæ scripturæ bene habent, ceteræ corruptelæ sunt. Qui *Ræti* scribunt, sine aspiratione, cum non esse Græcum nomen monent, tum lapides advocant, ut ap. Gruter. p. 376. n. 6. 439. n. 8. 524. n. 3. Neque tamen virtus verti possit, si quis scribat *Rhæti*, cum ob numnum ap. Spanhem. de V.N. p. 843. RHETICVS EXERCITVS, tum auctoritate Strabonis, Dionis, &c. quibus sunt *Patrol*, denique ob vulgarem receptamque consuetudinem, qua etiam *Rhenus*, minime Græcum nomen, scribitur. *Jani. Rhæti... Vindelici* Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. *Rætis* laudat Oudendorp. ad Sueton. Octav. cap. 21. et sic conj. Bentl. non *Rhetis*. ‘Cum Jano uncis inclusi quibus Mos, &c. usque ad, fas est omnia, cum sint assnti a sciolo quodam, pannus Poëta indignus, quanquam jam Servii (ad Virg. Æn. 1. 247.) ætate ei adhaerens. Idem jam senserant Sanad. Sivr. et Jones. cum Bentleio nihil spurii

NOTÆ

tiis et Boiis finitimi, ex Strabone lib. iv. qui et ibid. Drusi victoriam de illis prædicat. Vide Flor. iv. 12. et Dionem lib. LIV.

18 *Vindelici*] Hi Borealem Alpium regionem tenebant, sicut Australiem Rhæti, utriq[ue] perinde bellicosi. Hodie Suevi et Bavari Vindeliciam incolunt. Sunt qui Vindelicos cum Rhætis confundant: sed errorem manifeste ostendit Vell. Paterc. II. 94. et 95. ita referens: ‘Tib. Claudius Nero, ... innutritus cœlestium præceptorum disciplinis, juvenis genere, forma, celsitudine corporis, optimis studiis, maximoque ingenio instructissimus, qui protinus, quantus est, sperari potuerat, visusque prætulerat Principem, Quæstor undevicesimum annum agens capessere cœpit Rem-

publicam,’ &c. Et paulo post: Reversum ex Armenia, in potestatem Populi Romani redacta, ‘Neronem Cæsar haud mediocris belli mole experiri statuit, adjutore operis dato fratre ipsius Druso Claudio, quem intra Cæsaris penates enixa erat Livia. Quippe uteque, divisus, partibus Rhætos Vindelicosque aggressi, multis urbium et castellarum op pugnationibus, nec non directa quoque acie feliciter functi, gentes locis tutissimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces, majore cum periculo quam damno Romani exercitus, plurimo cum earum sanguine, perdomuerunt.’ Sueton. Octav. c. 21. ‘Rhætiam et Vindelicos ... gentes Inalpinas, coërcuit.’

Bella Drusum gerentem] Claudio

20

Mos unde deductus per omne
 Tempus Amazonia securi
 Dextras obarmet, quærere distuli :
 (Nec scire fas est omnia) sed diu
 Lateque victrices catervæ,
 Consiliis juvenis revictæ,

nus armandi securi Amazonum unde fluxerit, investigare omisi; neque omnia cognosci possunt. Verum diu lateque victrices turmæ adolescentis superatæ industria

in iis suboluisset.' *Wetzel.* 'In exemplari quondam Tayloriano uncinis inclusa.' *Kidd.* Vide *Valart. Pr. iv.* Ita etiam *Towers et Francis.* Vid. *Excurs. ad h. l.* 'Nil hil fuit cur Fabro ita displiceret totum illud, Quibus mos . . . omnia; multo minus, cur quatuor versus eliminaret Sanadonus.' *Gesn.* — 21 *Lips. 1. a m. pr. obarmat;* *Mentel. et Lips. 3. subarmet;* *Lips. 4. Dextra subarment.* — 22 *Duo Blandd. Cruquii, Mentel. et Lips. 2. 3. Nescire;* *Lips. 4. Sed scire, cum v. l. Nec scire.* 'In eodem versu cur vulg. sed diu in et diu mutarim, ratio reddita in *Excurs.* Si quis malit notatos asteriscis versus retinere, et habere pro Horatianis is legat sed pro et.' *Jani.* — 24 'C. j. repressæ antiqua lectio, jam Porphyrioni probata, qui 'repressæ, inquit, eo pertinet,

NOTÆ

Drusus Tiberii Neronis ac Liviæ filius annos 23. natus Rhætos ac Vindelicos expugnabat an. U. C. 738. citatus *Florus iv. 12.* 'Noricis animos dabant Alpes atque nives, quo bellum non posset ascendere: sed omnes illins cardinis populos, Brennos, Senones, atque Vindelicos per privignum suum Clandium Drusum perpacavit.' De eo sic scribit *Vell. Paterni. II. 97.* 'Cura deinde atque onus Germanici belli delegata Druso Claudio, fratri Neronis, adolescenti tot tantarumque virtutum, quot et quantas natura mortalis recipit, vel industria percipit: cuius ingenium nrum belli magis operibus, an cibilibus sufficerit artibus, in incerto est. Morum certe dulcedo et suavitas, atque adversus amicos æqua et par sui æstimatio inimitabilis fuisse dicitur. Pulchritudo oris proxima fraternæ fuit. Sed illum magna ex parte domitorem Germaniæ . . . fatorum iniqüitas Consulem, annum agentem tricesimum, rapuit.'

19 *Mos unde deductus, &c.]* Hæc ironiam sane continent in quosdam eo tempore de nugis ejusmodi acrius et perperam disputantes. Nam aliqui non est obscurum aut valde incertum, Rhætos et Vindelicos ab Amazonibus oriundos; atque ab his Scythicis mulieribus accepisse modum illum pro armis securum habendi.

20 *Amazonia]* *Strabo lib. II. de Amazonibus fide majora referri, ait. Vide *Justin. lib. II. Oros. I. 15.* nec non eruditam dissertationem seu disquisitionem de Amazonibus scriptam a *Petro Petitio, viro nou Medicinæ solum, sed rerum omnium scientissimo, nuper editam.**

Securi] Hæc σάγαριs dicta proprie; *Xenoph. πέλεκύς μονόστομος* erat, seu unicum habens στόμα, una tantum parte secans; contra bipennis utrimque. *Hesych.*

22 *Diu Lateque victrices catervæ]* Rhæti sæpius antea victores. *Strabo lib. IV. Flor. et Vell. Paterc. ante citati.*

- Sensere quid mens rite, quid indeoles   25
 Nutrita faustis sub penetralibus
 Posset, quid Augusti paternus
 In pueros animus Nerones.
 Fortes creatur fortibus, et bonis:

experta sunt quid ingenium, quid animus in felici domo institutus, quidque Cæsar is erga Nerones juvenes paterna mens valeat. Strenui gignuntur strenuis atque gene-

quod late victrices dixerat.' Ita et nonnulli Lamb. Bentleii Græv. a m. s. et sic Bentl. San. Jon. Latine dici posse 'catervas repressas' non erat, quod Bentl. multis exemplis confirmaret. Sed alteram lectionem, *revictæ*, quam tuentur Comm. Cruquii, duo Vatt. Faërn. Jaun. Urs. Torn. aliquie Lamb. omnes Torr. (præter duo) Crnq. Pulf. et nostri, omnesque editi. vett. eam igitur lectionem non solum bonam, sed etiam cum doctioreni magisque lyricam priore illa, tum fortiorum esse, qui non sentiat, eum nil sentire putem. Denique quis Bentleio dixit, Rhætos et Vindelicos tantummodo intra suos fines compulsos esse? *revictæ* nonnulli Lamb. duo Torrent. lapsu libri. *reductæ* Lips. 2. a m. s. *rejectæ*, item *repulseæ*, Var. Lectt. ap. Jones. Jani. *revictæ* habent Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. al. et edd. recent.—25 Francini ap. Cuning. conj. *mens recta*; et sic Alt. 2. ap. Jani.—26 Bentl. pro *faustis* emend. *sancitis*, et sic edidit Kidd. 'Sed si recte explicetur omnium codd. lectio *faustis*, multo pulchrior et exquisitior, quam *sancitis*.' Jani.—29 'Vere distinguimus: *fortibus*: et *bonis Est*, &c. vid. Sylv. Crit. Sect. iv. improban- tibus nonnullis, qui, nisi quod ipsi in mente primis venerit, nihil feliciter excogitatum putant.' Wakef. Post *fortibus* distinguunt multi codd. item editi. ut Venet. 1477. 1478. 1479. Mar. Torr. Fabr. Xyl. Heins. Steph. Fab. Sanad. ut sit, et *bonis Est in juvencis*, &c. 'Sed rectius jnngunt, *fortibus et bonis*: Locher. Ascen. Basill. Lamb. Crnq. Rntg. Dacer. Bentl. Cnn. Jon. et recentt. Non opus habebat Bentl. tanta subtilitate ad defendendam distinc-

NOTE

24 *Juvenis*] Claudi Drusi, de quo ante.

25 *Sensere quid, &c.*] Intellexere quid et quantum valeret institutio et educatio Augusti Cæsar is, qui paternum exhibuit animum et affectum erga pueros Nerones Tiberium ac Drusum, quos adoptarat, et bonis artibus erudire curaverat. Nam Tiberinus Nero, Livia Drusilla uxore sua tum etiam prægnante Augusto pententi concessa, paulo post e vivis excessit: eundem vero Augustum scripsérat tutorem filiorum suorum, nempe Tiberii quatror fere annos nati, ac Drusi quem enixa est Livia, mensibus tribus post sumum cum Augusto conjugium. Hinc ergo 'paternus Au-

gusti animus in pueros Nerones; tum quod eorum matrem duxerat; tum quod eorum tutor esset a Tiberio patre nuncupatus. Sueton. Octav. cap. 62. et 63. Vell. Patrcul. jam cit. Tacit. Annal. i. &c.

29 *Fortes creatur fortibus*] Ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθοῖ. Aristot. Contrarium tam enevenit non raro: nam et 'filii herorum noxæ' interdum. Sic degeneres extitere filii Samuelis Prophetæ, Alcibiadis, Dionysii, Pericles, Socratis, Ciceronis, &c. Porro vice versa e malis et ignavis aliquando exorti sunt boni et fortis, testibus historiarum monumentis. Vide Valer. Maxim. iii. 4. et 5.

Et bonis] Hac aliqui jungunt cum

- Est in juvencis, est in equis, patrum
Virtus; nec imbellem feroce
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborant:
Utcumque defeccre mores,
Indecorant bene nata culpæ.

rosis. In iucencis et in equis patrum virtus residet. Nec aquilæ producunt columbam minime bellicosam. At eruditio virtutem ingenitam provehit, et bona disciplina reddit animum fortē: quandocumque disciplina deest, vilia deturpant natura-

tionem, quæ se ipsa commendat. Nam præter dicta in Obss. sententia, *virtus patrum est in jurencis valde putidum est adjicere bonis. ac bonis Cnn.* ut bonis Est in j. conj. N. Heins. ap. Bentl. Jani.—31 Harl. 1. 4. 5. 6. et vulg. nec; sed neque Harl. 2. 3. Mentel. Lips. 1. 2. 3. Alt. 2. et edd. antiqu. magno numero, ut edidit Bentl. et sic Sanad. Cuning. Towers. Jani. Bipont. Mitsch. et Kidd.—34 Lambinus aliquando conj. *roboret*, ut *Rcti* esset genitivus.—36 *Dedecorant* Comment. Crug. Schol. ad Juvenal. xiv. 1. plerique Lamb. et Bentl. omnes Pulm. Harl. 3. 4. Alt. 1. 2. Dess. 1. 2. Franq. Mentel. Helmstad. et Lips. 1. 2. 3. 4. Venet. Locher. Ascens. Basil. Lamb. Crug. Torr. Fabr. Mur. Steph. Fab. Rutg. Dacer. Bentl. Sivr. Bond. Schrevel. Delph. Francis. et Kidd. Est lectio vulgata. Sed *Indecorant* jam Acr. et Porphyri. (qui *Indecorant*, inquit, id est, indecora faciunt, ac per hoc, dedecorant, significat.) item Harl. 1. 2. 5. 6. duo Vatt. et Faern. Lamb. Bentleii Grav. Galiens. Bodl. 2. Magdal. a m. pr. et Battel. pro var. lect. Pulm. Gemblac. 1. pro var. lect. codd. Fabr. Venet. 1509. Baxt. Cun. San. Jones. Towers. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. et Comb. Probat et Bentl. in Not. “*Indecorare*’ alias non occurrit, sed est antiquum vocalulum, usitatum Accio in Meleagro: ‘Quis erit, qui non me spernens, incilans probris, Sermone indecorans, turpi fama differat?’ ap. Non. v. ‘*Incilare*,’ p. 60. a. Paris. Est igitur verbum exquisitus, quam quod a librariis esse possit; prior contra lec-

NOTÆ

sequentibus, nec absurdum.

33 *Doctrina sed vim promovet insitum*] Bona educatio et studiosa institutio promovet ἐγένεσιν, seu naturae bonitatem; sustinet, excusat, auget.

35 *Ucumque defecere mores, &c.]*
Si quando non aderit bona disciplina
et morum institutio, tum corrumperit
optima quaelibet indoles, continuo
perit, et in pravitatem defluit. Cic.
Tusc. III. 2. ‘ Natra parvulos nobis
dedit igniculos, quos celcriter malis

moribus opinionibusque depravatis
sic restinguius, ut nusquam naturæ
lumen appareat. Sunt enim ingeniis
nostris semina innata virtutum, quæ
si adolescere licet, ipsa nos ad bea-
tam vitam natura perduceret. Nunc
autem simul ac in lucem editi sumus,
in omni continuo pravitate, et in sum-
ma opinionum perversitate versamus
... tum variis imbuimur erroribus,
ut vanitati veritas, et opinioni con-
firmatæ natura ipsa cedat,' &c.

Quid debeas, o Roma, Neronibus,
 Testis Metaurum flumen et Hasdrubal
 Devictus, et pulcher fugatis
 Ille dies Latio tenebris,
 Qui primus alma risit adorea,

40

bonitatem. O Roma, quantum debeas Neronibus testantur Metaurus fluvius, atque Hasdrubal profligatus, et dies ille Italæ caligine depulsa latus, qui primus vic-

tio manifestum glossema.’ Jani.—37 Quod debeas Helmstad.—38 Metaurus Lips. 3. Asdrubal in vulgg. sed Hasdrubal scribendum. Vide Drakenb. ad Sil. 1. 39. Cellar, Orthogr. Lat. ed. Harles, tom. 1. p. 109.—39 Revictus Men- tel.—41 Alt. 1. alba, cum gloss. alma.—42 Durus nonnulli Torrentii. it pro ut

NOTÆ

37 *Quid debeas, o Roma, Neronibus]* Scilicet ‘Clandius Nero advenientem ex Hispania cum ingentibus copiis Hasdrubalem, priusquam Hannibali fratri conjungeretur, oppressit.’ Sueton. Tiber. cap. 2. Opportune quidem: nam actum erat de Imperio Romano, si cum Hannibale fratre novum ac integrum exercitum Hasdrubal junxisset.

Nero] Sabina vox, significans strenuum ac fortem.

38 *Metaurum flumen, &c.]* Hoc Umbriæ flumen, hodie Metro, labitur in Adriaticum mare. Strabo lib. vi. Plin. lib. III. illuc vero Cland. Nero, Consnl, junctis celeriter copiis cum suo collega M. Livio Salinatore, ivit obviam Hasdrubali, cum millibus hominum quiuquaginta sex adventanti, ut dictum est, ac devicit, an. U. C. 546. ejusque caput præcisum ad Hannibalis castra perlatum et ad pedes cum esset projectum, hunc tanto pavore ac stupore concussit, ut infelicitatem Carthaginis agnoscens incansque de fuga deinceps tantummodo cogitaverit. Val. Max. IV. 1. Oros. IV. 18. Liv. lib. XXVII. XXVIII. Flor. II. 6. &c. Adverte Drnum ac Tiberium oriundos ab illis Consulibus; et paternum genus duxisse a Claudio Nerone, maternum autem a

Livio Salinatore.

Hasdrubal Devictus] Is nimirum qui Scipiones in Hispania profligarat.

39 *Pulcher fugatis Ille dies Latio tenebris]* Liv. XXVIII. 9. ‘Omni multitudine obviam effusa . . . non salutabant modo universi circumfusi,’ (circa Clandium et Salinatorem Coss.) ‘sed et contingere pro se quisque vices dextras Consulum cupientes, alii gratulabantur, alii gratias agebant, quod eorum opera incolumis Respublica esset. In Senatu quoque,’ &c.

41 *Adorea]* Victoria, laude, gloria, Fest. Adoream laudem seu gloriam dicebant, quia gloriosum putabant eum qui farris copia abundaret: melius alii, quia strenuis et iis qui fortiter dimicassent militibus farris mensura distribui solita erat. Unde et *adorea* pro laude bellica. Nam fari seu frumentum appellatum est ‘ador,’ ab edendo, vel adurendo. Plaut. Amphilr. Act. I. ‘Qui multa præda atque adorea affect populares suos.’ Plin. XVIII. 3. ‘Gloriam denique ipsam a farris honore adoream appellabant.’ Apuleius lib. III. ‘Possum istam virtutis adoream mihi numerare.’

Dirus per urbes Afer ut Italas,
 Ceu flamma per tædas, vel Eurus
 Per Siculas equitavit undas.
 Post hoc secundis usque laboribus   45
 Romana pubes crevit; et impio
 Vastata Pœnorum tumultu
 Fana Deos habuere rectos:
 Dixitque tandem perfidus Hannibal:
 Cervi, luporum præda rapacium,   50

toria gloria resplenduit, quando crudelis Africanus per Italæ civitates discurrebat velut ignis per tædas, vel Eurus per mare Siciliae. Exinde Romana juventus semper felicibus expeditionibus inclaruit: et templo sclerato Carthaginem belli diruta stantes habuerunt Deos. Tandemque perfidus Hannibal dixit: Nos,

unus Cruq. cum Schol. ‘statim fugit,’ nnus Bersm. Sic et Ald. Ascens. Bassill. Glarean. et Fabr. et pro ut Lips. 4.—43 Unus Bersmanni, Mentel. Lips. 4. et Alt. 1. et Eurus. Cuning. emend. ut Eurus, improbante Jani.—45 Post hæc Harl. 6.—48 Marcil. conj. habuere tectos, resartis templorum tectis. Et

NOTÆ

42 *Afer*] Hannibal, de quo lib. II. Od. 12.

43 *Ceu flamma*] Omnia igni ferro- que vastans.

Tædas] Arbores ignem facile concipientes, ob resinam quam continent: e genere sunt pinum. De iis Plin. XVI. 10. et seq.

Eurus] Ventus ab Ortu flans, pro quolibet vento: et undæ Siculæ, pro quilibet mari. Synedoch.

45 *Post hoc secundis usque laboribus, &c.*] Caeso Hasdrubale, Hannibale vero et Pœni ex Italia exterminatis, in dies magis ac magis prospera gessere bella Romani; increvit inclaruitque pubes et virtus Rom. immo belli incendia in Africani et Carthaginem ipsam transmissa sunt. Vide Flor. II. 6.

48 *Fana Deos habuere rectos*] Qui-dam explicant rectos, æquos et vindices in impium Hannibalem: alii: stantes, ac in sua basi restitutas Deorum imagines, quas impie deturba-

rant Pœni, absque ulla Numinum reverentia. Liv. XXVI. 11. ‘Ad lucum Ferouiae . . . templum ea tempestate inclytum divitiis. . . . his omnibus spoliatum est.’

49 *Perfidus Hannibal*] Liv. XXI. 4. vivam Hannibalis imaginem graphicè delineatam exhibet. ‘Plurimum audaciæ, . . . plurimum consiliï. . . . nullo labore corpus fatigari, aut animis vinei poterat . . . Inhumana crudelitas, perfidia plusquam Punica: nihil veri, nihil sancti, nullus Deum metus, nullum jusjurandum, nulla religio.’

Dixit: Cerri, luporum, &c.] Bella hæc laus ex hostium ore profecta. Aristoteles eum asserit vere bonum, quem perinde inimici et improbi adeoque universi laudant.

50 *Cerri, luporum præda, &c.*] Nos Carthaginenses tanquam cervi imbelles ultro sectamur Romanos, quorum veluti luporum rapacium futuri sumus præda; qnosque proinde fallere, seu evitare contra debemus: nam hos

Sectamur ultro, quos opimus	
Fallere et effugere est triumphus.	
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio	
Jactata Tuscis æquoribus sacra,	
Natosque maturosque patres,	55
Pertulit Ausonias ad urbes;	
Duris ut ilex tonsa bipennibus	
Nigræ feraci frondis in Algido,	
Per damna, per cædes, ab ipso	
Dicit opes animumque ferro.	60
Non Hydra secto corpore firmior	

tanquam cervi, præda luporum rapacium, sponte sequimur Romanos, quos declinare et evitare insignis est triumphus. Illa natio, quæ ab incensa Troja ad Italiam circitates, Etrusco exagitata mari, fortiter transportavit sacra, liberos, et senes grandævos; sicut ilex dura securi attensa in Algido umbrosarum frondium fertili, jacturas inter et cædes potentiam ac virtutem deponit ab ipso ferro. Non hydra am-

sic omnino Brod.—52 Cuning. ejecit est, regulis, ut ait, ducibus. Erat sane in Lips. 1. puncto supposito notatum, in Dess. 2. deerat.—53 ‘Ita interpungendum diximus ad Virg. Geor. III. 30. ut jactata respiciat omnes substantivos periodi.’ Wakef. Cuning. *cremata*. Vid. Varr. Lectt. ad 1. Od. 10. 14.—54 Lips. 1. *tutis pro Tuscis*; Lips. 4. *sacris*.—56 Detulit Ausonias Harl. 6. —60 Bentleii Magdal. et Bodl. 1. et edd. Sivr. *opesque animumque*.—

NOTÆ.

effugere opimus nobis est triumphus. Scilicet fortiorem declinare hostem, species est quædam victoriae.

53 *Gens, quæ cremato, &c.*] Roma-
na gens a Trojanis oriunda. Vide
Justin. lib. XLIII. item Carmen Sæcu-
lare post Epodos.

54 *Sacra, Natosque, &c.*] Æneid.
I. 10. ‘Inferretque Deos Latio.’ Et
Æneid. I. 747. ‘Ascanium, Anchisen-
que patrem, Teucrosque Penates.’

55 *Maturos*] Ætate et virtute.

56 *Ausonias*] Synecdoch. pars pro
tota Italia. Nam Ausonia regio est
Campaniae.

57 *Duris ut ilex, &c.*] Sicut ilex et
alia quælibet arbor resecatis ramis
überius pullulat et crescit, ita Ro-
mani adversis casibus attriti invales-
cunt magis ac magis. Certe quando

Hannibal maxime Romanos, deletis
eorum exercitibus, premebat; tum
kopias tamen summittebant in Hispaniam,
Siciliam, Sardiniam: adeoque
locis quatuor uno eodemque tempore
depugnabant. Vide Æneid. II.

58 *Algido*] Hic mons agri Tusculani
pro quolibet alio ponitur. De eo
I. Od. 21.

61 *Hydra*] Portentosa serpens, plu-
ribus horrida capitibus, quorum uno
abscisso, aliud renascebatur, immo
septem alia succrescebat. Ita fabu-
latores. At constat Hydram fuisse
locum aquas evomentem copiosiores,
in intimo sinus Argolici recessu, et
quod, uno meatu obstructo, multis
aliis erumpabant, totam regionem
circumvastantes: tamen exhibito incendio Hercules exsiccavit eam palu-

Vinci dolentem crevit in Herculem ;
 Monstrumve summisere Colchi
 Majus, Echioniæve Thebæ.
 Merses profundo, pulchrior evenit :   65
 Luctere, multa prouet integrum
 Cum laude victorem, geretque
 Prælia conjugibus loquenda.
 Carthagini jam non ego nuntios

pulato corpore vegetior repullulavit contra Herculem superari hand æquo animo ferentem: neque gravius portentum invexere Colchi, vel Thebæ Echionis opus. Si mari demergas, clarior reddit: si oppugnes, cum summa gloria debellabit victorem integrum, ac certamina matronis prædicanda conficiet. Non ultra ego nuntios

*****

65 *Mersus* nonnulli Lamb. duo Blandd. Cruq. omnes Pulm. unus Bersm. Brod. omnes fere Bentl. præter Græv. et Regin. Mentel. Harl. 4. Lips. 1. 3. 4. Helmst. Doss. 2. et editt. primæ. Sed esse deberet *Mersa* ob vs. 53. gens, quæ, &c. *Mersas* unus Bersm. *pulchrior eminet conj.* Cun. haud dubie ob insolentius verbum ‘evenire.’ *Merses* Harl. 1. 2. 3. 5. 6. alii et edd. recent. et antiq.—66 *Luctore* Helmst. cum Schol. ‘pugnatore, luctatore’ ut cum *pulchrior* jungatur. *Ductore* Mentel. unus Bersm. prouuit Bentleii Græv. et Galiens. mox etiam geritque Bentleii Zulich. et Galiens. Sic ed. Bentl. Cun. San. Sivr. Towers, Francis. Wakef. et Jani. ‘Sed optime habet sententia

NOTÆ

dem, Lernam nomine; unde Lerna um monstrum ab illo domitum inter alia celebratur. Paleph. Hygin. Diodor. Sicul. v. 2. Virgil. Æneid. viii. 300. ‘Lernæus turba capitum circumstetit anguis.’

Firmior] Supple, quam fuit Romana gens, et excrevit invaluitque in nos Poenos; sicut hydra adversus Herculem ubique vincere assuetum, proindeque nec semel vinci patientem.

63 *Monstrumve summisere Colchi]* Loquitur de dracone insomni ac terribili velleris anrei custode, enjus e dentibus seminatis armati homines exorti Medeæ carminibus ad mutuam interencionem incitati perierte: vel de ipsis illis prodigiosis hominibus. Vide Ovid. Met. vii.

Colchij] Hi populi Asiæ ad Euxinum Pontum, ubi nunc Mengrelia,

pars Georgiae regionis.

Echioniæve Thebæ] Cadmus, Rex Thebarum, seminatis pariter, ut de Jasone supra dictum, draconis dentibus, repente nasci vidit exercitum ad arma mutuamque cædem paratum. Inde vero superfuit Echion, postea Cadmi gener, atque in ædificandis Thebis adjutor.

65 *Merses*] Ab inusitato ‘merso, as.’

68 *Conjugibus loquenda*] Inter coniuges et quaslibet mulieres sermone celebranda prælia; seu viri illarum ant filii vel cognati victi victoresve fuissent.

69 *Carthagini jam non ego nuntios Mittam, &c.]* Non deinceps mittam Carthaginem superbos victoriarum mearum nuntios, inquit Hannibal, quales post Cannensem cladem, &c. Vide Liv. xxiii. 11. et 12.

Mittam superbos : occidit, occidit	70
Spes omnis, et fortuna nostri	
Nominis, Hasdrubale interemto.	
Nil Claudiæ non perficient manus,	
Quas et benigno numine Jupiter	
Defendit, et curæ sagaces	75
Expediunt per acuta belli.	

arrogantes mittam ad Carthaginem. Certe spes omnis et fortuna nostræ gentis intritum, Hasdrubale interfecto. Claudiæ stirpis potentia quidlibet molatur. Hanc et tueretur Jupiter Numine propitio, et liberat solers consilium inter militiæ difficultates.

---

ex omnium ceterorum codd. lectione proruet . . . geretque.' Jani.—73 *Nil C. non efficient Acr. nonnulli Torrent. et multæ editt. ut Basill. Mur. Venet. ap. Zeun. Glarean. Chabot. Fabr. Steph. Rutgers. Fab. Dacer. perficiunt antiquiss. Bland. Crnq. nonnulli Lamb. Pulmanni Hunn. Recepere Crnq. Bentl. Cnn. Wetzel. Wakef. et Kidd. 'maxime ob Expediunt. Sed hoc quidem nihil est.' Jani. perficiunt Porphyry. duo Vatt. Jann. Faern. Urs. Torn. Lambini, plures et meliores Torrent. Pilm. Gemblac. 1. 2. et Beller. duo Bersm. Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Lips. Alt. Dess. 2. Mentel. Venett. Locher. Ascens. Lamb. Torr. Heins. Sanad. Baxt. Jani. Towers. Francis. Mitsch. et Bipont. 'Recte vero, sic poscente sententia.' Jani. proficiunt Helmst.—74 Dess. 2. *Quas et b. n. jam pater.*—75 *Curae, majusculo C. Cnning. improbante Jani.*—76 Antiquiss. Bland. Crnqii *peracuta*; quidam codd. ut Lips. 4. Alt. 2. al. *bella*; et sic Venet. 1492. Locher. Ascens. Basill. Maret. et Rntgers. 'Ceterorum omnium lectio belli doctor etiam.' Jani.*

NOTÆ

73 *Claudiæ manus, &c.]* Vires, con-   76 *Acuta belli]* Belli subita, pericu-
silia, solers industria Neronum Clan- la, doli, insidiæ, strategemata.
dia gente oriundorum. Sueton.

ODE V.

AD AUGUSTUM.

Dum Cæsaris reditum e Gallia, ubi pæne tres annos fuerat, a Populo Ro-
mano impatienter expectari docet, sumta inde occasione incredibilem illo-
rum temporum felicitatem atque securitatem prædicat.

DIVIS orte bonis, optime Romulæ

O Populi Romani tutor præstantissime, numinibus propitiis nate, jam nimis diu

---

Ode decima quinta Libri quinti in Ed. Sanad. In Locher. inscribitur, *Ad Augustum Cæsarem*; Franeq. Venet. 1492. et Ascens. *Ad Augustum absentem*.—1 *Romule*, pro vocativo, Landin. Ascens. et Locher. cum gloss. 'vocativi

NOTÆ

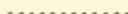
Metrum idem quod 1. Od. 6. que Romani amorem erga Cæsarem
1 *Divis orte, &c.]* Senatus Populi. Augustum vivis pingit coloribus.
Delph. et Var. Clas. Horat.   2 O

Custos gentis, abes jam nimium diu;
Maturum redditum pollicitus Patrum
Sancto concilio, redi.

Lucem redde tuæ, dux bone, patriæ;   5
Instar veris enim vultus ubi tuus
Affulsit, populo gratior it dies,
Et soles melius nitent.

Ut mater juvenem, quem Notus invido
Flatu Carpathii trans maris æquora   10
Cunctantem spatio longius annuo
Dulci distinet a domo,

absens fuisti; revertere qui promisisti sacro Senatorum cætui celerem redditum. Optime Princeps, restitue lumen patriæ tuæ. Nam quando facies tua tanquam vernum tempus apparuit, jucundiores fluent horæ, et dies clarius fulgent. Sic ut mater crebris votis ac precibus expedit filium, quem Auster aduersis flatibus removet

casus.' *Romuleæ aliquot Torrentii, duo Bersmanni, Lips. 3. et Dess. 2.—4 Var. lect. ap. Jones. concilio. Redi, et Lucem, &c.—7* 'Sic visum est distinguere, (populo gratior it dies,) ut est aliis quibusdam edd.' *Wakef. Effulsit Pulm. Gemblac. 1. 2. unns Bland. Crnq. Alt. 1. Franeq. Post populo distinguunt Asc. Lamb. Crnq. Heins. Rutg. Jon. Bentl. Sanad. At post Affulsit Pulmanni Gemblac. 1. 2. Beller. et Diesth. Basill. Fabr. Torrent. Muret. Steph. Fab. Dacer. Burn. Cun. Gesn. 'Recte, puto; nam exquisitus Affulsit, simpliciter et sine casu.' *Jani. In eodem vs. et pro it, unus Bland. Crnq. Pulmanni Hunn. Lips. 1. a m. pr. et Lips. 2. a m. sec.—9 Tres codd. Torrentii urido pro invido.* 'Sane sèpius 'Notus humidus, nudus, uvidus,' vid. Bentl. at quis h. 1. non præferat invido? Facilis erat lapsus.' *Jani. Vid. Var. Lect. ad vs. 39.—12 Dulci distinet unus Bersm. Lips. 4. Dess. 2. non nullique aliorum, item Locher. Venett. Asceus. Basill. Muret. Fabr. Rutgers. et plurimæ editi. Sed destinet Comm. Crnq. Aer. (qui expl. 'separat') tres Blaudd. Crnq. nonnulli Torrent. et Lamb. Pulmanni Gemblac. 1. 2. et Beller. multi Bentl. item Steph. Heins. Torrent. Fab. Burn. Bentl. Cun. San. Baxt. Jones. Francis. Towers. Jani. Mitsch. Bipont. Weitzel. Wakef. Comb. et Kidd. Verbum exquisitus magisque poëticum; probatum etiam N. Heins. ad Ovid. Rem. 486. destinet duo Vatt. Faërn. Urs. Nicot. Lamb. nonnulli Torrent. et Crnq. Pulmanni Hunn. Gott. Mentel. Fran. Alt. 1. Harl. 2. 4. Lips. 1. a m. pr. Lips. 2. et sic Zar. Mediol. 1477. Venett. 1478. Lambin. Dacer. al. 'Sed hoc verbum nullius auctoratis, aperte ex distinet corrumpendo factum. Unde deinceps destinet in nonnullis, ut Lips. 1. a m.**

NOTÆ

2 *Abes jam nimium diu]* Tribus an. Romano ad Augustum missis. Cunctanti vero hanc Oden scripsit Poëta.

9 *Ut mater]* Nil suavius ista comparatione.

3 *Maturum redditum pollicitus, &c.]* Seu antequam abiret, seu per literas, seu legationibus, a Senatu populoque

10 *Carpathii]* De eo mari 1. Od. 35. 8.

Votis omnibusque et precibus vocat,
 Curvo nec faciem littore dimovet;
 Sic desideriis icta fidelibus
 Quærit patria Cæsarem.
 Tutus bos etenim rura perambulat;

15

*a dulci domo, plus annuo intervallo morantem ultra mare Carpathium, neque rul-
 tum avertit ab incurva ripa; ita patria desideriis accensa fidelibus exoptat Augus-
 tum. Nam bos securus per campos vagatur: agros foret Ceres et abundans felici-*

see. Alt. 2. et Helmst. nullo sensu.] Jani.—13 *Notis ap. Heins. ad Ovid. l. I.* operarum lapsu. *Votisque Cun. omnibusque et pr. plurimi Bentl. et aliorum,* Mentel. Lips. 2. 3. Locher. *omnibus et pr. Helmst. Dess. 2. omnibus heu et pr. Alt. 1. omnibus hunc et pr. cod. Ald. Venet. 1490. Rutg. Despr. omnibus et cum pr. Bentl. 10. omnibus atque et pr. Gott. omnibus atque pr. Zar. omnibus atque pr. Lips. 4. Mediol. tres, Venett. 1478. 1486. 1492. probante Gesn.* ‘*Cum optima et pulcherrima sit omnium ceterorum libl. lectio omnibusque et pr. tum facile intelligitur, primum ex omnibus aberrando factum esse omnibus;* unde post, cum metrum laborare vidissent, variæ istæ medelæ versu allatæ.’ Jani. *omnibusque et pr. etiam Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. advocat Bentl. Regin. e glossem.*—14 Lamb. emend. *dimovet*, quem sequit Fabr. Cruq. Steph. Rutg. Fab. Dacer. Burn. Bentl. Cun. Sanad. Jones. *dimovet omnes Lamb. Torr. et Pulm. Lips. 1. 2. 3. 4. Altt. 1. 2. Dess. 1. 2. Helmst. et Mentel. tres Bland. Cruq. (de eeteris nil ille refert) duo Bersm. Venett. Locher. Ascens. Basill. Murct. Heins. Baxt. Jani. Bipont. Mitschi. Wetzl. Wakef. al. ‘*Verbum bonum et exquisitus, in tanta auctoritate, prætuli.*’ Jani.—15 *Et desideriis Lips. 4. justa fidelibus* Mentel. a m. see. *tactu fidelibus* var. lect. ap. Jones.—17 *Ferre non potuere VV. DD. illud rura statim in vs. seq. repetitum, et alterutrum vitiosum esse, judicarunt.* Igitur pro priori *rura*, vs. 17. *prata legendum* censuit Faber, quod receperint Sanad. et Sivr. Contra Bentl. h. l. *rura* retinuit, at in vs. 18. *rura* mutavit in *farræ*. Cuning. vero pro hoc*

NOTE

13 *Votis omnibusque [omnibus hunc]* Legunt plerique, *votis omnibusque*, hoc sensu: mater anxia non tantum vota precesque Diis nuncipat pro filii reditu et incolumitate, sed et omnia quævis arripit, quasi totidem præsagitiones.

14 *Nec faciem littore dimovet]* Observans adventantes undeque na-
 ves, præ desiderio filii absentis, quem singulis horis redeuntem expectat et exoptat. Sic Tobiæ mater ‘quotidie exsiliens circumspiciebat, et circumibat vias omnes, per quas spes reineandi videbatur, ut procul videret eum, si fieri posset, venientem . . . Et sede-
 bat secus viam quotidie, in supercilio

montis, unde respicere poterat de longinquo. Et dum spectaretur ad-
 ventum filii jam dudum absentis, vidit a longe, et illum agnovit venien-
 tem, currensque nuntiavit viro suo,’ &c. Tob. cap. x. et xi.

16 *Quærit patria Cæsarem]* Vota publice suscepta pro reditu Augusti, refert Dio lib. lvi. Vide Sueton. Octav. cap. 57. Huc et referri potest ensim numisma ex una parte con-
 tinens Epigraphen: s. p. q. r. CÆ-
 SARI AVGUSTO: ex altera vero: VOTA
 PVBL. VSCEPTA PRO SALVTB ET RE-
 DITV.

17 *Tutus bos etenim, &c.]* Rationes affert ob quas Romani tantopere An-

Nutrit rura Ceres, almaque Faustitas ;
Pacatum volitant per mare navitæ ;

Culpari metuit Fides ;

20

Nullis polluitur casta domus stupris ;

Mos et lex maculosum edomuit nefas ;

Laudantur simili prole puerperæ ;

Culpam Pœna premit comes.

Quis Parthum paveat ? quis gelidum Scythen ? 25

tas : nautæ mari tranquillo navigant : fidelitas caret vituperari : nullis flagitiis contaminantur familiæ pudicae : disciplina et leges vicerunt turpe crimen : matres laudantur ob filios similes : pœna sequitur et plectit scelus. Augusto salvo quis timeat Parthos ? Quis Scythas frigidos ? Quis homines quos gignit immanis Ger-

*****

eodem culta. Codd. in utroque versu summa constantia *rura*; nisi quod in Bentleii Græv. erat, *Nutrit ra*, quod ipse vidit fuisse *Nutritura*, ut habet omnino Lips. 1. a m. pr. ‘Bentleius non in vs. 17. sed 18. mendum latere credit, sola ea de causa, quod non putat *rura nutritiri* recte dici posse; in quo enim inscite argutari dicat, quicunque, sensu poëtico præditus, ejus notam legere velit. Minus etiam placent Cnningamii *culta*. Igitur, si emendandum sit, assentiam equidem Fabro, et versum 18. saunum credam, at vs. 17. legam *prata*; quod ad sententiam præclarum. Si tamen quis poëtam consulto bis posuisse *rura*, in coquæ ipso elegantiam aliquam et vim esse dicat, nulla emendatione opus sit.’ Jani. Vide Weber ad Lucan. i. 318.—20 ‘Fides, maiuscule litera, exprimendum curavi.’ Jani.—22 *Mox* Mentel.—24 *Pœna*, maiuscule *P*, Sanad. ita etiam Jani, Mitsch. Bipont. Wetzel. et Wakef.—

NOTÆ

gustum diligent : nimirum tot accep-
tis per eum muneribus ac beneficiis
non poterant non vehementer amare.
Per Angustum ubique firmata pax,
terra marique secriras, leges consti-
tutæ, nefas quodvis edomitum, re-
pressi hostes, &c. Vide Oden xiv.
et xv. hujus libri.

22 *Mos et lex*] iii. Od. 24. ‘Quid
leges sine moribus Vanæ proficiunt ?’
Vide Sueton. Octav. cap. 34. ubi
mentio legis Juliae ‘de coercendis
adulteriis et de pudicitia, &c. ....
cumque vim legis eludi sentiret cre-
bra matrimoniorum mutatione, &c.
tempus sponsas habendi coaretavit :
divortiis modum imposuit.’

23 *Laudantur simili prole puerperæ*]
Martial. vi. 27. ‘Est tibi quæ patriæ

signatur imagine vultus Testis ma-
ternæ nata pudicitia.’ Catull. in
Nuptiis Juliae et Manlii Torquati,
Carm. LXI. 216. ‘Torquatus, volo,
parvulus .... Sit suo similis patri
Manlio, et facile insciis Noscetur
ab omnibus, Et pudicitiam suæ Ma-
tris indicet ore.’

24 *Culpam Pœna premit comes*] Frus-
tra lex vetat scelus, nisi in sceleratos
animadvertisatur. At *Pœna comes* co-
ercet peccandi libidinem. Plato de
Leg. v. Τιμωρία ἀδικίας ἀκόλουθος.

25 *Quis Parthum paveat, &c.*] Vide
i. Od. 12. sub finem. i. Od. 19. 12.
iii. Od. 5.

Quis gelidum Scythen] i. Od. 19. et
35. ii. Od. 9. in fine. iii. Od. 24. 9.

Quis, Germania quos horrida parturit,
 Foetus, incolumi Cæsare? quis feræ
     Bellum curet Iberiæ?
 Condit quisque diem collibus in suis,
 Et vitem viduas dicit ad arbores;   30
 Hinc ad vina redit lætus, et alteris
     Te mensis adhibet Deum:
 Te multa prece, te prosequitur mero
 Defuso pateris; et Laribus tuum

mania? Quis expavescat bella Hispaniæ ferocis? unusquisque diem finit in suis collibus, atque vitem maritat viduas arboribus: inde hilaris revertitur ad cenam, teque numen invocat mensis secundis; te pluribus votis, te vino de crateribus fuso colit, et

26 *Cuning.* mallet, *parturit horrida.*—27 *Fetus* Jani ex Orthogr. Lat. Cellar. cl. Harles. tom. 1. p. 234. ita quoque Wetzl. et Mitsch.—28 *Hiberiæ* Bentl. et Kidd. Vid. Var. Lectt. ad 1. 29. 15.—30 *Ut vitem* Lips. 2. a m. sec.—31 *Pro redit, venit* Comment. Cruquii, aliquot Lamb. Pulmanni Hunn. Bentleii Grav. Regin. et Bodl. 1. Lips. 4. Alt. 1. et sic Bentl. Cun. Sanad. Towers, Wakef. et Kidd. quia putarunt VV. DD. non redire ad vina, nisi qui jam ante liberit. ‘*Tanquam non suavissime dicatur, qui diem in collibus suis condidit, vesperi iude redire domum, ad vina. Quid non critica cogis pectora, novitatis amor?*’ *Jani.* vehit Lips. 3. hand dubie ex *venit.*—34 *Dif-fuso* nonnulli codd. Lambini, duo Blandd. Cruquii, unus Bersm. Pulmanni

NOTÆ

26 *Quis, Germania quos, &c.]* Vide Flor. iv. 12. ‘*Domuit Usipetes, Tenetheros, Cattos . . . inde validissimas nationes, Choruscos, Suevos, Sicambros, &c. . . . Ea denique in Germania pax erat, ut mntati homines, alia terra viderentur.*’

Horrida] Sive ob mores barbaros, sive ob prægrandes viros, et ingentia corpora Germanorum. Cæsar. Com-ment. Tacit. de Moribus Germano-rum. Plutarch. &c.

28 *Iberiæ]* Ab Ibero flu. Iberia dicta: est Hispaniæ pars, et per Sy-need. tota sic vocatur. Vide II. Od. 20. 20. Flor. mox cit. ‘*pacata fere omnis Hispania,*’ &c. Et postea: ‘*Hic finis Augusto bellicorum certa-minum fuit: idem rebellandi finis Hispaniæ,*’ &c.

29 *Condit quisque diem, &c.]* Arat

colitque agros suos quisque, et operi vacat rästico, a mane ad vesperam, sine ullo metu hostili. Virgil. Ecl. ix. ‘*Cantando puerum memini me condere soles.*’

31 *Alteris Te mensis adhibet Deum]* Ex Senatusconsulto caustum fuit ut in conviviis tum publicis tum privatis Augusto ab omnibus libaretur. Dio lib. L. Is nempe mos apud veteres, ut remota prima mensa, quæ ciborum seu carnium erat, secunda adhiberetur fructibus et bellariis onusta, enm exquisitissimo vino, e quo fiebant li-bationes, adjunctis precibus, in ho-norem Deorum. Vide Virgil. Æneid. I. 727. et 735. et Æneid. VIII. 283. necnon Georg. II. 101.

34 *Laribus]* Diis Imperii Tutelari-bus perinde ac ædium privataram.

Tuum Miscet numen] Teque adeo

Miscet numen, uti Græcia Castoris	35
Et magni memor Herculis.	
Longas o utinam, dux bone, ferias	
Præstes Hesperiæ, dicimus integro	
Sicci mane die, dicimus uidi,	
Cum sol Oceano subest.	40

numen tuum adjungit Laribus; quemadmodum Græcia Castoris et magni Herculis, erga illos grata. O utinam, bone Princeps, Italæ dones festos diuturnos. Hoc precanunt sobrii primo diluculo: hoc et repetimus bene poti, quando Sol occidit sub Oceano.

Hunn. et Gemblac. 1. Fran. Dess. 2. Helmst. Lips. 3. Loher. Venet. Vet. Comb. 1492. Ascens. Basill. Rutgers. ‘Sed alienum ab h. l. hoc verbum, et rectius ceteri MSS. et edd. *Defuso.*’ Jani. *Defuso* etiam Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. et edd. recenti. et ita Nic. Heinicus ad Ovid. Fast. II. 637.—35 Commentator Cruquii *nomen*, et sic Helmstad. a m. pr. et pancei alii. Vid. Bronkhus. ad Propert. p. 81. Sic et volebat T. Faber, probante Daceer. ‘Sed cum præclare habet numen, tunc concinnior etiam est dictio, *Miscet Laribus tuum numen* quam: *Miscet Laribus tuum nomen*, ut jam vidit Sanad.’ Jani.—37 Harl. 1. 2. duo Bersmanni, Bentleii Græv. Regin. Vigorn. et Dess. 2. *rex bone.* ‘Quod quomodo Bentleio sic placere potuerit, non percipio.’ Jani.—39 Lips. 3. *invuli pro uridi.* Vid. Var. Leett. ad vs. 9.

NOTÆ

venerantur ut numen aliquod Romanis rebus propitium. Non absurde legunt quidam, *nomen.*

36 *Memor]* Acceptorum videlicet ab eis beneficiorum. Hercules enim a monstris et aliis incommodis vindicavit multas ac diversas Græciæ regiones. Castor autem et Pollux mari piratas exegernunt, navigationemque ideo juvare tanquam numina quædam benigna existimati sunt; immo velut maris Dii coluntur, &c.

37 *Ferias]* Dies festos lætosque;

diuturnum otium, securitatem perpetuam.

38 *Hesperiæ]* Italia sic appellata. Vide 1. Od. 28. ubi, ‘fluctibus Hesperiis.’ Et 11. Od. 1. sub finem, ubi, ‘Hesperiæ sonitum ruinæ.’ Necon 1. Od. 36. 4.

39 *Integro]* Vindum incepto.

39 *Sicci]* Sobrii, abstemii, jejuni.

Uidi] Vino perfusi, cœnati.

40 *Cum sol Oceano subest]* Nam veteres cœnam producebant ad multam noctem.

ODE VI.

AD APOLLINEM.

Apollini Intelari Augusti numini Hymnum canit ob devictos Actiaca pugna Antonium et Cleopatram, quos Niobes et Achillis nominibus callide obvemat. Sæculari Carmini viam sternit. (De Dilogia illa s. Allegoria viderint manes Baxteriani. Mihi sie videtur. Priori parte ad vs. 28. et ipsum se Poëta, et patrimos matrimosque pueros et puellas, quos ad Carmen Sæculare voce et gestu bene exprimendum parare cupit, in enthusiasmum quendam

concitat. Altera parte peculiariter pueros ac puellas hortatur ad diligenter Chori illius Sæcularis meditationem, i. e. exercitationem. Hactenus ergo, Sæculare Carmen vocare, si cui lubeat, potest. Sed in ipsa cærimonia, et solennibus temporibus ac locis, cantatum, mihi nullo modo fit probabile. *Gesn.*) (Summa Carminis est haec: Phœbe, qui Niobes magniloquentiam et libidinosum Tityi conatum es ultus, atque Achillem fortissimum, qui non dolo, sed vi et Marte aperto Trojam Trojanamque gentem penitus delevisset, nisi tuis Venerisque precibus commotus Jupiter pepercisset Æneæ ad urbem meliorem imperiumque Romanum condendum, fortiter prostravisti, tu Phœbe, inquam, auctor et præses Carminis lyrici, adjuva me, ut Carmen Latinum Sæculare pro salute et perpetuitate imperii Romani fundam decore. Jam vero, hac mihi facultate a Phœbo concessa, vos, patrini matrimique pueri puellæque, qui estis in tutela Dianaæ, servate rhythmum numerosque Carminis mei, et adeo rite et ex arte canite laudes Apollinis et Dianaæ fruges prosperantibus et menses celeriter decurrere facientis; ita ut, si qua vestrum, puellæ, aliquando nupta fuerit, dicere possit, ego Horatianum Carmen Diis gratum diebus Sæculari bus festis cecini. *Zen.*)

DIVE, quem proles Niobea magnæ
Vindicem linguæ, Tityosque raptor

O Deus, quem superbi sermonis ultorem experti sunt filii Niobes, ac Tityus

Hanc Oden Carminis Sæcularis partem constituunt Sanad. Jones, Francis, Towers, et Anchers. Vid. Argin. ad Carm. Sæc. Epigraphe in Venet. Locher. et Ascens. *De Laudibus Apollinis.*—1 *Dive, quom Vet. Comb. Niobæ, Niobæ,* edd. vett. *Niobæ Bentl. Cuning. Jani, Bipont. Mitsch. Wetz. et Kidd. Gr. est Niobæ.*—2 *Tytius, Tytios, Titios, Ticius,* variantes ap.

NOTÆ

Metrum idem quod 1. Od. 2.

1 *Dive, &c.]* Carmen hoc, ut et 1. Od. 21. Sæculare inscribi solet, ut annotavi ibidein: neutrū tamen proprio titulum hunc meretur, sed illud tantum quod habetur post Epopdos. Vide ibi annotata.

Quem proles Niobæ, &c.] Apollo, qui honorem Latonæ matris tue vindicasti adversus arrogantiam Niobes, quæ se ausa est jaicare fœcundiorem ac feliciorem partibus ac sobole, præ ipsa Latona duos tantum enixa, cum ipsa numerosam pulchramque genuisset prolem. Gell. xx. 7. ‘Mira,’ inquit, ‘et prope adeo ridicula diversitas fabulae apud Græcos Poëtas deprehenditur super numerum Niobæ

filiorum. Nam Homerus pueros pullesque ejus bis senos dicit fuisse, Euripides bis septenos, Sappho bis novenos, Bacchylides et Pindarus bis denos: quidam alii scriptores, tres fuisse solos dixerunt.’ Porro filios Niobæ omnes Apollo, filias Diana sagittis confixos peremerunt: Niobe vero in saxum mutata fertur. Homer. Iliad. ult. Ovid. Met. vi. Fab. 3. Diodor. Sicul. v. 11. Juvenal. Sat. vi. 173. et seq. Auson. Epitaph. xxviii. de Niobe. ‘Bis septem natis genitrix læta atque superba, Tot duxi mater funera quot genni. Nec satis hoc Divis; duro circumdata saxo Amisi humani corporis effigiem,’ &c. Niobe Tantali filia, uxor vero Amphí-

Sensit, et Trojæ prope victor altæ
 Phthius Achilles,
 Ceteris major, tibi miles impar;
 Filius quanquam Thetidos marinæ
 Dardanas turres quateret tremenda
 Cuspide pugnax.
 Ille, mordaci velut icta ferro
 Pinus, aut impulsa cupressus Euro,
5
10

raptor, atque Phthius Achilles famosæ Trojæ propemodum expugnator, aliis quidem fortior, te vero inferior miles; quanquam Thetidis marinæ filius Trojanas arces impugnaret hastu tremenda certans. Is, sicuti pinus edace securi percussa,

*****

Jani. *Tityosque* Nic. Heinsius ad Ovid. Met. iv. 457. nonnullæ edd. *Tityosque*.—6 *F. quanquam* meliores Torrent. Lipss. I. 2. et Harl. 5. Sic et Baxt. San. Cun. Jon. Jani, Bipont. Mitsch. Wakef. Wetzel. al. ‘Recte! est enim exquisitus quam vulgare quanvis quateret.’ Jani. *Thetidis* sat multi codd. et edd. etiam Hail. I. 2. 3. 4. 6. Sed forma exquisitiore *Thetidos* Cruq. Torr. Bentl. Cnn. e suis libris, item Fab. Dacer. Baxt. San. Jon. Jani, Bipont. Mitsch. Wetzel. Francis, Towers, et Kild.—8 Lips. 4. *pugnans*.—10 Duo

NOTÆ

onis Thebarum regis.

2 *Tityosque raptor*] Vide II. Od. 14. III. Od. 4.

4 *Phthius Achilles, &c.*] Oriundus e Phthia urbe Thessaliæ.

Trojæ prope victor] Qui interfecto Hectore Trojæ defensore præcipuo, ejus urbis expugnationem reddidit facilem: quam certe accelerasset, nisi a Paride fuisset interemptus, ut mox dicetur.

5 *Tibi impar*] Achilles Græcorum fortissimus, Trojanorum terror, hanc vero par tibi, Pheobe, qui sub figura Paridis latens eum occidisti. Hygin. &c. ant, quod scribit Virgil. Æneid. vi. 57. ‘Dardana qui Paridis direxti tela manusque Corpus in Æacidæ.’

6 *Thetidos marinæ*] Achillis erat mater Thetis, filia Nerei Dei marini. I. Od. 8.

7 *Dardanas turres*] Dardanus Jovis filius ex Electra Atlantis filia ab

Africa venit in Asiam, conseditque in regione Hellesponto vicina. Ibi Dardanum urbem condidit, quæ postea Troja a rege Troë dicta. Virgil. Æneid. VIII. 134. ‘Dardanus Iliacæ primus pater urbis et auctor.’

Tremenda Cuspide] Ex Homer. Il. T. sub finem; hastam Achilles paternam gerebat gravem et ingentem, quam crisperare aut vibrare solus moverat; a Chirone incisam, ad cædem heroum.

9 *Ille, mordaci velut, &c.*] Casus Achillis gravis et magnus, quemadmodum corpus et animus magna fuerunt. Sic de Entello Virgil. Æneid. v. 447. ‘Ipse gravis, graviterque ad terram pondere vasto Concidit: ut quondam cava concidit aut Erymantho Aut Ida in magna radicibus eruta pinus.’

10 *Impulsa cupressus Euro*] Velut ingens arbos vi ventorum prostrata.

Procidit late, posuitque collum in
Pulvere Teucro.

Ille non, inclusus equo Minervæ
Sacra mentito, male feriatos
Troas et lætam Priami choreis
Falleret aulam :

15

*vel cypressus Euro dejecta, late procubuit, cervicemque demisit in pulvere Trajano.
Ille non clausus equo sacra Palladis simulante decepisset Trojanos perperam otian-
tes, et aulam Priami saltationibus gaudentem: sed aperte in expugnatos innitis,*

*****

codd. Bentleii et Mentel, *aut impressa*. Et sic Cuning.—11 Præpositio in abest a nonnullis codd. Lambini, Pulmanni Hunn, Beller. et Diesth. plerisque Cruquii, Lips. 2. a m. pr. Lips. 3. Franeq. Venett. Locher. Ascens. Basili. Muret. Fabr. Steph. Rutgers. Sed rectius adest in duobus Vatt. Faern. et Jannoc. Lambini, Pulmanni Gemblac. 1, 2. duobus Blandd. Cruquii, optimis Torrentii, et Bentleii, Lips. 1. 2. Alt. 1. 2. Dess. 1. 2. Helmstad. item edd. Lamb. Cruq. Torrent. Heins. Fab. Dacer. Baxt. Bentl. Cuning. Sanad. Jones. Francis. Towers. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd.—13 ‘Post non ponendum comma, non post Ille; ut sit, Ille non falleret Troas, inclusus equo, &c.’ Jani. Ita Mitsch. Bipont. &c. Ille, non in-

NOTÆ

11 *Posuitque collum in Pulvere Teucro]* 11. Od. 7. 12. similem dictio-
nem vide, ibique Not. Hic Noster
indicat Achillem cecidisse in Trojano
campo et certamine: quod idem scri-
bit Ovid. Met. XII. Fab. ult. ubi
Apollo Paridi, ‘Ostendens sternen-
tem Troica ferro Corpora Peliden,
arcus obvertit in illum, Certaque le-
tifera direxit spicula dextra.’ Ita-
que ‘non indecoro pulvere sordidus’
occubuisse. Alii vero, cum ad nup-
tias Polyxenæ contendeter, in tem-
plo Apollinis sagitta in calce percus-
sum a Paride post illius Dei simula-
crum latente.

12 *Teucro]* Pro ‘Tenerio.’ Teneri
dicti sunt Trojani, et Troas ac Troja
Teneria, a Teucro (non illo Græco,
Ajacis fratre) Phrygiae rege, cuius
filiam duxit Dardanus, eique in reg-
num successit.

13 *Ille non, inclusus, &c.]* Adverte
quam extollat Achillis fortitudinem,

ut eo majorem paret gloriam victori
ejus Phœho. Quod si, inquit Poëta
noster, vixisset Achilles, nequaquam
opus Græcis fuisset machina illa, seu
equo ligneo, quem placandæ Minervæ
causa fabricatum illi mentiti sunt:
sed aperto Marte, absque dolis aut
insidiis, Trojam ac Trojanos debellat-
set. Vide Virgil. Æneid. II. ‘Votum
pro redditu simulant.’

14 *Male feriatos]* Imprudenter ac
intempestive abjectis armis festa ce-
lebrantes, dum suis adhuc cervicibus
incubaret hostis. Virgil. Æneid. II.
15. ‘Nos abiisse rati et vento petiisse
Mycenas. Ergo omnis longo solvit se
Teueria luctu. Panduntur portæ,’ &c.

15 *Lætam choreis, &c.]* Aulam regis
totamque urbem choreis et lætitiae
vacantem, cum tamen extrema instar-
rent fata. Virgil. Æneid. II. 234.
‘Dividimus muros et mœnia pandi-
mus urbis... Scandit fatalis machina
muros Fœta armis: circum pueri in-

Sed palam captis gravis (heu nefas! heu!)
 Nescios fari pueros Achivis
 Ureret flammis, etiam latentem
 Matris in alvo ;
 Ni tuis victus Venerisque gratae
 Vocibus, Divum pater annuisset

20

heu nefas, heu! infantes cremasset ignibus Græcis, ne non ventre materno inclusos; nisi Deorum pater tuis ac Veneris jucundæ precibus exoratus concessisset

*****

clusus, &c. Bentl. Wakef. Comb. et Kidd.—17 *Sed palam captos Acr.* Bentleii Petrens. pro var. lect. Francq. Lips. 4. Venet. 1492. Locher. Ascens. Refferretur hoc ad *pueros* vs. 18. *victor*, pro *captis*, nonnulli Lamb. unus Torrent. Bentleii Magdal. et Bodl. 1. 2. ‘Manifestum glossema ad explicandum *captis gravis.*’ Jani. Bentleii Galiens. *raptor:* ‘aperto errore e lectione *captos*, legisse bello Acronem et Comm. Cr. colligebat With. ex eorum nota: ‘aperto semper bello Achilles gravis.’ Sed quis hoc illi det? *cæsos* conj. idem With. qui et suspicatur, *Sed palam captis Phrygibus, nefas, heu.* Conject. ap. Jones. *captis.* Quonodo tam bona et præclara lectio, *captis*, Bentleio aliisque displicere potuerit, nondum assequor.’ Jani.—19 Commentator Cruq. omnes Torr. præter unum, Pulmanni Hunn. et Gemblac. 1. 2. dno Bersm. Bent. leii Græv. Leid. Zulich. Petrens. Magdal. Gal. et Vigorn. Brod. Gott. Mentel. Lips. 1. 3. Dess. 2. Helmst. Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Venett. Torrent. Baxt. Bentl. Burm. Cuning. Jones. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. *latentem*; Vulgg. *latentes*. Lambinus quidem et Crnq. nil referunt de suis codi. ‘Sed præter auctoritatem librornm, longe exquisitus est *latentem* quam *latentes* etiam ob locum Hom. Il. Z. 57–60.’ Jani. Locher. *luitantem*; Zarot. *latente*; Pulmanni Gemblac. 1. unus Torrentii.—21 ‘Pro *victus, flexus* antiquiss. Bland. Crnqii, unde recepit Bentl. quia, qui annnat, eo ipso flectatur (hand dubie ob inclinatum cervicem); quo vix quicquam miserius dici poterat. Arridebat etiam Cruquio, quia esset verbum blandius minusque imperiosum, quod equidem non capio. Multo doctior et venustior lectio *victus*; et *flexus* manifestum glossema, qua ratione est in Comm.

NOTÆ

nuptæque puellæ Sacra canunt,’ &c. Ibid. vs. 248. ‘Nos delubra Deum miseri, quibus ultimus esset Ille dies, festa velamus fronde per urbem.’

17 *Sed palam captis, &c.]* Sic belle exprimit Horatius indolem Achillis, ut et Epist. ad Pisones, vs. 122. ‘Si forte reponis Achillem; Impiger, iracundus, inexorabilis, acer, Jura neget sibi nata, nihil non arroget armis.’

19 *Etiam latentem Matris in alvo]* Apud Homer. Iliad. Agamemnon

præcipit Menelao ne parcat eni quam Trojanorum, neque ipsis infantibus materno utero inclusis.

21 *Ni tuis victus, &c.]* Apollo et Venus Trojanis faventes apud Jovem supplicarunt, ut, quoniam in fatis erat Trojan exscindi, saltem perempto inexorabili Achille, licet *Æneæ* ac sociis aliquot e Græcorum evadere manibus, atque novam gentem urbemque feliciori augurio condere in Italia. Vide *Æneid.* 1. 233. et seq. vs. 260. et seq.

- Rebus *Aeneæ* potiore ductos
Alite muros.
Doctor argutæ fidicen Thaliæ 25
Phœbe, qui *Xantho* lavis amne crines,
Dauniæ defende decus Camœnæ,
Levis Agyieu.

Aeneas laboribus mœnia felicioribus auspiciis exstructa. O Apollo citharista, Thalie bene canentis eruditior, qui Xantho flumine lavas capillos, imberbis Agyieu,

Crnq. et Pulmanni Beller.' Jani.—25 'Ductor tres Torrent. Bentleii Regin. et Vigoïn. Lips. 2. a m. pr. et Lips. 4. Torrentio valde arridet hæc lectio, ob notam appellationem Apollinis Μούσηγέτον. Sed primum durius ideo dicetur Phebus ductor Thaliæ; deinde ad sententiam convenientior h. l. notio doctoris, quam dñctoris; denique ingratum etiam Ductor statim post *Ductos* vs. 23. Argutæ, i. e. canoræ, (III. Od. 14. 21.) vulgaris lectio. Sed Argivæ tres Torrent. Bentleii Græv. et Leid. pro var. lect. Lips. 3. 4. Burm. Sivr. Mirifice etiam Bentleio placet. Est hand dubie unice vera lectio, quæ et pulcherrimam antithesin proferat, et ad sententia elegantiam necessaria sit. Facile ex Argunæ in MSS. factum Argutæ.' Jani. Porro Argeæ emend. Cuning. Sanad. et sic etiam Towers et Francis.—26 Commentator Cruquii, *lavit amne crinis*.—28 *Lenis Acron*, (enm Schol. 'lenis in verbis,') et Alt. 2. *Lætus antiquiss*. Bland. Crnqnii; *Lærus* var. lect. ap. Jones. *Agyieu*, *Ageu*, *Agileu*, *Agyleu*, *Agilleu*, *Agilleie*, variantes ap. Jani. *Agyleu* volebat Mancin. tanquam ab ἀγνίᾳ et λειός. Cruq. præferebat *Agyl-*

NOTÆ

23 *Potiore Alite*] Ex alitum aspec-
tu captari ansicia, alibi notavi. Huc
vero spectat quod æternam fore Ro-
mam credebant Romæ, et apud Vir-
gil. cit. ita spondet Jupiter: 'Impe-
rium sine fine dedi.'

25 *Doctor argutæ, &c.*] Placet qui-
busdam *Ductor*, ut reddatur illud
Græcorum Μούσηγέτης. Verumtamen
nihil mutabit lector sagax.

Thaliæ] Pro qualibet Musarum hæc
ponitur, quæ dicta ἀπὸ τοῦ θάλλεων,
flore; quod Poëtas faciat gloria et
fama florentes.

26 *Qui Xantho lavis amne crines*] Sic III. Od. 4. 'Qui rore puro Casta-
liae lavit Crines solutos.' Capillos anti-
qui in fluviosis aut fontibus lavabant,
seu munditiae seu nitoris angendi
causa. Sensus itaque est: Qui do-
minaris iis regionibus quas rigat Xan-
thus. Porro Xanthus duplex: alter

in Troade, ex Ida monte in Helles-
pontum defluens, qui et Scamander
appellatur a nonnullis. Neque hunc
intelligere istic licet: siquidem in ea
regione Apollo non colebatur. Alter
ejusdem nominis fluvius est in Lycia,
e monte Cadmo scaturiens, Xanthum
que urbem interlnens, Glaucus Plini-
o, Straboni Sirbis dictus, vulgo etiam
Sirbi; quem sane designat hic
Horatius, qui, loco supra citato, de
eodem Apolline dixit: 'qui Lycæ
tenet dumeta.' Sunt qui alludi pu-
tent ad vocem ξανθὸς, flavus, eo quod
Apollinis flava cæsaries celebretur.

27 *Dauniæ defende decus Camœnæ*] Mihi patrocinare: cui 'spiritum et
carminis artem dedisti,' 'nomen' et
'decus' tribue, defende, amplifica;
pariterque gloriam Latinæ poëseos.

Dauniæ] Vel, per Synecdochen, in-
tellige totam Italianam, cujus pars est

- Spiritum Phœbus mihi, Phœbus artem
Carminis nomenque dedit Poëtæ. 30
Virginum primæ, puerique claris
Patribus orti,
Deliæ tutela Deæ, fugaces
Lyncas et cervos cohibentis arcu,

fuere gloriam Musæ Apulæ. Apollo mihi ingenium, Apollo facultatem poëeos et ratis appellationem tribuit. O puellæ primariae, et pueri illustribus parentibus nati, clientes Deæ Deliæ, quæ timidos Lynæus et cervos acu prosternit, custodite

*****

leu; et sic Burm. Vid. Strab. v. p. 220. Harl. 1. 2. 4. 6. Agileu; Harl. 3. Agyeu; Harl. 5. Agyieu.—29 Nova hinc Ode ap. Sanad. et Sivr.—31 Vir-

NOTE

Daunia, sive Apulia a Danno rege appellata; hodie, *la Capitanata*. De ea jam 1. Od. 22. et 11. Od. 1. Vel respexit noster Poëta suam patriam, adeoque suam Musam Apollini commendat. Sic ‘Calabras Pierides’ pro Enniana poësi; ‘Ceiam Camœnam’ pro Simonidea; ‘Teiam Musam’ pro Anacreontica, ante dixit. Ergo et hic ‘Dauniam Camœnam’ pro Vennsina; quia Venusim infinitibus est Apulæ sive Dauniæ, quæ in urbe natus Horatius.

28 *Levis*] Sive *læris*, *λεῖος*, *politus*, *imberbis*, utpote juventute florens perpetua. Talis enim colitur Apollo.

Agyieu] *Ἄγυια, vicus, via*. Hinc Apollo ‘*Ἄγυιεύς*’, eo quod in viis coleatur, et columnæ Apollini sacræ pro foribus starent. Eustath. Sive Dorico isto vocabulo significantur columnæ in coni formam desinentes, Apollini vel Baccho sacræ, quas ante fores aedium pridem erigebant. P. Bembus ex Snida. Macrob. Saturnal. 1. 9. ‘Apud Græcos Apollo ‘*Ἄγυιεύς* nuncupatur, quasi viis præpositus urbanis: illi enim vias, quæ intra pomœrium sunt, *ἄγυια* appellant.’

29 *Spiritum Phœbus*, &c.] Hactenus Poëta laudat invocatqne Apollinem: jam quæ ab illo afflatus condit Car-

mina, prædicat, ac rite et religiose canenda præcipit. *Spiritum*, venam divitem, Epist. ad Pisones: *artem carminis*, ingenium non rude, sed arte exelutum, ibid. vocat.

31 *Virginum primæ*, &c.] Julia Augusti filia, Marcellæ Marcelli et Octaviae sororis Augusti filiæ: vel Julia et Agrippina neptes ex Agrippa et Julia.

Puerique, &c.] C. L. nepotes Augusti. Hæc Lambinus certe dormitans. Immo compellat Horatius virginæ quasque nobiles, ac pueros prætextatos, a quibus ex more Carmen Sæculare concinendum erat: nt amplius deinde suo loco dicam, nimirum in Carmine Sæculari, post Epodos.

33 *Deliæ tutela Deæ*] Hujus enim erant in clientela seu tutela, ejusque landes celebrare consueverant. Vide 1. Od. 21.

Deliæ] A Delo insula, ubi nata et præcipue observata Diana. Vide III. Od. 4. 64. Catull. ‘Dianæ sumnis in fide Puellæ et pueri integri.’

34 *Lynças et cervos cohibentis arcu*] Venatione gaudentis, ferasque sagittis et areu vulnerantis occidentisque. Lynx, acentissimi visus animal, instar leopardi distinctum maculis, vernaculae *once*, vel, *lunce* vocatur. Lupum

Lesbium servate pedem, meique Pollicis ictum;	35
Rite Latonæ puerum canentes,	
Rite crescentem face Noctilucam,	
Prosperam frugum, celeremque pronos Volvere menses.	40
Nupta jam dices, Ego Dis amicum, Sæculo festas referente luces,	

mensuram Sapphicam et pollicis mei sonum: rite celebrantes filium Latonæ, rite Diana lumine augescentem, frugibus propitiam, fluxis mensibus evolwendis promtam. Aliquando connubio juncta dices: Ego poëta Horatii versibus eruditæ

*****

gines primæ Alt. 2.—35 Dess. 2. Lesbium servare.—37 Helmstad. colentes.—38 Codd. Marcil. Sax. Gott. Mentel. Lips. 1. 2. 3. 4. Helmstad, a m. pr. Venet. 1478. et Mediol. 1477. 1486. noctiluca, tanquam jungendum cum face. Pulmanni Hunn. noctilucam.—39 Prospera Gott.

NOTÆ

cervarium aliqui dicunt; jure, an injuria? Vide Gesner. de Quadruped. Plin. xxviii. &c. De iis jam 11. Od. 13. vs. ult.

35 *Lesbium servate pedem, &c.]* Sapphici mei Carminis observe mensuram, et ad meæ lyræ sonum voces et cantus vestros aptate diligenter. Sappho, e Lesbo insula, nomen dedit et originem Sapphico Carmini. Vide II. Od. 13. cit. ibique Not.

Meique Pollicis ictum] Quasi pulset ipse citharam, hæc ait, ac veluti chorioidascalus, exemplo Græciae Lyricorum. Theod. Marcil.

37 *Rite]* Ex ritu antiquo et solenni.

38 *Crescentem face Noctilucam]* Diana eadem que Luna, nocte lucens, *νυκτιλαμπτὴς* Simonidi apud Dionys. Halic. Incrementa lucis ac decrementa singulis mensibus habere cognoscitur: orbem suum conficit diebus circiter 28. unde ‘menses pronos celeriter volvere’ dicitur mox. Cic. de Nat. Deor. II. n. 68. ‘Luna a lucendo nominata: eadem est enim Lucina. Ita-

que, ut apud Græcos Diana eamque Luciferam, sic apud nostros Junonem Lucinam in pariendo invocant. Quæ eadem Diana omnivaga dicitur, non a venando, sed quod in septem numeratur tanquam *ragantibus*. Diana dieta, quia noctu quasi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quod ii maturescunt aut septem nonnnquam, aut, ut plerumque, novem Lunæ cursibus: qui, quia mensa spitia conficiunt, menses nominantur.’

39 *Prosperam frugum]* Frngibus vegetandi vim humore suo impertit Luna.

41 *Nupta jam dices, &c.]* Cum nupta olim eris, tum non sine gaudio dices: Ego pridem adolescentula et virgo Carmen Sæculare ab Horatio compositum recitavi cum meis aequalibus. Hoc ideo ait, quod ea veteribus opinio inoleverat, connubium celerius ac felicius iis provenire, a quibus Sæculare Carmen, in honorem scilicet Apollinis ac Dianæ, decantatum fuisse in Ludis Sæcularibus.

42 *Sæculo festas referente lucees]*

Reddidi carmen, docilis modorum
Vatis Horatî.

cecinī carmen gratum Numinibus, quando sēculum reduxit dies solemnes.

NOTÆ

Quanto apparatu, quanta lætitia ce-
lebrarentur Ludi Sæculares, dicam
in Carmine Sæculari. Tunc feriari
omnes, et hilaritati sacrisque operam
dare jubebantur.

ODE VII.

AD TORQUATUM.

Hortatur Manlinm Torquatum, fortasse filium illius, enjus Consulatu natus
est Horatins, uti verno jam tempore dulcia carpat, cum vitæ spatiū sit et
breve et incertum.

DIFFUGERE nives, redeunt jam gramina campis,
Arboribusque comæ :
Mutat terra vices, et decrescentia ripas
Flumina prætereunt :

*Abierunt nives, jam agris herbæ renascuntur, et frondes arboribus. Terra mu-
tat conditionem: atque fluvii imminuti labuntur juxta ripas. Gratia cum Nymphis*

Ode decima tertia Libri primi in Ed. Sanad. Epigraphe in codd. Tor-
rentii, *Ad Manlium* (s. *Mallium*) *Torquatum verni temporis descriptio et de*
mortalitate. In Venet. Locher. et Ascens. *Ad Torquatum de liberalitate, ex*
male intellectis vs. 19. 20. Alt. 2. *Ad Plancum.* Vid. Var. Lectt. ad vs.
23.—1 Harl. 2. *redeunt j. g. terris.*—3 Codd. vett. ap. Mancin. *descendentia* ;

NOTÆ

Hæc Ode est Diclos Distrophos. Primus quisque versus est Hexame-
ter Heroicus, alter est Dactylicus Archilochius Dimeter, constans duo-
bus Daetyleis et una syllaba.

1 *Diffugere nives*] Hæc Ode simile prorsus argumentum habet atque quarta lib. i. dictiones pares, ingenii tamē Horatiani fœnunditate grata m̄ varietatem indutas. Scripta est ad Manlium Torquatum, qui fuit Consul anno urbis 689. atque sub eo natum volunt Poëtam nostrum.

3 *Mutat terra vices*] Terra, prius h̄ymali constricta gelu m̄estaque, jani solvitur grata vice veris et Fa-

voni, jucundamqne experitur amœnitatem.

Decrescentia ripas Flumina prætereunt] Salmasius legit *recresentia*: alii *decresentia* explicant, valde crescentia, scilicet liquatis nivibus; sicque ripas suas transiliunt ac superant: quoniam, inquinunt, hyenis nives inennte vere liquescunt et fluvios augent. Pace tamen tantorum viro-rrum aliter interpretari placuit, hoc verius quo simplicius, nec lector refragabitur, ut spes est. Sensus est: Flumina ante nivium aquis aucta et ripas supergressa, jam ad eas redierunt, euntque et fluunt præter, id est

- Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet 5
 Ducere nuda choros.
 Immortalia ne spes monet annus, et alnum
 Quæ rapit hora diem.
 Frigora mitescunt Zephyris, ver proterit æstas
 Interitura, simul 10
 Pomifer autumnus fruges effuderit, et mox
 Bruma recurrit iners.
 Damna tamen celeres reparant cœlestia lunæ :
 Nos, ubi decidimus,

ac binis sororibus non veretur nuda choreas celebrare. Annus, et hora quæ gratum diem afferat, immortalitatem sperare vetat. Hyems temperatur Zephyris: vernam tempestatem absumit æstiva similiter peritura, posteaquam Autumnus fruges produxit, statimque pigra redeunt frigora. Luna tamen cito resarcunt detimenta

Salmas. emend. *rcrescentia*; conject. ap. Jones. *succrescentia*.—4 Sanad. Sivr. Towers. et Francis. *præter eunt*.—7 Lips. 3. *moret pro monet*. Duo codd. Torrentii, Bentleii Græv. pro v. l. Harl. 3. Alt. 2. Franeq. Lips. 3. pro v. l. et Helmst. a m. pr. et *album*. ‘Alienum ab hoc loco epitheton.’ Jani.—8 Bentleii Vigorn. *polum pro diem*. ‘*Annus, Hora, Ver, Æstas, Autumnus, majusculis literis, recte*’ Jani.—11 Bonfin. emend. *ut fuderit*; unde Ascens. *ac fuderit*, improbante Jani. *effuderit* Dess. 2.—12 *Bruma recurret nonnulli codd. Lambini*, Lips. 3. cmm edd. Lamb. Bonfin. Stepl. Heins. et Sivr. *Bruma recurrit* quatnor Lambini, omnes Cruquii, Torrentii, Fabricii, Bentleii, Bersmanni, et Jani, Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Venett. Locher. Ascens. Basilli. Murret. Fabr. Brnt. Rutgers. Fab. Dacer. Bentl. Bond. Schrevel. Delph. Cuning. Baxt. Sanad. Jones. Gesn. Zeun. Jani, Bipont. Mitsch, Francis, Talbot, Pinc,

NOTÆ

secundum ripas, nec ultra suum al-
veniunt feruntur aut exundant.

5 *Gratia cum geminis sororibus*] Gratiae tres, Aglaia, Thalia, Euphrosyne.

6 *Nuda*] Ob calorem veris, vel ob rationes alibi allatas. Vide 1. Od. 4. et 20. Item 111. Od. 19.

7 *Monet annus, &c.*] Tempus fluxum vitam nostram pariter effluere et absumi docet. 11. Od. 18. ‘Truditur dies die.’

9 *Zephyris*] Ventis tepidis, ‘veris comitibus.’ Vide 111. Od. 1. 24. et infra Od. xii. hiujus libri.

13 *Damna tamen celeres, &c.*] Luna

quidem suum orbem novo curriculo remetiens reparatnr, fitque iterum plena quæ interierat: cit. 11. Od. 18. ‘novæque pergunt interire lunæ.’ At nos mortales cum semel interiimus, haud amplius reparamur aut reviviscimus. Moschus Idyll. III. Bionis deflens interitum: ‘Hei! hei! malvae in hortis, apium, anethum, cum interiere, tamen renascuntur postea,’ inquit: ‘nos vero qui magni, fortes, sapientes, ubi primum mortui sumus, obscuri in terra somnum dormimus longum, infinitum,’ μάλα μακρόν, ἀτέρμονα, νήγυρετον ὄπνον, &c.

<p>Quo pius Aeneas, quo dives Tullus et Ancus, Pulvis et umbra sumus.</p> <p>Quis scit, an adjiciant hodiernæ crastina summæ Tempora Di superi?</p> <p>Cuncta manus avidas fugient hæredis, amico Quæ dederis animo.</p>	15 . . 20
--	--------------------

cæli: at nos simul ac devenimus eo quo bonis Aeneas, Tullus opulentus atque Ancus deciderunt, sumus duntaxat ciniſ et umbra. Quis norit utrum cœlestia Numinæ diem crastinam hodiernæ sint additura? Quæ genio benigne indulseris, hæc

Towers, Wetzel, Wakef. et Kidd.—15 *Quo pater Aeneas nonnulli Lamb.* antiquiss. Bland. Crnq. unus Torr. Harl. 2. 3. 4. Lips. 3. pro var. lect. 4. Alt. 1. Bentl. Græv. a m. pr. Regin. Magdal. Battel. et Bodl. 1. 2. et sic Bentl. et Kidd. ‘Facile ex Virgilio illatum a librariis oscitantibus τὸ πατέρα. Cum auctoritate præstat pius, tum huic sententiae aptius est.’ Jani. *Tullus dives et A. complures codd.* ut Harl. 2. 3. 4. Mentel. Helmst. Alt. 2. Lips. 1. item Venett. Locher. Basill. et Ascens. Lambinus et Crnq. nil de suis referunt. Editores fere comma ponunt post *dives*, ut Mur. Fabr. Lamb. Crnq. Fab. Heins. Steph. Rutg. Dacer. Cun. San. Contra Bentl. et Jones. distinguunt post *Tullus*. ‘Nulla sane satio est, cur alterntri regi potius tribuatur epitheton. Est illud ab utrumque referendum. Qua ipsa etiam de causa prætuli antiquum verborum ordinem, *dives T. et A.* quem habent Acr. Porphy. sex Torr. duo Bersm. ceteri Bentl. Lips. 2. 3. 4. Alt. 1. Dess. 2. hand dubie etiam multi Lamb. et Crnq. Et sic Baxt. et recentt. *pauper et Ancus conj.* Bentl. non capiens, quo nomine *dives* fuerit. Et quid quæso faceret ad præsentem sententiam notio paupertatis? *divus et A.* conject. ap. Jon. Jani. *Quo præter Aeneas et dives* Vet. Comb.—17 Qui Mentel. Dess. 2. et Cuning. *ritæ pro summae* Harl. 1. 4. 6. duo Vatt. Faërn. Jannoc. Torn. et Farn. ap. Lambinum, antiquiss. Bland. Crnqii, plures Torrentii, Pnlmanni Hunn. Gemblae. 1. 2. et Diesth. Brod. unus Bersmanni, Lips. 3. 4. Altt. 1. 2. Dess. 2. Venett. 1492. Locher. Ascens. *tempora ritæ Crastina Di superi* Dess. 2.—19 Bentl. conj. *aridi*; et sic edidit Cuning. improbante Jani. ‘Optime Poëtae menti convenient lie locus, si pro hæredis reponatur hæredit in hunc modum: *Cuncta manus avidas fugient, hærebit amico Quod dederis animo.* Huius emendationi etiam favent, vel potius eam confirmant duo codd. quos mihi contigit videre in Biblioth. Regia, Paris. In uno legitur: *Cuncta*

NOTÆ

15 *Quo pius Aeneas]* Ad Inferos nempe. Sensus est: Non pietas Aeneam, non opes Tullum Hostilium, non Ancum Martium virtus ac fortitudo a morte vindicarunt: quis ergo sibi spondeat immortalitatem? Aeneas fama super æthera per Virgilium notus. Tullus, et Ancus, ille tertius, hic quartus Rex Roman. Liv. lib. I. Dionys. Halicarn. lib. III. &c.

16 *Pulvis et umbra sumus]* Euripid.

‘Ανθρωπός ἔστι πνεῦμα καὶ σκιὰ μόνον, Homo est fatus et umbra tantum. So-phocles in Ajace, Εἴδωλα καὶ κούφην σκιὰν, Simulacra et levem umbram homines appellat: Anacreon δλίγην κό-vu, exiguum pulverem. Jacob. Apost. Epist. IV. 15. Ἀττίς πρὸς δλίγον φαι νομένη, καὶ ἐπειτα ἀφανιζομένη. Vapor modico apparet et mox evanescens.

17 *Summae]* Numero dierum quos viximus. Quidam cod. leg. ritæ.

Cum semel occideris, et de te splendida Minos
 Fecerit arbitria;
 Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
 Restituet pietas.
 Infernis neque enim tenebris Diana pudicum   25
 Liberat Hippolytum;
 Nec Lethaea valet Theseus abrumpere caro
 Vincula Pirithoo.

avaras manus hæredis effugient: postquam interieris, et Minos de te iudicium ultimum protulerit; nec stirps nobilis, nec eloquentia, nec pietas reparabit te, o Torquate. Enimvero neque Diana castam Hippolytum eximit Inferorum caligine; nec Theseus dilecti Pirithoi catenas infernales potest solvere.

manus avidas fugient; hærebis amico Quæ dederis animo. In altero, eodem modo extat textus, sed in hærebis, s̄ mutatum est in t̄a secunda manu. Huic Ms. adjuncta est glossa, in qua distinete legitur hærebit, quod explicatur: ‘illud tuum erit.’ Waddel.—21 Salmas. conj. splendide, ut ad Torquatum pertineat. Vid. Syllog. Epist. tom. II. p. 570.—23 Nou te, Plance genus Alt. 2. Vid. Variet. in Epigraph.—24 Eripiet pietas Alt. 2. Restituit pietas codd. ap. Cuning. Restitut pietas emend. Cuning.—26 Idem Cuning. emend. Liberet Hippolytum.—28 Perithoo Lips. I. 2. 4. Venet. 1492. Locher. et Ascens. Peirithoo Torrent. et Hyl. Pyrithoo Lips. 3.

NOTÆ

21 *Splendida arbitria*] Non male Heinsius interpretatur, *gravia, majesticis plena: veteres Interpretes æque bene, vera et manifesta.*

Minos] Apud Inferos judex. Vide I. Od. 28. II. Od. 13.

25 *Infernus neque enim, &c.*] Morte nec liberant Dii sibi dilectos. Diana non Inferis eripit Hippolytum, castitatis fama inclytum. Vide Ovid. Met. xv. Senec. Trag. Hippolyt. &c. Hic Thesei et Hippolytæ Amazonis filius, cœlibem vitam ac venationis studium colens, et hinc Dianæ carus, interpellantem de stupro Phædram novercam strenue repulit. Hæc illum apud Theseum detulit, quasi ipse ad flagitium pellexisset. Hippolytus fugiens iratum patrem currum consequendit: at equi phocis exterriti currum et ipsum aurigam per devia trahentes discerpserunt, nomenque fecerunt Hippolyti, ab Ἱππος, equus, λεω, dis-solvo. Extinctum tamen Dianæ pre-

cibus incolumitati pristinæ restituit Æsculapius: unde Virbium se voluit appellari, quasi bis virum. At demum fato omnibus communi functus recessit. Quapropter ab Inferis minime libratum dicit Horatius. Vide Gell. x. 16.

27 *Lethæa*] Lethe fluvius Inferorum pro ipsis Inferis ponitur frequenter.

Theseus] Hic filius Ægæi regis Athenarum tot egregiis facinoribus insignis, ut pro Hercule habitus sit: Pirithoum præcipua coluit amicitia, conitemque assumisit ad Inferos profectus rapiendæ Proserpinæ causa. Porro ab Hercule ex Inferis ereptus secum voluit Pirithoum attrahere. Hic vero superveniente terræ motu ab eo distractus ac diremus ibidem vinculis constrictus mansit. Plutarch. in Vita Thesei. Diodor. Sicul. v. 5. &c.

28 *Pirithoo*] Ixionis ille filius, ope Thesei Centauros vicit, &c. Vide III. Od. 4. in fine, ibique Not.

ODE VIII.

AD C. MARTIUM CENSORINUM.

Apud virum Consularem Cañque Cæsaris familiarem, C. Martium Censorinum, excusat se, quod pro temnitate sua Carmina vice strenæ (haud contemnendam tamen manus) ei mittat.

DONAREM pateras grataque commodus,
Censorine, meis æra sodalibus:
Donarem tripodas, præmia fortium

O Censorine, crateras et jucunda ex ære vasa ultro darem sociis meis; darem

*****

Ode prima Libri quarti in Ed. Sanad.—1 Pro *commodus, commodis* quidam Lamb. omnes Torr. (cui probatur), Lips. 1. a m. pr. Lips. 2.4. Franeq. Alt. 1. Venet. 1492. Vet. Comb. Locher. Basill. *commodus* Acr. duo Vatt. optimi et quinque alii Lamb. tres Bland. Crnq. omnes Pulm. et Bersm. Harl. 1. 2.3.4. 5. 6. Lips. 1. a m. s. Lips. 3. Alt. 2. Mentel. Helmst. Dess. 2. Et sic Ascens. Mur. Fabr. Steph. Heins. Rutg. Lamb. Cruq. Fab. Dacer. Bentl. (e suis), Baxt. Cun. San. Joues. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et

NOTÆ

Metrum est idem quod 1. Od. 1.

1 *Donarem pateras, &c.]* Non abs re Theodorus Marcilius existimat Oden hanc munus esse Saturnalitum: sive Saturnalibus, quo tempore amici munera invicem missitabant, missam Censorino. C. Martius ille Censorinus Consul fuit cum Asinio Gallo ann. U. C. 746.

Pateras] Varro lib. iv. de Ling. Lat. ‘In poculis sunt pateræ,’ inquit, ‘a patendo dietæ.’ Gallice *une coupe*. Ejusmodi pocula argentea in sacris adhibebantur: dono etiam dabuntur. Plaut. Amphitr. Scen. 1. ‘Post ob virtutem hero Amphitroni patera donata aurea est, Qui Pterela potitare rex solitus est.’

Commodus] Benignus, facilis, liberalis. Quidam legunt, *commodis*, sed perperam.

2 *Æra]* Vasa ex ære capacia, lebetas, Gallice *cuvettes*, quæ multipli erant usui.

3 *Tripodas]* Mensas vel sellas aliqui dicunt fuisse; alii, ansatas ollas: tripodas certe appellarunt, quod terminis pedibus infima pars sustineatur, inquit Athien. mox citand. Ceterum apud priscos tripodum genera duo fuere, quæ anbo lebetas aliquando nominarunt: alterum caldarium, quod igni admovebatur, ideoque dicebatur ἐμπυριβήτης, et λοετροχός, quo utebantur ad calefaciendam aquam litoris: alterum fuit genus tripodis poculum, de quo Homerus: ‘Ἐπτ’ ἀπύρους τρίποδας, In his miscebatnr vinum ac temperabatur. Utiles erant etiam adornandis ædibus: et quia non igni adhibebantur, ἄπνοι dicti: atque hormm auriti quidam extitere. Athen. II. 2. ubi et ait, in Bacchi certaminibus præmium victoris tripodem fuisse. Tripodas apud Græcos mercedem datam rei fortiter gestæ ac virtutis, constat ex Homero variis locis: forte quia, velut symbolum,

- Graiorum ; neque tu pessima munerum
 Ferres, divite me scilicet artium 5
 Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas ;
 Hic saxo, liquidis ille coloribus,
 Solers nunc hominem ponere, nunc Deum.
 Sed non haec mihi vis ; nec tibi talium
 Res est aut animus deliciarum egens. 10

tripodas, Graecorum strenuorum munera ; tu vero non minima acciperes, si opulentus forem artibus quas provexit vel Parrhasius vel Scopas ; alter lapide, coloribus alter peritus effingere modo virum modo Deum. At mihi facultas ista non adest : nec res tua familiaris, vel animus tuus indigent istis deliciis. Versibus delectaris :

Kidd.—4 Mediol. 1477. *pessima munera*.—6 Cuning. emend. *Quas aut P. prodidit*.—7 In quibusdam vett. *pingere pro ponere*, ex glossa. Vide Nie. Heins. ad Ovid. Art. Am. III. 401. et Burm. ad Ovid. Met. x. 516.—8 ‘*Sollers* scribendum, ut hic etiam tres Blandi. Cruq. aliique boni codd. Festus : ‘*Sollo Osce* dicitur id, quod nos totum vocamus ; *sollers* etiam, in omni re prudens :’ quasi, totus in arte.’ Jani.—9 Multi codd. nt Harl. 2. 3. 4. 6. Pulmanni Gemblac. I. 2. Beller. et Diesth. Gott. Lips. I. 3. item Zarot. Mediol. tres, Basil. Fabric. Mur. Torrent. Rutgers. Bond. Delph. et Schrevel. *non tibi*. Antiquiss. Bland. Cruquii, duo Bersimanni, Pulmanni Hunn. Bentleii Græv. Regin. et alii, Lips. 2. 4. Dese. 2. Franeq. Mentel. Alt. I. 2. Helmstad. Venett. Locher. Ascens. Lamb. Cruq. Fab. Dacer. Bentl. Baxt. Cuning. Sanad. Jones. Jani, Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd.

NOTÆ

firmitudinem animi ac robur corporis stabilitate sua tripus exhibebat. Virgil. Æneid. ix. ‘Bina dabo argento perfecta atque aspera signis Poenula ... Et tripodas geminos.’ Vide Cœl. Rhodig. VIII. 15.

6 *Parrhasius*] Florebat hic anno ante Christum 400. Pictor insignis Zeuxidi coetaneus, ‘quorum prior luminum umbrarnmq[ue] invenisse rationem, secundus examinasse subtilius lineas traditur,’ inquit Fab. Quintil. XII. 10. Plinii autem XXXV. 10. ‘Parrhasius descendisse in certamen cum Zeuxide traditur. Et cum ille detulisset uvas pietas tanto successu, ut in scenam aves advolarent, ipse detulisse linteum pictum ita veritate repræsentata, nt Zeuxis alium iudicio tumens flagitaret tandem remoto linteo ostendi picturam, atque, intellecto errore, palmam concederet, in-

genno pudore, quoniam ipse volucres fecellisset, Parrhasius autem se artificem .... Parrhasius Ephesi natus primus symmetriam picturæ dedit : primus argutias vultus, elegantiam capilli, vennstatem oris, confessione artificum, in lineis extremis palmarum adeptus,’ &c. Vide Athcn. XII. 11. et lib. xv. 10.

Scopas] Eximus ille statuarins vixit anno ante Christum 430. aut circiter. Pausanias in Coriuth. ait Parium fuisse Scopam, et saxei Herculis meminit ab eo cœlati. Ejus quoque celebrantur Venus et Phaëton, quæ imagines apud Samothracianam religiose servatæ. Plin. XXXVI. 5. multa alia ab eo signa egregie facta memorat.

9 *Nec tibi talium Res est aut animus deliciarum egens*] Domus tua non eget, immo abundat talibus ornamentis,

Gaudes carminibus: carmina possumus
 Donare, et pretium dicere muneri.
 Non incisa notis marmora publicis,
 Per quæ spiritus et vita reddit bonis
 Post mortem ducibus; non celeres fugæ,   15
 Rejectæque retrorsum Hannibalis minæ;

versus dare possumus, et doni estimationem eloqui. Non statuae marmoreæ publicis inscriptionibus insculptæ, per quas bonis Imperatoribus fato functis redditur spiritus et vita, non Hannibalis fuga præceps minæque retro pulsæ, non sceleratæ

nec tibi.—12 Acr. Porphyr. unus Vat. Torn. aliquie Lamb. Harl. 1. 2. 5. 6. Helmst. a m. s. Venet. 1492. Locher. Ascens. Heins. Baxt. Gesn. et Comb. muneris. Plures Lamb. omnes Torrent. Pulm. et Bersm. tres Bland. Cruq. Bentl. 1. 2. aliquie, Harl. 3. 4. Sax. omnes ap. Jani, Zar. Venet. 1478. Bassil. Fabr. Mur. Lamb. Cruq. Torr. Steph. Rutg. Fab. Dacer. Bentl. Cun. San. Jones. Jani, Mitsch. Wetzel. Bipont. Zeun. Wakef. et Kild. muneris. With. emend. *Donare, est pretium nec leve muneri, improbante Jani.*—14 Lips. 4. et

NOTÆ

nec plurium cupidus est tunc animus. Tabulas pictas et signa apud Romanos in deliciis fuisse, nemo necit. Cicero in Verrem testis locupletissimas, &c.

12 *Pretium dicere muneri [muneris]* Eruditus quisque legit *muneri*; atque interpretantur, pretium facere, ponere, constituere. Quod hic facit Poëta, cum carmen rebus omnibus autefert: dicitque plus valere ad memoriam viri magni propagandam, quam tabulas, signa, statuas, et publica monumenta.

13 *Incisa notis marmora publicis]* Imagines ære vel marmore incisæ, cum epigraphe honorifica in basi, quæ breviter et compendiōse elogia contineat.

Publicis] Quia loco publico et publica auctoritate erectæ et positæ.

Notis] Διὰ σημεῖων: prioribus dun-taxat et majusculis literis ascriptis, ut S. P. Q. R. P. Scipioni Africano P. C. Senatus Populusque Romanus, &c. poni vel ponendum curavit. Observa intelligendas hic statuas mortuo Scipioni erectas. Nam vivus

repudiaverat, et ex Africa reversus Populo Romano erigere volenti obsti-tit ipse per modestiam.

14 *Per quæ spiritus et vita reddit bonis, &c.]* Cic. de Arusp. Resp. ‘Sta-tuae et imagines non animorum si-mulacra sunt, sed corporum.’ At carmen animi virtutes exhibet et re-præsentat. Hinc Ovid. ‘Scinden-tur vestes, gemmæ frangentur et au-rum. Carnina quam tribunt fama perennis erit.’ Et Noster infra II. Epist. ad Augustum: ‘Nec magis ex-pressi vultus per aënea signa Quam per vatis opus mores animique vi-rorum Clarorum apparent.’

15 *Celeres fugæ, Rejectæque retror-sum Hannibalis, &c.]* Quando Hannibal ‘incubans Italiæ,’ ejusque ‘vis-eribus inhærens,’ ‘summotus’ tan-dem et coactus est cito in Africam redire ad opem ferendam Carthagini, eujus portas quatiebat Scipio; qui sic ad hostes traduxit ‘rejectaque minas’ et belli mala atque incommo-da, quibus sui eives antea vexaban-tur. Vide Liv. xxviii. xxix. xxx. Flor. ii. 6.

Non incendia Carthaginis impiae,

Carthaginis incendia magis declarant virtutes illius qui reversus est adeptus titulum

vita bonis reddit.—¹⁷ Versus magnis difficultatibus implicitus, ob confusa et commixta inter se dnorum Scipionum facta. Nihil prasidii est in codd. Igitur oportet vel emendando versui operam dari, vel ita interpretando, ut Horatii honor atqne doctrina vindicetur. Cuning, emendat, *impedia*, quæ explicat tributa, s. vectigalia, Romanis a Poenis pendenda; cum Scipio Carthaginem tributariam fecisset. Ingenii sagacitatem in hac emendatione non desideres; si modo vel tributi mentio valde placere h. l. posset sensui poëtico, vel satis ostendi posset, *impendum* recte pro tributo accipi. Nam ap. Varron. de L. L. iv. extr. item ap. Cic. Brnt. iv. Att. vi. 1. non nisi pro usura, s. auctario est. vid. Ern. Clav. Aptior videtur locus Stat. Sylv. iii. 3. 88. Verum et ibi *impedia* non sunt tributa, sed omnino reditus Principis e provinciis earumque fructibus. Seenti tamen Cuningamini Sanad. et Sivr. probante etiam Jonesio. Quare cum neque emendatio satis bona locum habeat, neque interpretatio reperiri possit, quæ non difficultate labore, facile adducor, ut Bentleio assentiar, qui totum versum delendum censuit; quod sane optimum videtur. Cf. leges criticæ, quas in Excursu ii. ad libr. iii. dedimus. Facile nobis fingere possumus, quomodo indoctus et ineptus Grammaticus, qui audisset, eversam esse Carthaginem a Scipione, non curans, utrum ab hoc, an ab alio, assere versum 17. sibi sumserit: quod profecto probabilis, quam, ab ipso Horatio vel tam turpem errorem profectum, vel veram sententiam tam incommoda, obscura eadem et ambigua, dictione expressam esse, quam non possit non primo adspectu de eversa Carthagine lector quisque nondum occipatus accipere. Accusat Bentl. etiam neglectam in alterius pedis Choriombo Cæsuram, divisumque vocabulum *Carthaginis*, quod in versu Asclepiadeo non ferendum vitium sit. Aliis in versibus talibus Horatii, ubi in Cæsaria hac verbum dissecatum esse videatur, vel ultimam ejus syllabam elisione quasi aboleri, ut sup. vs. 16. item 1. Od. 21. 13. 1. Od. 24. 14. 111. Od. 24. 52. 111. Od. 30. 1. 1V. Od. 5. 22. vel primam syllabam resectam partem vocabuli externam et adventitiam esse, np. præpositionem, nt 1. Od. 12. 25. Contra in *Carthaginis* primam syllabam ita propriam vocabulo esse, ut divelli inde non possit. Verum hoc urgere equidem nolim, cum constet, exemplo et imitatione Græcorum liberiorem in dividendis vocabulis esse Horatium, qui vel in duo versus verba distraxerit, ut 1. Od. 2. 19. 11. Od. 16. 7. atque alias etiam simili licentia Casuram neglexerit, nt 1. Od. 37. 14. 1V. Od. 14. 17. Ceterum quod Cuning. parum laudari Scipionem putat a solo eo, qnod Hannibalem Italia extraxerit, non cogitavit, hoc ipsum unum factum prærogativam habuisse Romæ servandæ, mutandæ rerum faciei, domandæque Carthaginis; et sic, poëtica doctrina,

NOTÆ

¹⁷ *Incendia Carthaginiæ impiaæ*] Pub. Scipio Africanus id nominis prior est adeptus; quod Hannibale devicto Carthaginem tributariam fecisset. Fuit postea Scipio ‘Paulo Macedonio procreatus, Africani illius magni filius, in decus gentis assumptus, hoc scilicet fato ut quam urbem concusserat avus, nepos ejus everteret. . . .

per continuos decem et septem dies vix potuit incendium extingui, quod dominibus ac templis suis sponte hostes imminiserant,’ &c. Flor. ii. 15. Porro, ut vides lector, utrumque hic per licentiam poëticam Horatius confundit, ob affinitatem rerum ac nominum.

Carthaginis impiaæ] Quæ scilicet

Ejus qui domita nomen ab Africa
 Luciferatus rediit, clarissim indicant
 Laudes, quam Calabriæ Pierides : neque, 20
 Si chartæ sileant quod bene feceris,
 Mercedem tuleris. Quid foret Iliæ
 Mavortisque puer, si taciturnitas

*ab Africa provicta, quam Musæ Calabriæ. Ac si taceant scripta nihil præmii
 haberet ex eo quod laudabiliter gesseris. Equis esset filius Iliæ et Martis, si invi-*

pro omnibus Scipionis rebus gestis hanc unam præclare memorari. v. Cuning. Animadv. cap. x. p. 96–106. Denique Withof. vs. 15–17. ita emendabat : *seu celebrent fugas, rejectasque r. H. minas, seu discrimina (vel dispendia) Carthaginis impie ; cum putaret etiam, minus recte carminibus Ennii opponi facta Scipionis.* Jani. Hunc versum pro spurio habent etiam Wetzel.

NOTÆ

contra jus et fas bellum renovarat.
 ‘Pudebat nobilem populum ablatum
 mare, captæ insulæ, dare tributa,
 quæ jubere consueverat. Hinc....
 Hannibal causas novorum motuum
 quærens,’ Saguntum Hispaniæ civita-
 tem opulentam, fidei erga Romanos
 magnum sed triste monumentum e-
 vertit; ‘ut Italianam sibirupto fœdere
 aperiret. Summa fœderum Romanis
 religio est,’ &c. Flor. II. 6.

18 *Ejus qui domita nomen ab Africa
 Luciferatus rediit*] Vide Cic. de Offic.
 lib. III. initium.

20 *Calabriæ Pierides*] Versus Ennii e
 Calabria oriundi, Rudiis nimirum na-
 ti. ‘Ennio cive nobiles Rudiae,’ ait
 Mela. Is natus Q. Valerio et C. Mani-
 lio Consulibus, inquit Gellius ex Var-
 rone, atque septimum et sexagesimum
 annum agens scripsit duodecimum
 Annalem. Ex Eusebio Tarenti natus,
 a Catone Quæstore Romam translatus,
 habitavit in monte Aventino, parco
 admodum sumtu atque unius ancillæ
 ministerio contentus; septagenario
 major articulari morbo periit; sepul-
 tusque est in Scipionis monumento,
 via Appia, intra primum ab urbe mil-
 liarium. De eo Quintil. x. 1. ‘En-

nimm sicut sacros vetustate lucos
 adoremus, in quibus grandia et anti-
 qua robora jam non tantam speciem
 habent quam religionem.’ Cic. pro
 Archia Poëta, sic habet: ‘Carus fuit
 Africano superiori noster Ennins.
 Itaque etiam in sepulcro Scipionum
 putatur is esse constitutus e marmo-
 re.... Rodium hominem majores nos-
 tri in civitatem receperunt.’ Is An-
 naliū libris celebravit laudes Scipi-
 onis Majoris, Catonis, Fabii Maxi-
 mi, M. Marcelli, Fulvii, non sine Po-
 puli Romani decore, fama, gloria, ut
 asserit ibid. Tullius.

Calabriæ] Calabria est hodie ampla
 regio regni Neapolitani versus Aus-
 trum ac Siciliam. De ea jam i. Od.
 31. Martialis v. 31. Horatianam
 ‘lyram Calabram’ appellat, quia Ve-
 nusini Horatii patria, Calabria vi-
 cinum. Pierides unde dictæ disse-
 rui supra, Ode III.

22 *Quid foret Iliæ Mavortisque puer,*
 &c.] Ipse Gentis Romanæ conditor
 Romulus, vix hodie notus esset, si
 chartæ silcant, si nemo scripsisset
 quæ ad illum pertinent, quasi invi-
 dens ejus laudi, famæ, memoriae. Sin-
 gularia ipsius merita ‘jacerent in te-

Obstaret meritis invida Romuli ?	
Ereptum Stygiis fluctibus Æacum	25
Virtus et favor et lingua potentium	
Vatum divitibus consecrat insulis.	
Dignum laude virum Musa vetat mori,	
Cœlo Musa beat. Sic Jovis interest	
Optatis epulis impiger Hercules :	30

diosum silentium obrueret laudes Romuli? Vis et gratia et facundia Poëtarum valuit Æacum liberare Inferorum fluminibus, et consecrare beatis insulis. Viro laude digno Musa confert immortalitatem; Musa cœlis inserit. Ita Jovis convivio

Francis, Bipont. et Mitsch.—25 *Erectum Stygiis* emend. Sivr. h. e. sedentem in solio super fluctibus Stygiis erecto. Æacon edidit Cuning.—26 Lips. 1. *Virtus et favor.*—27 *Vatum et divitibus* Vet. Comb.—31 Cuning. et Sa-

NOTÆ

nebris, nisi literatum lumen accessisset,' quod ait Tullius. Videtur Horatius Theocriti sententiam expressisse, scribentis: 'Quis Priami filios nosset nisi bella superiora cecinissent Poëta?' Vide Idyll. xvi. et Pindar. Od. vii. Nem. ait 'maximas virtutes tenebris obscurari, si hymnis et præconibus destituantur, &c. laborum vero et præclare gestorum summam remunerationem esse inclytos carminum cantus.'

Illa Mavortisque puer] De Ilia matre Romuli, i. Od. 2. 17. de Romulo, i. Od. 12. 33. 'Mavors' quasi 'magna vertens' dicitur Mars, ex Cic. de Natur. Deorum, iii. Græcis Μάυερτος, Sabinis 'Mamers,' ex Varrone.

25 *Ereptum Stygiis fluctibus Æacum, &c.]* Per carmina Poëtarum Æacus oblivioni adeoque Inferis eruptus ad posteros memoriam transmisit suam. De Æaco ii. Od. 13. De Styge i. Od. 34. 10.

27 *Divitibus consecrat insulis]* Μακάρων νήσοις, beatorum insulas, Græci vocant, insulas fortunatas, ex Strabone, sitas ad finem Mauritaniae, Latini dicunt; et in iis quidam statuunt Cam-

pos Elysios, quos describit Virgil. Æneid. vi. 640. 'Lætas sedes' Horatius appellat i. Od. 10. infra, Epop. xvi. 'arpa, beata Petamus arva, dites et insulas.' Insula dicitur quasi in salo posita. Fest. Isidor. &c.

28 *Dignum laude virum Musa vetat mori]* Theocrit. Idyll. cit. xvi. 'a Musis illinstrem venire famam,' asserit. Ovid. ex Ponto, iv. 8. 'Carmine fit vivax virtus, expersque sepulcri Notitiam seræ posteritatis habet. Scripta ferunt annos. Scriptis Agamemnona nosti,' &c. Non mirum ergo, quod Alexander ille Magnus, cum ad Achillis sepulcrum devenisset, beatum eum pronuntiavit, cui rerum gestarum contigisset eximus præco, scilicet Homerus.

29 *Sic Jovis interest Optatis epulis impiger Hercules]* A Poëtis et carminibus habet Hercules quod inter cœlitates credatur Jovis mensæ et epulis adesse et accumbere, nectareque et ambrosia vesci. Vide iii. Od. 3. 9. Homer. Odyss. A. Pindar. Nem. i. Ovid. loco mox cit. 'Di quoque carminibus (si fas est dicere) fiunt. Tantaque majestas ore canentis eget.'

Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis
 Quassas eripiunt æquoribus rates :
 Ornatus viridi tempora pampino
 Liber vota bonos dicit ad exitus.

accumbit fortis Hercules. Ita filii Tyndari lucida sidera e mari profundo vindicant naves labefactus. Ita Bacchus, pampino virenti coronatum habens caput, felicem dat eventum precibus mortalium.

nad. *ab intimis, improbante Jani. ab inferis* var. lect. ap. Jones.—32 Lips. 3.
æquoribus eripiunt.

NOTÆ

31 *Clarum Tyndaridæ sidus, &c.*] Sic etiam Castor et Pollux habentur Dii, putanturque periclitantes in mari juvare. 1. Od. 3. 2. et Od. 12. 25.

33 *Ornatus viridi, &c.* Hac denique ratione Bacchus inter Deos nu-

meratur, crediturque hominum vota suscipere, et optata largiri. Vide III. Od. 25. ibique Not.

Quanta demum varietate longam narrationem Poëta distinguit et exornet, observa, lector studiose.

ODE IX.

AD LOLLIUM.

Nequit sibi temperare Horatius, quin Poëticæ laudem, sibi cum ceteris Poëtis communem, apud Marcum Lollinm, Caii Cæsaris moderatorem juvenæ, sibique familiarem, dum eximias illius viri virtutes egregio Carmine recenset, sibi fidenter arrogare conetur.

NE forte credas interitura, quæ
 Longe sonantem natus ad Aufidum,
 Non ante vulgatas per artes
 Verba loquor socianda chordis.

Ne fortasse existimes perituros sermones, quos ego notus ad Aufidum late resonantem loquor per artes novas fidibus jungendos. Etsi Homerus Mæonius primas

Ode decima Libri quinti in Ed. Sanad. Antiquissimi codd. Torrentii inscribitur, *Ad M. Lollium.* Venet. 1492. Locher. Ascens. *Ad Lollium,* scribendum esse.—3 Dess. 2. *Non ante vulgatis.*—4 *Verba loquar nonnulli*

NOTÆ

Metrum idem quod 1. Od. 9.

1 *Ne forte, &c.*] Artificium singulare exhibet hæc Ode, argumentum vero par cum superiori.

2 *Natus ad Aufidum.*] Natus in Apulie finibus, ubi fluvius Aufidus alte

strepit et murmurat. Vide II. Od. ult.

3 *Non ante vulgatas per artes.*] Lyricis versibus a me primo Latine compositis III. Od. ult. et IV. Od. 3. in fine.

4 *Socianda chordis.*] Lyræ aptanda,

Non, si priores Mæonius tenet
 Sedes Homerus, Pindaricæ latent,
 Ceæque et Alcæi minaces,
 Stesichorique graves Camœnæ.

5

obtinet partes, haud obscura est Musa Pindari, Simonidis, Alcæi minacis, ac Stesi-

Lamb. *socianda nerris* Farn. Lambini. Post *chordis* colon ponunt Lamb. Crnq. Heins. Bentl. Wakef. et Kidd. et sic jungunt: ‘Ut ne forte credas, interitura carmina mea, intelligas, s. cogites velim, non, si Homerus princeps poëtarum sit, ideo latere Pindaricas Camœnas,’ &c. ‘Sed simplicior et probabilior ratio ceterorum qui punctum post *chordis* posuerunt. Ita et Scholiastæ jam interpretati.’ Jani.—7 *Ceæque* Fab.—8 *Tersicori*, *Tersichori*, *Terpsicori*, *Terpsichori*, *Stersicori*, *Stersichori* variantes apud Jani. *Stesichorire*

NOTÆ

voce pariter et fidibus canenda.

5 *Non, si priores, &c.*] Etsi primas obtinet Homerus, non alii tamen in-glorii qui post illum scripsere. Vide Gell. III. II. ubi refert dubitatum a multis uter ætate prior, Hesiodusne an Homerus, et XVII. 21. asserit eos ætatem simul egiisse, vel Homerum aliquanto esse antiquorem.

Mæonius] Mæonis filius: vel natu in Mæonia seu Lydia, scilicet e Smyrna urbe: quanquam ‘Septem urbes certant de stirpe insiguis Homeri, Smyrna, Rhodns, Colophon, Salamin, Chios, Argos, Athenæ.’

6 *Homerus*] Hic ingeniorum et omnis doctrinæ fons dictus. De quo vide Suidam, &c. Plutarchus scribit nomen a cœcitate Homero inditum, quoniam a Cumæis et Ionibus ὅμηροι vocantur qui oculis capti sunt, eo quod egeant ductoribus, ὅμηρον γνωτων: alias quoque etymologiam ibidem profert. Herodot. lib. II. ait Homerum annis ante se quadringentis extitisse. Cornel. Nepos Chron. et Gell. XVII. 21. aliisque, annis ante Romam conditam centum et sexaginta: pariter vet. Schol. Invenal. ad Sat. VII. 39. Alii aliter. Ad verum accedere proprius videntur, qui scribunt, floruisse circiter annis centum quadraginta post

bellum Trojanum. Apollodorus. &c. Cic. de Clar. Orator. ‘Etsi Homeri incerta sunt tempora, tamen annis multis fuit ante Romulum:’ et de Orat. n. 135. ‘Pisistratus,’ inquit, ‘Homeri libros antea confusos sic disposnisse dicitur, ut nunc habemus.’ Quintil. x. 1. ut fluviis et fontibus initium dat Oceanus, sic omnibus eloquentiæ partibus exemplum et oratum dedit Homerus. ‘Nemo,’ inquit, ‘magnis in rebus sublimitate, in parvis proprietate illum superavit. Idem laetus ac pressus, jucundus et gravis, tum copia tum brevitate mirabilis,’ &c. Quanti faceret Homeri opera Alexander Magnus, egregie Plinius explicat VII. 29. Vide et Cœl. Rhodig. XIV. 1. ubi inter mulieres doctrina celebres numerat Daphnem Tiresiæ filiam apud Delphos condendis versibus praeclarentem, unde multa ad sui poëmatis cultum Homerus transtulisse creditus. Ceterum velut numini cuidam etiam fana et sacella Homero fuisse erecta multis in locis constat, ut Smyrnæ, Alexandriæ, et alibi.

Pindaricæ] De Pindaro fuisse supra, Od. 2. hujus libri.

7 *Ceæque*] Simonides Ceius Pan-saniæ Lacedæmonum Principi valde

Nec, si quid olim lusit Anacreon,
Delevit ætas : spirat adhuc amor,
Vivuntque commissi calores
Æoliæ fidibus puellæ.
Non sola comtos arsit adulteri

10

*shori gravis. Neque tempus abolevit id quod Anacreon olim cecinit. Vivit etiam-
num amor, ac spirant ardore mandati chordis Æoliæ virginis. Non una Helenæ*

*****

Comment. ap. Cruquianum, Lips. 1. a m. pr. Lips. 2. 3. minus recte ; nam ante erat, *Cœque et.*—11 Lips. 4. et Fab. *Vivuntque commissi colores.*—13 *Nou-*

NOTÆ

honoratus, perinde ac Hieroni Siciliæ Tyranno, floruit circa Olympiad. 65. Aliter alii ; sed non mirum : vixit enim ille perdiu. Divinum hunc Poëtam nuncupare divinns ipse Plato, et aliquot ejus versus afferre non dubitavit. Praeclarum ex illius Threnis Fragmentum exhibit Dionysius Halicarn. ubi Danaë ab Acrisio fluctibus maris ad certum naufragium exposita suum deflet iufortunum. Vide quæ de eo jam annotavi 11. Od. 1. in fine. Val. Max. 1. 7. et 8. Suidam, &c.

Alcæ minaces] Scilicet is Tyrannis infestus quosdam etiam suis versibus exterminari fecit. De eo non semel antea. 1. Od. 32. et 11. Od. 13.

8 Stesichorique graves Camænae] Quintil. cit. ‘Stesichorm, quam sit ingenio validus, materiæ quoque ostendunt, maxima bella et clarissimos canentem duces, atque Epici carminis onera lyra sustinentem. Reddit enim personis in agendo simul et loquendo debitam dignitatem : ac, si tenuisset modum, videtur ænulari proximus Homerum potuisse : sed redundat atque effunditur : quod ut est reprehendendum, ita copiæ vitium est.’

Is erat ex Himera urbe Siciliae. Florebat Olympiade 42. ante Christum annis decem et sexcentis. Ejus pauculi admodum versus ad nos usque

pervenerunt. Non prætermittam quod ainnt, proscissa carmine Helena, immisam ab iratis ejus fratribus Castore et Polluce Stesichoro cæcitatem, ablatam vero palinodiam canenti. Dictus quod ἔστησεν χορὸν πρῶτος ἐν κιθαρῳδίᾳ, statuerit chorum primus in citharæ cantu ; nam antea Tisias vocabatur. Suidas. Ei statuam elegantem fuisse positam, quæ summo fuerit propter ingenium honore et nomine, testis Cicero in Verrem. Vide Plin. x. 29. ubi ait, ‘suavitatem præmonstratam efficaci auspicio, cum in ore Stesichori infantis luscinia cecinit.’

9 Anacreon] *Lusit*, inquit proprie Horatius : is enim amatoria præcipue scriptis : Ionicam secutus Dialectum, quippe in media natus Ionia, Teo civitate. Floruit ante Christum annis prope quingentis. Ex Suida, scripsit vitiosa carmina, Iambos, item quosdam versus metri peculiaris qui ab eo Anacreontici nuncupati sunt. Hos venustos dulces ac lepidissimos appellat Gellius xix. 9. De eo jam 1. Od. 17. 18. ad has voces, ‘fide Teia.’ Vide Epod. xiv.

12 Æolie puellæ] De Sappho Æolia sive Lesbia, 11. Od. 13.

13 Non sola comtos ursit, &c.] Exemplis congregatis probat, si desit Poëta, res quasque laudabiliter confessas interire : ante Helenam, in-

Crines, et aurum vestibus illitum	
Mirata, regalesque cultus,	15
Et comites, Helene Lacæna;	
Primusve Teucer tela Cydonio	
Direxit arcu: non semel Ilios	
Vexata: non pugnavit ingens	
Idomeneus Sthenelusve solus	20

Spartana adamavit pexos mœchi capillos, admirata vestes auro distinctas, ornatum regium, ingentemque comitatum. Nec Teucer primus sagittas contorsit arcu Creteusi. Haud una vice Troja fuit expugnata. Non solus audax Idomeneus aut

*sola crines arsit adulteros, Markland. ad Statii Sylv. 1. 3. 64.—16 Helena Acron, Lips. 1. Helmstad. et Franeq.—17 Primusque Harl. 3. 5. Mentel. Lips. 3. et Baxt. *Primusve* Harl. 1. 2. 4. 6. Schol. et omnes ceteri codd. et edd. *Cydoneo* Mentel.—18 Lips. 4. *et non semel*. Bentl. in ed. Cantab. *Ilion*; in edd. vero Lips. *Ilios*.—19 Unus Bersmanni, Alt. 2. Helmst. et Harl. 2. 3. 6. *nec pugnavit*.—20 *Idumeneus*, *Idomeneus*, et mox *Sthelenus*, *Stheleus*, *Schelenus*, *Stenelus* variantes ap. Jani. *Sthenelusque* Lips. 1. 3. Dess. 2.*

NOTÆ

quit, fuerunt et aliae mulieres bellorum causæ, quæ tamen ignorantur, quia nullus scriptor ea literis commendavit. Vide Athen. XIII. 1. ubi multa præter Trojanum bella propter mulieres exarsisse adductis exemplis ostendit.

16 *Helene Lacana*] De hac, ejusque adultero Paride, 1. Od. 15. et III. Od. 3. *Aurum Mirata, &c.*] Insolitus nempe Spartanis cultus et luxus. At contra Phrygii acu vestes pingere auroque exornare primi instituerunt. Hinc Helena corporis neglectui et parsimoniæ innutrita Paridis ejusque comitum regalem pompam demiratur. Ovid. Epist. Paridis ad Helenam: ‘O quoties dices: quam pauper Achæia nostra est!.... Parca sed est Sparte: tu cultu divite digna. Ad talem formam non facit iste locus. Cum videoas cultus nostra de gente virorum, Quales Dardanias credis habere nurus!’

17 *Primusve Teucer, &c.*] Telamonis ille filius, Ajaxis frater, ab Homero tam celebratus ob artem et peri-

tiam jaculandi, non tamen fuit primus ea solertia insignis: eximii extitere ante illum jaculatores. At hi minime sunt clari, quia præcone et vate caruerunt. Homer. Iliad. Θ. primos quoque Trojanorum areu Teucer perdit, ibique octo nominantur ejus sagittis prostrati. Vide et lib. 1. Od. 7. sub fluem.

Cydonio arcu] Apud Cydonem Creatæ insulæ civitatem arcus vel inventi, vel optimi fiebant: aptæ quoque ibidem ad sagittas cannæ. Meminit Virgil. Ecl. x. 59.

18 *Non semel Ilios Vexata*] Arx illa Trojæ sæpius pro ipsa urbe usurpatatur. Expugnata fuit Troja primo ab Hercule, deinde ab Amazonibus, deinde a Græcis. Priora tamen ea bella et excidia vix nota sunt: posteriorius vero quam celebre per Homeri carmen! Vide III. Od. 3. 25.

20 *Idomeneus*] Filius Deucalionis ille, Rex Cretensium, Minois nepos: armatus fulgori, pugnans apro comparatur ab Homero, Iliad. N.

Sthenelus] Is ‘impavidus et pugnæ

Dicenda Musis prælia ; non ferox
 Hector, vel acer Deiphobus, graves
 Excepit ictus pro pudicis
 Conjugibus puerisque primus.
 Vixere fortes ante Agamemnona
 Multi ; sed omnes illacrymabiles
 Urgentur ignotique longa
 Nocte, carent quia vate sacro.

25

*Sthenelus pugnas confecit a Musis cani dignas. Non primus Hector ant strenuus Deiphobus ingentes plagas tulit pro castis uxoribus ac filiis. Ante Agamemnonem generosi fuere complures. Verum cuncti indefleti et obscuri premuntur obli-
vione sempiterna, quoniam sanctum Poëtam non habuere. Virtus incognita parum*

Venet. 1492. *Sthenelus re ceteri omnes.* Vid. ad vs. 17.—24 Lips. 3. et Helmstad. *puerisque primis.*—27 Landin. *ingentique.*—29 ‘Bentl. conj. *inertia*

NOTÆ

sciens’ dicitur 1. Od. 15. Vide ibi Not.

22 *Hector]* Hunc Trojanorum fortissimum Homerus Marti et igni cuncta devstanti similem dicit. De eo jam 111. Od. 3. 28. frater ejus fuit Deiphobus post illum virtute præcipuus. De his, deque tota excidii Trojani serie multiplicique historia, consule Dictyn Cretensem et Daretem Phrygium. Hic refert, ‘ Priamum regem Trojanorum (patrem Hectoris, Deiphobi, Paridis, aliorumque plurium, ex Cic. Tusc. 1.) vultu pulchro, magnum, voce suavi, aquilino corpore. Hectorem blasnum, candidum, crispum, strabonem, perniciibus membris, vultu venerabili, barbatum, decentem, bellicosum, animo magnum, civibus clementem, dignum et amori aptum. Deiphobum similem patri, dissimilem natura, fortem. Alexandrum, sive Paridem, candidum, longum, fortem, oculis pulcherimis, capillo molli et flavo, ore venusto, voce suavi, velocem, cupidum imperii.’

Graves Excepit ictus, &c.] Hector

enim diris plagis tandem ab Achille confectus circa muros Trojæ ter ab eo raptatus est. Homer. Iliad. V. Virgil. Æneid. I.

Deiphobus] Helena post mortem Paridis in uxorem assumita, ejus dolo Græcis proditus est, atque ab his erndeliter necatus, truncatis manibus, pedibus, naribus, auribus, oculis evnlsis, &c. Virgil. Æneid. VI. 495.

25 *Vixere fortes ante Agamemnona Multi]* Ut apud Trojanos præter Hec-torem, Deiphobum, aliosque aliquot, sic etiam apud Græcos præter et ante Agamemnonem et quosdam ali- os, multi fortissime dimicarent, laudeque bellica inclinarerunt : omnes tamen illi ignorantur, quoniam non celebravit virtutes Homerus, aut alias vates.

Agamemnon] Exercitus Græcorum Princeps et coryphæus, a Darete supra cit. describitur, ‘ albo corpore, magnus, membris valentibus, facundus, prudens, nobilis.’

28 *Vate sacro]* Seu quod instinctu divino afflatur Poëta, ‘ sacer’ vocatur: seu quia Musarum mysta, et

Paulum sepultæ distat inertiae	
Celata virtus. Non ego te meis	30
Chartis inornatum silebo,	
Totve tuos patiar labores	
Impune, Lolli, carpere lividas	

differt ab ignavia despecta. O Lolli, ego te non relinquam sine meorum carminum ornatu: neque tantas virtutes tuas sinum injuste sepcliri invida oblivione. Mens

(neque tamen in contextum inferre ausus) et sic explicat: quin et viva *virtus inertia*, h. e. negligentia scriptorum *celata*, *paullum distat virtuti sepultaæ*. Putat enim, ex vulgata omnium libb. lectione nullum sanum sensum celi posse; in quo argutiarum etiam aliquid intervenit. Sed primum facile sentitur, quam dura et incommoda orationis structura sit ex emendatione Bentleiana, quamque aliena a mente poëtae sententia exeat. Deinde vulgata lectio cum non solum optimum, si recte exponatur, sed etiam aptiorem Horatii consilio sensum præbet, tum plus et facilitatis, et concinnitatis atque elegantiae, et vero vis ac vigoris habet, in primis ex oppositione *virtutis et inertiae*, item *celatae et sepultaæ*, quæ Bentleii suspicione plane tollitur. *supinae conj.* With. Jani.—31 Nonnulli codd. Lambini, Harl. I. 2. 3. omnes Torrentii, Pulmanni, Hunn. Gemblac. I. 2. et Beller. Bentleii Græv. Zulich. Magdal. a m. pr. Vigorn. et Colbert. Lips. I. 2. 3. Dess. 2. et Franeq. *sileri*. Primus ita dedit Ald. 1519. deinde Mr. Brut. Basill. Fabr. Crng. (qui nil refert de suis codd.) Torr. Steph. Fab. Rntgers. Dacer. Baxt. Talb. Sandby et Pine. *silebo* Harl. 4. 5. 6. duo Vatt. Jann. Færn. Russard. Nicot. Cler. ap. Lamb. duo codd. Canteri Nov. Lectt. vi. 14. Pulmanni Diesth. Bentl. Leid. Regin. Reg. Soc. Petrens. Gal. a m. pr. Battel. et Bodl. Gott. Sax. Mentel. Lips. 4. Helmst. Altt. et sic omnes editi vett. ante Ald. 1519. item Lamb. Heins. Vascos. Bentl. Burm. Cun. San. Maitt. Gesn. Jon. Sivr. Zeun. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. ‘Prætulit hanc lectionem ideo Bentl. quia inepta et inficeta illi videtur sententia: ‘non patiar te sileri meis chartis.’’ Sed non haec vera ratio est; nam potest etiam jungi: ‘Non ego te, chartis meis inornatum, patiar sileri, h. e. nullam tui apud posteros mentionem esse.’ Potius, in codicium auctoritate prope pari, ideo optanda videtur lectio *silebo*, quia et facilior et eleganter progressio sententiae est, ‘Non ego te silebo, nec patiar tuos labores oblivione obrui,’ quam ejus, quæ *e sileri* prodit: ‘non patiar, tui nullam esse memoriam, nec patiar, tua facta

NOTÆ

Sacerdos: iii. Od. 1. init. seu quod ‘poëtae veluti Deorum aliquo dono et munere commendati nobis esse videantur;’ quod ait Cic. de Arusp. Resp. 18. ex Ennio. Ovid. Art. Am. I. iii. ‘Est Deus in nobis, sunt et commercia cœli. Sedibus æthereis spiritus ille venit.’ Et alibi: ‘At sacri vates et Divum cura vocantur. Sunt etiam qui nos numen habere putant.’

29 *Paulum sepultæ distat inertiae Celata virtus*] *Virtus*, quæ non est cou-

spiena, nihilo felicior est quam inertia et desidia, quam omnes aspernantur.

32 *Totve tuos patiar labores*] *Lollius* gravia gessit bella, in Germania, Thracia, Galatia. Vide Dion. lib. LIV.

33 *Lolli*] M. Lollius Consul fuit enm Q. Æmilio Lepido, an. U. C. 732. Horatio annum ætatis agente 44. Quod ipse indicat lib. I. Epist. ult. in fine, ubi scribit: ‘Forte meum si

Obliviones. Est animus tibi
 Rerumque prudens, et secundis
 Temporibus dubiisque rectus ;
 Vindex avaræ fraudis, et abstinentis
 Ducentis ad se cuncta pecuniae ;
 Consulque non unius anni,
 Sed quoties bonus atque fidus
 Jūdex honestum prætulit utili, et

35

40

tibi est rerum sciens, æqua in prosperis et adversis; avaritiae dolis inimica et speriens pecuniam ad se omnia trahentem; non unius anni Consul, sed quotiescumque jūdex innoceus et fidelis honestum utili anteposuit, atque fronte excelsa repudiavit

*****

oblivione deleri.' Jani.—40 *Sed quotiens* Bentl.—41 *Post utili copulam et omittunt* Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. *omnes Torrentii, Bentleii, Cruquii, Jani, et aliorum; item edd. antiqq. omnes, cum Baxt. Jani, Bipont. et Comb. et inserunt* Ald. 1501. Lamb. Cruq. Mur. Ascens. Fabr. Heins. Rutgers. Steph. Fab. Dacer. Burm. Bentl. Delph. Schrevel. Mitsch. Wetzel. Wakef. Francis. et Kidd. Mox vs. 43. post *vultu* omnes codd. et edd. vett. omittunt et; sed id exhibit Baxt. Sanad. Towers. Schrevel. Delph. Jones. Mitsch. Gesn. Zeun. Francis. Wetzel. Wakef. et Kidd. 'Repetendum ἀπὸ τοῦ κανοῦ *quoties* ante *Rejecit* vs. 42. et ante *per* vs. 43. quæ plane Horatiana ratio est. Vid. III. 18. 7. III. 24. 40. seqq. IV. 8. 29. seqq. Cf. Cuning. Animadv. II. p.

NOTÆ

quis te percusatitur ænum, Me qua-
 ter undenos sciat implevisse Decem-
 bres, Collegam Lepidum quo duxit
 Lollius anno.' Ad hunc binæ sunt
 Horatii Epistolæ, 2. et 18. lib. I. in
 quarum priore 'Maximum' enim ap-
 pella.

34 *Est animus tibi Rerum prudens]*
Philosophiae notitia, vel usu et pru-
dentia instructns, sagax, judicii et
consilii vim habens. Non ergo mi-
rum si Augustus Caio Cæsari filio in
Armeniam proficiscenti moderato-
rem custodemque Lollium dedit.

35 *Secundis Temporibus dubiisque*
rectus] *Æquam servas mentem ardnis*
in rebus, non secus ac in bonis tem-
peratan. II. Od. 3.

37 *Vindex avaræ fraudis, et absti-*
nens] *Laus hæc minime Lollio idonea,*
quæ pecuniae quam recte faciendi
in omnia cupidiores testatur Vel-

leius Paterculus. Ergo vel tunc la-
tebat adhuc, cum scriberet hæc Ho-
ratins, Lollii avaritia, quæ postea in-
notuit: vel hue facit Symmachianum
illud, quod habet Sidon. Apollinar.
Epist. VIII. 10. 'Ut vera laus ornat,
ita falsa castigat.' Constat subinde
Cæsarem Lollo offendit, seu quod
Orientis provincias expilasset, seu
alia de causa. Velleius lib. II. Sneton.
Tiber. cap. 13. Plin. IX. 35. &c.

39 *Consulque non unius anni]* *Rei-*
publicæ consuli nisi quidem anno uno,
ut alii Consules: at ipse tibi semper
dominaris, cupiditatesque frænas et
coerces, immo passim de illis trium-
phas exerens arma tua ubique victri-
cia, scilicet abstinentiam, justitiam,
&c. optima certe allegoria, per quam
Stoæ dogmata luculenter venditat
Horatius.

Rejecit alto dona nocentium
 Vultu, et per obstantes catervas
 Explicuit sua victor arma.
 Non possidentem multa vocaveris   45
 Recte beatum; rectius occupat
 Nomen beati, qui Deorum
 Muneribus sapienter uti,
 Duramque callet pauperiem pati;
 Pejusque leto flagitium timet;   50
 Non ille pro caris amicis
 Aut patria timidus perire.

munera improborum, suaque arma triunphans protulit per turmas impedire volentes.
Non recte appellaveris felicem eum qui multa habet: rectius autem felicis titulum
meretur qui scit bene uti donis Deorum, molestumque egestatem ferre; et plus hor-
ret scelus quam mortem. Is pro familiaribus et patria occumbere non veretur.

18. *Jani. utili aut Rejecit a. d. n. V. aut conj. ap. Jones.*—45 *Mentel. et*
Dess. 2. multa vocaveris.—46 *Lips. 2. et rectius occupat.*—52 *Aut p. t. periret*
aliquis ap. Fabr. et Helust. peribit duo Blandd. Cruquii, Mentel. a m. pr. et
Lips. 1.

NOTÆ

49 *Duramque callet pauperiem pati]* præferre pudori, Et propter vitam
Vide III. Od. 2. vivendi perdere causas.'

50 *Pejusque leto flagitium timet]* Ju-   51 *Non ille pro caris amicis, &c.]*
*venal. S*omnum crede nefas animam   *III. Od. 2. et 19.*

ODE X.

AD LIGURINUM.

Ostendit delicatum puerum Lignrinum, ubi iam pertransierit pueritiae flos,
 fastidii sui sero pœnitnrum.

O CRUDELIS adhuc, et Veneris muneribus potens,
 O dure hactenus, et Veneris donis superbe, quando inexpectata penna accesserit-

Ode secunda Libri quinti in Ed. Sanad.—1 *O formosus adhuc edidit Sanad.*

NOTÆ

Metrum idem quod I. Od. 11.

1 *O crudelis adhuc, &c.] Speciosi*
istius pueri amore captum se decla-
rat Horatius hujus lib. Od. 1. vs. 33.
Hic patet vel constantem in tuenda

pudicitia Ligurinum extitisse, vel
 Poëtae nostro non respondisse.

Veneris muneribus potens] Pulchri-
 tudine, gratia, ætatis flore specta-
 bilis.

Insperata tuæ cum veniet pluma superbiæ,
Et, quæ nunc humeris involitant, deciderint comæ,
Nunc et qui color est puniceæ flore prior rosæ,
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam ;

5

tuae arrogantiæ, atque defluxerint capilli qui modo per humeros diffunduntur, et qui modo rosa purpurea micantior est color deperditus Ligurinum mularit in cultum

.....

nulla reddita ratione.—2 Bentl. pro *pluma conj. bruma*, h. e. ætas provectionis; et ita edidere Sanad. Sivr. Towers, et Francis. *ruga*, vel *pæna conj. Markland. umbra conj. With. e Clandian.* *Europ. i. 343.* *Stat. Theb. iv. 336. contra metrum. pæna conj. etiam idem With.*—4 Cuning. emend. *puniceo*; et sic edidere Sanad. et Towers.—5 *Mutatis* Lips. 1. a m. pr. *Mutaris* idem a m. sec. ‘*Ligurine* dno Torrent. cui valde placet. Et sic dedere Bentl. Cm. Sanad. nt sit: ‘Et color mutatus, o Ligurine, in faciem hispidam verterit,’ h. e. verterit se, versus fuerit: ut Virg. *Georg. iii. 365.* et sæpius. Putant viri docti, compellandum fuisse Ligurinum, quo scirent lectores, hunc esse, ad quem Carmen pertineret: quod misserum judicium quomodo Sanadono in primis exciderit, miror. Deinde non videtur iis dici posse ‘color mutatus vertere Ligurinum in faciem hispidam:’ in quo in primis Bentl. ad fastidium argutus est, dum, quomodo Ligurinus totus in faciem verti poterit, non capit. Scilicet non perceperunt VV. DD. universæ sententias vel doctiores structuram, exquisitioremque conversionem, vel sumnam venustatem ac vim, ex omnium ceterorum codd. lectione, *Ligurinum?* Jani. Vox in abest a Pnlmanni Hunn. Gemblac. 1. 2. et Beller. Harl. 1. 2. 3. 6. Doss. 2. Franeq. Helmst. item Venet. 1478. Basill. Torr.

NOTÆ

2 *Insperata tua cum veniet, &c.]* Cum juventutis ac pueritiae flos abierit, quod modo non cogitas.

Pluma] Barba, lanugo, pili. Marciilius tamen contendit non de crescente barba, sed de senescente Ligurino locum hunc intelligendum. Citatque Ovid. *Trist. iv. 18.* ‘Jam mea cycneas imitantur tempora plumas.’ Novus Interpres sane audacior veteres omnes proscindens, immo, inquit, Horatius Græcorum ritu locutus est, qui alas venisse rei alicui dicunt ad significandum illam periisse ac velut avolasse: sensusque est, cum superbia Ligurini abscesserit, vel perierit forma qua superbis erat, tum demum fore ut prioris arrogantiæ peniteat. Aucta sane interpretatio, cui non dubitarim refragari, et ab omnium antiquorum partibus stare.

3 *Deciderint comæ]* Hæc verba stabilunt opinionem Marcilii, quam modo retuli. Id est, cum jam punci per tempora capilli cani superfuerint, cumque μεσαπόδλιος, vel σπαρτοπόδλιος erit Ligurinus, qui nunc spissa gloriatur cæsarie. Vide ii. Od. 5. in fine: et iii. Od. 20. sub finem. Alii tamen explicant de pubertate: eo quod apud veteres comam fondendi mos esset puberibus saltenti honestis et castis, qui sic ab effeminatis et delicatis distinguebantur. Alioquin enim impuberis quilibet comam studiose nutritiebat: unde comati et capillati nuncupabantur. De more præcisam ea ætate cæsariem Diis, præsertimque Apollini qui comatus fingebatur, consecrandi, dixi alibi.

5 *Ligurinum]* Quidam legunt *Ligurine*, voluntque verbum ‘vertere’ ab-

Dices, Heu! (quoties te in speculo videris alterum)
 Quæ mens est hodie, cur eadem non puer fuit?
 Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?

hirsutum; tunc quandocumque te diversum aspexeris in speculo, dices: Eheu, qui nunc adest animus, quare idem non affuit juveni mihi? vel quare huic menti non revertuntur integræ malæ.

Fabr. Mur. Rutg. *in speculo septem Lamb.* duo Blandd. Cruq. Bentleii Leid. Regin. et alii, Pulmanni Diesth. Harl. 4. 5. Altt. Lips. 1. Mentel. Venet. 1492. Locher. Asc. Heins. Steph. Fab. Dacer. Bentl. Baxt. Cun. San. Jon. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Kidd. et Comb. Apté laudat Bentl. Virg. Ecl. 11. 25.

NOTÆ

solute ponit, ut apud Virgil. Æn. i.
 ‘Tum prora avertit.’ Sed vulgatam
 lectionem præferendam censeo.

6 *Speculo*] Velut effeminato quod
 feminæ est tribuit speculum. Sic
 Juvenalis Othonem Imperatorem vel-
 licat etiam in castris speculum cir-
 cumferentem, Sat. 11. 99. et 103.
 ‘Consilium formæ’ speculum belle
 vocat Martialis.

Alterum] Longe mutatum, e levi et

polito hispidum, pilosum, horridum.

7 *Quæ mens est hodie, &c.]* Dum
 annis et pulchritudine florebam, eur
 non ego quæstum meretricium feci?

8 *Vel cur his animis, &c.]* Aut qua-
 re non redeunt mihi imberbes genæ,
 cum jam tempore didici, ætatem labi
 et formam perire?

Incolumes] Colore et juventute ni-
 tentes, nullis tum rugis deformatae,
 ætatis vigore florentes.

ODE XI.

IN PIYLLIDEM.

Idibus Aprilis, qui dies Mæcenati suo natalis erat, Fidicinam quandam ami-
 cam de more ad se invitavit. Crediderim hanc fuisse quam supra devium
 scortum Lyden appellaverat sodali suo Telephio adamatam, quam jam ob
 provectionem scilicet in re tenui ætatem sibi, quam illi et adolescenti et
 diviti, magis idoneam vult videri. (Hariolari meum non est. Gesn.)

EST mihi nonum superantis annum

O Phylli, amphoram habeo plenam Albani vini nonum annum transgressi: habeo

Ode octava Libri tertii in Ed. Sanad. Iuscribitur *Ad Phyllida*, in Venet. 1492. Locher. et Ascens. *Ad Phyllidem, de die natali sui Mæcenatis qui erat Id. Aprilis* vet. cod. ap. Torrent. *De die natalis sui simul et Mæcenatis* alii ap. Torrent.—1 Locher. habet horreo, monente Jani ad h. vs. pro qua voce

NOTÆ

Metrum idem quod supra t. Od. 2. lidem ad epulas invitat, lantaque
 1 *Est mihi, &c.]* Natalem Mæce- spondet fore omnia; ne vero illa Te-
 natis celebraturus Poëta noster Phyl- lephi amore retineatur, multis cona-

Delph. et Var. Clas.

Horat.

2 Q

Plenus Albani cadus; est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis;
Est hederæ vis
Multa, qua crines religata fulges: 5
Ridet argento domus: ara castis
Vincta verbenis avet immolato
Spargier agno:
Cuncta festinat manus: huc et illuc

in horto apium ad corollas texendas: habeo magnam hederæ copiam, qua vinctis cupillis resplendes. Nitent ædes argenteis vasis: ara verbenis puris coronata optat respergi cruore agni mactati. Manus omnium strenue laborant: famulæ servis

*****

nescio, nisi sit pro *horto*, vs. 2.—5 ‘ Hærent VV. DD. in *fulges*, quia domi demum Horatii Phyllis coronanda fuerit, et sic nondum jam nunc fulgere dici potuerit. Igitur *fulgeas* (l. *fulgere possis*) emend. vir doctus ap. Marcius duabus posterioribus syllabis in scansione per Synizesim contractis, cuius rei plurima exempla sunt. *fulgas* conj. Jannus Dousa, Succidan, app. comment. in Hor. c. II. p. 676. cum antique sit ‘ *fulgēre*,’ uti ‘ *fervēre*,’ correpta media, ad tertiam conjugationem formatum, ap. Lucret. et Virgil. Pro *fulgas* idem Dousa proponit etiam *fulgis*, archaica conjunctivæ forma, per *im, is, it*, ut *edim, is, it.* vid. V. L. ad Epod. III. 3. Si emendatione opus esset, hanc postremam ego præferrem; sed bene habet *fulges*.’ Jani.—9 Nic. Hcinsius in margine cod. sui emend. *festinant*. ‘ Durissime sane et prorsus contra mo-

NOTÆ

tur efficere. Virgil. Ecl. III. ‘ Phyl-
lida mitte mihi: meus est natalis,
Iolla.’

*Nonum superantis annum Plenus Al-
bani cadus]* Cadus vini ante novem
annos conditi, proindeque maturi et
boni.

2 Albani] Quod ex Italicis snavis-
simum et gratissimum asserit Athene-
næus, lib. I. 25. Idem testatur Plin.
xix. 2. et 6. et alibi. Martial. XIII.
109.

3 Phylli] Dea ea jam II. 4.

Apium] Hoc arceri ebrietatem,
bonumque corpori odorem conferri
aiunt: hinc ex eo coronæ. Vide Plin.
xx. 11. et xix. 8. sub finem. Vide et
I. Od. 36. et II. Od. 7. 24. Not.

4 Hederæ] Hæc Baccho sacra, at-
que ebrietatis antipharmacum. Apud
Theocr. Idyll. III. pastor coronam ex
hedera et apio implexam gestat Ama-

ryllidis sua gratia.

6 Ridet argento domus] Non dispi-
cet novi interpretis mens locum istum
sic explicantis: ædes meæ nitent
quasi argentum; munda passim om-
nia sunt; nec enim tantæ Horatii
opæ, ut argento revera domus collu-
ceret; ut eruditæ et sagaciter, more
quidem suo, ait ibidem Dacerius,
quem honoris causa nomino.

Ara castis Vincta, &c.] E vivo ces-
pite structa ara puris ex more herbis
coronata mox imbuetur mactati agni
sanguine.

7 Verbenis] Vide I. Od. 19. Not.
ad vs. 24.

Immolato] Cædendæ victimæ caput
aspergebatur mola salsa, id est, farre
tosto et sale commixtis: hinc vox,
immolare.

9 Cuncta festinat manus, &c.] Cuncti
allaborant, ancillæ famulique simul

Cursitant mistæ pueris puellæ :
 Sordidum flammæ trepidant rotantes
 Vertice fumum.
 Ut tamen noris quibus advoceris
 Gaudiis ; Idus tibi sunt agendæ,

10

junctæ *huc illueque discurrunt. Ignis tremit atrum fumum circumvolvens in apicem.*
Attamen ut scias ad quam lætitium invitatis, celebrandæ tibi sunt Idus, qui dies

rem Horatii. Sed ita amabat Heinsius illum tam loquendi modum, ut in editionibus suis, ubicumque posset, introduceret plurales numeros. Interim *festinant* etiam Cun. e Ms. atque ita et nostri Dess. 2. Lips. 4. Jani. Vid. Bentl. et Var. Lectt. ad 1. Od. 24. 8. Harl. 1. *festinet*.—11 ‘Bentl. conj. *crepitant*, primum, quia ‘trepidandi’ notio jam insit in verbo ‘rotantes’, si quidem ‘trepidare’ de motu flammarum tremulo accipiatur. Hoc quidem ego non assequor; duæ enim diversæ mihi videntur esse imagines, flammarum motus, et rotatio fumi. Deinde addit, si ‘trepidare’ ita explicetur, ut ipsarum flammarum festinatio et quasi studinum declarari putetur, hanc admodum jejunam ac frigidam fore ideam. In quo profecto verus est: sed quid tandem necessitatem nobis istius talis explicationis imponit? Denique, more suo, magnam locorum vim annumerat, quibus ‘crepare’ vel ‘crepitare’ ignem dici posse doceat; de quo nemo mortalium dubitaverat. Quare retineamus quæso *trepidant*, quæ non solum bona lectio est, sed etiam hactenus elegantior, quod nunc utraque imago, et flammarum, et fumi, ad visum adspectumque pertinet; cum e Bentleyi emendatione altera oculis, altera auribus usurpanda sit. Cf. ad 1. Od. 13. 2. Interim *crepitant* sane habent Alt. 1. in contextu, et Alt. 2. pro var. lect. Omnino enim facile permittata a librariis ‘trepidare’ et ‘crepitare.’ Ceterum h. l. appetet, Bentleyi judicium quam fuerit subinde dissimile et velut immemor sui. Nam in locis Prudent. Peristeph. vi. 100. Senec. Ed. 383. Thyest. 768. ea de causa præfert ‘trepidare,’ quia ipsi foci praet horrore et metu trepidantes fingantur; contra nostro l. nihil perterrefecisse culinam Horatii, et vel ideo *crepitant* melius esse, putat. Talia dicere poterat, qui paullo ante, flammarni festinationem, inanem et frigidam signaram, recte quidem, appellasset.’ Jani.—13 Et tamen Franeq. *advocere* Cuning. Sanad. et Jones, hand dubie metu homœoteleti: ita tamen

NOTÆ

diligenter parant quæcumque sunt ad convivium necessaria.

11 *Sordidum flammæ, &c.*] Culinae meæ focus plurimum habet ignis, e quo flammæ sursum feruntur in verticem, et rotæ modo contorquentur ac trepidant, aguntque fumum densum ac sordidum.

13 *Ut tamen noris, &c.*] Ut intelligas quale sit gaudium hodiernum, quanta sit hilaritatis causa, ad quam te voco; Idus sunt Apriles, in quibus natalem celebro Mæcenatis, meo natali jure mihi potiorem.

14 *Idus*] Macrob. Saturnal. 1. 15.

‘Nonnullis placet Idus vocatas ἀπὸ τοῦ εἴδους, quod ea die plenam speciem Luna demonstret. Sunt qui existiment Idus ab ove iduli dictas; quam hoc nomine vocant Tusci, et omnibus Idibus ovis immolatur a flamine. Nobis illa ratio nominis vero propior existimatnr, ut Idus vocemus diem qui mensem dividit. Iduare enim Etrusca lingua dividere est: unde et vidua, quasi valde idna, id est, valde divisa, vel a viro divisa.’ Hinc patet cur Aprilēm findere, id est, quasi

Qui dies mensem Veneris marinæ

15

Findit Aprilem;

Jure solennis mihi, sanctiorque

Pæne natali proprio; quod ex hac

Luce Mæcenas meus affluentes

Ordinal annos.

20

Telephum, quem tu petis, occupavit

(Non tuæ sortis juvenem) puella

Aprilem dividit Veneri maritimæ sacrum: merito mihi festivus, atque sacratior fere meo natali; quoniam ab ea die Mæcenas amicus accrescentes annos computat. Telephum porro nequaquam tuæ conditionis adolescentem, quem concupiscis, cepit

Exc. Sax. Sed vid. Var. Lectt. ad 1. Od. 2. 1.—16 Lips. 2. *Findat Aprilem.* —21 Nova hinc Ode ap. Sivr. *Telephon* Mancin. et Cuning. ‘Post occupavit,

NOTÆ

medium secare ab Horatio dicantur. Idus enim sunt decima tertia die mensium Martii, Maii, Julii, Octobris: in reliquis autem mensibus sunt die quinta decima.

15 *Mensem Veneris marinæ, &c.]* Aprilis secundus anni Romanorum mensis ab aperiendo dictus quasi aperilis, quod eo tempore arbores et plantæ aperire se in germe incipiunt. Alii dictum putant quasi Aphrilem, cum aspiratione, ab ἀφρῷ, maris spuma, e qua Venus orta creditur, quæ et Ἀφροδίτη inde Græcis appellata. Porro ut primum mensem a patre suo Marte, ita secundum ab Æneæ matre Venere nominavit Romulus: et in eo Veneri sacrum fieri a matronis, postea constitutum. Hæc Macrob. Saturnal. 1. 12. et ejusdem lib. cap. 21. ‘Cum Sol vernalis Æquinoctii transgreditur fines, angendo diem; tum et Venus læta, et pulchra virent arva segetibus, prata herbis, arbores foliis. Ideo majores nostri Aprilem mensem Veneri dicaverunt.’ Lege ibid. alia quædam scitu non indigna. Vide et supra III. Od.

26. 5. Not.

18 *Quod ex hac Luce Mæcenas, &c.]* Idibus Aprilis natus Mæcenas prodiit in Iucem, Mæcenas, inquam, ‘præsidium ac dulce decus meum,’ o dies natali proprio mihi sanctior! Nam et ejus vitam meæ longe antepono.

19 *Affuentes Ordinal annos]* Exinde venientes annos vitae numerat, rata temque ordinat. Ut a Consulibus publice, sic privatim a natali suo quisque annos computabat, inquit Torrentius.

21 *Telephum]* De eo jam 1. Od. 13. et III. Od. 19, hic ‘spissa nitidus coma puroque similis vespero’ commendatur: illic ‘rosea cervix’ et ‘cerea brachia’ laudantur.

22 *Non tuæ sortis]* O Phylli, ne differ ad me proficiisci tui percupidum: nec te remoretur Telephi amor. Hunc enim omnino excutere animo tuo debes, tum quod tibi est is dispar valde, tum quia occupatus est puella suæ sortis, divite scilicet, ut ipse, et ingenua, non meretriciæ conditionis, ut tu.

Dives et lasciva, tenetque grata Compede vinctum.	
Terret ambustus Phaëthon avaras	25
Spes; et exemplum grave præbet alés Pegasus, terrenum equitem gravatus Bellerophonten;	
Semper ut te digna sequare, et, ultra Quam licet sperare nefas putando, Disparem vites. Age jam, meorum Finis amorum,	30

virgo opulenta et proterra, retinetque jucundis vinculis astrictum. Ceterum Phaëthon concrevatus desideria eupida comprimit: volucris autem Pegasus, graviter ferens Bellerophontem equitem terrestrem, insigne documentum præstat, ut nunquam non sectore tibi convenientia, fugiasque dissimilem, nefas existimando petere plus quam deceat. Heus amorum terminus meorum deinceps, (nam in posterum al-

item post jurenem, comima poneendum.' Jani.—24 *Compede junctum* Franeq.—25 Multi scribunt Phaëton. Gr. est Φαέθων vid. Apoll. R. iv. 598.—27 *Cuning. Pegasos.* Lips. I. am. sec. et Lips. 4. *Tyrhenum*, facili lapsu.—28 *Bellerophontem* codd. ap. Jani. *Bellerophonten* T. Fab. Bentl. Cuning. Baxt. Gesn. Zenn. Wakef. Comb. et Kidd. tanquam exquisitiori forma, a recto 'Bellerophontes.' Sed omnes codd. habent *Bellerophontem*. Vid. Var. Lect. ad III. Od. 4. 27. et III. Od. 29. 17.—29 *Semper et te digna Ascens.* *Semper vitæ digna* Pulmanni Genblac. I. pro v. l.—30 *Quemlibet sperare* Lips. 4.—31 *Dispare Lips. 4.*—

NOTÆ

Puella Dives et lasciva] Au illa Chloë, de qua III. Od. 19.

23 *Tenetque grata Compede vinctum]* Suis amoribus suæque velut servituti prorsus addictum habet.

25 *Terret ambustus Phaëthon avaras Spes]* Exemplis probat Horatius non esse id appetendum quod est supra nos, quodque vix sperare aut assequi fas videatur. Nota est cuiilibet historia et casus Phaëthontis, qui cum Solis currum equosque regere cupiisset, 'currus auriga paterni' temerarius, 'magnis excidit ausis;' in Eridanum Jovis fulmine dejectus. Vide Platon. in Timæo, Ovid. Met. II. Lucret. lib. v. &c.

26 *Ales Pegasus, terrenum equitem gravatus, &c.]* De Pegaso alato equo, inter sidera relato, dixi I. Od. 27.

Terrenum equitem, mortalem, nempe Bellerophontem, qui a Bellero Corinthi rege interfecto vocabulum sortitus est Hippomenus antea dictus. Quod vero pertinet ad rem præsentem, dicitur is post occisam auxilio Pegasi Chimæram secundis rebns elatus, tentasse in cœlum etiam ejusdem Pegasi ope ascendere, ut quid ageret illic Jupiter perspiceret. At østro a Jove immisso Pegasus fatigatus sessorem excussit, qui membris contractis decidens curiosæ ambitionis pœnas exsolvit. Vide I. Od. 27. cit. et III. Od. 7. et 12.

29 *Ut te digna sequare]* Ut virum conditione tibi similem sequare: qualis Horatius: disparem vero, qualis Telephus, non tantum non speres aut separaris, sed vites. Alias male tibi

(Non enim posthac alia calebo
Fœmina,) condisce modos, amanda
Voce quos reddas: minuentur atræ
Carmine curæ.

35

*teram mulierem non amabo,) disce numeros quos suavi modularis voce. Cantu mul-
cebuntur ægritudines importunæ.*

35 Unus Bersmanni, et Acron. ap. Bentl. cum edd. Mur. Heins. Cuning. et Sivr. minuantur. ‘ Sic esset gnome. Sed aptius minuantur, ut ad solam Phyllida sententia pertineat.’ Jani.

NOTÆ

cedet; quemadmodum cessit pessime Phæthonti ac Bellerophonti altiora se quæreribus.

31 *Meorum Finis amorum]* Age Phylli, quam constanter amare constitui, Telephi oblitera confer te ad me. Propert. 1. 12. ‘ Me neque amare aliam, neque ab hac desistere fas est. Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.’

34 *Condisce modos, &c.]* Vel disce

cantilenas quas in convivio amabili voce decantes ad diei jucunditatem et hilaritatem: vel, e Lyricis meis carminibus disce aliquid, quo in amore meum alliciaris, canendo apud me inter epulas.

35 *Minuentur atræ carmine euræ]* Meos etiam modulando versus, pelles ægritudinem illam curasque illas quas Telephi tibi amor invexit.

ODE XII.

AD VIRGILIUM.

Ostendit, quam amabile sit adulti jam veris tempus et quam aptum conviviis; et suaviter deridet Virgilium, quem intellexerat operam dedisse mercaturæ, adeoque factum lucello attentiores: vult enim videri velle se cum eo pacisci, eumque ad se sub hac lege invitare, nti, dum ipse in usum convivii e Sulpicii Galbae horreis mercaturus est vinum, unguentum de suo præbere velit. (Vid. ad vs. 15. 21. 25. Gesn.)

JAM veris comites, quæ mare temperant,

Nunc auræ Thraciae vernum tempus comitantes et mare tranquillum reddentes

Ode undecima Libri quarti in Ed. Sanad. Epigraphen hanc habet Ascens. *Ad Virgilium de vere et convivio;* Locher. *Ad Virgilium de vere;* Venet. 1492. *Ad Vergilium de vere;* Mentel. *Ad Virgilium unguentarium;* tres codd. Torrent. *Ad Virgilium unguentarium, veris descriptio parænetice;* nonnullæ edd. vett. *Ad Virgilium Negotiatorem, s. Myropolam.* — 1 ‘ Veris, majuscule V: nam est Hora, s. Dea, cuius comites Ornithiæ, ipsi quoque numina.’ Jani.—

NOTÆ

Metrum est idem quod 1. Od. 6. nius more sno, in hac eleganti Ode, 1 *Jam veris, &c.]* Egregie Parthe- notat verba lectissima, et dictiones

Impellunt animæ lintea Thraciæ :
 Jam nec prata rigent, nec fluvii strepunt
 Hyberna nive turgidi.
 Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
 Infelix avis, et Cecropiæ domus

5

vela pulsant. Jam neque prata sunt gelu constricta, nec flumina murmurant hyemis nivibus inflatu. Nidum struit avis infortunata Ityn lugens miserabiliter, ac

4 *Hiberna nive candidi Lips. 4.—5 Itym Lips. 3. 4. Basill. Ald. Ascens. et Fabr. Ithym Venet. 1492. Locher. Itys Harl. 6. Ityn Harl. 1. 2. 3. 4. 5. et ceteri codd. omnes.—6 Cecropiæ codex Laurentinus ap. Torrentium.—*

NOTÆ

hand vulgares : aitque merito dignam videri, quæ ad Virgilium mitteretur; nec enim vel ipsum tot coloribus, tot florim varietatibus efflorescere. Valeant ergo qui adulterinum nescio quem titulum huic Odæ præfixum e veteribus nonnullis codicibus eruunt perperam, quasi Horatius scripsit ad Virgilium quendam myropolam seu ungnentarium. Certe enim intelligendus hic est Virgilius Poëta, qui recte ‘ cliens nobilium juvenum,’ non alter quisquam censeatur. Vide infra Not.

Veris comites, &c.] Zephyri procul dubio, quicquid alii sentiant; hi enim ver comitari duntaxat et maria temperare dici possunt. At cur *Thraciæ animæ* vocantur; nam proprie Boreas e Thracia in Italiam spirat? Ita 1. Od. 25. 11. Scilicet Thracia ventorum quorumlibet sedes et officina est, teste Eustathio ad Iliad. ix. vel potius, Noster Homerum, ut alibi sæpe, insecurus minus accurate locutus est. Bene citato loco Homerus Boream et Zephyrum e Thracia flantes pariter exhibit: at non item Horatius. Hic signidem Italus, ille vero e partibus Minoris Asiae. Atqui diversi plane venti e Thracia Italiam Asiamque perlant, inter hanc et illam fere media.

Quæ mare temperant] De Zephyris maria solventibus ac ver parentibus, III. 7. initio.

2 Animæ] Allusio ad Græcam vocem, ἄνεμος, *ventus*. Virgil. Æn. viii. ‘Quantum ignes animæque valent.’ Lucret. ‘Aurarumque leves animas.’

Impellunt lintea] Ad navigandum utiles sunt.

3 Nec fluvii strepunt] Qui nivibus liquefactis intumuerant paulo ante, ac vehementiori cursu strepitum edebant, jam nunc imminuti haud amplius strepunt.

5 Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens, &c.] Hirundo jam nidificat.

Ityn] Homero Itylum.

6 Infelix avis] Procne et Philomela Pandionis Atheniensium regis filiae erant. Illa Tereo regi Thraciæ nupta, Ityn communem filium marito epulandum apposuit, ultrasororem suam ab eo constupratam. Tereus utramque stricto pugione ad necem persequitur. Ecce vero Procne in hirundinem, Philomela in lusciniam, Itys in phasianum, vel, ut alii volunt, in carduelem, Terens denique in upapam transmuntantur. Ita fabulatores. Vide Ovid. Met. vi. Fab. 7. &c.

Cecropiæ domus Æternum opprobrium, &c.] A Cecrope Atheniensium primo rege denominatur quicquid ad Athene-

Æternum opprobrium, quod male barbaras
 Regum est ulta libidines.
 Dicunt in tenero gramine pinguium
 Custodes ovium carmina fistula,
 Delectantque Deum, cui pecus et nigri
 Colles Arcadiæ placent.
 Adduxere sitim tempora, Virgili :

10

sempiterna ignominia Atheniensis familiæ, quia scelerate vindicavit immanem regis lasciviam. Pastores ovium in herbu molli cantilenas resonant fistula, atque recreant numen, quod gregibus gaudet et umbrosis collibus Arcadiæ. O Virgili, tempus ad-

9 *Ducunt in tenero* Alt. 1.—10 ‘Dicere carmen’ rectum est: sed an etiam ‘dicere carmen fistula?’ Atqui sic editum a plerisque, ab ipso etiam Bentleio. Cui non placent auctores supra positi, is certe sic distinguat: *Dicunt . . . carmina; fistula Delectantque deum:* aut doceat ‘carmina dici fistula.’ Gesn.—11 ‘Delectantne unus Bersm. Gott. Brod. Sax. Helinst. Zar. Gesn. Sivr. ut jungatur: *carmina, fistula delectante Deum, &c.* Ita legendum acriter Gesn. contendit, vel, si quis retinere velit *Delectantque*, certe sic distinguendum: *carmina, fistula delectantque Deum, &c.* Movet eum hoc, quod dici posse negat: ‘dicere carmina fistula.’ Non debebat hoc tanto viro excidere, vel ob III. Od. 4. pr. cf. etiam Virg. Ecl. 1. 2. Recte omnes ceteri MSS. et ed. *carmina fistula, delectantque Deum, &c.* *Delectantque dominum* Mentel. Mox nigræ Bentleii Battel. et sic ille, item Cun. Sanad. Sivr. Compositionem viri docti sic elegantiorem esse putauit. Mihi nigri colles melius placebant, quam nigra Arcadia, in primis in tanto librorum consensu.’ Jani. *Delectantque* Harl. 1. 2. 3. 4. 6.—13 ‘Nova hinc ode ap. Cl. Sivr. *Advexere* Ait. 2. *Vergili* nota varietas in multis edd. Sed *vergili*, minusculo v, emend. Sivr. pro *vergili*, a ‘vergilium,’ h. e. ortus Vergiliarum, quem ita dici posse ait (posse quidem, nam nusquam occurrit vocabulum), quemadmodum dicantur ‘æquinoctium,’ ‘plenilunium,’ ‘solstitionis’: et expl. ‘tempora vergilii sitim adduxere,’ h. e. cum vino ita providisse, ut tantum usque ad ortum Pleia-

NOTÆ

nas vel reges Athenarum pertinet. Significatur itaque hic Pandionis familia, etsi miniū Cecropi vel Cecropidis cognata. *Opprobrium*] Quia male et injuste mactato Ity filio, libidinem ejus patris Terei ulcisci voluit ipsa mater Procne.

9 *Dicunt in tenero, &c.*] Pastores ludunt fistula in gramine sedentes, canuntque landes Panos gregibus praesidentis et collibus Arcadiæ. Vide III. Od. 18. Virgil. Ecl. II. ‘Pan primus calamos cera conjungere plures Instituit; Pan curat oves, oviumque magistros.’ Et Ecl. IV. et X.

‘Pan Deus Arcadiæ.’

11 *Nigri Colles*] Vel, umbriferi ob sylvas; vel, fertiles, nam Virgil. Georg. II. 203. ‘Nigra fere et presso pinguis sub vomere terra Optima frumentis.’

12 *Arcadiæ*] Peloponnesi regio est mediterranea ab Arcade Jovis et Calistus filio nuncpata, montanis passulis amœna, et hinc gregibus educandis colendoque Panis devota: Poëtis passim decantatissima.

13 *Adduxere sitim tempora*] Adulatum ver ac jam proiectum (in Italia videlicet calidius quam apud nos

Sed pressum Calibus ducere Liberum
 Si gestis, juvenum nobilium cliens,
     Nardo vina merebere.
 Nardi parvus onyx elicit cadum,

vexit sitim: ac si cupis bibere vinum Calibus expressum, tu, cliens illustrum adolescentum, accipies vinum dato unguento. Exiguum vas unguenti amphoram trahet

.....
 dum suppeteret, nunc, cum id tempus adest, nullum amplius habeo.' Evidem verbum non amplius addam? Jani.—15 *Sic gestis* Dess. 2.—16 *Nardo vina mereberis* nonnulli Lamb. Harl. 1. unus Bersm. Bentl. Græv. Magdal. Bodl. 1. et Battel. pro var. lect. Mentel. Dess. 2. et sic ed. Bentl. quia dulciss aurem feriat, et Horatius hunc versum libentius claudat Cretico pede, quam Dactylo. 'Hoc posterins solo suo arbitratu Bentleium dicere, facile intelligat lector Horatii. Et quis illi dixit, postremas tres syllabas in mereberis Creticum efficere? Deinde vix appetat, cur aures præferre debeat mereberis. Igitur auctoritatem ceterorum omnium librorum secenti retineamus merebere.' Jani.—17 Lips. 4. *eliciat cadum.*—18 *Sulpitiis* multi, sed esse de-

NOTÆ

Francos) adduxit æstum ac sitim proinde, suadetque pocula. Quidam putant notari horam diei cœnæ destinatam, puta nonam vel octavam: quo sensu Virgil. Georg. iii. 327. 'Inde ubi quarta sitim cœli collegerit hora.'

14 *Pressum Calibus Liberum]* Cur Liber nominetur Bacchus, et quod pro vino ponatur, vel sciolis compertum. De Calibus urbe Campaniæ, deque vini Caleni bonitate dixi 1. Od. 20. 9. ubi, 'prelo domitam Caleno ... uvam:' item Od. 31. 'Preamant Calena falce ... vitem,' &c.

Liberum] Seneca de Tranquill. cap. 15. 'Non ob linguæ licentiam dictus Liber, sed quia liberat servitio curarum animum, vegetioremqne et audaciorem in omnes conatus facit Bacchus inventor vini.'

15 *Juvenum nobilium cliens]* O Pubili Virgili Maro, qui colis Tiberium Drusumque Nerones Liviae filios, Marcellum Augusti generum atque adoptione filium, aliasque Romanæ juventutis ac nobilitatis Principes.

16 *Nardo vina merebere]* Affer unguentum e nardo, ego vina conferam.

De nardini unguenti pretio et natura, II. Od. 11. 16. Not. Catullus e contrario Od. xiii. ita præscribit ad Fabullum: 'Cœnabis bene, mi Fabulle, apud me, ... Si tecum attuleris bonam atque magnam Cœnam, ... Sed contra accipies meros amores, Seu quid suavius elegantiusve. Nam unguentum dabo,' &c.

17 *Nardi parvus onyx elicit cadum, &c.]* Modicum unguenti a te collatum a me compensabitur integro vini optimi cado, quod ego petam et mercabor ex horreis publicis.

Onyx] Græca vox unguem significans, pariter et alabastriten, id est lapidem colore similem humano ungui. De eo Plin. xxxvi. 7. 'Onychen etiamnum in Arabiæ montibus nec alibi usquam nasci putavere nostri veteres.' Et cap. seq. 'Hunc aliqui lapidem alabastriten vocant, quem cavant ad vasa unguentaria, quoniam optime servare incorrupta dicuntur.' Addit et alia quædam xxxvii. 6. in fine. Dioscorid. v. 153. meminit etiam ejus lapidis, e quo facta vasa ὄρυχες dicebantur. Isidor. xvi.

Qui nunc Sulpiciis accubat horreis
Spes donare novas largus, amaraque

Curarum eluere efficax ;

Ad quæ si properas gaudia, cum tua
Velox merce veni : non ego te meis
Immunem meditor tingere poulis,

Plena dives ut in domo.

Verum pone moras, et studium lucri ;

20

25

quæ modo conditur apothecis Sulpitiis, spem noram dare liberalis, et molestiam agritudinum discutere idonea. Quod si ad istam hilaritatem festinas, accede protinus cum tua merce. Scyphis ego meis rigare te nihil conferentem nolo, quasi opulentus in ædibus refertis. Sed abjice retardationem et quæstus curam: atque

bet *Sulpiciis*. Vid. Cellar. Orthogr. Lat. ed. Harles. tom. i. p. 336. *occupat* unus Torrentii et Lips. 1. pro v. l. quod valde arridet Torrentio, item Baxtero, tanquam diu sepultus quasi jacuerit cadus in intimis horreis. ‘Sed cui tandem hoc possit probari?’ Jani. Lips. 4. *occupat*. Omnes alii codd. etiam Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Gott. et Exc. Sax. *accubat*.—23 Plurimæ edd. *tingere*; sed *tingere* scribunt unus Vat. Jannoc. et alii Lamb. Bland. antiquiss. Cruquii. Pulmanni Hunn. et Beller. Franeq. Altt. 1. 2. Dess. 1. 2. Helmstad. Lips. 1. 2. 3. 4. item Veneti. Locher. Ascens. Crnq. Torrent. Fabr. Bentl. Cuning. Baxt. Gesn. Zenn. Mitsch. Wakef. et Kidd.

NOTÆ

15. ‘Alabastrites,’ inquit, ‘lapis candidus, intertinctus variis coloribus, e quo fuit vasculum unguenti evangeli. Cavant enim hunc ad vasa unguentaria.’ Martial. VII. 93. ‘Unguentum fuerat quod onyx modo parva gerebat.’

18 *Sulpiciis accubat horreis*] Quædam erant horrea seu apothecæ in urbis regionibus variis, in quibus venalia seu vina seu fruges condebarunt donec emerentur. Inter alia erant quæ ædificarat Sulpitius Galba, et de ejus nomine appellabantur: de que his loquitur Horatius.

19 *Spes donare novas largus, &c.*] Hæc vini est virtus et proprietas, ut audaciam timidis donet, anxiis sollicitudines eximat, &c. Vide III. Od. 21. strophe 5. Hinc et II. Od. 7. ‘Mas-sicium’ vocat ‘obliviosum,’ id est, curarum oblivionem inducens.

21 *Ad quæ si properas gaudia, cum*

tua, &c.] Ergo si cupis mecum jucunde epulari, atque e meo vino bibere, quasi mercator accede, et affer quod commutes, redones, remunres. Ne asymbolus aut immunis venias; para nimirum quæstiones eruditas, lepidasque argutiolas florentem vino animum lacescentes, quæ sint veluti secundarum mensarum tragemata sen bellaria: de quibus Gell. VI. 13. et hac quidem merce instructus jubetur venire ab Horatio Virgiliius.

23 *Immunem*] Apud Erasmus proverbium est, ‘immunem venire.’ Quædam olim erat cœna ex communi collecta, in quo suam quisque symbolam afferebat. Vide III. Od. 23. 17.

24 *Plena dives ut in domo*] Ut facere posset dives rebus omnibus abundans, nihilque opus habens remunerationis.

25 *Studium lucri*] Jocus admodum facetus, quo Virgilium abstrahit a

Nigrorumque memor, dum licet, ignium,
Misce stultitiam consiliis brevem :
Dulce est desipere in loco.

dum potes recordatus atri rogi brevem insaniam admisce sapientiae. Tempestive insanire suave est.

NOTÆ

musco, et a condendis assidue carminibus ipsi profecto quæstuosis : nam pro iis sat liberaliter donatus ab Augusto aliisque proceribus jam fuerat.

26 *Nigrorumque memor, dum licet, ignium, &c.*] Mortis memor, tristisque ac funebris rogi in quo cremantur cadavera, quamdui licet ac vivis, gaudia hujus vitae carpere festina.

27 *Misce stultitiam consiliis brevem*] Severitatem aliquantula hilaritate tempora : intermitte seria, jocis pannulum vaca. Qui relaxandi animi gratia ludendo lasciviant, quasi insanire

videntur. Hinc Poëta ‘brevem stultitiam’ appellat: Anacreon vero σώφρονα λύστην, sapientem furorem.

28 *Dulce est desipere in loco*] Congruo tempore et loco animi severitatem abjicere expedit. Senec. de Tranquill. I. cap. ult. ‘Si Græco Poëta credimus, inquit, interdum et insanire jucundum est.’ Menander in Coœdia cui titulus πωλούμενοι, venales : οὐ πανταχοῦ τὸ φρυνγιον ἀριθτεῖ παρόν, Καὶ συμμαχῆναι δ' ἔντα δέ. Non semper sapientiam decet adesse, et insanire cum aliis quandoque oportet. Ubi vulgo συμβῆναι legi perperam, sententiae et prosodiæ ratio luculenter evinuit.

ODE XIII.

IN LYCEN.

Horatius, veterum injuriarum memor, amicæ enidam suæ olim fastidiosæ, iam vero vetulæ factæ, propter ætatem tamen lascivienti, lepidissime insultat.

AUDIVERE, Lyce, Dî mea vota, Dî
Audivere, Lyce : fis anus, et tamen

O Lyce, Dii exaudirerunt meas preces ; Lyce, Dii exaudiverunt. Jam vetula

Ode decima nona Libri secundi in Ed. Sanad. Epigraphe in Pulfm. Gemblac. I. 2. *Memptice parænetice*.—1 *Dii* multi codd. et edd.—2 Helmst. *et fis*

NOTÆ

Metrum idem quod I. Od. 5.

1 *Lyce*] Hujus olim juventute et forma splendidæ amores arrogantiæ amque persecutus fuerat Horatius,

III. Od. 10. Eidem nunc senio deturpatæ insultat. Sic et Lydiæ quondam pulchræ, iam vero deformatae, illudit I. Od. 25.

Vis formosa videri,
 Ludisque, et bibis impudens,
 Et cantu tremulo pota Cupidinem
 Lentum solicitas. Ille virentis et
 Doctæ psallere Chiaæ
 Pulchris excubat in genis.
 Importunus enim transvolat aridas
 Quercus, et refugit te, quia luridi
 Dentes te, quia rugæ
 Turpant et capitis nives.

5

10

es; ac nihilominus cupis apparere speciosa: et jocaris et potas absque pudore; atque trementi voce amorem tardum excitas ebria. At ille vigilat in malis formosis Chiaæ ætate florentis et scientis psallere. Nam quercus arescentes deserit inquietus, avolatque; quoniam te dentes lividi, te rugæ et canities capillorum fædant.

*****

anus.—4 Ludis et bibis unus Bersmanni, Lips. 3. et Dess. 2.—5 Hanc Strophen omisit Sanad.—6 Helmstad. Ille virentis Doctæ, omisso et.—7 Bentleii Regin. psallere Thiaæ.—9 Importunus Amor Sanad.—10 Unus Torrentii frondes pro quercus, haud dubie ex 1. Od. 25. 19. In eodem vs. commia ponunt alii post refugit, plures post te, quos secuti Jani, Zeun. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. et Kidd. quia lividi Exc. Sax.—11 ‘Vulgo inciduntur post Dentes, ego distinx post te, cum ita poscere elegantia videtur.’ Jani. Ita Zeun. Mitsch.

NOTÆ

4 *Ludisque*] *Vous faites l'enjouée.*

Bibis impudens] *Vinosas semper fuisse mulieres impudicas, notum est: contra pudicæ vino abstinebant. Vide III. Od. 15. in fine: ibique Not.*

5 *Cantu tremulo*] *Hoc referunt quidam ad vitium ingraevcentis ætatis, sed melius alii ad animum libidinosum, vocemque ad mollitatem inflexam. Sic Persius Sat. 1. 21. ‘cum carmina lumbum Intrant, et tremulo scalpuntur ubi intima versu.’*

7 *Doctæ psallere Chiaæ*] *Meretrices nt plurimum psaltriae erant, id est, cantare simul et citharam pulsare noverant. Hæc nomen habebat ex insula maris Ægæi, Chio dicta, hodie Scio, an. 1565. a Turcis per nefas et contra fidem occupata: vino optimo celebrata quondam. Vide III. Od.*

19. 5.

8 *Excubat*] *Viget, agit in juvenili facie, in senili vero quasi sopitus elanguescit, segnis, emortuus.*

9 *Importunus*] *Levis, mobilis, inconstans: alii perperam, non bene conveniens.*

Aridas Quercus] *Sic 1. Od. 25. De Lydia, ‘aridas frondes,’ id est, mercantes vetustate deformes, in quibus nec succus, nec color, nec species, ut olim.*

12 *Capitis nires*] *Velut dñriuscum hanc translationem ac metaphoram, atque a longinqua ductam similitudine, notat Quintilianus VIII. 6. Verum talia Poëtis quidem, non ita vero prosæ convenire ibid. subjunxit.*

Nec Coæ referunt jam tibi purpuræ,
Nec clari lapides tempora, quæ semel
Notis condita fastis . . . .
Inclusit volucris dies. 15

Neque vero purpureæ vestes Coæ, nec lapilli splendentes nunc reddunt tibi annos, quos fluxum tempus condidit inclusos annalibus publicis. Ehen quo venustas, quo

Bipont. et Wetzel.—13 *Nec Coæ referent Lachman. ad Propert. II. 1. 6. Ceæ, non Coæ, hic et semper scribi volebat Hermol. Barbarus. Vid. Lamb. Sed perperam hoc. Choæ var. lect. ap. Jani. referant conj. T. Fab. et sic Bentleii Colbert. pro var. lect. referant emend. Cun. et sic Sanad. Jon. et Sivr. 'Sed nil mutandum' Jani.—14 Nec cari lapides tempora, quæ, &c. Lachman. I. l. cari Harl. 1. 2. 3. duo Vatt. Jann. Urs. Torn. et unus Russard. ap. Lamb. antiquiss. Bland. Cruq. cum schol. 'pretiosi,' duo Torr. libri Fabric. Pulmanni Hnnn. Gembl. I. et Beller. Bentleii Græv. et Regin. Brod. Sax. Lips. 2. Franeq. Helnust. item Acr. qui expl. 'gemmarum pretia,' Flor. Venet. 1486. Cruq. Bentl. Cun. Sanad. Towers. Wakef. et Kidd. *clari* Harl. 4. 5. 6. ceteri omnes Codd. Venet. 1478. 1492. Locher. Ascens. et reliquæ editi. 'Aptior sensu hæc lectio, quia ad supplendam pulchritudinem, claritatem, et splendorem gemmarum, non pretium, valere appetat. Posse dici 'claros lapides' quod dubitat Sanad. vidimus ad III. Od. 24. 48.' Jani. Post lapides*

NOTÆ

13 *Nec Coæ referunt, &c.]* Præteritos annos, formam pristinam non reduennt seu vestes pretiosæ seu gemmeæ et lapilli, nec quivis corporis cultus et ornatus. Anson. 'Dicebam tibi, Galla, senescimus: effugit ætas. Nec revocare potes qui periere dies.'

Coæ purpureæ] Cos Asie insula versus oram Cariæ littoralem, hodie *Lango*; valde ferax, ut proverbio dicetur, 'quem Cos non nutrit, hunc neque Ægyptus,' in eos quibus vix magna satisfaciunt. Eustath. Iliad. Σ. Apellis eximii illius pictoris patria fuit. In ea texebantur panni subtillissimi e bombyce: non procul autem purpura fiebat exquisita. Ergo vel de purpureis reipsa vestibus intellige locum hunc, vel de bombycinis candore eximio nitentibus. Vide Not. ad vs. 10. Od. 1. hujus libri. Lege et Plin. xi. 22. ubi, 'telas aranorum modo texunt ad vestem luxumque fœminarum, quæ bombycinæ appellatur. Prima eas redordiri rur-

susque texere invenit in Co mulier Pamphila,' &c. et cap. 23. 'Bombycas et in Co insula nasci tradunt, ... fieri autem primo papiliones parvos nudosque, mox frigorū impatientia villis inhorrescere, et adversum hymen tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate radentes foliorum lanuginem in vellera: hanc ab his cogi subigique unguium carminatōne, mox trahi inter ramos, tenuarique ceu pectine,' &c. Falli porro Plinium constat: nec enim e foliis quibus insidet papilio, sed ex alvo sua promit tenuem istam lanuginem, filaque ac totum opus.

15 *Notis condita fastis]* In fastis perscribebantur nomina, anni, facta magnorum virorum: seu, fasti libri erant, in quibus enjusque diei annique gesta notabantur, ad memoriam posterorum. Cic. Epist. 'Decrevi ut in fastis ad eum diem Brutii nomen ascriberetur .... Qnod cum ego dabam Brutu, notam esse in fastis gratissi-

Quo fugit Venus? heu! quove color? decens
 Quo motus? quid habes illius, illius,
 Quæ spirabat amores,
 Quæ me surpuerat mihi?
 Felix post Cinaram, notaque et artium

20

nitor, quo agilitas abiit? Eequid tibi restat ejus, ejus inquam, quæ amores exhalabat, quæ mihi me abstulerat, post Cinaram felix, et famosa vultu artificiosa et

comma ponunt Baxt. Gesn. et Wakef.—17 Var. lect. ap. Jones. *quone*. Pulmanni Diesth. *color*. ‘Vulgo male inciduntur post *decens*. Postulat sententia interpnngi post *color*; ut recte Chabot. Bentl. Gesn.’ Jani. Ita Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. et Kidd. *quo color?* *heu*, *decens* *Quo motus?* emend. Cuning. eumque secuti Sanad. Sivr. Towers, et Francis. ‘Cum non opus hac emendatione, tum per eam nimis affectatus ac declamatorius locus est.’ Jani. —19 *Amores* edidit Jani, majuscule A, *amorem* Alt. 2.—20 Nonnulli codd. et edd. *vett. surripuerat*. Vid. Var. Lectt. ad t. Od. 36. 8.—21 ‘*Cynarem* Alt. 2. *Cynaram* vulgo, sed v. sup. ad t. 4. *Cynaram?* *nota quo et artium* emend. G. Best. Rat. Emend. Legg. c. 23. p. 257. Hoc vel ideo durum et minus probabile, quia post *quo fugit*, ad quod referri debet, jam interpositum fuit, *quid habes*. Omnino varie in his vss. interpnngitur. Post *amores*, vs. 19. alii comma, alii colon, alii interrogandi signum, item post *mihi*, vs. 20. comma alii, alii signum interrogationis ponunt. In vs. 21. vulgo duo commata sunt, unum post *Cinaram*, alterum post *notaque*. Hoc posterius Bentl. snstulit, quanquam non primus, nt jactat, sed jam ante eum Ald. Asc. Mur. Vascos. et Rutgers. Evidem comma post *Cinaram* tollendum censeo, post *notaque* ferri posse, nec tamen necessarium esse puto. Jungunt Bentl. San. Gesn. *notaque et*, h. e. etiam, *gratarum artium*; ut II. Od. 2. 6. ‘notus animi paterni.’ Sed hoc modo quid tandem esse posset miserius et languidius illo *etiam?* Potius junge, *facies felix notaque post Cinaram*, h. e. quæ soli Cinaræ faciei pulchritudine et fama cederet.’ Jani. *jam notaque artium* Lips. 4. Best. in-

NOTÆ

mæ victoriæ memoriam volebam.
 Sensus Horatii est: Sicut nou redeunt
 anni Consulum aliorumve in fastis et
 annalibus scripti; sic prior ætas Ly-
 ces famose transacta non redibit.
 Juventus, forma, gratia dudum abie-
 runt, nunquam reparabuntur aut red-
 ibunt.

18 *Quo motus?* Ubi decorus ille pri-
 dem incessns, gestus, et in saltando
 agilitas, quæ te spectabilem facie-
 bant?

Quid habes illius, &c.] Quid jam ha-
 bes residuum e pristina tua pulchri-
 tudine, qua fueram captus et mihi-
 met ereptus? Virgil. Ecl. viii. ‘Ut

vidi, ut perii, ut me malus abstulit
 error!

19 *Spirabat amores*] Anacreon scrip-
 serat παῖδα Κύπρων πνέονταν, puellam
 quæ Venerem spirat. Act. Apost. cap.
 ix. ‘Ο δὲ Σαῦλος ἐμπνέων ἀπειλῆσ καὶ
 φόνου. Saulus spirans minarum et cadi-

21 *Felix post Cinaram*] Uni cedens
 Cinaræ, elegantia scilicet et venus-
 tate: post Cinaram secunda. Vel,
 post mortuam Cinaram mihi tum de-
 dum adamata. Vide supra hujns lib.
 Od. 1. 4.

Notaque et artium Gratarum facies] Artificiosa composita, fucis exorna-
 ta: vel iis a natura dotibus instructa,

Gratarum facies: sed Cinaræ breves
 Annos fata dederunt,
 Servatura diu parem
 Cornicis vetulæ temporibus Lycen;   25
 Possent ut juvenes visere fervidi,
 Multo non sine risu,
 Dilapsam in cineres facem.

belle composito? At Cinaræ non longam vitam sors indulxit; diu conservatura Lycei longævæ cornici ætate æqualem, ut adolescentes calidi queant videre facem in favillas reductam, haud absque ludibrio.

terpungit, Cinaram? nota quo et artium Gratarum facies? Sed, &c.—22 Gratarumque Locher. Multarum Land. Graiarum conj. With. facie conj. Dacer. dum neque faciem gratarum artium, neque faciem felicem post Cinaram, satis Latine dici, et tautologiam oriri e vulgari lectione putat, et nota artium Gratarum facie explicat, artibus gratis nota. ‘Facile intelligi potest, quam insolens et pntida dicendi forma foret facies artium, pro artes; quamque inanes omnino sint, quas Dacer, affert emendandi rationes.’ Jani. Cynares Alt. 2.—23 Annos fata dedere emend. Cuning. enique secuti Sanad. et Sivr. et sic Lips. 2. a m. sec.—26 Lips. 2. Possint ut.—28 Delatam Bentleii Græv. Dilapsam nonnulli Lamb. plures Torr. omnes Pulm. duo Bersm. plures Bentl. Harl. 2. 3. 4. 5. 6. Mentel. Lips. 1. 4. Alt. 2. Dess. 2. Venet. 1492. Locher. Ascens. Fabr. Baxt. Jon. Dilapsam plures Lamb. antiquiss. Bland. Cruq. docente P. Nannio Miscell. III. 17. Harl. 1. Bentl. Leid. et Regin. et Acr. Ms. ap. eundem, item Francq. Lips. 2. 3. Alt. 1. Helmst. Venet. 1477. 1478. Vet. Comb. Basill. Cruq. Steph. Heins. Mur. Fab. Rutg. Dacer. Bentl. Cun. San. Gesn. Zenn. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. Francis, et Kidd. cinerem unus Bersm. Bentl. 1. Lips. 4. Dess. 2. improbante Jani.

NOTÆ

quæ amorem excitant et pellicinnt, quales frons hilaris et aperta, oculorum fulgor, superciliorum nutus, generum candor aliquo rubore distinctus. Quidam legunt facie; nec male.

24 Parem Cornicis rectulæ, &c.] Cornicis ætas diuturna, hinc dicta annosa III. Od. 17. vide ibi Not.

26 Possent ut juvenes, &c.] Ad hoc,

o Lyce, protraxisti vitam usque ad senectutem, ut esses ludibrio juvenibus, te videntibus mutatam et depravatam senio ac velut extinctam et in viles ‘cineres dilapsam;’ instar facis, postquam ingens lumen splendoremque emisit, tempore consumtae et in favillas tenues et siccas redactæ.

ODE XIV.

AD AUGUSTUM.

Etsi Augusti jussu hæc Ode composita sit in honorem Claudii Tiberii Nero-nis, qui fratri suo Druso Vindelico bello confiendo adjutor fuerat, Augustus tamen ipse fere utramque implet paginam. Noverat uter carior fnerat Augusto.

QUÆ cura Patrum, quæve Quiritium,
 Plenis honorum muneribus tuas,
 Augste, virtutes in ævum
 Per titulos memoresque fastos
 Æternet? O, qua sol habitabiles   5
 Illustrat oras, maxime principum;
 Quem legis expertes Latinæ.
 Vindelici didicere nuper,

Quod Senatorum, vel quod Populi Romani studium amplis honorum donis tuas, Auguste, virtutes in sempiternum propaget per inscriptiones et fastos memorium custodientes? o maxime Principum, quacunque Sol habitabiles terras illuminat, quem Vindelici Imperio Romano nondum subditi senserunt quantum re militari

Ode decima septima Libri quinti in Ed. Sanad. Epigraphie in Mentel. *Ad Plebem laudes Augusti.* Venet. 1492. Locher. et Ascens. *Augustum celebrat.* —1 Cuning. conj. quæne Quiritium.—4 Vnlgo fastos. Sed fastus Bentleii Græv. a m. sec. codex Petavian. ap. Nic. Heins. ad Claudian. iv. Cons. Honor. 155. item Exc. Sax. Dess. 2. Franeq. Bentl. Cuning. Jani, Bipont. Wetzel. et Kidd. Vid. Var. Lectt. ad iii. Od. 17. 4.—5 Farn. ap. Lamb. Exc. Sax. Mentel. et Alt. 1. lux pro sol.—6 Lips. 1. et Harl. 4. *Illustrat oras.* —7 Bonfin. Annot. lli. emend. *Quam, h. e. quantum, idque probaturum*

NOTÆ

Metrum idem quod 1. Od. 9.

1 *Quæ cura, &c.]* Præclarum et lu-minosum ex abrupto exordium hujus Odes, quæ ut elegantia dictionum et sublimitate materiæ, sic et arte et ingenio par omnino est quartæ hujus libri. Hic Tiberii sicut illic Drusi virtutes celebrat Poëta, utrobique vero gloriam omnem in Augustum conferit, singulari prorsus industria et artificio.

2 *Honorum muneribus]* Publicis mo-numentis, statuis, inscriptionibus ho-norificis, &c.

4 *Memores fastos]* Commentarios publicos, quibus virorum illustrium nomina et facinora inscribuntur cum laude, ac posteritatí commendantur, rebus per annos et tempora digestis et consignatis.

5 *Æternet]* Non. Marcell. ex Var-rone, Rer. Human. lib. ii. ‘Literisque ac landibus æternare.’

6 *O, qua sol habitabiles, &c.]* Auguste, maxime Principum qui habitabili ter-ra quacunque sunt ac dominantur.

8 *Vindelici]* Supra Od. iv.

- Quid Marte posses : milite nam tuo
 Drusus Genauvos, implacidum genus, 10
 Brencosque veloces, et arcis
 Alpibus impositas tremendis

valeas. Tuis enim exercitibus Drusus non semel strenue profligavit Genauvos immanem gentem, et Brencos celeres, castellaque Alpibus horrificis exstructa. Deinde

putat, quicumque emunctioris naris sit.—9 Dan. Heinsius posset nisi error operarum est. *militiae nam tiro* Lips. 4.—10 ‘Mire variant codd. in Genannis et Brennis. *Geraunos* nonnulli Lamb. Pulmanni Gemblac. 2. et Mentel. *Cenaunos* unus Cruq. in scholio. *Genauvos* nonnulli Lamb. Basill. et Baxt. qui Celticas, ut solet, et Britannicas etymologias, inanesque conjecturas proponit. *Genauvos* Lips. 1. *Genautos* Brod. *Germanos* Pnlmanni Diesth. Alt. 2. Zar. *Velanos* Lips. 4. *Belaunos* var. lect. ap. Jon. Sunt Velauni ap. Plin. III. 20. et *Beλaνvοι* ap. Ptolem. II. 13. populi *Vindelicis*. *Gelonos* Venett. Locher. Ascens. Mancin. Glarean. Sed quomodo hinc veniant Geloni? de quibus vid. ad II. Od. 9. 22. [*Genauvos Wakef.*] *Genauvos* Acer. Porphyr. [Hartl. I. 2. 3.] plures Lamb. antiquiss. et duo alii Blandd. Cruq. sine litura, Pulmanni Hunn. Gembl. 1. et Beller. libri Fabr. Gott. Lips. 2. 3. Franeq. Helmst. Dess. 2. Alt. 1. Flor. Medioll. Mur. Fabr. Lamb. Cruq. Torr. Heins. Steph. Rutgers. Fab. Dacer. Bentl. Cun. San. Jon. [Bipont. Mitsch. Wetzel. et Kidd.] Vera haec hand dubie lectio, eum et ap. Strab. IV. p. 206. ubi olim erant *Tevāνoi* vel *Tevāνoi*, recte sint *Tevāνoi* hodie, post Xyland. et Casaub. quorum vid. not. et apud Plin. III. 20. in Inscriptione e tropæo Alpium, inter gentes Alpinas devictas sint *Genaunes*, ut omnes ibi codd. exhibent, cum edit. perperam et corrupte habeant: *Naunes*: vid. ibi Harduin. Facile ex *Genauvos* orti omnes memorati errores, etiam *Velaunos*, s. *Velanos*, unde inepte post amplius factum *Gelonos*. In eod. vs. *implacitum* unus Torrent. in *placitum nemus* Alt. 1. *Jani*.—II *Brencoisque* Lamb. e Strab. I. l. ubi olim erant *Brέγκοι*, improbande *Jani*. sic etiam ed. Torr. item Baxt. Gesn. et Zenn. *Breucos* plures Lamb. ‘Sed non convenientiuncilic *Breuci*, gens inferioris Pannoniæ. Vid. Ptol. II. 16. Strab. VII. p. 314. Plin. III. 25. Sneton. Tib. 9. ibique Torrent.’ *Jani*. *Brennos* Flor. *Brennos* Acer. Porphyr. omnes Pulm. Hartl. 3. 4. 6. libri Fabr. et nonnulli alii, ut Mentel. Alt. Franeq. Lips. 1. 4. Venet. 1492. Locher. Asc. Basill. Mancin. Mur. Fabr. Steph. Rutg. Heins. Fab. Dacer. Cun. et Wakef. Etiam ap. Flor. IV. 12. 4. sunt *Brenni*. *Brennos* Comment. item antiquiss. et duo alii Blandd. Cruq. nonnulli Lamb. Lips. 2. a m. s. et Lips. 3. Dess. 2. Helmst. Cruq. Bentl. Sanad. Jon. Jani, Bipont. Mitsch. Wetzel. Francis, Pine, Talbot. Sandby, et Kidd. ‘Probat etiam Torrent. et Turneb.

NOTÆ

9 *Milite nam tuo, &c.*] *Tuis nimis* aūspiciis tua felicitate hostes devicit Drusus.

10 [*Genauvos*] *Genauvos* . . . *Brencoisque* [*Brennos*] Alii frustra, *Geraunos*, *Tenaunos*; item *Brennos*, *Brennos*, &c. Ex Strabone, diserte *Genauni* et *Brenni* partem Alpium exteriorem cum Noricis et *Vindelicis* habitabant. Unde noster mox, *arcis Alpibus impos*

Delph. et Vur. Clas.

sitas. Vide Flor. IV. et Vell. Patern. cul. ante cit. Od. IV. hujus libri.

Implacidum genus] Ex Strab. eit. cum illi urbem expugnarant, nou viros occidebant solum, sed infantes etiam masculos, immo mulieres prægnantes, si masculis gravidas vates respondissent.

12 *Alpibus tremendis]* Ob nives et præruptas cautes, aditu difficillimas,

Horat.

2 R

Dejicit acer plus vice simplici.
 Major Neronum mox grave prælum
 Commisit, immanesque Rhaetos   15
 Auspiciis pepulit secundis;

Neronum major natu acriter depugnavit, et felicibus auspiciis tuis repressit Rhæ-

Adversar. xiv. 17. Sunt quoque *Breuni*, juncti Genaunibus, ap. Plin. III. 20. in Inscriptione Alpina, ubi summa librorum constantia: item *Breuvou* vel *Brevvol* ap. Ptolem. II. 13. et ap. Strab. I. l. hodie quidem, post Xyl. et Casaub. Facile ex *Breunis* corrumpendo orti *Brenni*, item *Breuci* et *Brenci*, cf. Cellar. Descr. O. A. tom. I. lib. II. c. 7. Mox in eod. vs. *feroces* Lips. 3. pro var. lect. *Jani*.—13 ‘Cuning. conj. disject.’ Illud *plus vice simplici* in omnibus editt. ad antecedentia trahitur, puncto post *simplici* positio. Scholiastæ et veteres Intpp. ita explicant, ut dicatur Drusus illis populis non *simplicem*, sed duplam vicem reddidisse, h. e. alterum tantum malorum et clavis, quam de- dissent, intulisse. Quæ quam dura sit ratio, ad sentiendum facile est. At tamen eam probat Gesn. vel de fortunæ vicibus cogitandum putat, et expoundum: non sine periculo. Alii expl. *plus vice simplici*, h. e. plus semel, non semel, i. e. sæpius, vel (ut Sanad.) bis. Sed etiamsi, quod jure dubitatur, satis rectum et Latinum esset *vice simplici* positum sic *simpliciter* pro, semel: tamen illud *plus vice simplici*, sive hoc, sive alio modo explicetur, in- credibiliter friget, et nescio quomodo languidum et miserum est, junctum quidem et additum magnifice, quæ præcedit, sententia. Contra, qui se- quuntur, vs. 14–16. mihi semper pro majestate reliqui Carminis ninium vel ad orationem jejuni et vulgares visi sunt, vel ad ipsam sententiam exiles an- gustique. Nam quis non offendatur eo, quod post tam splendidum rerum a Druso gestarum elogium, sic frigide unicum prælum memoretur, a Tiberio factum, qui tamen in primis hic laudandus esset? Cum in bello Vindelico pluribus prælis Nerones aggressos esse et vices barbaros constet; eorum præliorum unum tantum Tiberio, cetera omnia Druso, assignasse hoc tali in Carmine putemus Horatium? Denique unico illi prælio quomodo tandem convenientia eorum, quæ statim sequuntur, magnificentia, plures sane atrocis belli labores declarans? Sed omnibus his malis nedetur, arbitror, ita mu- tata interpunctio, ut *plus vice simplici* ad sequentia pertineat, quæ nunc ne- scio quomodo vigere ac animari videntur, dum et sententia vis augetur, et exquisitior ornatio que orationis decor existit; quemadmodum præcedenti sententia molestum sic additamentum demittit. *Jani*.—15 Variant hic etiam libri in *Rhaetorum* scriptura. Vid. Var. Lectt. ad IV. Od. 4. 17.—16 Pul-

NOTÆ

atque, nt ait Florus, ‘quo bellum non posse ascendere videbatur.’ Adde ‘gentes numero frequentes, feritate truces,’ &c. quod habet Vell. Patrc.

13 *Plus vice simplici*] Nonnulli sic interpretantur: non *simpliciter* vices reddens hostibus, sed multo acceptis majora iis mala et damna invehens.

14 *Major Neronum*] Claudio Ti- ber. Nero, de quo supra, Od. IV. Is

Druso fratri datus adjutor ac in sub- sidium missus præclare bellum confe- cit, nt fuse narrat Vell. Patrcul.

Rhaetos] Supra Od. IV.

16 *Auspiciis pepulit secundis*] Au- spiciis Augusti fretus.

Pepulit] Recte et ex fide historiæ. Nam quos perdomitos adulatorie Vel- leius scribit, verius coërcitos duntax- at ait Suetonius, Octav. cap. 21. Vide

- Spectandus in certamine Martio,
 Devota morti pectora liberæ
     Quantis fatigaret ruinis:
         Indomitas prope qualis undas   20
         Exeret Auster, Pleiadum choro
         Scindente nubes, impiger hostium
         Vexare turmas, et frementem
         Mittere equum medios per ignes.
         Sic tauriformis volvitur Aufidus,   25
         Qui regna Dauni præfluit Apuli,

tos feroce: spectari dignus in prælio Martis, quam magnis cladibus vexaret corda neci pro libertate addicta; acer exagitare hostium catervas, et agere frenudentem equum per medias flamas, fere quomodo Notus agitat mare turbatissimum, Vergiliis nubes rumpentibus. Aufidus tauri formam hubens et Dauni Apuli regionem

*****

manni Hunn. *Auspiciis repulit*.—17 ‘Vulgo inciditur post Martio. Mihi venustrior et gravior esse sententia videbatur, commune post *Spectandus* positum.’ Jani. *Spectatus* legit Jever. ad Lucan. III. 66. i. e. probatus. Ovid. Heroid. Epist. xv. 193.—19. 20 Dass. 2. Lips. 2. a. m. pr. *fatigarat*. Var. Lect. ap. Jones. *fatigavit ruinis Indomitos!* Bentleii Gal. etiam *Indomitos*. Bentl. emend. *Indomitus*, quia Poëta Rhætos, quos modo ‘fatigatos’ dixerit, non potuerit comparare undis *indomitis*. ‘Sed hoc est argutari. Et quis possit h. l. ferre *undas* sine epitheto? Bene habet *Indomitas*, omnium librorum lectio.’ Jani.—21 Pro *ignes*, quod habent omnes libri, Bentl. conj. *enses*, inscitissime, ait Cuning. At ap. Sil. Ital. xiv. 176. legitur: ‘per medios ignes, mediosque per *enses*.’ Cf. xv. 41.—26 Qua emend. Bentl. non male, inquit

NOTÆ

et Euseb. Chron. ad Olympiad. 193.

18 *Devota morti pectora liberæ*] Mori paratos potius libertate fruentes, quam vivere serviendo.

20 *Indomitas prope qualis, &c.*] Si militudine conglobata rem illustrat, et mirum quantum anget. Ne leviter præteri, lector, istas ingenii opes.

21 *Auster*] Ventus meridianus exercitandis tempestatibus famosus, ut alibi fusius annotavi.

Pleiadum] Septem stellæ sunt inter arietis caudam et tauri collum, quarum ortus occasusque nimbos ac tempestates ciet. *Choro*] Ex Hygino Astron. II. 22. ‘Pleiades choreas ducentre existimantur.’ Ita dictæ, vel quasi πλειόνες, plures; vel potius a

πλέω, navigo; quia navigandi tempus indicant ortu suo matutino, scilicet circa æquinoctium vernum: hinc et Latinis Vergiliæ dicuntur a vere. Hanc meminit Cic. de Nat. Deor. II.

24 *Medios per ignes*] Per medium pugnae fervorem, hostium cuneos per rumpendo: vel per accensos revera ab hostibus ignes, per incensa castra, &c.

25 *Tauriformis Aufidus*] De eo flumine, III. Od. ult. et hujus lib. Od. 9. *Tauriformis*, qui rapido cursu, et allisis ad ripas aquis, ingens murmur edat, quasi tauri mugitum. Hinc nomen et fabula. Alias alii sed longius et perperam etymologias petunt.

26 *Dauni Apuli*] I. Od. 22. 14. II.

Cum sævit, horrendamque cultis
Diluviem meditatur agris;

irrigans ita fluit rapide quando grassatur et magnam eluvionem parat agris cultis;

Cuning. et sic legendum contendit Animadv. ix. p. 379. ‘Omnino non mala emendatio est, sed neque necessaria. Quomodo enim, ut ait Bentl. subtilem Geographum agat Horatius, si legamus *Qui*, id ego non video. Ad ornatum spectat versus, non ad docendum situm *flavii.*’ *Juni.* ‘*Dauñ pro Dauñi* lego, a recto Daunium. Daunus enim, urbis conditor, intelligi hic nequit; nam is ex Illyrico venit, adeoque Apulus vocari non potest; neque urbs Daunus ipsa erit, tum enim *Apulæ* legendum foret. Sed Daunium neutro genere agnovit hic Horatius, qui hoc oppidum ideo Apulum vocat, ut distinguit ab alio Danno oppidulo Thraciæ, ut Steph. B. voluisse videtur, qui *τεῖχος Θράκης* urbem notat.’ *Jever ad Lucan.* i. 549. Vide ad i. Od. 22. 14. Mox *perfluit*, nonnulli Lamb. unus Bersm. Lips. 3. 4. Dess. 2. Venet. 1492. Locher. Ascens. Gryph. Basill. et Lamb. *præfluit* plures Lamb. (cui et præbatur,) tres Blandd. Crnq. omnes Pnlm. optimi Torr. Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Mentel. Lips. 1. 2. Franeq. Altt. Helmst. Ald. Mur. Crnq. Torr. Fabr. Steph. Heins. Rutg. Fab. Dacer. Cun. Sanad. Baxt. Jones. Jani. Bipont. Gesn. Zenn. Francis. Towers. Mitsch. Wakef. Wetzel. Comb. et Kidd. Vide supra ad iv. Od. 3. 10.—27 Lips. 2. *Dum savit.*—28 *Diluviem meditatur Acr.* Porphyr. Comment. Crnq. Serv. ad Virg. Georg. iii. 153. Æn. iv. 171. sex Lamb. plures et meliores Crnq. et Torrent. Pulmauni Gembl. 1. et Beller. 2. 4. unus Bersm. libri Fabr. et Gesn. tres Beutl. Franeq. Lips. 3. 4. Alt. 2. Helmst. Harl. 2. 3. 5. Venet. 1478. Lamb. Crnq. Torr. Mur. Fabr. Steph. Heins. Fab. Dacer. Baxt. Gesn. Burn. San. Jon. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Gesn. Zenn. et Comb. *minitatur* Non. Marcell. iii. 84. nonnulli Lamb. tres Crnq. Pulmanni Hunn. Gembl. 2. et Diesth. unus Bersm. plures et vetustiores Bentl. Harl. 1. 4. 6. Mentel. Dess. 2. Alt. 1. Lips. 1. 2. Venet. 1492. Locher. Ascens. Basill. Rutgers. et plures, sed hodie inprimis Bentl. et Kidd. ‘Priorem lectionem cum agnoscit tun jam reprehendit Porphyr. ‘Male dixit, *meditatur* diluviem, quia in ipso actu est, nec debet cogitare aut condiscere id, quod jam facit.’ Contra Serv. l. l. ‘*meditatur*, i. e. infert, exercet; nam in ipsa meditatione exercitium et actus: sciendum tamen est, hoc hodie in usu non esse.’ Male vero uterque Grammaticus. Nam neque *meditatur* esse potest pro, infert, neque omnino pingitur a Poëta fluvius inferens jam diluviem, sed illatus, sive parans demum, dum sævit adhuc intra alveum suum. Bentl. *prætulit* *minitatur*, non ob illam Porphyrionis reprehensionem; nam non magis id verbum ad actum præsentem pertinet, quam *meditatur*: sed primum, ob Nonii et antiquiorum codicium (snorum scilicet) auctoritatem; deinde, quia verbo ‘*sævire*’ aptius jungatur ‘*minitari*; quam ‘*meditari*; quod dissimilatam celatumque iram significet; denique, quia præsentis aliquid et fortius declarat ‘*minitari*, quatenus ‘*minitemur*’ in præsens, ‘*meditemur*’ in longinquum. Alteram et tertiam rationem pro argutis et cavillationibus habebit, cuicunque erit sensus poëticus. Nonius autem, ut jam recte vidit Sanad. vel corruptus illo loco est, vel glossemia amplexus. Nam profecto *meditatur* longe non solum exquisitus

NOTÆ

Od. 1. sub finem. Item Od. vi. hujus libri.

27 *Cum sævit]* Quando exundat, agisque infert vastitatem, et ‘ sternit

sata lœta, boumque labores; quod canit Virgil. Æneid. ii.

28 *Meditatur]* Dictio perelegans, pro qua incepte alii, *minitatur*.

Ut barbarorum Claudius agmina	
Ferrata vasto diruit impetu,	30
Primosque et extremos metendo,	
Stravit humum, sine clade victor;	
Te copias, te consilium et tuos	
Præbente Divos: nam tibi, quo die	
Portus Alexandra supplex	35
Et vacuam patescit aulam,	

sicut Tiberius Nero Barbarorum copias armis instructas ingenti strage cecidit, atque primos et ultimos sternens terram operuit cadaveribus, victor absque damno; te milites, te consilium, te Deos tuos suppeditante. Enimvero quo die Alexandria supplicans tibi portus et aulam desertam aperuit, post tertium lustrum fortuna obsecun-

*****

atque andacius, et sic magis et poëticum et lyricum, sed etiam augustius et gravius, hujusque et Carminis et loci majestate dignius verbum est, quam minitur; quod quidem mature pro interpretamento allitum et hinc a librariis, quorum captui magis conveniret, in contextum illatum fuisse, luce clarius est. Omnia haec etiam Metaphora est, cum dicitur 'minitari' res inanima; sed nonne multo eadem vulgarior et tritor, quam ubi 'meditari' dicitur? Omnia haec agnoscere noluit Bentl. ut modo ab aliis discederet. Jani. horrendaque cultos Diluvie metit ater agros conj. ap. Jones.—30 Florent. et Venet. 1486. dirpuit, forte pro 'diripuit,' ut 'surpuit,' inquit Gesn.—31 *Primosque extremos Lips. 4. Primosque extremosque Dess. 2.—32 Nonnulli codd. ut Lips. 2. Alt. 2. Venet. 1492. Locher. Ascens. Basill. Venet. ap. Zeun. Glarean. Mur. et Fabr. Stravit humi.* Harl. 6. sine cōde.—34 *Præbente duces Lips. 4. Comma, quod vulgo est post tibi, esse debet post nam, ut facile elegantiae sensus docet.* Jani.—35 *Alexandria nonnulli codd. et edd. ex his Lamb.*

NOTÆ

29 *Barbarorum*] Rhætorum.

Claudius] Tiberius Nero, de quo ante.

32 *Sine clade victor*] Ex Velleio Paterc. cit. ad Od. iv. hujus libri, 'Sine ullo detrimento commissi exercitus: quod præcipue huic duci semper curæ fuit,' &c.

33 *Te copias, te consilium, &c.*] Omnis ergo laus et gloria victoriæ cessit Augusto, cuius auspiciis Tiberius victor extiterat. Nam solius Imperatoris etiam absentis valere auspicia ad gerenda bella veteres existimabant. Et hinc ad eum semper victoriæ referebant, cuius auspiciis debellatum fuerat. Sueton. Octav. cap. 21. 'Domuit partim ductu, partim auspiciis suis Cantabriam... Item Rhætiām,

et Vindelicos,' &c. Ovid. Trist. 11.

'Per quem bella geris, cuius nunc corpore pugnas: Auspicio cui das grande, Deosque tuos.'

34 *Nam tibi, quo die, &c.*] Quo die captam Alexandriam victor intrasti, eodem die post annos quindecim per Tiberium Rhætos debellasti, secundusque exitus et optatum decus habuisti.

Quo die] Ultimo die Sextilis mensis, ann. U. C. 723. prior illa de Antonio et Cleopatra victoria Augusto contigerat; posterior autem de Rhætis, Vindelicis, &c. ann. U. C. 738. Clemens Alexandrinus Stromat. lib. i. post medium hunc Horatii locum affert. Vide Euseb. Chron. Sueton. Vell. Patercul. Flor. &c.

Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddit exitus,
Laudemque et optatum peractis
Imperiis decus arrogavit. 40
Te Cantaber non ante domabilis,
Medusque, et Indus, te profugus Scythes
Miratur, o tutela præsens
Italiae dominæque Romæ !
Te, fontium qui celat origines, 45

dans prosperum militiae finem prabuit, et honores expeditamque gloriam confectis expeditionibus tribuit. Te Cantaber antea invictus, et Medus atque Indus, te Scytha vagus reveretur, o Cæsar certum columen Italæ ac Romæ Principis! Te

Sanad. Towers, et Francis. Sed plures et meliores, ut Harl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. *Alexandrea*, quorum anctoritatem sequuntur Venett. Locher. Asc. Basil. Mur. Fabr. Cruq. Torr. Steph. Heins. Rutg. Fab. Dacer. Baxt. Bentl. Cun. Jon. Gesn. Zeun. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. *'Alexandrea' etiam in nummis et monum. Vid. Anton. Augustin. Anft. Num. Dial. III. p. 42. Gruter. Inscr. CCCLXXVI. 3. DXXV. 2. Praefert eam scripturam etiam Broukhus. ad Propert. III. 11. 33. et nostro in loco Priscian. lib. II. p. 588. cum alias utraque scriptura usitata sit, e Gr. Ἀλεξάνδρεια'. Jani. —42 *Indus profugusque Scutheis Libs.* 3.—45 Faern. et Jannoc. Lambini, ce-*

NOTE

35 *Portus*] Quidam legunt *portas*.

Alexandria] Alexandri opus, ab eo
Magna etiam olim dicta, urbs Ægypti
primaria, portum habet commodissimum
emporiumque celebre.

36 *Vacuan patefecit aulam.*] Cum in eam urbem configugissent Antonius et Cleopatra, invadentibus Romanis demum, ille sibi manus attulit violentas, deportarique semianimis voluit in Mausoleum a Cleopatra conditum, quo et haec se recepit. *Vacuan ergo aulam victor Augustus reperit.*

39 *Peractis Imperii, &c.]* Confecto
jam bello Rhætico et Vindelico, item
Pannonicō atque Germanicō: finitis
expeditionibus, feliciterq[ue] orbe pa-
cato. Vide Od. seq.

Optatum decus] Hoc alii referunt ad Tiberium, qui ob res bene gestas et

confectas, ovans urbem ingressus est : melius alii ad Augustum, cui decreti tum demum sunt honores divini, dominatusque perpetuus.

41 *Te Cantaber, &c.]* Adverte, studiose lector, amplificandi libertatem et felicitatem, verborum dictionumque copiam et lumen. *De Cantabris II.* Od. 6. init. III. Od. 8. ubi, ‘*Servit Hispanæ vetus hostis oræ Cantaber, sera domitus catena.*’

42 *Medusque, et Indus*] 1. Od. 12.
III. Od. 8.

Scythes] i. Od. 19. et 35. ii. Od. 9.
in fine. iii. Od. 8. et 24.

43 *Tutela præsens Italæ*] III. Od. 5.
'Præsens Divus habebitur Augustus.' Virgil, Ecl. I. 42. 'neque servitio me exire liebat Nec tam præsentes alibi
in eorum Regnum Dives.'

Nilusque, et Ister, te rapidus Tigris,
Te belluosus qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis,

Nilus aquarum scaturiginem abscondens, te Danubius, te vehemens Tigris, Te Oceanus belluas educans qui separatis Britannis obmurmurat, te regio Galliae mortem lat originem.—46 Nilusque, te Ister Helmstad. a m. sec. Ister rapidusque Tigris Lips. 3. et Mentel. et rapidus Tigris Lips. 4. te trepidus Tigris ed. Gryph.—47 Te belluosus Bentl. Cuning. Wakef. et Kidd. Sed vid. Cellar. Orthogr. Lat. ed. Harles. tom. i. p. 188. qua remotis conj. Bentl. Vid. Var. Lectt.

NOTÆ

46 *Nilus*] Metonym. pro Ægypto provicta, quam rigat et fœcundam reddit exundatione sua fluvius ille vel solo notus nomine. De eo plura III. Od. 3. 48. *Fontium qui celat origines*. Plin. lib. v. cap. 9. ‘Nilus incertis ortus fontibus,’ &c. Ita quidem veteres: at modo compertus est ori duobus e fontibus in Æthiopia superiore regnoque Abassenorum, in terra Sacahala, inter excelsos montes; autem vero primum fluvii Gema, Kelti, Branti, aliisque subinde compluribus. De Nili origine nuper dissernit eruditæ Isaacs Vossius; necnon Michaël Ant. Baudrandus in suo Lexico seu Commentario ad Philipp. Ferrarium.

47 *Ister*] Seu *Danubius*, fluvius Germaniae maximus, per ostia sex aut septem in Euxinum mare labitur. Ammian. Marcell. Ptolem. &c. Synead. pro Germania, quam ‘sic per domuit Tiberius Nero, ut in formam pæne stipendiariæ redigeret provinciæ: quare tum alter triumphus cum altero consulatu ei oblatus est.’ Vell. Patric. lib. II. jam sæpe citato. Vel potius intelligendi sunt provicti populi ad *Istrum* usque, scilicet Vindelici, Pannonii, Daci, &c.

Rapidus Tigris] Is Armeniae fluvius oritur e montibus Ararat, Euphratem recipit, in sinum Persicum effunditur. Supra omnes Asiae fluvios ra-

pidus, nomen adeptus est; eo quod tam velox esse videatur quam sagitta, quæ tigris appellatur apud Medos. Vide Plin. vi. 27. Porro judicantur hic Parthi, qui Armenia, quam tenebant, Augusto jubente cesserunt, immo signa victis Romanis erupta ultro remiserunt, ut dictum est, III. Od. 5.

Te belluosus qui, &c.] Oceanus Britannicus pro ipsa Britannia Magjore, quæ modo Anglia nuncupatur. Nam ab hujus insule primoribus ad Augustum missæ sunt legationes ad amicitiam ejus descendam: ut annotavi, ad III. Od. 5.

Belluosus] Novum epithetum, sed aptissimum: quod ut intelligas, lector, consule Plinium, ix. 5. ubi sic habet: ‘D. Augusto legatus Galliæ scripsit, complures in littore apparere exanimes Nereidas... Tiberio Principe contra littus insularum Lugdunensis provinciæ belluas amplius trecentas simul reciprocans destituit Oceanus, miræ varietatis et magnitudinis: nec paniores in Santonum littore; interque reliquas, elephantos et arietes... expulsam belluam in littora Gaditana, cuius inter duas pinnas ultimæ caudæ cubita sexdecim fuissent, dentes ejusdem centum et viginti, maximi dodrantium mensura, minimi semipedum. Belluæ, cui dicebatur exposita fuisse Andromeda, ossa Romæ apportata ex oppido Ju-

Te non paventis funera Galliæ
 Duræque tellus audit Iberiæ: 50
 Te cæde gaudentes Sygambri
 Compositis venerantur armis.

*haud timentis, atque Hispania ferox veneratur. Tibi crudeles Sygambri conditis
 armis obtemperant.*

ad vs. 26.—49 Bentleii Cantab. et alias recentior, item Acron Ms. ap. eundem, et Lips. 1. *parentes*. Atqui ita edidere Bentl. Cuning. Wakef. et Kidd. nam sæpius dici ‘Gallias’ plurali numero.—50 Bentl. et Kidd. *Hiberiæ*. Vid. Var. Lectt. ad i. Od. 29. 15.—51 *Sicumbri* est lectio vulgata. *Sygam-bri* optt. codd. et edd. teste Oudendorp. ad Sueton. Octav. cap. 21. Vide Var. Lectt. ad iv. Od. 2. 36. et ad Propert. iv. 6. 77.—52 *Depositis v. armis* conj. Cuning. *Cum positis* var. lect. ap. Jones.

NOTÆ

dææ Ioppe, ostendit inter reliqua miracula in Ædilitate sua M. Scaurus, longitudine pedum quadraginta, altitudine costarum Indicos elephan-tos excedente, spinæ crassitudine sesquipedali.

48 *Britannis*] De adjectis Angusti Imperio hisce populis, dixi iii. Od. 5. 3. Jam qui sint illi dicendum. Insula est in Oceano Septemtrionali maxi-ma, olim Albion dicta, Galliæ obver-sa, Britannis pridem habitata. Hos a vitis sedibus expulerunt Angli Ger-manica natio, circa annum Christi 441. In Cismarinam porro migrantibus illis regionem, quæ prius Are-morica dicebatur, exinde Britannia Minor vocata, et nunc pars est regni Francorum.

49 *Non parentis funera Galliæ*] Galli

præ ferocitate morteni spernebant adeo ut, imminens evidensque vitæ periculum declinare cum possent, mi-nime tamen vellent: forte quod me-tempyschosin a Druidis edocti spem reviviscendi conciperent. Hinc et coronati pugnabant. Testis Ælianus, Var. Hist. xii. 18. Cæsar Bell. Gall. vi. 13. ‘In primis Druides hoc vo-lunt persuadere, non interire animas, sed ab aliis post morteni transire ad alios; atque hoc maxime ad virtutem excitari putant, metu mortis neglec-to,’ &c.

50 *Dura tellus Iberiæ*] Hispani la-bore et militia indurati. Vide supra Not. hujus libri Od. v. 28.

51 *Sygam-bri*] Supra, hujus lib. Od. ii. 36. Not.

ODE XV.

AUGUSTI LAUDES.

Extrema haec Ode civiles Angusti laudes per capita atque summatim dictu-rus, fingit se ab Apolline Augusti numine admonitum, ne amplius res bel-licas lyra sua tractare velit.

PHÆBUS volentem prælia me loqui

Meditantem me canere certamina et urbes expugnatæ Apollo cithara objurgavit,

Victas et urbes, increpuit lyra,
 Ne parva Tyrrhenum per æquor
 Vela darem. Tua, Cæsar, ætas
 Fruges et agris retulit uberes,
 Et signa nostro restituit Jovi,

5

ne vela exigua committerem Tyrrheno muri. Tuum, Auguste, ærum revocavit agris messem fœcundum, nostroque Jovi reddidit vexilla arrogantibus Parthorum

Ode decima nona Libri quinti in Ed. Sanad. Epigraphe in Venet. 1492. et Locher. *Augustum celebrat.* Ascens. *Rursus Augustum celebrat.* Sivr. *Ad Augustum pacificum.* ‘Porphyron sic: ‘Quidam separant hanc Oden a superiori, sed potest illi jungi, quoniam hic laudes dicuntur Augusti.’ Unde intelligitur, vulgatam illius ætate et usū receptam eam rationem fuisse, in codd. quoque, ut hæc duo Carmina in unum conjungerentur. Atque etiam Cruq. in codd. sine ulla distinctione adhærentem hanc Oden superiori repetit. Facile et argumenti affinitas et metri similitudo ei errori occasionem dedit. Nam novum hoc esse Carmen atque a præcedente diversum, quis non videat? *Jani.*—1 *Phæbus volente conj. Torrent. et Gesn. in Thes. L. L. v.* ‘increpare.’ Lips. 4. *præmia me loqui.*—2 ‘Post increpuit comma ponunt Crnq. Steph. Jones. et quicumque jungunt *loqui lyra*, idque male.’ *Jani.*—4 *Helmstad. a m. pr. et tua:* idem *ut tuu a m. sec.*—5 ‘Hic etiam multi codd. rettu-

NOTÆ

Metrum idem quod supra 1. Od. 9. 1 *Phæbus volcentem, &c.*] Perperam certe nonnulli codices Oden hanc præcedenti junetam habent et continuam. Immo Poëta in Augusti laudes passim effusus, ut annotavi antea, cum ceteris omnibus ipsique Augusto satisfaceret, ipse vero sibi nunquam satisfacit. Hinc est quod istic a Phœbo se ait monitum atque objurgatum, quod laudandum Cæsarem pro meritis singularibus assumeret, qui omni esset laude major: sieque novum laudis genus contexit. III. Od. 3. similiter: ‘Quo, Musa, tendis? Desine pervicax . . . Magna modis tenuare parvis.’

2 *Increpuit lyra*] Vulgo jungunt vocem, *lyra*, cum verbo, *loqui*: sed profecto duriusculus foret contextus; nec tam disjuncta opns est connectere ad optimum sensum. Arbitror esto, lector emunctæ naris.

3 *Ne parva Tyrrhenum, &c.*] Ne vel-

lem exigna cymba navigare ingens æquor, id est, ne tenui facultate dicendi præditus ad magna Angusti merita laudibus extollenda me accingerem, infelici exitu. Ita modestiæ suæ quidem Horatius, Angusti vero magnitudini diserte velificatur. De mari Tyrrheno 1. Od. 11. 6. et alibi. Hic vero pro quolibet vasto mari ponitur, per Metonymiam.

4 *Tua, Cæsar, ætas Fruges et agris retulit uberes*] Hac ætate tua cultos videntus agros, uberesque messes habemus per providentiam tuam; cum autem bellis civilibus aut hostilibus sterilitas et vastitas rora deformarent atque depopularentur. Supra Od. v. hujus libri.

6 *Signa nostro restituit Jori*] Reponita sunt in Jovis Capitolini templo signa Romana, ibidem servari solita; quæ quidem, profligatis Crasso Antonoque, Parthi ademerant, templorumque suorum parietibus et colum-

Derepta Parthorum superbis
Postibus, et vacuum duellis
Janum Quirini clausit, et ordinem

valvis ablata: obseravit Janum Quirini bellis vacuum: justas etiam leges et modum

---

lit.’ Jani. Sed vid. var. lect. ad II. Od. I. 28.—7 *Direpta* omnes Lamb. præter duo, omnes Pulm. tres Bersm. aliquique plurimi, Harl. I. 2. 3. 4. 6. Lipss. I. 2. 3. 4. Dess. I. 2. Alt. I. 2. Helmst. tum Venett. Locher. Ascens. Basill. Mur. *Derepta* duo Lamb. et unus Crnq. cum litura, duo Blandd. Crnq. sine litura, Mentel. Franq. Lamb. Crnq. Torr. Fabr. Heins. Steph. Fab. Rntg. Dacer. Bentl. Baxt. Cun. Sanad. Jon. Gesn. Zenn. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. Et sic esse debet. cf. N. Heins. ad Ovid. M. III. 52. Vide ad III. Od. 5. 21. et III. Od. 28. 5.—8 *Hostibus pro Postibus* Commentator ap. Crnq.—9 ‘*Fanum* conj. Mur. et Passerat. ap. Lamb. et sic Brod. Cui tandem probari possit talis lectio? *Eanum* reperit Passerat. in cod. Rom. (vid. Lamb.) item Marcil. in suis. Omnino Janus etiam Eannus dictus antiquitus. vid. Macrob. Sat. I. 9. *Quirini* omnes codd. et vulgo editi. quod esset, templum Jani a Romulo conditum. *Quirinum* conj. Passerat. ap. Lamb. (cui neque ipsi displicet) et Gronov. ad Sueton. Aug. 22. et sic edidere Baxt. Cun. et Jon. probante Cl. Ondendorp. ad Sueton. I.I. Nullus dubito, quin Horatius ita scriperit. Nam primum nihil omnino faciebat ad rem præsentem Romuli conditoris mentio, et sane Numa potius memorandus erat, qui certe primus Janum belli pacisque indicem fecisset. Quod Sanad. putat, *Janum Quirini* dici, ut distingueretur ab aliis, quæ Romæ essent, Jani templis, id quam frigidum sit, non opus est ostendere. Deinde solenni et religioso nomine *Janum Quirinum* appellatum fuisse, hoc in primis etiam in argumento, docent dicta in Obss. Igitur, tam perfecto et

NOTÆ

nis suspenderant velut ἀναθήματα, non sine ingenti sua superbia, parique ignominia Romani nominis. Verum illi Augusto obsequentes restituerunt vexilla nostra. III. Od. 5. Vide Justin. lib. XLII. in fine. Sueton. Octav. cap. 21. &c. necnon Pers. Sat. VI. 45. Memineris autem hæc a Poëta non temere Augusto sæpius occini, quod nosset perquam grata esse: nam et eusi sunt nimimi eum hac epigraphe, **SIGNIS RECEPTIS**, et Marti Vindici fanum Cæsar ædificavit. Testis Dio.

9 *Janum Quirini clausit*] Templum scilicet Jano conditum et consecratum a Quirino, seu Romulo, Augustus finitis bellis clausit. De Jano fuse disserit Macrob. Saturnal. I. 9. ‘In sacris,’ inquit, ‘invocamus Janum Geminum . . . Janum patrem, quasi

Deorum Deum . . . Janum Quirinum quasi bellorum potentem ab hasta quam Sabini curim vocant. Janum Patultium, et Clausium; quia bello valvæ ejus patent, pace clauduntur.’ Causam porro et originem istius ritus petit a bello Sabino; quo, irruentibus in urbem ‘per patentem portam Janualem hostibus, ex æde Jani magna torrentium vis erupit, hostesque undis scatentibus, ferventi aqua, rapidaque vortagine’ aut exussit aut devoravit. ‘Ea re placitum, ut belli tempore, velut ad nrbis auxilium profecto Deo, fores reserarentur.’ Sed et facile est augurari, ideo Jani templum belli temporibus apertum, ut ad eum populi vota precesque deferrent, quem ‘bellorum potentem’ credebant. Ita Macrob. mox cit.

Clausit] Sueton. Octav. cap. 22.

Rectum evaganti fræna licentiaæ

10

imposuit licentiæ effrænatæ: abstulitque flagitia: ne non antiquas reparavit dis-

pleno dignitatis in Carmine, tam et gravem sanctamque, et aptam præsentis argumento, appellationem neglexisse Poëtam, et maluisse dicere *Janum Quirini*, quo vix quicquam exilius aut jejunius dici poterat, quis tandem sibi persuadeat? Pro *Jano Quirino* recte eodemque sensu dici posse *Janum Quirini*, neque quicquam inter utrumque interessem, quomodo Bentleius et Gesnerus, tanti *Viri*, contendere potuerint, nondnn equidem capio; neque exaudio κακοφωνίαν in *Janum Quirinum*. Denique facile, idque mature, librarium vel negligientia vel inscritia *Quirinum* in *Quirini* mutavit. Vulgata lectio, clausit. sed clusit emend. Cun. quæ haud dubie vera lectio. Nam semper in hoc argumento scribitur *clusit*, non *clausit*, in nnummis et inscriptis. ut ap. Gruter. **XLIX.** 4. item in optimis codd. ap. Sueton. Aug. 22. (ubi vid. Ondend.) Flor. **IV.** 12. 64. et alibi. Et credere possimus, Poëtam, idque lyricum, hac tam et solenni et prisca docta que forma hic uti non meminisse? Sine dubio *clausit* e glossemate est. *Jani*.—10 *Rectum vaganti* Pulmanni Diesth. *R. vagantique* Dess. 1. *R. et vaganti* Harl. 2. 3. 4. 6. nonnulli Lamb. et Crnq. plures Torrentii, dno Bersmanni, Pulmanni Hunn. Gemblac. 2. et Beller. Mentel. Lips. 1. a m. pr. Lips. 2. a m. sec. Lips. 3. 4. Helmstad. Dess. 2. Venett. Locher. Ascens. Mur. Basill. Steph. Rutgers. *Rectum evaganti Porphyr*, unns Vat. Jannoct. Faern. Torn. Russard. Nicot. Cler. ap. Lambinum, tres Blandd. Crnq. nonnulli Torrent. Pulmanni Gemblac. 1. unns Bersmanni, Harl. 1. 5. Lips. 1. a m. sec. Lips. 2. a m. pr. Lamb. Crnq. Torr. Fabr. Heins. Fab. Dacer. Baxt. Bentl. Cuning. Sanad. Towers, Francis. *Jani*, Mitsch. Bipont. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. ‘Unice vera hæc dignaque Horatio lectio, unde facile corruptela, et *vaganti*, oriri poterat; quemadmodum in vs. seq. et *movitque* Lips. 1. a m. pr. *Licentiæ*, majusculo

NOTÆ

‘*Janum Quirinum non semel atque iterum a condita urbe, memoriam ante snam clausum, in multo breviore temporis spatio, terra marique pace parta, ter clausit.*’ Orosius **VI.** 20. et seq. distinguit tempora, ‘primo post Actiacam pugnam; iterum victis Cantabris.’ (et de hac secunda *Jani* templi clausura loquitur istic Horatius, qui tertiam minime vidit jam tum fato functus) ‘tertio gentibus omnibus terra marique pace compositis.’ Dio pariter **LIII.** et **LIV.** ubi clausum ab Augusto *Janum* notat, primo in quinto suo consulatu, post Actiacam victoriam iterum consulatu decimo: tertio consulatu undecimo: ex laude qui Emerita in Hispania:

IMP. CÆS. DIVI
F. AVGVSTVS. PONT. MAX.
COS. XI.

TRIBVNIC. POT. X. IMP. VIII.

ORBE. MARI. ET. TERRA

PACATO. TEMPLO. JAN. CLVSO.

Vide Just. Lips. Elect. 1. 20. ubi Inculenter evincit eos, qui ex Livio et Plutarcho ‘quasi rem confessam suunt,’ incassum quidem, ‘*Janum non ter ab Augusto, sed tantum semel clausum, idque post Actiacum bellum.*’ Unde et Glareanns perperam emendat Sueton. cit. ‘tertio clausit,’ pro, ‘ter clausit.’ Quibus egregie occinit Lips. ibid. ‘parcite boni manes, non ego vos sollicito: tamen hic largiter errastis.’

10 *Eraganti* [et *vaganti*] Quidam legunt, *evaganti*, junguntque sic priores voces cum sequentibus: ordinem *Rectum evaganti fræna licentiaæ* Injecit. De coercitis grassatoribus ab Augusto Sueton. cap. 32.

Injectit, emovitque culpas,
Et veteres revocavit artes;
Per quas Latinum nomen et Italæ
Crevere vires, famaque et imperi
Porrecta majestas ad ortum
Solis ab Hesperio cubili.

15

disciplinas, quibus nomen Romanum opesque Italæ amplificata sunt, atque Imperii gloria potentiaque ab Occasu ad Orientem est propagata. Augusto Rempublicam

L, edidit Jani.—11 *Injectit, amoritque nonnulli Lamb. et Cruq. Mentel. Lips. 4. Venet. 1492. Locher. Asc. Basill. Mur. Fabr. Steph. Heins. Rutg. Fab. Dacer. dimovitque Pulmanni Hunn. unus Cruq. tres Bersm. Lips. 3. Dess. 1. demoritque Lips. 2. domovitque Dess. 2. emovitque Aer. Comment. Cruq. duo Vatt. Jann. Torn. Nicot. Cler. ap. Lamb. duo Bland. Cruq. plures et meliores Torr. Pulmanni Gembl. 1. 2. Beller. et Diesth. Gott. Lips. 1. a m. s. Fran. Helmst. Altt. Venet. 1478. Medioll. Flor. Lamb. Cruq. Torr. Baxt. Bentl. Cun. San. et Jon. ‘Est haud dubie exquisitus etiam et efficacissimum verbum. Ceterum post vs. 11. in cod. Lips. 1. in contextum intulit stupor libri glossema: ‘ne serviremus voluptati.’’ Jani.—13 *Latium nunen Lips. 4. Italæ Lips. 1. 2. 4. Dess. 1. et Franeq.—14 Dess. 2. famaque et. Quinque Torrent. tres Bersm. et Lips. 1. 2. 4. imperii.—15 Nonnulli Lamb. Harl. 1. 2. 3. 4. 6. unus Cruq. Pult. Gembl. 1. 2. Beller. et Diesth. unus Bersm. plerique Bentl. Altt. Lipss. Mentel. Fran. Venet. 1478. 1492. Locher. Ascens. Cun. et San. ortus. Nonnulli Lamb. antiquiss. Bland. et, præter unum, ceteri omnes Cruq. Pulmanni Hunn. duo Bersm. Bentleii Græv. a m. pr. Dess. Helmst. Basill. Fabr. Mur. Heins. Steph. Rutg. Fab. Dacer. Baxt. Bentl. Jon. Jani. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. et Kidd. ortum. ‘Aures hand dubie h. l. præferunt ortum; alias nil admodum interest. orta quinque Torr.**

NOTÆ

11 *Emovitque culpas]* Sueton. Octav. cap. 34. ‘Leges retractavit, et quasdam ex integro sauxit: ut sumtuariam, de adulteriis, de pudicitia, de ambitu, de maritandis ordinibus . . . . divortiis modum imposuit,’ &c. Vide et cap. 42. &c.

12 *Veteres revocavit artes; Per quas, &c.]* Priscas virtutes, religionem, fidem, justitiam, temperantiam, patientiam, per quas primi Romani hostibus formidabiles perinde atque admirabiles amabilesque extiterunt. Vell. Patrc. ‘Finita vicesimo anno bella civilia, sepulta externa, revocata pax, sopitus ubique armorum furor, restituta vis legibus, iudiciis auctoritas, Senatui majestas, et prisca illa et

antiqua Reipublicæ forma revocata: reddit cultus agris, sacris honos, securitas hominibus, certa cuique rerum suarum possessio: leges emanatae utiliter, latæ salubriter,’ &c.

14 *Imperi Porrecta majestas ad ortum, &c.]* ‘Augustus ab Oriente in Occidentem, a Septentrione in Meridiem, ac per totum Oceani circumflexum, cunctis gentibus una pace compositis, Jani portas tertio ipse tunc clausit, quas ex eo per duodecim fere annos quietissimo semper obseratas otio ipsa etiam rubigo consignavit.’ Oros. lib. vi. cit.

15 *Ad ortum Solis ab Hesperio cubili]* Sol dum occidit, Atlantico Oceano conditur, et quasi requiescit cu-

Custode rerum Cæsare, non furor
 Civilis aut vis eximet otium ;
 Non ira, quæ procudit enses,
 Et miseras inimicat urbes.
 Non, qui profundum Danubium bibunt,
 Edicta rumpent Julia, non Getæ,
 Non Seres, infidive Persæ,
 Non Tanain prope flumen orti.

20

tenente, pacem non turbabit civilis tumultus vel impetus, nec odium quod gladios fabricat, et civitates efficit adversus ac miseras: Julius leges haud frangent qui altum Danubium potant, non Getæ, non Seres, aut Persæ fallaces, nec nati aut

quod puto factum ex *ortus*; cum enim in multis codd. vitiouse conjunctim scriptum reperiatur *abortus*, hoc mutarunt stupidi monachi in *aborta*, ob *majestas*. Jani.—18 Nonnulli Lamb. omnes Pulm. Commentat. et duo codd. Cruq. Bentl. Græv. et Regin. aliquie, item Leid. et Zulich. pro var. lect. et Acr. Ms. ap. eund. Lipss. 1. 2. 3. 4. Dess. 1. 2. Alt. 1. 2. Fran. Helmst. Venett. Locher. Asc. Basill. Mur. Fabr. Cruq. Torr. Steph. Rutg. Fab. Dacer. Baxt. *eximet*; Mentel. *eximit*; nonnulli MSS. *exuet*, ex *eximet*. Sed *exiget* duo Vatt. Jann. Cler. et unus Nicot. Lamb. antiquiss. Bland. Cruq. Bentl. Leid. Colbert. item Græv. et Regin. pro var. lect. Ita et Porphy. nam expl. ‘*Exiget, nunc, excludet, ut sit quasi, extra ager*.’ Neque aliter Acr. legit, dum eodem modo exponit. Sic etiam Heins. Bentl. Cun. San. Jon. ‘*Est quoque verbum cum exquisitius, tum fortius et aptius vi et furori. Bene etiam Bentl. observat, ‘eximi’ dici fere, quæ molesta sint, ut curas, metum, onus. cf. 111. Od. 14. 14. 1. Epist. 5. 18.*’ Jani.—19 Lips. 3. *producit*. Lips. 4. *procumbit*.—21 Lips. 4. *bibent*.—22 *Edicta rumpant Florent.* 1482.—23 *Nou S. infidique* duo Vatt. Torn. Farn. Lamb. Pulmanni Hunn. Beller. et Diesth. unus Bersm. Lips. 1. 4. Venet. 1492. Locher. Asc. ‘*Sed*

NOTÆ

bili; quod ‘Hesperium’ dicitur ab Hespero stella, quæ vesperi ad Occidentem appareat: unde et Hesperia nñmæ nomen datum Hispaniæ, eo quod ultima sit ad Oecasum regio. Com. vero simpliciter Hesperianam vocant auctores, indicant Italiam ab Hespero Atlantis fratre, qui eo se ex Africa contulit, sic nominatum.

20 *Inimicat*] Quintus Cicero de petitione consulatus, n. 37. ‘*Sin autem neges, statim sese alienant, et inimicentur.*’ Alii tameu codices aliter, nec habent vocem ‘*inimicantur*:’ sed tantum: ‘*Sin autem id neges, certe abalienes et statim et plures.*’

21 *Qui Danubium bibunt*] Accolæ Danubii fluminis, nempe Suevi, Norieci, Vindelici, Daci, Pannonii, Germani; de quibus ante. De Danubio sive Istro, præced. Od. xiv. Vide et Od. v. hujus libri.

22 *Edicta Julia*] *Supra ad voces, ‘amovitque culpas.’ Ex Sueton. Octav. 34. Dion. LIII. et LIV. Vide et Carmen Saeculare post Epod.*

23 *Getæ*] *Et hi Danubium prope habitant ac bibunt, hodie Moldavi; Scythis vicini sunt, et inter Dacos numerantur.*

23 *Seres*] *Scythæ, Indi, &c. Vide plura de his i. Od. 12. sub finem.*

Infidive Persæ] *Parthi regionem*

Nosque et profestis lucibus et sacris,	25
Inter jocos i munera Liberi,	
Cum prole matronisque nostris,	
Rite Deos prius apprecati,	
Virtute functos, more patrum, duces,	
Lydis remixto carmine tibiis,	30

annem *Tanaim*. *Nos autem diebus tam festis quam profestis inter dona hilaris Bacchi, cum liberis et conjugibus nostris, numinibus antea rite invocatis more maiorum, adjuncto carmine Lydis fistulis, celebrabimus duces virtute insignitos, atque*

*****

esse debet infidive, ut habent omnes ceteri codd. vid. V. L. ad III. Od. I. 41. IV. Od. 9. 17. *Jani*.—24 *Nec Tanain Alt. 1. Non Tanaim Hart. 1. 2. 3. 4. 5. 6. et vulgg. Non Tanain Lips. 1. 2. Lamb. Mur. Heins. Beutl. Cuning. Saad. Towers. Jani. Bipont. Zeun. Mitsch. Wetzel. et Kidd.*—25 *Nosque in pr. nonnulli ap. Cun. et Jon. Nosque profectis Lips. 1. Nosque profestis libri Marcil. Mentel. Alt. 1. Dess. 2. Harl. 6. Vet. Comb. Cnn. et Jon. Sed abesse non potest et per sententiam. Jani.*—27 *Mentel. Cum prole parentisque.*—28 *Dess. 1. prius et precati.*—30 *Lydis nonnulli codd. Torrentii, Lips. 1. 2. 3. 4. Dess. 1. 2. et Franeq. remisto Venet. Glarean. Lamb. et Chabot. permixto Lips. 3.*

NOTÆ

Perside comprehensam incolentes, de quibus I. Od. 12. et 19. et III. Od. 5. *Infidi*, qui Crassum simulata pace occiderunt.

24 *Tanuin prope flumen orti*] Scythæ, de quibus I. Od. 19. II. Od. 9. III. Od. 21. De *Tanai*, quem 'Scythicum amnem' vocat Horat. III. Od. 4. 36. Od. 10. 1. Od. 29. 28. vide ibi Not.

25 *Nosque et profestis, &c.*] Nos Romani tot ab Augusto beneficiis cunctati, ipsum ejusque majores canere non intermittemus, tam *profestis lucibus*, quam *sacris*: atque adeo quotidiane, in conviviis publicis privatisque, honorem Augusto deferemus per libationes etiam et vota precationesque. Vide Not. supra Od. v. 29. et seq.

Profestis lucibus et sacris] Macrob. Saturnal. I. 16. ita scribit: 'Festi Diis dicati sunt: profesti hominibus ob administrandam rem privatam publicamque concessi,' &c. Et postea: 'Profesti et qui ex his proce-

dunt, sunt fasti, comitiales, competendini, stati, præliares.' Hos deinde singulos explicat ibid.

26 *Jocos i munera Liberi*] Vina sunt Bacchi munera: is vero 'lætitiae dator' Virgil. Æneid. I. 738.

28 *Rite Deos prius apprecati*] Inter libationes Dii invocabantur.

29 *Virtute functos*] Cic. Tuscul. I. n. 109. 'Nemo parvum diu vixit qui virtutis perfectæ perfecto functus est munere.'

Duces Lydis remixto carmine tibiis, &c.] Cic. mox cit. Tusc. I. initio: 'Est in originibus,' inquit, 'solitos esse in epulis canere convivas ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus.' De Legib. II. n. 62. 'Honoratorum virorum laudes ad cantus et ad tibicinem prosequuntur.' Val. Max. II. I. in fine: 'Majores natu in conviviis ad tibias egregia superiorum opera carmine comprehensa pangebant, quo ad ea imitanda juventutem alaciorem redderent.'

30 *Lydis*] Modis ac numeris hila-

Trojamque et Anchisen et Almæ
Progeniem Veneris canemus.

Trojam, et Anchisen, sobolemque jucundæ Veneris.

in mixto Lips. 4. remixto in ceteris.—32 Lips. 1. a m. pr. Progeniem Veneris canamus.

NOTÆ

rioribus. Nam tibiarni modi varii; Dorius gravis; Ionicus floridus; Phrygius religiosus: at Lydius mollius et snavis. Sicut Lydi Asiae Minoris populi Ionibus Phrygibusque affines ac medii, male semper andierunt, vñnt effeminati, et cupediarum, voluptatum, deliciarumque sectatrices. Proverb. ‘Lydio more,’ apud Herodotum, Suidam, Athenæ-

um, lib. xii.

31 *Trojam et Anchisen, &c.] Canemus Trojam, Anchisen, Æneamque ejus et Veneris filium, totamque gentem Julianam inde ortam, Julianum Cæsarem, Augnustum in Julianam familiam ascitum, Tiberium, Drnsum. Lucret. ‘Æneadum genitrix, hominum Divumque voluptas, Alma Venus.’*

EXCURSUS
AD CARMINUM LIB. IV.

EXCURSUS

AD IV. OD. 4. 19—22.

ITERUM habemus quatror versus, quos ex Horatii ingenio provenire non potuisse, facile percipiat, cui non ‘frigidus obstiterit circum’præcordia sanguis.’ Sed hoc accuratius jam declarandum est, cum respectu ad leges illas criticas, quas ad III. 17. 2-5. in Excursu II. dedimus.

Annumerandum esse hoc carmen in nobilissimis et excellentissimis Horatii operibus, ipsoque statim exordio nihil magnificentius ac pomposius esse posse, et in Argumento diximus, et suus quemque sensus docere potest. Jam postquam ab initio, lecto tam sublimi splendidoque exordio, eodem, quo incensus fuit Poëta, ardore incalusti, subito atque ex improviso incidis in verba :

quibus

Mos unde deductus per omne

Tempus Amazonia seenri

Dextras obarmet, querere distoli :

Nec scire fas est omnia :

Quem non gravissime offendant hæc, ac velut stupore quodam percellant? quis non frigore et febrili quasi horrore se corripi sentiat? quis non inique ferat, interrumpi et reprimi eum, in quo jam versatur, enthusiasmum tam importunis ineptisqne versibus? quis eos non vel abesse optet, vel a quovis alio potius, quam ab ipso Horatio, factos insertosque esse, sibi persuadeat?

Primum ipsum versum sententiam aspiciamus. ‘Nolo jam querere, unde Vindelici eum morem acceperint, ut secnri Amazonia utantur, omninoque, unde origines ducant: nec scire licet omnia.’ Quid magis alienum a poëtica, idqne lymphica ratione, quid magis alienum ab hoc argumento, ab hoc Carmine, ab hoc loco denique, quid humilius atqne exilis, quid inutilius atque miserius, quid indignius Horatio esse possit hac tali parenthesi? Obliviscimnr, nos legere incepisse Oden sublimem plenamque caloris Pierii; subito delati sumus in commentationem historicam vel antiquariam. Ergo summus antiquitatis Poëta in medio, eoque excelsissimo, quo unquam exarsit, enthusiasmo, satis phlegmatis habuit, satis tranquillo ac lento animo fuit, ut concipere sensum tam frigidum, inserere tam alienam sententiam potuerit? Hoc si quis credere possit, eum neque ingenii Horatiani, neque rationis lymphæ, neque universam animi humani indolem nosse atque intelligere putem. At, inquit Baxterius, necessarius est iste locus ad indicandam hostium ferociam. O insipientem hominem atque inficetum! Si voluit Horatius pingere Vindelicorum ferociam (quo omnino per se valere ‘secures’ poterant), hoccine cum ita inepte instituere, ita inscite aggredi potuisse credamus, ut dicere: ‘nolo querere, unde secures acceperint; nec seire fas est omnia?’ Quis in hac tali verborum conversione illud consilium, quis picturam, quis Romanæ fidicinem lyræ agnoscat? Dacerius licet fateatur, plane prosaicos atque humiles esse hos versus, neque meritos, qui in hanc Oden inferrentur; tamen excusari eosdem et ferri posse putat, quatenns *περίστασις* nobis hodie ignota locum illis dare potuerit: sive Romæ et in aula Augusti eo tempore, occasione victoriae Drusi, multi variisque sermones, magnæqne controversiae, de securibns Vindelicorum inciderint; sive Poëta vafre tangere atque irridere volherit ineptum illius ætatis Poëtam, qui in Carmine, quo celebrare instituisset Drusi victoriam, vel alio quocumque in opere, curiose operoseque de securi Vindelicorum Amazonia disquisivisset. Suffragatur his Gesnerus, morderi putans Domitii Marsi Poëma, Amazonida, quod memorat Martial. IV. 29. Sed cum facilis est eloqui et proponere tales conjecturas, quam earum veritatem ostendere; tum vel sic Horatii horumque versum honori male consultitur. Nam cogitandum erit, quo in loco et statu mentis sit atque esse debeat is, qui ad jocandum atque irridendum feratur. Quis non videt, ad ridendum opus esse remissa quadam animi inertia, tranquilla quadam et lenta hilaritate, cui nullus omnino locus esse in sublimi enthusiasmo possit? Quare quis tam ignarus sit non solum spiritus poëtici, sed etiam naturæ mentis humanæ, qui credere possit, sic subito ingenium Horatii ab tam excelsis et magnificis sensibus ad jocos satiricos delabi, sic subito ejus enthusiasmi impetum sisti et cohiberi, phantasiam ardenter glaciari quasi et frigore astringi potuisse?

Deinde quam importune his versibus interpositis interrupatur ipsa sensuum conexio, imprimis etiam apparent, si tollantur e medio:

Videre Rhætis bella sub Alpibus
 Drusum gerentem Vindelici: et diu
 Lateque vietrices catervæ,
 Consiliis juvenis revictæ,
 Sensere, &c.

Ita quis non malit legere? quis desideret abjectos versus? quis non intelligat, quam præclare jam non solum continuetur enthusiasmi et sensuum quasi torrens, sed etiam quam apto et quasi necessario nexu cohærent sententiæ, quas resectus ille pannus tam importune interpellat, misereque distrahit? Illud quoque hinc manifestum est, salvo metro e medio tolli posse istos quatuor versus, nisi quod ita acutus fuit interpolator, ut ‘et’ mutaret in ‘sed,’ ne vocales concurrent.

Scilicet clare etiam prodit interpolatorem indoctum ineptumque studium, ita connectendi additamenti cum iis, quæ præeunt et quæ sequuntur, ita illius vel inflectendi vel protrahendi, ut in sententiae et metri nexus recurreret. Pertinet huc inprimis et intolerabilis illa b. l. importuneque inferta, ad explendam rimam, gnome: ‘nec scire fas est omnia,’ et plane inscita ac putida connexio cum sqq. per ‘sed’: ‘nec scire fas est omnia; sed hoc certo scio, hoc scire satius est,’ vel, ut alii: ‘sed, ut illuc revertar’ vel, ut Gesn. ‘nolo querere de gentis originibus, sed etiamsi non sint Amazonum progenies, certe late vietrices catervæ fuerunt.’ Quid miserius, quid puerilius esse hac tali inflexione potest?

Accedit ipsius sententiae ita plane prosaica conversio, ita humilis et infieta elocutio, ut prorsus infra dignitatem lyricam, in primis hujus talis Carminis sit. Quam vulgaris et pedestris conversio: ‘quibus nnde mos... querere distuli!’ Quam prosaica sunt, ‘mos unde deductus, nec scire fas est omnia!’ Quam langnidum et frigidum illud: ‘per omne tempus!’ Unicum verbum ‘obarmare’ exquisitus videri potest, sed illud, cum eetera indoctum hominem prodant, sane non ingenium, sed necessitas metri et oasus obtulit.

Denique manifestam glossematis sive scholii speciem hi vss. habent, et facile, unde ortum sit tam miserum additamentum, intelligi potest. Annotarat Grammaticus in exemplo sno ad vs. 18. securi usos fuisse in pugna Vindelicos, more et exemplo Amazonum. Alii mirum videbatur, unde hunc morem accepissent; sed, cum obscuram esse et implicitam eam rem intelligeret, se nolle nunc de ea querere, in margine ascribebat. Alius addebat, illud sciri nec posse nec necesse esse. Infelici casu erat, qui, animi causa, metro includeret hæc scholia, atque ita extenderet, ut quatnor versus completerentur, et in nexus cum sequentibus rediret parenthesis. Quam in rem cum hue trahebat gnomen: ‘nec scire fas est omnia,’ tum videns hiatum, ‘omnia et,’ facile in eam cogitationem veniebat, ut ‘et’ mutaret in ‘sed.’ Deinceps librarius, exemplum tale nactus, ipsi contextui inserebat omnia: quod cum admodum mature factum esse oporteat, hinc omnes, qui hodie extant et inspecti sunt, codices, illo assumpto laborant.

Quare omnibus his, quæ hactenus dixi, motus non possum non hos tam inutiles atque alienos, tam miseros atque indignos Horatio versus habere pro suppositis, atque ab inepto Grammatico, malove Poëta, temere assutis. At-

tamen more eo, quem servavi in III. Od. 17. 2-5. non reseconi eos ant ejeci, sed uncis includi atque asteriscis notari jussi. Primus Lambinus subdoratus videtur eorum ineptiam, dum eos includendos esse dicit interpositionis nota, vel potius ita legendos, ut a proposito sermone aberrantes, quod genus appellant Græci ὑπέρβατον. Post eum Tanaquillus Faber, vir sagacissimus, ‘miror,’ inquit, ‘hæc ab Horatio scripta esse, et nolle factum;’ eaque admonitione aliquantum commotus Dacerius etiam fuit, ut vidimus. Denique ejicere versus ausi sunt Gnyetus, Sanadonus, Sivrius. Medium quamdam viam ingressurus Jonesius profectos illos omnino putavit ab Horatio, qui, ut fuerit ingenio ad irridendum prono, sumserit quidem lyram, sed mox, erumpente satirica indole, ad deridendum proscindendumque ineptum aliquem Poëtam, æmulum fortasse, abreptus sit, sed antequam Angusto tradiderit Carmen, adhibita feliciter lima, versus hos, quibus hic non esset locus, prudenter ipsum delevisse. Sed unde quæso scire hoc aut habere Jonesius potuit? Deinde de omni hac tali demonstratione facile est ex iis, quæ supra explicata sunt, judicium. Interim ille uncis inclusos versus alio charactere exprimendos curavit.

Ceterum morem Vindelicorum, gerendi Amazoniam in bello securim, ita ad h. l. explicat Porphyron: ‘Hi Vindelici ab Amazonibus ejecti e suis sedibus, ex Thracia in exilium se contulisse alio, inque jugis (Alpium) inse-disse dicuntur, et quod potissimum in se tela securesque Amazonum experti fuerint, ipsos usum earum in bello accepisse.’ Ortos etiam ab Amazonibus tradit Serv. ad Virg. Æn. I. 244. xi. 651. Quæ sive certa ac vera sint, sive dubitari adhuc possint (certe aliis ex antiquitatis scriptoribus nihil tale constat), nullum profecto præsidium his, quos rejecimus, versibus afferunt: neque obscurum est, quantum tribuendum sit Lambini sententiae, præclare Horatium id, quod sciret aut certo scire posset, se nescire dicere, quia magis occupatus fuerit in Drusi victoria.

Q. HORATII FLACCI

EPODΩN LIBER.

ODE I.

AD MÆCENATEM.

Imminente jam immani Actiaci belli procella, Horatius Mæcenatis interventu militiae vacationem impetraverat. Pronum est igitur credere aliquem inter eos intercessisse amicitiaë rigorem, ac si Lyricus noster partium medius atque a fortuna pendulus foret. Satisfaciendo igitur et purgando se quasi per ludum et jocum ad iracundos Iambos convertit stylum. Primus autem versus (auctore vetere Scholiaste Crispii) προφθέται, secundus vero ἐπφθέται, h. e. alter præcinitur, alter succinitur. Epodus enim, prodente Mario Victorino p. 2501. brevior versus est longiori subditus. Hujus vero metri inventor fuit Archilochus, ut vetus Scholiastes monet. (De Epodo idem mihi videtur. Etiam Od. xi. et xii. it. xviii. hoc nomine laxius sumto comprehendi posse arbitror. Sed hoc Carmine puto Horatium (serione an προφάσει tantum, nihil attinet) se offerre ad societatem periculi, delicate profecto, ut vacationem sibi datam non dissimulet, bello innatilem se esse fateatur, et tamen paratum comitem, et præmii nihil sperantem affirmet. Gesn.)

IBIS Liburnis inter alta navium,
Amice, propugnacula,

Navigabis, o amice, Liburnicis navibus inter exeelsa navium munimenta, Augusti

Quinti Oratii Flacci Epodos Liber in quibusdam codd. Quintus Odarum Liber
vetus codex Mureti: Liber hic Epodωn inscribitur, i. e. clauraris codex ap.

NOTÆ

Metrum est Iambicum. Prior quisque versus est Trimeter; alter quisque Dimeter.

De hujus libri titulo primum dicam pauca. Illum Horatius non inscripsit

unquam: excogitavere Grammatici, multis post annis, immo post aliquot saecula, Horatii Odas aliaque opera colligentes, compingentes, et eo ordine quem modo videmus, digerentes.

Paratus omne Cæsaris periculum
Subire, Mæcenas, tuo.

discrimen quodlibet promptus obire tuo periculo. Quid ugemus nos, quibus vita vi-

Torrent. Hæc Ode est duodecima Libri secundi in Edd. Sanad.—4 Post
NOTE

Unde vero Epodos commenti sunt? Certant etiamnum eruditæ. An quod ultimus sit Odarum liber, et quasi post Odas? At leviora ratio. An quod Odæ istæ sint post alias factæ? Immo vero pleræque hujus libri aliis sunt priores, v. g. Epod. ix. manifeste antecedit Oden 37. lib. i. An quod longiori versu brevior attexitur? Atqui hujus generis Odæ reperiuntur etiam in ceteris libris; et in hoc ipso libro ultima et penultima est monocolos et ejusdem metri. Quid quod doctus et sagax Muretus ingenuo fatetur, non satis intelligere se cur Epodos liber hic vocetur? Fabricius autem scribit, in libris prioribus Horatium imitatum esse Aleæum et Sapphonem; in isto vero Archilochum atque Lucilium. Certe Marius Victorinus lib. iii. sic habet: ‘Archilochus fuit singularis artificiis in exegitandis et formandis novis metris, primusque Epodos excitavit; alios breviores, alios longiores, detrahens unum pedem seu eolum metro, ut illi subjiceret id quod ex ipso detractum esse videbatur . . . . . Horatius ejus exemplum secutus est in ea Ode; ‘Solvitur acris hyems grata vice veris et Favoni: Trahuntque siccæ machinæ carinas.’ Ergo Ἐπόδων librū hunc inscripsere Grammatici, seu quod Archilochi et Lucilii exemplo maledictis conferta pleraque Carmina contineat; seu quod Iambieis Trimebris subtexantur accinuantque Dimetri, longioribus qui busenque versibus breviores. Et hæc mea quidem sententia. Enimvero parum satisfacit quod aiunt alii, quoniam Epodos est velut Odes clau-

sula, additurque post Strophen et Antistrophen, hinc ἐπώδον vocari eos versus minores qui subjecti longioribus sensu finiunt et concludunt. Contrarium siquidem in nouis nullis Horatii Epodis agnoscitur. Vide Marium Victorinum lib. i. Galenum de usu partium, Epilogi lib. xvii. Diomedem iii. 4. Isidorum i. 38. Terentianum Maurum lib. de Metris. Scaligerum Poët. i. 44. &c.

1 *Ibis Liburnis, &c.]* Ergone ibis hinc proen absque me, qui te carere vix quo? Ibis, Mæcenas, ad bellum cum Augusto adversus Antonium et Cleopatram, nullum non paratus subire periculum pro Cæsare tuendo.

Liburnis] Naves Liburnæ minores erant, leviores, agiliores, proindeque bello idoneæ. His itaque Augustus Antonianas mole graviores facile profigavit, fugientemque persecutus debellavit Antonium. Nomen a Liburnis, hodie Croatis populis Illyrii; qui, piraticæ causa faciendæ, genus illud navium invenerant sibi percommodum. Vide Veget. de Re Milit. iv. 28. et seq.

Inter alta navium propugnacula] Naves Antonii designat ingentes quidem, exstructis in prora et puppi tabulatis turrium instar, Cæsarianis terribiles. Flor. iv. 11. ‘Nobis quadringentæ amplius naves, duecentæ non minus hostium: sed numerum magnitudo pensabat. Quippe a senis iuvenenos remorni ordinibus: ad hoc turribus atque tabulatis allevatae, eastellorum et urbium specie, non sine gemitu maris et labore ventorum ferebantur. Quæ quidem ipsa moles exitio fuit. . . . Immensa clas-

Quid nos, quibus te vita si superstite   5
Jucunda; si contra, gravis?

rente te grata fuerit; si secus, molesta? An ex mandatis otio fruemur

-----

tuo signum interrogandi ponit Bentl.—5 Omnes codd. Crnqil, unus Torrentii, Harl. 4. et pleraque edd. post Venett. 1477. 1478. 1479. Lamb. Crnq. Torrent. Heins. Steph. Bond. Schrevel. Delph. Sanad. Francis. Towers, al. sit *superstite*; Harl. 1. 2. 3. 5. Bentleii Grav. Battel. Galiens. Leid. et a m. pr. Reg. Soc. Gandavensis optima nota ap. Torrent. Exc. Sax. Vet. Schol. Florent. 1482. Locher. omnes Mancinelli, Bentl. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. et Kidd. *si superstite*. Idem ex suis protulerunt Polmannus, et Barthius in Advers. xxxvii. 15. *si deest in Petrens. Magdal. et Bodl. Bentleii, et ed. Chabot. 'Sed exquisitus est si, tot librorum scriptorum consensu comprobatum, ita ut plena oratio efficiatur, quibus vita est jucunda, si sit, te*

NOTÆ

sis, naufragio belli facto, toto mari ferebatur,' &c. Plutarchus in Anton. similiter refert, Cæsaris naves Brundisii et Tarenti fabricatas ad celeritatem, non ad roboris ostentationem; Antonianas contra ligneis turribus excelsas, e quibus in hostem catapultas emittebant. Plin. xxxii. 1. 'Armatæ classes imponunt sibi turriū propugnacula, ut in mari quoque pugnetur velut e muris. Heu vanitas humana .... Fertur Actiaco Marte tenuisse prætoriam navim Antonii pisciculus .... Ideoque Cæsariana classis impetu majore protinus venit.' Vide Veget. iv. 44. nec non Dionem Nicæum, sive Joann. Xiphilinum in Augusto, ubi scribit: 'Pugnatum est apud Actium, ubi nunc Nicopolis .... Naves Antonii erant navibus hostium longe majores, decimenes complures. .... In his altissimas turres ædificari, atque magnum numerum hominum imponi in turribus jusserat . . . De superiori loco hostes oburnebant atque submergebant lapidibus aliisque machinis,' &c.

3 *Paratus omne Cæsaris periculum Subire]* Teste Appiano, securus est Augustum Mæcenas cum M. Agrippa, in Siciliam adversus Sext. Pompeium; item contra M. Antonium et

Cleopatram, ad Actium Epiri promontorium. Vide apud Virgil. Aeneid. viii; præsertim a versu 675. ad 695. Actiacæ victoriae descriptionem: ubi egregia Agrippæ quidem laudatio: at mirum quod ibidem Mæcenatis nulla mentio. Contra Xiphilinum mox citatus alterum ab altero non separat, ita scribens: 'Cæsar eo prælio navalی superior. .... Agrippa in eo bello Cæsari magno usui fuit. Nam et Antonii quasdam urbes evertit, in quibus habebat bellicos apparatus, et ejus adversarios crebro vicit. Quas ob res ei atque Mæcenati tantam protestatem detulit Cæsar in rebus omnibus, ut literas quascumque ad Senatum vel alios mitteret, ipsi prius legere possent, et ex eis quæ vellent immittare: cuius rei causa annulum ab eo acceperant, quo literas obsignarent.' Et postea: 'de Imperio deponendo Cæsar deliberationem habuit cum Agrippa et Mæcenate, cum quibus communicabat omnia arcana consilia. Ex his Agrippa consulebat justius . . . Mæcenas majorem utilitatis habebat rationem . . . Cæsar Mæcenati assecurus est, sumitique nomen Imperatorium,' &c.

5 *Te vita si superstite Jucunda; si contra, gravis]* Vide ii. Od. 17.

Utrumne jussi persequemur otium,
     Non dulce, ni tecum simul ?
 An hunc laborem mente laturi, decet
     Qua ferre non molles viros ?   10
 Feremus ; et te vel per Alpium juga,
     Inhospitalem et Caucasum,
 Vel occidentis usque ad ultimum sinum,
     Forti sequemur pectore.
 Roges, tuum labore quid juvem meo,   15
     Imbellis ac firmus parum.
 Comes minore sum futurus in metu,
     Qui major absentes habet.

minime iucundo, nisi una tecum? An vero istum laborem toleraturi sumus eo animo, quo tolerare debent viri non segnes? Tolerabimus certe, atque te sectabimur generosa mente per altas Alpes, et Caucasum inhabitabilem, et ad extrema Occidentis maria. Quares, quid tuum laborem meo sublevem ego non aptus militiae, minimeque strenuus. Scilicet te comitans minorem habeo pro te timorem, qui gravius angit absentes: vultu avis incubans pullis implu-

superstite? Zeun. Unus Torrentii pro v. l. habet est.—10 *Quem* Exc. Sax. Gott. Brod. Harl. I. 2. 4. 6. omnes fere codd. Torrentii, Zarot. Venett. 1477. 1478. 1479. Mediol. 1486. 1502. Vet. Comb. *Qua* Harl. 3. omnes Cruqii, Florent. 1482. Venet. 1544. Lambin. Torrent. Cruq. Heins. Steph. Bond. Schrevol. Delph. Bipont. Mitsch. Cuning. Sanad. Francis. Towers. Talbot. Pine. Bentl. Wetzel. Wakef. et Kidd.—15 Harl. I. 2. 3. 4. 6. omnes Torrentii, al. cum Vet. Comb. et Venett. *laborem*; Glarean. Torrent. Lambin. Cruq. Torrent. Steph. Heins. Dacer. Fab. Delph. Bond. Schrevol. Bentl. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. *laborum*.—17 ‘ *Lege ex emen-*

NOTÆ

7 *Utrumne jussi persequemur otium,*
     &c.] Au dum laborabis et perielitaribus
     tu, otium ego persequi potero?
 Certe quantumvis jubeas, parere hac
     in re et morem tibi gerere hand
     valeo.

9 *An hunc laborem, &c.]* Prolepsis,
     qua ipse sibi Horatius objicit: at mi-
     litiae aerumnas ferre minus sum idon-
     ens: respondet vero, sibi cum Mæ-
     cenate qualibet tolerabilia videri. II.
 Od. 17. ‘ Me nec Chimærae spiritus
     igneæ, Nec si resurgat centimanus
     Gyas, Divellet unquam.’

11 *Per Alpium juga]* Quæ quidem
     superasse tanti stetit ipsi Hanuibali

aliisque. Vide Liv. xxI. 36. et seq.
 istos montes quibus Italia quasi val-
     latur, ‘transcedisse quoque mirum
     fuit, atque in portento prope majores
     habuere.’ Plin. Proœm. lib. xxxvi.

12 *Inhospitalem et Caucasum]* Mon-
     tem Asiae altissimum, ubi glacies et
     nives perpetuum horrorem faciunt.
 Vide I. Od. 22.

13 *Occidentis usque ad ultimum si-
     num]* Ad Gaditanum usque Ocea-
     num, ultra Columnas Herculis, quem
     mundi finem statuebant Romani, ver-
     sus Occidentem. Vide II. Od. 2. 11.
 Not.

18 *Qui major absentes habet]* Ita est;

Ut assidens implumibus pullis avis	
Serpentium allapsus timet,	20
Magis relictis ; non, ut adsit, auxili	
Latura plus præsentibus.	
Libenter hoc et omne militabitur	
Bellum in tuæ spem gratiæ ;	
Non ut juvencis illigata pluribus	25
Aratra nitantur meis,	

mibus, plus iis relictis metuit incursiones anguium; majorem opem non præstitura, etiānsi præsentibus astiterit. Hanc et aliam quamlibet militiam obibō amicitiae tuæ gratia: nequaquam ut pluribus meis bobus annexa aratra portentur;

-----
*datione præstantissimi Nic. Heinsii, Comes minore sim futurus in metu, ut sim respondeat τῷ juvenem.' Bentl. 'Non video quid opus fuerat quod Bentleins post Heinsium ex propria conjectura sum verterit in sim.' Baxt. 'Omnino sum retinendum est: rationem enim reddit propositionis, quam vult videri certam et firmam.' Gesn.—19 'Longe apertior esset sententia, modo versus ferret, si assidet, et paulo post timens pro timet legeretur: quomodo enim timere potest relictis, jam assidens; nisi totum illud, assidens implumibus pullis, unius epitheti loco accipiamus, ut puta fœta avis, aut quid simile.' Torrent.—20 'Cum Torrentii codd. adlapsus posni; et sic Vet. Schol. Crnqñii.' Baxt.—21 Bentleins ex quibusdam codd. Lambini, uno Pulmanni et veterissimo Bland. Crnqñii edidit, non uti sit; et sic Wakef. et Kidd. Sed, Harl. 1. 2. 3. 4. 6. tres Bland. Crnqñii, et omnes Bentleii, cum edd. vett et recentt. nou ut adsit. Græv. Galiens. et sex alii Bentleii cum Zarot. non ut sit. Omnes codd. Torrentii auxili. —25 Quidam codd. ap. Torrent. *alligata*; et sic Glarean.—26 Exc. Sax. aliquot codd. Torrentii, et unus Fabricii, cum Bentleii Galean. et Magdal. *nectantur*. Pro meis, quod habent Harl. 1. 2. 3. 4. alii et edd. omnes, Bentleins ex codd. Canteri, Lambini, Bersmanni, uno Bodl. et Battel. legit *mea*; et sic Harl. 6. cum edd. Wakef. et Kidd.—28 Omnes codd. Torrentii, omnes Bland. Crnqñii, plures Lambiti, Bentleii, Harl. 1. 2. 3. multi ap. Pulmann. et Bersm. Græv. Regin. et quinque alii ap. Bentl. Zarot. Mediol. 1477. Venet. 1477. 1478. 1479. et Vet. Comb. *pascuū*, quod receperit Bentl. Sanad. Francis. Towers. Wakef. et Kidd. Sed Leid. Battel. et Reg. Soc. Bentleii, Harl. 4. 6. al. cum Locher. et edd. recentt.*

NOTÆ

rei amatæ quando abest, plus timeatur, et mille falsa pericula amans sibi singit, illique formidat semper.

19 *Ut assidens implumibus, &c.]* Non quidem præsens ego te juvare plurimum sperem: sicut avis etsi pullis assideat, parum eos defendit a serpentibus: at tamen iis relictis absens magis timet.

23 *Libenter hoc, &c.]* Hoc igitur bellum quantumvis grave adibo intre-

pidus, ut te præsente fruar, o Mæcenas; tibiique meum amorem testificer.

25 *Non ut juvencis, &c.]* Neque vero inde velim a te mereri vel consequi donationes majores prioribns. Nequaquam plura cupiam agri jugera, ad quæ aranda pluribus juvencis ac bobus mihi opus sit. Neque talia a te peto.

Pecusve Calabris ante sidus fervidum
 Lucana mutet pascua ;
 Nec ut superni villa candens Tusculi
 Circae tangat moenia : 30
 Satis superque me benignitas tua
 Ditavit : haud paravero,

aut greges e pascuis Lucanis transeant in Calabra, ante ardens astrum : neque ut villa candida vicina alti Tusculi pertingat muros Circæos. Immo tua munificentia locupletavit me sufficienter et abunde. Absit ut accumulen quæ vel terræ infodiam

-----
pascua.—29 Neque ut supini ex conjectura in textum recepit Bentl. contra omnium codd. consensum ; Bentleium secutus Kidd. Neque ut superni Sanad.

NOTÆ

27 *Pecusve Calabris, &c.] Neque pariter numerosiores greges habere exceptem, vel diversa pascua in diversis regionibus : ut, secundum varias cœli affectiones, commode semper illi passcantur, modo in his, modo in istis. Varro de Re Rust. III. cap. ult. in fine. Apuli solent pecuarii, propter calores, in montes Sabinos pecus duere.*

Calabris ante sidus fervidum Lucana mutet pascua] Pro, ‘Calabra pascna,’ ubi æstns fervidior, ‘mutet Lucanis,’ ubi cœlum magis est temperatum : mutet, inquam, et ab illis in hæc deducatur, ante sidus fervidum, id est, ante Caniculam, cuius ardor nimius pecori est noxius et infestus. De Calabria I. Od. 31. De Canicula, 1. Od. 17. 17. et III. Od. 13. 9.

28 *Lucana]* Lucania Italæ regio, in Regno Neapolitano, inter Apuliam, Bruttios, Picentes, atque oram Tyrrheni maris : continetur in ea quæ Basilicata provincia nunc dicitur. Plin. XIV. 6. vina Lucana commendat his verbis : ‘Verum et longinquiora Italæ ab Ansonio mari non carent gloria, Tarentina, ... Lucanaque.’

29 *Nec ut superni, &c.] Neque ut villa mea in agro Tusculano sita, prædiūmque quod ibi habeo a te mihi*

donatum, magis ac magis amplificeatur, extendaturque ad usque Tusculum urbem in edito colle exstructam.

Villa candens] E marmore candido ædificatam nonnulli explicant. Quasi vero villula Horatii, qua licet modica contentum se pluribus locis aperte jactitat, fuisse marmorea. Ergo, vel splendidulam, vel e candenti lapide exstructam intellige. Plin. XXXVI. 22. ‘In Liguria, Umbria, et Venetia albus lapis dentata serra secatur.’

30 *Circae mania]* Tusculana; quippe Tusculum condiderat Telegonus Circes et Ulyssis filius. III. Od. 29. 8. ‘Telegoni juga parricidæ.’ Vide ibi Not.

31 *Satis superque me benignitas, &c.]* Horatius a Mæcenate donatus fuerat prædiis aliquot, ut jam dixi : iis vero se plane contentum esse, nec plura flagitare prædicat II. Od. 18. 12. quanquam plura donare paratum sciret Mæcenatem, ut declarat III. Od. 16. Strophe penultima. Si vacat, lector, lege etiam Not. III. Od. 13. 1. et init. Epist. XVI. ubi suam ipse villam describit Horatius.

32 *Haud paravero, Quod, &c.]* Nolim insanire divitias accumulando stulte et infodiendo occultandoque in terra, sicut Chremes ille senex

Quod aut, avarus ut Chremes, terra premam,
Discinctus aut perdam ut nepos.

velut Chremes avarus, vel dilapidem sicut helluo dissolutus.

et Wakef. *superbi* conj. Markland. ad Stat. Sylv. i. 3. 86.—34 *Nepos*, majuscula *N.* edidit Kidd. Antiquissimus codex ap. Dorvill. Charit. p. 677. *aut perdam nepos*, omisso $\tau\hat{\phi}$ ut.

NOTÆ

avarus, apud Terent.

34 *Discinctus aut perdam ut nepos*] Absit etiam ut opes habeam, quas male perdam ac prodige effundam.

Discinctus] Mollis, iners, ignavus, luxuriosus. Contra ‘cinctus’ vocatur navus ac fortis. Apud Romanos, discinctum seu non cinctum prodire in publicum, dissoluti ac perditæ luxuria hominis nota erat. Proverb. ‘Dis-

cincta vestis, discinctus animus.’ Pers. Sat. III. ‘Non pudet in morem discincti vivere Nattæ.’

Nepos] Ita vocatur luxuriosus, quod ei non major cura sit rei sue familiaris, quam solet esse juveni, cuius pater et avus adhuc vivunt, quos sibi novit opes congerere et opimam hereditatem comparare. Festus.

ODE II.

Horatius dubiis hisce temporibus incertus, civiles turbas urbanaque negotia pertaesus forsitan et potentis amicitiae rigorem expertus, humilium colonorum vitæ invidere se profitetur. De ridicula interim Alpii, noti fœnatoris, persona, urbanissima et Ironica Allegoria, miranda rusticanae vitæ præconia referri vult videri. (Videntur sane ultima Odæ superioris hanc velut peperisse. *Gesn.*) (Exemplo Alpii fœnatoris ostendit, non facile quenquam a lucri consuetudine recedere. Alsius enim beatum prædicat rusticum, qui nec curis et molestiis, quas fœnoris exercendi studium patrit, vexetur, nec militet, nec mercaturam exerceat, nec causis forensibus det operam, nec potentioribus hominibus gratificari cogatur, sed qui agrum colat. Atque dehinc singula vitæ rusticæ commoda recenset. At idem homo, qui jamjam rusticus fieri cupiebat, intra paucos dies, mutata sententia, ad lucri consuetudinem repente reddit. *Zeun.*)

BEATUS ille, qui procul negotiis,
Ut prisca gens mortalium,

Felix ille, qui longe a negotiis, et liber ab usuris omnibus, agros paternos colit

Ode prima Libri quinti in Ed. Sanad. Epigraphe in edd. vett. *Vitæ rus-*

NOTÆ

Metrum idem quod Epod. I.

1 *Beatus ille, &c.*] Hæc Ode, vel

confidente Hypercritico, ‘sane longe

pulcherrima.’ Inducitur fœnator

Paterna rura bubus exercet suis,
 Solutus omni fœnore ;
 Neque excitatur classico miles truci ;
 Neque horret iratum mare ; 5

propriis bobus: sicut homines antiqui: neque bellator excitatur gravi sono tubæ,

ticæ laudes.—3 Multi codd. et edd. *bobus*. *Lambinus bubus*, quod Prisciani auctoritate firmat, qui et sic legerat. Vide ad Carm. Sæc. vs. 49.—5 *Nec excitatur nonnulli codd.* cum edd. Zarot. Venett. Mediol. Glarean. Torrent. Heins. Steph. Bond. Schrevel. et Delphi. *Neque excitatur* Harl. I. 2. 3. 4. 6. omnes Bland. et Lamb. cum edd. Lamb. Cruq. Bentl. Baxt. Bipont. Sanad. Cuning. Francis. Towers. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. *Non excitatur* Heinsius ad Clandian. Rufin. I. 218.—6 *Nec horret* codd. *Lambini*,

NOTE

Alfius vitam rusticorum ita laudans, ut videatur jamjam abjecto fœnerandi studio illam amplexurus: qui tamen ad solitam quæstus curam mox abripitur, et ad suos mores reddit: adeo valet consuetudo inveterata.

Beatus ille, qui procul negotiis, &c.] Pleraque hñjus Odes lñmina mutuata est Horatius a Virgilio Georg. II. sub finem. Quæ vero hic fuse extulit, ille sedulo perstrinxit: et contra, quæ Virgiliius contracte dixerat, Horatius dilatare et explicare curavit. Virgil. Georg. II. 458. sic rusticæ vitæ laudes auspicatur: ‘O fortunatos nimium, sua si bona norint, Agricolas! Quibns ipsa, procul discordibus armis, Fundit humo facilem victum justissima tellus.’

2 Ut prisca gens mortalium] Primis nempe sæculis felices et aurei mortales in agris degebant, terram exercebant, innocuenter et beatam agebant vitam. Vide Plin. lib. XVIII. init. Val. Max. VII. 1. Virgil. ante cit. vs. 532. ‘Hanc olim veteres vitam coluere Sabini; Hanc Remus et frater: sic fortis Etruria crevit: Scilicet et rerum facta est pulcherrima Roma.... Anreus hanc vitam in terris Saturnus agebat.’

3 Paterna rura bubus exercet suis] Non ingentia prædia usuris compa-

rata, sed modica a parentibus sibi relicta. I. Od. I. ‘Gaudentem patrios findere sarculo Agros.’ Vide Liv. III. 26. nbi ‘L. Quintius Cincinnatus spes unica Imperii Pop. Rom. quatuor jugerum colens agrum, a legatis’ ad Dictaturam vocatur, inventus ‘seu fossam fodiens, bipalio innixus, seu cum araret; operi certe, id quo constat, agresti intentus.’

4 Solutus omni fœnore] Qui nequam fœnori operam dedit unquam, nec dare velit: avaritiae et cupiditatis labie nulla aspersus. Fœnus sive usuram prohibent leges divinæ et humanæ. Deuteron. cap. 23. ‘Non fœnerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem.’ Cato: ‘Majores nostri sic habuerunt, et in legibus posuerunt: furem dupli condemnari, fœneratorem quadruplici: quanto pejorem existimaverunt fœneratorem quam furem.’ Cic. Offic. I. n. 150. ‘Primum improbantur hi quæstus, qui in odia hominum incurunt, nt portitorum et fœneratorum.’ Vide Alex. ab Alex. I. 7. &c.

5 Neque excitatur classico miles] Dormit somnum pacatum et placidum; nec, ut miles, tubæ sonitu excitatur.

Truci] Quicquid ad arma bellum-

Forumque vitat, et superba civium
 Potentiorum limina.
 Ergo aut adulta vitium propagine
 Altas maritat populos,

10

*nec timet procellosum mare: fugit tites et domos superbas opulentorum cirium.
 Itaque vel palmites vitium crescentes alligat excelsis populis; atque steriles surculos*

Harl. 1. 2. 3. al. cum edd. Zarot. Venett. Mediol. Glarean. Torrent. Bentl. Steph. Heins. Bond. Schrevel. Delph. Bentl. et Kidd. *Neque horret* Harl. 4. 6. Bland. 1. 2. 3. 4. ceteri codd. cum edd. Baxt. Cuning. Cruq. Sanad. Francis. Towers. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. et Comb.—10 Lambinus querit cur *Altas* hic appellat *populos* Horatius, et anne *Albas* reponere satius esset. ‘*Quid si (pro populos) legamus opulos*, quibus mire gaudent vites, ut

NOTÆ

que attinet, truculentum est et horribile. Porro, ‘classica sunt cornua, quæ convocandi causa fuerunt facta: et a calando classicum quasi calassicum dicitur.’ Isidor. xviii. 4. Vide infra versus Virgilii mox afferendos, hoc et ad sequentia pertinentes.

6 *Neque horret iratum mare]* Nec, ut negotiatores ac mercatores, navigations fert incommoda, aut maris irati horrores experitur. Vide Juvenal. Sat. xii. Item quæ annotavi i. Od. 3. 9.

7 *Forumque vitat]* Streitus forensis caret molestia. Litigandi quantum sit furor, quantus et labor, noverat Plutarchus, qui lib. de Fœnore, asserit, forum esse ‘impiorum regnum.’ Anacharsis scribit, ‘locum esse ad fallendum invicem, atque ad dannas avaritiæ manus destinatum.’ Columella ait, ‘exerceri in foro canum quemque allatrandi, et contra innocentes, et pro nocentibus studium: atque videri concessum intra mœnia latrocinium:’ additque: ‘Ibi, nisi dorophagos explesas sordidosque ac nummarios, prorsus ludi operam.’

Superba civium Potentiorum limina] Profecto gravis erat servitus clientium superbo capiti quotidiana officia præstantium: prima luce salutabant,

deinde ad forum comitabantur, noctu etiam patronis adesse per urbem curreribus cogebantur, &c. Vide Juvenal. Sat. iii. 124. et seq. Virgil. jam cit. ‘Si non ingentem foribus dominus alta superbis Mane salutantium totis vomit ædibus undam.’ Et postea: ‘Insanumque formam, ant populi tabularia vidit. Sollicitant alii remis freta cæca; rruuntque In ferrum, penetrant aulas et limina regum,’ &c.

9 *Ergo aut adulta, &c.]* Postquam ostendit agricolas esse immunes a malis, quæ comitari solent varias hominum conditions, v. g. fœneratorum, militum, mercatorum, caussidicorum, clientium; jam exponit rusticæ vitae emolumenta et voluptates singulis anni tempestatibus proprias. Ver habet amoenitatem: æstas hortorum frugum et pecoris fœcunditatem: autumnus fructuum multiplicem productionem: hyems auenpium et venationem.

Propagine] Plin. xvii. 10. ‘Arbores aut semine proveniunt, aut plantata radice, aut propagine, aut avulsiōne, aut sureculo, aut insito et consecto arboris truncō.’

10 *Altas maritat populos]* Plin. xvii. 23. scribit longo usu compertum, ‘nobilia vina non nisi in arbustis

Inutilesque falce ramos amputans,
 Feliciores inserit;
 Aut in reducta valle mugientium
     Prospectat errantes greges;
 Aut pressa puris mella condit amphoris;   15
     Aut tondet infirmas oves;
 Vel, cum decorum mitibus pomis caput
     Autumnus arvis extulit,

fulce resecans, fertiliores inserit; vel in remota valle pascentes mugientium greges contemplatur; vel extracta favis mella recondit in rasis mundis; vel tondet oves imbecillas. Cum vero autumnus campis erexit caput dulcibus fructibus ornatum,

habet Columella v. 6.' *Cruq.*—11. 12 Hos versus post vs. 13. 14. habent codd. editique omnes præter unum H. Steph. (vid. primæ ed. Diatr. i. p. 38.) qui sic edidit ut et G. Fabric. in ed. Lips. 1570. itemque Chab. Baxt. Cuning. Sanad. Schrev. Delph. Francis. Towers. Talbot. Pine. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. et Comb. et ita Valart. Pr. ad Hor. vi. Bentlein vulgataū defendit, quia maritatio vitis curatur Octobri, verno autem insitio. Idem Bentl. legit *Inutilesve*, eumque secentus est Kidd.—18 Harl. 1. 4. Brod.

NOTÆ

gigni, et in his quoque laudationiora summis, sicut uberiora imis: adeo excelsitate proficitur. Hac ratione et arbores eliguntur. Prima omnium ulmus . . . deinde populus, . . . minus densa folio,' &c. Varro de Re Rust. i. 8. ita scribit: 'Vineæ aliae humiles, ut in Hispania: aliae sublines, ut pleræque in Italia,' &c. et in fine: 'Ubi natura terræ humida, ibi vitis altius tollenda, quod in partu et alimonia vinum non, ut in calice, querit aquam, sed solem: itaque ideo, ut arbitror, primum e vinea in arbores ascendit vitis.' Vide iv. Od. 5. 30.

11 *Inutilesque falce ramos amputans*] Plin. mox cit. 'Arbusta arari quam altissime desiderant, etsi tantum frumenti ratio non exigit. . . . Depulantur cum vite pariter interlucata densitate ramorum qui sunt supervenienti et absunt alimenta.'

12 *Feliciores inserit*] Vide Plin. xvii. 14. ubi geminam insitionis af-

fert rationem: altera fit trunco leniter fisco: altera est inocnatio; fitque exciso cortice, et aperiendo in arbore oculum, semenque illic includendo. Hanc docnere aves et natura. 'Tradunt monedula,' inquit ille, 'condentem semina in thesauros cavernarum, ejusdem rei præbere causas.' Et paulo ante: 'Inserere quoque natura docnit, semine ventis sæpe translato in alias corticum rimas: unde vidimus cerasum in salice, platannum in lauro,' &c.

14 *Prospectat errantes greges*] Grges pastoresque invisi, et an recte se habeant cuncta, considerat.

15 *Pressa puris mella condit amphoris*] Virgil. Georg. iv. 140. 'spumanitia cogere pressis Mella favis.' Vide Columell. ix. 15. Plin. xi. 12. et seq.

16 *Infirmas oves*] Delicatas, morbis obnoxias.

17 *Decorum pomis caput, &c.*] Ita nempe solet pingi Autumnus.

- Ut gaudet insitiva decerpens pyra,
Certantem et uvam purpuræ, 20
Qua muneretur te, Priape, et te, pater
Sylvane, tutor finium !
Libet jacere modo sub antiqua ilice,
modo in tenaci gramine,
Labuntur altis interim ripis aquæ ; 25
Queruntur in sylvis aves ;

quam latatur colligens pyra insitiva, et uvas purpuræ emulas, quas tibi offerat, o Priape, tibique, Sylrane parens, agrorum custos ! Nunc placet recumbere sub annosa quercu, nunc super herbam virescentem. Interea dum annis defluit ripis sub-

*****

Bland. 1. 2. 3. 4. Cruquii, omnes fere Lambini, et Græv. Leid. Regin. aliquie Bentleii cum Schol. Porphyr. Venett. 1477. 1478. 1479. et Vet. Comb. *agris extulit*, quod receperunt Bentl. Cuning. Sanad. Towers, Francis, Wakef. et Kidd. Sed *arvis extulit* servant ceteri codd. Cruquii, nonnulli Lambini, Harl. 2. 3. 6. aliquot Bentleii, Battel. Petrens. et Vigorn. Venet. 1490. Florent. 1482. Locher. Ald. Gryph. Lamb. Cruq. Torrent. Steph. Heins. Bond. Schrevvel. Delph. Baxt. Bipont. Mitsch. Wetzel. et Comb.—20 Quatuor codd. Bland. Cruquii *purpura*.—23 Hic secta est hæc Ode in duobus codd. Bland. et uno Budisiano ap. Cruquium, his verbis, *Introducit fæneratorem laudantem vitam quietam, sed tamen propositum non deserentem, quasi alia sit hæc Ode a priori.* Atque hanc distinctionem propugnare videtur Glareanus contra Mancinellum.—25 Torrentius et Lambinus ex pluribus et melioribus codd. Cruquius ex antiquiss. Bland. (qui gloss. habet, *ab altis rievis labuntur aquæ,*) et Baxt. *rievis aquæ;* et sic codex Bersmanni, nonnulli Bentl. et Harl. 4. Sed *ripis* exhibent Harl. 1. 2. 3. 6. ceteri Bentleii, tres Bland. et ceteri ap. Cruq. edd. vett. Steph. Bond. Heins. Schrevvel. Gesn. Zeun. Bentl. Sanad. Cu-

NOTÆ

19 *Insitiva pyra*] Proprio labore insita et educata, et hinc longe jucundiora.

20 *Certantem et urum purpuræ*] Matutram scilicet, et purpureo colore gratam.

21 *Priape*] Hortorum Deus et tutor.

22 *Sylvane*] Agrorum præses et custos. Virgil. Georg. II. cit. ‘Fortunatus et ille Deos qui novit Agrestes, Panaque, Sylvannaque senem,’ &c. Et postea: ‘Nec requies, quin aut pomis exuberet annus, Aut foetu pecorum, aut Cerealis mergite culmi.

.... Et varios ponit foetus autumninus: et alte Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.'

23 *Libet jacere modo*] Hoc frustra putant aliqui novæ Odes initium. Virgil. cit. ‘Speluncæ, vivique lacus, ac frigida Tempe, Mugitusque boum, mollesque sub arbore somni Non absunt: illic saltus ac lustra ferarum.’

25 *Labuntur altis interim ripis aquæ*] Vel, ex alto quodam loco deflunt; vel, profundo corrunt alveo. Virgil. Georg. cit. ‘Rura mili et rigui placeant in vallibus amnes.’

- Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
Somnos quod invitet leves.
- At cum tonantis annus hybernus Jovis
Imbres nivesque comparat, 30
- Aut trudit acres hinc et hinc multa cane
Apros in obstantes plagas ;
- Aut amite levi rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos ;
- Pavidumque leporem, et advenam laqueo gruem,
Jucunda captat præmia. 36

limibus, canunt aves in nemoribus ; rivulique murmur edunt aquis labentibus ; quod placidum conciliat soporem. Quando autem tempestas hyemalis Jove sœiente pluvias et nives procreat, vel plurimis canibus apros feroce undequaque propellit in retia opposita ; vel pertica levigata plagas haud strictus expandit turdis voracibus insidiosas ; ac timidum leporem, gruemque transmarinam pedica implicat, gratam

ning. Francis, Towers, Bipont. Wetzel. Mitsch. Wakef. et Kidd.—27 *Frondesque Bower, et Markland.* quod recepit Kidd. item Wakef. cum hac annotatione : ‘ Ambabus ulti ampleximur elegantissimam pariter et verissimam Marklandi emendationem. Arbores scilicet aquarum susurris respondent, ut in initio primi Idyllii Theocratei : et grammaticæ tantum non postulat hunc ordinem verborum. Sic in Mamertini Panegyrico, Sect. ii. ‘ Armorum sonitus tuis vagitus obstrepentes.’ Vide Nostr. iv. Od. 15. 48. Ovid. Fast. vi. 9. ‘ Est nemus arboribus densum, secretus ab omni Voce locus, si non obstreperetur aquis.’ Terentianus Maurus, p. 2431. ed. Pntschii : ‘ Pendet ex humeris dulcis chelys, Et numeros edat varios, quibus Adsonet omne virens late nemus, Et tortis erraus aqua flexibus.’ Heinsius ad Propertii versiculum, quem ad partes vocavit Markland. iv. 4. 4. intelligere vult de avium voce frondibus insidentium ; quod minnus placer, nec patitur in Flacco præcedens versus : ‘ Queruntur in sylvis aves.’ —33 Brod. *Aut hamite.*—35 Pa-

NOTÆ

27 *Lymphis obstrepunt*] Avibus quasi accinunt, suo murmure ac strepitu avium cantus provocant.

29 *At cum tonantis, &c.*] Hyemalis tempestas ubi cœpit ingruere, venationi datur opera.

Joris] Jam alibi diximus Jovem ponî pro aëre. *Tonantis]* Tempes- tuosi, pluvii, pruinosi. Virgil. cit. Georg. ii. ‘ Venit hyems, teritur Si- cyonia bacca trapetis.’ At Georg. i.

305. ‘ Sed tamen et quernas glandes tunc stringere tempus, Et lauri bac- cas, oleamque, cruentaque myrta : Tuu gruibus pedicas, et retia pone-

re cervis, Auritosque sequi lepores . . . Cum nix alta jacet, glaciem cum flumina trudunt.’

31 *Multa cane*] Canes fœminino genere poni solent cum de venatione agitur, ut volunt ; quoniam, inquit nonnulli, velociores et sagaciores ut plurimum sunt canes fœminæ.

33 *Amite*] Ames est furcula seu pertica, qua rete suspenditur aut ten- ditur ad captandas aves.

34 *Turdis*] Qui præcipui sunt sa- poris. Gall. grives. De his Varro de Re Rust. iii. 5. Athen. ii. 24.

35 *Advenam gruem*] Varro mox cit.

Quis non malarum, quas amor curas habet,
 Hæc inter obliviscitur ?
 Quod si pudica mulier in partem juvet
 Domum atque dulces liberos, 40
 (Sabina qualis, aut perusta solibus
 Pernicis uxor Apuli,)

prædam. Inter ista quis recordatur molestiarum quas amor gignit? Quod si casta uxor ex parte sua curans familiariam dilectosque natos (velut Sabina, vel conjux

*****

vidunve leporem Bentl. enmque scenti sunt Sanad. Towers, Francis, et Kidd. Pavidum leporem Græv. Bentleii, sine particula.—37 Quis non malorum Ald. —39 Turnebus Advers. xii. 15. emend. juvans, quod parum cohæreat oratio. Sed omnes codd. et edd. vett. habent juvet, vel juvut, ut in inno vel altero ap. Torrent.—43 Sacrum vetuslis Harl. 1. 2. 3. 4. 6. quatnor Bland. aliique ap.

NOTÆ

‘ Volucres partim advenæ sunt ut hirundines et grues: partim vernaenlæ, ut gallinæ et columbæ. De illo genere sunt turdi adventitio; ac in Italiā quotannis trans mare advolant circiter æquinoctium autumnale, et eodem revolant ad æquinoctium vernum. Tull. de Nat. Deor. II. n. 125. ‘ Grues, cum calidiora loca petentes maria transmittunt, trianguli formam efficere animadversum: ejus autem summo angulo aër ab eis adversus pellitur: deinde sensim ab utroque latere tanquam remis ita pennis cursus avium levatur. Basis autem trianguli quam grues efficiunt, ea tanquam a puppi ventis adjuvatur: hæque in tergo prævolantium colla et capita reponunt.’ Vide et Plin. x. 23.

37 *Quis non malorum, &c.] Phrasis Græca, pro, quis non obliscitur malarum curarum quas amor habet?*

39 *Quod si pudica, &c.] Virgil. cit. Georg. II. ‘ Interea pendent dulces circum ubera nati: Casta pudicitiam servat domus.’ Ecclesiasticus c. xxvi.*

‘ Mulieris bonæ beatus vir: numerus annorum illius duplex: annos vitæ in

pace implebit.’

41 *Sabina qualis] Juvenal. Sat. vi.*

162. ‘ Intactior omni Sabina.’

42 *Uxor Apuli] Apulæ, ut et Sabinae, mulieres castitatis et frugalitatis laude florebant. Juvenal. mox cit. ‘ Malo Venusinam, quam te, Cornelia, mater Græchorum,’ &c. Sabini ab Apennino ad Tiberim et Anienem fluvios extendebantur olim: Velino autem flumine media regio irrigabatur. Illic hodie continentur Sabina provincia, pars Umbriæ orientalis, et Aprutii ulterioris portio non modica. Apulia duplex; Daunia et Penezia; ultraque regno Neapolitano concluditur. Daunia, hodie Capitanata, est admodum fertilis, sita est inter Aufidum et Tiphernum fluvios. Penezia, hodie Terra di Barri, continet Barianam provinciam, et partem Basilicatæ: lætissimis abundat pascuis.*

Perusta solibus] Tum quod ea regio calidior, tnm quod eæ mulieres rei domesticæ curam etiam apud villas et agros gerentes, aestum non raro tolerabant, solisque ardoribus torreabantur.

Sacrum et vetustis exstruat lignis focum
 Lassi sub adventum viri;
 Claudensque textis cratibus laetum pecus,   45
 Distenta siccat ubera;
 Et horna dulci vina promens dolio,
 Dapes inemtas appetet;
 Non me Lucrina juverint conchylia,
 Magisve rhombus, aut scari,   50

Apuli velocis, adusta Solis ardore) e lignis aridis componat sacratum focum, paulo ante redditum mariti fatigati; et caulis includens gregem saturum, mulgeat plena ubera; atque vinum hujus anni educens ex amphora non insuavi, paret cænam non aliunde quæsitam: hæc, inquam, si adsint, non prætulerim ostrea Lucrina, vel

Cruq. omnes ap. Torrent. et Lambin. et edd. vett. item Cruq. Torrent. Heins. Steph. Bond. Delph. Bentl. Sanad. Cuning. Towers, Francis. Bipont. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. ‘Nil opus legi in hoc Versu *Sacrum et*; neque superius *jurans*; cum ab hoc incipiat expolitio ejus quod generaliter proposerat.’ Baxt. ‘At cum singula membra protaseos copula connectantur, recipi et ex ed. Venet. Lambinus autem edidit *Sacrumque.*’ Zeun. *Sacrum et vetustis* Silv. Cruquii, nonnullæ edd. tempore Torrentii, et Mitsch.—45 Quidam codd. *Cludensque.*—47 Optimi codd. apud Torrent. *orna*, sive aspiratione.—50 Omnes vett. codd. ap. eund. Torrent. non *scari*, sed *scauri*, uti

NOTÆ

43 *Sacrum vetustis*, &c.] E lignis dudum congestis adeoque siccis focum exstruat, ad ignem accendendum adventanti viro diurnis laboribus defesso.

Sacrum] Tum ob Lares ac Penates Deos, tum ob Vestam. Vide Macrob. *Saturn.* III. 4. &c.

47 *Horna dulci vina promens dolio*] Hornum vimum vixque maturum viro laborioso dulce videtur, nec requirit vina vetustate delicatoria. III. Od. 23. ‘Hornam frugem.’

48 *Dapes inemtas*] Non aliunde pretio comparatas; sed domi quæsitas, seu ex horto, seu e caulis, &c.

49 *Lucrina conchylia*] Ostrea exquisita e Baiano seu Lucrino lacu. Strabo lib. v. Val. Max. IX. 1. Plin. IX. 54. Juvenal. Sat. IV. 141.

50 *Rhombus*] De eo pisce vide Juvenal. mox cit. Sat. IV. 39. et seq.

Plin. &c. Galli *turbot* appellant, omnes pretium norunt.

Scari] Scaros pisces interdum in mare Tyrrhenum adigit tempestas. Huic pisci tributum esse principatum, scribit Plinius IX. 17. ‘Nunc scaro datur principatus, qui solus piscium dictrinæ ruminare; herbisque vesci, non aliis piscibus: mari Carpathio frequens,’ &c. Et II. 37. ‘Dentes piscibus omnibus serrati, præter scaram: huic uni aquatilium plani.’ Et XXXII. 2. ait, ‘scarum nassis inclusum non fronte erumpere, nec infestis viminibus caput inserere; sed aversum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorsum erumpere. Quem luctatum ejus si forte alius scarus videat extrinsecus, apprehensa mordicus cauda, adjuvat nitus erumpentis.’ Inde vero nomen factum aiunt, a σκαίρω, *salio*. Athen. VII.

Si quos Eois intonata fluctibus
 Hyems ad hoc vertat mare:
 Non Afra avis descendat in ventrem meum,
 Non attagen Ionicus
 Jucundior, quam lecta de pinguissimis   55
     Oliva ramis arborum,
 Aut herba lapathi prata amantis, et gravi
     Malvae salubres corpori,

rhombos, vel scaros, si aliquos ex Orientali mari in hoc Italicum protrudat saeva tempestas: nec volucris Africana veniat in meum ventrem, vel attagena Asiana, gravior, quam oliva decerpla e ramis arborum pinguissimis; vel folia rumicis prata amantis, et malvae salutares agro corpori, aut agna immolata in sacro die Termina-

*****

et apud Columellam.—52 Barthins pro *vertat*, conj. *vexet*, vel *verset*: Nic. Heinsius *verrat*; et sic etiam his legitur ap. Priscian. pp. 863. et 930. neque variant ibi codd. quatuor, quos contulit Bentleius. Ansam Heinsio correctionis illud videtur porrexisse, quod habetur 11. Sat. 3. 235. ‘tu pisces hynberno ex aequore verris.’—54 *Ioniis Cuning*. Sanad. Towers, et Francis.—

NOTÆ

20. similia refert ex Aristotele. Multa vero Casaubonus eruditib[us] ibidem emendat de eo pisce jactari solita. Epicharmus eo loci apud Athen. ‘Nos piscamur scaros, quorum nec stercus fas est Diis rejicere.’ Quod ideo dictum asserit Casanbonus, quia solis hujus piscis intestina comedebant gulæ proceres. Vide Macrobius, Saturnal. III. 16. ubi scribit, scaros adeo Italiciis littoribus ignotos, ut nec Latinum ejus piscis nomen habeamus; magno numero illuc advectos, ac in mari Ostiam inter et Campaniæ littora sparsos, ac velut in terra fruges aliquas fuisse seminatos.

53 *Afra avis*] Gallina Africana, aliis Numidica, vel Garamantia. Juvenal. Sat. XI. 142. ejus meminit, item Martial. XIII. 73. Varro de Re Rust. cap. 9. ait, ‘Meleagrides Græcis vocari, novissimas in triclinium genearium introisse, ac magno vendi, properter hominum fastidium.’

54 *Attagen Ionicus*] Perdix Asiana, quibusdam; est enim Iouia Minoris

Delph. et Var. Clas.

Horat.

Asiae regio. Plin. IX. 48. ‘Attagen maxime Ionicus celebratur, vocalis alias, captus vero obmutescens,’ &c. Athen. IX. 8. et 9. ex Aristophane, ‘Attagen carnis suavissimæ.’ Ex Alexandro Myndio, ‘Panlo major perdice, variis notis dorso distinguitur, colore fictilium, magis tamen subrubescente,’ &c. S. Hieron. ad Salvinam: ‘Procul sint a conviviis tuis phasides aves, crassi turtures, attagen Ionicus.’ Martial. XIII. 61. ‘Inter sapores fertur alitum primus Ionicarum gustus attagenarum.’

57 *Herba lapathi*] Λπαθον Græcis, rumex Latinis, Gall. ozeille vinette, patience, ex Dioscoride stomachum roboret, ventrem purgat, urinam provocat, cibi appetitum restituit. Ex Plin. XX. 21. lapathum excellentes habet effectus: aliud sativum, aliud sylvestre: ‘In palustribus nascitur: foliis acutis, colore betæ candidæ, radice minima: nostri vero rumicem vocant,’ &c.

58 *Malvae*] Plin. mox cit. ‘In mag-

2 T

<p>Vel agna festis cæsa Terminalibus, Vel hædus eruptus lupo.</p> <p>Has inter epulas, ut juvat pastas oves Videre properantes domum !</p> <p>Videre fessos vomerem inversum boves Collo trahentes languido !</p> <p>Positosque vernas, ditis examen domus, Circum renidentes Lares !</p> <p>Hæc ubi locutus foenerator Alfius, Jamjam futurus rusticus,</p>	60
	65

lium, aut hædus lupo detractus ! Inter istam cænam, quam jucundum est cernere oves saturas domum revertentes, intueri boves fatigatas languenti cervice inversum aratrum ducentes ; et servulos opulentæ familiae adjunctos velut examen, circa Lares splendentes ordine dispositos ! Posteaquam Alfius foenerator ista dixit,

*****

57 *At herba Schrevel.*—63 Servius ad Virg. Ecl. 11. 63. legit, *fessos v. versum bores*. Cuning. edidit *fessas v. i. boves*; sed Heyne ad Virg. l. l. tñetur *fessos*.—65. 66 ‘Non levis suspicio me de his versibus incessit : sensus longe est infra Flacci elegantiam ; et quis credat tot munia servilia obitaram fuisse sponsam (vs. 43-45.) tot servis interim domi otiosis ? non ego.’ Wakef.—67 *Alphius Venett.* Glarean. Ald. Gryph. Steph. Heins. Cruq. Lamb. Chabot.

NOTÆ

nis est laudibus malva utraque, sativa et sylvestris. Omne solum, in quo sernntnr, pinguius faciunt,’ &c. Nos de eam 1. Od. 31. sub finem.

59 *Terminalibus*] In festo Dei Terminali, quem prisci velut agrorum limites custodientem ac tuentem colebant: ita Festus. Ejus sacra peragebantur die 21. Februarii, ex Numæ instituto. Dionys. Halic. lib. 11. Ovid. Fast. 11. Juvenal. Sat. xvi. 39.

60 *Hædus eruptus lupo*] Sicut venatori sua præda in primis grata est ; ita rustico quicquid e lupi gula eripuit. Volunt aliqui cum Mureto, hic alludi ad id quod tradit Plutarchus in Sympos. scilicet ‘earum peccidum quas lupus momorderit, carnem effici teneiorem, lanam vero corrumpi,’ &c.

65 *Positosque vernas*] Servorum filios heris accedere et apponi, seu accrescere, non secus ac apum exa-

men, nemo ignorat.

66 *Circum renidentes Lares*] Columell. lib. xii. de Villico : ‘Consuecat rusticos circa Larem Domini focumque familiarem semper epnları.’ De Laribus 1. Od. 12. 44. et 11. Od. 18. ad hæc verba : ‘paternos in sinu ferens Deos.’

67 *Hæc ubi locutus, &c.*] Satyrice hæc et sarcastice in avarum foeneratorem.

69 *Redegit [relegit] Al. rededit*, quæ quidem vox Ciceroni aliisque usitator. In Verr. ‘Bona vendit, pecuniam redigit.’

Idibus] Mense dimidio. Vide 1v. Od. 11. 14. Is erat mos, creditam pecuniam, vel fœnus e credito Idibus repetere. Cic. Catilin. 1. ‘Prætermitto ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impendere tibi proximis Idibus senties.’

Omnem redegit Idibus pecuniam;

Quærit Kalendis ponere.

70

quasi mox rura habitatus, universam pecuniam Idibus collegit. Kalendis vero quærit collocare ad fœnus.

al. *Alfius ex vetust. codd. edidit Torrentius; et sic edd. recentt.*—69 *Omnem redegit* Harl. 2. nonnulli ap. Crnq. Venett. Mediol. Vet. Comb. Lambin. Torrent. Heins. Steph. Bond. Schrevel. Delph. Sanad. Towers, et Francis; et sic legit Nie. Heins. in Advers. II. 4. p. 236. et ad Ovid. Fast. II. 540. *Omnem redegit* quatuor Blandd. duo Buslid. et Div. Crnqui, plures et meliores Torrentii, Leid. Græv. Regin. et Magdal. Bentleii, Acron in Reg. Soc. et Grævianus annotator ap. eundem, Harl. I. 3. 4. 6. Exc. Sax. Brod. duo codd. ap. Bersm. item Maitt. Locher. Bentl. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd.

NOTÆ

70 *Quærit Kalendis ponere]* Quas Idibus pecunias a debitoribus collegit, has Kalendis sequentibus ad fœnus rursum collocare satagit, usuras usuris accumulans. Non abs re novus Interpres et Criticus existimat Al-

fium solitum exigere fœnus bis in mense, adeo ut, contra fas omne, ab Idibus ad Kalendas, et a Kalendis ad Idus feneraretur. De Kalendis III. Od. 8. I Macrob. Saturnal. I. 15. &c.

ODE III.

AD MÆCENATEM.

Execratur allium, quod apud Mæcenatem imprudens degustaverat.

PARENTIS olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit,
Edit cicutis allium nocentius.
O dura messorum ilia !

Si deinceps aliquis manu scelerata ruperit cervicem patris vetuli, comedat allium cicutae perniciosius. O viscera rusticorum prædura ! Quale toxicum istud meis

Ode quarta Libri tertii in Ed. Sanad.—3 Harl. 6. Brod. Venett. Mediol.

NOTÆ

Metrum idem quod Epod. I.

1 *Parentis olim, &c.]* Vel ex Ode hac intellige, studiose lector, nullum esse adeo exile et sterile argumentum, quod vena dives non queat amplificare et locupletare. Sic ‘Nucem’ Ovidius, ‘Culicem’ Virgilinus, Horatius ‘Pugnam Ranarum ac Murium :’ Horatius vero ‘Casum arboris’ II. Od. 13. Hic autem ‘Allium’ eleganti

Carmine prosecuti sunt.

Si quis impia manu, &c.] Si quis paricidio inquinatus deinceps puniendus erit, ne cincta sed allio plectatur.

3 *Edit [Edat]* Quidam legunt, *Edit.* Sie ‘duit,’ pro ‘det.’ ‘faxit,’ &c. II. Sat. 8. ad finem: ‘Quam si cum lumbis quis edit.’

Cicutis allium nocentius] Cincta enim frigore quidem suo nativum calorem

Quid hoc veneni sœvit in præcordiis ?

5

Num viperinus his cruar

Incocetus herbis me fefellit ? an malas

Canidia tractavit dapes ?

Ut Argonautas præter omnes candidum

Medea mirata est ducem,

10

in intestinis æstuat? An viperarum sanguis istis immixtus herbis decepit me? Numquid Canidia noxios hosce cibos contrectavit? Certe, quando Medea adamavit Jasonem Argonautarum Principem præ ceteris pulchrum, isto illum tinxit, in-

Aldd. Gryph. Delph. Sanad. et al. vett. *Eaat*; sed Harl. 1. 2. 3. 4. tres Vat. Jannoct. Urs. et Tornes. ap. Lambin. quatuor ap. Crnq. vetustissimi optimi-que Torrentii, Acron, Porphyri. Lamb. Crug. Torrent. Heins. Steph. Bond. Schrevel. Bentl. Baxt. Cuning. Francis. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. *Edit.* Gott. Zarot. et veteres membranae Torrentii *alium*; Brod. *aleum*; ceteri omnes *allium*.—5 *Quis hoc veneni Bonfin. Glarean.*—6 *Non viperinus Cujacius ex codd.* Obs. xxviii.—8 *Codicem vidi non ma- lum, qui tentavit habebat, addito margini Scholiolo quo lectio illa confirma-*

NOTÆ

sine dolore extinguit: at allium tor-
quet, adurit, enecat. Cicutæ succum
morte damnati bibere cogebantur
apud Athenienses. Plin. xxv. 13.
'Cicuta,' inquit, 'venenum est, pub-
lica Atheniensium pena invisa.' Ita
Socrates extinctus. Vide Pers. Sat.
iv. 2.

Allium] Sunt qui per unicum l scri-
bant *allum*, et dictum volunt quod
oleat: alii, ab 'halando,' *halum* scri-
bunt. Alii ab ἄλλεοθαι, quod *exsiliendo*
crescat, *allium* deducunt. Melius alii
a voce ἄγλιθες, *alliorum capita* signi-
ficante.

4 *O dura messorum ilia*] Quæ vide-
licet impunne devorent et concoquunt
allium, quod meis in præcordiis ita
sœvit. Galen. Therapeut. lib. xii.
allinm vocat 'rusticorum theriacam.'
Virgil. Ecl. ii. 'Allia, serpyllumque,
herbas contundit olentes.'

5 *Quid hoc veneni, &c.*] Quod genus
est illud veneni, quo sic discernior?
Allium sane, utpote calidum, acre,
grave olens, coctu etiam difficile, sto-
macho delicatiore ac temperamento
fervidiori et πυκροχόλῳ, seu amariori

bili obnoxio, quale habebat Horatius,
grave esse debebat: at contra homini
frigidiori vel robustiori salubre est.
Suidas ait, 'Thraices alliis delectari,
nec immerito,' inquit: 'allia quippe
calida sunt: illi vero frigidam incolunt
regionem.'

6 *Num viperinus his cruar, &c.*] An
vero allinm istud incocatum fuerat in
viperino sanguine, quod imprudens
ego devoraverim? Vide i. Od. 8. 9.
Plin. xi. 53. Cœl. Rhodig. xxiii. 10.

7 *An malas Canidia, &c.*] An dapes
quas cœnavi infecit veneno Canidia
venefica illa insignis? De ea postea
fusse in seq. Epod.

9 *Ut Argonautas, &c.*] Crediderim
sane non alio medicamento instruc-
tum a Medea Jasonem fuisse, adver-
sus tauros formidabiles; nec alio pa-
riter usam beneficio ipsam Medeam,
ad perdendam invisam sibi pellicem.
Insurgit hic suo more Scaliger in nos-
trum Poëtam hypercritice: 'Non
est illud,' inquit, 'supino aut osci-
tanti judicio admittendum. Quippe
ait Jasonem a Medea perunctum al-
lio, scilicet ut eo medicamento esset

Ignota tauris illigaturum juga,
 Perunxit hoc Iasonem :
 Hoc delibutis ulta donis pellicem,
 Serpente fugit alite.
 Nec tantus unquam siderum insedit vapor   15
 Siticulosæ Apuliæ ;

suetu jugo tauros indomitos subjecturum: isto etiam infecit munera, quibus cum se de pellice vindicasset, aufugit curru alatis draconibus trago. Nunquam tantus

batur, ut, ‘tentatum frigore corpus.’ *Torrent.*—13 Gott. et Zarot. *pelicem.*

NOTÆ

a tauris tutus. At enim vero eadem quo modo unxit vestem, qua Creusa flagraret? Æquus arbiter esto, lector, nec supinus, nec oscitans. Medea vestem pellici mittendam allio quasi veneno unxit. Eadem per allium pariter Jasonem tutum præstítit aduersus tauros, nempe tauri allii odore gravi et tetro perdonitti sunt. Glauce vi mortifera allii enecta est et conflagravit. Quid hic abhorret a vero et ratione? Quid ita reprehendendum in hac nostra sententia? Adde quod, per idem venenum vario modo dilutum, variisque pharmacis admixtum ac temperatum, diversa effici, nihil vetat.

Argonautas] Jason Æsonis Thessalæ regis filius, cum sociis plus quinquaginta, fortibus sane viris, profectus est Colchos, ad rapiendum vellus aureum, quod fama celebrabatur. Ibi a Medea Colchorum regis filia adamatus, ab ea veneficiis pollente edocitus est qua ratione posset domare tauros æripedes et ignivomos, jugo que summittere; draconem etiam per vigilem sopire et profligare; ac deimum vellus aureum auferre. ‘Argonautæ’ porro dicti ab Argo navi, qua ad expeditionem Colchicam vecti sunt. Præcipui nominantur Hercules, Orpheus, Castor, Pollux, Tela-mon, Zethus, Calais, Thesens, Typhis,

&c. Ipsa vero navis appellata est Argo, vel ab artifice et fabro; vel ab Argivis seu Græcis heroibus; vel a celeritate; ἀργός, velox. Vide Diodor. Sienl. v. 3. Valer. Flacc. Argonaut.

13 *Hoc delibutis, &c.]* Eodem Medea infecit munera quæ misit ad Glauen, vel, ut scribunt alii, Creusam filiam Creontis regis Corinthiorum. Hanc enim cum Jason superinduxisset pellicem, iram dissimulavit Medea Jasonis uxori. Itaque tempus nacta venenatam ei vestem dedidit; quam cum Glauce induisset, fatali incendio consumta est. Vide Epod. v. post medium.

Douis] Non vestem, sed alia quæpiam dona in scrinio missa, venenis quidem tincta, scribunt alii: aperto autem scrinio pellicem cum tota regia conflagrasse.

14 *Serpente fugit alite]* Irati scilicet et vindictam anhelantis Jasonis, Creontisque iram Medea fugit, per aërem asportata curru pennatis vecto serpentibus. Vide Euripid. Medeam, in fine. Ovid. Met. vii. et ix. &c.

15 *Nec tantus unquam, &c.]* Non majoribus Apulia ardoribus torretur, quam mea viscera nunc uruntur calore et vi funesta allii quod comedи. *Siderum]* Dum sœvit Canicula et fer-

Nec munus humeris efficacis Herculis
 Inarsit æstuosius.
 At, si quid unquam tale concupiveris,
 Jocose Mæcenas, precor   20
 Manum puella savio opponat tuo,
 Extrema et in sponda cubet.

astrorum calor incendit Apulum siccum. Neque domum fatale rehementis inflammavit humeros Herculis laboriosi. Verum enimvero, si quidpiam ejusmodi ultra appetas, o Mæcenas jocis gaudens, velim ut adolescentula oljicialt manum osculo tuo, atque in remotam lecti partem recedat.

—19 Hunc et tres seqq. versus execuit Sanad.—20 ‘*Jocosa Maiklandns, necessaria prorsus, ut mihi videtur conjectura.*’ Wakef. Et sic edidit Wakef.
 —21 Venett. Mediol. Zarot. aliae edd. vett. cum Lambin. Crnq. Torrent. Bond. Schrevl. Heins. Steph. Delph. Francis. Wakef. et Kidd. *savio*; omnes codd. Crnqii, et Torrentii, Gott. Harl. 1. 2. 3. 4. 6. Bentl. Wetzel. Bipont. et Mitsch. *savio*.

NOTÆ

vet. De ea i. Od. 17. iii. Od. 13. pulmonum hanrit spiritus. . . . Ipse
 De Apulia ejusque cœlo torrido, iii. alligatus peste intermor textili,’ &c.
 Od. 30. 11. et Epod. præced. vs. 42. Idem Philip. xiii. ‘Non tamcn Dejanira volnit Herculi nocere, cum ei tunicam sanguine Centauri tintcam dedit.’

17 *Nec munus humeris, &c.]* Nessus Centaurus ab Hercule vulneratus sui ulciscendi hanc iniit rationem. Dejaniræ suasit, posse sibi amorem Herculis asserere, induendo illum tunica aspersa sanguine suis e vulneribus profluente. Itaque illa videns subinde Herculem Ioles amore irretitum, quod Nessus improbe et fallaciter præcepérat, effecit: sicque illum interemit. Nam tanto est ardore corruptus ut suos ipse artus dilaniaret, ac demum incensa pyra se confecerit. Vide Seuecæ Herculem Ætænm. Et postea Epod. xvii. 31. Cic. Tusc. ii. n. 20. ex Sophocl. Trachin. ita scribit: ‘*Cum Dejanira sanguine Centauri tintam tunicam Herculi induisset, inhæsissetque ea visceribus, ait ille: ‘Hac me irretivit veste furiali insimm, Quæ lateri adhærens morsu lacerat viscera, Urgensque graviter*

19 *At, si quid unquam, &c.]* Quod si, o Mæcenas, unquam allium comedere concupiveris, in pœnam cupio ut te abhorreat amica seu Terentia tua: similiter et si quis vir fœtidum ac pestilenterum ejusmodi eibum appetierit, precor ut ipsius uxori ejus oscula repellat, et seorsim cubare ve lit, halitum graveolentem non feras.

20 *Jocose Mæcenas]* Jocari familiariter cum Mæcenate solebat Horatius. Hinc Persius Sat. i. 116. ‘*Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico Tangit: et admissus circum præcordia ludit, Callidus excusso populum suspendere naso.*’

22 *Sponda]* Lecti pars ultima, vel etiam exterior. Isidor. xx. 11.

ODE IV.

IN MENAM.

In Menam amarulenta inventio. Erat autem hic Menas Cn. Pompeii libertus, Sextoque Pompeo legatus classique Piraticæ præfектus, quam tamen postea majoris spe lucri Angusto proditorie tradidit; ab Angusto deinde ad Sextum defecit, Sextumque iterato Augusto prodidit. Hunc igitur Augustus non solum Tribunum militum classique Præfectum fecerat, verum etiam mensæ suæ adhibuerat. Quam rem Horatius, in Pompeii domum ut deenit liberalis, indignanter se ferre liberrime hac Ode profitetur. (De hoc Pomponio Mena omnia Dio: porro eum hic peti, Acron et Porphyrio, quales nunc sunt, et V. Schol. Cruquianus tradunt. Milii hoc scrupulum movet, quod unicum et proprium crimen hominis, perfida leuitas, hic illi non objicitur; sed invidia tantum excitatur, &c. Gesn.)

LUPIS et agnis quanta sortito obtigit,
Tecum mihi discordia est,

Quanta naturaliter inimicitia lupis atque agnis congenita est, tanta mihi inest

Ode octava Libri primi in Ed. Sanad. Epigraphe in uno cod. Torrentii, *Ad Mænarem*; in codice Laurentin. *In Sextum Mænam Pompeii libertum*; et sic edidit Torrent. Alii vett. *In Mænam libertum*; *In Volteium Mænam libertum*

NOTÆ

Metrum idem quod Epod. I.

1 *Lupis et agnis, &c.]* Habes, lector, in hac Ode exquisitam servi descriptionem, et acrem asperamque ejus arrogantiæ insectationem.

Quanta sortito obtigit] Quantum inter se odium, natura partiente veluti et dante, sortiuntur et obtinent. Plin. x. 74. agit de naturali quorundam animalium dissidio.

2 *Tecum mihi discordia est]* Ego enim fidei observantissime et reliquissime colo; tu perfidiam. Nempe Menas Pompeii Magni libertus, eo mortuo, Sexti partes amplexus, ab eo magnis muneribus locupletatus, quin et classi præfectus est contra Cæsareum Augustum. Ad hunc vero subinde transfluit, et ab ipso mox equestri dignitate ornatus. Tum rediit ad Sextum Pompeium relicto Au-

gusto. Postea Sextum rursus prodens ac deserens ad Augustum reversus, ab eo tandem, quod pridem concupiverat, Tribunus militum factus est. At isto insignis honore qui fit ut tam libere ab Horatio proscindatur? Tum nempe rerum atque temporum cogente difficultate ac necessitate, prudens Cæsar proditoris scelerata opera ntebatur quidem, ejus vero prodiciones ac perfidiosum animum detestari non latebat. Vell. Patern. lib. II. Appian. Bell. Civil. lib. v. Dio lib. XLVIII. Sueton. Octav. cap. 74. ubi scribit: 'neminem unquam libertorum adhibitum esse ab Augusto, excepto Mena, sed asserto in ingenuitatem, post proditam Sexti Pompeii classem.' Idem Menas antea Augustum perdere simul et Antonium cogitaverat. Testis Plu-

Ibericis peruste funibus latus,
 Et crura dura compede:
 Licet superbus ambules pecunia,
 Fortuna non mutat genus. 5
 Videsne, sacram metiente te viam
 Cum bis ter ulnarum toga,

contra te, o Mena, qui habes latus concisum flagellis sparteis, et crura vineulis attrita. Quamvis incedas tumidus propter opes, fortuna non mutat originem. Quando autem pergis per viam sacram indutus toga sex ulnarum, an non animad-

Pompeii Magni, ut edd. Crnq. In Menam, &c. Gr. scribunt Μηνᾶς.—3 Libri optimi ap. Torrent. vocabulum *Ibericis* fere aspirant, *Hibericis*: in uno etiam ascriptum: ‘id est sparteis.’—8 ‘Bentlein nequit ferre, bis ter ulnarum; ideoque ex arbitrio suo rescribit bis trium, sed nulla suffultus auctoritate. Dicit se tamen numquam vidisse nequiorum lectionem. Evidenter fateor haec quæ dicit esse supra meum captum.’ Baxt. ‘Festinabat, aut commotior erat, cum ista scriberet, vir doctus: bis ter ulnarum plane insolitum est et anomala-

NOTÆ

tarchus in Antonio. Sic habet: ‘Tenebat Sextus ea tempestate Siciliam: et prædatoria classe, enī Menas pirata præerat, Italæ oras et omne circum pelagus infestabat . . . . fœdera cum Pompeio facta . . . Post haec mutuo se ad cœnam invitauit, (nimirum Augustus Antonio junetus, et Sextus Pompeius.) Huic sorte evenit, ut illos primis convivio exciperet in prætoria navi, ... fervente convivio, ferventibus et jocis, Menas pirata Pompeio adhærens clam ei insurruavit: Visne, Sexte, anchoras succidam, et te Romani Imperii faciam dominum? Hæc cum Sextus panisper seemn agitasset: Oportuit, inquit, o Mena, hæc per teipsum, me inscio, fecisse: nunc vero quod est eo contenti simus. Etenim pejerare nequaquam meum.’ Porro, ne cum nonnullis, arbitrere, lector, hunc Menam eundem esse cum Vulteio Mena, enī mentio est in 1. Epist. 7. alter enim ab altero longe diversus.

3 *Ibericis peruste finibus latus*] Corpus habens notatum plagis et flagellis servilibus.

Ibericis] Hispanicis. Metonym. Species pro genere. Flagella siebant e funibus; funes autem e sparto, enī in Hispania magna copia. Plin. xix. 2.

Peruste] Proprie et signanter. Nam flagra a flagrando dicta. Certe repetitis flagris calor in cute, carne, sanguine, inflammari cognoscitur. Inde flagriones dicti sunt servi, quoniam flagris erant subditi. Festus, Vossius, &c.

4 *Crura dura compede*] Compede stricta membra pars indurescit.

5 *Superbus pecunia*] Menas, locupletatus dominorum liberalitate, honores etiam captarat, jam liber, mox Eques, denique Tribunus.

6 *Fortuna non mutat genus*] E liberto nobilem haud faciunt opes. Humilis, sordidus, vafer, nequam, servilis animus semper manet. ‘Naturam expellas furca, tamen usque recurret,’ inquit Noster 1. Epist. 10. 24. Vide Pers. Sat. v. 70. et deinceps.

7 *Videsne, sacram, &c.*] Scilicet ignoras quanta indignatione homines obvii te aspiciant superbe et arroganter incidentem, qui genus servile no-

Ut ora vertat huc et huc euntium
 Liberrima indignatio ?
 Sectus flagellis hic Triumviralibus,
 Praeconis ad fastidium,

10

*vertis quomodo ira maxime aperta reflectat vultum ambulantium ultro citroque?
 Iste, inquiunt, cæsus flagris Triumvirorum usque ad Praeconis tedium, colit mille*

-----

lon. Facilius autem intelligo librariorum peccatum, (nisi est ipsius Poëtæ error humanus,) si dictante aliquo, bis ternum ulnarum, seu bis tern' ulnarum, non modo am perii, etiam in scribendo, verum etiam litera n.' Gesn. Barthius in *Advers.* LIX. 26. jam ante Bentleini: bis trium ulnarum; et sic edidere Sanad. Francis, Towers, Wetzel. Wakef. et Kidd. 'Recte Bentl. corr. trium pro ter; quis enim adverbium unquam appositorum vidit substantivo ?'

NOTÆ

runt. An ergo, inquiunt, more nobilium jactabit se Menas hodie libertus, paulo ante servus?

Sacram metiente te viam] Hæc urbis via, qua ibatur in palatium et Capitolium, valde frequentabatur: per eam triumphalis, quæque pompa procedebat: 'Sacra' dicta; seu quod per eam sacra in arem quot mensibus cerebantur, indeque auguria captarent augures; seu quod in ea fedus olim sanxerant Romulus ac Tatius. Varro. Alex. ab Alex. II. 18. &c. Hinc ergo Menas 'viam sacram' metiebatur sæpius, tum ad palatium crebro pergens, tum se ostentans insigni toga splendidum, et composito gradu conspicuum. Hinc et Sacavienses dicti nobiles qui per viam sacram frequenter ambularent.

8 *Cum ter ulnarum toga*] Amplam gerebant nobiles togam et laxissimam: contra angustam et arctam pauperes. Quidam hic volunt significari latum clavum, quæ vestis sex ulnarum esset, ac propria Tribunorum, ut et aliorum Magistratum. Luxum in laxis vestibus ita reprehendit Cicero Catilin. II. 'Quos pexo capillo nitidos videtis, imberbes aut bene barbatos; manicatis et talari bus tunicis, velis amictos non togis.'

9 *Vertat*] Vox ista duo significare potest; vel, 'convertat,' ad hominem subsannandum: vel, 'avertat,' præ indignatione. Est autem indignatio, justus dolor ex secundis rebus ejus qui illis indignus videtur.

10 *Liberrima indignatio*] Tanta est animorum ob arrogantiam tuam offensio, ut non clam solum sed et aperte ac libere indignentur, et sarcasmos, dieteria, scommata palam jalentur.

11 *Sectus flagellis, &c.*] Hæc populi indignantis verba in Menam: scilicet iste paulo ante servilibus pœnis obnoxius, jam se magnum ostentat.

Triumviralibus] Abjectæ conditionis homines, fures, servi, peregrini, non apud Prætorem, ut cives, judicabantur, sed apud Tresviro. 'Fures ac servi nequam apud Triumviro capitales ad columnam Meniam puniri solent,' inquit Asconius.

12 *Praeconis ad fastidium*] Non Triumviri tantum, sed et iis absentibus Præco servos jubebat plecti, et flagris cædi a lictore. 'Fastidium' tamen 'Praeconis' libet magis intelligere ex crebra repetitione, alta quidem voce, tituli sive elogii, v. g. 'Hic reus ac nocens flagris cæditur, quia neglexit edictum,' &c.

15

Arat Falerni mille fundi jugera,
 Et Appiam mannis terit?
 Sedilibusque magnus in primis eques,
 Othonem contemto, sedet?
 Quid attinet tot ora navium gravi
 Rostrata duci pondere

jugera agri Falerni; atque viam Appiam equis calcat; necnon insignis eques primis in subselliis sedet, Othonem spredo. Quid jurat aerata rostra tot navium ingenti

Wetzel. Cf. Schol. Pers. v. 14. et Isidor. Orig. xix. 24.—16 Venett. 1477. 1478. 1479. et Vet. Comb. *contento*. ‘Quod, si admittatur, ita erit explicandum; adeo divitem scilicet fuisse Mænam, ut res ejus ‘suffecerit’ et plene ‘satisficerit’ legi Othonis, qua sanctum, ut nemo spectaret in sedilibus equitum, qui quadringenta millia nummorum in censu non haberet. Sed scripti codices ad nnum omnes, et editiones reliquæ *contento* habent; veram quidem lectionem, sed hactenus perperam intellectam.’ Bentl.—17 *Quid attinet tot oro Cuning.* *Quid a. tot ora* emendare voluit Bentl. vulgatam tamen non mutavit. *Quid a. tot rostra n. g. Aerata ex conj.* edidit Sanad. eumque securi Towers, et Jones. ‘Pessime omnium. Est vero probe considerandum, verbum στόμα a Græcis variis rebus tribui, quibus proprie non convenit. vid.

NOTÆ

13 *Falerni]* Agri optimi et pretiosissimi. 1. Od. 20.

Mille jugera] Atqui cives olim honoratissimi non plus quam septem agri jugera possidere ex lege poterant.

14 *Appiam]* Appia via publica ducebat ad agrum Falernum: ab Appio Claudio Tribuno plebis lapidibus strata, indeque nomen sortita.

Mannis] Equis gradariis, nulla vectoris molestia incidentibus, Gall. *haquenes*. Dicti sunt quod manus mansuetudinem sequantur. Hos inequitabant; proceres duntaxat: Menas autem forte et currui junctos adhibebat, singulari quidem ambitione, mollitie, luxu.

15 *Sedilibusque magnus in primis eques]* In Amphitheatro Rom. sedentibus ad spectandum distincti erant gradus, pro diversa enjusque dignitate. Orchestram Senatores obtinebant. Deinde gradus quatuordecim Equitibus Romanis erant destinati:

quorum primi Tribunis excepti. In his itaque sedendi jus habebat Menas, reclamaante quidem lege, de qua mox dicam. Dio lib. xxxvi.

16 *Othonem contemto]* L. Roscius Otho Tribunus plebis legem tulerat, qua Nobiles in Theatro a plebeis separati aderant. Hinc Juvenal. Sat. iii. 159. ‘Sic libitum vano qui nos distinxit Othoni.’ Porro lex eadem vetabat Equitem fieri, ac in gradibus Amphitheatri quatuordecim sedere eum, cui vel patri ejus avoque non affueret equestris census, id est, quadringenta sestertium millia. At nihil tamen minus ita jubente Principe tempori quidem serviente, ut dixi, Menas nequaquam ingenuus, jam opulentus, contemta Othonis legge, Eques factus immo et Tribunus, prima sedilia in spectaculis occupabat; quanquam ab iis dignitatibus arcebantur liberti atque libertini.

17 *Quid attinet, &c.]* Ergone contra servorum et prædonum exercitum in-

Contra latrones atque servilem manum,
Hoc, hoc tribuno militum ?

20

magnitudine dirigi adversus prædones et servorum tuomas, isto, isto, inquam, militum Praefecto?

Eustathium ad Il. B. p. 656. tom. II. ed. Polit. Et quemadmodum παρεὶς tribuunt navibus, quae μάτωπάρησι dicuntur, ita et jam στόματα iis tribui posse puto. Quis vero nescit, quam sæpe et lubenter veteres partes corporis ad alia transtulerint? Nec sunt ora rostrata, quod Jones. et Sanadonis putant, ‘rostra rostrata’ sed, in speciem rostri, ad similitudinem rostri efformata ora navis. Quis credit librarios pro rostru, scripsisse ora? immo illud pro hoc, notissimum verbum pro minus noto, potuerunt ponere. Ideo nihil est mutandum. Audaciorem Metaphoram esse non nego. Sed nonne sæpius Noster tales se amare ostendit? Klotz. Bentleii emendationem in textum recepit Francis. landans Virg. ‘æratae proræ,’ ‘æra navium,’ &c.

NOTÆ

struere copias navales oportet Menam, qui et ipse predo et servus a natura factus, non ita pridem eorum dux fuit? Sunt qui existimunt loqui Horatium de fugitivis quos ad arma vocaverat Sextus Pompeius, et quibus Tribunum Menam præfecerat. At alii melius intelligunt reliquias exercitus Sexti Pompeii, quas Menæ ductu et opera jam victor Augustus persequebatur.

Navium gravi pondere] Vide Epod.

1. 1. ibique Not.

20 *Hoc, hoc tribuno militum]* Plutarchus ante citatus ubique piratam vocat Menam. Tribuni militum officium erat milites in castris continere, et ad exercitationem producere; claves portarum suscipere; vigilias interdum circumire; frumentationibus commilitonum interesse; frumentum probare; fraudem mensorum coercere; militum querelas audire, delicta castigare, &c.

ODE V.

IN CANIDIAM VENEFICAM.

Inducta Patricii ejusdam pueri persona, quem a sagis Neapolitanis inter sacra Magica immolatum fama audierat, execratur amicam suam Gratiadiam, Neapolitanam unguentariam, quæ amatoria potionem eum pâne dementaverat; pro se autem versute Quintiliu Varum supposuisse videtur. (Non ausim ista præstare. Vid. Arg. I. Od. 16. Gesn.)

At o Deorum quicquid in cœlo regit
Terras et humanum genus!

Sed o Numina, quotquot in cœlo gubernatis hunc orbem atque homines, quid sibi

Ode octava Libri quinti in Edd. Sanad.—1 *At o Deorum quisquis in cœlo regis* Diomed. p. 527. et Priscian. p. 1105. Brod. Florent. 1482. Venett. 1492. 1559. R. Steph. et Rutgers. *At o D. quicquid in c. regis* Harl. 2. plures et posteriores Bentleii, ut Leid. Regin. Græv. a m. pr. Magdal. aliquie, quidam Tor-

Quid iste fert tumultus? et quid omnium
 Vultus in unum me truces?
 Per liberos te, (si vocata partibus
 Lucina veris affuit,) 5

rult ille strepitus? Vel quorsum facies omnium istarum apparent terribiles adver-
sus me solum? Te oro per filios, si Diana affuit veris partibus invocata, per va-

rentii, item Acron in Reg. Soc. Zarot. Mediol. 1477. 1486. Venett. 1477.
 1478. 1479. Vet. Comb. Dan. Heins. et Maitt. *At o D. quidquid in c. regit*
nonnulli ap. Bentl. omnes Blandd. ap. Crug. reliqui Torrent. Harl. 1. 3. 4. 6.
omnes Lambini, Venett. 1483. 1488. 1503. Lamb. Crng. Torrent. Bentl.
Delph. Schrev. Cuning. Sanad. Towers, Francis, Jones. Baxt. Bipont.
Wetzel. Mitsch. Wakef. Kidd. et Comb. Atque ita citatur Servio ad Virg.
AEn. vii. 363. et ix. 144. quin et Donato ad Terent. Andr. iv. 1. 40. At o D.
quisquis in c. regit Ald.—3 Harl. 4. 6. Venet. ap. Zeun. Glarean. Bond.
Schrev. Delph. et al. vett. aut quid omnium; Harl. 1. 2. 3. omnes ap. Crng.
et edd. recentt. et quid omnium. ‘*Quidam libri habent aut quid: sed utraque*
particula delenda est: neutra enim gravissima pueri iram exprimit: veruni
ntravis addita eam moderatur. Quare legendum ecquid, et ita habent edd.
Ascensionæ.’ *Cuning.* Hanc lectionem receperunt Sanad. et Towers.—

NOTÆ

Metrum idem quod Epod. i.

1 *At o Deorum]* Julius Scaliger, vir
 alioqui summus, (quis credit?) hanc
 Oden pessime intellexit, pessime
 carpsit. Singulas ejus cavillationes,
 lector, cognosce, et judica, ad loca
 singula relatas, ac ni fallor, probe di-
 lutas. At rem totam diligenter ante
 accipe: nec enim caret difficultati-
 bns; et quædam sane supplenda ex
 magorum institutis. Hæc summa
 est. Conveniunt ad beneficium qua-
 tuor sagæ, quarum Canidia Princeps,
 quæ de Varo suos amores spernente
 uicisci, illumque ad se trahere per
 incantamenta satagebat. Itaque pri-
 mum ex elixatis tum herbis tum aliis
 rebus unguentum, seu pharmacum,
 conficit; illudque adhibet ad ceream
 Vari imaginem, quam de more illie
 statui supponendum; rata nimirum
 perinde in Varnm agere, ac si ades-
 set, et unguento illo ipse perfundre-
 tur. At cum animadvertisit Canidia
 prius hoc minus valuisse incantamen-
 tum, quod Varus contrariis se phar-
 macis præmuniisset, tum vero alte-

rum parat efficacius, ac velut extre-
 num remedium, scilicet philtrum,
 seu potionem amatoriam e medullis
 et jecore pueri terræ infossi, quem
 ex inedia contabescere et expirare
 faciunt. Hæc omnia porro mire de-
 scribit ac varie exornat Poëta. Jam
 singula inspiciamus.

3 *Quid iste fert tumultus, &c.]* In-
 ducitur loquens puer, quem beneficæ
 illæ raptum terræ infodere parant,
 ad conficiendum ex ejus intestinis
 philtrum, seu amoris poculum. Tru-
 culentas vero facies expavescens ista
 profert.

5 *Si vocata partibus Lucina veris*
affuit] Hæc ait, quoniam suppositi-
 tios fœtus alebant internum beneficæ,
 ad sua scelerata consilia utiles.
 Vide Epod. xvii. et Not. ad eas vo-
 ces, ‘*venter parturmeius.*’

6 *Lucina]* In partu invocabatur
 Diana, ut adasset tum parturienti,
 tum prodeunti in lucem infantulo.
 Hinc cognomen, *Lucina.* Vide iii.
 Od. 22.

Per hoc inane purpuræ decus precor,
Per improbatum hæc Jovem,
Quid ut neverca me intueris, aut uti
Petita ferro bellua ? 10
Ut hæc tremente questus ore constitit
Insignibus raptis puer,
Impube corpus, quale posset impia
Mollire Thracum pectora ;
Canidia, brevibus implicata viperis
Crines et incomtum caput,
Jubet sepulcris caprificos crutas,
Jubet cupressus funebres,

num istud insigne purpuræ, per Jovem talia condemnaturum, quare me aspis quasi noverca, vel ut fera telo confixa? Postquam puer ore trepidanti has fidit querelas, ornamenti exutus est. Corpus erat sine pube, quod posset flectere corda Thracum ferocia. Tum Canidia exiguis viperis implexos habens capillos et in-compositum caput, mandat caprificos evulsas tunulis, mandat ferales capres-

⁹ Mediol. 1477. me tueris.—11 ‘Aut hæc trementi habent quotquot vidi codd. et Priscianus p. 707. legerim tamen potius: Ut hæc tremente, ut purus sit Iambus.’ Bentl. tremente habent Harl. 1. 2. 3. 4. 6. Sanad. Francis, Towers, Wetzel, Wakef. Comb. et Kidd.—12 ‘Liber optimus pueri legit, ascriptumque habet, ‘pueri Impube corpus pro impubes puer.’ A qua lectione non me deterreret syllabæ ratio; cur enim pueri non æque dissyllabon esse queat ac ‘fidei,’ ‘Pompeii,’ et similia? sed præcedit questus.’ Torrent.—18 Jubet cupressos nonnulli codd. et edd. vett. *J. cupressus* tres optimi codd. Torrentii, Vet.

NOTE

7 *Inane purpuræ decus*] Quippe quo
non deterremini ab inferenda mihi
nece.

*S Improbaturum hæc Jovem] A ju-
vando Jupiter dictus, scelerum vin-
dex est omnium.*

12 Insignibus raptis] Detractis prætexta et bullæ, quæ nobilitatis ac ætatis istius erant insignia, *Custos purpurea nuncupatur a Persio Sat.* v. 30. ‘quod prætexta infirmitatem pneritiæ sacram fieri et venerabilem,’ non secus ac sacerdotem vestibus suis existimarent veteres, teste Quintiliano. Ex Macrob. *Saturnal.* 1. 6. Tarquinius Priscus instituit prætextam simul et bullam cordis effigie collo ap-

pendi solitam, qua pueri ‘corde præstare’ monerentur: utque ‘communiret pectus puerile,’ inquit Asconius. Plura de istis annotavi ad prædictum Persii locum, et ad Juvenal. Sat. v. 164.

13 *Impube corpus*] Nondum scilicet adeptum annos etatis quatuordecim, adeoque sine pube, sine pilis.

14 *Thracum*] Qui barbari et inhu-
mani valde. Vide I. Od. 18.

15 *Implicata viperis*] *Furiarum* instar.

17 *Caprificos*] *Sylvestres* *ficus et cypressi arbores sunt funestæ et ferales.* Vide II. Od. 14.

Erutas] Nec enim amptari, sed

Et uncta turpis ova ranæ sanguine,
 Plumamque nocturnæ strigis,
 Herbasque, quas Iolcos atque Iberia
 Mittit venenorum ferax,
 Et ossa ab ore raptæ jejunæ canis,
 Flammis aduri Colchicis.

20

sos, et fædæ rubetæ cruore aspersa ora plumasque strigis nocturnæ, et herbas quas producit Iolchos atque Iberia venenis fertiles, et ossa erepta ex ore canis

Schol. ap. Cruq. Harl. 1. 2. 3. 4. 6. alii codd. cum edd. Zarot. Mediol. 1477. Venett. 1477. 1478. 1479. Vet. Comb. Lamb. Crnq. Torrent. Heins. Steph. Rutgers. et recentt.—21 *Colchos* Harl. 1. 2. 4. 6. Venett. 1477. 1478. 1479. Vet. Comb. Venet. ap. Zenn. Glarean. et al. vett. ante Lamb. *Iolchos* quatuor Bland. ap. Cruq. Mediol. 1486. et Lamb. *Iolcos* codd. fere omnes Torrent. omnes Lambini, Harl. 3. omnes Bentleii ut videtur, et Vet. Schol. cum edd. Crnq. Torrent. Delph. Baxt. et recentt. et sic legit Beroald. et N. Heins. ad Ovid. Fast. II. 577. et Met. VII. 158. *Hiolcos* nonnulli ap. Torrent. *Hiberia* alii ap. eund.

NOTÆ

erui oportebat ad usum magicum.

19 *Ranæ sanguine*] Ranarum aliae sunt aquatiles, minores, innoxiae : aliae terrestres, majores, turpiores, desides, venenosæ, aliter rubetæ dicuntur. Gall. *crapaud*. Et hæ ad beneficia adhibebantur. Plin. XXXII. 5. Juvenal. Sat. I. 70. Sat. III. 44. Sat. VI. 658. ‘At nunc res agitur tenui pulmone rubetae.’

20 *Plumamque nocturnæ strigis*] Rubetæ viscera pariter et strigis plumas, ad amorem concitandum valere, Propertius etiam testis, III. 6. 27. ‘Illum turgentis ranæ portenta rubetæ, Et lecta exsectis anguibus ossa trahunt, Et strigis inventæ per busta jacentia plumæ,’ &c.

Strigis] *Strix avis, noctu volans tantum, a stridore vocis dicta, mali omnis olim habita est, sicut hodie noctua, cui certe similis.* Plin. II. 39. ita scribit: ‘Esse in maledictis jam antiquis strigem convenit: sed quæ sit avium, constare non arbitror.’

21 *Iolcos*] Est urbs Thessaliæ ad

sinum Pelasgicum, ad radices Pelii montis. Quidam legunt, *Colchos*, sed perperam: nam prope sequitur vox ‘*Colchidis*.’ Et sic ruit prima Scali- geri querela: in Epod. V. ‘Loca sunt minus ingenna,’ inquit, ‘anxia dico, neque libero spiritu edita, qualis ille versus: ‘Herbasque, quas et *Colchos* atque *Iberia*.’ Est sonns insnavis, ‘que,’ ‘quas.’’ Priorem lectionem ex manuscriptis codicibus tuerunt Cruquius et alii.

Iberia] Regio Pontica (non Hispanica) apud Asiam Minorem, hodie Georgia, vern. *Gurgistan*: Moschicis montibus separatur a Colchide.

23 *Ossa ab ore raptæ jejunaæ canis*] Per hæc amoris quasi famem gigni, credebat superstitione.

24 *Flammis aduri Colchicis*] Simil hæc omnia igne coqui seu elixari jubet Canidia, ad ritum Medææ Colchicæ, de qua postea. Colchis hodie *Mengrelia*, Asia Minoris regio, ad oram Euxini maris. In ea regnavit Æta Medææ pater.

- At expedita Sagana, per totam domum   25
 Spargens Avernales aquas,
 Horret capillis, ut marinus, asperis,
 Echinus, aut currens aper.
 Abacta nulla Veia conscientia,
 Ligonibus duris humum   30
 Exhauriebat, ingemens laboribus;
 Quo posset infossus puer

famclicæ, cremari ignibus Colchicis. Mox Sagana succincta per totas ædes inspersit Arernales aquas, habens crines rigidos velut echinus marinus, aut aper currens. Inde Veia nullis conscientiæ stimulis absterrita, labore ingemiscens, duro bipalio effodiebat terram, in qua puer immissus diuturno tempore mori posset, aspectu ciborum

*****

—22 Brod. *foras proferax.*—28 Acron Scholiastes : *currens, furens.* ‘Quod varia potius lectio, quam interpretatio videatur. Sic et Apuleius Metam. viii. ‘Nec dum et furens aper eum invadit jacentem.’ Sane, quid *currens* aper hic faciat, nullus video. Non enim dum ‘currit’, sed cum ‘stat’ et pugnæ se aptat, setis maxime inhorrescit. Id quod Virgilius optime expressit, Æn. x. 707. sqq. Homer. Il. N. 471. Sil. Ital. i. 423. Quamobrem *furens* libentius apud Nostrum legerim, quam *currens*: sed neutrum placet. Alind enim melius veriusque suppeditat acutissimi Nic. Heinsii conjectura : *aut Laurens aper.* Nihil ingeniosius, nihil certius dici potest. *Laurens aper*, perpetuum epitheton poëticum Italorum. Praeter illum Virgilii locum jam citatum alia tibi indicat ipse Heinsius ad Fast. ii. 231. Met. xiv. 342. Horat. ii. Sat. 4. 40. *Bentl.* Vide Nic. Heins. ad Ovid. Fast. l. l. Et sic edidere Bentl. Sanad. Towers, et Kidd. probante Gesner. *furens aper* recepit Francis.—29 *Teia conscientia* unus codex Bersmanni; *vera conscientia* codex alter ejus.

NOTÆ

25 *Sagana*] Altera hæc venefica operam confert Canidiæ, et magico ritu spargit aquas ex Averno. Is Campaniæ lacus apud antrum Sibylle Cumanae percelebris: ac per eum ad Inferos descensum esse fabulati sunt. Vide Virgil. Æneid. iv. 511. et Æneid. vi. 126. De Sagana iterum i. Sat. 8.

28 *Echinus*] Gall. *herisson*: alter est terrestris, qui et herinacens, alter aquatilis seu marinus. Uterque spinis inhorrescit. Plin. ix. 31.

Currens aper] Tunc enim apri dorso rigescunt setæ cum currit, seu venatorem fugit, seu invadit: quod iræ ac furoris argumentum.

29 *Abacta nulla Veia conscientia*]

Veia tertia est venefica, quæ scrobem facit, humumque egerit infodiendo puero. Quid vero Scaliger? ‘Immo multa conscientia,’ inquit, ‘multorum sibi facinorum conscientia. Sed intelligendum est non fuisse abactam seu distractam a malis facinoribus: omnino durum est: et sonus quanquam dispar temporibus, tamen idem plebeius.’ Si quid durum, egregie exhibet ferream Veiae mentem. Nec plebeia dictio est, quin potius elegans et nobilis: indicatque mulierem sceleribus adeo assuetam, ut absque ullo metu ea perpetret. Perditam ejusmodi conscientiam exprimit Pers. iii. 32. ‘fibris increvit opium Pingue: caret culpa,’ &c.

Longo die bis terque mutatae dapis
Inemori spectaculo ;
Cum prominaret ore, quantum extant aqua   35
Suspensa mento corpora :
Exusta uti medulla, et aridum jecur
Amoris esset poculum ;
Interminato cum semel fixae cibo
Intabuissent pupulae.   40

bis aut ter immutatorum; si quidem capite extabat quantum corpora mento suspensa eminent super aquam: ut arescens medulla et hepar exsiccatum fieret amoris pharmacum postquam contabuissent pupillæ semel infixæ cibo interdicto. Porro et otiosa

dem.—32 Liber pervetustus ap. Torrent. *infusus puer.*—33 Ald. Junt. R. et H. Steph. Fab. Rutgers. Lambin. Cruq. Gryph. Torrent. Bond. Delph. Schrevel. al. *bis terre*; Harl. I. 2. 3. 4. 6. omnes Bentleii, Schol. Porphy. Zarot. Venett. Mediol. Bentl. Sanad. Cuning. Baxt. Towers, Francis. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. *bis terque.*—37 Mire variant hic codd. scripti: Grav. Bentleii, Brod. Bland. I. 2. 3. 4. nonnulli ap. Torrent. et Harl. I. 2. 6. *Execta;* et sic Cruq. *Exsecta* quidam ap. Torrent. Zarot. Mediol. 1477. 1486. Venett. 1477. 1478. 1479. et Vct. Comb. *Exerta* Bodl. pro v. I. Venet. 1486. 1490. Locher. Florent. Ald. Rutgers. Dan. Heins. Steph. et Schrevel. *Exsucta* Gott. Harl. 2. 3. 4. Faern. et quidam alii Lambini, unus Bersmanni, Div. Lamb. Torrent. Faber. Maitt. Talbot. Pine, Sandby, et Mitsch. *Exucta* Divæus ap. Cruq. Battel. Bentleii pro v. I. Bland. ap. Cruq. pro v. I. et Delph. *Exuta* unus Bersmanni. *Exulta* Barthini Advers. xxxvii. 15. *Exuta* Zulich. Bentleii una litera erasa. *Exusta* unus Torrentii, Baxt. Gesn. Zeun. Comb. et Bipont. *Exesa* Bentl. Wetzel. et Kidd. *Exesta* Wakef. *Exucca* Sanad. Cuning. Towers, et Francis. *Exesa* vel *Exesta* est conjectura Nic. Heinsii ad Ovid. Met. xiv. 208. et Advers. IV. I. Similis fere varietas ap. Tibull. I. 10. 37. *Exhausta* conj. etiam Bentl. quem vide. ‘*Cum Execta et Exerta sint optimorum codicum, ex his Exusta confeci, quæ voci aridum optime convenire videbatur.* Credebant

NOTÆ

33 *Bis terque mutatae dapis Inemori spectaculo]* Nimirum puer infossus duos tresve dies vivere poterat, capite extans, mutatos subinde cibos prope os habens, aungescente eorum appetitu et fame diversarum dapum quas attingere non poterat, in eas fixum teneus aspectum, et sic tandem emoriens. Existimabant nempe hominis in ea aviditate mortui jecur et medullas vim habere extimulandi amoris.

35 *Cum prominaret ore, &c.]* ‘Non intelligo,’ inquit Hypercriticus, ‘quid

sit, ‘quantum extant aqua suspensa mento corpora.’ Quænam in patibulo suspensa extant ab aqua?’ Quæso, lector, an hæc non facile tu intelligis? Non ita certe capies, quid Scaliger velit per suum *patibulum*, de quo hic nulla mentio; cum sit collatio tantis atque adeo aqua mersi et suspensi, extante ab aqua solo capite, cum pnero terra cooperito et ore duntaxat prominenti.

37 *Aridum jecur]* Jecur amoris sedes.

Aridum] Deficiente succo, et sub-

Non desuisse masculæ libidinis
 Ariminensem Foliam,
 Et otiosa credidit Neapolis,
 Et omne vicinum oppidum;
 Quæ sidera excantata voce Thessala   45
 Lunamque cœlo deripit.

Neapolis et urbes vicinæ omnes crediderunt istis beneficiis affuisse Foliam Ariminensem nefanda libidine famosam, quæ verbis Thessalicis incantans astra et Lunam

hæ maleficæ desiderium cibi atque potus medullæ jecorique miselli pueri in-hærens ad amorem facturnum. Notum est medullam et jecur amoris fuisse sedes. Bentleio per me placeat summum *Exesa*.¹ Baxt. ‘Cum medulla non minus quam jecur pueri, ipso furioso desiderio ciborum interfecti, poculum anoris, s. philttron fieri debuerit; ei rei non ita convenire *Exesa* medulla videtur quam *Execta*, quod est antiquissimorum codicum typis vulgatorum.’ Gesn.— 46 Nonnullæ edd. vett. *diripit*. Vide ad III. Od. 5. 21. et 28. 5. iv. Od. 15. 7. *deripit* Dan. Heins. ad Claudian. Rufin. i. 147. et Nic. Heins. ad Ovid. Met. II. 52. et sic omnes codd. Harl. et Blandd. ap. Cruquium, et edd. re-

NOTÆ

tracto cibo, cuius appositi et præsentis desiderium majus fuerat.

39 *Interminato cum semel, &c.]* Et hæc sibi ignota Scaliger proclamat. ‘Nam interminatus est infinitus,’ inquit, ‘at ille finitum ostendit, cum dixit, bis terve mutatam dapem.’ Et hæc nunquam scriperit cui ‘mens non læva fuissest,’ inquam ego. *Interminatus* idem est ac minando vetitus, uno verbo prohibitus, nemine Grammatico reclamante. Porro addit illæ tam inepte quam prius: ‘et qua natura doctus scripsit fixas esse pupulas ab inedia?’ Ohie, magne Juli, infixas cibo apposito pupulas, inedia vero intabescentes, scribit Horatius, tota acclamante natura.

42 *Ariminensem Foliam]* Quarta est hæc benefica, ex Arimino urbe Aemiliæ; hodie Rimini, in Romandiola provincia, in ora maris Adriatici: prope fontes Tiberis alluitur fluvio cognomine.

43 *Otiosa Neapolis]* Hæc urbs Italæ clarissima, ad delicias, secessum, et otium ameno situ comparata; olim

dicta Parthenope. Virgil. Georg. IV. 563. ‘Ilo Virgiliū me tempore dulcis alebat Parthenope, studiis florentem ignobilis otī.’ Ovidius ‘in otia natam Parthenopen’ dixit. Cerutus, *otiosa*, interpretatur, ‘Neapolitani minus curiosi.’

44 *Omne vicinum oppidum]* Federicus Cerutus intelligit Puteolanam civitatem: alii vicinas urbes, v. g. Capuam, Cumas, Puteolos, Baias, Nolam, Atellam, &c.

45 *Voce Thessala]* More et ritu vocibusque Thessalorum, qui arte magica prestatabant. Vide I. Od. 27. 21.

46 *Lunamque cœlo deripit]* Virgil. Ecl. 8. ‘Carmina vel cœlo possunt deducere Lunam.’ Ita veteres credebant, cum Luna deliquium pateteret, tum magorum incantationibus vexari, et hinc rubescere, quod reluctaretur ne in terram devocaretur invita, ut in herbas despumaret ad beneficia conficienda profuturas. Quin eo supersticio invaluerat, ut laboranti Lunæ subvenire se crepitū cymbalorum arbitrarentur. Unde apud Se-

Hic irrectum sæva dente livido
 Canidia rodens pollicem,
 Quid dixit? aut quid tacuit? O rebus meis   50
 Non infideles arbitræ,
 Nox, et Diana quæ silentium regis,
 Arcana cum fiunt sacra:
 Nunc, nunc adeste: nunc in hostiles domos
 Iram atque numen vertite:
 Formidolosæ dum latent sylvis feræ,   55
 Dulci sopore languidæ,

caelo detrahit. Tum vero ferox Canidia dente livido rodens unguem pollicis non amputatum, quid locuta est? vel quid non dixit? O rebus meis, inquit, testes fuentes, nox, et Diana silentium faciens, quando secreta peraguntur mysteria, modo adjuvate: jam in ædes inimicorum convertite iram et potestatem divinam. Interim dum belluae absconduntur sylvis formidinem creatibus pacato somno vacantes, ca-

centt.—51. 52 ‘Miror hoc transiisse acutissimum Bentleium. Quid? an Diana tantum silentium regit, cum sacra magica fiunt? Illa, nisi fallor, semper regit silentium, id est, nocti imperat. Rescribendum igitur, *Nox et D. q. s. regis: Arcana qui fiunt sacra!* nam Dianæ, quæ eadem ac Trivia et Hecate, sacra siebant magica.’ Jever ad Lucan. I. 642.—54 *Arcum*, quod pro *Iram* habet liber Brodæi, vix librario videtur deberi. Est enim eruditus. Diana arcu formidabilis.’ Gesn.—55 ‘Locheri editio *Formidolosus silvis*; cui accedunt Torrentii aliquot, Blandinii veteres, (ut ex verbis Cruquii patet, quamvis secus sit editnm,) Leidensis et Reginensis nostri, et Battelianus pro varia lectione. Ceteri cum editione prima *Formidolosæ feræ*. Utram jam lectionem mavis? *Formidolosus* ambiguo significat, et qui formidat, et qui formidatur: quorum nentrum convenit feris, dum sopore languidæ sunt. Pla-

NOTÆ

nec. Tragœd. Hippolyt. Act. 2. Chorus ita loquitur de Luna: ‘Et nuper rubuit: nullaque lucidis Nubes soridior vultibus obstitit. At nos solliciti lumine turbido, Tractam Thessalicis carminibus rati, Timitus dedimus.’ Huic vulgi opinioni prima locum dedit Aglaonice Hegetoris filia, quæ Astrologiæ perita, cum Luna esset in defectu seu eclipsi, se eam incantare et deducere simulavit. Plutarch. lib. de Orac. defectu post init. Vide Plin. xxx. 1. et 2.

47 *Irrsectum*] Sordes notat fœdis illis mulieribus affectatas.

48 *Rodens pollicem*] Alta cogitatio-

ne defixum et percitum furore animum perinde exhibet.

51 *Nox, et Diana*] Noctem et tenebras amant tenebriones. Christus in Evangelio: ‘Qui male agit odit lucem, ut non arguantur opera ejus.’ Magi et benefici sua flagitia noctu semper exequi aggrediuntur. Porro sacra plerumque nocturna celebrabant Ethnici, affulgente Luna, et quasi silentium imperante, ut existimabant, et favente.

53 *In hostiles domos*] In Varum atque pellices, quibus ille detinetur, et a me avertitur.

Senem (quod omnes rideant) adulterum
 Latrent Suburanæ canes,
 Nardo perunctum, quale non perfectius
 Meæ laborarint manus. 60
 Quid accidit? cur dira barbaræ minus
 Venena Medeæ valent,

nes Suburae allatrent mæchum senem (quod cunctis ludibrio sit) perfusum unguento,
 quo præstantius nullum elaborarunt meæ manus. Verum quid evenit? Quare
 acria hæc pharmaca minus pollent venenis barbaræ Medeæ, quibus superbens an-

cet igitur *Formidolosis*, ut perpetuum sit sylvarum epitheton. Virgil. Georg.
 iv. 468.' Bentl. *Formidolosæ* habent etiam Exc. Sax. Harl. 1. 2. 3. 4. 6. quatuor Blandd. ap. Crnuquium, (non vero *Formidolosis*, nt ait Bentl.) nonnulli
 ap. Torrent. cum edd. Lamb. Crnq. Torrent. Bond. Baxt. Schrevel. Delph.
 Gesn. Zeun. Bipont. Mitsch. Wakef. et Comb. *Formidolosis* enni Bentl.
 Heins. Steph. Cuning. Francis. Wetzel. et Kidd. *cum latent* Harl. 1. et plu-
 rimi ap. Torrent.—58 *Suburanæ* omnes vetusti codd. ap. Lambin. et Torrent.
 omnes Harl. omnes Crnuquii et marmora, cum edd. Lamb. Crnq. Torrent.
 Bond. Schrevel. Delph. Baxt. Bentl. Cuning. Sanad. Francis. Towers. Gesn.
 Zenn. Bipont. Wetzel. Mitsch. Wakef. Comb. et Kidd. *Suburrae* multæ
 vett. et ita Heins. et Steph. *suburbanæ* in aliis.—59 Lambinus, nec perfectius
 —60 Gott. tres Blandd. aliquie ap. Crnq. Mediol. 1477. 1482. 1486. Venet.
 et omnino edd. vett. cum Heins. Steph. Lamb. Crnq. Torrent. Schrevel.
 Bond. et Delph. *laborarunt*. Octo codd. quos vidit Torrentius, antiquissimus

NOTÆ

57 *Senem (quod omnes rideant) adul-
 terum]* Juvenis instar lascivientem.
 Ovid. Art. Am. 'Turpe senex miles :
 turpe senilis amor.'

58 *Suburanæ canes]* Subura urbis
 Romæ regio, ubi meretricum erant
 domicilia. Illuc ventitabat noctu Vars,
 parum memor Canidiæ, hinc amo-
 re illinc dolore tabescens, proinde-
 que vindicationem ac vindicias pe-
 tentis quaenamque via, seu, per fas et
 nefas.

59 *Nardo perunctum]* Unguentum e
 nardo pretiosum absurde explicant
 fere omnes; et hinc Gratidiam Nea-
 politanam unguentariam sub nomine
 Canidiæ vellicari perperam commi-
 niscuntur: absurdiusque, delibutum
 eo Varum senem ad meretricios amo-
 res captandos aint. Cerntus 'un-
 guento venefico ad amorem concili-
 andum efficaci Varum senem per-

unctum' interpretatur. Sed nihil mi-
 nus ad sensum Horatii quam ista,
 certe ἀπροσδιόνυσα. Quid ergo? Nar-
 dum vocat Canidia suum illud eximi-
 um pharmacum, de quo ante, magi-
 cum, snmma cura perfectum, et quo
 perfectius nullum unquam elabora-
 vit, ut ipsa ait. Eo vero perungit
 imaginem Vari ceream magico ritu,
 ut per istius unguenti vim reddatur
 ipse Vars pellicibns quibusvis odio-
 sus, utque Suburanis canibus horri-
 bilem in modum allatrantibus a Sub-
 ura deterreatur, et ad se tandem
 redire cogatur. Qui attentius leget
 Virgilii Pharmacentriam Ecl. viii.
 inde lumen hauriet non parvum ad
 eruendos sensus hujus Odes tantulum
 abstrusos, et quos expiscati sunt luc
 usque pauci.

61 *Cur dira barbaræ, &c.]* Hæc lo-
 quitur stupens Canidia: unde vero

Quibus superbam fugit ulta pellicem,
 Magni Creontis filiam,
 Cum palla, tabo munus imbutum, novam
     Incendio nuptam abstulit?
 Atqui nec herba nec latens in asperis
     Radix fefellit me locis.

65

fugit, sumta ultione de pellice, magni Creontis filia; quando chlamys, donum toxicō infectum, novam sponsam incendio extinxit? At nec herba nec radix crescens

Bland. Crnuii, nonnulli Lambini, cum edd. Baxt. Bentl. Gesn. Zenn. Francis. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. *laborarint*. Cuning. Sanad. et Towers. *elaborarint*.—63 *Quibus superba* Harl. 1. 2. 3. 4. 6. dimidia pars codd. Bentl. in quibus Regin. et Leid. Brod. Exc. Sax. Gott. multo plures ap. Torrent. Venett. 1477. 1478. 1479. 1544. Mediol. 1477. 1482. Florent. 1482. Glarean. Ald. Heins. Rutgers. Steph. Delph. Chabot. al. ‘Rectius tamen *superbam pellicem* cum Blandinis aliisque legeris: dulcior enim compositio est, et epitheton aptissimum.’ Bentl. *superbam* Harl. 1. 2. 3. 4. 6. et tueruntur Lamb. Crnq. Torrent. Schrevel. Baxt. Gesn. Zenn. Bipont. Wetzel. Mitsch. Cuning. Sanad. Towers. Francis. Wakef. Comb. et Kidd.—65 Gott. et Exc.

NOTÆ

fit ut mea beneficia minus valeant? Enimvero similia sunt iis, quibus usus est Medea ad perdendam Crensam pellicem. Nam exquisitas berbas quasque novi et adhibui. Cur ergo Varus liber ac solutus, ut ante, pergit ad pellicum cubilia? Non moror quæ in hunc locum debilaterat Scaliger. Hunc, lector, si vacat, audi: ‘Hæc diligentius inspicienda,’ inquit; ‘namque accipit hic sua venena, quæ ait efficacia fuisse Medeæ, sibi minus valere. At quæ venena? quibus cremavit pellicem. At ea non exercuit adversus Varum: sed philtris tantum egit. Itaque ait hic: ‘amoris esse poculum.’ et: ‘non usitatis, Vare, potionibus ad me recurres.’ Ego potius dicerem: ‘cur dira barbaræ magis venena Medeæ valent,’ scilicet quam nostra.’ Canidia adversus Varum non exercuit Medeæ beneficia; nec enim eum cremare et occidere cupiebat: sed pari virtute ac ritu paravit pharmaca ad illum ad se revocandum; quæ quidem nihil

effecisse obstupescit primo: deinde vero agnoscit causam cur parum valuerint. Quod vero Hypercriticus subiungit, Canidiam philtris tantum egisse, omnino refellitur ex lectione textus Horatii, qnem fuse explicavi initio hujus Odes, seu in prima annotatione mea. Unguentum primo quidem, at postea philtrum adhibuit Canidia, ut dixi. Meminisse porro debebat vir omni literatura perpolitus, voces istas, ‘venena,’ ‘pharmacæ,’ ‘potiones,’ ‘incantamenta,’ sæpe usurpari promiscue pro quolibet veneficio. Servius in Georg. 1. ad eas voces ‘ille malum virus,’ vs. 129. testatur ita vocari illud omne quod mutat naturam ejus rei cui adhibetur, sive occidendo, sive sanando. Græci pharmacum, Latini venenum aut virus appellant.

63 *Uta pellicem, Magni Creontis filiam]* De Medea, deque ejus ulciscendi ratione, vide Epod. III. ibique Not.

Indormit unctis omnium cubilibus Oblivione pellicum.	70
Ah ! ah ! solutus ambulat beneficæ Scientioris carmine.	
Non usitatis, Vare, potionibus (O multa fleturum caput!)	
Ad me recurras ; nec vocata mens tua Marsis redibit vocibus :	75
Majus parabo, majus infundam tibi Fastidienti poculum.	
Priusque cœlum sidet inferius mari, Tellure porrecta super,	80

*in arduis locis me effugit. Nimirum Varus cubat in lectis cunctarum pellicum in-
unctis oblivione. Ah ! ah ! liber ille incedit per pharmaca beneficæ cujuspam me
doctioris. Atqui per insolita medicamenta faciam ut ad me redcas, o Vare, homo
plurima perpresso : neque animus tuus Marsis incantamentis restituetur aut cura-
bitur. Scilicet parabo pharmacum potentius, quod tibi me aspernanti adhibeo.
Et certe infra mare cadet cœlum, terra superjecta, potius quam non exardescas*

*****

Sax. et unns Bersmanni, tabo munus infectum.—71 *Aha!* Bentl. et Kidd. *Ha ! ha !* Sanad.—73 Lambinus ex quibusdam codd. affert cantionibus pro potionibus.—80 *Tellure porrecta* Bentl. in edd. Amst. 1713. et sic omnes aliæ edd. et vett. et recentt. *Tellure projecta* Bentl. in ed. Cant. 1711. et sic Bentleii

NOTÆ

69 *Indormit unctis omnium cubilibus,*
§c.] Tranquille fruitur amoribus pel-
licum, mei plane oblitus. Vel, qui-
escit in quibus vult cubilibus, un-
gendo illa magico unguento, omnium
aliarum mulierum oblivionem pro-
curante. Ah ! ah ! scientioris me vene-
ficæ arte adjutum Varum intelligo.
Quapropter illum jam aggrediar ‘non
usitatis potionibus’ et pharmacis, ut
ad me recurrat, vel invitus, inquit
Canidia.

76 *Marsis vocibus]* Marsi Italiae
populi in Latio inter continua Apen-
nini montis jngā, e Marso Circes ve-
neficæ insignis filio dicti, et beneficia
incantationesque edocti, teste Solino.
Apud Non. Lucil. Sat. xx. ‘Jam
disrumpetur medius ; jam, ut Mars’

colbras Disrumpit cantn,’ &c. Vir-
gil. Æneid. vii. 758. ‘Marsis qua-
sitæ in montibus herbæ.’ Vide Plin.
xxi. 13. et xxviii. 2. et 3. Item Gell.
xvi. 11. ubi sic scribit: ‘Gens in
Italia Marsorum orta fertur a Marso
Circes filio : propterea Marsis . . . .
vi quadam genitali datum, ut serpen-
tim virulentorum domitores sint, et
incantationibus herbarumque succis
faciant medelarum miracula.’

77 *Majus parabo, &c.]* Jam Canidia
pnerum infodere statuit, et inedia
interficere; ad parandum Varo phil-
trum e pueri exsuctis medullis et are-
facto jecore : eoque pervincendam
Vari quantamlibet obstinationem sibi
spondet.

Quam non amore sic meo flagres, ut
Bitumen atris ignibus.
Sub hæc puer, jam non, ut ante, mollibus
Lenire verbis impias;
Sed dubius unde rumperet silentium, 85
Misit Thyestas preces.
Venena magnum fas nefasque; non valent
Convertere humanam vicem.

amore meo, sicuti bitumen nigris ignibus. Post hæc puer nequaquam, ut prius, blandimentis mollire scleratas mulieres tentat, sed anceps quid primum diceret, emisit execrationes Thyestis. Veneficia, inquit, magnum fas ac nefas confundant licet, at nequeunt immutare sortem mortalium. Persequar vos execrationibus.

Irrisor, qui Bentleianas Notas Anglice reddidit, Lond. 1712.—81 Glarean. Bentl. Sanad. Bentleii Irrisor, Towers, Francis, Wakef. et Kidd. *amore sic mei.* ‘Hanc lectionem ex interpretatione ortam puto.’ Zeun.—87 ‘Durissimus locns, neque, quocumque modo vertas et excutias, sententiam commodam præbens. Scio equidem, ut conati sint explicare veteres novique Interpretates; sed, siquid video, laterem laverunt. Neque rectius Rutgersio processit, qui sic corrigebat; *Venena, magicum fas nefasque, non valent;* hoc est, ait, ‘*Venena, quæ totum magorum fas, et nefas sunt.*’ Nihil vidi infelicius: neque enim verba eum sensum, quem concipit, admittunt: neque sensus ipse ullam hic venierem aut elegantiam habet. Multa quidem ipse nequicquam tentavi, quæ piget hic referre: tamen ne omnino asymbolus veniam, dicam aliquid; quod, etsi ne mihi quidem placet, Rutgersiano haud deterius fore credo. Ergo ecce tibi correctionem, qualiscumque est: *Venena magica fas nefasque non valent, Non vertere humanas rices.* Venena, ait, *magica*; id enim epitheton necessarium hic videtur: quippe *renena*, per se et absolute posita, non possunt rem *magicanam* denotare. Valerius Flaccus VII. 327. ‘Utque procul magicis spirantia tecta venenis, Et saeva patuere fores.’ ‘Ea vero,’ inquit, ‘non valent vertere fas et nefas.’ Ita Virgilii loquitur Georg.

NOTÆ

81 *Uti Bitumen atris ignibus]* Hæc dicens Canidia bitumen injicit in ignes, atraque inde flamma accenditur. Quippe et hoc intelligendum et supponendum hic. Quod quidem, ut et alia bene multa, Dacerius acute et eruditè more sno observavit.

86 *Misit Thyestas preces]* Diras execrationes et imprecations emisit in Canidianam ejusque socias, quemadmodum olim Thyestes in Atreum fratre, cum jugulatos filios, in frusta dissectos, coctos, edendosque sibi ab eo fuisse appositos accepit. De his

1. Od. 6. 8. et 1. Od. 16. 17. Vide et

Sener. Trag. Thyesten. Cic. Tuscul. 1. 107. ‘Execratur luculentis sane versibus apud Ennium Thyestes, primum ut naufragio pereat Atrens, &c. .... neque sepulcrum quo recipiatur habeat, portum corporis; ubi remissa humana vita corpus requiescat a malis.’ Et in Pisonem, n. 43. ‘Thyestea ista execratio est, poëtae vulgi animos non Sapientum moventis,’ ut tu naufragio expulsus uspiam saxis fixus asperis, evisceratus latere penderes, (ut ait ille) saxa spargens tabo, sanie, sanguine atro.

87 *Venena magnum fas, &c.]* Vene-

- Diris agam vos : dira detestatio
Nulla expiatur victima. 90
Quin, ubi perire jussus expravero,
Nocturnus occurram Furor,

Dira detestatio nullo sacrificio purgatur. Immo postquam a vobis coactus interiero,

1. 505. Negat itaque venena magica, quamvis possunt ‘Sistere aquam fluvii, et vertere sidera retro,’ Virg. Æn. iv. 489. (add. Ovid. Met. iv. 50. et Tibull. i. 2. 44.) et alia id genus portenta facere; negat, inquam, naturam justi et injusti posse itidem vertere. Sed objicies fortasse cum Lambino et Dacie-
rio, rem alter se habere, et beneficia re ipsa fas nefasque vertere, ut ‘bella’ et ‘scelera’ vertunt apud Virgilium. Verum illud viri docti non animadverterunt, diversis nominibus utrumque verum esse, et quod vertant fas et nefas, et quod non vertant. Vertunt quidem, quod ad ipsas beneficas attinet: quippe quibus, ut Senecæ verbis utar Controv. ii. ‘omne fas nefasque lusus est;’ quæ, ut Tacitus loquitur Hist. ii. 56. ‘in omne fas nefasque avi-
di, et veniales.’ Non tamen vertunt quoad naturam rerum, et divinam pro-
videntiam: ut Virgilius Æn. i. 547. ‘Si genus humanum et mortalia temnitis arma; At sperate Deos memores fandi atque nefandi.’ quemadmodum et puer hic humana ope destitutus ad Deos ultores se convertit: *Diris agam vos;* *dira detestatio Nulla expiatur victima.* Postremo negat beneficia ‘vertere vices humanas,’ sive effugere posse poenam, quæ claudio licet pede seelestos tandem consequitur. ‘Vices,’ ut optime hic Porphyron, ‘appellantur poe-
næ, que in sceleratos regeruntur:’ ut Noster i. Od. 28. 31. Ovid. Trist. iii.
11. 67. Atque hæc quidem ideo diximus, ne nihil diceremus. Frustra ta-
men, opinor, labor omnis impenditur: et fortasse locum spuriū et interpo-
latum curamus, qui sola spongia sanari poterit, nulla alia medicina.’ Bentl.
‘Ego etsi assentior Bentleio, qui frustra omnem laborem in h. l. explicando insumi putat, malim, si omnino non reticenda est mea sententia, nihil mu-
tare, et locum exponere sic: Venena non possunt convertere summam et con-
stantem justitiam: (inmutabilia justi injustique principia:) id est, statim explicat Poëta,) humanam vicem: poenæ, quibus malefici afficiuntur. Sed mihi ipse non satisfacio.’ Klotz. ‘Mihi simplicior videbatur Lambini interpre-
tatio: Beneficia possunt fas et nefas convertere, perturbare omnia officia: non possunt convertere et mutare conditionem mortalitatis, et impedire quo minus puniantur beneficæ. Et sic distinxii.’ Gesn.—88 Harl. 4. *humanas vices,*

NOTÆ

ficia fas nefasque confundant, per-
vertant, violent licet; at rerum hu-
manarum vicissitudines non sistent
aut mutabunt. Itaque vos, scelerata
ac detestabiles beneficæ, quæ me
sic improbe occiditis, vicem vestram
expectate. Nam certe peribitis tan-
dem miserabili modo, ac inseptultas
laniabunt feræ, &c.

89 *Detestatio Nulla expiatur victima]*
Sic habebant veteres, non posse aver-
ti aut expiari mala, quæ quis ardens
justa ira, cum gravi fuerat injuria

laesus, ei qui læserat imprecatus es-
set. Huc pertinet quod scribit Plin.
lib. xxviii. ‘Defigi diris detestati-
onibus nemo non metuit.’

92 *Nocturnus occurram Furor, &c.]*
Sic Virgil. Æneid. iv. 386. Dido ad
Æneam: ‘Omnibus umbra locis ade-
ro: dabis, improbe, poenas.’ Ovid. in
Ib. vs. 157. ‘Insequar et vultus os-
sea forma tuos. Me vigilans cernes;
tacitis ego noctis in umbris Executiam
somnos, visus adesse, tuos.’

Petamque vultus umbra curvis unguibus,
(Quæ vis Deorum est Manium,) 95
Et inquietis assidens præcordiis,
Pavore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens
Contundet obscoenas anus ;
Post, insepulta membra different lupi,
Et Esquilinæ alites : 100

*adero furor nocturnus, atque umbra facies restras curris unguibus invadam, (nam
hac potestas est Deorum Manium,) atque præcordiis inharenis minime quiescenti-
bus, formidine eripiam somnum. Deinde plebs per singulos ricos undique lapidi-
bus vos incessens exercabiles vetulas obruit. Denique membra restra inseputa-*

ut emend. Bentl.—90 ‘Quid si expiator?’ Gesn.—100 ‘Et Esquiline alites reperi in quatnor codd. Blandd. non *Esquiline*, ut legendum arbitrabatur Bonfin. propter elisionem diphthongi *æ*; verum ejus nulla sit cura. Sed an legi debeat *Esquiline* potius quam *Esquiline*, disputat Marlian. in Topogr.

NOTE

94 *Quæ vis Deorum est Manium?*
Ut se ulciscantur de morte injuste
illata, vim et potestatem habent ani-
mæ a corpore solutæ. Hæ scilicet
'Manes,' et, 'Dii,' honoris causa, vo-
cantur. Hinc iis aræ quoque erige-
bantur. Virgil. Ecl. v. Daphnidi mor-
tuæ aræ duæ. vs. 66. Æneid. iii. 63.
Polydori animæ pariter: 'stant Ma-
nibus aræ,' inquit: et vs. 305. animæ
Hectoris Andromache 'sacraverat
aras:' et vs. 303. 'Manesque voca-
bat.' Quid propriæ sint Manes, et
varias ejus vocis acceptiones expli-
cat luculentè ac diserte Apuleius
lib. de Deo Socratis: 'Animum hu-
manum,' inquit, 'emeritis vitæ stip-
endiis corpore suo abjurantem, ve-
tere Latina lingua Lemurem dictita-
tum reperio. Ex hisce Lemuribus,
qui posteriorum suorum curam sorti-
tus, placato et quieto numine domum
possidet, Lar familiaris dicitur. Qui
vero ob adversa vitæ merita, nullis
bonis sedibus, incerta vagatione, sen-

quodam exilio punitur, inane terriculum bonis hominibus, malis vero noxiis, id genus plerique Larvas perhibent. Cum vero incertum est, quæ cuique eorum sortitio evenerit, utrum Lar sit an Larva, Manem Deum nuncupant.' Animadverte has voces postremas ad rem præsentem maxime facientes.

95 *Assidens præcordiis*] Sicut Promethei jecur vultur seu aquila tundit et vellicat. II. Od. 13. in fine.

99 *Insepulta membra*] Hoc apud antiquos gravissimum malorum aestimabatur; quod errare anima, donec sepulcro corpus esset conditum, putaretur. Vide 1. Od. 28. Item Sophocl. Ajac. Act. ult.

100 *Esquilinae alites*] Esquiliæ, unus e Romæ collibus. Accipitres circa Esquilias volitabant frequenter, quia illic erant sepulcreta; immo et reorum ac morte damnatorum abjecta cadavera: itaque prædam ibi subodorabantur et quærerantur.

Neque hoc parentes (heu mihi superstites !)
Effugerit spectaculum.

discerpent lupi et volucres Esquiline. Illud vero spectaculum videbunt parentes mei heu post me viventes !

Urb. Rom. iv. 14.⁷ *Cruq.*—102 *Effugerint*, vel *Effugrant* edd. vett. ap. Gesn. item Exc. Sax. et Vet. Comb.

NOTÆ

101 *Neque hoc parentes, &c.]* Hoc que illis qualemcumque solatium. Posteriora criminationum Scaligeri capita tam futilia sunt, ne dicam insulsa, ut illa describere etiam pigeret. Ne tamen ea desideres, Lector, en ita ille: ‘*Indormit noctis omnium cubilibus Oblivione pellicum.*’ Neque structura placet: et hæc hiant, disjuncta a superioribus, et verbum *indormit*, insuave est. ‘*Ad me reccures: nec revocata mens tua Marris redibit vocibus.*’ Si fiet amens, quomodo fastidiat poculum quod mox minatur? et omnino illa sunt durissima, ‘*Venena magnum fas nefasque,*’ &c. Profecto si jam lapidibus inseccata est plebs, si interemtæ anus, si insepultæ a lupis et avibus laceratæ, quid addit, ‘*Neque hoc parentes Effugerit spectaculum?*’ Quid enim agant parentes tunc? Animadverte vocem hanc, *alites*, multis in locis ab Horatio repetitam: quam adeo amat, ut maluerithic quam quod potuit, vultures: et fugisset licentiam neglectæ collisionis.’ Hactenus Jul. Scalig.

1º. Nec structura, nec verbum *in-*

dormit, insuavia videntur, nisi hypercritico. Quod a superioribus disjunctum est, non hiatum facit, sed imperium animi Canidiæ andacia et scelere furentis optime depingit, quæ res non pacate cogitat aut loquitur contexte et continenter, sed profert salutatim.

2º. Dormitabat sane bonus Scaliger, cum ista culpabat. Immo si Varus fiet amens, non nisi post et per poculum quod mox ei *majus* Canidia minatur.

Porro hæc, *Venena magnum fas, &c.* durissima omnino sint, vix tamen satis ad rerum duritiam quas indicant, et parnm ad frangendum beneficæ improbitatis adamantem.

3º. Profecto nihil agendum parentibus; sed tali fruendum spectaculo, ad mœstitionem utcumque leniendam, prædictit puer.

4º. *Vultures placeant homini carpendi et vellicandi avido: at æquum æstimatorem non offendent Esquiline alites:* quin collisio, et ipsa vox, *alites*, pulchra sane, vel *decies repetita*, oblectabit.

ODE VI.

IN CASSIUM SEVERUM.

A Cornelio Tacito memoriæ proditum est, (An. iv. 21.) Cassium Severum, ejus temporis Oratorem, libidine quadam viros atque illustres foeminas procacibus scriptis defamassee, eaque re inductum Augustum cognitionem de famosis libellis tractavisse. Hunc igitur Horatius Iambis lacessit, ac veluti canem in se irritare conatur. (Mihi non fit probabile, eundem esse virum, quem ut maledicuum et acerbum Oratorem describunt Seneca, Tacitus, Fabius; nisi Noster contumeliosius quam verius de illo posuit, vs. 9. et 10. Si enim adulari potuisset ille, in Seriphis saxis non consenuisset. *Gesn.*)

QUID immerentes hospites vexas, canis,
Ignavus adversum lupos?

Quare externos nihil mali meritos exagitas, o canis iners contra lupos? Cur non

Ode decima tertia Libri quinti in Edd. Sanad.—3. 4 Harl. 1. sex codd.

NOTÆ

Metrum idem quod Epop. i.

1 *Quid immerentes, &c.]* Hac Ode volunt notari Cassium Severum, oratorem petulantissimum, accusationibus in Senatu quanquam exitu semper infelici, et conatibus vanis, famosum, item scriptis maledicis in quemlibet etiam magnatum. Nonum certe Asprename, Augusto licet ‘arctins junctum,’ beneficii reum agere non dubitavit. Testes sunt Suetonius Octav. cap. 56. Plin. xxxv. 12. Is, ob libellos famosos in vulgus sparsos, ad insulam Cretam primum, deinde in Seriphum est deportatus. Ejus meminit pluribus locis Tacitus, item Quintilianus. Ille sic habet in Dialogo de Oratoribus: ‘Cassium Severum affirmant primum flexisse ab illa vetere dicendi via directa, non infirmitate ingenii, nec inscitia literarum; sed judicio et intellectu. Vedit namque cum conditione temporum ac diversitate aurium formam atque speciem orationis esse mutandam,’ &c. et postea: ‘Equidem non negaverim

Cassium Severum oratorem vocari, quanquam in magna parte librorum suorum plus vis habeat, quam sanguinis. Primus enim contempto ordine rerum, omissa modestia et pudore verborum, ipsis etiam quibus utitur armis incompositus, et studio feriendi plerumque dejectus, non pugnat, sed rixatur. Ceterum varietate eruditionis et lepore urbanitatis, et ipsarum virium robore multum ceteros superat.’ Fab. autem Quintilianus x. 1. ‘Cassius,’ inquit, ‘Severus, si cum judicio legatur, multa dabit imitatione digna. Quod si ceteris virtutibus colorem et gravitatem orationis adjecisset, ponendus inter praecipuos foret. Nam et ingenii plenimum est in eo, et acerbitas mira, et urbanitas, et vis summa: sed plus stomachio quam consilio dedit: praeterea ut amari sales, ita frequenter amaritudo ipsa ridicula est.’ Ejus scripta ex Senatusconsulto abolita sunt, teste Suetonio.

Canis, Ignavus adversum lupos] Acer

Quin huc inanes, si potes, vertis minas,
 Et me remorsurum petis ?
 Nam, qualis aut Molossus, aut fulvus Lacon, 5
 (Amica vis pastoribus,)
 Agam per altas aure sublata nives,
 Quæcumque præcedet fera.
 Tu cum timenda voce complesti nemus,
 Projectum odoraris cibum. 10
 Cave, cave; namque in malos asperrimus
 Parata tollo cornua ;

Istuc vanas minas convertis, si vales, ac lacessis me par pari redditurum? Etenim velut Molossus vel Lacedæmonius canis rufus, quæ est defensio grata pastoribus, per excelsas nives erectis auribus persequear quamcumque feram fugientem. Tu vero postquam formidabili latratu impleristi sylvam, olfacis dapes oblatas. Cave, cave; nam ego adversus improbos accerrimus dirigo statim cornua; non secus ac

*****

Torrentii, Bland. vetustissimus Cruqnii, tres alii Blandd. in annot. Divæus ap. eund. Cruq. *si potes, verte minas, Et me r. pete;* et sic Venett. et Vet. Comb. et Cruq. Sed Harl. 2. 3. 4. 6. ceteri codd. ap. Crnq. et reliquæ edd. vett. et recentt. *si potes, vertis minas, Et me r. petis.* Ita legit Nic. Heinsius ad Ovid. Amor. II. 19. 61. sed interrogative, ut in ed. Glarean. Torrent. Bond. Schrevel. Delph. Bentl. Sanad. Towers, Francis, Wetzel. Wakef. et Kidd. Absque interrogatione legunt Mancinell. Baxt. Gesn. Bipont. Comb. et Mitsch. Quatuor codd. quos vidit Geo. Fabric. habent: *verte, si potes, minas.* ‘Id an credere debeam nescio.’ *Torrent.*—5 Duo codd. Blandd. ap. Cruquium, *fulvus Laco*, quod ille reposit. Harl. 1. 2. 3. 4. 6. et ceteræ edd.

NOTÆ

in ignavos, ignavus ita fortes: quod argumentum socordiæ est.

3 *Quin huc inanes, &c.]* Quin me lacessis meique similes acriter remorsuros te mordentem, vel potius allatrantem?

5 *Molossus]* Canis ingens et validus, Gallice, *dogue*. Ex Epiro, ubi populi fuere quondam Molossi. Strabo lib. vii.

Fulvus Lacon] Canis agilitate commendatus simul et robore, Gall. *levrier*: e Laconia Peloponnesi regione, seu ex urbe Sparta. Virgil. Georg. III. 405. ‘Veloces Spartæ catulos, acremque Molossum.’

6 *Amica vis pastoribus]* Ad arcen-

dos a grege lupos, aliasque feras. Theocrit. κύων φιλοποίμυρος, canis ori- um amans.

7 *Agam per altas]* Expeditus ego sum ad insectando quoscumque mihi injuriam facientes. Pergit scilicet noster in Metaphora.

9 *Tu cum timenda, &c.]* Tu vero cum ingenti latratu maxime terribilis visus fuisti; repente mitis et imbellis appares, objecto pretio sedatus: quemadmodum canis iners antea horrendum latrans, projectum cibum arripiens, muntus subito fit.

12 *Tollo cornua]* Vires exero, animos et bilem accendo, graviterque ulciscor.

Qualis Lycambæ spretus infido gener,
 Aut acer hostis Bupalo.
 An, si quis atro dente me petiverit,
 Inultus ut flebo puer?

15

gener contentus a Lycombe perfido, vel inimicus Bupalo infensissimus. Quod si me quisquam dente nigro lacerarit, numquid plorabo velut puer imbellis?

fulvus Lacon.—14 Nonnulli codd. et edd. vett. ante Cruq. ut Venett. Glaean, ceteri, *Bubalo*; sed quatuor codd. Blandd. Divæus et Buslid. ap. ennd. cum Harl. 1. 2. 3. 4. 6. et reliquæ edd. *Bupalo*.—15 ‘Cum habuerit Vct. Schol. Cruq. *oppetiverit*, ego *appetiverit* malui quia vel illud, vel *petiverit*, quod est in vulgatis. Bentleius sui judicii securus posuit *me petiverit*.’ Baxt. Baxterum secutus Cuning.—16 *Inultus ut flero puer* Cuning. quem secutus est nemio.

NOTÆ

13 *Qualis Lycambæ, &c.]* Sicut Poëta Archilochus fecit in Lycamben. Hic enim Neobulem filiam antea desponsam fracta fide illi negavit uxorem, generumque habere sprevit. At Archilochus Iambicos versus a se inventos tam acerbos et amarulentos scripsit in Lycamben, ut eum ad desperationem, tandemque ad suspendum adegit referatur. Vide Epistolam ad Pisones, vs. 79.

14 *Acer hostis Bupalo]* Hipponax Poëta circa Olympiadem sexagesimam florebat, quinque circiter ante Christum sæculis. Statura parvus, vultu pravus ac deformis. Contigit ut offensi duo fratres Bupalus et Anthermus, sive pictores, sive sculptores, ejus imaginem omnino ridiculam effinxerint, populique ludibrio expuserint: verum non impune. ‘Hipponacti notabilis foeditas vultus erat. Quamobrem imaginem ejus lascivia jocorum ridentium circulis in promtu

fecere (al. *ii proposuere*) quod Hippónax indignatus amaritudinem carminum distinxit in tantum, ut creditur aliquibus eos ad laqueum compulisse. Quod falsum est. Complura enim in finitimis insulis simulacula postea fecere.’ Hæc Plin. xxxvi. 5. Alii scribunt Epheso urbe duntataxat cedere coactos præ pudore et ira, propter acerbitatem versum Hipponactis. Ex Dionys. Halic. Hippónax trimetrum Archilochium in Scazonem inflexit, ut gravius feriret. Cic. 3. de Nat. Deorum, n. 90. ‘Qnem Hipponactis Iambus læserat, aut qui erat Archilochi versu vulneratus,’ &c.

15 *An, si quis atro dente, &c.]* Si vero me quisquam impetat conviciis, an ad lacrymas, pueri more, confugiam? immo ut vir ad arma et ultionem convolabo; persequar adversarium usquequaque, donec graviores acceptis plagas infligam.

ODE VII.

IN POPULUM ROMANUM.

Detestatio civilis belli ab Antonio et Cleopatra renovati.

Quo, quo scelesti ruitis ? aut cur dexteris
 Aptantur enses conditi ?
 Parumne campis atque Neptuno super
 Fusum est Latini sanguinis ?
 Non ut superbas invidæ Carthaginis   5
 Romanus arces ureret ;
 Intactus aut Britannus ut descenderet
 Sacra catenatus via :

*Quo quo scelerati properatis? vel cur inclusi vagina gladii dextris inseruntur?
 An non satis Latini sanguinis effusum est terra marique? Non quidem ut Romani
 incenderent excelsa castella æmulae Carthaginis, vel ut Britanni hactenus indomiti*

*****

Ode sexta Libri secundi in Edd. Sanad. Epigraphe in uno cod. vetustissimo ap. Torrent. In Pop. Rom. Primo bello civili finito ut ab aliis abstineant deprecatur.—1 ‘Scripti codd. habent, et cur dexteris; et sic etiam impressi; verum omnino legendum, ecquid dexteris; copula enim et concitatum indigationis motum comprimit.’ Cuning.—6 Venett. et Vet. Comb. arces verteret.

NOTÆ

Metrum idem quod Epod. I.
 1 Quo, quo, &c.] Ambigitur quod civile bellum hic Poëta execretur: an illud quod gestum est hinc Bruto et Cassio, illinc Augusto M. Antonio et M. Lepido ducibus? An bellum Actiacum, cuius finem et exitum Augusto felicem celebrabit Epod. IX.? An potius illud quod post cladem Philippensem Sext. Pompeius reparabat? Vide I. Od. 14. II. Od. 7. III. Od. 4. et 6. Denique Epod. XVI. ibique Not.

Scelesti] In cives et patriam injurirosi et saevientes.

2 Enses conditi] Pax enim facta fuerat, aliquanto post dimicationem Philippensem, Pompeianos inter et Augustum atque Antonium.

3 Campis atque Neptuno super] In campis Philippensibus, et in mari

Siculo. De hoc Epod. IV. de illis II. Od. 7. Neptunus maris Deus, pro ipso mari.

5 Non ut superbas, &c.] Enimvero tantum sanguinis Romani nuper fusum non est pro defensione patriæ vel ultione, ut olim quando Scipione duce deleta et incensa Carthago est. Tunc certe gloriose pugnatum est: at certarunt nuper cives in seipsos impie, ut et nunc armantur.

Invidæ Carthaginis] Carthago Romanæ æmula, quandiu stetit, fuit. Vide III. Od. 5. Vell. Paterv. lib. I. et II.

7 Intactus aut Britannus] Neque tunc fusus est Latinus sanguis, ut Britanni, nondum subacti Romano Imperio, vincerentur, atque in triumpho ducerentur ex more ad Capitolium per viam sacram. Vide Sueton. Octav. cap. 25. Dion. lib. XL.

Sed ut, secundum vota Parthorum, sua
Urbs hæc periret dextera. 10
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus,
Nunquam nisi in dispar feris.

*per viam sacram vincti traherentur: sed ut juxta Parthorum optata destrueretur
hæc civitas per vires proprias. Atqui nec lupis hæc consuetudo nec leonibus un-
quam fuit sævire nisi contra dissimile animal. An cæci rabies agit vos, an ris*

—12 *Unquam nisi in* Harl. 1. 2. 3. 4. 6. Bentleii Græv. Petrens. et Regin. omnes Lambini, Cruquii, et Torrentii, ut videtur, Locher. Lamb. Cruq. Torrent. Rutgers. Heins. Steph. Bond. Schrevel. Delph. Baxt. ed. pr. al. *Nunquam nisi in* Florent. Vet. Comb. Venett. 1477. 1478. 1479. 1486. 1490. 1492. 1544. Fabric. 1555. Bentl. Sanad. Towers. Francis. Baxt. ed. sec. Gesu. Zenn. Bipont. Wetzel. Mitsch. Wakef. Comb. et Kidd. in *disparibus feris* Petrens. et Venet. 1490. *Unquam nisi dispari in fera conj.* Nic. Heinsius. *nisi in* *dispar feris* Bentleii Græv. et Regin. Harl. 1. 2. 3. 4. 6. omnes Cruquii et Torrent. al. cum Locher. Vet. Comb. et edd. recent. *nisi dispar in feras* Leid. Bentleii. ‘Posterior Lambini editio, *dispar genus*; at prior et libri manuscripti omnes, *feris non genus* legunt; nec dubium, quin ad oram aliquenjs libri ascriptum *τὸ genus*, pro declaratione vocabuli *dispar*, scribam deceperit. Illud vero pudendum, quod tanquam rem magnam addit Lamb. Gulielmi Pe-lierii codice scriptum fuisse, *Unquam ni in dispares feras*, cui lectioni, si antiqua sit, nulla, inquit, anteponenda. Quasi vero Iambi Bimetri secunda sede Spondæum admittant.’ *Torrent.* *genus* est in cod. Grævii a m. sec. ‘Mi-*rror* equidem tot viros eruditos, et præsertim acutissimum Heinsium, non vi-*disse* veritatem adeo in aperto et nudo positam. Quippe sine dubio scripsit Noster: *Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus; Nunquam, nisi in dispar, feris.* Cur, inquit, o Romani, non adversus Pœnos aut Britannos, sed civis contra civem arma geritis? ne lupis quidem et leonibus hic mos cst, qui nunquam feri et

NOTÆ

init. Cæsaris Comment. lib. v. item
iii. Od. 5. Not. et iv. Od. 14.

Descenderet] Declivis nempe ad for-
rum usque Romanum erat via sacra;
de qua Epod. iv. vs. 7. at a foro
Rom. ad Capitolium postea ascende-
batnr.

9 *Sed ut, secundum vota Parthorum,*
&c.] Hoc scilicet habebant in votis
hostes Romanorum, ut quod Imper-
ium alienis non poterat, propriis
viribus interiret. Epod. xvi. init.
‘Suis et ipsa Roma viribus ruit,
Quam neque finitimi valuerunt per-
dere Marsi,’ &c. de Parthis Romæ
semper infestis, i. Od. 12. et 19.
iii. Od. 5.

11 *Neque hic lupis mos, &c.]* Feræ
non sæviant in sui similes; quare

ergo homo est homini lupus? ut ha-
bet adagium. Plin. Proem. lib. vii.

‘Cetera animantia in suo genere
probe degunt. Congregari videamus
et stare contra dissimilia. Leonum
feritas inter se non dimicat. Ser-
pentum morsus non petit serpentes.
Nec maris quidem bell næ nisi in di-
versa genera sæviant. At hercule
homini plurima ex homine sunt mala.’
Senec. Epist. civ. ‘Ab homine homi-
ni quotidianum periculum. Adver-
sus hoc te expedi,’ &c. Et de Cle-
ment. i. 16. ‘Apud homines tantum
nec a necessariis quidem rabies tem-
perat sibi.’ Sanctus Augustinus de
Civ. Dei lib. xv. ‘Neque enim nn-
quam inter se leones, aut inter se
dracones, qualia inter se homines

- Furorne cæcus, an rapit vis acrior ?
 An culpa? responsum date.
 Tacent; et ora pallor albus inficit ; 15
 Mentesque percusæ stupent.
 Sic est ; acerba fata Romanos agunt,
 Scelusque fraternæ necis ;
 Ut immerentis fluxit in terram Remi
 Sacer nepotibus cruor. 20

superior, an crimen aliquod? Respondete. Silent: atque pallidus color vultum tingit; animique attoniti obstupescunt. Ita est. Romanos exagitat sors inimica, et crimen cædis fraternæ; ex quo effusus est humili sanguis Remi innocentis postoris luendus.

---

sævi sunt, nisi in animal dispar.' Bentl.—13 *Furorne cæcos duo codd. Torrentii, quod illi non displicet, item Reg. Soc. Bentleii, et Schol. Porphyri. in ed. Venet. 1490. et sic Bentl. Sanad. Towers, Francis, Wakef. et Kidd.—15 ' Magis arrisit Bentleio innitior ordo quarundam membranarum: et albus ora pallor inficit; nobis utcumque probatur communis. Verum nil tanti. Hujusmodi varietates plerumque debentur lapsæ exscribentium memoriaræ.' Baxt. Ita Harl. 4. Regin. Reg. Soc. Locher. et Acron, et receperunt Sanad. Towers, Francis, et Kidd.—16 Brod, et Harl. 2. percussæ. Harl. 4. parent pro stupent.—17 ' Duo, quos vidi codd. acerba facta habebant, quod non improbare possum, ut Romani, et sua et Romuli auctoris sui culpa, ad arma venerint. Tale illnd: 'Delicta majorum,' &c. Nec sane 'scelestos' vocare debuit, quorum nulla sit culpa.'* Torrent.

NOTÆ

bella gesserunt.' Juvenal. Sat. xv. 159. 'Sed jam serpentum major concordia: parcit Cognatis maculis similis fera. Quando leoni Fortior eripuit vitam leo? quo nemore unquam Expiravit aper majoris dentibus apri? Indica tigris agit rabida cum tigride pacem Perpetuam: sævis inter se convenit ursis. Ast homini ferrum letale incude nefanda Produxisse parvum est.'

12 *In dispar feris*] Al. *in dispar genus.*

13 *Furorne cæcus, &c.] Quid vos rapit ad bellum tam tetrnum? An furor? an fatalis quedam necessitas? an culpa, propter quam Dii infensi vestris vos manibus plectant?* Cicero pro M. Marcello: ' Omnes qui ad arma illa fato sumus nescio quo Rei-

publicæ misero funestoque compulsi, etsi aliqua culpa tenemur erroris humani, a scelere certe liberati sumus.'

15 *Tacent; et ora pallor, &c.] 'Silentium' et 'pallor' arguunt sceleris conscientiam; 'stupor' vero notat immissam a Diis offensis poenam.*

17 *Sic est, &c.] Ira sane Deorum fit ut Romani in Romanos iucurrant sævantque. Nimirum luimus crimen Romuli, qui Remum fratrem occidit. III. Od. 6. 1. ' Delicta majorum immeritus lues, Romane,' &c.*

19 *Remi Sacer cruor]* Jus naturale violarat Romulus, dominandi causa, fratrem innoxium et immerentem trucidans. Hinc illius Romanorum parentis et conditoris scelus in nepotes aspersum identidem immissis malis

NOTÆ

vindicatur. De nefanda illa Remi cæde varie scribunt, Flor. i. 1. ‘Ad tutelam novæ urbis sufficere vallum videbatur; cuius dum irridet angustias Remus, idque increpat saltu, dubium an jussu fratris, occisus est. Prima certe victima fuit, munitio nemque urbis novæ suo sanguine consecravit.’ Liv. i. 6. Romulus ac Remus certatim nomen et auspicia daturi novæ urbi anguria captant: intervenit ‘avitum malum, regni cu pido, atque inde fædum certamen coortum a satis miti principio. Quoniam gemini essent, nec ætatis vere cundia discriminem facere posset, ut Dii, quorum tutelæ ea loca essent, anguriis legerant qui nomen novæ urbi daret, qui conditam imperio re-

geret, Palatinum Romulus, Remus Aventinum ad inaugurandum templa capiunt. Priori Remo augurium venisse fertur sex vultures: jamque, nuntiato augurio, cum duplex numerus Romulo se ostendisset, utrumque Regem sua multitudo consalutaverat: tempore illi præcepto, at hi numero avium regnum trahebant. Inde, cum altercatione congressi, certamine irarum ad cædem vertuntur. Ibi in turba ictus Remus cecidit. Vulgatio fama est, Iudibrio fratris Remum novos transiluisse muros: inde ab irato Romulo interfectum,....ita solus potitus imperio Romulus,’ &c. Vide et Aurel. Victorem Plutarch. in Romulo Oros. lib. ii. S. August. de Civ. Dei, iii. 6. Ovid. Fast. iv.

ODE VIII.

IN ANUM LIBIDINOSAM.

In vetulam quandam beatam, amorem sine viribus affectantem, amarulenta invectio.

ROGARE longo putidam te sæculo,
Vires quid enervet meas!
Cum sit tibi dens ater, et rugis vetus
Frontem senectus exaret;
Hietque turpis inter aridas nates
Podex, velut crudæ bovis. 5

Te dinturno ævo fætentem decetne quærere quid exhauriat vires meas? Siquidem nigri sunt tibi dentes, et frons sulcula rugis senii. * * *

Deest Editioni Sanad. Epigraphe in uno cod. Torrentii est, *In anum libidinosam, prostitutam, putidam, Gratidiam; quem aspernatur, cuius vitia corporis detestatur.*—1 Codex Bersmanni, *putridam.*—2 Quatuor codd. Torrent. om-

NOTÆ

Metrum simile Epod. i.

1 *Rogare, &c.] Ellipsis et Aposio-*

pesis indignationi serviens. Putidam te non pudet, &c.

Sed incitat me pectus, et mammæ putres,
 Equina quales ubera ;
 Venterque mollis, et femur tumentibus
 Exile suris additum. 10
 Esto beata ; funus atque imagines
 Ducant Triumphales tuum ;
 Nec sit marita, quæ rotundioribus
 Onusta baccis ambulet.
Quid ? quod libelli Stoici inter Sericos 15
Jacere pulvillo amant ?

* * * *Sis opulenta ; et imagines triumphales decorent exequias tuas : nulla sit matrona, quæ incedat ornata rotundioribus margaritis : tu tamen mihi sordescis. Atqui volumina Stoicorum apud te solent reponi in sericis pulvinaribus. Neque hoc te amabilem mihi præstat.* * * *

nes Cruquii, ut videtur, unus Bersmanni, et Cruq. *quod enervet.*—8 ^c Absurde hic Harduinus *quales a metri necessitate deducit.*’ Gesn. ‘*quales pro qualia, more Graeco.*’ Vet. Schol.—14 Optima quæque exemplaria bacis, non baccis;

NOTÆ

‘ 11 *Funus atque imagines, &c.]* In funere nobilium præferebantur imagines majorum qui triumphalem honorem adepti fuerant. Cic. de Orat. II. et pro Milone. Plin. xxxv. 2. Lips. Elect. I. 29.

13 *Rotundioribus]* Rotunditas uniones commendat. Plin. ix. 35. ‘ Margaritarum dos omnis in candore, magnitudine, orbe, labore, pondere.’ Erant tamen etiam oblongæ in pretio margaritæ, dicebanturque elenchi, et auribus appendebantur. Juvenal. Sat. VI. 458. ‘ Auribus extensis magnos commisit elenchos.’ Sat. II. 61. ‘ cylindros’ vocat. ‘ Tu nube, atque tace. Donant arcana cylindros.’

14 *Onusta]* Plin. mox cit. ‘ Uniones digitis suspendere, et binos aeternos auribus, foeminarum gloria est.’ Petron. ‘ tribaccam margaritam’ appellat. Seneca de Benef. VII. 9. ‘ Video uniones non singulos singulis auribus comparatos. Jam enim exer-

citatae mulieres oneri ferendo sunt. Jnguntur inter se ; et insuper alii bini superimponuntur. Nec satis muliebris insania viros subjicerat, nisi bina ac terna patrimonia auribus singulis peperdissent.’

Baccis] Bacca proprie sunt fructus lauri, oleæ, &c. ob similitudinem vero pro unionibus ponuntur. Pers. II. 66. ambitio et molles, inquit, docuit baccam conchæ rasisse.

15 *Quid ? quod libelli Stoici, &c.]* At dices te esse imbutam literis et Philosophia Stoicorum. Scilicet hoc lenocinio, hac illecebra captas me studiosum : verum nihil proficiis, inquit Horatius. De Stoicorum placitis agam ad I. Sat. 3.

Inter pulvilos] Super pulvinos scilicet lectuli tricliniaris, accubitorii, luenbratorii ; in quo veteres lectioni et scriptioνi vacabant. Pers. Sat. I. 53. ‘ quicquid denique lectis Scribitur in citreis.’

Cetera hujus Odes absit ut expla-

Illiterati num minus nervi rigent?
 Minusve languet fascinum?
 Quod ut superbo provoces ab inguine,
 Ore allaborandum est tibi.

20

ita etiam edd. Lamb. Crnq. Torrent. et al. vett.—17. 18 *Illiterati num magis nervi rigent, Minusve languet fascinum?* Nic. Heinsius ad Ovid. Amor. III. 7. 67. ‘Infeliciter hunc locum tentavit Nic. Heinsius, hic in libri sui margine, et ad Ovidii Amor. I. l. et infelicius multo Dacierius. Accedo ad Guyeti sententiam, qui notis ad Terentii Andriam IV. 1. sic corrigebat: *Illiteratis num minus n. r. Magisve,* &c. Bentl. Dacerius de suo ingenio edidit: *Illiteratae num n. r. Minusve,* &c.

NOTÆ

nare aggrediar, neque alia multis locis similia. Quintiliano morem geram libens 1. 8. sic scribenti: ‘Horatium in quibusdam nolim interpreta-

ri.’ Pudor nempe vetat. Quin et Scaliger Hypercrit. ita censet: ‘Epod. VIII. et XII. nebulonis nequam esse oportuit, non Horatii.’

ODE IX.

AD MÆCENATEM.

Allata Actiacæ victoriæ fama, Poëta se publicæ lætitiae moram impatienter ferre ostendit. Interim insanum Antonii amorem Iambis suis tangit, Ægyptiamque militiam deridet.

QUANDO repostum Cæcubum ad festas dapes,
 Victore latus Cæsare,

Ecquando vinum Cæcubum ad solennes epulas reservatum, latus ego ob victoriam

Ode decima quarta Libri secundi in Ed. Sanad.—1 ‘Lege ex conjectura elegantissimi Nic. Heinsii: *Quando O repostum Cæcubum ad festas dapes.* Illud *O* facile a præcedente absorberi poterat, et a libratiis omitti: restitutum vero mirificam vim et vchementiam sententiae impertit.’ Bentl. Bent-

NOTÆ

Metrum simile Epod. I.

1 *Quando repostum, &c.]* Vel ex ista Ode liquet, nec libros nec Odas Horatii eo dispositas ordine quo factæ sunt: signidem hic lætitia expromitur de futura mox victoria Actiaca, quæ jam consummata celebratur in I. Od. 37. Hic, inquam, Poëta, scribens ad Mæcenatem inter bellicos tumultus ad Actium adhuc versan-

tem, gaudium suum exprimit ex primo nuntio fugæ Antonii et Cleopatræ.

Cæcubum] Vinum optimum, de quo plura I. Od. 20. 9.

Ad festas dapes] In sacris et festis, in honorem Deorum instruebantur epulæ opiparæ, et ponebantur vina melioris notæ.

2 *Victore Cæsare]* Xiphilinus in Au-

Tecum sub alta (sic Jovi gratum) domo,
 Beate Mæcenas, bibam,
 Sonante mixtum tibiis carmen lyra,
 Hac Dorium, illis Barbarum ?

5

*Augusti, potabo tecum, o felix Mæcenas, in ædibus magnificis, canente cum fistulis
 citharu, hac Dorium modum, illis Phrygium? Sane ita placet Jovi. Haud ita*

leum sequitur Kidd.—3 *Jovi datum* var. lect. sive conjectura ap. Kidd.—5 ‘Sunt qui *mixtis* legant, quod equidem in nullo fide digno codice inveni. Receptam lectionem firmat locus hinc germanus lib. iv. Od. 15. 30. ‘*Lydis remisto carmine tibiis.*’ Torrent. ‘Duo codices notæ optimæ apud Lambinum habent: *Sonante mixtis tibiis carmen lyra:* quod ut ei non displicet, ita mihi quidem præ vulgata placet. Vide nos ad iv. Od. 1. 22. Si quis tamen *mixtum* hic maluerit, non admodum pugnabo.’ Bentl. *mixtis* receperunt

NOTÆ

gusto: ‘Cæsar superior fuit eo prælio navalii, ad quartum Nonas Septembris confecto: quem diem propterea notavi, quod eo penes unum Cæsarem summa rerum fuit, ut ex eo anni principatus ejus numerentur. Cæsar urbem ædificavit eo loci, in quo sibi victoriam pepererat, eamque Nicopolim appellavit,’ &c. Ibidem quoque ludos Quinquennales instituit, et Apollini templum dedicavit, ut tam insignis in Epiro Victoriae dignum Augusto monumentum permaneret. Vide Epod. 1. init. et totam Oden 37. lib. 1. ibique Not.

3 *Sub alta domo]* Altis columnis ex marmore adornata. 111. Od. 29. ‘Molem propinquam nubibus arduis.’

Sic Jovi gratum] Jovi Diisque fore gratum ait gaudium ob victorem Augustum, quippe eni ex voluntate Numinum orbis Imperium destinatum erat: quod quidem asseruit 1. Od. 2. et alibi.

6 *Hac Dorium, illis Barbarum]* Lyra sonante Dorinm carmen seu modum; tibiis vero canentibus barbarum sive Phrygium. Tres erant vulgares modi: Ionius sive Lydius, in ‘Ut;’ Dorius, in ‘Re;’ Phrygian, in ‘Mi;’ de quibus fuse Glareanus iu hunc locum. Primus acentus rebus

latis serviebat; secundus gravis et sedatus, rebus seriis; tertius medius, rebus sacris. Vide Athen. xiv. 5. Item Cœl. Rhodig. ix. 3. ubi ex Cassiodoro sic scribit: ‘Dorius prudenter largitor est, et castitatis effector: Phrygianus pugnas excitat, votum furoris inflammat: Æolius animi tempestates tranquillat, somnumque jani placatis attribuit. Lydius intellectum obtusis acutit, et terreno desiderio gravatis cœlestium appetentiam inducit, bonorum operator eximus.’ Hinc appareat cur pueros Doricam in primis harmoniam edocendos moneat Aristoteles Polit. viii.

Barbarum] Asiatici omnes a Græcis vocabantur barbari: hinc barbarum dicitur quicquid est a Phrygia Asiae regione. 11. Od. 4. 9. ‘Barbaræ postquam ecclidere turmæ.’ ‘Barbaricum aurum’ Æneid. II. 504. et ‘barbara tegmina crurum,’ Æneid. XI. 777. quæ Phrygia erant acu picta et elaborata. Athen. cit. xiv. 5. ‘Tres sunt harmoniarum differentiarum, quot et Græciae nationes; Æolica nempe, Dorica, Ionica. ‘Phrygiam antem ac Lydiam Græci didicerunt a Lydis ac Phrygibus, qui cum Pelope venerunt in Peloponnesum.’

Ut nuper, actus cum freto Neptunius
 Dux fugit, ustis navibus,
 Minatus urbi vincla, quæ detraxerat
 Servis amicus perfidis. 10
 Romanus, eheu ! (posteri negabitis)
 Emancipatus fœminæ,

*pridem sic fecimus, quando Neptunius Imperator freto Siculo pulsus fugam arri-
 puit, post incensas naves; minatus civibus injicere catenas, quas liberaliter detra-
 erat servis infidelibus. Romanus, (eheu ! nepotes haud credetis,) mulieris factus man-*

*****

Wakef. et Kidd. *mistum* edd. vett. ap. Zeun.—12 *Et mancipatus var. lect. ap.*

NOTÆ

7 *Ut nuper]* Sicut liberaliter quidem bibimus nuper, seu ante annos quinque, cum Sextus Pompeius navalium prælio debellatus ab Augusto est, ad fretum Siculum; indeque pulsus fugit.

Neptunius Dux] ‘Sextus Pompeius ruptis ergastulis mare obsedit: interceptis commeatisbus Italiam vexavit; et cum mari feliciter uteretur, Neptuni se filium confessus est.’ Aurel. Victor. de Viris Illustrib. cap. vii. Alii scribunt, quod ejus pater magnus Pompeius exactis piratis et hostibus mari dominatus esset, hinc se Neptuni filium dixisse, et cœrulea veste indutum juveniliter superbieno depugnasse. Appian. Bell. Civ. v. Dio lib. xlviii.

8 *Fugit]* Aurel. Victor. cit. ‘Sextus ab Augusto per Agrippam navalium prælio victus in Asiam fugit, ubi ab Antonianis militibus occisus est.’ Florus iv. 8. ‘Sext. Pompeius perditis rebus profugit; Asiamque velis petit, venturus ibi in hostium manus et catenas... Non alia post Xerxem miserabilior fuga. Quippe modo trecentarum quinquaginta navium dominus, cum sex septemve fugiebat, extinto Prætoriæ navis lumine, anulis in mare abjectis, pavens ac respiciens, et tamen non timens ne per-

iret.’

Ustis navibus] M. Agrippæ opera scilicet, a quo fugatas Sexti Pompeii naves scribit Suetonius Octav. cap. 16. Liv. Epit. lib. cxxix. ‘Adversus Sext. Pompeium,’ inquit, ‘vario even- tu navalibus certaminibus pugnatum est: ita ut ex duabus Cæsaribus classibus, altera, cui Agrippa præerat, vin- ceret; altera, quam Cæsar duxerat, deleta... Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit.’ (Hæc prior fuga; postrema illa, de qua paulo ante dixi ex Floro.) ‘M. Agrippa navalii corona a Cæsare donatus est: qui honos ante eum nemini habitus erat.’

9 *Minatus urbi vincla, quæ detraxerat, &c.]* Servos ad arma Pompeius ille Sextus magno quidem numero vocarat. Testis Dio, et Flor. cit. ‘Cum ergastula armasset, Siciliam Sardiniamque habebat. Jam et classe medium mare insederat. O quam diversus a patre! Ille Cilicas extinxerat: hic secum piratas navales agitabat.’ Vide et Not. ad Epod. iv. in fine.

10 *Servis amicus perfidis]* Fugitivis nempe et erga dominos perfidis liber- tatem et arma dabat, benigne excipiens et amice, in quos animadver- graviter oportebat.

11 *Romanus]* Antonius ejusque as-

Fert vallum et arma miles, et spadonibus

Servire rugosis potest:

Interque signa turpe militaria

15

Sol aspicit conopium.

Ad hoc frementes verterunt bis mille equos

Galli canentes Cæsarem;

cipium, miles portat palum atque arma, nec erubescit servire eunuchis rugosis. Interque vexilla bellica (proh fædam rem!) Sol videt conopium. Adversus istum Galli indignantes, Augustum inclamando, converterunt duo millia equorum: et

*****

Kidd.—16 Codd. et edd. vett. *conopeum*; sed Bentl. emend. *conopium*; Græci enim utrumque habent: κωνωπεῖον et κωνώπιον. Ergo cum producta est penultiima syllaba, scribendum *conopeum*; ut ap. Juvenal. vi. 80. cum correpta est, *conopium*; ut hic, et apud Propert. iii. 11. 45. Atque hoc placuit etiam Nic. Heinso. —17 Adhuc Leid. a m. pr. et Bodl. Bentleii, Venett. 1477. 1478. 1479. Mediol. 1486. et 1502. et Servius ad Virg. vi. 613. *Ad hunc* Harl. 1. 2. 3. 4. 6. Græv. et Regin. cum sex aliis ap. Bentl. Locher. Vet. Comb. *At huc* Cruquii aliquot, cum duobus Pulmanni, et Zulich. et Vigorn. ap. Bentl. *At hunc* in quibusdam aliis. *Ad hoc* emend. Bentl. et receperunt Sanad. Towers, Francis, Gesn. Zeun. Wetzel. Wakef. Misch. Kidd. ceteri. *Ad hæc* etiam conj. Bentl. ‘Est omnino legendum cum Bentleio, *Ad hoc*, scil. *conopium*: ad hoc turpe spectaculum: ‘dignati hoc Galli,’ dicit Vet. Schol. id est, *Ad hoc frementes*. Dicitur vero hoc, ut dicitur: ‘prosilire ad nomen,’ ‘stupere ad ratem.’ vid. Burn. ad Val. Flac. iii. 264. et Munker. ad Hygio.

NOTÆ

seclæ Romanorum permulti.

12 *Fæminæ*] Cleopatræ, de qua 1. Od. 37.

13 *Fert vallum, &c.*] Virgil. Georg. ii. 25. ‘Quadrifidasque sudes et acuto robore vallos.’ ubi Servins monet, bis idem dictum: nam et valli et sudes idem sunt: Gall. *des pieux*. Vegetinus iii. 8. ita rem explicat: ‘Super aggerem valli, hoc est, sudes vel tribuli lignei digeruntur;’ nimisrum ad munienda castra. Porro Romanus quisque miles debebat ferre secum duodecim sudes, arma, viaticum, ollam, veru, securium, ligonem, falceem, &c.

Spadonibus Servire] Cleopatram illi comitabantur, adeoque imperabant Romanis militantibus sub ejus vel Antonii signis: quod eis turpe et indignum. Vide 1. Od. 37. 9. Spado a σπάν, *evellere*, dictus. *Rugosis*]

Quia plurimæ illis rugæ, ob virilitatis adeoque caloris amissionem.

16 *Conopium*] Licenter corripitur penultima hujus vocis ex se longa: κωνωπεῖον, tentorii genus quo utebantur Ægyptiacæ mulieres ad arcenos culices, qui κώνωπες nuncupantur a Græcis. Hi sunt enim illic frequentes ob maris viciniam. Horatius indignitatem auget ex eo quod muliebre tabernaculum erat pro Prætorio seu Imperatorio tentorio.

17 *Ad hoc [hunc] frementes, &c.*] Adversus Antonium arma verterunt Galli, qui in ejus exercitu merebant, scilicet indignati quod servire juberentur fœminæ, et effœminatis, ‘spadonibus rugosis.’

Verterunt bis mille equos] Scaliger suo more, ‘Illa,’ inquit, ‘ferre nequeo: nam et insuavia sunt, nec conveniunt pugnæ navalí.’ Immo Gal-

Hostiliumque navium portu latent
 Puppes sinistrorum citæ.
 Io Triumphe, tu moraris aureos
 Currus, et intactas boves;

20

naves hostium ad sinistram dispositæ in portu delitescunt. Io triumphhe, tu retardas

p. 109.' *Klotz.* Bersmannus conj. verterint.—19 Codd. duo Bersmanni: *in portu.*—20 Duo codd. Cruquii et ed. Gryph. *sinistrorum sitæ;* 'quod non probo, etsi Dacerius dicat *sinestrum citæ non esse Latinum.*' Baxt. 'Hic locus negotium facessit interpretibus: quid *sinistrorum* commode significare possit hand facile est expedire: forsitan igitur hic legendum pro *sinistrorum*, *sine introrum.* Hostium naves, que post pugniam aufererunt, se in portum Alexandriæ receperint, et in sinum interiorem deductæ, non amplius in mare prodituriæ, delitescunt.' Waddel.—22 Nic. Heinsius in margine exemplaris sni ait: 'forte *intactos*;' sed vetat hoc vetustus Grammaticus Valerius Probus p. 1462. 'Hic et hæc bos, hujus bovis: Horatius: *Intactus bores.*' Porro

NOTÆ

lorum fremitum et morum asperitatem belle exprimunt. Deinde an Hypercriticus nesciebat, præter navales copias, ad littus affuisse terrestres peditum equitumque? Itaque ab exercitu illo terrestri Antonii ad Cæsarianum transiisse illa duo millia equitum Gallorum, qui victoriam Cæsaris promoverunt: ut testatur Servius ad Æneid. vi. et Plutarchus in Antonio: 'Terrestribus copiis ab Antonio Canidins præerat; a Cæsare Taurum: qui utrumque instructa acie in littore quiescebant, eventum navalis pugnæ expectantes.'

18 *Canentes Cæsarem*] Nos vernacula diceremus: *crians, Vire Cesar.*

19 *Hostiliumque navium portu latent Puppes*] Continuo excandescens Julius Scaliger, 'si latent puppes, proræ non latent,' inquit. Egregie admittunt: nam paratis ad fugam navibus latebant puppes duntaxat, apparebant autem proræ mari obversæ. Ergo male redarguitur iste locns. Horatius notat sexaginta naves Cleopatrae post classem Antonii collocatas, sublatis velis expeditas ad fugam primo quoque tempore capessendam, et

vela facienda in Ægyptum. Plutarch. mox citand.

Sinistrorum citæ [sitæ] Valeant qui legunt *citæ.* Hostiles naves e portu Actiaco prodeentes ad sinistram habebant Peloponnesum, quo fugerunt, et inde Alexandria. Plutarch. in Antonio: 'Naves sexaginta Cleopatrae, quæ post magnas naves erant sitæ, velis sublatis per medios pugnantes fugam arripiant, suosque perturbant. Cæsariani non sine admiratione spectant fugientes naves in Peloponnesum conversas: nec qua de causa id fieret intelligebant.' Additique Antonium non viri aut ducis consiliis usum, sed amantis; tractum scilicet a muliere, et posthabitus omnibus Cleopatram insecurum.

21 *Io] Vox lætitiae index, qua triumphanti duci milites acclamabant.*

Triumphe] Triumphantum alloquinatur et compellat veluti Denm. Sic iv. Od. 2. 'Tuque dum procedis iο tuiumphus.'

Aureos Currus] Triumphales Angustato debitos. Horum formam describit Zonaras his verbis: Τὸ δὲ δῆ ἄρμα οὗτε ἀγωνιστηρίᾳ, οὗτε πολεμιστηρίῳ ἦν

Io triumphe, nec Jugurthino parem
 Bello reportasti ducem,
 Neque Africano, cui super Carthaginem   25
 Virtus sepulcrum condidit.
 Terra marique victus hostis, Punico
 Lugubre mutayit sagum;

auratos currus et juvencas integras. Io triumphe, non revexisti Imperatorem similem seu in bello Jugurthino, seu in Africano cum cui sua virtus tumulum erexit super Carthaginem. Hostis superatus in terra et mari sagulum purpureum mutavit

etiam omnes codd. et edd. antiq. habent *intactas*.—25 *Nec Harl. 4. 6. Africanan* Harl. 1. 3. 4. 6. plus decem optimæ notæ ap. Torrent. Gott. alii ap. Pulmanum, et Bersu. Venett. Locher. Vet. Comb. et edd. plures sacerduli xv. et sic legit Bradius, teste Glareano. Hinc Bentl. emend. *Neque Africanum, quo super, &c. sed in textum recepit: Neque Africanum, cui super, &c. eumque*

NOTÆ

ἐμφερέστ ἀλλ' εἰς πύργου περιφεροῦς τρόπον ἐξείργαστο. Currus autem (triumphalis scilicet) neque Circensi neque bellico similis; sed in turris rotundæ modum factus erut.

22 *Intactus bores*] Triumphantium quisque immolabat juvencas *intactas*, id est, vel tauro vel jugo nondum subditas. Virgil. Georg. iv. 540. ‘*Delige et intacta totidem cervice juvencas.*’

23 *Nec Jugurthino parem*] Non parem sed longe Angusto inferiorem Marium Jugurthæ victorem. Vide 11. Od. 1. 28. ibique Not. ad vocem ‘Jugurthæ.’

25 *Neque Africano*] Nec Cæsari parem Scipionem, quanquam diruit hic Carthaginem Imperii ænulum; ita ut ejus urbis ruine sint illustre veluti mausoleum P. Cornel. Scipioni, ob ejus virtutes plane singulares quæ in Africano bello et triumpho elinxerunt.

26 *Sepulcrum*] Vetus Interpres hic siccus annotat: ‘Tangit historiam, in qua scriptum est, ex Oraculo, ad compescendos Afros debere sepulcrum Scipioni Africano ita constitui,

nt Africanam intueretur. Hoc autem Deorum monitu positum est inter Ostium et portum.’ At contra Plutarchus scribit sepulcrum Scipionis Linterni extare. Mancinello teste, apud Caietam in marmoreo sepulcro æneaque urna hæc leguntur: ‘*De victo Hannibale, et capta Carthagine, et aucto Imperio, hos cineres marmore tectus habes: Cui non Europa, non obstitit Africa quondam. Respice res hominum, quam brevis urna premit.*’

27 *Terra marique victus hostis*] Antonius; post eujus fungam in Ægyptum, terrestris ejus exercitus duce Canidio ad Augusti partes transiit.

Punico Lugubre mutavit sagum] In signum mortoris, exuit sagum punicei, coccinei, purpurei, rubei coloris; induitque aliud pullum, atrum, lugubre. ‘*Phœnicieus*’ seu punicens color ‘*exuberantiam splendoremque significat ruboris*,’ inquit Gellius 11. 26. Sagum vestis erat in bello usitata, brevior; subnexa per fibulam circa dextrum humerum. Alii volunt sagum habuisse manicas instar tunice. Gall. *hoqueton*. Erat porro co-

Aut ille centum nobilem Cretam urbibus,
 Ventis iturus non suis ; 30
 Exercitatas aut petit Syrtes Noto ;
 Aut fertur incerto mari.
 Capaciores affer huc, puer, scyphos,
 Et Chia vina, aut Lesbia ;
 Vel, quod fluentem nauseam coērceat,
 Metire nobis Cæcubum. 35
 Curam metumque Cæsaris rerum juvat
 Dulci Lyæo solvere.

tugubri. Nunc ille vel in Cretam centenis urbibus claram fugit adversis ventis ; vel ad Syrtes Austro vexatas : vel errat anceps per maria. Famule, huc affer cyathos majores, et vina Chia, vel Lesbia : quin potius infunde nobis Cæcubum, quod reprimat nauseam fluitantem. Certe decet abstergere solicitudinem ac formidinem pro rebus Augusti, bibendo suave vinum.

---

secuti Sanad. Towers, Francis, Wetzel. Wakef. et Kidd.—34 In vetustis codicibus Torrentii, et Galeano nostro non postremæ notæ, alia lectio est ; quæ si distinctione adjuvetur, vulgatae facile palmam præripet : *Aut Chia vina.* Quis non videt illud elegantius esse ? Quin, etiam si *Et Chia vina cum maiore codicum parte legeris, distinctio tamen post scyphos ponenda erit ; ut sane habet princeps editio Veneta.* Bentl.—37 ‘*Hoc rerum valde languet.* Præterea non de rebus Cæsaris sollicitus quisquam ut esset opus erat, victo fugatoque Antonio : de Cæsare ipso solliciti esse poterant, ut is salvus in Italiā rediret. Ego lego *tccum* : et intelligo Mæcenatem.’ Klotz.

NOTÆ

loris rubei, tum quod is Marti convenit, tum ut crux e vulneribus manans ob similem colorem minus apareret minusque terreret.

29 *Aut ille, &c.]* Quo tenderet Antonii classis, ignorabatur : sciebatur tamen versus Peloponnesum navigasse; ut ante dixi ex Plutarcho. Postea vero cognitum est Cretæ oram legisse ; ut in Ægyptum pergeret.

Cretam] De ea insula III. Od. 27. 36.

30 *Ventis non suis]* Sibi non propitiis.

31 *Noto]* Vento meridionali.

Syrtes] In Libyco mari sunt eæ, vulgo, *Seiches de Barbarie, a σύρω, traho*; quod in eas maris partes arenæ

cunulos, limum, et saxa aggerant et trahant fluctus. Vide II. Od. 6. 3.

32 *Fertur incerto mari]* Quo fugiat incertus, rebus desperatis.

33 *Capaciores affer, &c.]* In festis, et in magna lætitia, Græco more, majoribus poculis et largiter bibebatur.

34 *Chia vina, aut Lesbia]* Transmarina vina, ideoque pretiosa : e. Chio et Lesbo insulis maris Ægei. Plin. XIV. 7. et 14. De Chii vini bonitate III. Od. 19. 5. De Lesbio, 1. Od. 17. 24.

36 *Cæcubum]* Vinum generosum e Cæcubo Latii monte : de illo 1. Od. 20. habet virtutem coērcendi nau-seam, inquiunt ; quod ansterum sit et pungens, adeoque fluxum sistat aut

NOTÆ

restringat phlegmatis. Porro ejusmodi vinum petit Horatius, ut possit afflatim bibere absque nausea et vomitu.

37 *Curam metumque Cæsaris]* Magno se fuisse in metu pro Cæsare indicat; et quidem Romæ tunc fuisse trepidationem non parvam refert

Dio: at hoste in fugam verso, jam latus, vino se discussurum ait quicquid pavoris et curæ animos dinisset.

38 *Lyæo]* Ita dicitur Bacchus, ac proinde vinum, a λύειν, solvere, ut jani notavi i. Od. 7.

ODE X.

IN MÆVÍUM POETAM.

Poëtae Mævio, homini duro et maledico, sæculique sui ingeniis infesto, in Græciam navigaturo naufragium optat.

MALA soluta navis exit alite,
Ferens olentem Mævium.
Ut horridis utrumque verberes latus,
Auster, memento fluctibus;

Navis abit soluta portu infelici auspicio, vehens fætentem Mævium. Auster fac ut tetris fluctibus rexes utrumque latus navis. Eurus ater mari perturbato dis-

-----
Ode septima Libri quarti in Ed. Sanad. Vetus Epigraphe ap. Torrent. sic habet, *Invisum sibi Mævium devovet*.—1 Apud Marium Victorium p. 2525. masculino genere effertur, *Malo soluta navis exit alite*. Sed, præterquam quod omnes codd. et uteque Scholiastes in altera lectione conspirant, ita citatur et Servio ad Virg. Ecl. III. 90. Diomed. p. 482. et Lactant. ad Stat. Theb. III.—4 Burmannus ad Val. Flac. I. 639. conj. *memento flatibus*.—

NOTÆ

Metrum idem quod Epod. I.

1 *Mala soluta, &c.]* Amico Virgilio et bono Poëta faustam navigationem est appreccatus i. Od. 3. at Mævio contraria omnia hic.

Mala alite] Sunt qui ‘alitem’ fœminino genere poni velint pro malo semper augurio. Lactant. in Stat. Theb. III.

2 *Olentem Mævium]* Is obsoletarum vocum sectator, bonorumque Poëtarum insectator, duobus istis vitiis duntaxat famosus Poëta, Virgilii atque Horatii temporibus: tam invitus bonis quam invidus. Virgil. Ecl. III.

90. ‘Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Mævi! Atque idem jungat vulpes, et mulgeat hircos.’ Auctor lib. de Caus. Corrupt. Eloq. ita præcipit: ‘Quædam arceantur ut jam obliterata et olentia,’ id est, nimiam vetustatem ac veluti situm redolentia.

4 *Auster, memento, &c.]* Austrum a Meridie flantem et in Ionio mari valde sæuentem primum invocat adversus Mævium navigantem: deinde Eurum ab Oriente: tum Boream seu Aquilonem a Septentrione; ut colluctantes mare subvertant, Mævium.

Niger rudentes Eurus, inverso mari, 5
 Fractosque remos differat;
 Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
 Frangit trementes ilices;
 Nec sidus atra nocte amicum appareat,
 Qua tristis Orion cadit; 10
 Quietiore nec feratur æquore,
 Quam Graia victorum manus,
 Cum Pallas usto vertit iram ab Ilio
 In impiam Ajacis ratem.
 O quantus instat navitis sudor tuis, 15
 Tibique pallor luteus,

pergit funes et remos disruptos. Exsurgat Aquilo tam vehemens, quam cum frangit ilices in excelsis montibus concussas. Nec propitium ullum affulgeat astrum nocte obscura, qua parte Orion occidit. Nec tranquilliore mari naviget quam exercitus Græcorum vitor, quando Minerva ab incensa Troja iram convertit in sceleratum Ajacis navim. O quantus sudor innuat tuis nautis; tibi vero pallor flavus,

7 Unus Bland. Cruquii, *qualis altis montibus*.—8 *Frangat* Venet. et Vet. Comb. *Fregit* citat Plotius Grammaticus p. 1617. ‘Et sane dulciss quid apud Poëtas præ se ferunt Præterita quam Præsentia: ut iv. Od. 1. 12. Virg. Æn. ii. 223. Neutrū tamē hic admiror, quia jam versu proximo habuit: ‘*Fractosque remos differat.*’ Evidēt *Vertit*, vel *Sternit*, vel simile quid, dixissem potius, quam bis continentē idem verbum inueniassem.’ Bentl. ‘Divinationem propriam in textu importavi, *Plangit trementes*. Statim præcesserat vox *Fractos*; et quorsum sodes ‘tremere,’ si ‘frangantur?’ Haud secus Lucr. vi. 114. et Sil. Ital. i. 587. non vulgari elegantiā; ubi quidam codd. etiam habent ‘frangunt.’ Wakef. Klotz. conj. *Frangit gementes*. Vide Drackenb. Sil. Ital. vii. 49. Burm. ad Ovid. Met. iv. 449. Heins. ad Ovid. Met. xiv. 739. et Bentl. iii. 27. *Frangit frementes* Cuning.—13 *Cum Pallas usta idem Cuning.*—17 Liber vetustissimus Torrentii, non

NOTÆ

que fluctibus obrnnt. Virgil. Æneid. i. 89. ‘Una Eurusque Notusque rnuunt, creberque procellis Africus.’

10 *Orion*] De hujus sideri occasu tempestuoso et navigantibus tristi, i. Od. 28. 21. ii. Od. 13. in fine, iii. Od. 4. sub finem, &c.

12 *Graia victorum manus*] Ad Ca-phareum Eubœæ promontorium dis-jecta tota classis Græcorum tempe-statibus tantum non periret, cum rever-terentur post expugnatam Trojam.

13 *Cum Pallas usto vertit iram ab*

Ilio] Offensa primum illa fuerat ju-dicio Paridis, adeoque Trojanis infesta: deinde Græcis etiam; tum quod Ulysses et Diomedes e suo templo Palladium rapuerint, tum, ut canit Virgilinus Æn. i. 45. ‘Unius ob noxam et furias Ajacis Oilei.’

14 *Impiam Ajacis ratem*] Impius certe Ajax Oileus et sacrilegus, qui Cassandra ad ipsas Palladias aras violarat. Unde navis ejus diffracta; ipse vero mox in saxum enatans ful-mine pariter attritus.

Et illa non virilis ejulatio,
 Preces et aversum ad Jovem ;
 Ioniū udo cum remugiens sinus
 Noto carinam ruperit ! 20
 Opima quod si præda curvo littore
 Porrecta mergos juveris ;
 Libidinosus immolabitur caper,
 Et agna Tempestatibus.

atque ejulatio rivo indigna, et vota ad Jovem surdum; cum murmurans Ionium mare fregerit navim Austro humido! Quod si tu in curvo littore jacens pascas mergos, opimum spolium, a me procellis sacrificabitur lascivus hircus, et nigra oricula.

*****

virilis ejulatio.—18 Idem codex Torrentii, et *adversum Jovem*; edd. vett. etiam *adversum*. Harl. 1. 2. 3. 4. 6. alii codd. cum Florent. 1482. Venet. 1486. Locher. Mediol. 1502. Ald. R. et H. Steph. Bentl. et recentt. *aversum ad Jovem*.—19 Quatuor codd. Bland. ap. Cruq. Harl. 3. quatuor Torrentii, edd. Venett. 1477. 1478. 1479. et Cruq. *sinu*. Alii codd. cum Gott. Harl. 1. 2. 4. 6. Zarot. Florent. 1482. Venet. 1486. Mediol. 1486. 1502. Locher. Ald. R. et H. Steph. Lamb. Torrent. et recentt. *sinus*.—20 *Notus* quatuor Cruq. Venett. et aliæ quædam vett. edd. *Noto* Harl. 1. 2. 3. 4. 6. alii codd. Florent. 1482. et Locher. ‘Retinenda est altera lectio : *sinus Noto*, in qua nihil est quod vel Momus ipse culpet aut fastidiat. Atque eam solam nostri codices universi agnoscunt; nisi quod in Petrensi corrector nescio quis, iratis Musis, hoc inter lineas interserit, *Ionio uodus cum remugiens sinu Notus carinam ruperit*.’ Bentl.—22 *Projecta* Bentl. et Kidd. *juverit* omnes fere codd. Torrentii, omnes Bentleii ad unum, Harl. 1. 2. 3. 4. 6. Zarot. Venett. Vet. Comb. et edd. antiqu. Lambinus in octo suis *juveris* invenit. (‘Sed undecimque hoc habuerit, sine dubio rectum est.’ Bentl.) Ita Barthii codex, Advers. xxxvii. 15. et Commentator Cruq. item H. Steph. Rutgers. Dan. Heins. Bentl. Sanad. Towers, Francis. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd.

NOTÆ

18 *Aversum ad Jovem*] Preces et vota minime audientem, scilicet improbo iratum.

19 *Ioniū*] Ionium mare inter Epirnum ac Peloponnesum ab Ortu, et magnam Græciam Siciliamque ab Occasu porrigitur.

21 *Opima quod si præda*] Quod si tuum cadaver in littore pascat aves marinas, sacra spondeo tempestati bus.

23 *Caper*] Quia Mævius petulans et olens ut caper.

24 *Agna*] Virgil. Æneid. III. ‘ni-

gram hyemi peudem.’ Æneid. v.
 ‘tempestatibus agnam.’

Tempestatibus] His quoque templum erat Romæ dedicatum olim a Scipione. Ovid. Fast. vi. 193. ‘Te quoque, Tempestas, meritam delubra fatemur.’ Cic. de Nat. Deor. III. n. 51. asserit in Deorum numerum referendas esse tempestates, ‘quæ populi Ro. ritibus consecratæ sunt... nostri quidem duces mare ingredientes immolare hostias fluctibus consueverunt.’

ODE XI.

AD PECTIUM.

Apud contubernalem suum Pectium liberrime queritur, se amoris laqueis
perpetuo irretitum Carminibus scribendis noui vacare.

PECTI, nihil me, sicut antea, juvat
Scribere versiculos amore perculsum gravi;

O Pecti, nequaquam placet, ut prius, versus facere, quia amore gravi occupor;

*****

Ode hæc deest Editioni Sanad. ‘Tricolon faciunt hanc Oden et **xiii.** Lambinns, et H. Stephanus, qui se veterum librorum auctoritate fretum, assentientibus etiam quibusdam Lambini exemplaribus, hoc ita ait instituisse, Diatribe prima p. 37. sq. Scenti sunt Torrent. 1608. Rapheleng. 1612. Rutgers. apud Ro. Steph. 1613. Dan. Heins. 1619. Faber, Burm. Maittaire. Talbot. Francis circa **xiii.** non item circa hanc. Et sane commodissima est divisio, et potest pœne videri necessaria, quoties Penthemimeris vel hiatum efficit, ut vs. 14. et 24. vel in syllabam brevem exit, ut vs. 6. et 10. et 26. it. Od. 13. 10. et 14. Sed acriter pugnat pro Dicolo Bentleius, et habet autores Hephaestionem et Terentianum.’ Gesn. Tricolon facit etiam Delph. Vid. Bentl.—1 Codd. variant *Petti*, *Peti*, et *Pecti*; Crug. ex quatuor Blandd. dedit *Petti*.—2 Codd. ap. Bos. Animad. p. 51. Brod. Gott. Laurentinianus et alii duo ap. Torrent. Petrens. et Reg. Soc. ap. Bentl. Harl. 2. 3. Florent. 1482. Venet. 1490. et Locher. *percussum*; et sic ap. Grammaticos veteres Diomed. p. 511. Mar. Victorin. pp. 2549. 2619. 2622. et Attil. Fortunat. pp. 2684. 2699. Ita quoque Bentl. Wakef. et Kidd. Sed *percussum* habent nonnulli codd. ap. Bentl. Harl. 1. 4. 6. Venet. 1477. 1478. 1479. Bond. Delph. Schrevel. Baxt. Francis, Gesn. Zenn. Wetzel. Bipont. et Comb. Si Bedæ credis *percussum* ad corpus, *percussum* ad animum refertur. Vid. Varr. Lect.

NOTÆ

Hanc Oden aliqui faciunt Dicolon Distrophon, enjus primus quisque versus sit Iambicus Hipponacteus Trimeter Acatalectus, ut Epod. **i.** ‘*Ibis Liburnis*,’ &c.

Secundus Sapphicus, constans Penthemimeri Heroica, et Dimetro Iambico; id est, duobus Dactylis, et syllaba, deinde quatuor Iambis, recepto tamen imparibus locis Spondæo.

Aliis placet, esse Tricolon Tristrophon: ut primus quisque versus sit Iambicus Trimeter, ut ante dictum est. Alter quisque Dactylicus Dimeter, ut **iv.** Od. **7.** ‘*Arboribusque comæ*.’ Tertius Iambicus Dimeter, ut Epod. **i.** ‘*Amice propugnacula*.’

1 Pecti, nihil me, &c.] Apud Petitionem sive Pectium contubernalem suum queritur, quod per amorem nunquam sibi liceat interquiescere, modo puellam modo puerum aliquem depereunti.

Nihil juvat Scribere versiculos amore perculsum gravi] Contra Propertius amore se ait incitari ad condendos versus. **ii.** 1. ‘*Quæritis unde mihi toties scribantur amores, Unde meus veniat mollis in ora liber?* Non mihi Calliope, non haec mihi cantat Apollo: Ingenium nobis ipsa puella facit. Seu vidi ad frontem sparsos errare capillós, Invenio causas mille, poëta, novas,’ &c.

Amore, qui me præter omnes expedit
 Mollibus in pueris aut in puellis urere.
 Hic tertius December, ex quo destiti   5
 Inachia furere, sylvis honorem decutit.
 Heu! me, per Urbem (nam pudet tanti mali)
 Fabula quanta fui! conviviorum et pœnitet,
 In quis amantem et languor et silentium
 Arguit, et latere petitus imo spiritus.   10
 Contrane lucrum nil valere candidum
 Pauperis ingenium! querebar applorans tibi;

amore, qui me præ cunctis inceudre cupit erga teneros pueros vel puellas. Hic tertius December spoliat arbores foliis, ex quo desii desperire Inachiam. Heu me, quanta fui fabula per urbem! (Nam pudet me tanti mali:) pœnitet etiam conviviorum, in quibus amans declarat se languore, taciturnitate, et suspiriis e profundo pectore deditis. Tum vero simul ac ardente vino incalearam, et nomen pudore curense secreta mea dimoverat loco suo; ego flens apud te conquerebar, quod sincera

*****

ad Virg. ix. 197.—4 ‘Non placet illud in pueris, in puellis: ubi præpositio geminata otiosa et elumbis videtur. Scripserat, opinor, Auctor: *Mollibus aut pueris, aut in puellis urere.* quod mutarunt Librarii, quia in priore membro desiderari præpositionem credebant; qua tamen eleganter abesse solet, ut ostendui ad illud, 111. Od. 25. 2.’ Bentl. Unus Bland. *Mollibus in pueris et in puellis.*—6 *Inachiam* Laurent. Torrentii; et sic vet. Schol.—7 *Heu mi,* sive *Heu mihi* corrigebat Theodorus Marcilius.—8 ‘In Magdal. deest et; in Lambini quibusdam ponitur ante *conviviorum*. Apud Plotinum Grammaticum veterem p. 2662. sic editum est, *conviviorum pœnitet*. Nos unius literulæ mutatione languentem et jacentem sententiam exrimus in hunc modum: *Fabula quanta fui!* *conviviorum ut pœnitet.* Neque dubites, quin auctor ita scripserit, licet centum librarii vel jurati negaverint.’ Bentl. ‘Liber unus e nostris *conviviorum*, sed repugnat ea quæ sequuntur. Mallem sic legere: *Fabula quanta fui conviviorum?* *heu pœnitet.* Nam et particula mihi hic molesta est; et quo facilius mutetur, eu pro heu saepe scriptum invenias.’ Torrent.—9 ‘Puto fere, scripsisse poëtam: *pallor;* nam languorem jam silentum involvit; nec placet hoc loco. Sic alibi 111. Od. 10. 14. ‘*tinctus viola pallor amantium.*’ cf. Propert. i. 5. 21. Ovid. Art. i. 729. Vide plura in notis Passeratii et Brouckhusii ad illa Propert. 111. 8. 28.’ Klotz.—11 *Contraque* edd. vett. *Contrane* Harl. 1. 2. 3. 4. 6. quatnor codd. Blandd. novem ap. Torrent. (et quidem cum interrogationis signo post *ingenium*) Vet. Schol. alii, quod recepit Cruq. et sic Bentl. Baxt. Gesn. Zeun. Francis. Bipont. Mitsch.

NOTÆ

5 *Tertius December]* Tertius itaque annus est.

8 *Fabula quanta fui]* Quot rumores, quot sermones vagati de me, ob Inachiæ amorem, immo fuorem.

11 *Contrane [Contraque] lucrum, &c.]* Adversus rivalium ditiorum munera opima nihil me posse ac proficere

apud Inachiam avaram meretricem. Quidam legunt: *Contrane lucrum nil valere candidum Pauperis ingenium?*

Candidum Pauperis ingenium] Candidos mores, ingenii vim et acumen, sapientiam, eruditionem, aliasque animi dotes eximias.

Simul calentis inverecundus Deus	
Fervidiora mero arcana promorat loco.	
Quod si meis inæstuat præcordiis	15
Libera bilis, ut hæc ingrata ventis dividat	
Fomenta, vulnus nil malum levantia ;	
Desinet imparibus certare summotus pudor.	
Ubi hæc severus te palam laudaveram,	
Jussus abire domum, ferebar incerto pede	20

mens pauperis non prævaleret quæstui. Addebam porro: Quod si libera indignatio cor meum inflammet, ut in auras dissipet molesta hæc pabula nequaquam sublevantia dolorem improbum; protinus abjecta verecundia cessabit pugnare adversus inæquales. At postquam ista coram te graviter statueram, accepto mandato disce-

Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd.—14 *Fervidiora* Harl. 1. 2. 3. 4. 6. codd. Bersmanni et Mancin. omnes Cruqñii, Torrentii, cum edd. Lamb. Crnq. Torrent. Heins. Steph. Bond. Schrevel. Delph. Chabot. Bentl. Francis, Wetzel. Mitsch. et Kidd. *Fervidiora* edd. vett. Baxt. Gesn. Zeun. Wakef. et Comb. —15 Harl. 1. 2. 3. 4. 6. Venett. Vet. Comb. Lamb. Cruq. Torrent. Chabot. Delph. Bentl. Francis, et Bentl. *inæstuet*; Schrevel. *inæstues*.—17 Harl. 3. *nil mali*; Glarean. *nil malum allevantia*.—19 *Ut hæc* Harl. 6. et sic edidit Cu-

NOTE

13 *Simul calentis, &c.*] Quoties vero Bacchus, id est, vinum, me ebrium fecerat, atque adeo loquacem et inverecundum; toties approrans tibi nudabam mentis meæ vulnera, amoris tormenta et cruciatu.

15 *Quod si meis, &c.*] Ex contemtu sui amoris oriebatur indignatio et ira adversus Inachium; et hinc comminatio se eam oblivioni datnum. Sed brevi redibat ad priorem erga illam ardorem; quo vel invitus ad eam ferebatur ac trahebatur.

16 *Ut hæc ingrata ventis dividat, &c.*] Ut procul expellat, et penitus ex animo excutiat ac deleat ista amoris fomenta alimentaque, nempe suspiria, silentium, lacrymas, querimonias, anxias animi secum luctationes; quæ omnia accendunt potius amorem et angent cruciatum, quam levant aut sedant.

18 *Desinet imparibus certare summotus pudor*] Alii aliter locum hunc intelligunt. Suum cuique sit arbitrium

expiscandi sensus novos; ego sic interpretor cum Pulmanno: Non amplius Inachiae procaci me summittam pudens nimium: sed eam aspernabor, desinamque sectari imparem, id est, amori meo non respondentem. Vel sic: Cum imparibus, id est, rivalibus me potentioribus certare desinam, iisque sine pudore concedam mulierem lucri magis cupidam, quam sinceri et candidi ingenii amantem; adeoque indignam meis amoribus. Priori interpretationi favet quod ait Horatius 1. Od. 33. Veneri placere interdum jungere ‘impare formas atque animos,’ &c. iv. Od. 11. ‘Disparem vites. Age, jam meorum Finis amorum.’ Denique Epod. xv. ‘Et quæret iratus parem.’

19 *Ubi hæc severus, &c.*] Postquam ego constanter et magnifice apud te dixeram, me abjectum occupaciones ejusmodi vanas et importunas, atque a te, Pecti amicæ, jussus eram abire domum, et proposita quiete

Ad non amicos (heu!) mihi postes, et (heu!)
 Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
 Nunc, gloriantis quamlibet mulierculam
 Vincere mollitia, amor Lycisci me tenet;
 Unde expedire non amicorum queant 25
 Libera consilia, nec contumeliae graves;
 Sed alius ardor aut puellæ candidæ,
 Aut teretis pueri, longam renodantis comam.

dendi in ædes meas, dubio gressu ibam ad fores eheu mihi non propitias, et dura eheu vestibula, in quibus rupi lumbos et latus. Jam me occupat anor Lycisci gloriantis omnem fæminam superare mollitia: quo me exsolvere non possint sincera amicorum monita vel olygurgationes acerba; sed tantum alius anor, sive adolescens-tulæ speciosæ, sive rotundulæ pueri prolixos capillos nodo colligentis.

ning.—22 Cuning, *lumbosque et infregi*.—24 *Vincere mollitie* Bentl. e codd. Zulich. et a m. pr. Græv.—28 Exc. Sax. et Bodl. *longa residentis coma*; Florent. 1482. *longam residentis comam*.

NOTÆ

frui; contra subito redeunte et trahente amore Inachiæ, ad ejus ædes ferebar. Tibull. II. 6. 13. ‘Juravi quoties redditum ad limina nunquam? Cum bene juravi, pes tamen ipse redit.’

22 *Limina dura*] Vel propter immitem dominam, vel potius quod in iis jacens pernoctansque lumbos et latus infregerat: ex more amantium, de quo fuse III. Od. 10. Ovid. Remed. Amor. 508. ‘Nec latus in duro limine pone tuum.’

23 *Mulierculam Vincere mollitia*] Lodus est in voce ‘mulier,’ quasi ‘moller’ a mollitie dicta. Isidor. XI. 11. Præclare Petrus Blesensis Serm. I. in Advent. Angelicam salutationem explicans: ‘Ave benedicta inter mulieres,’ inquit, ‘id est, sola robusta inter molles.’

26 *Libera consilia*] Amice data,

absque ulla adulatione, vel offensionis metu.

Contumeliae graves] Jactata scomata ab amicis objicientibus mihi amorem probrosum. Alii explicant: Injuriae ab Lycisco vel meretrice qualibet irrogatae: minus ad rem, ut mihi quidem videtur.

27 *Sed alius ardor, &c.*] Cic. Tusc. IV. n. 74. ‘Etiam novo quodam amore veterem amorem tanquam clavo clavum ejiciendum putant.’ Ovid. Remed. Amor. 462. ‘Successore novo tollitur omnis amor.’

28 *Teretis*] Habentis membra succici plena, solida, polita, obesula.

Longam renodantis comam] Catamiti illi seu pueri meritorii capillos instar mulierum alebant, et in nodum colligebant. Vide II. Od. 5. in fine. Et IV. Od. 10.

ODE XII.

IN ANUM LIBIDINOSAM.

Invehitur in eandem annum, cuius meminit Ode viii. ‘Optima summi Nunc via processus vetulæ vesica beatæ.’ Juvenal. i. 36.

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
 Munera cur mihi, quidve tabellas
 Mittis, nec firmo juveni, neque naris obesæ?
 Namque sagacius unus odoror,
 Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis,   5
 Quam canis acer, ubi lateat sus.
 Quis sudor vietis, et quam malus undique membris
 Crescit odor! cum pene soluto

Quid petis, fæmina, atris barris digna? Quare dona, quare literas mittis mihi, nec valido adolescenti, nec hebetis nisi. Ego quippe subtilius olfacio utrum sit tibi polypus, an olens caper residenceat in axillis pilosis, quam sagax canis ubi aper delitescat. At at quantus sudor, et quam teter odor undique emanat e membris flacci.

Deest Editioni Sanad. Vett. codd. inscribunt, *In Gratidiam*. In Laurent. Torrentii hæc proponuntur: *In mulierem vetulam libidinosam, a qua invitabatur ad amorem, quam dicit dignam esse elephantis, non hominibus.* Unus Bland. Crnqii, *Ad Canidiam meretricem*.—2 *Munera quid mihi Canteri codex*, Harl. 6. Acr. Bentleii Regin. Magdal. et Reg. Soc. item edd. Bentl. Wakef. et Kidd. et ita citat Mar. Victorin. p. 2619. *cur mihi curve Venet. 1490. et Vet. Comb.*—3 Codd. Blandd. ap. Crnq. in annot. habent, *non firmo juveni*. Venet. 1559. et Glarean. 1536. *neq; naris obesæ*.—5 Venett. et Vet. Comb. *hirsutus*.—7 Sex codd. Torrentii, Harl. 1. 2. 3. 4. 6. Bentleii Græv. Leid. Regin. et tres alii; item edd. Bentl. Francis, Mitsch. Wakef. et Kidd. *Qui sudor*.—8 *Crescat odor* Bentleii Galiens. et Græv. a m. pr. et Locher.—9 Harl. 1. 2.

NOTÆ

Metrum simile est 1. Od. 7.

1 *Quid tibi vis?*] Vide Not. ad calcem Epod. viii.

Dignissima barris] Digna mulier amatoribus sordidis ac deformibus, quales barri, seu bajuli sole adusti, stupidi, impoliti: vel similibus elephantis, qui ‘odore graves, forma tristes, mole terribiles.’ Vide 1. Sat. 4. Not. ad istas voces: ‘Barrus inops.’

Porro elephas dicitur barrus ob gravitatem, Græce βάρος; nam inter quadrupedes mole præstat: vel a voce ber, quæ ‘peregrinum’ significat: vel

a voce *beira* quæ idem quod *behemoth* Hebraice significat, scilicet ‘ingenitem bestiam.’

3 *Naris obesæ*] Ex Aristot. Physiogn. cap. 6. ‘Qui nasum habent in summo crassum, ii stupidi sunt.’

5 *Polypus*] Est morbus narum fœtidus: sive, est carnosa in naso putida, respirationem obstruens, et teturum emittens anhelitum.

Hircus in alis] Fœtens humor in axillis, tam grave olens quam hircus.

7 *Quis sudor, &c.*] Loquitur Horatius: O quam gravis odor, et fæteris

- Indomitam properat rabiem sedare ; nec illi
 Jam manet humida creta, colorque 10
 Stercore fucatus crocodili ; jamque subando
 Tenta cubilia, tectaque rumpit ;
 Vel mea cum sævis agitat fastidia verbis ;
 Inachia langues minus, ac me :
 Inachiam ter nocte potes ; mihi semper ad unum 15
 Mollis opus : pereat male, quæ te
 Lesbia, quærenti taurum, monstravit inertem ;
 Cum mihi Cous adesset Amyntas,
 Cujus in indomito constantior inguine nervus,
 Quam nova collibus arbor inhæret. 20

dis! * * * neque ei stat uda creta, et color fucatus fimo crocodili. * * *

3. Venett. Vet. Comb. aliæ vett. Bentl. Mitsch. et Kidd. *properat r. s. neque illi* ; Glarean. *properant r. s. nec illis*.—11 ‘Mirandum est in optimis passim codd. tanta constantia *crocodili* scribi, cum Etymologi a *croci timore* animali huic inditum esse nomen velint: δειλία enim *timiditas* dicitur.’ Torrent. Vid. Pet. Victor. Var. Lect. xi. 4. Clem. Alex. Pædagog. lib. iii. et Plin. xxviii. 8.—12 Glarean. *tectaque rumpis*. Vid. Obss. Misc. tom. viii. p. 333.—13 Gla-

NOTÆ

sudor exit e membris anus putidae !
 9 *Nec illi Jam manet humida creta*] Cum oleni sudore defluat pariter fucus ille quo faciem incrustarat : quippe rugas creta seu gypso obduxerat, obtexerat. Plin. xxxv. 16. ‘Est in medicaminibus et Chia terra candicans, usus ad mulierum maxime cutem.’ Idem xxxv. 7. ‘Cretæ plura genera... candidum, et ad purpurissimum inclinans, vis utrique ad discutiendos tumores. Refrigerandi quoque natura crete est: sudoresque immodicos sistit illita,’ &c. Petronius : ‘Perfluebant per frontem sudantis acaciae rivi. Inter rugas malorum tantum erat crete, ut putares detectum parietem nimbo laborare.’

10 *Colorque Stercore fucatus crocodili*] E terrestris crocodili fimo cerussæ admixto fit medicamentum ad

extenuandam cutim, nitidamque redendam. Plin. xxviii. 8. ‘Alter *crocodilus* (*cordylum* vocant) ei similis, multum infra magnitudinem, in terra tantum, odoratissimisque floribus vivit. Ob id intestina ejus diligenter exquiruntur jucundo nidore farta.’ Ejus sterces ‘*crocodileam*’ appellant: quæ ‘illita ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit; ex aqua vero morbos omnes, quoru natura serpit in facie; nitoremque reddit: lentigines tollit ac varos, omnesque maculas.’ Clemens Alexandrin. Pædagog. iii. 2. Ex Antiphane Comico, ita refert: ‘Ter, non semel, dignæ sunt perire quæ *crocodilorum* excrementis utuntur, et spuma sepiarum unguntur, et supercilia fuligine illidunt, et fuso genas terunt.’

Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanae
 Cui properabantur? Tibi? Nempe
 Ne foret æquales inter conviva, magis quem
 Diligeret mulier sua quam te.
O ego infelix, quam tu fugis, ut pavet acres   25
Agna lupos, capreæque leones.

*Cui vero parabatur lana bis tincta purpuræ Tyriæ? Nimirum tibi: ut nullus es-
 set contubernialis inter socios, quem plus amaret sua mulier, quam ego te. O ego
 minime fortunata, quam tu fugis non secus ac agna lupos et capra leones validos
 expavescit!*

rean. agitas fastidia verbis.—22 *Cui properabuntur unus Bland. ap. Cruquium,*
cui non displicet.—25 *O ego non felix* Exc. Sax. Gott. Brod. Harl. I. 2. 3.
 6. Bentleii codd. vetustissimi Venett. Mediol. Florent. Vet. Comib. Locher.
 Ald. Gryph. Lamb. Cruq. Torrent. Heins. Steph. Delph. Bond. Schrevel.
 Bentl. Cuning. Francis, Wakef. et Kidd. *O ego infelix* duo codd. Torrentii,
 unus Canteri, Harl. 4. et nonnulli Bentl. et sic hic versus citatur Charisio p.
 131. Servio de Ultimis Syll. p. 1802. et Mart. Capell. p. 64. item Baxt.
 Gesn. Zenn. Mitsch. Bipont. Wetzel. et Comb. *quem tu fugis* in quibusdam
 ap. *Torrent.*

NOTÆ

21 *Muricibus Tyriis, &c.]* Tibi pa-
 rabatur cum magna cura, diligentia,
 celeritate, vestis purpurea, bis tincta
 muricis pisciculi sanguine, qui fre-
 quens et optimus in ea maris Medi-
 terranei parte, quæ proxima est Tyro
 urbi Phœniciae. Unde Tyriæ purpu-
 ræ celebritas maxima. De purpura

dibapha, iterata, seu iterum tincta,
 II. Od. 16. et 18. De Tyro urbe, III.
 Od. 29. in fine. Vide sis Plin. IX.
 36. ubi sic habet: ‘Murices purpu-
 ræ florem, tingendis expetitum vesti-
 bus, in mediis habent faucibus: li-
 quorem pretiosum nigrantis rosæ sub-
 lucentem colore,’ &c.

ODE XIII.

AD AMICOS.

Ex occasione hybernæ tempestatis Horatius bortatur lepidos sodales ad hilari-
 ter agendum, atque imminentis civilis belli exitum fato permittendum
 monet.

HORRIDA tempestas cœlum contraxit, et imbræ
 Nivesque deducunt Jovem; nunc mare, nunc syluæ

Ater nimbus obduxit cœlum, et pluviae nivesque demittunt Jovem. Jam mare et

.....
 Ode decima libri secundi in Ed. Sanad. Epigraphe in codd. Torrentii,
Ad Amicos Comicos; vel, *Ad Contubernales.* Vide ad Od. xi.—1 *Torrida tem-*

Threicio Aquilone sonant: rapiamus amici
 Occasionem de die; dumque virent genua,
 Et decet, obducta solvatur fronte senectus. 5
 Tu vina Torquato move consule pressa meo.

sylyæ strident Borea Thracio. O sodales, ne omittamus opportunitatem temporis: et quandiu vident genua, dumque convenit, explicetur frons senio contracta. Tu profer vina calcata sub Consule meo Torquato: omilte verbu facere de aliis quibuslibet.

pestas Harl. 6.—3 ‘Legendum apparet, quamvis magna pertinacia codices scripti refragantur, rapiamus amice. Non enim plures, sed unum hic alloquitur, cui adversi aliquid acciderat; ut ex sequentibus constat: ‘Tu vina Torquato move Consule pressa meo: Cetera mitte loqui. Deus hæc for-

NOTÆ

Ex quibusdam hæc Ode est Dicilos Distrophos. Primus quisque versus est Hexameter Heroicus: alter quisque est Archilocheus constans Dimetro Iambico, ac duobus Dactylis cum una syllaba.

Aliis vulgo, et melius quidem, est Tricilos Tristrophos. Primus versus est Heroicus Hexameter Catalecticus, ut iste 1. Od. 7. ‘Landabunt alii elaram Rhodon,’ &c. Secundus est Iambicus Archilocheus Dimeter Catalecticus, ut Epop. 1. ‘Amice propnæacula.’ Tertius est Dactylicus Archilocheus Dimeter Hypercatalecticus, ut 4. Od. 7. ‘Arboribusque comæ.’

1 *Horrida tempestas*] Vel hyems, vel nimbosum cœlum, vel utrumque.

Cœlum contractaxit] Contractis et condensatis nubibus cœlum obtexit et obscuravit. Non desunt qui allegorice locutum velint Poëtam de nescio quo civili tumultu; vel hostili incursum, vel clade et calamitate quapiam. Non nihil ejusmodi videtur innuere ubi ait, vs. 10. ‘Cetera mitte loqui: Deus hæc fortasse benigna Reducet in sedem vice.’

Imbres Nivesque deducunt Jorem] Quoniam ut alibi dixi, Jupiter est aér, hinc et in terram descendere ac deduci putabatur cum solvit in pluvias aut nives decidentes. Virgil.

Ecl. vii. 60. ‘Jupiter et læto descendet plurimus imbris.’

2 *Syluae*] Diæresis, per quam vox ista fit trium syllabarum.

3 *Threicio Aquilone*] Flante a Thraciæ partibus Aquilone vento, qui est inter Septemtrionem et Ortum solstitialem, *Nord Nord est*. De eo jam 1. Od. 25. 11.

4 *Occasionem*] Cic. de Inv. 1. ‘Ocasio,’ inquit, ‘est pars temporis in se habens opportunitatem idoneam rei faciendæ.’

De die] De tali die pluvio, nimbo-so, tristi sunnamus occasionem com-potandi. Alii melius sic: Dum per diem ac tempus licet, dumque sinunt ætas et vires, vita gaudia carpamus.

Dumque virent genua] Theocrit. Idyll. xiv. 69. “Ἐρπει Λευκάνων ὁ χρόνος ποιεῖν τι δεῖ οἷς γέννη χλωρόν. Serpit canos faciens atas: gerere aliquid oportet eos quibus est genu viride. ‘Genu viret,’ id est, juventus viget, ex Erasmo. ‘Genibus inest vitalitas. Namque in ipsa genu utriusque commissa, dextra lævaque, a priori parte gemina quedam buccarum inanitas inest, qua perfossa, cen jugulo, spiritus fngit.’ Plin. xi. 45.

5 *Obducta solvatur fronte senectus*] Vel, pellatur recordatio senectutis quæ rugosa et tristi fronte depingi-

Cetera mitte loqui : Deus hæc fortasse benigna
 Reducet in sedem vice. Nunc et Achaemenio
 Perfundi nardo juvat, et fide Cyllenea
 Levare diris pectora sollicitudinibus ; 10
 Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno :
 Invicte mortalis, Dea nate puer Thetide,

*Ea forsan Deus restituet in pristinum statum, mutatione propitia. Jam expedit
 ungi nardo Persica; et curas molestas ex animo pellere chordis Mercurii. Sic
 illustris Centaurus admonebat alumnus generosum: Vir insuperabilis, fili Dœ The-*

*****

tasse,' &c. Beutl.—8 *Achæmenia* Harl. 2. Florent. 1482, Venet. 1486. Mediol. 1502. Ald. Lamb. Cruq. Torrent. Heins. Rutgers. R. et H. Steph. Bond. Schrevel. Delph. Minell. Talbot. Pine, Burn. Sandby, Watson, et Mitsch. *Achemenio* Gott. Brod. Harl. 1. 3. 4. 6. omnes codd. Bentleii sine litra, Zarat. Venett. 1477. 1478. 1479. 1483. 1490. Locher. Mediol. 1476. 1477. 1485. 1486. 1487. Bentl. Sanad. Cuning. Towers, Francis, Wetzel, Wakef. Baxt. Gesn. Zeun. Bipont. Comb. et Kidd. Vid. ad II. Od. 11. 16. cf. Epod. v. 5. 59.—9 *Reducit* Bentleius in edd. Cantab. 1711. et Amst. 1713. Kidd, tamen *Reducet*.—10 ‘‘Dirus’ pro ‘durus’ non semel substituerunt oscitantes librarii, ut supra III. Od. 24. 6. ‘dira necessitas’ et nunc quoque *divas sollicitudines* nobis obtrudunt, pro *duris*, ut clare exhibet codex noster Galeanus et editio Loscheri: *Levare duris p. sollicitudinibus.*’ Bentl. Hinc Sanad. Towers, Francis. Wakef. et Kidd. *duris*.—12 Bentl. distinguat: *Invicte, mortalis Dea*

NOTÆ

tur: vel potius, solvatur et porrigitur læta frons, quæ senili morositate contrahi solet atque obduci. Procul hinc a nobis ea severitas ac tristitia, quam affert seniim.

6 *Vina Torquato, &c.]* Diffusa in eados vīna sub Consulatu L. Manlii Torquati, adeoque mili coeva: nam eo anno prodii in lucem: proindeque ‘meum Consulem’ eum appello. Vide III. Od. 21. ubi, ‘O nata mecum Consule Manlio ... testa.’

7 *Cetera]* Quæ mœrorem nobis creare possent, ex animo et memoria deleantur; ut hilaritati vacemus. Deus hæc mala fortasse in melius mutabit. Ex his, ut dixi initio, suspicari licet, tunc, cum hanc Oden scriberet Poëta, intervenisse quandam tristitiae causam, quæ certe nobis comperta non est.

8 *Achaemenio nardo]* Unguento e

Perside ubi regnavit Achæmenes. Vide III. Od. 1. sub finem, Not. ad has voces, ‘Achæmenium costum.’ Optimum siebat unguentum e frutice sen herba, cui nomen nardus, de qua Dioscorid. I. 6. &c. Plin. XII. 12. ita scribit: ‘De folio nardi plura dici par est, ut principali in unguentis. Frutex est gravi et crassa radice, pingui, situm redolente... Apud Gangem nascens,’ &c. Vide II. Od. 11. ibique Not.

9 *Fide Cyllenea]* Lyra, cuius auctor fertur Mercurius, a Cyllene Nympha sua matre, vel a Cyllene Arcadiæ monte, ubi natus educatusque est, dictus Cyllenins. Vide I. Od. 10.

11 *Centaurus alumno]* Chiron Achilli, quem educavit, docuitque citharam pulsare: meminit Juvenalis Sat. VII. 210. Centauri Thessaliam populi, de quibus I. Od. 18. Inter eos vero qui-

Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
 Findunt Scamandri flumina, Iubricus et Simois ;
 Unde tibi redditum certo subtemine Parcæ 15
 Rupere ; nec mater domum coerula te revehet.
 Illic omne malum vino cantuque levato,
 Deformis ægrimoniae dulcibus alloquiis.

tidis, expectat te regio Assaraci, quam rigant flurii Scamander exiguis, et Simois rapidus; unde regressum tibi Parcae intercluserunt stabili filo: neque parens marina te dominum reducit. Ibi ergo quasvis arumnas mitiga per vinum et carmina, quæ duo sunt grata remedia horridæ ægritudinis.

*nate puer, Thetide, improbantibus Baxt. et Gesn.—13 Codd. omnes et edd. parei; Commentator Cruquii conj. pravi; Nic. Heinsius flavi; Bentleius proni, sed nihil solicitandum putavit.—15 Bentl. conj. curlo subtemine, probante Gesnero; et recip. Sanad. Towers, et Francis. substamine Gott. et Exc. Sax. subtegmine Zarot. Mediol. 1477. 1486. Venett. 1477. 1478. 1479. 1486. Florent. 1482. Ald. Gryph. et R. Steph. ap. Gesn. subtemine R. Steph. 1513. et H. Steph. et sic Harl. 1. 2. 3. 4. 6. ceteri codd. et edd. recentit.—18 Harl. 1. 2. 3. 4. 6. Gott. Brod. Bland. 1. 2. 3. 4. Cruquii, omnes Lambini alii quamplurimi cum edd. antiq. Venett. Mediol. Zarot. Florent. et Locher. item Lamb. Cruq. Torrent. H. et R. Steph. Heins. Burm. Bond. Schrevel. Delph. Talbot. Pine, Baxt. Gesn. Zenn. Bipont. Mitsch. Wetzel. et Comb. ægrimonie dulcibus alloquiis, sine copula. Ita quidem exhibent codices scripti, tam aliorum quam nostri; neque in ullo vidi conjunctionem et additam, nisi inter lineas, ut habent Battelianus, Regiae Societatis, Grævianus, Reginensis. Solus Magdalensis in ipso versu perperam statuit, *dulcibusque alloquiis.* Bentl. Hinc Bentl. Cuning. Sanad. Towers, Francis, et Kidd. ac *dulcibus alloquiis;* et Wakef. et *dulcibus alloquiis.* Sed copula est in Venet. 1559. Glarean. 1536. Anton. et Ascens.*

NOTÆ

dam virtute celebres fuere. Præcipni nominantur Amycus, Rhœtus, Lycidas, Eurytus, Pholus, et alii; quorum facile Princeps Chiron, cui ob insignem sapientiæ famam traditi sunt in disciplinam Æsculapius, Hercules, Jason, Achilles.

12 *In invicta mortalis]* Achilles sola quidem ea pedis parte vulnerabilis, qua tenebat eum sua mater in Stygiā paludem immersens, ut immortalem faceret. De Achille, i. Od. 6. 8. 15. ii. Od. 4. 16. iv. Od. 6. Vide ibi Not.

Nate puer Thetide] Achilles Pelei filius ac Thetidis Nymphæ seu Deæ marinæ, quæ propterea mox vocabi-

tur Cœrula.

13 *Te manet Assaraci, &c.]* Ibis ad expeditionem Trojanam, quippe sine te Troja nunquam expugnari potest, ex oraculo.

Assaraci tellus] Phrygia, Troas, ubi regnavit Assaracus Trois filius, Ili frater.

14 *Scamandri]* Scamander alias Xanthus, ex Ida monte, parvo fonte securit. Hinc epithetum *parvi:* quod somniatores explicant, quoniam is fuerit e fluvii qui ab exercitu Xerxis poti defecisse narrantur.

Simois] Hic fluvius Troadis in Scamandrum illabitur: uterque Homero Virgilioque aliisque nominatissimus.

NOTÆ

15 *Unde tibi redditum, &c.*] Achilli prædictit Chiron præmaturam apud Trojanos mortem: quod norat, seu ex Astrologia, cuius erat peritissimus, seu a Thetide, quæ apud Homernm Achilli filio fatum suum prænuntiat. Ibidem vero describitur ipse se consolari vino et cantu heroicarum virtutum. Quod inde Poëta noster est imitatus hac Ode.

Subtemine] Subtemen, filum est quod stamini subtexitur. Catull. Carm. de Nuptiis Pelei ac Thetidis: 'Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.' De Parcis fata nentibus, volventibus, dispensantibusque annos vitaे mortalium, vide II. Od. 3.

18 *Deformis ægrimonias]* Deformes

reddit ægritudo animi. Cic. Attic. Epist. XII. 37. 'Ferrem graviter, si novæ ægrimonias locns esset.'

Dulcibus alloquitis] Vide, lector, ut has voces velut appositas ad præcedentia 'vino cantique' intelligas. 'Alloquia' veteribus solatia et levamina dicebantur. Græc. παραμνθία. Varro de Ling. Lat. lib. V. circa medium. 'Allocutum mulieres ire aiunt, cum eunt ad aliquam locutum consolandi causa.' Val. Max. II. 7. 6. 'Incerta gratulandi prius, an alloquendi officio fungeretur.' Sapient. VIII. 9. 'Sapientia mecum communicabit de bonis: et erit allocutio cogitationis ac tædii mei.'

ODE XIV.

AD MÆCENATEM.

Mæcenati suo quærenti quod Iambos (dudum promissum opus) non absolvat, respondet sibi non licere per Amorem potentem Deum.

MOLLIS inertia cur tantam diffuderit imis
Oblivionem sensibus,
Pocula Letheos ut si ducentia somnos
Arente fauce traxerim,

Optime Mæcenas, interficis me, quærendo sœpius, quare otiosa ignavia intimis
præcordiis induxerit talem oblivionem, velut si gulture sitibundo hauserim aquas

Deest Editioni Sanad. Vetus codex apud Torrent. hanc habet Epigraphen: *Excusat se Mæcenati, accusans desidiam suam.*—3 Codex Galeanus Bentleii, ut si ducentia; Magdal. Battel. et Locher. ap. eund. veluti ducentia; Regin. a m. pr. Petiens. et Bodl. ejusdem Bentleii, ut si ducentia, quod retinendum

NOTÆ

Ode est Diclos Distrophos. Primus quisque versus est Heroicus Hexameter: secundus est Iambicus Dimeter.

1 *Mollis inertia cur, &c.*] Non desidia sed amore se detineri ait.

3 *Pocula Letheos, &c.]* Metonymia subjecti pro adjuncto, ut alibi sœpe. Sensus est: videor nempe tibi haunisse majus poculum e Lethe fluvio Inferorum, qui rerum omnium oblivione inducit: vel soporiferas quas-

- Candide Mæcenas, occidis sæpe rogando : 5
 Deus, Deus nam me vetat
 Inceptos, olim promissum carmen, Iambos
 Ad umbilicum adducere.
 Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
 Anacreonta Teium ; 10
 Qui persæpe cava testudine flevit amorem,
 Non elaboratum ad pedem.

Lethæas soporem conciliantes. Enimvero Deus, Deus, inquam, me prohibet inchoatum cùrmen Iambicum jam pridem tibi promissum ad finem perducere. Simili modo narrant Bathylli Samii amore incensum fuisse Anacreontem Teium; qui sæpe lyra amores cecinit ad metrum neglectum. Ipse vero tu amore cruciaris. Quod

putat. Et sic Harl. 1. 2. 3. 4. 6. Zarot. Mediol. et Venett.—6 *Deus, Deus me me vertat Cuning.*—7 ‘ Distingue potius : Inceptus olim, promissum cùrmen, Iambos. Non necesse est, quare hæc sit melior lectio, nasuto lectori expli-

NOTÆ

dam potiones bibisse ; vel laborare veterno seu lethargia, adeo ut somno inexpugnabili correptus sim.

6 *Deus*] Amor magnus Deus et maxime imperiosus. Ex S. Hieron. lib. II. adversus Jovinianum, ‘ Amor rationis oblivio est, turbat consilia, altos et generosos spiritus frangit, insaniae est proximus.’ Plant. Cistell. II. 1. 5. ‘ Nullam mentem animi habeo. Ubi sum ibi non sum : ubi non sum, ibi est animus.’

7 *Deus me vetat*] Vide perelegantem Paulini Epist. I. ad Auson. ubi : ‘ Nunc alia mentem vis agit, maior Deus.’

8 *Ad umbilicum adducere*] Græci dicunt, colophonem vel coronidem addere. Latini, ad umbilicum perducere, id est, ultimam manum admoveare. Inde vero fluxit iste loquendi modus, quod solebant veteres absolutis voluminibus addere ornamenti ossea, cornea, eburna, lignea, umbilici nostri formam imitantia, in medio scilicet integumenti extantia. Erasm. Illa Eustathius bullas interpretatur. Martial. I. 67. dicit li-

brum ‘ umbilicus cultum.’ III. 2. ‘ pictis luxuriantem umbilicis.’ V. 6. ‘ umbilicis crescentem.’ IV. ult. ‘ Ohe jam satis est, ohe libelle ; Jam perverimus usque ad umbilicum.’

9 *Samio*] Oriundo e Samo insula.

Bathyllo] Puer, quem in deliciis habebat Anacreon, describit vero ac pingit Ode sua XXIX.

10 *Anacreonta Teium*] Hic Poëta erat e Teo Ioniac civitate littorali, vel e Teo Paphlagoniæ urbe, in ora maris Euxini ; ut quidam volunt. Scripsit Hymnos, Elegias, Iambos, et alia quædam. Nonnulla vero intercidisse patet vel ex eo quod ait Horatius, persæpe illum flevisse amorem : de Bathyllo enim duas tantum Odas habemus Anacreontis. De eo vide Not. IV. Od. 9.

12 *Non elaboratum ad pedem*] Sunt qui interpretentur versus facili vena effusos; melius alii referunt ad neglectos numeros, pedumque non exactam rationem. Nec absurdus in eo fuit Poëta plus amori indulgens et affectibus, quam syllabarum dimensioni.

Ureris ipse miser; quod si non pulchrior ignis
 Accedit obsessam Ilion,
 Gaude sorte tua; me libertina, neque uno   15
 Contenta, Phryne macerat.

*si non formosior ignis cremavit Trojam expugnatam, latare de tua conditione.
 Nam urit me Phryne libertina uno amatore minime contenta.*

cem.' Wakef.—13 Nic. Heinsius in Addendis ad Ovid. p. 435. legit *nec pulchrior*.—15 *Nec uno* Harl. I. 4. 6.

NOTÆ

13 *Ureris ipse miser*] O Mæcenas, propria quidem experientia nosti sat tis quid amor possit; debes ergo mihi condonare.

Quod si non pulchrior ignis] Atqñi Helena, quæ causa fuit excidii et incendiū urbis Trojæ, non erat nobilior aut pulchrior ea muliere quam tu deperis: (Terentia nempe, quæ et Li-

cinia;) unde tibi gratulor. Virgil.
 'Meus ignis Amyntas.'

16 *Phryne*] Hujus nominis apud Græcos plures fuere meretrices. Una præ ceteris landatur Athen. XIII. 6. quæ multorum criminum rea tamen absolta est a judicibus ejus pulchritudine singulare captis.

ODE XV.

AD NEÆRAM AMICAM.

Horatius perjuræ amicæ et rapaci nuntium se missurum minatur.
 Nox erat, et cœlo fulgebat luna sereno
 Inter minora sidera,
 Cum tu, magnorum numen læsura Deorum,
 In verba jurabas mea,

Nox erat, et Luna micabat inter astra minora, suds quidem aëre; quando tu, violatura numen magnorum Deorum, in mea verba jurabas, mollibus brachis com-

Deest hæc Ode Editioni Sanad.—3 'Doctissimus Nic. Heinsius, Forte, inquit, *lusura*. Sed nihil est opus. 'Ludere,' 'fallere,' 'lædere Deos' æque quidem apud auctores occurunt. Sed 'lædere' hic, ut fortius verbum et atrocius, sententiæ magis convenit; et Neæram perjurii sui pœna magis ter-

NOTÆ

Metrum simile Epod. anteced.

dunt oculos.'

1 *Nox erat, &c.*] Noctem, Lunam, sidera, testes adhibet perjurii Neæræ. Juvenal. Sat. VIII. 150. 'Sed Luna videt; sed sidera testes Inten-

2 *Inter minora sidera*] Sic 1. Od. 12. 'Inter ignes Luna minores.'

3 *Magnorum Deorum*] Veneris et Cupidinis, aiunt quidam: melius alii,

Arctius atque hedera procera astringitur ilex,
Lentis adhaerens brachiis ;
Dum pecori lupus, et nautis infestus Orion
Turbaret hybernum mare,
Intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum. 10
O dolitura mea multum virtute, Neæra ;
Nam si quid in Flacco viri est,
Non feret assiduas potiori te dare noctes,
Et quæreret iratus parem ;

plexa me strictius quam hedera altae ilici adhaeret : dum lupus insidiaretur ovibus, atque Orion nautis inimicus subverteret mare hyemale ; et ventus moveret capillos Phœbi prolixos ; hunc amorem fore parem. O Neæra dolebis aliquando plurimum mea virtute ! Etenim si aliquid est roboris in Horatio, nequaquam patietur te noctes frequenter concedere alteri quem præfers ; atque irritatus quæreret fidem

ritat.’ Bentl. Cuning. legit, *Magnorum numen cum tu læsura Deorum.*— S. 9 ‘ Sentis, opinor, male convenire hæc, et futura præteritis jungi : quippe fore ad tempus futurum spectat ; turbaret et agitaret ad præteritum. Certe et sensus et Latinitas poscit, ut turbet vel turbaverit hic reponatur : *Turbarit hybernum mare, Intonsosque agitaret Apollinis aura capillos*, ut infra Epod. xvi. 25. ‘ Sed juremus in hæc, simul imis saxa renarint, Padus laverit, Apenninus procurrerit, amor junixerit.’ Et sic clare exhibet codex Bodleianus ; cui adde alium Barthio visum, Advers. xxxvii. 15. et ed. Locher. anno 1498. Bentl. Et sic legitur in Venet. et Vet. Comb. ‘ Mihi vero vitiosa etiam esse videntur turbarit, agitarit. Sunt enim ex ‘ turbaro,’ ‘ agitaro,’ futuri exacti : illud vero tempus non habet conjunctivus modus, quo hic opus est. Nusquam magis latus Johnsono præbuit Bentleius. Abripuit virum doctum consuetudo, qua conjunctivo futurum illud plerumque ascribitur.’ Gesn.—

NOTÆ

Jovis, Apollinis, Minervæ, Martis, Mercurii, aliorumque quos Æneas detulit in Italiam : ex Virgil. Æneid. III. 12. ‘ feror exul in altum Cum sociis, natoque, Penatibus, et magnis Diis.’ Vide Macrob. Saturnal. III. 4.

4 In verba jurabas mea] Ego verba concipiebam juramenti, tibique dictabam : tu sequebaris me verba præeunte, et suggesta repetebas.

7 Orion] Sidus tempestates ciens. De eo I. Od. 28. 21. II. Od. 13. in fine. III. Od. 4. sub finem.

9 Intonsosque, &c.] Num intonsus foret; id est, quamdiu radii a sole non poterunt avelli: ex Macrob. Sa-

turn. I. 17. Vide I. Od. 21. 2. Not.

10 Fore hunc amorem mutuum] Ita solent amantes invicem conjurare ; solus soli. Vide Plant. Mercat. Scen. 6.

11 O dolitura, &c.] Exclamatio hæc omnino apposite subjungitur prædictis. Sensus est : O Neæra, penitebit aliquando istius perjurii et offensæ : ne cum satis virtutem meam et firmitudinem uosti : sed brevi senties et dolebis.

12 Si quid viri] Herodot. lib. VII. ait, multos quidem esse homines, at viros paucos.

13 Potiori] Rivali meo, cui plura

Nec semel offensæ cedet constantia formæ, 15
 Si certus intrarit dolor.
 At tu, quicumque es felicior, atque meo nunc
 Superbus incedis malo,
 Sis pecore et multa dives tellure licebit,
 Tibique Pactolus fluat, 20

amicam: sive retus dolor corripiat, mea firmitudo non rincetur tua pulchritudine semel invisa. Tu vero quisquis es modo potior, ac meo detrimento jam exultus arrogans, quamvis multis gregibus et agris sis locuples, tibique fluat Pactolus, neque

15 ‘Corrigendus est locus, librariorum audacia et ignorantia corruptus; qui lectionem veram *offensi* ideo immutabant, ut cum *formæ*, substantivo ut putabant suo, genere et casu conveniret. Id quod sexcenties iis male cessisse sciunt, qui membranæ veteres manibus versarunt: *Nec semel offensi cedet constantia formæ, Si certus intrarit dolor.* Perspicua sententia; nec constantia mei semel *tasi et irati cedet formæ tvæ, ubi vere indolnero.* Nunquam alio sensu vocabulum hoc Noster usurpat; ut mox Epod. xvii. 42. 11. Sat. 1. 67. et 1. Epist. 7. 88.’ Bentl.—17 ‘Cum et veteres editiones, et membranæ aliorum ac mæ omnes præter unam ex recentioribus *Et tu hic exhibeant,* placet hic antiquam lectionem retinere. *Et tu, etiam tu, quicumque es, mærebus amores alio translatos, pariter atque ego nunc mæreo.* Sic infra Epod. xvii. 45. ‘*Et tu (potes nam) solve me dementia.*’ Bentl. *At tu servant Harl. 6. Mart. Silv. Div. Gott. Zarot. Mediol. 1477, 1486. Venett. Vet. Comb. Ald. Gryph. Lamb. Torrent. Heins. Burm. Bond. Schrevel. Delph. Baxt. Talbot. Pine. Gesn. Zenn. Bipont. Francis, Mitsch. Wetzl. et Comb. Et tu Harl. 1. 2. 3. 4. omnes fere codd. Torrentii, quatuor Blandd. Cruquii, Acr.*

NOTÆ

das quam milii amoris testimonia.

14 *Parem]* Quæ respondeat amori meo.

15 *Semel offensæ]* Quæ semel offendit me, vel cui semel offensus fuero et iratus.

16 *Si certus intrarit dolor]* Id vulgo referunt ad Horatium: non absurde quidam ad Neæram; hoc sensu: Tanta est iræ mæ constantia, inquit Flaccus, ut si tibi, Neæra, semel irascer, etsi te pœnitent me offendisse, teque verus dolor capiat, ac tum velis redire in gratiam mecum, hand tamen ego cedam aut veniam dem.

17 *Quicumque es felicior]* Quicumque es meus rivalis, et potior apud Neæram, mihiq; proinde insultas, quod illa, me spreto, indulget atque obseqnatr tibi.

19 *Sis pecore, &c.]* Quamvis opibus valeas, sapientia inclarescas, venustate conspicuus fueris. Ubi tria vides afferri amorem excitare consueta. Sic Virgil. Ecl. 11. ‘Mille mæ Siculis errant in montibus agnæ. . . . Canto quæ solitus . . . Amphion . . . Nec sum adeo informis,’ &c.

20 *Tibique Pactolus fluat]* Licit te ditet Pactolus Lydiæ fluvius, per quem Cresus rex olim dicitur auro abundasse. Is propterea Chrysoroas etiam appellatus; hodie *Sarbut*. Quintus in orbe flumina ramenta auri cum aquis et arenis volvisse prædicantur; Tagus in Hispania, Padus in Italia, Hebrus in Thracia, Pactolus in Asia minori, Ganges in India. Plin. xxxiii. 4.

Nec te Pythagoræ fallant arcana renati,
Formaque vincas Nirca;
Eheu! translatos alio moerebis amores:
Ast ego vicissim risero.

tibi lateant mysteria Pythagoræ redirivi ac Nireum superes oris specie; eheu brevi dolebis amores alteri datos! ego vero tum ridebo alternatum.

Bentl. Wakef. et Kidd.—22 Multi codd. etiam Torrentiani, *Nerea*. Vid. ad III. Od. 20. 15.—23 *Heu, heu, translatos* Gott. Harl. I. 2. 3. 4. 6. tres Blan-dini ap. Crnq. omnes fere Torrentiani, Zarot. Mediol. Florent. Venett. Vet. Comb. al. *Eheu nnus* Bland. et edd. recentt.

NOTÆ

21 *Nec te Pythagoræ, &c.*] Etsi fueris sapiens ut Pythagoras. De eo Gell. I. 9. Snidas, ‘quod non minus verum diceret quam Apollo Pythius,’ nomen ejus interpretatur. Philostratus Deornm usum consuetudine affirmat, et ab eis accepisse quatenus hominibus delectentnr, et quatenus eos aversentur, ex eoque de natura disseruisse. Porro tanta fuit apud antiquos Pythagoræ veneratio, ut dominum ejus templi instar, ipsum vero tanquam numen haberent.

Renati] Seilicet ille sapientiae velut antistes, multa tamen deliravit de animarum in aliud et alind corpus transmigratione: ac seipsum aiebat primum Cethalidem fuisse, deinde

Euphorbum, denique Pythagoram. Vide I. Od. 28. 10. Not.

22 *Nirea*] Nirens inter Graeos, qui ad Trojanam expeditionem profecti sunt, formosissimus, uno excepto Achille. Homer. Iliad. B. De illo jam III. Od. 20. in fine.

23 *Translatos alio moerebis amores*] Tu quoque Næræ levitatem et inconstantiam experiere: tum vero tibi ego insultabo vicissim; et affatim gaudabo, sicut tu modo gaudes malo meo, quod ab illa contemnar. Ex Aristot. Rhet. II. ‘Iram semper co-mitatetur voluptas de spe pnniendi. Nam jneundum est putare id eventu-rum quod exoptamus.’

ODE XVI.

AD POPULUM ROMANUM.

Imminente jam horrendo Antoniani belli tumultu, Horatius tot mala pertæsus, et summæ rerum miserrime metuens (nescio an et ipse aliquo medita-tus fugam) consilium dat saniori parti, uti exeratis sedibus huic orbi vale-dicant, et secum Elysium navibus petant.

ALTERA jam teritur bellis civilibus ætas,
Suis et ipsa Roma viribus ruit:

Secunda jam ætas absimitur bellis civilibus. Et Roman propria disperdit po-

-----
Ode decima tertia in Ed. Sanad.—1 Altera jam bellis teritur Cuning.—

Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
Minacis aut Etrusca Porsenæ manus,

tentia. Quam labefactare nequiverunt Marsi vicini, vel Tuscus exercitus superbis

2 Barthius in *Advers.* XXXIX. 9. vix dubium sibi ait esse, quin Horatius sic scripserit, *Suis ut ipsa, &c.*—4 Codd. Torrentiani *Porsennæ*. Constat tamen versus secundos omnes ex puris Iambis esse, et aliqui media syllaba communis est. Mart. ‘Hanc spectare manum Porsëna non potuit.’ Virg.

NOTÆ

Ode hæc est Dicolas Distrophos. Primus quisque versus est Heroicus Hexameter. Alter quisque est Iambicus Trimeter, e puris Iambis: quod non alibi fecisse Horatium repertus. Bene Scaliger: ‘Sextadecima,’ inquit, ‘elaborata est, alternis Iambicis puris: idecirco et factu difficilis, et emendata.’

1 *Altera jam, &c.]* Quam varie et quam irritis et cassis ietibus hanc Oden petit Scaliger, hic saltē plusquam hypercriticus! Tuam fidem, tuum judicium, lector: an ‘durissima multis locis,’ an ‘tota inepta?’ Immo durum et ineptum censebis esse cavillatorem quisquis Poëtam emunctæ naris ita calumniatur. Ad singula veniamus:

Atterājam teritur bellis civilibus ætas] Unum prope sæculum consumatum fuerat bellis civilibus Syllæ et Sulpitii, Octavii et Cinnæ, Marii et Syllæ, Pompeii et Cæsaris; denique post interfectum Julium hunc Cæsarem, bello Mutineusi adversus Marcum Antonium, Perusino contra L. Antonium Marci fratrem, Siciliensi in Sext. Pompeium, præsertim vero Philippensi, adversus Brutum et Cassium Augusto dimicante. Huc usque velut unam ætatē bellicis fragoribus attritam statuit Horatius. Cum vero exardesceret novum bellum Augustum inter atque Antonium et Cleopatram, de quo antea Epod. 1. et ix. et l. Od. 37. tam diuturni mali pertæsus

in has erumpit voces: Ergone altera ætas pariter ut prior bellorum calamitatibus atteretur? Suis ipsa viribus Roma destruetur? Et quam hostes nulli dirnre valuerunt, ipsi perdent ac pessumdabunt Romani cives? Vide de antea Epod. vii.

2 *Suis et ipsa Roma viribus ruit]* Magnitudine laborat sua, ut ait Livius. Et Propertius: ‘Frangitur ipsa suis Roma superba bonis.’

3 *Marsi]* Italiae populi fuere isti sub Samnitibus, juxta lacum Fucinum, hodie *Ducato di Marsi*: olim pugnacissimi, ‘de quibus nunquam triumphus visus. Nec enim sine Marsis nec de Marsis bactenus triumphatum;’ quod testatur Appian. Bell. Civil. lib. 1. Hi duce Popedio bellum Sociale moverunt primi, omnesque Italiae nationes ad arma concitarunt. Supra III. Od. 14. 18. Oros. v. 18. Flor. III. 18. cum ‘omne Latium atque Picenum, Etruria omnis et Campania, postremo Italia contra matrem ac parentem suam urbem consurgent... auctore belli discursante Popedio, diversa per populos et urbes signa cecinere. Nec Hannibal nec Pyrrhi fuit tanta vastatio.’

4 *Minacis aut Etrusca Porsenæ manus]* ‘Porsena Rex Etruscorum ingentibus copiis aderat, et Tarquinios manus reducebat,’ inquit Flor. 1. 10. ‘Non unquam alias ante tantus terror Senatum invasit: adeo valida res tum Clusina erat, magnumque Por-

Æmula nec virtus Capuae, nec Spartacus acer, 5
 Novisque rebus infidelis Allobrox;
 Nec fera cœrulea domuit Germania pube,
 Parentibusque abominatus Hannibal;

*Porsenæ; nec invida Capuae vis; nec ferox Spartacus; atque Allobroges perfidi,
 rebus novis studentes; nec vicit trux Germania juvenibus cœruleis; et Hannibal*

‘Nec non Tarquinium abjectum Porsena jubebat Accipere.’—6 ‘Lege hic et vs. octavo re pro que. Quid enim Allobrogibus cum Spartaco, aut quid Hannibali cum Germanis? Anne hi una Romanis bellum intulerint, ut particula que conjugandi fuerint? Immo vero lege ve, quod æque disjungit, et perinde hic valet, ac neque. Nec Capua, nec Spartacus, aut Allobrox. Ita Noster III. Od. 23. 5.’ Bentl. Ita Sanad. et Kidd. Exemplis et ratione vulgatum defenditur a Johnson. P. II. p. 62.—8 Parentibusve cum Bentlein legunt Cuning. Sanad. Towers, et Kidd. *abominandus Hannibal unus Bland.*

NOTÆ

senæ nomen,’ &c. quæ habet Livius II. 9.

5 *Æmula nec virtus Capuae*] *Æmula Romæ non Carthago tantum, ut dictum est III. Od. 5. sed et Capua, urbs Campaniæ primaria. Hanc ‘pelago, cultuque, pennque potentem, Deliciis, opibus, famaque,’ scribit Ansonius: ‘alteram Romam’ vocat ipse Tollius Philip. XII. et alibi, ‘superbiæ domicilium.’ Tum vero præsertim Capuenses Italæ imperium sibi pollicebantur, cum Romanas vires ab Hannibale imminutas cernerent. Nam et eam ob rem secundo bello Punico a Romanis defeccre, et societatem iniere cum Hannibale et Poenis, ‘ut videretur jam deletum Romanum nomen,’ inquit Livius lib. XXIII. Vide et Flor. II. 6. &c.*

Spartacus acer] *Hujus tanta fuit audacia, ut ‘fuderit imbellies aquilas servilibus armis’ ita canit Claudianus de Bell. Get. Vide III. Od. 14. 19.*

6 *Novisque rebus infidelis Allobrox*] *Allobroges (qui sunt hodie Sabaudi atque Delphinates) affines Rhodano fluvio populi rebus novis studuere semper; nemini fidem, nec suis quidem Ducibus servare assueti: con-*

jurationem Catilinæ Ciceroni tum Consuli patefecere, qnamvis cum Lentulo prius consensissent. Vide Cic. Catil. III. Sallust. Bell. Catil. Flor. III. 2. præsertim vero IV. 1. Quidam volunt ab Horatio hic Gallos omnes significari; nec absurde.

7 *Cœrulea Germania*] *Germanis ‘truces et cœruli oculi, rutilæ comæ, magna corpora.’ Tacit. Non est dubium quin hic notentur Cimbri, Teutonesque, Italiam invadentes armis tam sævis, ut promuntiarit de eo bello Florus: ‘Actum erat nisi Marins illi sæculo contigisset. Ille tamen non ausus congregi statim . . . . barbari vero non segnius quam minati fuerant, tripartito agmine, per Alpes, id est claustra Italæ, ferebantur.’ Ninirum cum terras eorum inundasset Oceanus, novas sedes toto orbe quærebant, &c. quæ describit Florus III. 3.*

8 *Parentibusque abominatus Hannibal*] *Ut I. Od. 1. ‘bella matribus testata.’ Sic et hoc loco, parentibus, quorum filii periire tot bellis ab eo motis, *abominatus Hannibal dux Carthaginensis exercitus, vel una clade Cannensi Romanis formidolosus adeo,**

Impia perdémus devoti sanguinis ætas ;
 Ferisque rursus occupabitur solum. 10
 Barbarus, heu ! cineres insistet vitor, et Urbem
 Eques sonante verberabit ungula ;
 Quæque carent ventis et solibus, ossa Quirini
 (Nefas videre) dissipabit insolens !
 Forte, quid expedit, communiter, aut melior pars, 15
 Malis carere queritis laboribus.

parentibus execrabilis: scilicet hanc pessumdabimus ipsi nos homines conselerati, quorum addictus est crux: atque terra haec a bestiis iterum tenebitur. Eheu vitor barbarus stabit super savillas urbis, et eorum pedibus strepentibus conculabit. Et, quod horrendum visu, ossa Romuli solis ac venti experti disperserit superbis. Fortasse universi vel pars major interrogabitis, quid utile sit ad evitandas

Cruqñii.—14 Omnes codd. Torrentii, quatuor Blandd. Buslid. Div. et Commentator ap. Crnd. *Nefas videri*, quod quia lædebat metrum jure disciplinat Glareano. Ita tamen edidit Cruquini.—15 Janus Rntgersius in Venu-sinis Lectionibus b. l. corrigendum esse pronuntiat: *Forte (quod expedit) communiter, aut melior pars Malis carere queritis laboribus?* Quod sic explicat: Fortasse vel communiter, (quod optimum quidem erat,) vel, si id non potest, melior saltem pars, laboribus carere queritis? ‘Atqui eo sensu expedit potius dicendum foret, quam expedit. Nos emendationem ipsam viro elegantissimo libenter acceptam referimus: sed nostra et nova interpretatione donatam proponimus. Sic enim precatiois sensu verba enarranda sunt: *Forte,*

NOTE

ut nihil magis Romæ quam Hannibal timeretur: unde proverb. ‘Hannibal ad portas,’ ad significandum extreum quodvis periculum. Vide Liv. Val. Max. ix. 4. Plutarch. Flor. &c. et quæ nos ii. Od. 12. annotavimus.

9 *Devoti sanguinis ætas]* Noster enim sanguis, sacer, addictus, et destinatus videtur esse placandæ iræ Numinum: ‘majorum delicta immeriti Inemus:’ quippe, ut ait supra Epod. vii. ‘acerba fata Romanos agunt, Scelusque fraternæ necis, Ut immerentis fluxit in terram Remi Sacer nepotibus crux.’ Vide ibi Not.

10 *Ferisque rursus occupabitur solum]* Diruta urbe, antiqua ibi erit solitudo, virgulta et sylvæ nascentur, in quibus, ut olim, stabulentur et pas-

cantur feræ. Virgil. Æneid. viii. ‘Capitolia,’ inquit, ‘Aurea nunc, olim sylvestribus horrida dumis.’ Et antea ibidem: ‘Haec nemora indigenæ Fauni Nymphæque tenebant.’

11 *Barbarus vitor]* Barbaris populis quibuslibet Roma erit in direptionem, prædam, et indubium. Sunt qui velint haec ab Horatio dici, quod in exercitibus Augusti atque Antonii militarent barbari complures in subsidium vocati.

13 *Quæque carent ventis, &c.]* Ossa Romuli sepulcro condita, adeoque nec vento commota nec sole adusta, extrahet vitor insolens et dissipabit impie. Erat opinio quorundam, rapturn in cœlos Romulum esse: alii vero, cum Varrone, asserebant sepultum Romæ post Rostra, vel in suo templo.

Nulla sit hac potior sententia; Phocæorum
Velut profugit execrata civitas,

tales ærumnas. Nulla videatur sententia melior quam hæc: oportet abire quocum-

(quod expedit, hoc est, quod proposit, quod utile et salutare sit, quod bene eveniat, quod bene et feliciter vertat, quod bonum felix faustumque sit), aut omnes, aut certe major pars, quæreritis malis laboribus carere, sive de remedio civilibus bellis inveniendo consultatis? Noli dubitare, quin veram hic Horatii manum, veramque adeo sententiam habeas: ita omnia clara sunt et conspicua, et de ritu Romanorum solenni sumta. Nam deliberationes et consultationes, ut hic, fere semper simili preicatione auspicari mos erat. Livius I. 28. III. 26. et 34. Cato de R. R. c. 142.¹ Bentl. Hanc tamen emendationem in textum non recepit Bentleius; receperunt vero Sanad. Towers, et Francis. ² Ausim vulgatam lectionem adeoque ipsum Poëtam defendere. Forte communiter quæreritis, quid utile sit: quid faciendum? forte melior certe pars cupit ea mala, quibus nunc respublica nostra premitur, aboliri: vult iis liberari, *malis carere laboribus* querit. Non video, quomodo tam ineptam ταντολογίαν hic Poëta commississe dici possit, ut ideo corrigi locus debeat. Utraque quidem sententia eadem est: sed est tamen diversis sub imaginibus proposita. Neque est ea ratio τοῦ communiter et τοῦ melior pars, ut ibi plus dici debeat, quam hic: sed sensus est: Forte omnes queritis: nisi vero omnes ita sentiant, certe hæc erunt vota melioris partis populi. Lambini, Torrentii, Dacierii, Gesneri interpretationes repugnant sermoni Latino: longe alind est: *expedire salutem, quam, expedire currere laboribus.* Et si vel maxime Græci ita locuti sint, credo tamen probe tenendum esse, quod Bentleius p. 337. dicit: ‘Non opinor tam quærendum est, quid Græci dicere ansint, quam quid Romanorum aures severiores propitie accipere possint.’ Klotz.—16 ‘Post laboribus reponis notam interrogandi, et ita Rodelius in Interpret.’ Cuning. Ita quoque Bentl. Sanad. et Kidd.—17 Nonnulli codd. et

NOTÆ

17 *Nulla sit hac potior sententia]* Excandescit Scaliger ad hunc locum, exclamatque: ‘Quis paululum modo pudens ausit hortari trecenta millia civium Romanorum ad urbem deserendam?’ Ohe vir salsissime, ‘Pictoribus atque Poëtis quidlibet andendi semper fuit æqua potestas.’ Porro quid absurdum cives Romanos in eas insulas ab Horatio vocari, ad quas concupivit divertere Julius ipse Cæsar earum amœnitate illectus: in quas demigrandi etiam fuit Sertorio maximum desiderium. Testis Plutarchus in Sertorii vita, ubi et egrégie describit earum insularum felicitatem. Vide infra.

Phocæorum Velut profugit execrata civitas] Phocæi Ioniae populi ab Har-

pago Cyri Regis Præfecto obsidione pressi, non aliam invenere viam et rationem vitandæ hostium sævitiae ac servitutis, quam ut cederent fortioribus, desertaque urbe sna, alias sedes quærerent. Hæc narrat Herodot. I. 42. Inde venisse in Galliam et Massiliam urbem condidisse aiunt. Vide Strab. lib. iv. Justin. lib. XLIII.

18 *Execrata civitas]* Execrationes ante discessum jaculati Phocæi in regionem quam deserebant. Vel potius, ut refert Herodot. mox cit. communī consilio mutuis execrationibus dirisque devotionibus sese astrigunt, jurantes nunquam alios ab aliis discessuros, aut patriam Phocæam repetituros.

20

Agros atque Lares patrios, habitandaque fana,
 Apris reliquit et rapacibus lupis ;
 Ire, pedes quocumque ferent, quocumque per undas
 Notus vocabit, aut protervus Africus.
 Sic placet ? an melius quis habet suadere ? secunda
 Ratem occupare quid moramur alite ?
 Sed juremus in hæc : Simul imis saxa renarint   25
 Vadis levata, ne redire sit nefas,
 Neu conversa domum pigeat dare linteia, quando
 Padus Matina laverit cacumina,

que ferent pedes, quocumque per mare impellet Auster vel Africus vehemens : quem-admodum Phocæorum urbs post execrationes abscessit, suas domos agrosque et templo dimittens occupanda apris et lupis voracibus. Ita censeo. Habetne quispiam melius aliquid proferre ? Quid tardamus navim descendere faustis avibus ? At prius jurejurando nos obstringamus, in hæc verba : ne reverti liceat, nisi cum emergent lapides aquis profundis elati : nere displiceat vela fucere versus patriam, quando Padus rigabit verticem Matini montis, aut altus Apenninus in mare pro-

*****

edd. antiq. *Phocæorum*; ita quoque unus Bland. Div. et Mart.—19 Edd. vett. ante Cruq. *Lares proprios*; sed *Lares patrios* exhibit Gott. Brod. Exc. Sax. Harl. 1. 2. 3. 4. 6. item Baxt. Delph. Bentl. et ceteræ edd.—21 *Ite, pedes conj.* Bonfin. ferunt edd. vulgg. ante Cruq. qui ex codd. quatuor Bland. et Div. recepit ferent.—25 *Sed juremus in hoc* Harl. 4.—

NOTÆ

22 *Notus, Africus*] De his ventis meridionalibus t. Od. 1. et 3. *Quocumque vocabit*] Sive in Cyrrnum insulam, sive Rhegium, sive in Galliae oras. In eas enim regiones migraturus Notus et Africus venti utiles erant.

25 *Sed juremus in hæc, &c.*] Antequam hinc demigremus, nos oportet solenni sacramento obligare, non reddituros in patriam, nec alias ab aliis disjungendos.

Simul imis saxa renarint Vadis lera-ta] Ex Herodoto cit. post execrationes, Phocenses in mare demergunt ac dejiciunt saxum ingens, seu candens ferrum, ut alii contendunt; et juramento confirmant non prius de repetenda Phœcæa cogitatueros, quam massa illa sive ferrea sive saxea emergeret et super aquas nataret.

Ad hunc jurandi ritum pertinet, quod Helvetii demigraturi mœnia sua incenderint, quod ‘sacramentum’ esset, ‘no redirent.’ Teste Floro.

27 *Quando Padus Matina laverit cacumina*] Adnnaton multiplex aggregat et accumulat hic Horatius, stylo juveniliter lasciviente: quod si reprehendisset Jul. Scaliger, ex judicii legibus fecisset. Hoc certe notare debuerat potius quam tricari circa ‘cœruleam Germaniam,’ velut durum epithetum; circa vocem ‘carent,’ quasi antique nimis usurpatam: vocem ‘perprimat,’ velut fœtentem: quasi vero. Criminaciones deinde graviores exentiemus. Sensus hujus loci est: Tum ne pigeat Romanum redire quando Padus fluvius Matinum montem supergredietur, per ejus cacumen ascendens ac decurrentis.

In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
 Novaque monstra junxerit libidine
 Mirus amor : juvet ut tigres subsidere cervis,
 Adulteretur et columba miluo ;
 Credula nec ravos timeant armenta leones ;
 Ametque salsa levis hircus æquora.

30

ruct ; atque amor prodigiosus insolita libidine copulabit feras, adeo ut tigrides cupiant jungi cervis, et columba milvio ; atque greges absque metu credant se leonibus fulvis ; glaberque fiat caper, et guudeat mari salso. Posteaquam ista et quæcum-

32 Omnes codd. Torrentii, quatnor Bland. Buslid. et Divæns Cruquii Harl. 1. 2. 3. 4. 6. Gott. et Florent. 1482. *miluo*; edd. multæ vett. *milvio*.—33 Codd. Bersmanni et ed. Lamb. *fulvos*. Harl. 1. 2. 3. 4. 6. major pars codd. ap. Bentl. et edd. vett. *flavos*. Leid. et Magdal. Bentleii cum quibusdam Lambini *sævos*. ‘Recte Bentleius *ravos* post Jacobum Cruquium quatuor veterum Manuscriptorum fide. Certe *ravos* ignotins erat vocabulum quam *flavos*. In minus notis vocabulis plerunque cœciture solent librarii.’ Baxt. Ita quoque Nic. Heinsius ex codd. antiqu. legit ad Ovid. Amor. 1. 12. 19. item Baxt. Gesn. Zeun. Bipont. Sanad. Towers, Francis, Mitsch. Wetzel. Comb. et Kidd.—34 *Ametve salsa* Cuning. Sanad. et Towers.—35 *Hæc*,

NOTÆ

28 *Padus*] Qui et Eridanus Italæ maximus fluvius ex Alpibus seaturit in limite Galliæ, rigat Pedemontium, Mediolanensem, Placentinam, Mantuanam, Ferrariensem, aliasque regiones; denique in mare Adriaticum illabitur. Galliam Cisalpinam divisit olim in Cispadanam et Transpadanum.

Matina] Saltus et mons Matinus erat in Apuliae Lucaniæque confinio. De eo jam 1. Od. 28. 3.

29 *In mare seu celsus procurrerit Apenninus*] Sive cum mari summergeatur Apenninus mons altissimus, Italiæ secans longo et continuo tractu et jugo ab Alpibus maritimis ad Bruttios et Salentinos.

30 *Novaque monstra, &c.*] Monstrum sane foret si cervi sua natura timidi jungantur tigribus feritate horribilibus: Plin. lib. viii. si columba item mansuetæ copuletur milvio inter accipitres rapacitate et magnitudine præcipuo. Plin. x. 10.

Delph. et Var. Clas.

33 *Credula nec ravos, &c.*] Cum greges et armenta sponte se offerant leonibus devoranda, amissa naturali ab his fuga et metu.

34 *Ametque salsa levis hircus æquora*] Quando hircus habebit duo naturæ et indoli suæ contraria, primum, ut setis ac pilis carens fiat lævis; alterum, ut aquas frequentet et innatate amet: quandoquidem amat potius montes et arduos saltus, estque hirsutus valde ac pilosus. Andite vero Scaligerum: ‘Ubi,’ inquit, ‘reperit hircum, quem hic poneret abhorrentem a mari? nam nullum est animalium, quod magis amet sal. Quare non aut simiam aut felem dixit potius, quibus bestiis nulla pœjus odit aquas?’ Mirari certe libet gravis alioqui viri tantam hic levitatem. Verum et mox profert aliquid multo magis absurdum suoque prorsus ingenio indignum. Legit enim paulo post: *Aut pars indocili melior grege mellis.* Et nescio quid de api-

Horat.

2 Z

- Hæc, et quæ poterunt reditus abscindere dulces, 35
 Eamus omnis execrata civitas,
 Aut pars indocili melior grege; mollis et expes
 Inominata perprimat cubilia.
 Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
 Etrusca præter et volate littora. 40
 Nos manet oceanus circumvagus arva: beata
 Petamus arva, divites et insulas;

que valebunt tollere spem gratam remigrandi adjuraverimus, profisciamur omnes, aut pars melior plebe indocili. Pars autem incers et spe carens occupet semper hæc domicilia inauspicata. Vos prædicti virtute, faimino abstinet ebulutu, et properante ultra Tuscum littus. Nos expectat Oceanus circumfluens. Eamus in terram felicem.

---

*et quæ reditus poterunt Cuning. Codd. Torrentii variant: abcidere, abscidere, abscindere.—36 Eamus omnes codex Bersmanni et omnes Torrentiani; sed Harl. 1. 2. 3. 4. 6. etedd. Eamus omnis.—37 Aut p. i. levior grege codex Bersmanni. mollis et expes Harl. 1. 2.—38 Inominata perpremunt Cuning.—39 Bodleianei codd. vetustissimi ap. Bentli. Vos quibus est animus, &c. facilis fuit mutatio; animus enim in codd. scribitur, *āius*, et virtus, *v̄tus*. Codd. non nulli ap. Lambinum, muliebrem pellite luctum, qnod illi magis placet.—41 Vulgo distinguunt: circumvagus: arva, beata Petamus, &c. ‘Placet Ascensionis ratio sic interpongendi: circumvagus: arva beata Petamus; arva, &c.’ Wakef. ‘Gesnerus quidem h. l. distinguit post arva, ut Bentleius post beata,*

NOTÆ

bus comminiscitur, quod ne cogitavit quidem Horatius. Ergone dormitasse bonum Homerum dicemus, an hypercriticam bilem ita inflamatam, ut mentem alias bonam malitiosa et prava caligine asperserit, vel atro quodam humore depravarit?

37 *Pars indocili melior grege]* Ci-
vium pars sapientior saniorque, adeo-
que melior plebe indocili. Nam hæc
abripitur animi quolibet pravo et per-
verso impetu: illa autem recta duci-
tur ratione.

Mollis et expes Inominata, &c.] Per-
maneat hic, si volet, vulgus ignavum,
eaque generosa spe carens, quam
viri magnanimi concipiunt cum ad
grandia quædam suscipienda accen-
duntur. Alludit Poëta ad id quod
refert Herodotus ante citatus, Pho-
cæorum partem dimidiâ, patrii soli

captam dulcedine, in Phocæam viola-
to juramento remigrasse: at alios ju-
rirando satisfacientes Cyrnum seu
Corsicam recta navigasse, ibique com-
muniter per quinque annos cum pri-
oribus colonis habitasse, &c.

39 *Muliebrem tollite luctum]* Ne mu-
lierum more lugete amissam patriam
sedesque assuetas: immo tanquam
viri tollite animos ad meliora quæren-
da: ac mementote, ‘ibi esse patriam
ubicunque bene:’ vel; totum orbem
terrarum viro forti patriam existi-
mari.

40 *Etrusca præter et volate littora]* Quamprimum ultra maria nota con-
tendite, ac, Tyrrheno præternavigato,
festinate ad felices insulas in Oceano
positas.

Circumvagus] Vel circumfusus orbi
universo, vel insulis fortunatis. Vide

Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,
 Et imputata floret usque vinea,
 Germinat et nunquam fallentis termes olivæ,   45
 Suamque pulla ficus ornat arborem;

cem et insulas beatas, ubi solum incultum fert messem annis singulis, et vitis non recisa nihilominus florescit; atque ramus oleæ nunquam non germen et fructum producit, et ficus matura propriam arborem exornat; mel fluit e cavatu queru;

sed puto non esse necesse. Nam non quæritur, an Oceanus aliquid extendum habeat: sensus est: Nobis navigandum est: ingredi debemus nabis mare. *Mauet, hoc sensu saepe ponitur, pro expectare, ut: 'Te manet Assarici tellus'* Ep. xiii. 13. *'Fata quæ manent culpas etiam sub orco'* iii. Od. 11. 29. *Klotz.*—42-45 Hos quatuor versus versui duodecimmo subje-

NOTÆ

iv. Od. 8. sub finem.

43 *Reddit ubi Cererem, &c.]* Beatas insulas describit Horatius miro artificio imitatus Virgilium Georg. ii. 140. et seq. Italiae laudes persequenter: ‘Sed gravidæ fruges, et Bacchi Massicus humor Implevere: tenent oleæque, armentaque lœta. . . . Hic ver assiduum, atque alienis mensibus aestas; Bis gravidæ peccundes, bis posmis utilis arbos,’ &c. Plutarchus in Sertorio, de Atlanticis insulis quas vocant Beatas, ita scribit: ‘Duæ sunt, parvo mari divisæ inter se; decem millibus stadiorum distant a Libya. Imbres illic rari mediocresque, venti suaves plurimum ac roriferi: solum pingue, nec arari modo plantarive facile; sed etiam ex se absque ulla humana industria et labore, fructum producit . . . aër sincerus ac temperatus, &c. ut etiam apud Barbaros increbruerit fides, Elysios ibi esse campos, et beatorum domicilia ab Homero decantata. Hæc igitur cum audisset Sertorius, mirabilis eum enpido cepit eas insulas adeundi incolendique; et illic quiete vivendi sine magistratum atque bellorum curis. At Cilices pacis et quietis impatiens, rapinarumque

avidi, Sertorii animum frustrati sunt, et in Libyam statim navigarunt.’

44 *Imputata floret usque vinea]* Vitis, etsi non putata, floret tamen et fructum affert. Non. Marcell. ‘putare dicitur prægare, rarefacere,’ inquit, affertque illud e ii. Georg. ‘fingitque putando.’ A. Gell. vi. 5. sic scribit: ‘Putare veteres dixere, vacantia ex quaque re ac non necessaria, aut etiam obstantia et aliena, auferre et excidere; quod autem utile et sine vitio videretur, relinquere. Sic arbores et vites, sic et rationes dictæ putari.’ Originem deducit Festus a voce ‘putum,’ quæ idem quod ‘prærum’ significet.

45 *Termes]* A terminandis agris dictiū *termes*: eratque ramus ex arbore direptus, habens folia in summitate, reliquis ferme excussis; quem in divisione agrorum figebant, priusquam metæ ponerentur. Festus.

Nunquam fallentis oliræ] Sic iii. Od. 1. ‘fundum mendacem’ vocat, qui fructum non afferens spem agriculturae frustretur.

46 *Suamque pulla ficus ornat arborem]* Ficus giguitur e surculo naturali et non insito.

Mella cava manant ex ilice; montibus altis
 Levis crepante lympha desilit pede.
 Ilic injussæ veniunt ad mulcra capellæ,
 Refertque tenta grex amicus ubera; 50
 Nec vespertinus circumgemit ursus ovile,
 Nec intumescit alta viperis humus:

aqua leniter obmurmurans dimanat e montium cacumine. Ibi capræ sponte veniunt ad mulctrā, et grex carus reportat plena ubera: non ursus respire fremit circum caulus: nec terra viperarum latebris assurgit aut fit tumida. Plura vero beati

*****

cit Valart.—48 Commentator Crnq. in quatuor exemplaribus invenit *Nympha pro lympha*. ‘Codd. aliquot *Nympha*, quod magnos patronos et fautores nactum est. Retinemus tamen hic *lympha*, ut supra III. Od. 13. 12, quem locum vide.’ Bentl. *lympha* probat Lachman. ad Propert. III. 28. 8. [III. 32. 38.] *nymphæ* vero Brongkhus. ad eund. Properti locum. Nonnulli codd. Lamb. cum uno Torrentii *crepitate*.—51 Hart. I. 2. 3. 4. 6. Gott. Venett. Zarot. Mediol. Florent. aliae antiq. cum Ald. Gryph. Lamb. Crnq. Torrent. Heins. R. et H. Steph. Bond. Schrevel. Delph. Cuning. Sanad. Bentl. Towers. Francis. Bipont. Wetzel. Wakef. et Kidd. *ovile*; et sic citatur in Lexicis, quod probat Gesn. et ‘quod revocavi.’ Zeun. *ovili* Baxt. Gesn. (Zenn. ed. Lond. 1812.) Mitsch. et Comb. quod Crnq. primus in quatuor Blandd. inventit. ‘In promtu est magis poëticum et melius sonans: *Nec vespertinus circumgemit ursus ovile*, ut I. Sat. 6. 113.’ Bower. Ita conj. etiam Markland. Expl. v. Auct. 258–267. 8. Vid. Misc. Obss. tom. v. p. 12.—52 Idem Markl. ibid. *alba v. humus*. ‘Post hunc versum collocandi videntur, qui nunc sunt 61. et 62. Rationem dixit vir doctus Misell. Observatt. a Burmanno editis vol. II. p. 381. Ne opus quidem videtur alia ratione, quam ut attente quis legat primo vulgato ordine, tum ita uti diximus. Librarius antiquissimus, quos versiculos incrinia omiserat, eos paulo post posuit, et minutis notis ad ordinem suum revocavit. Illæ notæ perierunt,’ &c. Gesn. Ita edidit Mitsch. Hanc restitutionem docuit Annotator in Misc. Obss. I. I. Aliam vero Jortinus Nostras ibid, quam sequuntur Valart. Wakef. et Kidd. Hæc est: *Nulla nocent . . . Gregem astuosa . . . Nec vespertinus, &c.* Annotator in Misc. Obss. ita scribit: ‘Hanc versum ab ordine exturbatorum restitutionem verosimillimam esse credimus; nisi quod argumentum a particula *nec desumptum non magni ponderis esse putemus*: et nos potius distichon illud, *Nulla nocent*, ponere vellemus post *Nec vespertinus*; quia melius videatur mentione ferarum, ut ursorum, fieri, postquam dixisset gregem referre dominum tenta ubera, nec rediçes timere vespertinum ursum, quæ continuari aptius

NOTE

48 *Levis crepante lympha desilit pede]*
 Cum’ leni murmure decurrit. Alludit Poëta ad Nympham Deam fontis præsidem, eleganter quidem: at in vellicando pertinax Scaliger, ‘epithetum, *leris*,’ inquit, ‘non convenit: desilit enim quia gravis.’ Sic et pauclo ante: ‘Quid vinea quæ semper

flore? puto eam nullum unquam fructum laturam.’ O meras nugæ! sane dices, lector æquissime.

49 *Ad mulcra]* Mulctrum, mulcrale, et mulcra, &, dicitur vas in quo recipitur lac quod mulgetur.

52 *Nec intumescit alta viperis humus]*
 Nullæ ibi venenatæ serpentes. Ibi

Pluraque felices mirabimur ; ut neque largis
 Aquosus Eurus arva radat imbribus,
 Pinguia nec siccis urantur semina glebis,   55
 Utrumque rege temperante cœlitum.
 Non hue Argoo contendit remige pinus,
 Neque impudica Colchis intulit pedem ;
 Non hue Sidonii torserunt cornua nautæ,
 Laboriosa nec cohors Ulyssei :   60

cum admiratione videbimus, ut quod Eurus nimbosus agros non infestet nimis pluvias, neque semina opima urantur, vel arescant glebae; quippe cœlitum rex utrobique temperiem dat. Ituc non accessit navis remigibus Argois; nec obscurauit Colchis gressum infixit. Eo non appulerunt Sidonii, vel ærumnosi comites Ulyssis. Ibi

videtur. Hinc transit ad contagia, et morbos ab aestuosis astris, ut Sirio, &c. ortos. Post quæ de imbribus et siccitate agit : et ita omnia recte cohaerere videtur : et melius interposito disticho vox grex repetitur, quæ sequenti aliter disticho insuavit iteratur.'—53 'Tanaquillus Faber Horatio doctior mavult præsentes : ego sum a partibus Horatii.' Baxt.—60 'Duo libri optimi choors, ut in antiquo Antonii III. viri nummo: CHORTIS. SPECVLATORVM.' Torrent. Nonnulli codd. *Ulxiei*; et sic edidere Bentl. Mitsch. Bipont. et Kidd. Vid. Heyn. ad Virg. Ecl. VIII. 70. 'Versus 61, 62. uncis inclusi, reponendi videntur post vs. 52. uti dixi.' Gesn. Hos uncis incluserunt

NOTÆ

terra non tumet foraminibus et cavernis viperarum. Proprie: nam terra condunt se viperæ; aliæ autem serpentes saxorum aut arborum cavis. Virgil. Georg. II. 151. Italianam sic laudat: 'At rabida tigres absunt . . . Nec rapit immensos orbes per humium, neque tanto Squammeus in spiram tractu se colligit anguis.' De 'viperis' quædam annotavi I. Od. 8. De 'Euro' I. Od. 28.

54 *Radat*] Devastet, abradendo et auferendo segetes.

55 *Utrumque rege temperante cœlitum*] Jove omnia temperante, hyemem juxta ac aestatem, frigus et calorem.

57 *Non hue Argoo, &c.*] Terram hanc non adierunt Argonautæ velle-ris aurei prædatores: nec Medea Jas-sonis amoribus, patrisque et patriæ proditione, totque beneficiis famosa. De Colchide II. Od. 13. De Argoo-

nautis, deque Medea regis Colchorum filia, Epod. III. Virgilii Georg. II. 140. ita canit: 'Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem Invertere, satis immanis dentibus hydri. Nec galeis densisque virum seges hornit hastis.'

59 *Non hue Sidonii, &c.*] Eo non appulere Sidonii, Phœniciae maritimam oram urbemque incolentes, navigatione et mercatura celeberrimi : ac proinde non intulerunt illuc fraudes et avaritiam, familiaria negotiatoribus vitia.

549. *Torserunt cornua*] Virgil. Aeneid. III. 549. 'Cornua velatarum obvertimus antennarum.'

60 *Nec cohors Ulyssei*] Neque illud cornuptelam invexerunt homines libidinosi, suisque cupiditatibus obnoxii, quales erant Ulyssis comites, de quibus I. Epist. 2. 24.

Laboriosa] Ob longos per maria er-

[Nulla nocent pecori contagia, nullius astri
Gregem aestuosa torret impotentia.]
Jupiter illa piæ secrevit littora genti,
Ut inquinavit ære tempus aureum :
Ære, dehinc ferro duravit sæcula ; quorum   65
Piis secunda, vate me, datur fuga.

nulla gregem lues infestat, nec adurit æstus vehementior ullius sideris. Scilicet Jupiter eus insulus reservavit piis hominibus, ex quo ætatem auream ære fœdavit, ac deinde ferro sæcula induravit. Istorum malorum fuga prospera bonis conceditur, me valicinium edente.

etiam Wetzel. Zeun. et Comb.—63 ‘ Quidam libri habent *sacravit*, quod est imperiti correctoris vim verbi *secrevit* ignorantis. Unus codex *secerat*, quod et interpolatoris est inscritissimi plusquam perfectum tempus Poëtæ menti putantur magis convenire.’ Cuning. Bentleius in ed. Cantab. 1711. edidit *secerat*; et sic Bentleii Irrisor Lond. 1712. in editione vero altera Bentl. Amst. 1713. *secrevit*. Tres codd. Torrentii cum Gal. *sacravit*; Zulich. *secrerat*.—65 Ærea dehinc Harl. 2. et Leid. Regin. Magdal. Battel. et Petrens. Bentleii; et sic ed. Bentl. Cantab. 1711. Bentleii Irrisor, Cuning. Sanad. Towers, Francis, Mitsch. et Kidd. Æra dehinc Gal. cum e minuto supra scripto, ut sit Ærea. Grævius et Heins. pro *quorum*, emend. *quorsum*; Cuning. et Bentl. Cantab. 1711. *quo nunc* : sed Bentl. Amst. 1713. habet Ære... *quorun*, ut in ceteris edd.—66 Vocem *meditatur*, quam haberat codex Grævii, recens manus in *me* datur mutavit.

NOTÆ

- rores et labores. Epod. seq. ‘ La-
boriosi remiges Ulyssei.’
- 64 *Ut inquinavit*, &c.] Ex quo Ju-
piter aureum sæculum mutavit in de-
terius, scilicet æreum, ac deinde fer-
reum. Ovid. Met. 1. Fab. 3. &c.
66 *Vate me*] Non temere, sed nu-
minum instinctu, sic vobis snadeo ego
Phœbi et ‘ Musarum sacerdos’ ac
mystes.

ODE XVII.

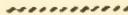
AD CANIDIAM.

Horatius urbanissima Ironia Gratidiam ob propinatum sibi philtrum proscin-
dit. (Conf. dicta ad 1. Od. 16. et Epod. v. Gesn.)

HORATIUS.

JAM jam efficaci do manus scientiæ

Jam cedo potenti scientiæ; veniam peto, et oro per regna Proserpinæ, et per

Ode nona Libri quinti in Ed. Sanad. ‘ Hoc Carmen neque Eponon inscrip-
tum in codd. Blandd. invenio, neque Oden.’ Cruq.—1 Brod. do manum.—

Supplex, et oro regna per Proserpinæ,
Per et Dianæ non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Defixa cœlo devocare sidera,

5

numen Dianæ minime lacesendum, et per codices incantationum vim habentium deducendi in terram astra cœlo abstracta, o Canidia, tandem abstine verbis exe-

5 *Refixa* Gott. Harl. 3. 6. Bentleii Regin. Battel. et Reg. Soc. Acron, Cruqñii Commentator cum codi. Blandi. 1. 2. 3. 4. omnes Torrentii præter unum, Florent. 1482. Venet. 1490. Ald. H. Steph. Lamb. Cruq. Torrent. Schrevell. Delph. Bentl. Talbot. Pine. Cuning. Sanad. Towers. Francis. Mitsch. Wetzel. Wakef. et Kidd. *Defixa nnus Torrentii, unus Barthii, Advers. xxxvii. 25. Exc. Sax. Harl. 1. 2. 4. Bentleii Leid. Zulich. Græv. Galiens. et Petrens. Zarot. Mediol. 1477. Venet. 1477. 1478. 1479. Locher. R. Steph. Baxt. Gesn. Zeun. et Comb.* ‘*Defixa legendum censeo cum Vet.*

NOTÆ

Carmen Monocolon ex Iambicis
versibus Senariis.

1 *Jam jam efficaci, &c.]* Læserat Canidianum Horatius, ac laceraverat Iambis, qui certe ad nos usque non perseverunt. Hoc vero Carmine dum fingit illam exorare, acerbius vellitat et insectetur. ‘Non est palinodia, ut scripsere; sed simulata recantatio, in qua apparent opprobria manifesta.’ Scaliger Hypercritic. Porro si vis, lector, hoc Carmen seu Epod. ult. plene intelligere, evolve prius attente Epod. v. ac deinde 1. Sat. 8. cum Not. tum demum nos sine voluptate hanc Oden capies.

Efficaci do manus scientiæ] Efficaciam agnosco scientiae magicæ, cuius vanitatem ante deriseram. Vide Plin. xxx. 1. et alibi. ‘Fraudulentissima hæc artium in toto terrarum orbe plurimum valuit . . . sola tres artes alias imperiosissimas humanæ mentis complexa. . . . Nata primum e medicina specie salutari. . . . blandissimis promissis vires religionis addidit. atque admiscent artes Mathematicas; nemine non avido futura de se sciendi, eaque de cœlo peti credente. Ita possessis hominum sensibus triplici

vinculo, in tantum adolevit, ut hodiæque etiam in magna parte gentium prævaleat, et in Oriente regum regibus imperet, &c. Vide Cœl. Rhodig. ix. 23.

2 *Regna per Proserpinæ]* Per Deas tibi maxime venerandas; per Proserpinam Inferorum Deam: Dianam seu Lunam beneficiis præsidentem.

3 *Dianæ non movenda numina]* Illa quippe ‘iracunda,’ ut est in Epist. ad Pisones, seque nlcisci expedita: patet exemplis Orionis, Actæonis, Niobes, ejusque filiorum. 1. Od. 12. et 21. iii. Od. 22. Item supra Epod. v. huc pertinet quod lunatici vocantur quos illa percusserit, dementes que fecerit.

4 *Libros carminum, &c.]* Libros continentis disciplinam magicam. Plin. loco mox cit. ‘Orta sine dubio in Perside, a Zoroastre, ut inter auctores convenit. . . . Hermippus de ea arte scripsit diligentissime, &c. . . . Democritus illustravit . . . Est et alia magices factio a Mose, et Jamne, &c. Hic unus e magis Pharaonis.

5 *Cœlo devocare sidera]* Vide Epod. v.

Canidia, parce vocibus tandem sacrīs,
Citumque retro solve, solve, turbinem.
Movit nepotem Telephus Nereium,
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum, et in quem tela acuta torserat.
Unxere matres Iliæ addictum feris

10

crandis: et quamprimum converte retrorsum, converte rhombum. Telephus exoravit nepotem Nerei, contra quem Mysorum exercitū superbus instruxerat, et sagittas aculas vibrarat. Trojane matroneæ sepelierunt Hectorem bellicosum feris volucrī-

Schol. cum omnes libri habeant *Refixa*. Necesse enim *defigi* sidera prius quam devocentur cœlo. Defiguntur autem qui vel carminibus, vel diris obligati, aliena vi aguntur attoniti. Bentleius fatetur longe plures libros habere *Defixa*, et tamen ipse reposuit *Refixa*, nulla quod sciām cum ratione. Baxt. ‘Ratio magna satis hæc videtur, quod ‘*defigere*’ est motum anferre, ‘*refigi*’ autem debent sidera, cum devocantur, et moventur loco suo.’ Gesn. —7 Lambinus ex Aurati sententia legit: *volve, volre, nullo astipulante veteri codice.* Idem in mentē venit Carolo Utensio. *solve, volve* Chabot.—11 *Luxere* Bentleii codd. Leid. Galiens. Regin. a m. pr. Bodl. 2. et Petrens.

NOTÆ

6 *Parce vocibus sacrīs*] Desine uti in me incautationibus. Jam enim me victum fateor.

7 *Retro solve, solve, turbinem*] Legunt alii, *volve*. Sensus est: In contrariam partem verte rhombum magicum, ut mens mea, a te ad amorem tui impulsa, jam solvatur ac libera fiat. Is turbo, seu trochus, aneus, ferreus, lignensve erat. Illum ad arbitrium agitabant magi, rati a se pariter hominis cuiuslibet animum flecti quocumque vellent. Sic apud Theocr. Idyll. 11. *Pharmaceutria*, ‘ut ænēus iste rhombus,’ inquit, ‘volvit ex Venere, ita ille vir ad nostras fores vertatur.’ Martial. IX. 30. ‘Quæ nunc Thessalico Lunam deducere rhombo, Quæ sciet,’ &c. Meminit et Lucretius: ‘Traxerunt torti magica vertigine fili.’ Et Propertius, III. 6. 26. ‘Staminea rhombi ducitur ille rota.’

8 *Movit nepotem, &c.*] Exemplis ostendit pervicacissimos exorari a supplicantibus.

Nepotem Nereium] Achillem filium Thetidis filiæ Nerei.

Telephus] Rex ille Mysorum Græcos ad expeditionem Trojanam euntes prohibere voluit aditu ac transitu regni sui. Itaque ad arma et manus ventum est. Ab Achille vero graviorer vulneratus, medelam non inveniebat; donec oraculum consuluit, responsumque tulit, inde petendum remedium, unde vulnus acceperat. Ergo ad Achillem se contulit, et ab eo curatus est seu bastæ cuspidis limatura, seu herba quadam ab Achille inventa. Plin. xxv. 5. ‘Inventus Achilles discipulus Chironis, qua vulneribus mederetur, quæ ob id Achilles vocatur. Hac sanasse Telephum dicuntur. Alii primum æruginem invenisse, utilissimam emplastris; ideoque pingitur ex cuspide decutiens eam gladio in vulnus Telephi. Alii utroque usum medicamento volunt.’

11 *Unxere matres Iliæ, &c.*] Alii legunt, *Luxere*; eodem proprio sensu:

Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
 Postquam relictis moenibus rex procidit
 (Heu!) pervicacis ad pedes Achillei.
 Setosa duris exuere pellibus
 Laboriosi remiges Ulyssei,
 Volente Circa, membra; tunc mens, et sonus
 Relapsus, atque notus in vultus honor.

15

bus et canibus damnatum, postquam rex urbe discedens advolvit se pedibus Achillis eheu inexorabilis. Remiges Ulyssis laboribus exerciti setosos artus excurunt duris pellibus, concedente Circe: ac tum restituta sunt ratio, sermo, et pristinus facie

pro v. I. Torrentii Laurent. Lambini aliquot, duo Pulmanni, totidem Bersmanni, totidemque Lucenses omnium vetustissimos, ut ait Michaël Brutus, Gott. Venet. 1490. Locher. Florent. 1482. R. Steph. Lambin. Bentl. Sandby, Wetzel. Sanad. Towers, Francis, Wakef. et Kild. et sic legit Lachman. ad Propert. III. 4. 31. (47.) *Unxere Harl.* I. 2. 3. 4. 6. omnes Torrentii præter unum, quatuor Bland. Vet. Schol. et Divæns ap. Crnq. plures Lambini, duo Pulmanni, unus Barthii, Advers. xxxvii. 15. Bentleii Græv. Zulich. Battel. Reg. Soc. Petrens. et Bodl. I. 2. Zarot. Mediol. 1477. Vet. Comb. Venet. 1477. 1478. 1479. H. Steph. Cruq. Torrent. Delph. Schrevel. Baxt. Gesn. Zenn. Bipont. Mitsch. et Comb. ‘*Unxere legendum*,’ gloss. in duobus Bland.—12 Codex Bersmanni, *homicidam Hectora*; et sic edidere Sanad. Cuning. Towers, et Francis.—16 Nonnulli codd. *Ulixei*; et sic Bentl. et Kidd. Vid. Heyn. ad Virg. Ecl. VIII. 70. Alii codd. *Ullixeii*. Vid. Var. Lectt. ad I. Od. 6. 7.—17 *Circe* Harl. 2. 4. 6. ceteri fere codd. et edd. omnes ante Bentl. qui ex Val. Prob. edidit *Circa*; et ita Harl. I. 3. vett. codd. Cujacii Obss. XII. 18. Grævianus ap. Broukhus. Propert. II. 7. Mitsch. Wakef. et Kidd. Vide Heyn. ad Virg. Æn. III. 386.—18 Huic versui vs. 42–45. sub-

NOTÆ

id est : Quamvis interfectum Hectorem canibus et accipitribus dare insepultum Achilles statuisset: Primo tamen supplicanti indulxit, concessisse illius cadaver, quod quidem matronæ Trojanæ ex more unixerunt, sepelierunt, luxerunt, ac supremis honoribus decoraverunt.

12 *Homicidam Hectorem*] Qui multos homines in bello occiderat. Epithet. Homer. ἀνδροφόνος, vel ἀνδρεφόντης.

13 *Postquam relictis mœnibus rex procidit, &c.*] Cum digressus Troja Priamus ad Achillem supplex cum magnis muneribus accessit, impetravitque ab eo, ut filii sui Hectoris condonaret sibi cadaver terræ man-

dandum. Vide I. Od. 10. 14. ibique Not.

15 *Setosa duris, &c.*] Ulyssis comites in porcos transformarat Circe per veneficia: at Ulyssis precibus exorata in pristinam formam illos restituit. Itaque exuerunt pelles setosas, ac resumserunt humanum statum, vultum, sermonem, rationis usum. Homer. Odyss. K. Virgil. Ecl. VIII. et Æneid. III. Ovid. Met. XIV. S. Chrysost. ait ‘maleficam Circeen ita brutis voluptibus inescasse Ulyssis comites, ut si fuissent porci.’ Vide I. Epist. 2. 23. ibique Not.

17 *Circa*] Hæc filia solis ac Perses Nymphæ, veneficiis inclyta, herbarum peritissima, ‘Diis etiam ascrip-

Dedi satis superque pœnarum tibi,
Amata nautis multum et institoribus. 20
Fugit juventas, et verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida;
Tuis capillus albus est odoribus;
Nullum a labore me reclinat otium:
Urget diem nox, et dies noctem; neque est 25
Levare tenta spiritu præcordia.
Ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina,

decor. Abunde et plusculum a te sum punitus, o dilecta valde nautis et negotiatoribus. En juvenilis abiit vigor, et color purpureus descruuit ossa cooperta cute tabida: crines mei per tua pharmaca cani sunt facti: nulla me quies relaxat a pœnis. Nox premuit diem, et dies noctem: neque licet recreare præcordia, respirazione impedita. Itaque miser cogor credere quod negaram, nempe Sabellis incanta-

*****

jecit Valart. et ita edidit Kidd. *Relatus* Gott. duo codd. Blandd. Cruquii, aliquot ap. Torrent. quinque Lambini, nonnulli Bentleiani, Mediol. 1477. Venett. 1477. 1478. 1479. Cruq. Delph. al. *Relapsus* Harl. 1.2.3. 4. 6. plerique codd. Torrentii et Lambini duo Blandd. Mart. Div. et Buslid. Cruquii, Bentleii Græv. Regin. et quinque alii, Exc. Sax. Zarot. Vet. Comb. Lamb. Torrent. R. et H. Steph. Heins. Burm. Sanad. Cuning. Bentl. Towers. Francis. Baxt. Gesn. Zenn. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. ita quoque Plotius Grammaticus p. 2643.—19 ‘Lego: Dedi s. s. p. tibi, O Amata, &c. Sic oratio, quæ prius languida et hilica erat, novas vires novamque juncturam acquirit. Ita vs. 45. 46.’ Bentl. Vir doctus tamen vnlg. retinuit. —22 Hunc versum et sequente omitti vult Guyetus. ‘Ora, inquam, reliquit, non ossa; quippe in ore solo sedem et locum habet. Ovid. Heroid. Epist. II. 72. Met. I. 481. Ceterum codices Reginensis et Magdalensis, *amictus*, et Bodleianus *amictas*: quæ nescio quidem quid sibi velint: ali in geniosiores hic se exerceant. Ideo antem crediderim Librarios ossa hic interpolavisse; quia ‘ossa pelle tegi et amiciri’ vulgari dicto notissimum erat. Plantus Captivis I. 2. 32. ‘Ossa atque pellis sum miser a macritudine.’ Bentl. ‘Pessime Bentleins ora pro ossa.’ Baxt.—24 Harl. I. 4. Bentleii Græv. et duo alii ejusdem, ab labore.—25 *Urguet diem* duo Blandd. Cruquii.

NOTÆ

ta,’ ex Plin. xxv. 2.

20 *Amata nautis*, &c.] Adeoque vile scortum, sordidis hominibus expositum, et obviis quibuscumque.

21 *Fugit juventas*, &c.] En per tuas vexationes amisi juvenile robur ac decus.

Verecundus color] Ingenuis proprius rubor verecundiæ index. Cato dicebat, ‘placere sibi juvenes, qui moniti erubescerent, non qui pallescerent.’

Scaliger hallucinatur turpiter, ita scribens: ‘Ruborem juvenilem in beneficia minus prudenter appellat verecundum.’ Immo de se ipso loquitur Horatius, nequaquam de Canidia; ut probat contextus.

23 *Tuis capillus*, &c.] Ante tempus senex factus sum per tua beneficia.

28 *Sabella pectus*, &c.] Sabelli sive Samnites artis magicæ et incantatiōnum periti. Plin. III. 12. ‘Samni-

Caputque Marsa dissilire nænia.	
Quid amplius vis? O mare et terra! ardeo,	30
Quantum neque atro delibutus Hercules	
Nessi cruento, nec Sicana servida	
Urens in Ætna flamma. Tu, donec cinis	
Injuriosis aridus ventis ferar,	
Cales venenis officina Colchicis.	35

tionibus mentem dimoveri, et Marsorum carminibus caput disrumpi. Quid ultra petis? O mare, ac terra, flagro plusquam Hercules inunctus putrido Nessi sanguine, et plusquam Siculus ignis in ardente Ætna sæviens. Ergone tu ferrebis officina venenorum Colchicorum, donec ego sicca favilla abripiar ventis injuriam

—27 *Ego negatum* Harl. 6.—29 *Codex Bersmanni*, aliquie nonnulli desilire. Sed vide Nic. Heinsium ad Ovid. Fast. vi. 142.—30 *Acror editus et Ms. Reg. Soc.* *O mare! o terra!* ardeo; quod recepit Bentl. eumque secenti sunt Sanad. Towers, Francis, Wetzel. Wakef. et Kidd.—32 *Cuning, nec Sicana servidum.* —33 *Urens* etiam Exc. Sax. Brod. Harl. 2. 4. 6. Bentleii Græv. Leid. Zulich. Vossianus, Petrens. Magdal. Gal. Battel. Regin. Bodl. 1. 2. aliquie, nonnulli Torrent. Lambin. Pulmanni, Zarot. Mediol. 1477. Venett. 1477. 1478. 1479. Florent. 1482. Vet. Comb. Locher. Ald. Gryph. Heins. R. Steph. Schrevet. Delph. Baxt. Gesn. Zeun. Bipont. et Comb. *Furens* aliquot codd. Torrent. unus Pulmanni, Bersmanni alter, H. Steph. Bentl. Sanad. Sandby, Towers, Francis, Mitsch. Wetzel. Wakef. et Kidd. *Virens* Gott. Harl. 1. 3. Bentleii Regius et Græv. nonnulli Torrent. Pulum. et Gifian. quatuor Crnqui, et duodecim Lambini, cum edd. Lamb. Crnq. Torrent. Talbot. et Pine; et sic ex multis codd. legit Nic. Heinsius. *Vibrans* conj. Lambinus in ed. pr. postea hanc sententiam revocavit. *Vivens* conj. Bentl.—33—35 ‘Vide, ne non ita magna mutatione ad Horatium hæc forte referenda sint: num, donec ... *Calco venenam*, &c. Sic, inquam, potius legerim, si cum Porphyrione ‘officinam’ de homine interpretarer: sed mihi quidem dura et plebeia et Horatio indigna videtur Metaphora; tantum abest, ut diserte dictum existimem. Quidni autem ‘officinam’ accipiamus de loco, ubi omnis vene-

NOTÆ

tium, quos Sabellos dixerit.’

29 *Marsa nænia*] De Marsis veneficiorum magistris, dixi in Epod. v. De ‘nænia,’ II. Od. 1. in fine. Hic vero næniam usurpat Horatius pro incantatione.

31 *Delibutus Hercules Nessi cruento*] Vide Epod. III. sub finem, ibique Not.

32 *Sicana servida Urens in Ætna flamma*] Quidam legunt *Virens*, aliqui *Furens*; nos cum aliis *Urens* maiimus. De Ætna Siciliæ monte, mont Gibel, ejusque incendiis sane prodi-

giosis, Justin. lib. iv. Gell. xvii. 10. Virgil. Georg. i. 472. Æneid. III. 555. et 570. et alibi. Lucret. lib. vi. fuse. Plin. II. 103. ‘Ætna in tantum flarat, ut ad quinquagena et centena millia passuum arenas eructet flammorum globus.’

33 *Tu, donec cinis, &c.*] Donec ego in cinerem redactus fuero, non desines me incendere, et Colchicis ignibus me urere.

35 *Cales venenis officina Colchicis*] Parandis venenis ferves, ut Medea illa quondam insignis in Colchide vene-

Quæ finis? aut quod me manet stipendum?

Effare: jussas cum fide poenas luam,

Paratus expiare, seu poposceris

Centum juvencos, sive mendaci lyra

Voles sonari: tu pudica, tu proba,

Perambulabis astra sidus aureum.

Infamis Helenæ Castor offensus vice,

40

Facientibus? Quis terminus? vel quæ multa expectat me denique? Loquere: fideliter exsolvam pœnas quascumque imperaveris; expeditus ad satisfaciendum, sive petieris centum juvencos; seu volueris mendaci lyra a me decantari: Tu casta, tu bona, inter sidera fulgebis astrum insigne. Castor et magni Castoris frater ob

ficiorum apparatus repostus erat? Qualia erant Medeæ illa penetralia. Val. Flac. vii. 327. Columella i. 1. 5. ‘contemtissimorum vitiorum officinas’ dixit; sed de loco et domo, non de persona. Ergo et hic ‘officinam venenorum,’ non de ipsa Canidia; sed de ejus domo intelligendum est: atque eo magis, quod ea vero nomine Gratidia appellata ‘officinam’ unguentariam Neapolii exercebat; si veteribus Scholiastis, nt sane est, fides habenda est. Jam vero, si hanc sententiam amplecteris, sic locus erit constituendus: *Furens in Aetna flamma: tua donec cinis Injuriosis aridus ventis ferar, Calet venenis officina Colchicis.* Ubi in primo verso pes quartus erit Tribrachys; ut in vs. 12. et 71. Et sententia quidem hac nihil clarius videtur: vera autem sit Horatii manus necne, penes alios iudicium esto.’ Bentl. Et ita edidit Bentl. eumque sequi solus ausus est Kidd. *Colchidis codex Brodæi.*—36 ‘Aliter et quod, (pro aut quod,) sed hæc figura ecquod legi precipit: ubi et pro stipendium forte stipendiū legendum.’ Cuning.—39 Bentl. e var. lect. cod. Battel. edidit *juvencis*, citans i. Od. 4. 12. Hoc receperunt etiam Sanad. Towers, Francis, Wetzel. Wakef. et Kidd.—40 *Voles sonare Regin.* Bodl. 1. 2. et a m. pr. Græv. ‘Sic lege et distingue: *Paratus, expiare seu p. C. juvencis, s. m. l. Voles sonare Tu pudica, tu proba; Perambulabis a. s. aureum, &c.*’ Bentl. in Cur. Nov. Hanc emend. etiam recepit Kidd. ‘Initium sententiae majore litera insignivi; hæc enim ipsissima sunt verba, quibus Canidiā erat sonatura Flacci lyra: a *Tu pudica scilicet, ad aureum.*’ Wakef.—42 ‘Odiosa est cacophonia in clausulis horum versuum: *vice, prece;* quod homœoteleuton, si bene eum novi, nunquam anctor admisit. Et opportune quidem absolvit eum ab hac culpa *codex unus Torrentii*, qui sic locum exhibet, *Infamis Helenæ Castor offensus vicem.* Noli dubitare, quin genuina sit hæc lectio. Ita Livius viii. 35.’ Bentl. Adde Liv. xxviii. 19. xxxiv. 32. xl ix. 3. et Curt. vii. 2. vii. 11. *vicem* receperunt Wetzel. Sanad. Towers, Francis, Wakef. et Kidd. ‘Hæc est multorum codd. lectio.’ Francis. Hæc vox sæpius scribitur in codd. *vicē.* Vide ad

NOTÆ

fica. Vide ii. Od. 13. et supra Epod. iii. et v.

36 *Quod me manet stipendum?* Quid tandem persolvendū est a me tibi, ad placandum tuum animum? profecto solvam.

39 *Centum juvencos?* Hecatomben,

non secus ac Proserpinæ vel Plutoni. ii. Od. 14.

Sire mendaci lyra, &c.] Sive jubeas ut mentiens te laudem quasi probam, pudicam, innoxiam, benignam, &c.

42 *Infamis Helenæ, &c.]* Stesichorus Poëta (de quo iv. Od. 9.) male-

Fraterque magni Castoris, victi prece,	
Ademta vati reddidere lumina.	
Et tu (potes nam) solve me dementia,	45
O nec paternis obsoleta sordibus,	
Nec in sepulcris pauperum prudens anus	
Novemdiales dissipare pulveres.	
Tibi hospitale pectus, et puræ manus;	
Tuusque venter Pactumeius; et tuo	50

Helenæ infamia notata contumeliam irati ademerant Poëtae visum, quem ei restituerunt exorati precibus. Tu quoque (nam potes) insaniam depelle a me. O nec turpis es ignobilitate majorum; nec vetula sciens dispergere cincres novendiales in sepulcris pauperum! Tibi cor benignum; et manus innoxia; uterisque tuus partui

vs. 18.—43 ‘Vide modo illud epitheton: *Fraterque magni Castoris*. Certe, si historiam sequimur, legemus potius: *Fraterque magnus Castoris*, vel, *Fratuerque major*. Terent. Phorm. I. 2. 13. Quippe Pollux erat frater major Castoris; major et natu et virtute. Sed Latini veteres etiam ipsum Pollinem nomine Castoris appellasse videntur.’ Bentl.—47 *Neque in sepulcris* Harl. I. 4. 6. Bentl. Sanad. et Towers. Epitheton *prudens* non placet Scaligero; nihil aliud tamen proponit.—50 *Pactumeius* ex Aldi conjectura receperunt Lambin. Torrent. H. et R. Steph. Heins. Schrevet. Delph. et Sandby, et plancuit Turneb. Adv. xxx. 11. *Pastuleius* natus codex ap. Torrent. *Pactomcius* Leid. Bentleii et Locher. *Patumeius* Venet. 1490. *Pactumeius* Cruquii Blandi. I. 2. 3. 4. Div. et Buslid. Vet. Schol. nonnulli ap. Torrent. Bentleii Regin. et Reg. Soc. a m. pr. et omnes alii ejusdem, praeter Petrens. Harl. I. 2. 3. 4. 6. Brod. edd. antiqui, item Baxt. Bentl. Cuning. Gesn. Zenn. Francis. Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. Versus 50—52. omisit

NOTÆ

dicis versibus ignominiam inusserat
Helenæ, eamque infamem exhibuerat. At Castor et Pollux Helenæ fratres (de quibus I. Od. 3.) eam ulti, injurioso vati oculos ademerunt. Vism tamen ei reddiderunt, veniam postulanti, et palinodiam seu carmen alterum ad Helenæ laudem canenti.

46 *Paternis obsoleta sordibus*] Sive ex adulterio nata, sive e vili et ignobilis stirpe propagata.

47 *In sepulcris pauperum, &c.*] Divitum sepulcris custodes adhibebant adversus magos et veneficos. Virgil. Aeneid. xi. 200. ‘Semiusta que servant Busta.’ Illi vero pauperum cineres eruebant ac dissipabant sua beneficia peracturi.

48 *Novendiales*] Sepulchræ jam datos. Servius ad Virgil. Aeneid. v. 64. ‘Apud majores,’ inquit, ‘ubicumque aliquis extinctus fuisset, ad domum suam referebatur; ibique septem erat diebus: octavo die incendebatur; nono sepeliebatur. Unde Horatius: ‘Novemdiales dissipare pulveres.’’ Vide I. Sat. 8.

49 *Puræ manus*] Quæ nemini vim aut necem intulerint. Vide contraria his omnia, tum in Epod. v. tum in I. Sat. 8.

50 *Pactumeius* [*Partumeius*] Fœcundus, vel proprie, pariens quasi meiat, absque labore aut doloribus. Vox ad ludibrium, per quam exprobrat Canidiaæ fictos partus, unde et

Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Utcumque fortis exsilis puerpera.

CANIDIA.

QUID obseratis auribus fundis preces ?
Non saxa nudis surdiora navitis
Neptunus alto tundit hybernus salo.
Inultus ut tu riseris Cotyttia

55

aptus; atque obstetrix lavit pannos tuo sanguine rubeos, quoties exsurgis puerpera minime debilis.

Quorsum vota facis ad anres clausas? mare hyemale tumidis fluctibus hand verberat scopulos surdiiores erga nautas spoliatos. Scilicet impune tu deriseris Cotyttia

Sanad.—53 Hic nova incipit Ode in Delph. et aliis quibusdam edd. vett.—56 Angelus Politianus Misc. lib. x. ex Georgii Antonii Vesputii Florentini codice primus *Cotyttia* reposuit, cum antea in omnibus libris hæreret *Cocytia*. Vetus etiam Crnqui Scholiastes hanc lectionem tuetur, et Juvenalis 11. 92. apponit: ‘Cecropiam soliti Baptæ lassare Cotyutto.’ Cotys, Cotyutto, vel Bendis Thracum erat Venus, sive Luna, turpitudinum præses. *Cocytia Glarean. Cotyttia Venet. 1559. Chabot. Lamb. Cruq. Torrent. et recentt.*

NOTÆ

‘puerperam’ mox vocat ‘fortem,’ id est, minime debilitatem. Quam ob rem vero fœtus a se editos menti- rentur beneficæ, dixi in Epod. v. nimirum alienos infantes surreptos alebant, quibus ad sua beneficia uteren- tur crudeliter enectis. Valeant qui legunt *Pactumeius*, et comminiscuntur Canidiæ filiæ hunc fuisse ita nomi- natum, vel quasi ex pacto datum. Commentum, inquam, id habetor.

Tuo Cruore rubros] Quasi vere pa- rentis. Ironiam salsissimam singulæ voce olent.

53 Metrum superiori simile.

Quid obseratis] Canidiam respon- dentem sibi Horatius facit, novo lu- dibrio.

54 *Non saxa nudis, &c.]* Saxa non surdiora sunt clamoribus naufragorum ac nautarum rebus omnibus jam perditis egentium, quando hyemalibus ventis ac tempestatisbus subver- titur mare, et scopulos fluctibus tnu-

dit. Sicut, inquam, naufragi opem frustra tunc a rupibus implorant, sic tu a me modo.

Nudis] Scaliger ‘nudos in hyeme nautas’ ab Horatio poni, reprehendit; sed perperam. Quippe denudatos bonis omnibus in naufragio, et vitam duntaxat incolunem petentes recte Poëta exhibit.

55 *Sulo]* Σαλεύειν, agitare, item, fluitare; σάλος, agitatio, mare, &c.

56 *Tu riseris Cotyttia Vulgata]* Ple- rraque membranæ habent *Cocytia*, id est, infernalis, a Cocyto Inferorum fluvio, qua voce beneficia belle signi- ficantur. Quod vero additur, sacrum liberi Cupidinis, movit Angelum Politiannum, ut corruptum hunc locum putaret, adeoque restitendum; pri- musque legendum censuerit, *Cotyttia*, id est, flagitiosa, sacra, promiscua libidine turpia, Bacchi Orgiis similia, quæ a beneficis celebrantur. Co- tyutto Dea spurciæ et impudentiæ

Vulgata, sacrum liberi Cupidinis ?
 Et Esquilini Pontifex beneficī
 Impune ut Urbem nomine impleris meo ?
 Quid proderat ditasse Pelignas anus,   60
 Velociusve miscuisse toxicum ?

mysteria revelata, Amori libero consecrata? Et tanquam pontifex Esquilini incautamenti impleveris civitatem meo nomine? Quid juvabit locupletasse vetulas Pelignas, aut promtum venenum parasse, si tibi mors accidit lentior, quam cupio?

omnes.—57 Codex Bersmanni, *sacra liberi Cupidinis*.—60 *Quid proderit* Harl. 1. 2. 3. 4. 6. omnes Lambini, Torrentii, et Cruquii, omnes Bentleii præter duo; Zarot. Mediol. Venett. Ald. Lamb. Cruq. Torrent. Heins. R. et H. Steph. Rntgers. Bond. Fab. Fabr. Sanad. Talbot. Pine, Towers, Francis, Delph. alii. *Quid proderat* Bentl. ex codice veterissimo Leid. et Magdal. et

NOTÆ

ab Atheniensibus, Corinthiis, Thracibus, aliisque colebatur nocturnis sacris omni libidinum genere infamibus. Meminit Juvenalis Sat. II. 92.

57 *Vulgata*] A te cum ludibrio divulgata : vel quæ ego pie tibi patefeci, tu impie deriseris : nempe Epod. v. et I. Sat. 8.

58 *Et Esquilini Pontifex beneficī, &c.*] Quasi sunimus arbiter, sacerdos, ac censor, jus habens cognoscendi et judicandi de rebus omnibus ad religionem pertinentibus, adeoque de sacris illis ac beneficiis, quæ fiunt a me extra portam Esquilinam, vel in Esquilis, de quibus Epod. v. in fine.

Esquilini] Quia sepulcretum illic erat, hinc locus erat ad beneficia idoneus, ministrum ossibus vel cineribus mortuorum legendis, vel evocandis animabus, &c. Vide supra vs. 47.

Pontifex] Ex Dionys. Halicarn. lib. II. ‘Pontifices sunt rerum maximarum domini. Etenim dijudicant sacras omnes causas; privatisque et magistratibus et ministris Deorum statnunt quæcumque sunt sacrorum non scripta atque incognita. . . . Sacerdotes etiam omnes recensent, eorumque famulos ac ministros, quibus utuntur ad sacra, observant : ne

quis peccet in sacris legibus. . . . Et si quos animadvertunt peccantes mulcent, ad unumquodque negotium respicientes.’ Hinc Plaut. Rudent. Seen. nlt. ‘libet jurare: tun’ meo Pontifex perjurio es?’

59 *Impune ut Urbem nomine impleris meo*] Postquam ego te participem feci beneficiorum et sacrorum in Esquilis a me peractorum, patiar ut ea derideas, divulges, meque plebis fabulam et ludibrium facias? Absit : impune hand feres : dabis poenas.

60 *Quid proderat ditasse Pelignas anus*] Hoc alii referunt ad Horatium, alii ad Canidiam. Prior erit sensus, ut Canidia dicat Horatio: Nihil tibi proderunt aliarum beneficarum incantamenta, quibus te adversus mea tueri voluisti, conductis pretio Pelignis mulieribus. Posteriori sensu, ipsa Canidia de se ait: Ergone frustra in opem vocarim Pelignas annus quibus mercedem erogavi? vel, quid proderit mihi Pelignas docuisse artem meam, qua ditantur passim; si ego ipsa non praesto quod in te molior?

Pelignas] Peligni populi Marsis et Samnitibus vicini, ac perinde beneficiorum periti.

Sed tardiora fata te votis manent.
Ingrata misero vita ducenda est, in hoc,
Novis ut usque suppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignae Tantalus semper dapis;
Optat Prometheus obligatus aliti;

65

*Atqui vita misera infortunato prostrahenda est tibi ad hoc tantum, ut diutius novas
arumnas perpetiare. Tantalus Pelopis infidelis pater semper curens expetito cibo,
requiem desiderat: poscit etiam Prometheus vulturi addictus. Sisyphus pariter*

sic Exc. Sax. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd.—62 *Si tardiora* Harl. 1. 2. 6. nonnulli Torrentii, et Pulmanni, unus Bersmanni, plurimi Bentl. Venet. 1559. Glarean. 1536. Chabot. Lamb. Cruq. Torrent. Bond. Delph. Schrevel. alias vett. ante Bentl. cum signo interrogandi post manent. *Sed tardiora* Harl. 3. 4. Porphy. Brod. Gott. Bentleii Regin. a m. pr. vetustissimi optimisque Torrentii, unus Pulmanni, Bersmanni alter, Mediol. 1477. Venet. 1477. 1478. 1479. Florent. 1482. Sanad. Cuning. Towers, Francis, Mitsch. Wetzel. Wakef. Bipont. Comb. et Kidd.—64 ‘*Novis ut usque s. doloribus habent quidem editiones Venetæ; sed Loscheriana luboribus: cui accedunt Lambini codices aliquot, et vetus noster Leidensis.* Utrumque probum est; sed illud potius hujus interpretamentum videtur, et ex spatio interlineari in versum irrepsisse.’ Bentl. Bentleium secuti Cuning. Sanad. Towers, Francis, Wakef. et Kidd.—65 ‘*Iterum edd. Venetæ infidus; contra Locheriana infidi, quantum tamen hic, ut et loco superiore, recentiores fere deseruerunt.* Perperam. Nam, *infidi* etiam exhibent omnes fere aliorum codices, et nostri. In Regiensi quidem et Regiae Societatis *infidus* nunc extat, sed altera lectione prius erasa. Soli id habent a prima manu Magdalenusis et Bodleianus. Revocanda igitur est prisca lectio, et pluribus testimoniis firmata, *infidi*. Uterque quidem ‘*infidus*’ et pater et filius; sed hic potius filio donandum est epitheton: quia pater suum habet versu sequente. Qui poëta sunt, hoc ex more et decoro fieri facile agnoscunt.’ Bentl. ‘*Ego tamen infidus prætuli; quod Tantalus, ut Horatius, Deorum arcana proddiderit. Quin et Sisyphus et Prometheus et fures fuere et fallerant Deos.*’ Baxl. Bentleium secuti Sanad. Towers, Francis, Wakef. et Kidd. *infidus* servant Harl. 1. 2. 3. 4. 6. nonnulli Torrentii, item edd. Torrent. Heins. Steph. Delph. Bond. Schrevel. Gesn. Zeun. Bipont. Mitsch. Wetzel. et Comb.—67 Quatuor codd.

NOTE.

61 *Velociusve miscuisse toxicum*] Hoc pariter alia et alia ratione potest accipi. Vel Canidia dicit Horatio: Frustra est quod venenum tibi miscuisti velocius, ad fugienda, per mortem citam, quæ tibi mala et tormenta infero; nam vives, et vives ad ærumnas quaslibet exantlandas, ita me volente. Vel ipsa ait: Quid prodest mihi præsentissimum venenum parare posse cum libet, si tu vivis?

Atqui placet ut vivas, ut longius ac
diutius te discruciem.

65 Pelopis infidus pater] Tantalus in Deos perfidus, quorum nempe arcana impie revelavit. Alii legunt, *infidi*. Pelops enim adversus Oenomaum, tum contra Myrtilum infidelis extitit. Vide 1. Od. 28. II. Od. 13. et 18. et postea 1. Sat. 1.

67 *Prometheus*] *De eo 1.* *Od. 3.* et
16. *ii.* *Od. 13.* &c.

- Optat supremo collocare Sisyphus
 In monte saxum; sed vetant leges Jovis.
 Voles modo altis desilire turribus, 70
 Modo ense pectus Norico recludere;
 Frustraque vincla gutturi nectes tuo,
 Fastidiosa tristis ægrimonia.
 Vectabor humeris tunc ego inimicis eques;
 Meæque terra cedet insolentiae. 75

cupit reponere lapidem in montis vertice. At non sinit edictum Jovis. Sic et tu cupies jam te dare præcipitcm e celsis turribus; jam pectus confodere gladio Norico: quin etiam ægritudine tædiosa mæstus collum tuum inscras laqueo: sed frustra. Ego vero tum infensis humeris inequitabo: orbisque vincetur audacia mea.

Torrentii, *obligatus alite*.—72 Exc. Sax. Harl. 4. duo Blandd. Cruquii, Mediol. 1477. Venett. 1477. 1478. 1479. Florent. 1482. R. Steph. Lamb. Talbot. Pine, Sanad. Towers, Cuning. Johnson. Bond. Delph. Schrevell. et Francis, *gutturi innectes tuo*. ‘Sic editiones veteres, et recentiorum pleræque: sed bona pars codicum, ut ex nostris Grævianus et Galei cum quatuor aliis, *nectes*, quæ vera et genuina lectio est. Sic enim loquuntur boni scriptores. Cf. Noster, i. Epist. 19. 31. Auson. Epigr. xxiii. 1. Plin. Epist. ix. 28. Virg. Æn. v. 425. 510. viii. 660. Ovid. Trist. v. 3. 3. Vides, opinor, ad hæc exempla dicendum omnino fuisse: *Frustraque vinclis gutturi innectes tuum*. non ut nunc circumfertur: *Frustraque vinclis gutturi innectes tuo*. Hand enim temere sic positum invenies apud bonos scriptores. In unum duntaxat vel alterum locum incidi: ut Arnobii lib. iii. p. 146. Edit. Heraldii: ‘Innectuntur,’ ait, ‘cervicibus laquei’: verum hujus levis est auctoritas, et fortasse scripserat, ‘nectuntur.’ Et Silii Italici xi. 240. Stat. Theb. iv. 26. Bentl. Vide Var. Lectt. ad h. l. Statii. *nectes* preferunt Harl. 1. 2. 3. 6. Bipont.

NOTÆ

68 *Sisyphus*] Hunc mortalium astutissimum vocat Homerus. Theognis, ‘si quis plura norit quam Sisyphus.’ Cic. Tusc. i. n. 98. ‘tentarem Sisyphi prudentiam.’ Est et proverb. ‘Sisyphi artes.’ De eo jam ii. Od. 14. 20.

Optat collocare In monte saxum] Cic. Tusc. mox cit. n. 10. ‘Mento summam aquam attingens siti enectus Tantalus. . . . Sisyphus versat saxum suudans nitendo, neque proficit hilum.’

69 *Sed vetant leges Jovis*] Ergo quietem optatam, vetante Jove, iniunime nanciscentur illi, quamvis calli-

dissimi, Tantalus, Prometheus, Sisyphus: ita, me obstante, nec tu, qui ausus es mea sacra deridere, tuamque superbiam venditare.

70 *Voles modo*] Sæpius mortem quærēs, nec invenies, quamdiu vetabo, inquit Canidia.

71 *Norico*] E ferro exquisito de Noricis fodinis. i. Od. 16. 9.

74 *Vectabor humeris, &c.*] Tibi insultabo, te subactum et calcatum premax.

75 *Meæque terra cedet insolentiae*] Insolentem meam potestatem universi verebuntur.

An, quæ movere cereas imagines,
Ut ipse nosti curiosus, et polo
Deripere Lunam vocibus possim meis,
Possim crematos excitare mortuos,
Desiderique temperare poculum ;
Plorem artis in te nil habentis exitum ?

Numquid enim vero ego quæ valeo conuovere cereas effigies, quemadmodum ipse cupidus observasti; quæque meis incantationibus devoco Lunam e cælo; et combustis cadaveribus vitam reddere valeo, atque amatoriam potionem conficere; nimurum deflcam vanum exitum artis adversum te inefficacis?

Mitsch. Wetzel. Baxt. Gesn. Zeun. Wakef. Comb. et Kidd.—78. 79 *Diripere* in uno Bland. Cruquii et quibusdam edd. vett. *Deripere* tres alii Blandd. Harl. I. 2. 3. 4. 6. alii. Vide ad III. Od. 5. 21. III. Od. 28. 5. IV. Od. 15. 7. Epod. v. 46. et Nic. Heinsium ad Ovid. Met. II. 52. *possum meis, Possum multæ* edd. ante Bentl. qui ex omnibus suis codd. reposuit: *possim m. Possum;* et sic Harl. I. 2. 3. 4. 6. Brod. Exc. Sax. Mediol. 1477. Venett. 1477. 1478. 1479. Locher. Florent. 1482. item Sanad. Baxt. Towers, Francis, Gesn. Zenn. Bipont. Wetzel. Mitsch. Wakef. et Kidd.—80 ‘*Placet magis, quod in nostris Leidensi, Zulich. Regin. Magdal. Bodl. Reg. Soc. et pro var. lect. Petrensi invenimus: Desiderâque temperare pocula.*’ Norat enim Canidia plura philtrorum et potionum genera conficeré: unde ipsa sic Varo minutur Epod. v. 73. Ergo hic, ubi de arte et potentia sua gloriatur, *pocula magis convenit. Tunc et hoc pacto effugies odiosum homeoteleuton versus sequentis, poculum, exitum.*’ Bentl. ‘*Bentleins si mallet pocula, equidem non repugnabo. Homeoteleuta sunt illi gravi odio, mihi non æque.*’ Baxt. *poculum* habent Harl. I. 2. 3. 4. 6. omnes Bland. Cruquii, omnes Torrentii et aliorum, cum edd. omnibus ante Bentleum, quem secuti Sanad. Towers, Francis, Wakef. et Kidd.—81 Duo Bland. Cruquii, nonnulli Torrentii et aliorum, omnes Voss. et Græv. Harl. 2. 4. 6. Gott. Brod. Zarot. Venet. 1495. Talbot. Pine. Bentl. Schrevell. et Kidd. *nil agentis exitum.* Duo alii Blandd. Crinquii, plurimi Torrent. Harl. I. 3. 6. Mediol. 1477. Venett. 1477. 1478. 1479. Florent. 1482. Ald. R. et H. Steph. *nil habentis; Græv.* in margine eadem manu: *nil carentis: sed pro exitu nonnulli habent exitus.* Muretus et Paulus Manutius: *nil valentis exitum.* Cruquius et Lamb. *nullum habentis exitum.* Baxt. Gesn. Zeun. Bipont. Wetzel. Mitsch. Wakef. et Comb. *nil habentis exitum.*

NOTE

76 Movere cereas imagines] Ex arte magica. De his jam dixi in Epod. v. at plura dicam ad i. Sat. 8. Vide ibi Not.

77 *Ut ipse nosti curiosus*] Quippe affunsti, teque admisi ad nostra mysteria. Epod. v. 1. Sat. 8.

Polo Deripere Lunam] Vide Epod.
v. 46. ibigne Not.

79 *Crematos excitare mortuos*] Re-

daeta etiam in cineres cadavera suscitare, animas evocare ab Inferis, &c. Virgil. Ecl. viii. 98. ‘Sæpe animas imis excire sepuleris.’ Tibull. i. 2. 47. ‘Hæc cantu finditque solum, manesque sepnleris Elicit, et tepido devocat ossa rogo.’ i. Reg. 28. Puella Pythonem habens suscitat animam Sammelis, jubente Saule Rege. Vide L. Sat. 8.

NOTÆ

80 *Desiderique temperare poculum]* Ad philtrum Hippomanes adhibebatur: contra, ad odii poculum, fel diversorum animalium. Origen. lib. vii. contra Celsum: ‘Dæmones invocant ad philtra vel misera.’

81 *Plorem artis in te nihil habentis exitum]* Tinetur hanc lectionem Theod. Marcilius. *Nihil habentis*: ἔχειν Attice *valere et posse* significat, inquit. Joan.

cap. 25. Ἐν ἡμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέπερ. In me non habet quicquam. Alii legunt, *nil agentis*: alii, *valentis*. Alii vero, *Plorem artis* (supple, ‘causa,’ inquit) *nullum habentis exitum*; vel, *nil habentis exitus*: afferuntque illud Virgilii, *Æneid.* xi. 126. ‘Justitiae prins mirer? belline laborum?’ Et ibidem vs. 280. ‘lætorve malorum.’ Ubi certe subauditur ἔνεκα, *causa*.

Q. HORATII FLACCI

CARMEN SÆCULARE,

PRO INCOLUMITATE IMPERII.

CUM Sæculares ludos Augustus celebraret secundum ritum priscæ Religio-
nis a virginibus puerisque prætextatis in Capitolio cantatum est. *Vet.*
Schol. (Secundum hæc non modo lusit hoc Sæculare Carmen Horatius,
sed imperio Augusti ad ipsum actum ludorum scripsit; quod confirmat
etiam Suetonius in vita Poëtæ nostri, et forte Ovid. *Trist.* II. 25. et aperte
Censorin. de Die Nat. XVII. Visum est primum Sanadono, deinde nuper etiam
Anchersenio, ingeniosis sane hominibus et doctis, seligere ex reliquis Horatii
Carminibus quædam, et velut Drama quoddam Sæculare inde formare.
Et ille quidem hoc ordine I. Od. 32. III. Od. I. I—4. III. Od. 6. I. Od. 21.
denique ipsum hoc nostrum. Ut facile est inventis aliquid addere, ita An-
chersenius auxit hoc systema nuper hoc modo: I. Od. 32. et IV. Od. 6. in
scena campi Martii cantata dicit, primo die Ludorum Sæculariorum: III.
Od. I. secundo die in Capitolio: III. Od. 22. et I. Od. 21. nocte, quæ ter-
tium diem præcessit, in templo Dianæ Aventinæ: I. Od. 31. et præsens
Carmen, tertio die in templo Apollinis Palatini: III. Od. 30. eodem die,
sub finem Ludorum in campo Martio, cecinit vel ipse Horatius, vel chorus
puerorum et puellarum. Mirum sane, si Carmina unius argumenti, eodem
tempore scripta, ita spargi per libros plures potuere. Actum est de tota
chronologia Bentleiana, quam supra proposuimus et firmavimus. Sed
tamen consideravi plus semel ipsos versus ea quidem mente, ut si quid in
iis deprehenderem Sæcularibus Ludis proprium (de quibus jam anno nos-
tri sæculi XVII. diligenter me quæsiisse, disputatio tum edita testis est, in
qua non multa emendanda XXXIII. anni, sæculum justum, me docere), de-
screrem potius chronologiam illam, quam lerido sane et non ineleganti in-
vento repugnarem. Quid deprehenderim, singulis locis ascripsi: hic pro-
fiteri cogor, solidi me nihil dum invenire, cur viris doctis assentiar. Glo-
riam ingenii neutri abjudico; verum illos, vel alterutrum vidisse, nego.
Dissensum talem indigne ferre nemo debet, minime omnium, qui receptas
sententias oppugnandas sibi sumsere. Ceterum, qui legere hoc Sæculare
Carmen jucundius volunt, illi prius cognoscant certe locum Zosimi lib. II.
pr. præsertim versus, qui ibi recitantur Sibyllinos, quos quidem disserta-

tione ante citata explicare ipse quoque conatus sum. Illud addimus unum: alternis cecinisse pueros ac puellas, interdum vero junxisse voces, probabile facit ipsa ratio Carminis: quid autem unicuique hemichorii aut choro toti sit tribuendus, uniuscujusque lectoris ingenio permittere, cum libri taceant, malumus. *Gesn.*)

PHÆBE sylvarumque potens Diana,

O Apollo et Diana sylvarum domina, illustre cœli ornamentum; o semper hono-

*****

Drama Sanadoni recepit Francis, (vid. Argum.) alio tamen ordine: *Poëta ad Populum*, iii. Od. 1. 1-4. *Ad Pueros ac Puellas*, iv. Od. 6. 29-44. *Concentus primus: Hymnus ad Apollinem*, iv. Od. 6. 1-28. *Concentus secundus*, i. Od.

NOTÆ

Carmen Sæculare] Ex Jul. Scalig. lib. Poët. vi. Horatii ‘Carmen Sæculare doctum, plenum, tersum, laboratum, felix.’ Anno ab urbe condita 736. quintos Augustus Sæculares Ludos celebraturos, Carmen hocce in iis ex more canendum, ab Horatio scribi jussit. Horatius huic operam sedulo impendit, immo tam feliciter, vel suo ipsius judicio, ut et sibi applaudere, et choros nobiles illud decantatueros ad exequendum diligenter sacrum munus antea exhortari non veritus sit. Duplici Ode hæc præstat, nimirum vigesima prima libri primi, et sexta libri quarti; quam vulgus utramque Sæculare Carmen nihilominus luc usque nuncpavit, sed perperam. Nam in priori monet duntaxat pueros ac virgines, ut rite cantant Apollinis ac Dianæ laudes: in posteriori vero de se ipse, et magnifice quidem, loquitur Poëta. Quæ plane esse contra rationem Hymni, in quo laudari tantum Deos atque invocari deceat, nemo negaverit.

Porro quæ ad Ludos Sæculares attingent, paucula saltem hic ascribere non pigebit. Hi centesimo decimo quoque anno peragi solebant, in Campo Martio, per tres dies continuos atque noctes. Primo quidem Princeps civitatis in Capitolium as-

cendebat cum quindecim viris istarum cærimoniarum procuratoribus, ibique sacra fiebant. Tum in Theatris omnibus edebantur Ludi. Deinde Junoni supplicabant matronæ. Postremo in æde Palatina ter novem pueri nobilissimi, totidemque virgines Patriciæ, in ternos utrimque choros divisi, Græca Latinaque voce Apollini Dianæque Hymnum decantabant, quem vocarunt Sæculare Carmen, in quo mala quæque deprecari, bona deposcere moris erat. Quæ quidem omnia si observarentur, incolumentem Imperio et prosperitatem æternam Sibylla suis Carminibus sponderat. Quapropter curandorum istorum causa Dnumviri primum a Tarquinio Superbo, postea Decemviri, denum Sylla Dictatore Quinducimviri creati sunt. Ludos Sæculares institutos a Numa Pompilio alii scribunt, alii a Valerio Poplicola, alii verius longe post exactos reges. Neque scriptores consentiant de tempore quo celebrati fuernt. Sunt enim qui velint post centum annos: alii post centum ac decem. Constat anticipatum aliquando tempus. Tacit. Annal. xi. ‘Iisdem Consulibus Ludi Sæculares octingentesimo post Romam conditam anno, quarto et sexagesimo quam Augustus

Lucidum cœli decus, O colendi
Semper et culti, date quæ precamur
Tempore prisco;

randi et honorati, concedite quæ rogamus diebus solennibus istis: in quibus carmina

21. *Concentus tertius*, hoc nostrum.—4 ‘Omnis Libri habebant: Tempore sacro, nos tamen ex Vet. Schol. reposuimus prisco: ‘Tempora’ ἀπλῶς dicuntur ‘Festa’ etiam Ovidio in Fastis. Bentleio placuit *sacro*, ex interpretatione. Glossis maxime delectatur Bentlein.’ Baxt. Exc. Sax. Gesneri habet etiam *prisco*; et sic edidere Gesn. Zenn. Bipont. et Comb. ‘Utinam tandem causam intelligerem, cur maluerint alii *prisco*. Si, præjudicatis opinionibus abjectis, rem consideres, videbis, nullum aliud verbum locum habere posse. Illud *prisco* nullum sensum habet. Certe difficilis hoc verbo locus redditur, sine necessitate.’ Klotz. *sacro* præferunt Harl. 1. 2. 3. 4. 6. et omnes alii, item edd. ante Baxt. cum Bentl. Sanad. Cuning. Francis. Towers,

NOTÆ

ediderat, spectati sunt... (sedente Claudio Circensibus Ludis, &c.) Domitianus quoque edidit Ludos Sæculares: iisque attentius affui sacerdotio Quindecimvirali præditus, ac tum Prætor. Quod non jactantia refero: sed quia collegio Quindecimvirum antiquitus ea cura; et magistratus potissimum exequabantur officia cærimoniarum.’ Sueton. Claud. cap. 21. ‘Fecit et Sæculares Ludos quasi anticipatos ab Augusto, nec legitimo tempori reservatos: quamvis ipse in historiis suis prodat, intermissos eos Augustum multo post, diligentissime annorum ratione subducta, in ordinem redegissem. Quare vox præconis irrisa est,’ (observa, lector, ritum solennem,) ‘invitantis more soleum ad ludos, quos nec spectasset quisquam, nec spectaturn esset: cum superessent adhuc qui spectaverant, et quidam histriorum producti olim, tunc quoque producerentur.’ Idem, Domitian. cap. 4. ‘Fecit et Ludos Sæculares, computata ratione temporum ab anno, non quo Claudius proxime, sed quo olim Augustus ediderat.’ Vide Dion. lib. liv. Censorin. de Die Natali cap. v. Val. Max. ii. 4. Alex. ab Alex. vi. 19. præ ceteris

autem Onuph. Panvin. neconon Sibyll. Carm. ab Opsopæo edita, Zosimi. Histor. lib. ii. ubi sic etiam scribit: ‘Eodem sacrificio ad tempus neglecto, cum rursus adversi casus accidissent, Octav. Augustus Ludos renovavit, factos antea, L. Censorino et M. Manlio Puelio Coss.’

1 *Phœbe sylvarumque potens Diana*] Dii quidem omnes in Ludis Sæculari bus coli debebant: præcipue vero invocabantur isti tanquam ἀλεξίκακοι et averrunci malorum: tum quod annum sol, menses luna regat. Testatur Zosim. cit. ibidemque numina sacris illis solennibus placanda recentur, Jupiter, Juno, Latona, Apollo, Diana, Parcæ, Ceres, Pluto, Proserpina.

2 *Lucidum cœli decus*] Apollinem pariter et Dianam, seu Solem ac Lunam ita compellat.

Colendi Semper et culti] Hi quippe ab omni ævo Romanis religiose culti, velut Romani conditores Imperii. Unde postea, ‘Roma si vestrum est opus,’ &c.

4 *Tempore prisco [sacro]*] Hisce diebus festis Sæculari bus, quibus sacra fiebant in omnibus fanis, ac populus universus religioni intentus erat.

- Quo Sibyllini monuere versus   5
 Virgines lectas puerosque castos
 Dis, quibus septem placuere colles,
 Dicere carmen.
 Alme Sol, curru nitido diem qui
 Promis et celas, aliasque et idem   10
 Nasceris, possis nihil urbe Roma
 Visere majus.

Sibyllæ jubent puellas eximias et pucros castos hymnum decantare numinibus a quibus proteguntur septem colles. Sol omnia conservans, qui splendido curru lucem producis et aufers, diversusque et idem oriris, utinam nihil queas aspicere excellens.

Wetzel. Wakef. Mitsch. et Kidd.—5 Quod Sibyllini duo codd. Bersmanni,

NOTÆ

5 *Sibyllini monuere versus, &c.]* Ritus, ut dixi jam, Sæcularium Saecrorum Sibyllæ carminibus præscrip-tus erat. Apud Zosim. cit. ita canit illa: Μεμνήσθαι, Ρωμαῖς, καὶ οὐ μάλα λῆσται ἐαυτὸν, Μεμνήσθαι τάδε πάντα: θεοῖς μὲν ἀθανάτοισι Πέρσειν ἐν πεδίῳ παρὰ Θύμβριδος ἄπλετον ὕδωρ, κ. τ. λ. De Sibyllis ac Sibyllinis versibus fuse disserui ad Jnvenal. Sat. III. init. At prodiere nuper eruditissimæ de his Iucubrationes Petri Petiti Philosophi et Doctoris Medici Parisiensis, Lipsiæ editæ ann. 1686. in quibus egregie asserit unicam Sibyllam extitisse Erythræam; quæ cum dintissime vixerit et per varias orbis regiones sit peregrinata, atque in singulis commorata et vaticinata, plurimum Sibyllarum opinionem vulgo fecit.

6 *Virgines lectas puerosque]* Bene vocat *lectos* et *eximios*. Nam præter quam quod illi dehebant esse in primis nobiles, etiam jubebant esse patrini omnes et matrimi, id est, parentem utrumque habere superstitem ac viventem. Quorsum vero? Quoniam Apollinis ac Dianaë landibus rite canendis placandisque numini-

bus parum idonei videbantur ii pneri, quorum parentibus Dii illi velnt irati vitam adenissent. Nimirum ea veteribus insederat opinio, quotquot mortalium interirent, Apollinis aut Dianaë telis perimi. Zosim. cit. Liv. lib. XXXVII. &c. Vide et 1. Od. 21. IV. Od. 6.

7 *Dis, quibus septem placuere colles]* Dii tutelares, præsides, custodes urbis ac gentis Romanæ ipsorum auspiciis conditæ. Romam septem collibus in ædificatam esse norunt omnes; sive ejus pomœrio colles septem continent, nempe Aventinum, Esquilinum, Capitolinum, Cœlium, Palatinum, Viminalem, Quirinalem.

9 *Alme Sol]* Apollo idem qui Sol. Macrob. Saturnal. I. 21. Hujus autem in hæc inferiora magna virtus. Scilicet calore producit, alit, fovet, auget; lumine recreat, &c.

Curru nitido diem qui Promis, &c.] Quadrigis vehi sol terram circum poëtis dicitur.

10 *Aliusque et idem Nasceris]* Idem est sol hodie qui heri: hodiernus tamen dies aliis est ab hesterno.

Rite maturos aperire partus
 Lenis Ilithyia, tuere matres;
 Sive tu Lucina probas vocari,
 Seu Genitalis.

15

Diva, producas sobolem, Patrumque
 Prospères decreta super jugandis
 Fœminis, prolisque novæ feraci
 Lege marita :

20

tius civitate Romana. O Ilithyia benigne procurans tempestivos partus, seu Lucina seu genitalis annas nominari, defende matres. O Dea prolem Romanum multiplicu; et promove Senatusconsulta de jungendis connubio mulieribus, et lege maritali novæ

quatuor Blandd. et Div. Crnqii, et Harl. 1. 2. 3. 4. 6.—13 Rite m. a. fatus var. lect. in ed. Gesnero-Zeun. Lips. 1815.—14 Gott. Florent. 1482. al. hily-thia : var. lect. ap. Kidd. *Ilicia*.—16 Seu *Genetlyllis* ex conj. Bentl. cumqne secuti Sauad. Towers. Francis. et Kidd. ‘Nolle eruditissimum Bentleium de sola conjectura reposuisse *Genetlyllis*, cum possit *Genetlyllis* Latine reddi ab Horatio satis idonee *Genitalis*: quin et Scholiastes haec firmat. Sed ille vulgaria temnit.’ Bart. ‘Nec ego ausim *Genitalem* genendi et pariendi præsidem dannare, quam omnes in universum libri agnoscent: cum præsertim *Genetlyllis* sit Latinis inauditum, et Graecis turpiculum fere, Veneris potius epitheton lascivæ, quam Dianæ.’ Gesn. *Genitiva* conj. Cuning. sed edidit *Genitalis*. Vide Lamb. ad Luer. I. 7. Heinsium ad Ovid. Amor. II. 13. 7. et

NOTÆ

14 *Ilithyia*] Hæc inter generationis præsides recensetur, immo eadem est enim *Lucina* *Dea*, quæ parientibus opitulatur, seu *Diana*, seu etiam *Juno*. *Junonis* filiam quidam faciunt, Homer. Pausan. Dionys. Halic. Plato. Cœl. Rhodig. xxviii. 24. ita scribit: ‘*Ilithyia*, sive *Eileithyia* ex *Hypothoreis* appulsa Delum Latona affuit parienti, teste Pausania. Hinc rem divinam *Ilithyiae* obennt Delii, a quibus didicerint ceteri. Dictamum herbam juvare insigniter fecunditatem atque ἐθροκλαντην; atque ob id corollas *Ilithyiae* ex dictamo contexi suetas, observatum. *Ilithyia* multis Luna credita est; eamque mitem ac lysizonon adesse parturientes preabantur.’ Hæc ille. Ejus meminerunt et Hesiod. Thcog. Pindar. Nem. Od. vii. init.

15 *Lucina*] Sic dicta quod prodeun-

tibus in lucem faveat infantulis.

16 *Genitalis*] Quod adjuvet ac promoveat generationem. Et quemadmodum solis calore foetus animatur, sic nutritur humore lunæ et gignitur. Ex his intelligitur eur a Poëta nostro dicatur ‘maturos aperire partus *Lenis*.’ Vide ut. Od. 22. et iv. Od. 6. 38. Not.

17 *Producas sobolem*] Romanam gentem adeoque potentiam ange, amplifica.

18 *Decreta super jugandis Fœminis, &c.*] De connubiis rite contrahendis ad generandam prolem, supplendosque exercitus. Censorum jus et officium erat, cœlibes ad matrimonium cogere.

20 *Lege marita*] Intellige non legem Poppæam, quæ mortuo jam primdem Horatio, et post Ludos istos Sæculares annis 25. lata est; sed

Certus undenos decies per annos
Orbis ut cantus referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentes.

Vosque veraces cecinisse Parcæ,
Quod semel dictum est, stabilisque rerum

25

sobolis fertili. Cirkulus etiam centum et decem annis evolutus reducat cantilenas ac ludos celebres tribus diebus lucidis totidemque noctibus jucundis. Vos autem, Parcæ, quæ semel statuta vere prænuntiasti, et fixus ordo rerum custodit, prospera fata

Burm. ad Ovid. Art. Am. 1. 125.—21. 22 *Certus ut denos d. p. a. Orbis et codd. Lambini, Mediol. 1502. Ald. Basil. 1531. Fabric. 1593. Lud. Vives ap. Crnq. et Dan. Heins. Certus undenos d. p. a. Orbis ut Harl. 1. 2. 3. 4. 6. Gott. Exc. Sax. Brod. omnes Torrentii, Bland. 1. 2. 3. 4. Crnqui, ceteri omnes et edd. recentt. Pro et cantus referatque ludos, ita reponendum duxi juxta Vet. Schol. ut cantus referat que ludos; neque enim que semper Encliticum est: et pessime nonnulli ut denos pro undenos.* Baxt. *Horatianum est, que adjungere ad verbum commune, quod sic velut germinatur, quasi esset, ut cantus referat, referatque ludos.* Vid. ad Car. 2. 19. 28. Gesn.—23 Bentl. totiesque.—26 Quod s. dictum, sine est, Harl. 4. Harl. 1. a m. sec. et Græv. stabilis Qui-rini conj. Rutgersius, quam ipse postea damnavit; stable usque Cuning. Bentleins vero: *dictum stabilis per ævum*, et sic edidit Kidd. Idem Bentl.

NOTÆ

Juliam maritalem, seu de maritandis ordinibus, tunc temporis latam; quæ conjugatis præmia, pœnas antem adversus cœlibes decernebat: præterea ingenuis quibuslibet (exceptis tamen Senatoribus ac Senatorum filiis) uxores libertini generis ducere permittebat. Vide Gell. 1. 6. Cicer. de Legib. Zonar. Dion. Tacit. Annal. Sueton. Octav.

21 *Certus undenos, &c.*] Precamur etiam ut post evolutum rursus certum illud spatium annorum centum ac decem, quod Sæculum appellatur, referantur et repræsententur iterum ac deinceps Ludis istis similes, semperque adeo floreat urbs et Imperium Romanum. Alii legunt, *Certus ut denos*, ac centenis duntaxat annis saeculum definiunt. Quod tamen hand ita probant eruditii, refraganturque Sibyllini versus: Ἄλλ' ὅπεταν μῆκιστος ἡγη χρόνος ἀνθρώποισι Ζωῆς, εἰς ἔτεων

ἔκατὸν δέκα κύκλον δδεύων, κ. τ. λ.

23 *Ter die claro, totiesque Nocte]* Ter-nis diebus ac totidem noctibus perse-verabant Ludi Sæculares, ut ante jam annotavi.

25 *Vosque veraces cecinisse Parcæ]* Lucinæ sive Ilithyiae subjungit Parcas. His nimirum assidere illam scribit Pindar. Od. Nem. vii. ante cit. Εἰλεύνια πάρεδρος Μοιρᾶν βαθυφρόνων Παῖ ... Ἡρας, γενέτειρα τέκνων, κ. τ. λ. Ilithyia assidens Parcis profunde cogitantibus, filia Junonis, genitrix libero-rum, &c.

26 *Stabilisque rerum Terminus ser-ret [serrat]* Quidam legunt, *servet*: sed vix contextus eam ferat lectio-nem. Alii, *hæret*. Nihil clarius nos-tra illa lectione. Sensus est: O Parcæ, quæ veraciter protulistiis ac pro-fertis id quod semel a Jove dictum, fatum, et sanctum est, præsertim de Imperii Romani æternitate, (Virgil.

Terminus servet ; bona jam peractis
Jungite fata.

Fertilis frugum pecorisque Tellus
Spicea donet Cererem corona :
Nutriant foetus et aquæ salubres
Et Jovis auræ.
Condito mitis placidusque telo

30

addite jam transactis. Terra frugibus facunda et gregibus det Cereri coronam e spicis. Salubres aquæ et aëris Jovis alunt foetus. Phœbe, sagittis reconditis clemens

conj. etiam : *Quod, simul d. est, s. per ærum.* — 27 Bentleii Magdal. Reg. Soc. a m. sec. Venet. Glarean. Ald. &c. *servat* ; in quibusdam aliis *serrent*. Omnes ceteri Bentleii, meliores et vetustiores Cruquii, Torrentii, Bersmanni, Pulmanni, Lambini, Harl. 1. 2. 3. 4. 6. Cruq. Lamb. Torrent. Delph. Bond. Schrevell. Bentl. Sanad. Baxt. Gesn. Zeun. Towers, Francis, Bipont. Mitsch. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. *servet*. ‘ Non opus est ingenioso quantumvis Bentleii conjectura, qnam refellunt Lamb. Bos Animadv. p. 54. et Johnson. P. II. p. 67.’ *Gesn.* — 31 ‘ Posui subdistinctionem post aquæ, quod salubres ad auræ magis pertinere crediderim, quasi diceret : aquæ Jovis et salubres auræ Jovis : nam et siccitatem, et pestilentem aërem deprecatur.’ *Baxt.* ‘ Opportune hoc advocat Rutgersius Apoll. Rhod. II. 527. ἐτήσιοι ἐκ Δίδος αὖπα. Etesiae nimio calori resistant, exurique segetes prohibent.’ *Gesn.* Ita distinguunt etiam *Gesn.* Bipont. Mitsch. et Comb. ‘ Sustuli comma post

NOTÆ

‘ Imperium sine fine dedi,’ quod quidem haec tenus ‘ ordo rerum stabilis ac terminus servat,’ constitutæ jam Romanorum potentia et gloria novam semper adjungite. Vel, si mavis generaliter accipere : Parcæ, quæ vere cecinistis id ‘ quod semel dictum,’ quodque immutabilis necessitatibus fixum oportet servari, concessam Romanis felicitatem perpetuam facite.

30 *Spicea donet Cererem corona*] Hoc debitum et aptum munus pro accepta frugum abundantia. Tibull. I. I. ‘ Flava Ceres, tibi sit nostro de rure corona Spicea.’ Et II. I. ‘ Spicis tempora cinge Ceres.’

31 *Nutriant foetus et aquæ salubres*
Et Jovis auræ] Aërem et aquas pestilentes deprecatur : oratque ne ‘ tabida membris, Corrupto cœli tractu, miserandaque’ veniat ‘ Arboribusque satisque lues, et letifer annus :’ ut ait

Virgil. Æneid. III. 138. Horat. I. Od. 21. ‘ Hic bellum lacrymosuni, hic misera famem Pestemque a populo et principe Cæsare in Persas atque Britannos Vesta motus aget prece.’

32 *Jovis auræ*] Hinc Virgil. Ecl. III. ‘ Jovis omnia plena.’ Macrobi. in Somn. Scip. cap. VII. Jupiter pro cœlo ponitur, et Juno pro aëre; Jovisque conjux, quia aëris scilicet inferior, cœlo est subiectus, velut aëri superiori. Idem Saturnal. III. 4. ‘ Esse autem medium aethera Jovem, Junonem veroimum aëra,’ aiunt, &c.

33 *Condito mitis placidusque telo*] Contra exerto vel intorto metuendus ac terribilis, II. Od. 10. 19. Adde quod ante annutavi, ita veteribus superstitione existimatnm, mortalium neminem interire aut morte mactari, nisi Apollinis aut Dianaæ telis percussum. Vide Macrobi. Saturnal. I. 17.

Suplices audi pueros, Apollo;	
Siderum regina bicornis audi	35
Luna puellas:	
Roma si vestrum est opus, Iliæque	
Littus Etruscum tenuere turmæ,	
Jussa pars mutare Lares et urbem	
Sospite cursu;	40
Cui per ardente sine fraude Trojam	

et benigne, exaudi pueros supplicantes: o luna bicornis, astrorum princeps, exaudi virginis: Si quidem Roma est vestrum opus, et ad ripam Italiam felici navigatione appulerunt catervæ Trojanæ, homines jussi mutare domicilia et civitatem; quibus pius Æneas viam tutam paravit inter incensam Trojam illasis, ipseque post

NOTÆ

ubi Apollinis arcu et sagittis Solis radios significari, morbosque hinc vel sanitatem ab eo immitti creditum olim, probe asseritur.

34 *Audi pueros, Apollo, &c.]* Apollinem, ut vides lector, pueri invocabant, puellæ vero Dianam, in separatos hinc et illinc choros distributi; et sic jusserset Sibylla: χωρὶς δὲ κόρων χωρὸν αὐταῖς ἔχοιεν, Καὶ χωρὶς παίδων ἔρσην στάχυς, ἀλλὰ γονήν Πάντων ζώντων, οἷς ἀμφιθαλῆς ἔτι φύτλη. Seorsim vero puellæ chororum ipsæ habeant, Et seorsim puerorum masculus ordo, sed parentum *Omnium viventium, quibus utrinque florens adhuc genus extet.*

35 *Bicornis Luna]* Non temere hoc epithetum, immo proprium maxime. Nam tempore novilunii agebantur Ludi Sæculares, et Carmen illud Sæculare concinendum erat ‘ad bicornem lunam.’

37 *Roma si vestrum est opus, &c.]* Idecirco Roma dicitur Apollinis opus, quod Æneas Apollinis oraculo obsecutus venit cum suis in Italiam, ibique consedit.

38 *Littus Etruscum]* Italicum, Tiberinum littus.

39 *Jussa pars mutare lares, &c.]* Accepta ab Apolline mandata itemque

beneficia non sine grati ac religiosi animi testificatione apud ipsum numen referuntur.’ Virgil. Æneid. III. 88. sic Æneas Phœbo: ‘Quove ire jubes? ubi ponere sedes?’ Phœbus autem sic Æneæ respondet: ‘Dardanidæ duri, quæ vos a stirpe parentum Prima tulit tellus, eadem vos ubere læto Accipiet reduces: antiquam exquirite matrem: Hic dominus Æneæ cunctis dominabitur oris, Et nati natorum, et qui nascentur ab illis.’ Et vs. 160. sic monent Penates Dii Apollinis responsa interpretantes: ‘mutandæ sedes. . . . Surge, age. . . . Coritum, terrasque require Ausonias.’ Et postea: ‘Ibitis Italiam, portusque intrare licebit.’

Pars] Proprie. Nam et Trojanorum alii Antenore ducce in Italiam devenerunt. Virgil. Æneid. I.

41 *Cui per ardente, &c.]* Illi Trojanorum parti a te, Apollo, jussæ novas querere duce Ænea sedes, is dux, te adjutore, tutum ‘minivit iter,’ longum fugæ laborem, ut ipse jussus erat, minime deserens. Virgil. cit. Æneid. III. 160.

Per ardente, &c.] Virgil. Æneid. II. ‘flamnam inter et hostes Expedior: dant tela locum; flaminæque rece-

Castus Æneas patriæ superstes
Liberum munivit iter, datus
Plura relictis :
Di probos mores docili juventæ,
Di senectuti placidæ quietem,
Romulæ genti date remque prolem-
que, et decus omne.
Quique vos bubus veneratur albis

45

patriam stans, ampliora donaturus quam reicta fuerant : O Numina date bonam indolem juventuti flexibili, tranquillitatem senectuti, populo denique Romano dicitias, sobolem, gloriam integrum. Illustris vero progenies Anchisæ et Veneris, quæ

aquaæ, quia concinnius videbatur salubres referri ad aquæ. Zenn.—45. 46 Gott. Exc. Sax. dno Bersmanni : *docilis juventæ, D. senectutis.* Bentleii Battel. a m. pr. habet etiam *docilis*; Græv. Regin. Colbert. et duo alii ejusdem *senectutis.* Ita edidit Kidd. Battel. habet, *Di, senectuti placidam quietem.*—47 *Romuleæ genti var. lect. ap. Kidd.*—49 *Quique Zarot.* Venett. Vet. Comb. Priscian. p. 774. Mediol. 1502. Ald. et inde fere omnes, etiam Land. Torrent. Talbot. Maitt. Pine, Sandby, Delph. Schrevell. Sanad. Towers, Francis, et Mitsch. *Quaque* Gott. Bentleii Græv. Regin. a m. pr. et Acron, Harl. 1. 2. 3. 4. 6. Exc. Sax. Blandd. 1. 2. 3. 4. Cruquii, alii Pulm. Bersm. et Torrent. Venett. 1477. 1478. 1479. Locher. Crnq. Bentl. Cuning. Baxt. Gesn. Bipont. Wetzel. Wakef. et Kidd. ‘Retinni lectionem adeo acriter defensam Bentleio, et Baxtero probatam. Sed nec dissimulo, et auctoritate tutioreni nihili videri, et sensu meliorem alteram, *Qui veneratur*, id est, Augustus, imperet. Credibilene est, pro imperio Augusti vota non esse facta Ludis Sæcularibus? Imperet Augustus, qui ita clemens est in devictos, quia maiestatem Romanam ita angel. Pulchrum et dulce est *Impetret*, propter *Quæ vos veneratur*: sed in novo imperio magis necessarium est *Impetret!*’ Gesn. ‘Ob Gesneri rationes revocavi plurimum librorum lectionem.’ Zeun. Harl. 1. 2. 3. 4. 6. et dno Lambini *bubus*: alii fere omnes *bobus*. Forsan, ubi prima syll. in hac voce producitur, scribendum per Crasin *bubus*; contra, ubi cor-

NOTÆ

dunt.’

Sine fraude] Impune, sine noxa et damno sui aut suorum. Vide II. Od. 19. 20.

43 *Datus Plura relictis]* Sic enim idem Apollinis oraculum promiserat per Deos Penates, ibid. Æneid. III. ante cit. ‘Venturos tollemus in astra nepotes, Imperiumque urbi dabimus: tu moenia magnis Magna para .... Est locus, Hesperiam Graii cognomine dicunt: Terra antiqua, potens armis atque ubere glebæ.’ Itaque Æneas, eo responso fretus, Trojanis militibus spondet majora in Italia,

quam quæ in Troade reliquerant et amiserant.

45 *Di probos mores]* Vide quam recta et justa petat. Quod autem Romanæ genti precatur ‘rem,’ seu opes, meminit eas esse quasi nervum Reipublicæ; quod ‘prolem,’ Imperii populique perennitatem exoptat; quod ‘decus,’ id exprimit, quod habet Cic. pro lege Manil. n. 7. Romanos ‘semper appetentes gloria præter cæteras gentes atque avidos laudis’ extitisse.

49 *Quique vos bubus veneratur albis]* Hæc peculiaria sunt ac sigillatim pro

Clarus Anchisæ Venerisque sanguis,	50
Imperet, bellante prior, jacentem	
Lenis in hostem.	
Jam mari terraque manus potentes	
Medus Albanasque timet secures :	
Jam Scythæ responsa petunt, superbi	55
Nuper, et Indi.	
Jam Fides, et Pax, et Honor, Pudorque	

modo juvencis candidis vos colit, regnet superior hoste bellum infrente, mitis autem erga subjectum. Jam terra marique Parthus formidat vires magnas atque auctoritatem Romanorum. Jam mandata expectant Scythæ Indique paulo ante ferociores. Jam fides, et pax, et honor, atque antiquis pudor, et virtus contenta remigrare non

ripitur, *bobus per Syncopen, ut ap. Auson. Epigr. LXII. ‘Æs, veluti spirans, cum böbus exagites.’*—51 *Impetret Exc. Sax. tres Torrentii, nonnulli Pulman. et Cruquii, Harl. 3. 6. Bentleii Petrens. Battel. a m. pr. Regin. et Magdal. cum edd. Crug. Bentl. Baxt. Gesn. Bipont. Wetzel. Wakef. Comib. et Kidd. Imperet ceteri codd. et edd. antiq. item Sanad. Zeun. Towers, et Francis.*—53 *Bentl. conj. mari terraque manum potentem, laudans II. Sat. 5. 62.*—57 *Tres Pulmanni codices, et ex nostris Leidensis, Grævianus, et Galei: Jam fides, et pax, et honor, pudorque. quod enphonæ gratia merito re-*

NOTÆ

Cæsare Augusto vota. Is nimurum ‘Anchisæ Venerisque sanguis’: nam Augustus a Julio Cæsare, Julius ab Iulo, Iulus antem Æneæ filius: Æneas denique Anchise ac Venere proguatus. Quanquam et hoc referunt aliqui ad Populum Romanum ab Ænea propagatum.

Bubus albis] Jovi mactari debebant tauri albi; pariter et Phœbo Dianæque, utpote lucidis numinibus, candidæ victimæ: Junoni juventa nitida; terræ scrofa nigra; Parcis furvæ agnæ vel capræ. Ita enim jubebant Sibyllina carmina, apud Zosim. Histor. lib. II. jam cit. Ζάλευκοι ταῦροι δὲ Διὸς παρὰ θωμὸν ἀγέσθων “Ηματι, μῆδ’ ἐπὶ νυκτὶ, κ. τ. λ.

51 *Bellante prior, jacentem Lenis in hostem]* Virgil. Æneid. VI. 851. ‘Tu regere Imperio populos, Romane, memento, . . . Parcere subjectis, et debellare superbos.’

54 *Medus]* Vide IV. Od. 5. et 14. Dio lib. I. v. Paul. Oros. IV. 21. Sueton. Octav. cap. 21.

Albanas timet secures] Romanorum majores Albæ priusquam Romæ regnarunt. Hinc *Albanas* pro ‘Romanas.’ Virgil. Æneid. I. ‘At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo, . . . regnum ab sede Lavini transferet, et longam multa vi muniet Albam.’ Et antea: ‘genus unde Latinum, Albanique patres.’ Porro *secures*, insignia Magistratum, pro potestate ac majestate poni, notum etiam sciolis.

55 *Scythæ responsa petunt]* Augusti ac Romanorum expetunt amicitiam, mandata, leges. Supra cit. IV. Od. 5. et 14. mox cit. Flor. IV. cap. ult. &c. De Scythis, I. Od. 19. II. Od. 9. III. Od. 21.

56 *Indi]* De his antea I. Od. 12. &c. Oros. in fine lib. VI.

- Priscus, et neglecta redire Virtus
Audet; apparetque beata pleno
Copia cornu. 60
- Augur et fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptusque novem Camœnus,
Qui salutari levat arte fessos
Corporis artus,
Si Palatinas videt æquus aras; 65

dubitat: et abundantia referto cornu felix procedit. Apollo vaticiniis et arcu splendido conspicuus, novemque Musis amicus, qui arte medica sublevat ægrotantia corporis membra, si placide intuetur arces Palatinas, in lustrum sequens ac meliorem

cipimus.' Bentl. Ita edidere Sanad. Towers, Francis, Wetzel. Zenn. Wakef. et Kidd. Ceteri omnes honor.—65 *Si Palatinas v. æ. arcæ* Harl. I. 2. 4. 6. alii, cum edd. vett. omnibus et Torrent. item Bond. Delph. Sanad. Towers, Francis, Bentl. Misch. Wetzel. Wakef. et Kidd. Præter veterrimos Crnquia Blandinios, et aliorum aliquot, etiam Colbertinus noster et Regiæ Societatis codex, et pro varia lectione Grævianus cum Batteliano aras habent, non arcæ. Atque illam lectionem agnoscit Porphyrius: 'Apparet,' inquit, 'jam eo tempore ab Augusto dedicatum fuisse in Palatio Apollinis templum: et sensus est: Si acceptas aras habet Apollo, quæ in Palatio dedicata sunt.' Cetera exemplaria cum priscis editionibus arcæ, vel, ut Leidensis noster, arcis retainent. Sane aras et arcis tam similes habent ductus literarum, ut librarios, etiam minime lippientes, facile decipere possent. Sic in Ciceronis Orat. pro Balbo c. 17. Quod ad Flacci hunc locum attinet, utraque quidem lectio proba est et venusta; ut nescias fere, utri priores partes jure sint deferendæ. Verum enim est, in Palatio templum Apollini conditum esse, unde Noster I. Epist. 3. 17. Propert. IV. 6. 11. Ovid. Met. xv. 864. et alii complures. Recte igitur habet *Palatinas aras*. Lectio tamen altera nescio quomodo magis arridet;

NOTÆ

58 *Neglecta redire Virtus Audet,*
[&c.] Sunt enim quædam 'tempora virtuti inimica,' ut ait Cic. in Orat. Eo pertinet etiam quod Poëtæ scribunt, invalescentibus vitiis Astræam terras reliquisse, et in cœlum evolasse. At cum ad meliorem se frugem homines recipiunt, tum dicitur redire Virtus, atque rerum libertatem bonorumque omnium copiam secum reffere. Ovid. Met. I. 129. 'fugere Pudor, Verumque, Fidesque,' &c. Quod e Theognide expressum videatur. φέρε μὲν πίστις, αἴτιος φίδης.

61 *Augur*] Vaticinandi facultatem a Jove Apollo accepit.

Fulgente decorus arcu] Ἀργυρότοξος, apud Homer. Virgil. Æneid. XII. 394. 'Ipse snas artes, sua munera, lætus Apollo Augurium, citharamque dabat, celeresque sagitas.'

62 *Acceptusque novem Camœnus]* Ut-pote musicæ, lyræ, carminumque inventor ac Deus.

63 *Qui salutari levat arte, &c.]* Apud Ovid. Met. I. 521. ita de se jactat Phœbus: 'Inventum medicina menm est, opifexque per orbem Dicor, et herbarum subjecta potentia nobis.' Vide et Macrob. I. 17. ante cit.

65 *Palatinas aras]* In suo palatio ædem Apollini sacraverat Augustus,

Remque Romanam, Latiumque felix,
Alterum in lustrum, meliusque semper,
Proroget ævum.

Quæque Aventinum tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum
Curet, et votis puerorum amicas
Applicet aures.

semper ætatem propaget Imperium Romanum, Italiisque prosperet. Diana vero, que Aventino monti præsidet et Alrido, suscipiat rotam Quindecimvirorum, atque pro-

cum quia arces poëticum magis et figuratinus videtur; tum quia præter domum Augusti Palatinam etiam ipsum Apollinis *templum* sensu comprehendit. Ita Virg. *Aen.* xi. 477. Noster antea vs. septimo: ‘Dis, quibus septem plauere colles.’ Claud. *Bell. Gild.* vs. 119. Carm. xii. 19. et vi. Cons. Honor. vs. 617. Bentl. *aras* receperunt Cruq. Baxt. Gesn. Zeun. Bipont. et Comb. neque alter Harl. 3.—66 Bentl. conj. *Remque Romanam Latiumque*, i. e. Latinam, ut *felix* pertineat ad seq. *alterum in lustrum*; edidit vero, mutata tantum interpunctione: (*Si Palatinas v. æ. a. R. R. Latiumque*) *felix Alterum*, &c. enique secuti Wakef. et Kidd.—68—72 ‘Hinc quoque, ut ex multis aliis locis, apparet permultum interpretis interesse, judicium simul afferat, an solam eruditioem. Quippe, cum in editionibus priscis et quæ eas excipiebant, sic uno consensu positum invenirent: *Proroget... Curet...* *Applicet*, id alba linea signabant, et calculis suis comprobabant omnis fere Interpretum chorus. Nimum sane patienter, si quid mihi judicij est. Sed meliora suppeditabant veteres membranæ; si modo sagaces lectores nactæ fuissent. Quatuor enim Blandini apud Cruciunum, Bersmanni unus, cum Leidensi nostro et a manu prima Reginensi, *Prorogat, curat, applicat*. Porro et *curat, applicat*, præter tres Bersmanni, Grævianus noster, Regiae Societas, Bodleianus, et pro varia lectione Battelianus. *Curat* etiam Galei codex, et *prorogat* a prima manu Magdalenenensis. Quid quod *curat* et *applicat* diserte agnoscant Scholiastes eterque: quamvis absurdæ quidem enarrant: ‘Particula si ex superiori sensu per Zengma arcessita; ut ordo sit: Si Diana preces curat, si aures applicat, proroget ævum in melius.’ Belle sane, quod Zeugma illud, tanquam Deum aliquem ex machina, introducent: ejus ope et nymne quibuslibet solœcismis et barbarismis patrocinari queant. Tamen et ipsis aura quædam veri afflavisse videatur. Sic enim annotant: ‘*Proro-*

NOTÆ

cum bibliotheca et porticu. Vide I. Od. 31. Porro in hac æde Palatina canebatur Sæculare Carmen tertio die Ludorum, ut observat Zosim. ante cit.

67 *Alterum in lustrum*] Vel accipe *lustrum* simpliciter pro spatio quinque annorum, atque adeo Synecdochicws pro tempore sequenti: vel signanter et præcipue, pro altero sæculo: nam Ludis Sæcularibus fiebat in-

signis lustratio. Zosim. cit.

69 *Quæque Aventinum tenet Algidumque*] Dianæ erant fana, siebantque sacra, in utroque isto monte. Aventinus unus erat e septem urbis collibus. Algidus ab assiduo frigore dictus, non procul Roma.

70 *Quindecim Diana preces virorum Curet*] Quindecimviri sacerdotes erant, quorum jus, potestas, et officium erat, Sibyllinos libros consulere

Hæc Jovem sentire, Deosque cunctos,
Spem bonam certamque domum reporto,
Doctus et Phœbi chorus et Dianæ
Dicere laudes.

75

pitias aures præbeat juvenum precibus. Ego, chorus peritus canendi laudes Apollinis ac Dianæ, domum refero bonam certamque fiduciam, in talia consentire Jovem et Deos universos.

---

get, dilatet, differat: et est tempus pro tempore, Prorogabit. Certe quicunque hæc scripsit, *prorogat, dilatat, differt* scripsisse videtur. Quippe si *prorogat* precandi et optandi modo extuleris, stultum fuerit enallagen temporis somniare, et per ‘*prorogabit*’ explicare: contra, si *prorogat* legeris, non inconcinne id quidem, etsi non adeo necessario, per futurum tempus enarrabitur. Adde huc illud Porphyrionis: ‘*Si propitius Romanos aspicit Apollo, melius sæculum tribuet in futurum.*’ Sic enim ex suis membranis Cruquius edidit; non ut vulgo, ‘*tribuat futurum.*’ Unde amplius constat nonnullos, (nam Scholia vetera centones sunt ex variis consuti) legisse olim, *prorogat.* Quid multa? tu tot auctoribus fretus non dubitanter restituere: *Prorogat... Curat... Applicat.* Bentl. *Prorogat* omnes codd. Gesneri cum Harl. 1. 2. 3. 4. 6. et al. *Curat... Applicat* Mediol. 1477. 1486. Venet. 1477. 1478. 1479. Florent. 1482. al. usque ad Crnq. cui obsecuti Baxt. Bentl. Cuning. et Kidd. *Curat* Harl. 1. 2. 3. 4. 6. et Vet. Comb. *Applicat* Harl. 1. 2. 3. 6. et Vet. Comb.—75 *Phœbo* Bentl. ex cod. Barthii, Advers. xxxviii. 18. eumque secutus est Cuning.

NOTÆ

de rebus gravioribus, seu calamitatibus publicis; de iis responsa dare, placationes et expiationes edicere, sacerdis faciendis praesesse, ceremonias exequi, libros et Carmina Sibyllarum tueri; et, quod facit ad rem praesentem, Ludorum Sæcularium curam gerere. Vide Alex. ab Alex. III. 16.

73 *Hæc Jovem sentire, &c.] His annuere, rata habere vota nostra.*

75 *Chorus]* Licet e multis personis chorus constet, unius tamen partes agit ac sustinet. Epist. ad Pison. vs. 193. ‘*Actoris partes chorus officiumque virile Defendat.*’

APPENDIX AD NOSTRAS ANNOTATIONES

IN LIBROS ODARUM SEU CARMINUM HORATII.

QUONIAM plerisque locis attulimus Julii Cæsaris Scaligeri Censuras, et grave est a tanto viro notari; ne quis ob id fortasse vel quicquam detrahendum arbitretur de summa laude, quam a tot sæculis meruerunt Odæ Horatii, aut temere credat Scaligerum velut quadam Zoili vesania percitum adversus Lyricorum Principem debacchatum esse, operæ pretium duximus hic describere integrum illustris Hypercritici sententiam, qua nemini dubium relinquantur quanti illas ipse aestimarit. Sic habet Poët. lib. vi. ‘Est Horatinus omnium Latinorum Græcorumque Poëtarum elaboratissimus. Nam in Lyricis quem sonum, quos numeros, quam majestatem quæsivit, obtinuit: quæ omnia cum in aliis neglexit operibus, omisit sine gloriae dispendio: quam puritatem, elegantiam, venustatem in utrisque appetiit, consecutus est.’ Et postea: ‘Nunc ad politissima ejns Carmina contemplanda transeamus: in quibus considerandis major laudis et admirationis quam castigationis apparatus erit.

‘Carminum igitur libri vel juvenda inventione, vel puritate sermonis, vel figurarum tum novitate tum varietate, majores sunt omni non solum vituperatione, sed etiam laude: neque solo dicendi genere humili, quemadmodum scripsit Quintilianus, contenti, verum etiam sublimi maxime commendandi. Quid enim altius aut præclarius illis?

Post ignem ætherea domo
Subductum, macies et nova febrium

Terris incubnit cohors;
Semotique prius tarda necessitas

Leti corripuit gradum.

Item istis? Scriberis Vario fortis, et hostium
Victor, Mæonii carminis aliti, &c.

Item? Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne scripscrit, &c.

Item? sub lacrymosa Trojæ
Funera, ne virilis

Cultus in cædem et Lycias proriperet catervas.

Item? Permitte Divis cetera, qui simul
Stravere ventos æquore fervido
Depræliaentes; nec cupressi,
Nec veteres agitantnr orni.

Hæc et alia per portiunculas. At illa tota:

Quem virum aut heroa lyra vel acri
Tibia sumes celebrare, Clio?
Quem Deum? &c.

Item decima quarta, decima quinta, quarta et vicesima. Tricesima vero prima adeo assurgit, ut facile probet judicium nostrum. Nec inferior tricesima quinta.

‘ Porro lib. II. prima Ode est altiloqua, sicut et quinta decima. Par spiritus in undevicesima et in sequenti.

‘ Sed et lib. III. prima dicendi genere magnifico structa est, pariter et secunda. Tertia vero gravissima. Quarta nec Pindaro cedit, ac ne quinta quidem. Quin sexta quoque altissime sonat. Hand paulo minor sexta decima. At vicesima nona incipit lenissime: tum vero semper assurgit eo usque, quo nemo aliorum pervenire possit. Ultima ejusdem libri miscuit etiam fastum cum maiestate.

‘ Quarta lib. IV. profecto aliarum nulli cedit magniloquentia. Quam quæ sequitur, tametsi eo non aspirat, in eadem tamen luce versatur: sicut et sexta, quæ simul nitore quadam venustatis perfusa est. Nona altior et severior: qualis et quarta decima: nec minor eam sequens.

‘ Quæ recensere coactus sum, ut virum maximum atque etiam cum ipso Pindaro in hisce conferendum a calumnia vindicarem. Nam et Pindaro accurrior est, et sententiis crebrior, neque sibi, ut ille, indulgens; sed non sine auditoris reverentia, audax ad eam præstandam magnitudinem, quæ neque illi oneri, ut nobis miraculo sit. In eo nihil laxum est, nihil hiat: omnia cohærent, ita ut unum tota illa esse videantur.

‘ Ceteræ Cantiones partim in humili dicendi stylo, ut:

Vitas biunuleo me similis Chloë, &c.

Et Ne sit ancillæ tibi amor pudori, &c.

Aliæ in mediocri, ut illæ:

Mæcenas atavis edite regibus, &c.

Et Otium Divos rogat in patenti, &c.

‘ Omnes, inquam, tantæ sunt vennstatis, ut et mihi et aliis prudentioribus omnem ademerint spem talium studiorum.

‘ Inter alias vero, duas animadvertis quibus ne ambrosiam quidem aut nectar dulciora putem. Altera est tercia lib. IV. ‘ Quem tu Melpomene,’ &c. Altera nona lib. III. ‘ Donec gratis eram tibi.’ Quarum similes malim a me compositas, quam Pythionicarum multas Pindari et Nemeonicarum: quarum similes malim composuisse quam esse totius Tarraconensis rex.

‘ At tametsi tam magnifice de Horatii Carminibus sentio: tamen dabunt ingenuo nobilique pudori nostro veniam studiosi, sicubi etiam optavimus potiora.’

V. CL. ANDR. DACERII

PRÆFATIO

IN

HORATII SATIRAS.

DE ORIGINE ET PROGRESSU SATIRÆ ROMANÆ,
ET QUAS MUTATIONES SUBIERIT.

HO^RATII Satiras duobus Libris comprehensas, nunc ‘Sermones,’ nunc ‘Satiras,’ nullo discrimine, appellavit ipse: verum cum ‘Ideas’ modis quibusdam distinctas animo repræsentent ea vocabula, operæ pretium facturus videor, si, quid antiqui Romani per ‘Satiram’ intellexerint, exponam. Primus doctissimus Casaubonus, atque adeo solus in eo feliciter operam posuit, ut demonstraret quæ et qualis esset Poësis Satirica Græcorum, quæ Satira Romanorum. Est ille liber quantivis pretii: nec diffiteor me inde plurimum adjutum fuisse.

Hic enim est fructus, quem ex excellentium virorum laboribus percipere debemus: qui ideo nobis præiverunt, ut in spissis antiquitatis tenebris facem succendentibus præferrent. Non tamen in superiores ita oculi defigendi, ut propriis etiam gressibus non attendamus: per illas enim incedunt aliquando semitas, in quibus non tutum sit eos sequi: id quod et ego hic cavi, sæpe vias parum tritas secutus, ut in progressu patebit.

Est autem Satira quædam Poëseos species aliis quam Romanis prorsus incognita, nec ulla cum Satirica Græcorum poësi cognatione conjuncta, quæ tamen quorundam doctorum opinio fuit. Quintilianus omnem dubitationem tollit, cum scribit 1. 10. ‘Satira quidem tota nostra est.’ Inde est quod Horatius 1. Sat. 10. 66. ‘Græcis intactum carmen’ dixerat.

Ecce tibi germanam hujus vocis Etymologiam : Latini 'Saturnum' usurpabant pro 'pleno,' cui ad perfectionem nihil deesseset : hinc 'Satur color,' cum lana colore plene combibisset, nec quicquam ad tinturam adjici potuisset. Ex 'Satur' factum 'Satura,' quod etiam 'Satira' per *i* efferebant, quemadmodum 'Maximus' et 'Maxumus,' 'optumus' et 'optimus.' Est igitur Nomen Adjectivum, quod relationem habet ad Substantivum intellectum : dicebant enim prisci 'Saturam,' subintelligentes 'lancem.' Erat autem 'Satura lanx' vas (Gallice *un bassin*) omne genus fructibus repletum, quos Cereri quotannis et Baccho, ut totius anni proveniuum primitias, offerre solebant ; cujusmodi oblationes ex variis generibus inter se confusis non erant Græcis omnino ncognitæ, qui eas appellabant πάγκαρπον θυσίαν, παρσπερμίαν, et in leguminibus πναρεψίαν. Diomedes Grammaticus accurate et hunc Romanorum morem et vocis 'Saturæ' naturam explicavit his verbis : ' Lanx referta variis multisque primitiis Sacris Cereris inferebatur, et a copia et saturitate rei 'Satura' vocabatur. Cujus generis lanuum et Virgilius in Georgicis meminit, cum hoc modo dicit :

Lancibus et pandis fumantia reddimus exta.

Et, lancesque et liba feremus.'

Deinceps ad alia miscellanea translata est. Fest. ‘Satira cibi genus ex variis rebus conditum.’ Migravit inde ad ea, quæ mentis et ingenii sunt; nam ‘leges Saturas’ nuncuparunt, quæ plura capita, aut plures titulos complectebantur, ut ‘Legem Juliam,’ ‘Papiam,’ ‘Poppæam’ quæ dicebatur ‘miscella,’ quod idem est ac ‘Satura;’ unde profecta est et illa locutio ‘per Saturam legem ferre,’ cum non rogatis ex ordine Senatoribus, non collectis, nec dinumeratis sententiis, omnes simul et promiscue sententiam ferebant, quod proprie dicebatur per ‘Saturam sententias exquirere,’ quomodo post Lælium locutus est Sallustius. Neque hic constiterunt; etiam ‘Libros’ quosdam hac appellatione insigniverunt, ut Pescennius Festus, qui ‘Historias Saturas’ vel ‘per Saturam’ nobis dedit.

Ex his omnibus exemplis facili quis negotio sibi persuadebit Horatii Opera hinc traxisse nomen, 'Satirasque' appellatas, quod 'multis et variis rebus hoc Carmen refertum esset,' quomodo dicit Porphyrio. Quod quidem ex parte verum est: cave enim putes, vocem nullis intercedentibus gradibus, qui transitum præberent, statim huc deductam: ejus migrationes antiquiores erant

in alias res, quas propinquius ‘Horatii Sermones’ contingerent. Ad quam rem explicandam jam accingimur, eum secuturi ordinem, qui ipsi Casaubono in mentem non videtur venisse; quippe rem ea luce perfundet, ut nulla amplius cuiquam relinquatur ad dubitandum materia.

Romani cum quadringentos circiter annos Scenicos ludos ignarent, casu, dum dies festos per licentiam et lasciviam agitarent, in Versus Saturnios et Fescenninos inciderunt, qui postea in Scenis per centum et viginti fere annos locum suum tutati sunt.

Fuerunt isti Versus impoliti et parum numerosi, utpote subitanei, et a populo fusi adhuc rudi et agresti, quique non alium magistrum nosset, quam Cererem et Bacchum. Hoc genus Carminis implebant cavillationes et opprobria rustica, exhibitis Gesticulationibus et Saltationibus ridiculis. Rem intelliges, si ob oculos tibi proponas bonos de pago viros rusticorum more saltantes, sese mutuo extemporaneis conviciis insectantes, eaque in vices expobrantes, quorum alias alii consciit sunt. Hoc est quod Horatius dicit *ii. Epist. 1. 145.*

Fescennina per hunc inventa licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit.

Infrænam hanc et impotentem licentiam excepit non ita multo post aliis generis Carmen, castigatius quidem illud, sed refertum etiam dicteriis ad movendum risum comparatis, quod tamen nihil turpitudinis admiserit; comparuit hoc Carmen sub Satiræ nomine ob varietatem suam: quæ quidem Satira certos habuit ‘modos,’ i. e. musicum et congruentem motum, relegatis gestibus minus honestis. Livius *vii. 2.* ‘Vernaculis artificibus, quia ‘Hister’ Tusco verbo ‘Ludio’ vocabatur, nomen ‘histrionibus’ inditum, qui non, sicut ante, Fescennino versu similem, incompositum temere ac rudem alternis jaciebant, sed impletas modis Saturas, descripto jam ad tibicium cantu, motuque congruenti, peragebant.’ Non abludebat hæc Satira a nostris *Farces* pudenteribus, ubi promiscue et Spectatoribus et Actoribus Scenico sale defricabantur auriculæ.

Atque ita se habebat res Scenica, cum Livius Andronicus ad Comœdias et Tragœdias ad Græcorum imitationem conscribendas primus animum appulit; quæ cum esset oblectatio et liberalior et absolutior, mox hoc undique catervatim concursum est, neglecta ad tempus ‘Satira,’ quam tamen paulo post reprehensam erant qui Comœdiis jam peractis non absurde subnектent, (quod Galli

in suis *Farces* hodieque faciunt,) Attellanis certe mutato tum primum ‘Satirarum’ nomine in ‘Exodia,’ quod in posterum mansit.

Atque hæc fuit prima et antiquissima Romanæ Satiræ forma. Erant quidem duæ aliæ, quanquam a prima multum discrepabant, ci tamen quasi ena'æ suffragines ortum suum referebant; quod quam brevissime potero, jam confirmatum dabo.

Uno anno postquam Livius primas dedisset fabulas, natus est in Italia Ennius: qui cum adolevisset, et diligentius considerasset, quantopere hujusmodi Satiris delectaretur populus, recte et id vidit, Poëmata, quæ licet Theatro non destinarentur, suffusos felle sales et dicteria Satirarum mordacia conservarent tamen, non posse non placere populo; periculum fecit atque edidit ‘Sermones,’ quos ‘Satiras’ servato antiquo nomine appellavit. Erant hi Sermones Horatianis, quod ad argumentum et varietatem rerum, per omnia similes: excepto, quod Ennius ad quorundam Græcorum, ipsius etiam Homeri exemplum, id sibi juris sumserit, ut plura Carminum genera, confusis Hexametris, Iambicis, Trimetris, et Tetrametris Trochaicis commisceret, ut ex Fragmentis quæ supersunt, satis liquet.

Videtis Tetrametrorum exemplum ab Aulo Gellio conservatum, dignum sane, quod ob eximiam pulchritudinem hic reponatur:

Hoc erit tibi argumentum semper in promtu situm,
Nequid expectes amicos, quod tute agere possis.

Annumeraverim porro Ennii Satiris alteram illam speciem Versuum, qui ea sunt venustate, ea elegantia, ut sæculum longe superare videantur. Rem non ingratam fecero, si Lectoris oculis subjecero:

Non habeo denique nauci Marsum Augurem,
Non vicanos Aruspices, non de Circo Astrologos,
Non Isiacos Conjectores, non Interpretes somnum:
Non enim sunt ii, aut scientia, aut arte Divini;
Sed superstitionis vates, impudentesque harioli,
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat:
Qui sui quæstus causa fictas suscitant sententias,
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam,
Quibus divitias pollicentur, ab iis drachmam petunt;
De divitiis deducant drachmam, reddant cætera.'

Plurima ex his Satiris desumxit Horatius, ut manifestum erit Notas nostras consulenti.

Post Ennium ortus Pacuvius, Satiras ipse quoque, sive Avunculum, sive Avum ex matre imitatus, scripsit.

Natus est Lucilius eo tempore, quo maxime florebat Pacuvius. Composuit et ille Satiras, sed quibus novam novata scribendi ratione gratiam conciliavit, ut qui Antiquæ Comœdiæ Græcæ characterem proprius exprimere voluerit: ejus admodum imperfecta ex prisca Latina Satira haberi poterat notitia, quale scilicet faceret Carmen, quod sola Natura dictitaverat, antequam injecta esset Romanis Græcos imitandi, eorumque spoliis se locupletandi, cogitatio. Ex quibus facile intelligi potest illud Horatii, II. Sat. I. 62.

Quid, cum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina mōrem?

Noli putare Horatium voluisse dicere, nullas ante Lucilium Satiras factas: cum Lucilium præcesserint Ennius et Pacuvius, quorum ille exemplum secutus est. Id solum voluit, Lucilium novam faciem huic Carmini induisse, quod perpoliverit, et propterea primo quasi auctore habendum. In eadem fuit sententia Quintilianus x. 1. ‘Satira quidem tota nostra est, in qua primus insignem laudem adeptus est Lucilius.’ Cave hic pedibus in Casabonii sententiam eas, qui Diomedis fide fretus, Ennii et Lucilii Satiras toto genere dissentire credidit. Vide ipsa Grammatici verba, quæ subacti judicii Criticum in errorem induxerunt. ‘Satira est Carmen apud Romanos, non quidem apud Græcos, maledicuum, et ad carpenda hominum vitia, Archææ Comœdiæ charactere compositum, quale scripserunt Lucilius, et Horatius, et Persius. Sed olim Carmen, quod ex variis poëmatibus constabat, Satira dicebatur, quale scripserunt Pacuvius et Ennius.’ Apparet Diomedem distinguere Satiram Lucilii ab ea quam scripsit Ennius et Pacuvius. Ridicula autem et omnino falsa est hujus distinctionis ea, quam reddit, ratio. Non satis investigaverat homo simplex naturam et originem ntriusque Satiræ, quæ omnino conveniebant tam materia quam forma. Nam nihil eo attulerat Lucilius præter nitoris et salis plusculum, in summa rei nulla insigni variatione facta. Et quanquam non conjunixerat plura versuum genera in eodem Carmine, sicut Ennius, fecerat tamen diversa Carmina, quorum alia integra Versibus Hexametris, alia Iambicis, alia Trochaicis constabant, ut liquet ex ipsius Fragmentis. Ut verbo dicam, si Lucilianæ Satiræ diversi generis ab Ennianis ideo censendæ sint,

quod ille hunc scribendi arte longe superaverit, uti voluit Casaubonus, consequens erit Horatii quoque Satiras a Lucilianis diversi prorsus fuisse generis, quandoquidem Horatius non minus evexit Satiras suas supra Lucilium, quam ille suas supra Ennium et Pacuvium evexerat. Douzam quoque fefellit iste Diomedis locus. Hoc non eo dixi quod errorem levem tantorum virorum notare gaudeam, sed solum ut demonstrem, quanta cum cura et cautela eorum opera legere oporteat, ubi de re agitur obscura adeo et antiqua.

Antiquæ Satiræ ad Scenæ usum compositæ Naturam declaravi; planum feci inde exemplum sibi suinsisse Ennium; satis denique confirmatum dedi Ennii Pacuviique ejusdem esse generis cum Satiris Lucilii et Horatii, quod tamen Carmen non nisi ab Horatio ad supremum fastigium perductum est. Jam ad alterum Satiræ genus, quod recepi exponendum, quod et ipsum quoque ab antiqua originem duxit, tempus est accedere: ea est quæ appellatur ‘Satira Varronianæ’ vel ‘Menippea,’ quod primus ejus auctor esset Varro Romanorum doctissimus, quodque in eo opere Menippi Gadarenensis, Philosophi Cynici, mores imitatus esset.

Nec sola Carminum varietate mista est ista Satira; nam Varro ei interposuerat prosam orationem, promiscuo etiam usu Græci et Latini Sermonis. Quintilianus de Lucilii Satira locutus addit: ‘Alterum illud est et prius Satiræ genus, quod non solum Carminum varietate mistum condidit Terentius Varro, vir Romanorum eruditissimus;’ cuius loci unica difficultas in eo posita est, quod affirmat Quintilianus hanc Satiram Varronianam fuisse priorem. Quo enim pacto illud fieri potuit, cun ætate multo posterior Lucilio fuerit Varro? At Satiram Varronis tempore priorem fuisse, ea vero non est Quintiliani mens, quippe qui probe sciret eam multis annis fuisse recentiorem. Id voluit, Satiram hanc ita mistam magis compositam esse ad Ennii et Pacuvii, qui in Satiris suis multa sibi licere voluerunt, quam ad Lucilii exemplum, qui Musas coluit severiores.

Nihil nobis restat hodie ex Varronis Satiris, præter Fragmenta quædam, eaque maximam in partem corruptissima, titulosque, quorum plurimi sunt duplices, qui indicio sunt, quanta esset varietas materiarum, quas Varro illic tractaverat.

Senecæ Apocolocyntosis, Boëtii de Consolatione Philosophiae libellus, et Petronii Arbitri Satyricon sunt Satiræ Varronianis omnino similes.

Hæc habui de Satiris in genere dicenda: plura in hoc argumento disserere supervacuum esset. In Notis nostris commodior erit locus Horatianarum Satirarum naturam enarrandi. Interea illud velim animadvertat Lector, Latinum Vocabulum ‘Satiræ’ tam designare Sermones qui virtutem commendent, quam qui vitia insectentur. Omnino aliter se res habet in lingua nostra, ubi vel nomen ipsum Satiræ terrorem inicit illis, qui se simulant id esse quod non sunt; apud nos enim auditio Satiræ nomine ‘convicium’ intelligitur. Eadem tamen utrobique vox est. Sed Latini plerumque in librorum titulis respexerunt vocis ipsius naturam, et integrum significationem, quam habet ex etymologia, cum Galli respiciant primum et frequentiorem vocis usum, tributæ jam inde ab initio dicteriis et obtrectationibus.

Scribenda autem ea vox Latine per *u* vel per *i*, Gallice per *i* simplex. Qui per *y* scripserunt, ii cum Scaligero, Heinsio, multisque aliis crediderunt, ex Numinibus Rusticis, quos Græci Σατύρους, Romani Faunos, nuncupabant, nomine dicta fuisse ejusmodi Poëmata, eque voce ‘Satyrus’ ductam vocem ‘Satyra;’ istas præterea ‘Satyras’ Carminibus Græcorum ‘Satyricis’ valde fuisse affines: quod esse falsissimum luculenter demonstravit Casaubonus, ubi docet a ‘Satyrus’ ex analogia formari non ‘Satyra,’ sed ‘Satyrica,’ plurimumque interesse inter Græcorum ‘Satyrica,’ et Romanorum ‘Satiras.’

Spanhemius, in pulchra sua ad Juliani Imperatoris Cæsares Præfatione, plura de novo observata contulit ad ea quæ ante ea de re protulerat celeberrimus Criticus, descriptis magno cum judicio duorum Poëmatum quinque aut sex discriminibus insignioribus, quæ si videre cupias, auctorem adi. Nihil unquam fuit apud Græcos Romanæ Satiræ finitimum præter ‘Sillos’ suos, mordax Poëmatis genus, quod ex Fragmentis Sillorum Timonis facile colligi potest; at hoc intererat, quod ‘Silli’ Græcorum meræ essent ‘Parodiæ,’ quod de Romana ‘Satira’ dici nequit, ubi si forte aliquando in Parodium incidas, videbis tamen Poëtam cavisse ne abuteretur. Unde liquet Parodiis naturalem esse in Sillis sedem, non item in Satiris.

Exposita tandem natura, origine, et progressu Satiræ, pauca de ipso Horatio mihi sunt dicenda, qui quidem qualis in hoc opere sit, non potest commodius demonstrari, quam si eum Silenorum statuis compares, quibus Alcibiades in Symposio Socratem comparat, quæ nihil extra habebant pulchri, nihil ornati, at si illas

aperuisses, omnium Deorum Dearumque imagines detexisses. Ad eum modum se nobis exhibet in Satiris Horatius, nihil magnum præ se fert, quod nos detinere debeat : dignior videtur esse, qui pueris teratur, quam qui viros occupatos teneat : sed seposito velo, et Horatio proprius inspecto, omnium illico Divorum oculis se ingerunt imagines, hoc est, omnes virtutes, ad quas assidue exercendi sunt, qui vitiis suis corrigendis serio student. Oculis parum intentis illum aspexere antehac mortales ; neque possum non mirari Satiras per tot sæcula lectas, atque relectas, paucis admodum fuisse intellectas, aut explicatas. Substiterunt in ipso cortice, verbisque interpretandis intenti, nihil ultra petiere : quod quidem fecerunt ut Grammaticis par erat, non ut Philosophis : plane quasi scripsisset Horatius solum ut verborum construendorum rationem videremus, dedissetque nobis librum horis in Schola fallendis, non animis ad virtutem formandis. Prorsus aliud sibi in hoc opere proposuerat Poëta. Namque finis verborum est actio, cuius etiam gratia verba ipsa fuerunt reperta, quæ nisi illum assequantur finem, nihil nisi fuitiles soni : aures quidem feriunt, ad animum vero non pertinent.

Docere nos voluit Horatius in his Satiris, contra vitia nostra militare, affectus temperare, naturam in cupiditatibus moderandis ducem sequi, verum a falso, et a rebus ipsis rerum species discernere, præjudicatas temere opiniones abjecere, principia et causas actionum nostrarum perspectas habere, ridiculam denique eorum pertinaciam evitare, qui, quibus a magistellis suis opinionibus imbuti olim fuerunt, iis obstinate inhærent, nulla habita ratione quibus innitantur fundamentis : uno verbo, in eo elaboravit, ut nos nobis felices, amicis jucundos et fideles, omnibus quibuscum vivimus commodos, utiles, et benignos præstaret.

Interpretari Auctoris verba, in Figuras digitum intendere, Lectores per orationis involutæ labyrinthos, aut parenthæses obscuræ tenebras, ducere, hæc omnia nihil eximium habent, nec, ut loquitur Epictetus, quicquam pulchri aut sapiente dignum. Ad hoc nobis annitendum est ; hoc opus nostrum est palmarium, usum et rationes horum præceptorum ostendere, eademque auctoritatibus fulcire, ut palam omnibus fiat, eos qui mores suos ad hoc speculum componere negligunt, paria facere ægrotis, qui libros, ubi remedia morbis suis præscribuntur legere contenti, Medici consilio tantum abest ut utantur, ut ne intelligent quidem ejus utilitatem.

Non quod ego in commentariis meis quicquam sciens volens

prætermiserim, quod ad Grammatici officium pertineat. Spero id sensuros esse Lectores, neque jam ullam superfuturam in verbis Horatii difficultatem: at in hanc curam præcipue incubui, ut argumenta, quæ tractat, illustrarem; rationum, quas adhibet, soliditatem indigitarem; ut expedirem circuitus et ambages, per quas nonnunquam incedit ad placita sua confirmando, et ad contraria refutanda, vel eludenda; ut veritatem assertionum ipsius stabiliterem; ut vafritem ejus, ubi quasi ex insidiis agit, quæ Lectorem imperitum facile fugiat, oculis exponerem; ut denique in apricum proferrem ridiculum illud, quod in omnibus quas oppugnat rebus adhibuit. Hæc sunt quæ fecit ante me nemo. Nam ut est Horatius verus Proteus, sæpe formas variando, Interpretes suos sæpe effugit, qui cum ipsum deprehendere nequirent, stupentes fecerunt, quod potuerunt. Affixerunt ei sæpenumero sensum non solum diversum, sed etiam adversum, quemque ipse eo loco refellere voluit. Non quod ego quicquam detractum eis velim, qui ante me Horatio illustrando laborem suum contulerunt: laudo conatus illorum, illi mihi viam aperuerunt. Si qua in re ego illos superavi, omne illud acceptum refero magnis istis ex antiquitate viris, quos majore cum cura, majore certe otio, legi, Homerum dico, Platonem, Aristotelem, aliosque tam Græcos, quam Latinos, quos assidue tero, ut ad eorum gustum reformem meum, eorumque fontibus Ingenii et Judicii mei hortulos irrigem.

Non desunt, scio, his temporibus qui magna illa Nomina risu excipiunt, qui reclamat laudibus, quibus per omnia sæcula celebrati ornataque sunt, quique illos spoliare velint iis coronis, quas tanto suo merito de Tribunalibus adeo augustis reportarunt. At hi, dum nimio efferuntur studio eam devitandi admirationem, cuius mater est ignorantia, imprudentes discedunt ab altera illa, quam Plato nuncupat ‘matrem sapientiæ,’ quæque prima oculos hominibus aperuit. Minime miror pulchritudinem illam divinam, quæ apud Scriptores longe præstantissimos elucet, istos homines non capere, neque trahere: nempe infirmiores sunt, quam ut oculos tantis splendoribus intentos diu tenere queant: ne dicam facilem esse rem Antiquos contemnere, laboriosam vero intelligere.

Quod ad me attinet, Divinos illos Viros ex animo totus admiror venerorque. Eos mihi semper ob oculos pono, velut Judices vendos et incorruptos, apud quos libenter fingo reddendam mihi esse scriptorum meorum rationem.

Magna interim ducor Posteritatis reverentia: timidior quam fi-

dentior cogito, quale de operibus meis, si bono suo fato eo pervenire possint, judicium latura sit. Non ideo tamen minoris æstimo doctos viros, qui hodie vivunt; multi sunt, fateor, qui sæculum nostrum exornant, qui priora potuissent exornare; in quibus tamen ne unum quidem novi, qui non honoret et colat antiquos, cui non idem quod illis sapiat, aut qui eorum præcepta non observet, unde quantum aberraveris, tantum ab ipsa natura et veritate discesseris. Neque verear confirmare, non esse difficilis sine luce aut oculis objecta perspicere, quam solidam laudem adipisci, et ingenium excolere aliis rationibus, quam quas Græci et Romani nobis præscripserunt: sive enim propriis felicis ingenii viribus innixi, sive ab arte et studiis instructi, earum vestigiis succedimus tamen. Qui autem Antiquos damnant, causa non cognita, non abs re erit, eos semel et simul tanto errore liberare, ut ipsis palam fiat, se, dum nimio in hanc ætatem studio transversi rapiuntur, ejus famæ apud posteros gravissimum vulnus imprudentes infligere. Quodnam enim excogitari potest clarius argumentum ad sæculi cujusvis ignorantiam, aut potius barbariem, demonstrandam, quam quod ibi Homerus audiat ineptus, Plato ad fastidium prolixus, Aristoteles parum doctus, Demosthenes et Cicero e trivio Oratorculi, Virgilius Poëta nullis gratiis, nullo ornatu, Horatius denique rudis, humilis, et sine nervis? Barbaræ illæ gentes, quæ Græciam et Italiam populantes, tanto furore grassabantur, quid unquam in delendis pulcherrimis vetustatis monumentis tetrius ausi sunt? Quid magis horrendum? Verum spes est non toti sæculo imputatum iri querundam perversum judicium, nec Antiquis fraudi fore.

Frustra Imperator ille arma in Homerum, Virgilium, Titum Livium movit: incassum cecidere tanti conatus: bellum absolutissimis operibus indictum quid aliud egit, nisi ad numerum ineptiarum accessit, quo laborat ipsius Historia, cumulatioremque ipsi invidiam apud posteros conflavit?

** Advertendus est Lector, nos, Porphyronis admonitu adductos, duo puncta dignoscendis Personis in Satiris a Veteribus adhibita, Récentiorum vero negligentia hactenus omissa, tandem in sedem suam reposuisse; quin et Eclogarum Lemmata tam in Satiris quam in Odis, quo melius instituto nostro convenirent, nova fecisse omnia. *Baxt.* Pro illis dnobus punctis nos hoc signum ¶ præposuimus, quoties persona mutatur. *Gesn.*

Q. HORATII FLACCI

S E R M O N U M

LIBER I.

SATIRA I.

IN AVAROS.

Deridet salse stultam ac perversam rationem avarorum, qui quanquam de sua sorte conqueruntur, nolunt tamen, si optio detur, snam cum aliena permutare: sed aiunt, se labores perferre et opes colligere, ut habeant unde in senectute vivant. At nunquam satis habent; corradunt temere, nec utuntur quæsitis, nec hæredum amorem merentur, atque omnem vitam trahunt miseram, suntque in maximis opibus pauperrimi.

QUI fit, Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem

Quomodo fit, o Mæcenas, ut nullus rivat contentus ea condilione, quam sibi rel

Antiquissimus Bland. Crœnii habet pro titulo: Q. H. F. Carmen Seculare explicit: incipit Eclogarum liber primus, majusculis quibusdam characteribus erasis, ita tamen ut aliquo modo legi possent, atque in earum locis depictis aliis, qui lectori rō Sermonum exhibent. Tres alii Bland. et Buslid. Incipit primus liber Sermonum Horatii; deinde singula Poëmata inscribuntur Eclogæ. Quinque alii codd. ap. Crœnq. nullam omnino habent Inscriptionem. ‘ Notandum quod in nostro cod. semper loco Satyrorum scriptum invenerimus Eclogæ.’ Græv. Hæc Satira prima est hujus libri in Ed. Sanad. præfixa tamen,

NOTÆ

Duobus Satirarum libris Horatius Stoice carpit vitia, callide tamen; atque, nt ait Persius Sat. I. 116. ‘ Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico Tangit, et admissus circum præcordia Indit, Callidus excusso populum suspendere naso.’ Egregie et apposite Seneca, lib. quod in Sapientem

non cadat injuria, ‘ Ceteri sapientes,’ inquit, ‘ molliter et blande, ut familiares medici ægris corporibus, non qua optimum est, medentur, sed qua licet. Stoici virilem ingressi viam, non ut amœna intuentibus videatur, curae habent, sed nt quamprimum nos eripiant, et in illum editum ver-

Seu Ratio dederit, seu Fors objecerit, illa
 Contentus vivat? laudet diversa sequentes?
 O! fortunati mercatores, gravis annis
 Miles ait, multo jam fractus membra labore.   5
 Contra mercator, navim jactantibus austris,
 Militia est potior: quid enim? concurritur: horæ

consilium dederit, rel fortuna obtulerit: et quisque praferat sectantes diversa insti-tuta? Miles senior, fractis jam artibus labore diuturno, dicit: O felices mercato-res! e contrario negotiator, cum Notus exagitat navim, ait: Melius est bellum.

Præfationis loco, Epistola Libri primi vigesima.—2 Harl. 2. 3. 4. 7. alii et
 edd. vett. seu sors. Omnes codd. Torrentii, Crnuii, Lambini, Harl. 1. 6.
 Gott. Ald. Lamb. Crnq. Torrent. H. et R. Steph. Bentl. Heins. Schrevel.
 Delph. Cuning. Bentl. Sanad. Towers, Francis. Bipont. Heindorf. Wetzel.
 Wakef. Comb. et Kidd. seu *Fors*. Harl. 3. et Vet. Comb. *ulla pro illa*.—
 3 Harl. 2. 3. *laudat*.—4: Nescio quis conj. in ed. Sandby, *gravis armis*, i. e.
qnem gravant arma. Gesn. Dedi *armis pro annis* ex certissima, opinor, con-
jectura, ut evitetur tautologia. Wakef. Cf. Liv. ix. 19. et Theocr. xvi. 79.
 ita edidere etiam Sanad. Towers, et Francis.—5 Cuning. *multo fractus jam.*—

NOTÆ

ticem educant, qui adeo extra com-
 munem teli jactum surrexit, ut supra
 fortunam emineat.' Horatii Satiras
 commendat Quintil. x. 1. his verbis:
 ' Multo est tertiior ac purus magis
 Horatius, et ad notandos hominum
 mores præcipiens.' De nomine et
 origine Satiræ dissensi ad Juvena-
 lem, tum in Præfatione, cum Sat. 1.
 vs. 30. ubi admonui non a Satyrorum
 dicacitate appellatum hoc Carmen,
 sed a satira lege, vel lance: quod
 sicut hæc varios fructus contineret
 Diis agrestibus offerendos, illa vero
 multa et diversa perferret edicta, ita
 Satira multiplex argumentum com-
 pleteretur, variaque pertractaret.
 Hancque etymologiam asserunt erudi-
 tissimi quique viri. Ad quos, Lec-
 tor, accedes, reclamante licet Julio
 Scaligero, Poët. 1. 12. Porro ne mi-
 rere, quod Sermonum vocem ac titu-
 lum, ut in vulgatis plerumque, non
 inscripserimus. Vetant graves et

docti; vetat ratio. Sermones sunt
 tam Satiræ quam Epistolæ: in utris-
 que scilicet reperitur æque sermo, id
 est, ' oratio remissa et finitima quo-
 tidianæ locutioni': ut definit Cicero
 ad Heren. III. n. 23. Quare igitur
 iste Satiris titulus duntaxat præfi-
 gatur?

1 *Qui fit, Mæcenas]* Non abs re-
 tanti literarum Patroni nomen appo-
 situm est ad caput singulorum Hor-
 atii Operum, Od. Epod. Sat. Epist.

2 *Seu Ratio dederit, seu Fors objec-
 rit]* *Ratio*, consilium, voluntas Deo-
 rum, ex qua fieri singula in orbe hoc
 inferiori, Stoici statuebant.

Fors] Seu fortuna, ad quam refe-
 rebant omnia Epicurei.

3 *Diversa]* Diversa studia, ac vitæ
 instituta.

6 *Austris]* 1. Od. 3. ' rabiem Noti.'
 Vide et III. Od. 3. 'dux inquieti tur-
 bidas Adriæ Auster.'

Momento cita mors venit, aut victoria læta.
 Agricolam landat juris legumque peritus,
 Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat. 10
 Ille datis vadibus qui rure extractus in urbem est,

Euimvero configlitur: horæ spatio breri mors velox accidit, vel felix victoria. Jurisconsultus fortuatus agricolas aestimat, quando consultor januam ejus verberat ad gallicinium. Is vero qui datis sponsoribus rure deductus est in ciritatem, solos præ-

8 *Momento aut cita mors quatuor codd.* Lambini, quod receperunt Glarean. Lamb. Bentl. Wetzel. Heindorf. et Kidd. *aut non agnoscunt Harl.* 1. 2. 3. 4. 6. 7. omnes Bersmanni. Cruquii Torrentii, et edd. vett. item Delph. Bond. Crnq. Torrent. H. et R. Steph. Heins. Schrevel. Sanad. Cuning. Towers. Francis. Bipont. Wakef. et Comb. ‘Metnit Bentleins, ne ominosum et infaustum sit *cita mors*, non præmissa particula disjunctionis. Sed solet in tali re poni pars deterior disjunctionis; et *cita mors* melior tamen hic ponitur lento cruciatu inter spem et metum.’ Gesn.—10 *Sub galli cantu* Harl. 7. Exc.

NOTÆ

10 *Sub galli cantum*] Quemque tædet suæ conditionis, dum ejus sentit incommoda: alienam vero laudat, quoniam tum ejus solum commoda intinetur. Sic *Jurisperitus agriculturae* infeliciorum putat, quandocumque importuni adsunt consultores, et summo mane ostia pulsant, somnum et quietem interturbantes, seu cum narrationibus vel interrogationibus saepè fintilibus et insulsis caput obtundunt.

Galli cantum] Vide Plin. x. 21. ubi sic habet: ‘Hi nostri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortaliibus, rumpendoque somno natura genuit, norunt sidera; et ternas distinguunt horas interdui cantu. Cum sole eunt cubitum, quartaque castrensi vigilia ad她们 laboremque revocant: nec solis ortum incantis patiuntur obrepere, diemque venientem nuntiant cantu.’ Cicero de Divin. II. n. 57. ‘Democritus quidem optimis verbis causam explicat, cur ante lucem galli canant. Depulso enim de pectore, et in omne corpus diviso et modificato cibo, cantus edere quiete satiatos: qui quidem silentio noctis, ut ait Ennius, favent

faucibus russis cantu, plausuque premit alas.’ Cœl. Rhodig. XVI. 13. multa de his.

Consultor] Cicero, pro Muræna, sic artem militarem cum Jure Civili, seu, belli ducem cum *Jurisperito*, confert: ‘Vigilas tu de nocte, ut tuis consultoribus respondeas; ille ut eo, quo intendit, mature cum exercitu perveniat. Te gallorum, illum buccinarum cantus exsuscitat.’

11 *Ille datis vadibus, &c.*] *Agricola* vero in ius venire coactus, cives in urbe degentes videns non experiri ea quæ sentit incommoda, statim eos judicat beatiores se, suamque detestatnr conditionem. *Vades* sunt sponsores, qui pro altero se obligant ejusque suscipiunt causam, ac reos se pro eo præstant, sive caput agatur ant crimen, sive pecunia. Nomen factum *vadibus*, ex eo quod qui eos dederint, vadendi sen discedendi habent potestatem, donec adsit præstitutus ad sistendum se judicio dies. Cic. de Finib. II. ‘Vadem te ad mortem Tyranno dabis pro amico, ut Pythagoreus ille.’ Quod fuse explicit at Offic. III. n. 45. ‘Damonem et

Solos felices viventes clamat in urbe.
 Cetera de genere hoc (adeo sunt multa) loquacem
 Delassare valent Fabium: ne te morer, audi
 Quo rem deducam. Si quis Deus, En ego, dicat, 15
 Jam faciam quod vultis: eris tu, qui modo miles,
 Mercator: tu, consultus modo, rusticus: hinc vos,
 Vos hinc, mutatis discedite partibus. Eia,
 Quid statis? Nolint. Atqui licet esse beatis.
 Quid causæ est, merito quin illis Jupiter ambas 20

dicat beatos in civitate degentes. Reliqua ejusmodi tam multa sunt, ut satigare queant verbosum Fabium. Ne te retardem, audi quo tendam. Si numen aliquod dicat: Ecce ego præstabo modo quod desideratis: tu qui miles eras antea, sis mercator: tu Jurisperitus, jam eris agricola. Vos illinc, vos istinc abite, mutatis vivendi institutis. Eia cur cunctamini? At illi abnuent. Veruntamen conceditur vobis esse fortunatos. Ergo quare Jupiter utramque maxillam non inflat contra

Sax. Gott. Vet. Comb. et edd. vett. ap. Gesn.—14 *Lassare ut valeant conj.* Bonfin.—19 *Nolunt Venett. Glarean. R. Steph. et Wetzel. et sic Nic. Hein-sius ad Ovid. Met. 11. 691. Nolint omnes codd. Lambini, Cruquii, et Torrentii, Harl. 1. 2. 3. 4. 6. 7. cum edd. Lamb. Cruq. Torrent. Bond. Delph. Schrevel. Bentl. Cuning. Sanad. Baxt. Towers, Francis, Gesn. Zeun. Bipont. Heindorf. Wakef. Comib. et Kidd. at queis licet esse beatis, Quid causæ, &c.* Markland. Vett. Anett. p. 258–267. *beatos in quibusdam vett.* Vide ad 1. Sat. 2. 51. Cic. pro Balb. 12. Duker. ad Liv. XLII. 36. et Nic. Heins.

NOTE

Pythiam Pythagoreos ferunt hoc animo inter se fuisse, ut cum eorum alteri Dionysius ille Tyrannus Siculus diem necis destinasset, et is qui morti addictus esset, panicos sibi dies commendandorum suorum causa postulavisset, vas factus sit alter ejus sistendi, ut si ille non revertisset ad diem, moriendum esset sibi ipsi. Qui enim ad diem se recepisset, admiratus eorum fidem Tyrannus, petivit ut se in amicitiam tertium adscriberent.'

14 *Fabium]* Quis ille fuerit, haud plane liquet. Vetus Interpres: 'Fabius Narbonensis' inquit, 'Equestri loco natus, Pompeianas partes secutus de secta Stoica nonnunquam cum Horatio acriter contendit: scripsit etiam aliquot libros de Philosophia

Stoica.' Sunt qui clamosum, verbosum, et loquacem causidicum fuisse dicant eum, quem hic vellicat Poëta.

15 *Si quis Deus, &c.]* Præclararam huic loco dat lucem Seneca Epist. xcvi. ubi sic scribit: 'Multa videri volumus velle, sed nolamus ..... saepe aliud volumus, aliud optamus; id est a Diis petimus; et verum ne Diis quidem dicimus. Sed Dii aut non exandunt, aut miserentur. Qui si exandirent et annuerent, damna nobis saepe maxima aut mala quæ minime vellemus darent.'

18 *Mutatis partibus]* Mutatis vitæ institutis, conditione, officiis.

20 *Ambas iratus buccas inflet]* Hoc indignationis et gravis iræ indicium est et effectus. Tunc enim crebri concitatique spiritus ad os prorumin-

Iratus buccas inflet ? neque se fore posthac	
Tam facilem dicat, votis ut præbeat aurem ?	
Præterea, ne sic, ut qui Jocularia, ridens	
Percurram ; (quanquam ridentem dicere verum	25
Quid vetat ? ut pueris olim dant crustula blandi	
Doctores, elementa velint ut discere prima ;)	
Sed tamen amoto quæramus seria ludo.	
Ille gravem duro terram qui vertit aratro,	
Perfidus hic caupo, miles, nautæque per omne	
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem	30

illos juste quidem: dicatque, se deinceps tam facilem haud futurum, ut postulatis aurem det? Porro ne joculariter hæc perscribam, sicut qui ridicula proferunt: tametsi quid prohibet jocose veritatem loqui? quicmadmodum præceptores assentantes aliquando pueris donant placentas, ut velint excipere prima documenta. Attamen secluso joco seria prosequamur. Is qui humum desudans colit duro vomere, fraudulentus iste caupo, miles, et nautæ cuncta maria intrepide navigantes, affir-

ad Ovid. Heroid. Epist. xiv. 64.—21 Nonnullæ edd. vett. nec se fore; atque ita Lachman. ad Propert. i. 1. 31.—23 *Prætero* edidit Sandby ex anonymi conjectura.—25 *Quis vetat* niuis Hau. *Et pueris ex conj.* edidit Sanad.—27 *Sed tamen amiso*, et *S. t. omisso* variantes ap. Torrent. —29 *Vir quidam doctus* ap. Taylor. Jur. Civ. p. 220. et Valart. conj. *Perfidus hic cautor*, probante Porson. ad Toup. p. 506. et Kidd, qui in textum recepit. *Alius quidam conj. Pervigil hic caupo miles.* Vid. Markland. Epist. Crit. ad Fr. Hare, Toup. Cur. Nov. iu Suid. p. 295. ed. Lips. Schrader. Emend. p. 65. H. de Bosch. Præf. ad Carin. Lat. p. 28. Valck. ad N. F. 410.

NOTÆ

punt, ‘buccasque distendunt; atque animi motum, sanguinisque fervorem exprimunt cum verba concitatoria, tum color tumorque buccarum, tum oculorum denique ignitus ardor, et quasi fulgetra. Noster ad Pisones, ‘tumido delitigat ore,’ ait eodem sensu. Sic et Græci loquuntur. Demosthenes de Æschine, ‘ambulat clamitans se affectum contumelia,... buccas inflans, τὰς γνάθους φυσῶν.’

24 *Ridentem dicere verum]* Postea Sat. x. ‘Ridiculum acri Fortius et melius magnas plerunque secat res.’

25 *Crustula]* Fiebant e farina, lacte, caseo, oleo, melle, &c. Quæ placenta, bellaria, dulciaria dantur pueris interdum, quibus iuvitentur ad capiendum sponte disciplinam, ac

libentius animum ad discenda prima literarum elementa applicandum. Plato de Republ. vii. vetat pueros vi adigi ad disciplinas, vult autem quasi ludendo invitari; tum quia sic apparet, ad quod disciplinæ genus quisque sit aptus, tum quod nulla disciplina cum vi conjuncta stabilis in animo permaneat.

28 *Ille gravem duro, &c.]* In avaritiam deinceps pugnat.

29 *Perfidus hic caupo]* *Perfidus*, seu quod vinnum aqua mixtum venderent tanquam merum, purum, putum; seu quod iniquis mensuris uterentur. Hinc Ædiles, inter alia sua officia, in has animadvertere debebant. Pers. Sat. i. 130. ‘Fregeit heminas Arreti Ædilis iniquas.’

Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
 Aiunt, cum sibi sint congesta cibaria : sicut
 Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris
 Ore trahit, quodcumque potest, atque addit acervo,
 Quem struit; haud ignara ac non incauta futuri :   35
 Quæ, simul inversum contristat Aquarius annum,
 Non usquam prorepit, et illis utitur ante
 Quæsitis sapiens ; cum te neque fervidus æstus

mant universi, eo se consilio labores exantlare, ut in senectute quietem securam capessant, postquam sibi alimenta comparaverint : non secus ac exigua formica (nam præbet exemplum) ingenti labore defert ore quicquid potest, et adjungit cumulo quem aggerit, præscia et prorida futuræ hyems. Verumtamen illa, statim utque annum abeuntem rexat Aquarius, non amplius foras egreditur, iisque prudens victus quæ prius accumulavit : te vero nec ardens æstus, nec hyems, ignis, mure, fer-

*****

et Gentleman's Mag. Oct. 1805. p. 921.—33 *Parvola* codd. Brandd. Cruquii. —35 Unus Han. unus item Bersmanni, aut non incauta.—38 *Quæsitis* patiens unus Han. Gott. Exc. Sax. Harl. 3. 4. 6. plures et meliores Torrentii, edd. vett. Ald. R. Steph. Marci. Douza, Bond. Schrevel. et Dunster. *Quæsitis*

NOTÆ

33 *Nam exemplo est*] Sapiens Prov. vi. 6. ‘Vade ad formicam, o piger, et considera vias ejus, et disce sapientiam.’

Magni formica laboris] Phocylides in Carmine Admonitorio, φῦλον δὲ inquit, δάλγον τελέθει πολύμοχθον. *Formica gens exigua, sed valde laboriosa est.* Ibid. describuntur formicæ labores ; ut et Virgil. Georgic. I. 186. et 380. item Æneid. IV. 402. Plin. II. 30. &c.

34 *Ore trahit, quodcumque potest*] Plin. mox cit. ‘Si quis comparet onera corporibus earum (formicarum), fateatur nullis portione vires esse majores. Gerunt ea morsus : majora aversæ postremis pedibus molinuntur, humeris obnixæ. Et iis Reip. ratio, memoria, cura. Semina arrosa condunt, ne rursus in fruges exeant e terra. Majora ad introitum (cavernæ) dividunt. Madefacta imbre proferunt atque siccant. Operantur et noctu plena luna. Eadem interlunio

cessant. Jam in opere qui labor, quæ sedulitas ? &c.

36 *Quæ, simul inversum, &c.*] Poëta ipso formicarum exemplo utitur aduersus avarum, cuius insatiabilis penuria famæ est. Atqui formica, inquit, quiescit aliquando, cessatque laborare et congerere, utiturque sapientis ac victitudinis congestis. At tibi laborandi et quæstum facieundi nullus est finis.

Contristat Aquarius annum] Cum hyems advenerit, et cum mense Januario fere medio Aquarius tristem facit annum, tum vero formica non prodit foras, manet in sua cavernula, ibique vescitur quæsitis æstate cibariis.

Aquarius] Unum e duodecim signis zodiaci, quod sol ingreditur XVII. Kal. Febr. Virgil. Georg. III. 303. ‘cum frigidus olim Jam cadit, extremoque irrorat Aquarius anno.’

38 *Neque fervidus æstus Dimoveat lucro*] Juvenal. Sat. XIV. 135. ‘Sed

- Dimoveat lucro, neque hyems, ignis, mare, ferrum ;
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter. 40
 Quid juvat immensum te argenti pondus et auri
Furtim defossa timidum deponere terra ?
 ¶ Quod, si comminuas, vilem redigatur ad assem.
 ¶ At ni id fit, quid habet pulchri constructus acervus ?
Millia frumenti tua triverit area centum, 45
Non tuus hoc capiet venter plus quam meus : ut, si

rum, a quæstu deterret. Nihil te remoratur. Modo ut alius nemo te locupletior existat. Quid vero prodest tibi ingentem auri vel argenti summam humo clam egesta occultare, non sine metu? Respondes: At si detrahatur quidpiam, redigetur acervus ad parvum assem. Repono ego: Atqui nisi illud agitur, quid præclarum habet cumulus congestus? Etsi area tua contriverit centies mille tritici modios, non propterea venter tuus plus devorabit quam meus: sicut si servorum unus tu sac-

sapiens Harl. 1. 2. 7. omnes Cruquiani, tres Torrent. aliquot Lambini, Bentleii Leid. Græv. et Regin. codex ap. Bos. Anim. p. 56. cum edd. prima omnium Zarol. H. Steph. Lamb. Cruq. Delph. Bentl. Cuning. Sanad. Baxt. Gesn. Zeun. Towers. Francis. Bipont. Heindorf. Wetzel. Wakef. Comb. et Kidd. Vid. Gronov. ad Senec. Thyest. 470. Q. potieris, v. potiens Florent. 1482. Venet. 1486. et Locher.—39 Dimoveat omnes codd. Cruquii præter unum, et ita edd. Lamb. Cruq. Torrent. Heins. R. Steph. Schrevel. Bond. Delph. Dunster. Bentl. Sanad. Towers. Francis. Heindorf. Wetzel. Wakef. et Kidd. Dimoveat Harl. 1. 2. 3. 4. 6. 7. Mart. Crnquia, et edd. vett. enm Baxt. Gesn. Zeun. Bipont. et Comb. nec hiems Bentl. Sanad. Heindorf. Towers. et Kidd.—43 At nisi comminuas Harl. 3. Nam si comminuas unus Han. in assem codex Bersmanni.—45 Milia codd. Cruquii.—46 Non tuus hinc capiet ed. Glarean. ap. Zeun. ‘Editiones quidem veteres plus quam meus in

NOTÆ

quo divitias hæc per tormenta coactas? Cum furor hand dubius, cum sit manifesta phrenesis, Ut locuples moriaris, egenti vivere fato? Interea pleno cum turget sacculus ore, Crescit amor numini, quantum ipsa pecunia crescit: Et minus hanc optat qui non habet.’ Theognis, Πλούτου δ', inquit, οὐδὲν τέρμα, κ. τ. λ. Χρήματα τοῖς θνητοῖς γίγνεται ἀφροσύνη. Divitiarum nullus finis est hominibus: Qui plurimas habent, duplo eas augcre conantur. Quis saturaverit eos omnes? Opes quidem mortalibus sunt amentia.

43 Quod, si comminus, &c.] Jam per multiplicem prolepsin diluit ac discutit varios prætextus, quibus so-

lent avari sordes suas obvelare. At si de acervo detrahāt aliquid interdum ac sæpe, inquit ille avarus, brevi ad unum assem acervus redigatur: ego vero mox egestate conflictabor.

44 At ni id fit, &c.] Respondet Poëta: At nisi utaris pecunia tua, quid ex ea pulchri facies? Quid erit absconditum aurum et argentum? 11. Od. 2. 1. ‘ Nullus argento color est avaris Abdito terris, inimice lammæ Crispe Sailusti, nisi temperato Splendeat usu.’

45 Millia frumenti, &c.] Etsi agri tibi reddant frumenti modiorum centena millia, non ideo plus devorabis quam ego qui pauca possideo.

Reticulum panis venales inter onusto
 Forte vehas humero, nihilo plus accipias quam
 Qui nil portarit. Vel dic, quid referat intra
 Naturæ fines viventi, jugera centum an 50
 Mille aret. ¶ At suave est ex magno tollere acervo.
 ¶ Dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquas,
 Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
 Ut, tibi si sit opus liquidi non amplius urna,
 Vel cyatho, et dicas; Magno de flumine mallem, 55

culum panis onerato humero fortasse deferas, nihil tamen amplius accipies quam qui nihil gestauerit. Aut loquere, quid pro sit vicitanti intra naturæ limites, utrum jugera centena colat, an millena. Verum, inquies, jucundum est sumere ex ingenti cumulo. Immo, si tantundem relinquas nobis accipiedum e modico, quare tua horræ præferas vasculis nostris? perinde ac si egeas aquæ urna vel cyatho duntaxat, dicasque: Mallem tantundem haurire magno de fluvio, quam de isto fonte parvulo.

sequentes propagarunt: idque silentio transmiserunt interpretes omnes; excepto Bersmanno, qui ex duobus suis *plus ac meus* protulit. Ego vero in Græviano, Reginensi, et octo præterea aliis eandem lectionem reperi, quam autem in duobus tantum, eisque nota sequioris: ut inde de aliorum codicibus conjecturam capere possis. Revocanda igitur membranarum scriptura: *plus ac meus.* Bentl. *plus quam meus* Harl. 2. 3. 4. 6. 7. et edd. ante Bentl. item Dunster, Baxt. Gesu. Zenn. Wetzel. et Bipont. *plusquam meus* Comb. *plus ac meus* habet etiam Harl. 1. et sic Sanad. Towers, Francis, Heindorf. Wakef. et Kidd.—47 Optimi codd. Torrentii, *inter honusto.*—48 Codex Bersmanni, *plus accipies.*—53 *Cur tua plus laudas* Harl. 2. 7.—55 ‘Mallem abesse particula et, ut in duobus manuscriptis,’ Torrent. Etiam *mallem* de loco movere veriti sunt Interpretes, quia in prioribus editionibus obtinuerat. Solus Lambinus in quinque suis *malim* se invenisse memorat; ceteri tacent.

NOTÆ

47 *Reticulum panis*] Sacculum e reticulo, quo panis ferebatur. S. August. de Civ. Dei xviii. 18. ‘Amma retica dicitur,’ inquit, ‘quoniam ad retia deportatur.’

48 *Venales inter*] Inter venalitios seruos, venum expositos.

49 *Intra Naturæ fines viventi*] Se nec. Epist. xvi. ‘Si ad naturam vi- ves, nunquam eris pauper: si ad opini ones, nunquam eris dives.’

50 *Jugera*] Jugerum agri pedes 240. in longum, 120. in latum, conti net: sive, quantum uno bonum jugo arari uno die potest. Isidor.

51 *Centum au mille aret*] Aurel. Vic-

tor. de Manio Curio Dentato sic refert: ‘Quaterna dena agri jugera viritim populo divisit: sibi deinde totidem constituit, dicens neminem esse debere civem, cui non tantum sufficeret.’

52 *Dum ex parvo nobis*] Avarum Poëta refutat.

53 *Cumeris*] Vasis fictilibus, vimineis, sparteis, palmeis, in quibus te nuiores frumentum suum modicum condebat: at divites in granariis seu horreis. Festus.

Quam ex hoc fonticulo tantundem sumere. Eo fit,
 Plenior ut si quos delectet copia justo,
 Cum ripa simul avulsos ferat Aufidus acer:
 At qui tantuli eget quanto est opus, is neque limo
 Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in undis. 60
 At bona pars hominum decepta cupidine falso,
 Nil satis est, inquit; quia tanti, quantum habeas, sis.
 Quid facias illi? jubeas miserum esse libenter

Hinc vero fit, ut si qui requirant nimiam abundantiam, hos cum ripa abreptos auferat Aufidus vehemens. Qui autem tantum desiderat, quantum necesse est, ille nec captat aquam cæno turbidam, nec vitam in fluctibus perdit. Sed magna pars mortuum fallaci cupiditate illusa ait: Nihil sufficit, quoniam tanti aestimabere quantum possidebis. Quid huic agas? sine illum esse infeliciem, quandoquidem id sponte

At idem exhibet melior majorque pars nostrorum, Grævianus, Leidensis, Colbertinus, Galei, Battelianus, aliique, et a prima manu Reginensis. Lege igitur, *de flumine matin.* Bentl. Ita Sanad. Towers, Francis, Heindorf. Wetzel. Wakef. et Kidd.—57 Unus Bersmanni, si quos delectat. Omnes codd. Lambini, Cruqñii, Torrentii, Harl. 1. 2. 3. 4. 6. 7. al. *copia justo.* Turnebus *copia cornu* se in antiquis membranis reperisse testatur; quod neque Lambino prorsus displicet: displicet tamen Torrentio.—58 Optimus codex Torrentii, *Cum simul avulsiis ripa.* Harl. 2. *Cum simul avulsos ripa.*—59 *At qui tantulo* Harl. 4. 6. 7. Exc. Sax. Gott. unus Bersmanni, unus item Lambini, Zarot. et aliaæ edd. vett. *At qui tantuli Harl. 1. 2. 3.* Bentleii meliores, Græv. Regin. a m. pr. et alii, omnes Cruquii, nonnulli Torrentii, et aliorum Venett. 1477. 1478. 1479. Locher. et edd. recenti, *quantum est opus nonnulli Lambini,* quod receperunt Bentl. Sanad. Francis, Wetzel. Wakef. et Kidd. *quanto est opus* Harl. 1. 2. 3. 4. 6. 7. Græv. Regin. al. et edd. vett.—60 Codex unus Bersmanni, et Harl. 4. 6. *nec vitam,* quod receperunt Bentl. Sanad. et Kidd. *amittet unus Bersmanni.*—61 Tres codd. Bersmanni, *Ut bona pars.*—63 Cuning. tanti quia.—63 Bentl. ex conj. Cunninghami, *miseram.* Torrentius, ex edd. quibusdam vett. distinguit post esse; enique secenti Dunster, Baxt. Bipont. Sanad. Heindorf, et Francis: alii vero post libenter. ‘*At ego sustuli distinctionem, ut integrum certe relinquam lectori, quo velit illud libenter referre: equidem ad miserum esse, ut sit oxymoron.*’ Gesu.—

NOTÆ

58 *Cum ripa simul avulsos ferat Aufidus]* Qui plus divitiarum appetunt, quam par est, saepe rerum copia illos perdit: sicut qui vult aquam haurire ex ingenti flumine, non raro demergitur ac perit.

Aufidus] Apuliae fluvius, pro quolibet alio rapido flumine. De eo III. Od. 30. ubi, ‘*violens Aufidus.*’

59 *Neque limo Turbatam haurit aquam]* Plus limi trahunt majores flu-

vii: contra fonticulus limpida habet aquam. Indicat Horatius per similitudinem eos, qui opes magnas avide querunt, multis turbari curis, et nonnunquam obrni et absumi.

61 *Cupidine falso]* Cupiditas imagine recti et iusti fallit. Nimisrum honeste vivendum, famæ consulendum, &c. Ergo docet opes accumulare ad sumtus necessario faciendos.

Quatenus id facit; ut quidam memoratur Athenis	
Sordidus ac dives, populi contemnere voces	65
Sic solitus: Populus me sibilat; at mihi plaudo	
Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.	
Tantalus a labris sitiens fugientia captat	
Flumina: quid rides? mutato nomine, de te	
Fabula narratur: congestis undique saccis	70
Indormis inhians, et tanquam parcere sacris	
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.	
Nescis quo valeat nummus? quem præbeat usum?	

agit. Ita quidam narratur Athenis extitisse avarus et opulentus, verba quidem plebis aspernari suetus hoc modo: Plebs me sibilat: ego vero miliumet domi aplaudo, quoties nummos in arca conspicio. Tantalus sitibundus appetit fluvios a labris recedentes. Cur rides? De te, nomine solum mutato, fabula commemoratur. Dormis avidus super sacculos undequaque accumulatos: et cogeris abstinere velut a rebus sacris, vel delecturi quasi tabulis pictis. An ignoras ad quid pecunia utilis sit

64 *Quatinus* Harl. 1. 2. 3. 4. 6. 7. Bland. 1. 2. 3. 4. Mart. et Tons. et nonnullæ edd. vett.—68 *Tantalus ab labris* Cuning. Sanad. Towers.—72 *Quidam* codd. ap. Lamb. habent, et pictis; alii, ac pictis.—73 *Nescis quid* unus Han. Gott. et unus Bland. item Ald. Venet. et Glarean. *Nescis quo tres* Bland. Tons. Buslid. et Div. ap. Cruq. Vat. 2. Faërn. Tornes. Nicot. et Rnssard. Lambini, omnes Torrentii et Bentleii, Harl. 1. 2. 3. 4. 6. 7. Lamb. Crnq. Torrent. R. et H. Steph. Heins. Bond. Schrevel. Delph. Dunster, Baxt. Bentl. Cuning. Sanad. Towers, Francis, et recentt.—

NOTÆ

64 *Ut quidam memoratur Athenis]* Quis ille, ignoratur. Timonem quendam misanthropum perperam hic intelligunt Interpretes plerique. Divitem ac sordidum hominem exhibit Horatius: Timon ille contra avaritiam fuit hostis, aiebatque sapienter: ‘Insatiabilem cupiditatem atque ambitionem esse omnium malorum elementa:’ apud Stobæum. De eo Diogenes Lærtius et Lucianus.

66 *Populus me sibilat, &c.]* Solebat populus plausu et acclamationibus excipere viros insignes de Rep. bene meritos, sibiisque gratiosos, cum theatrum ad spectacula ingredenterentur: at homines sibi infensos et invidiosos sibilis prosequebatur. Cic. in Piso-

nem: ‘Da te populo, committe Iudis, sibilum metuis.’ Ad Attic. II. Epist. 18. ‘Fusium clamoribus, convitiis, et sibilis consequantur.’

68 *Tantalus a labris, &c.]* Egregiam aposiopesin observa, Lector; qua Poëta longiusculam, ut videtur, narrationem exorditur, statimque abrumpit, aitque avaro, ‘quid rides?’ De Tantalo, vide Not. i. Od. 28. et II. Od. 13. Belle Petronius: ‘Nec bibit inter aquas, nec poma patentia carpit Tantalus infelix, quem sua fata prement. Divitis hæc magni facies erit, omnia late Qui tenet, et sicco concoquit ore famem.’

72 *Pictis gaudere tabellis]* Intuendo tantum, nunquam utendo.

Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,	
Queis humana sibi doleat natura negatis.	75
An vigilare metu exanimem, noctesque diesque	
Formidare malos fures, incendia, servos,	
Ne te compilent fugientes, hoc juvat? horum	
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.	
At si condoluit tentatum frigore corpus,	80
Aut alius casus lecto te affixit; habes qui	
Assideat, fomenta paret, medicum roget ut te	
Suscitet ac reddat natis carisque propinquis?	
Non uxor salvum te vult, non filius; omnes	
Vicini oderunt, noti, pueri atque puellæ.	85

ac necessaria? Ematur panis, olera, vini sextarius: adjunge illa quibus non concessis
ægre se habeat natura humana. Verum an expedit vigilare pavidum, et diabolus ac
noctibus timere improbos prædones, incendia, servos, ne te depraventur ac fugam
urripiant? Ego certe ejusmodi bonis curere semper exoptaverim. Dices vero: At sive
corpus gelu rexatum agrotet, aliudre morbi genus affligat te cubili, præsto est qui
adsit, medicamenta sumministret, medicum precet ut te sanum præstet ac restituat
liberis et dilectis cognatis. Erras, inquam ego. Non conjux, non filius, te incolu-
men cupit: te aversantur vicini cuncti, familiares, pueri et puellæ. Scilicet

74 Duo codd. antiquissimi ap. Torrent. *holus*.—76 *Invigilare metu unus Bersmanni. exanimam Cuning.*—79 Gott. duo Bersmanni, et Zarot. *optarem*.—
81 Cruquii Blandid. 1. 2. 3. 4. Div. Sil. et Mart. omnes Lambini, Gott. Exc. Sax. H. Steph. et aliae quædam vett. edd. *affixit*. Unus Han. Harl. 1. 2. 3. 4. 6. 7. Tons. Cruquii Zarot. Mediol. 1477. 1503. Veneti. 1477. 1478. 1479. 1492. Florent. 1482. Locher. Ald. R. Steph. et recentt. *affixit*. Nic. Hein-
sius ad Ovid. Heroid. Epist. xx. 134. legit, *te lecto affixit*.—83 *Suscitet ac
natis reddat* Harl. 1. 2. tres Blandi. Crnqui, unus Pulmanni, Bentleii Græv.
Zulich. Magdal. et Franek. item edd. Bentl. Cuning. Sanad. Towers, Francis,
Heindorf. Wetzel. Wakef. et Kidd. *Suscitet ac reddat nutis* Harl. 3. 4. 6. 7.

NOTÆ

74 *Vini sextarius*] Sexta congi pars, continens cyathos duodecim.

76 *An vigilare metu exanimem, &c.*] Urget Poëta, ostenditque gravia divitiarm incommoda. Juvenal. Sat. xiv. 303. ‘Tantis parta malis, cura majore metuque Servantur. Misera est magni custodia census.’

80 *At si condoluit, &c.*] Objicit avarus necessitatem pecuniae. Juvenal. mox cit. vs. 156. ‘Scilicet et morbis et debilitate carebis, Et luctum et curam effugies,’ &c.

84 *Non uxor salvum te vult, &c.*] Redarguit Poëta: Immo vero cum spe-
ras, opes intactas servando, subsidia tibi comparare, omnium odium incur-
ris: iis ipsis intolerabilis es, quibus maxime carus esse debneras. Nec mirum, quippe unam pecuniam amas, cetera aspernaris; qua ratione velis a quoquam diligi? Huc facit ver-
siculus ille: Θάνοιμ' ἀν, εἰ με πάν-
τες εἴχονται θανεῖν. Mori velim, si me omnes exoptent mortuum.

Miraris, cum tu argento post omnia ponas,	
Si nemo præstet quem non merearis amorem ?	
An, si cognatos, nullo natura labore	
Quos tibi dat, retinere velis servareque amicos ;	
Infelix operam perdas ; ut si quis asellum	90
In campo doceat parentem currere frænis ?	
Denique sit finis quærendi ; quoque habeas plus,	
Pauperiem metuas minus ; et finire laborem	
Incipias, parto quod avebas ; ne facias quod	
Ummidius quidam (non longa est fabula) dives	95

quando pecuniae tu posthabes universa, an miraris quod nullus exhibeat amorem, quem nequaquam mereris? Quin immo si cupias addictos semper habere eos quos tibi propinquos natura donat absque ullo labore, miser sane operam perdas; non secus ac si quispiam doceat asinum habenis regi, et per campum decurrere. Tandem sit modus acquirendi: et quandoquidem plusculum possides, paulo minus deinceps time egestatem: atque incipe aliquando finire laborem, comparatis facultatibus, quas petebas. Ne vero idem agas quod Umidius quidam, (haud prolixia est

.....

ceteri et vulgg.—88 *At si* Harl. 1. 2. 4. 6. 7. nonnulli ap. Torrent. duo Blandl. et ceteri codd. Cruquii, Mediol. Venett. Zarot. Ald. R. Steph. Fabric. Rutgers, &c. An si duo Blandd. Cruquii, quatuor Pulmanni, Torrentii aliquot, unus Han. Gott. et Bentleii Leid. pro v. l. item edd. Glarean. Venet. 1544. Bentl. Cuning. Sanad. et recentt. Atqui Baxt. et Sandby. An sic cognatos Wakef. in Obss. edidit vero *At si*.—89 Wakef. ibid. ponit interrogandi notam post *amicos*, et mox colon post *frænis*; sed totam sententiam sine interrogatione edidit.—90 Codex unus Bland. Cruquii perdes, et sic Wakef. in Obss. Mart. Cruquii perdes; ceteri omnes perdas.—91 Harl. 1. 2. unus Bersmanni Venet. ap. Zeun. Glarean. R. Steph. et Ald. In campum.—92 Gott. unus Han. quatuor Bersmanni, omnes fere Lambini, Harl. 1. 2. 3. 4. 6. 7. Zarot. Vet. Comb. Venet. 1478. Glarean. Lamb. Torrent. Bentl. R. Steph. Bond. Schrevvel. Dunster, Delph. Sanad. Towers, et Kidd. cumque habeas plus; Cruquii codd. omnes, aliquot Lambini, et edd. quædam vett. item Lamb. in ed. pr. Muret. Cruq. Baxt. Gesu. Zeun. Francis. Bipont. Heindorf. Wetzel. Wakef. et Comb. quoque h. plus.—94 Quatuor codd. Bersmanni, Venet. ap. Zeun. Glarean. Lamb. R. Steph. Bond. Schrevvel. Delph. et Dunster. nec facias. Harl. 1. 2. 3. 4. 6. 7. omnes Bentleii, Cruquii, et Torrentii, cum edd. recentt. ne facias; et ita legit Charisius lib. II. p. 202.—95 Umidius, Humidius, Fufidius, Numidius, variantes ap. Cruq. *Uridius*, *Ubidius*, *Vividius*, *Vinidius*, *Vinidius* var. ap. Lamb. ‘Legendum censeo *Humidius*; nam et Lambinus probavit *Umidius*, quæ optima codicum lectio: erat etiam et gens ‘*Umidia*’ ut ostendit Dacerius. Pro *Humidius* quidam Bentleius satis ridicule rescripsit *Umnidius qui tam.*’ Baxt. ‘‘*Ummidia*’ gens vel ‘*Umidia*’ satis hodie stabili-

NOTÆ

90 *Ut si quis asellum, &c.]* Ada- 95 *Ummidius [Vinidius]* Legunt
gium est, de eo qui operam inanem alii, *Numidius*; alii, *Unidius*, &c. per-
sumit ac molitur. inde est.

Ut metiretur nummos; ita sordidus, ut se
Non unquam servo melius vestiret; ad usque
Supremum tempus, ne se penuria victus
Oppimeret, metuebat. At hunc liberta securi
Divisit medium, fortissima Tyndaridarum. 100
¶ Quid mi igitur suades? ut vivam Nævius? aut sic
Ut Nomentanus? ¶ Pergis pugnantia secum
Frontibus adversis componere? non ego, avarum
Cum veto te fieri, vappam jubeo ac nebulonem.

narratio,) tam opulentus, ut pecuniam metiretur; tam parcus, ut nunquam se vestiret melius servo. Is ad ultimum ritæ finem reformidabat ne periret inopia ciborum. At illum securi discidit medium liberta Tyndaridarum fortissima. Quid ergo mihi suades? inquis: vivanne sicut Menius, aut Nomentanus? Respondeo: Continuo res oppositus conjungis adversis frontibus. Quando te avarum esse prohibeo, non te volo esse nequam et perditum. Est aliquid discrimen inter Tanaim

---

ta ex Varro. R. R. III. 3. 9. et nummis apud Spanh. tom. II. p. 7. Lectio Bentleiana *Ummidius*, qui tam placuit ipsis Cuningamo et Sanadono. Certe ingeniosa est et commoda, et modesta, licet non necessaria.' Gesn. Unus Han. non longe est.—100 *Divisit medium, ut var. lect. ap. Kidd. Tyndaridarum conj.* Cuning.—101 'Cum Nævius sit omnium Codicum, frustra sunt qui ex conjectura reponunt Mænius, qui non erat hujus saceruli. Vet. Schol. corrupte Mænius: erant hi duo diversi in luxuria. Bentleius stat pro Mænius, levi de causa, vel nulla omnino.' Baxt. 'Mænius Glarean, sed Mænius Venett. Lamb. et Bentl. quod comprobatur loco i. Epist. 15. 26.' Zeun. Bentleii Reg. Soc. Leid. et Trinit. ac sic.—104 Harl. 4. 6. 7. aut nebulonem.—105 Ta-

NOTÆ

96 *Metiretur nummos]* Scilicet numerare foret longius prope innumerabiles. Petron. 'Fortunata (uxor Trimalcionis) quæ nummos modio metitur.' Suidas. μεθύνω τ' ἀργύριον ἀπομετρέων.

100 *Fortissima Tyndaridarum]* Vellit altera Clytæmnestra Tyndari filia, quæ Agameinonem interfecit ab Ægysto mœchio adjuta. Invenal. Sat. vi. 656. 'Tyndaris illa bipennem Insulsam et fatnam dextra lævaque tenebat.' Forte etiam libertæ illi nomen erat Tyndaris: ludique Poëta et alludit ad Tyndaridas virorum interfectrices.

101 *Ut viram Nævius? [Mænius] aut sic Ut Nomentanus?* Uterque ille hono-

rnm decoctor. Male quidam legunt Nævius. Hic enim avarus fuit, de quo II. Sat. 2. At de Mænio, paternæ maternæque hereditatis dilapidatore, iterum postea i. Epist. 15. Nomentanus a Nomento oppido cognominatus, prænomine Lucius, nomine Cassius, famosus luxuria extitit.

102 *Pergis pugnantia, &c.]* In extrema ruis, cum eligendum sit amplexendumque medium, in quo virtus quæque consistit. Nec avarum te volo, nec prodigum.

104 *Vappam]* Nequam, et similem corrupto vino, quod jam bonitatem perdidit. Plin. xiv. 20. 'Vitiumque musto, quibusdam in locis, iterum sponte fervore: qua calamitate de-

Est inter Tanaim quiddam sacerumque Viselli. 105
 Est modus in rebus; sunt certi denique fines,
 Quos ultra citraque nequit consistere rectum.
 Illuc, unde abii, redeo; nemon' ut avarus
 Se probet? at potius laudet diversa sequentes?
 Quodque aliena capella gerat distentius uber, 110
 Tabescat? neque se majori pauperiorum
 Turbae comparet? hunc atque hunc superare laboret?
 Sic festinanti semper locupletior obstat:

et sacerum Viselli. Est mediocritas in rebus: ideoque sunt certi limites, ultra vel citra quos rectum stare non potest. Revertor illuc unde digressus fui. Ergone nullus, perinde ac avarus, se approbabit? et quisque laudabit sectantes diversa insti-tuta? et invidia contabescat, quod capra alterius ferat ubera pleniora? nec se con-ferat majori numero pauperiorum? illum atque istum supergredi conetur? Pro-fecto sic properanti semper impedimento erit ditionis aliquis: quemadmodum quando-

nain Bentl. Sanad. Towers, Cuning. Heindorf, Wetzell. et Kidd. *quidam* Bentl. in ed. pr. Cantab. 1711. *Biselli* Baxt. ex nonnullis codd. Lambini, et Proverb. Διηγεγκέ τι Τανάις καὶ Βισέλλου ἔκυρδς.—108 *Duo* Bland. Div. Tonsan. Mart. Buslid. et Nan. Cruquii, veteres ap. Torrent. Harl. 6. et edd. quædam vett. *nemo ut avarus*; quod recepit Baxt. enmique secuti Gesn. Bipont. et Comb. *nemon' vero tertius* Bland. Harl. 1. 2. 3. 4. 7. ceteri et edd. recentt. quartus et antiquiss. Bland. *qui nemo ut avarus*.—109 Non-nulli codd. et cdd. vett. *ac potius*; Div. Cruquii a m. sec. *qui potius*.—111 *Codex* Turnebi, neque se meliori.—113 *Codex* Tonsanus ap. Cruq. locu-

NOTÆ

perit sapor; vappæque accipit nomen, probrosum etiam homini, cum degeneraverit animus.' S. Chrysost. Οὐνοῦ μὲν ὄμετῆς βλάβῃ τὸ παρατραπῆναι, καὶ εἰς δξίνην μεταπεσεῖν. Latini, vinum vappescens. Gall. *du vin qui se tourne*.

Nebulonem] Nehnlo levis instar nebulae, qui nullo consilio, nulla ratione dicitur. Vel qui non pluris astimandus quam nebula. Quidam deducunt a 'ne' et 'obulo,' quasi nec obulo dignus. Non. Marcell. 'Nebulones et tenebriones dicuntur qui mendaciis et astutiis suis nebulam quandam et tenebras objiciunt.'

105 *Tanaim]* Libertum Mæcenatis, spadonem.

Sacerum Viselli] Herniosum. In-

ter atrumque est ille cui integra sunt corporis membra, nihil vero superfluum.

108 *Nemon' ut avarus Se probet]* Nemone contentus erit sua conditio-ne, et alienam laudabit quisque, sic ut avarus satis opum se habere nunquam putat, aliosque se beatiores ac ditiones semper existimat?

111 *Neque se majori pauperiorum Turbae comparet]* Hinc mali origo. Plures se pauperiores non considerat avarus: at unum aut alterum opulentiores forte ob oculos semper habet, eosque superare satagit.

113 *Sic festinanti semper locupletior obstat]* Qui sic affectus est, ut velit opibus omnes vincere, hinc semper videbitur aliquis esse locupletior ac

- Ut cum carceribus missos rapit ungula currus,
Instat equis auriga suos vincentibus, illum 115
Præteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
Dicat, et exacto contentus tempore vitæ
Cedat, uti conviva satur, reperire queamus.
Jam satis est: ne me Crispini scrinia lippi 120

ungula abripit currus repagulis emissos, auriga conatur assequi equos, qui præverunt suos, spernens cum quem præcurrit inter ultimos euntem. Hinc fit ut raro possimus invenire hominem qui se dicat beatum vixisse, quique emenso vitæ spatio decedat contentus, ut conviva satiatus. At jam sufficil: nec ullum ultra verbum

pletior obstet; et sic conj. H. Steph.—115 Harl. 3.4. tres Bersmanni, nonnullæ edd. antiq. et Vet. Comb. suis.—117 *Unde fit unus Bersmanni.*—118 Harl. 1. Blandi. 1. 2. 3. 4. Sil. Tons. Mart. Buslid. et Nan. Cruquii, Gott. et duo Torrentii, cum edd. Cruq. Cunoing. Bentl. Sanad. Dunster, Francis, Towers, Heindorf, Wakef. et Kidd.—120 ‘Mirandum unde Bentleio in mentem venerit *lippum* esse reponendum pro *lippi*, quo Horatius se ipsum, non Crispini

NOTÆ

felicior: is invidia et cupiditate contabescet; nam ejus oculis ac judicio, ut ait Ovidius, Art. 1. 349. ‘Fertilior seges est alieno semper in agro; Vicinumque pecus grandius uber habet.’

114 *Ut cum carceribus, &c.]* Similitudine illustrat quod dixit. Qui quadrigarum cursu in stadio certat, non respicit unquam posteriores, sed despicit; at priores aspicit, ac nititur assequi et antevertere.

Carceribus] Hi quasi arceres dicuntur, quia ibi arcentur equi certo repagulo, ne currant, antequam magistratus signum dederit. Servins ex Varrone. Hic de Ling. Lat. lib. iv. sic scribit: ‘Circus dictus, quod circum spectaculis aedificatus, ubi ludi fiunt; et quod ibi circum metas fertur pompa, et equi currunt.... In cireo primo unde mittuntur equi, nunc dicuntur carceres.’ Vide 1. Od. 1. ubi, de ‘curriculo,’ ‘pulvere Olympico,’ ‘metaque fervidis evitata rotis.’

Ungula] Pro equo ungulas habente. Synecdoch.

Currus] Bigas, quadrigas.

118 *Exacto contentus tempore vitæ* Senec. ad Lucil. Epist. xv. hunc locum videtur interpretari voluisse; ubi, ‘itaque quam multa sis consecutus, recordare. Cum aspexeris quot te antecedant, cogita quot sequantur. Si vis gratus esse adversus Deos, et adversus vitam tuam, cogita quam multos antecesseris.’

119 *Cedat, uti conviva satur]* Desumpta sententia e Lucretio lib. III. 946. ‘Quid tibi tantopere est, mortalis, quod nimis ægris Luctibus indulges? Quid mortem congemis, et fles? Cur non ut plenus vitæ conviva recedis?’ Et paulo post, vs. 970. ‘Sed quia semper aves, quod abest, præsentia temnis; Imperfecta tibi elapsa est ingrataque vita: Et nec opinati mors ad caput astitit, ante Quam satur ac plenus possis discedere rerum.’

120 *Crispini]* Is Stoicus Philoso-

Compilasse putas, verbum non amplius addam.

adjiciam, ne suspiceris me suffuratum esse commentarios Crispini Lippi.

num tangat. Quid? an magnum putavit Flaccus posse a se lippo compilari serinia Crispini? Ni hoc tamen esset dictum ab Horatio, et stolidus esset et inhumans si tu Bentleium audis. Assidui potatores vulgari convicio lippi audiebant: atque horum in numero erat Philosophaster Crispinus.' Baxt.—121 *Suppilasse codex Bersmanni.*

NOTÆ

phus valde loquax fuisse dicitur, et versibus multis et inconditis doctrinam Stoicam complexus. Hinc lepide Noster per hujus areatalogi mentionem Stoica dogmata venditare desinit.

Scrinia] Scripta in arculis, capsis, scriniis inclusa.

Lippi] Vel hoc erat cognomen, vel oculus revera lippientibus ille erat. Absurde vetus Interpres Crispinum ita vocari scribit ‘non oculorum ratione, sed mentis; quod fuerit insulsus poëta.’ Tales argutias non venatur sublimis spiritus vates, qualis Horatius.

SATIRA II.

IN MŒCHOS.

Homines stulti et impotentes perstringuntur, qui media via incedere ne-
scint, sed, dum vitium alterum vitant, in alterum contrarium incidunt.
Sic Tigellius, erga homunciones alienos et perditos liberalissimus, contra
suos autem inopes tenacissimus erat. Fufidius dives, ut infamiam nebu-
lonis fugiat, fœnus insanum exigit ab adolescentibus, et in se ipsum durissi-
mus existit. Malthinus molliter discinctus incedit, alias tanquam expe-
ditus et laboriosus prodit tunicis ad inguen usque subductis. Hic olet
odores, ille hircum. Alius venatur matronas, alius non nisi meretrices sec-
tatur. Cupiennius, qui v. c. non nisi matronas miratur, rem periculi ple-
nani aggreditur: Sallustius, qui modum excedit in amore libertinarum,
rem familiarem perdit et famam bonam. Etsi vero uterque amor est
noxius; id tamen discriminis interest, nt ex matronis plus laboris mali
hauriatur, quam ex re decerpatur fructus; res contra rectius procedat in
togatis.

AMBUBAIARUM collegia, pharmacopolæ,

Tibicinarum cœtus, pharmacopolæ, mimæ, bulatrones; omnes isti homines sunt

Sat. nona et ultima Libri primi in ed. Sanad. *Thema hujus Satyræ est: Dum
vitant stulti vitia, in contraria currunt: ita vetus Commentator ap. Torrent.
Vid. vs. 24.—1 Ambubeiarum in quibusdam vett.—2 Unus Han. baratrones.*—

NOTÆ

1 Ambubaiarum] Jul. Scalig. Poët. inquit, ‘de mœchis exempla usque
vi. 7. de hac Satira: ‘In seconde,’ ad fastidium.’ Sane: et hic scopus

Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne

NOTÆ

esto, flagitorum nauseam ingerere vel flagitiosissimis. Idem Scaliger alibi, loquens de Martiale Poëta sic habet: ‘Alia ejus fœda ne legerim quidem, tantum abest ut ad censuram vocem.’ Ego simile quid hic si dixero vel fecero, condonabis, immo gratulabere, pudens lector. Itaque per salebrosa pedetentim ac suspenso gradu incidenti nihil noxiūm, fortassis et utile quidpiam occurret.

Ambubaiarum] Multa nungantur multi de hujus vocis etymologia. Syria-cam agnosco sponte cum veteri Interprete, qui sic scribit: ‘Ambubaiæ dicuntur mulieres tibicinae lingua Syrorum. Etenim Syris tibia, sive symphonia, ambubaia diciuntur.’ Gravis doctrinæ et ingenii astipulatores accedunt non pauci, Angel. Canninius, Isaac. Casaubonus, &c. Jos. Scaliger in Varron. de Ling. Lat. ad vocem ‘simpulum’: ‘Syriacum est,’ inquit, ‘nam ut *Abbub*, *anbub*, *ἀβλὸς*, *Ambubaiarum collegia*: a *copher*, ‘camphora;’ a *sadin*, ‘sindon;’ a *sabbea*, quod est apud Danielem, ‘sambuca;’ sic a *sephel*, ‘sempel,’ et inde ‘simpulum’ fecerunt.’ Ergo per *Ambubaiarum collegia*, debemus intelligere quotquot artes exercebant impudicas, ludicas, parasiticas, &c. Sueton. Neron. cap. 27. ‘Cœnitabat nonnunquam in publico, inter scortorum totius urbis ambubaiarumque ministeria.’ Porro non solum tibias, aliaeque instrumenta musica, sed et tibicines, ac tibicinas corporis quæstū et tibiarum cantu vitam sustentantes, e Syria Romam confluxisse, docet Juvenalis etiam Sat. III. 62. et seqq. ‘Jam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes; Et linguam, et mores, et cuin tibicine chordas Obligatas, necnon gentilia tympana secum Vexit, et ad Circum jussas pro-

stare puellas.’ Ubi observa, proprie ‘tympana’ vocari ‘gentilia,’ quippe vox est a *tuppīn* Syriaca.

Pharmacopolæ] Pharmacum et medicamentum, testibus Nonio et Eustathio, sunt mediæ voces, in bonam et malam partem usurpari solitæ: unde et pro veneno accipi nonnunquam docuimus alibi. Sic et pharmacopolæ dicti interdum unguentarii, myropolæ, pigmentarii, et quotquot aromata et odores, item qui medicatas potiones quascumque divenabant. Sic etiam appellantur medici illi circumforanei et agyrtæ, qui imperita plebi remedia quædam, magis autem verba vendunt, per fora et compita urbiuum cursitantes. De his Cato apud Gell. I. 15. ‘Itaque auditis, non auscultatis, tanquam pharmacopolem. Nam ejus verba audiuntur: verum ei se nemo committat, si æger est.’

2 Mendici] Circulatores omnes, physiognomi, metoposcopi, chiromantiæ; imprimis autem Isiaci ac Cybelæ sacerdotes, et quicunque vaticinandi artem professi stipem corrogabant.

Mimæ] Gesticulatrices, saltatrices, Indiones, histriones, scenici. *Ἄπο τοῦ μητέρθαι, ab imitando*, vocatur mimus vel mima, quisquis dicta vel facta cujusque imitatur, cum lascivia, seu voce, seu præcipue gestu, ‘untu manibusque loquax,’ ut canit Claudi-nus.

Balatrones] De vocis hujus origine et significatione adhuc sub judice lis est. Vetus Interpres ‘luxuriosos ac perditos a Servilio Balatrone’ dictos vult, additique: ‘Ab hoc similis vita homines sunt appellati balatrones: a balatu fortasse dicti, que vox intorta est et ridicula. Legitur et barathrones, qui bona sua devorando quasi in baratrum mittunt. Tidem et

Mœustum ac solicitum est cantoris morte Tigelli;
 Quippe benignus erat: contra hic, ne prodigus esse
 Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
 Frigus quo duramque famem depellere possit.
 Hunc si perconteris, avi cur atque parentis
 Præclaram ingrata stringat malus ingluvie rem,

5

tristes et anxii ob mortem Tigellii cantoris: nam munificus erat erga illos. E contrario ille timens haberi prodigus, etiam amico egenti nollet tribuere unde arceat frigus et sævam famem. Istum si interroges, quamobrem avi patrisque magnas opes perperam absumat voracitate injuncta. emens dapes quaslibet exquisitas pecunia fœ-

3 *Tigilli*, et *Tigelli* in codd.—6 Plurimi et optimi Torrentii, Harl. 3. Exc. Sax. Venett. 1477. 1478. 1479. 1490. 1492. Locher. Vet. Comb. Cuning. Sadal. Towers, Francis, Heindorf. et Wakef. *propellere*; Bentley Grav. Magdal. Battel. et Trinit. omnes Crnquii, nonnulli Torrent. et aliorum cum edd. fere post Aldum, *dcpellere*.—7 *Hunc si percunctoris Lamb.*—8 Unus Han. in-

NOTÆ

blaterones proprie dicti sunt, a blatiendo, id est, vaniloqui.' Triplex hic etymon vides: qnorum tertium mihi magis probaretur. Sunt qui a βαλάκω deducant balatronem quasi 'aquarium'; vel a βάλλειν et βαλλέσσειν, quasi 'saltatorem.' Inde vero non dubitem esse vernacula hæc nostra, *bal, balet, baller*. Cœlins Rhodig. xv. 25. ita scribit: balatronem invenio securam fuisse virulentum, unde Horatius: 'balatro suspendens omnia nasso.' Et S. Hieron. 'Ne me putas in modum rustici balatronis cuncta Originis reprobare.' Constat balatronem dici hominem nihil, nugacem, nequam; Italis *balatroni*, Gallis *bé-litre*, ut placet nonnullis; qnam ego etymologiam explodo.

3 *Tigelli*] M. Tigellius e Sardinia oriundus, moribus hand probis, perinde ac sui populares, male audiebat. Is tamen ob sales et jocos valde festivos, præcipue vero ob eximiam vocem, gratiosus admodum fuit Julio Cæsari, Augusto, Cleopatræ. Ab his remuneratus in suæ farinæ homines copiosius etiam effundebat ac prodi-

gebat ultro qnas opes collegerat. Eo nomine ab Horatio carpitur hic, item Satira III. et x. seq. quia, ut aiunt, ejus versus velut parum numerosos ac modulatos dixerat. Ejus ita meminit Cic. Epist. vii. 24. quæ est ad M. Fab. Gallum: 'Amoris quidem tui, quoquo me verti, vestigia: vel proxime de Tigellio . . . Id ego in lneris pono non ferre hominem pestilientiorem patria sua . . . Ille autem qui sciret se nepotem bellum tibicinæ habere, et sat bonum uncitorem, discessit a me, ut mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venales, alium alio nequorem,' (Tigellium et ejus nepotem) 'cognosti meam causam, et istius Salaconis iniquitatem.' Salaconem vocant mollem, et propter opes insolentem.

4 *Contra hic*] Avarus quispiam, longe a Tigellio dissentiens, in contrarium vitium impingit.

8 *Ingrata stringat malus ingluvie rem*] Bona sua velut in unam pilulam stricta et compressa deglutiat. Apud Athen. iv. 18. ex Alexide: 'Diodorus lurco patrimonium fecit pi-

Omnia conductis coëmens obsonia nummis ;	
Sordidus atque animi quod parvi nolit haberi,	10
Respondet. Laudatur ab his, culpatur ab illis.	
Fufidius vappæ famam timet ac nebulonis,	
Dives agris, dives positis in fœnore nummis.	
Quinas hic capiti mercedes exsecat : atque	
Quanto perditior quisque est, tanto acrius urget ;	15

nore comparata; respondet: quia timet aestimari homo parcus et animi exigui. Laudatur a quibusdam, reprehenditur ab aliis. Fufidius locuples agris, et pecunia fœnori data, reformidat existimationem perditæ et decoctoris. Is de sorte deducit usuras quinas: et quo luxuriosior quisque est, eo ardenterius consecutatur: quærerit nomina juvenum,

glubie. In uno atque altero Torrentii, frangat malus ingluvie rem.—10 Chabot. *parvi quod nolit haberi.*—12 *Fufidius veteres fere membranæ Torrentii, et antiquissimus Bland. Crug.* *Fufidius Mart. ejusdem Crug. et quædam edd. vett. ap. Torrent. vappæ nomen Tousanus Crugnii.*—13 *Hic vs. reperitur etiam in Art. Poët. vs. 421.*—14 *Harl. 4. 6. 7. Vet. Comb. Venet. ap. Zenn. et Glarean. mercedes exigit;* Harl. 1. 2. 3. Crugnii Bland. 1. 2. 3. 4. Div. Sil. Tonsan. Buslid. et Nan. et edd. recentt. *mercedes exsecat.*—15 Unus et alter

NOTE

lam, adeo celeriter omnia absorpsit.' Σφαιραν ἐποίησε τὴν πιπρόναν οὐσίαν οὕτω συνεστρόγγυλλεν ἵταμῶς καὶ ταχύ. Adagium est Graecum; quasi dices metaphorice, uno bolo, globulo, catapotio, omnia sua devoravit.

Ingrata ingluvie] Nam quæ sic gulose atque instar pilæ sorbentur, sine ullo grati saporis gustu per fauces transmittuntur.

12 *Fufidius]* Insignis fœnenerator, immodicas usuras exigens.

Vappæ nebulonis] Has voces excusimis Sat. præced.

14 *Quinas hic capiti mercedes exsecat]* 'Caput' est sors ipsa, seu pecunia fœnori data, Gall. *le principal.* hujus vero fructus, redditus, fœnora, usuras, *mercedes* vocat Horatius: Gall. *l'interest, la rente.* Usura centesima dicitur cum de centum nummis mensibus singulis unus solvitur; adeo ut centesimo mense usura sortem adæquet: at Fufidius, iniquior multo, singulis mensibus non simpli-

ces, de quibus mox, sed *quinas* usuras accipiebat: quas ut haberet, perditissimo cuique pecuniam suam credere amabat, ut mox dicetur. S. Ambros. in cap. 12. Tob. 'Venient Kalendæ, parit sors centesimam: veniunt menses singuli, generantur usuræ: crevit centesima: petitur, nec solvitur: applicatur ad sortem. Itaque non jam centesima incipit esse, sed summa, hoc est non fœnoris centesima, sed fœnus centesimæ.'

Exsecat] Proprie. Nam illi, pecuniam tradentes ad fœnum, statim usuram primi mensis deimebant e sorte, seu ex ipsa quam credebant summa. De usura legibus humanis ac divinis prohibita dixi ad Epod. 11. 4.

15 *Quanto perditior, &c.]* Quo magis novit luxuriae deditum juvenem, adeoque pecuniae aydiorem, eo diligentius hunc adit, et quærerit ei pecuniam credere gravioribus scilicet usuris, ob urgentem inopiam vel habendi cupiditatem.

Nomina sectatur, modo suinta veste virili,
Sub patribus duris, tironum. Maxime, quis non,
Jupiter, exclamat, simulatque audivit? ¶ At in se

qui virilem togam nuper induerunt sub patribus valde parcis. Quis autem audiens talia, non statim exclamat: Proh summe Jupiter! Verum, inquies, ille præclarus

*****

Lambini, unus item Torrentii *proditor*.—18 Harl. 1. 2. Vet. Comb. Venet. ap. Zeun. Glarean. et Chabot. *exclamat*; sex Torrentii, ceteri Harl. al. et edd. recentt. *exclamat*. Mox nonnulli codd. et edd. antiq. cum Venet. ap. Gesn.

NOTÆ

16 *Nomina sectatur tironum*, &c.] Studet fœnerari adolescentibus, qui nullam a duris patribus pecuniam aut valde exiguum accipientes, quacunque via, quovis fœnore quærerant ac sumebant, qua suæ libidini satisfacerent ea aetate ferventi. Atque id quidem scelus diu grassatum est. At postea ex Senatuscons. ademta est actio et petitio iis qui filiisfamilias pecuniam credidissent in mortem patrum: ne vel occasio hinc esset patri necem machinandi, ant per malas artes ac turpes pecuniam quoquo modo reddendam ac persolvendam quærerandi. Senatus illud consultum Macedonianum dictum est a Macedone isto feueratore. Sueton. Vespas. cap. 11. ‘Auctor Senatui sicut decernendi, ne filiorumfamilias fœneratoribus exigendi crediti jus esset unquam, hoc est, ne post patrum quidem mortem.’

Nomina] Sic vocantur tam credita quam debita, eo quod creditores in commentarios seu in tabulas referrent et inscriberent nomina debitorum, seu eorum quibus pecuniam crediderant. Hinc ‘nomina facere’ dicuntur tam debitores quam credidores.

17 *Tironum*] Id est adolescentum. Tirones alii militiae, alii forensis exercitationis et eloquentiae. Hi circa

anum aetatis 17. post pubertatem scilicet, praetextam deponebant, induerant vero togam aliquando puram nivei candoris, quæ virilis dicta est, ut ait Alex. ab Alex. v. 18. ‘candidum umbone’ vocat Pers. Sat. v. 33. Plin. viii. 48. ‘toga pura tirones induuntur.’ Cœl. Rhodig. xiv. 16. ‘Quoniam vero,’ inquit, ‘ut in Magia Apuleius scribit, eruditissimi juvenes laudis gratia primum hoc forensis operæ rudimentum subibant, ut aliquo insigni judicio civibus suis noscerentur, qui mos incipientibus adolescentibus ad illustrandum ingenui florem apud antiquos fuerat concessus; togam item candidam qui hoc facerent tirones induabantur ipso tirocinii die: sic enim appellabant, cum eloquentiam aspicarentur in foro. Eam togam Cicero puram vocavit. Scribit enim ad Attic. in tirocinio filii Ciceronis togam illi purani dedisse Arpini.’

Maxime, quis non, &c.] Quis vero non detestetur ejusmodi fœneratores? Quis avaritiam eorum et nequitiam non abominetur? τόκους usuras Græci appellant, quod multos et graves debitori dolores pariant. Cic. Offic. ii. n. 89. ‘Quid fœnerari? Tum Cato: Quid hominem, inquit, occidere?’

- Pro quæstu sumtum facit hic. ¶ Vix credere possis,
Quam sibi non sit amicus: ita ut pater ille, Terentî
Fabula quem miserum nato vixisse fugato
Inducit, non se pejus cruciaverit atque hic.
Si quis nunc quærat, Quo res hæc pertinet? Illuc:
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Malthinus tunicis demissis ambulat; est qui 25

forte sumtus facit, secundum ingens lucrum. Ille scilicet? Quin immo rix tibi persuadere queas, quantum sibi sit inimicus. Adeo ut non isto crudelius sese discruciaverit pater ille, quem Terentii Comœdia exhibet infelicem vixisse, ex quo filium a se sugarerat. Quod si petat aliquis quorsum hæc spectant? eo nempe: cum insuni fugiunt vitia, incident in opposita, Malthinus prolixis tunicis incedit.

---

et Glarean. *at ipse.*—19 ‘Vulgo distingnunt post facit; sed secutus sum Bentleii rationem, quia sic et in interrogatione et in responso hic recte adhibetur.’ Zeun.—24 Cuning. *in contraria vergunt.*—25 Hunc et sequentem versum delet Sanadonus. ‘*Malthinus* Editio Veneta prima; sed altera cum Locheriana *Malchimus*. Par quoque in membranis diversitas. Codex Græv. *Malthinus*; Leid. Torrent, et Barthianus Advers. xxxviii. 6. *Malthinus*; Reginensis cum pluribus aliis, *Malchimus*; duo *Malchimus*. Qui *Malthinus* scribunt, deductum volunt a vetere vocabulo ‘*Malta*’, quo ‘*mollis*’ significatur, ut Lucilius xxvii. ‘*Insanum* vocant, quem maltam ac feminam dici vident.’ Ergo si ‘*Malta*’ inter cognomina erat (quod non memini me legisse) erit a ‘*Malta*’ *Malthinus*, ut ab ‘*Agrippa*’ ‘*Agrippinus*.’ Quibus autem *Malthinus* magis arridet, *ii a μαλθακος, mollis*, nomen formatum putant: verum hæc sententia vix ullam veri speciem habet. Mihi quidem tutius hic videtur, in re adeo incerta plurimorum codicum vestigiis insistere; ut *Malchimus* cognomen sit a ‘*Malcho*’ derivatum. Gr̄nterus cccxvii. 7. T. ÆL. MALCO. LICTORI. xciii. 5. SUB. CURA. M. ULPII. MALCHI. unde et dcxxvii. 13. P. METTIO MALCHIONI. dlxxviii. 2. T. STATILIUS MALCHIO. A ‘*Maleho*’ autem *Malchimus*, ut a ‘*Paulo*,’ ‘*Paulinus*,’ a ‘*Rufo*,’ ‘*Rufinus*,’ a ‘*Balbo*,’ ‘*Balbinus*,’ et alia infinita.’ Bentl. *Malchimus* etiam Gott. item Venet. ap.

NOTÆ

20 *Quam sibi non sit amicus*] Quam sit sordide parcus, sum defrandans genium, etiam necessaria sibi dene-gans, ac de se pœnas velut exigens, instar Menedemi apud Terentium.

Terentii *Fabula quem miserum*, &c.] Heautontimorumenos, ἐαντοντιμωρού-μένος, id est, seipsum discrucians, titulus est Terentianæ Comœdiæ, in qua filium Cliniam procul in militiam abire, præ parcitate sordidaque avaritia, compulit durus pater Menedemus: at postea facti pœnitens sese angebat, quod tam inique a se amau-

dasset ac fugasset proprium filium senectutis suæ haculum et columen.

22 *Atque hic*] Quam fœnator iste pessimus.

25 *Malthinus tunicis demissis ambulat*] Vetus quidem lex jubebat: ‘De-missam ad talos togam quisque in urbe habeto.’ Sub Augusto, neque restrictis neque fusiis incedere, landabatur. Quintil. xi. cap. ult. ‘Cui la-ti clavi jus non erit, ita cingatur, ut tunicæ prioribus oris infra genua pa-lum, posterioribus ad medios poplites usque perveniant. Nam infra, mulie-

Inguen ad obscoenum subductis usque facetus :
 Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum :
 Nil medium est. Sunt qui nolint tetigisse, nisi illas,

Alius est qui succinctis usque ad umbilicum, se ridiculum præbeat. Rufillus pastillos redolet; Gorgonius vero caprum. Nihil mediocre reperitur. Sunt qui re-

Zeun. et Glarean. *Malthinus* omnes Harl.—27 ‘Bentleius ostendit frequenter scribi *Gargoniū* in veteribus Inscriptionibus; atque ita ille edidit in suo Horatio. Sed varietas ista satis frequens est in nominibus, operarum inscriptionia.’ Baxt. *Gargoniū* etiam Gott. et Exc. Sax.—28 Sanad. et Dunster, re-

NOTÆ

rum est; supra, Centurionum.’ Hinc patet, quod alibi notavimus, discinctum, sive ‘demissis tunicis anibulare,’ molitiae atque ignaviae argumentum fuisse, neconon superbae et vanæ ostentationis: succinctas autem vestes aut præcinctas viris frugi et virtute claris proprias extitisse. Vide Epod.

I. vs. ult. et Epod. iv. 8.

Malthinus] Quis ille? certe haud nobis liquet. Mollis ac effeminatus notatur. Non. Marcell. ‘‘Maltas’ appellari molles, antiqui voluerunt, a Græco, quasi μαλθακούς.’ Lucil. lib. xxvii. ‘Insanum vocant quem ‘maltam’ ac foemina dicunt.’ Qui-dam designari volunt Menam illum, de quo Epod. iv. Alii ipsum Mæcenatem. ‘Hunc esse qui solutis tunicis in urbe semper incesserit,’ inquit Seneca Epist. 114. Julins Scaliger Poët. iii. 98. ita scribit: ‘Satirographi ne amicis quidem parcent. Ingratus Horatius, qui ne a Mæcenate quidem abstinere potuit: si quidem quod aint verum est, Malthinum ab eo appellatum, cuius demissas notaret tunicas. Ager enim Sabinus, quo eanica illa a divino viro donata fuerat, tantus tantique erat, ut objectu suo posset malefici oculi visum intercipere, quo minus tunicarum demissione offenderetur.’ Hæc Scaliger inuidia semper in Horatium hostili.

Verum esto, ipsum Mæcenatem vellet Poëta, numquid ‘barbaro et servili animo’ id faciebat? Immo ‘ridenti amico,’ quod ait Persius, vafer tangit vitium, ‘et admissus circum præcordia ludit’ festivus et gratus; accepti vero beneficii passim memor.

Est qui, &c.] Alius aliud omnino vitium habet. Agrippa, inquietus, vestibus ad nates usque decisus et subductis uti solitus.

27 *Pastillos*] Trochiscos, seu globulos odoratos. A ‘panis’ fit diminut. ‘paniculus,’ ‘panicillus,’ ‘pastillus.’ Alii deducunt a παστός, conspersus, nempe odorifero pulvere, et similiibus.

Gorgonius hircum] Tetrum odorem, qualemi hircus. Gorgonius nimiam negligentiam affectabat: Rufillus nimium cultum et munditiem. Isto versiculo invidiam sibi creatam notat Horatius Sat. iv. 93. Unde colligimus adversum nonnullos, Rufillum et Gorgonium nequaquam viles et ignobiles extitisse.

28 *Nil medium*] Vix reperi est ‘auream’ illam ‘mediocritatem.’ II. Od. 10.

Sunt qui nolint tetigisse, &c.] Jam demum a flagitiis deterret triplici arguento: quod rem familiarem exhauiant et perdant; quod corpus

Quarum subsuta talos tegat instita veste :	
Contra alius nullam, nisi olente in fornice stantem.	30
Quidam notus homo cum exiret fornice ; Macte	
Virtute esto, inquit sententia dia Catonis.	
Nam simulac venas inflavit tetra libido,	
Huc juvenes æquum est descendere, non alienas	
Per molere uxores. Nolim laudarier, inquit,	35
Sic me, mirator cunni Cupiennius albi.	
Audire est operæ pretium, procedere recte	

nunt attractare mulieres, præter eas, quarum talos operit fuscia purpurea stolæ subsuta. Alius e contrario nullam nisi prostantem in fœdo lupanari. Sicque se tuetur: Cum nobilis quispiam vir e fornice egredetur, Cato diximus ita est affatus: Bono animo esto; quippe cum fervens ardor libidinem accenderit, istuc venire adolescentes oportet, non autem corrumpere aliorum conjuges. Cupiennius vero sectator mulierum vestes candidas gestantium, ait: Ego quidem nolim ita commendari. At

secnere, Sed qui nolint, et cetera usque ad finem.—29 Harl. 1. *subducta talos*, —30 Edd. vett. ap. Zenn. *olenti in fornice*.—33 Vir quidam doctus conj. in ed. Sandby, *inflavit tenta libido*.—36 *Culpennius unns Han.* *Cupennius Venet.*

NOTÆ

faciant obnoxium multis doloribus : quod honori et famæ damnum inventant.

Illas Quarum subsuta, &c.] Matronas, quæ talares habent stolas, quarum imam partem assuta ambit fasciola, quæ instita dicitur. Syncdoch. Catull. Epithal. Pelei: ‘vestis Candida purpurea talos incinxerat ora.’

30 *Olente in fornice]* Male olentia, foetidaque lupanaria notat etiam Juvenalis Sat. vi. sarcastice in Messalinam Claudi Imperatoris uxorem adulteriis famosam, ita scribens vs. 116. et seqq. ‘Ausa palatino tegementum præferre cubili, Sumere nocturnos meretrix Angusta cucullos.’ vs. 130. ‘Obscurisque genis turpis fumo que lucernæ Fœdalupanaris tulit ad pulvinar odorem.’

31 *Macte]* Magis anctus esto.

32 *Sententia dia Catonis]* Hujus viri gravis et Censorii anctoritate, vult

ille libidinosus juvenis flagitia sua defendere. Scilicet Cato videns hominem honestum e Lupanari exuentem quoquo modo laudavit: at cum ventitantem illuc sæpius animadvertisset, ita dicitur allocutus: Adolescentis, laudavi te, quod huc interdum venires, non quod istic habitas.

34 *Descendere]* Apta vox. Nam sub forniciis et subterraneis locis erant ganea.

36 *Mirator Cupiennius]* Cupiennius Libo Cumanus, Angusti familiaritate clarus, cultus vero corporis nitorisque studiosissimus: sectator erat mulierum veste candida indutaram, scilicet matronarum, ut postea diceamus.

37 *Audire est operæ pretium, &c.]* Enni sunt hi versus ab Horatio paullum immutati. Sic ille: ‘Audire est operæ pretium procedere recte Qui rem Romanam Latiumque augescere vultis.’

Qui mœchis non vultis, ut omni parte laborent;
 Utque illis multo corrupta dolore voluptas,
 Atque hæc rara cadat dura inter sæpe pericla.
 Hic se præcipitem tecto dedit: ille flagellis
 Ad mortem cæsus; fugiens hic decidit acrem

40

ros qui exoptatis non felicem esse adulteris exitum, non pœnitent attendere, quales aerumnas ferant usquequaque, et quod voluptas eis eveniat plurimis anxietatibus perturbata, et quidem infrequens, ac sæpius non sine gravibus periculis. Ergo auscultate. Iste mœchus e tecto se præcipitavit. Hic flagris mulctatus est ad necem us-

ap. Zeni, et Glarean.—38 Parodiam hanc esse ex versibus hisce Ennianis monent Scholiastæ: ‘Audire est operæ pretium, procedere recte Qui rem Romanam, Latiumque augescere vultis.’ Unde facile erat divinare, quo propior esset et perfectior imitatio, sic potius scripsisse Nostrum, *procedere recte Qui mœchos non vultis.* Atque ita postea reperi in codice Leidensi, et in Excerptis Bodleianis, et Collegii Trinitatis codice pro varia lectione, et in Reginensi a manu secunda. Neque aliter legisse Acronem, ex ejus paraphasi, quantumvis inepta et absurdâ, licet animadvertere. ‘Operæ, ait, pretium est audire mœchos, qui non vultis procedere recte ad meretricem.’ Porro, quod ad sententiam attinet, eodem recedit, sive *mœchos recte procedere* dixeris, sive *recte procedere mœchis.* Terentius Adelph. Act. et Scen. nlt. vs. 22. ‘Syre, processisti hodie pulchre:’ quod perinde est, ac ‘pulchre tibi hodie processit.’ Bentl. *mœchos etiam Ascens. Cuning. Francis, Heindorf,*

NOTÆ

39 *Corrupta dolore voluptas]* Ad Epincri mentem adulteria proscribit non velut turpia, sed quasi remoras voluptatis, scilicet periculis et malis circumsepta. Praeclare Cicero in Anton. ‘Libidinosi, avari, facinorosi veræ landis gustum non habent.’ At debuisset damnare saltem ut iniqua, et lumiini naturali adversa: ‘quod tibi nolis fieri, alteri ne feceris.’

41 *Hic se præcipitem, &c.]* Quoniam, ut mox e Cicerone dixi, luxuriosi non ducuntur amore recti, saltem pœnarum metu nonnunquam deterruntur. Val. Max. vi. 1. n. 13. ‘Sed ut eos,’ inquit, ‘strictim percurram, qui in vindicanda pudicitia dolore suo pro publica lege usi sunt: Sempron. Musca C. Gallium deprehensum in adulterio flagellis cecidit: C. Meminius L. Octavium similiter deprehensum nervis contundit: Carbo

Attienus a Vibieno, item M. Pontinus a Publ. Cernio deprehensi castrati sunt,’ &c.

Se præcipitem tecto dedit] Fugiens vindicem maritum.

Ille flagellis Ad mortem cæsus] Gellius XVII. 18. ex Varrone: ‘C. Sallustius scriptor seriae illius et severæ orationis, in cuius historia notiones Censorias fieri atque exerceri videamus, in adulterio deprehensus, ab Annio Milone loris bene cæsus est: et cum dedisset pecuniam dimissus.’ Idem refert Asconius. Jnvenal. x. 311. ‘fiet adulteri Publicus, et pœnas metuet quascumque maritus Exigit iratus: nec erit felicior astro Martis, ut in laqueos nunquam incidat . . . necat hic ferro: secat ille cruentis Verberibus: quosdam mœchos et mugilis intrat.’

Praedonum in turbam ; dedit hic pro corpore nummos ;
 Hunc perminxerunt calones : quin etiam illud
 Accidit, ut quidam testes caudamque salacem   45
 Demeteret ferrum. Jure omnes. Galba negabat.
 Tuitior at quanto merx est in classe secunda !
 Libertinarum dico, Sallustius in quas
 Non minus insanit, quam qui moechatur : at hic, si,
 Qua res, qua ratio suaderet, quaque modeste   50
 Munifico esse licet, vellet bonus atque benignus

que. Ille noctu fugiens incurrit in saevas grassatorum manus. Alius pecunia redemit corpus. * * * * Merito factum cuncti dicunt. Galba vero negabat. Sed quam securior est merx in media conditione ! Libertinarum dico. Scilicet erga quas Sallustius non minus insanum se præstat, quam qui matronas sectatur? verum enimvero si vellet ille esse munificus ac liberalis, quantum facultates et ratio permetterent, et quatenus decet esse moderate liberalem; donaret quan-

Wakef. et Kidd. Ita conj. etiam Chishull.—45 *Accidit ut cuidam* Harl. 1. 2. 3. 4. 6. duo codd. Lambini, Tons. Cruquii, nonnulli ap. H. Steph. item edd. Lamb. Crnq. Torreut. H. et R. Steph. Bentl. Chabot. Francis. Schrevel. Bond. Heindorf, Wetzel. Wakef. et Kidd. *Accidit ut quidam unus Han.* Gott. Exc. Sax. Cruquii Blandd. 1. 2. 3. 4. Div. Mart. Buslid. et Nan. al. *Accidit ut quidam Cuning.*—46 Unus Han. Gott. Exc. Sax. et Div. a m. item Bentl. et Kidd. *ferro ; ceteri ferrum.*—48 Bentl. et Cuning. ex codd. *Salustius in qua ; et sic Exc. Sax. S. inquis conj.* Nic. Heinsius.—49 Gott. Bos. et

NOTÆ

44 *Calones*] Servi militum, quod palos et ligneas clavas gerebant ita dicti, item ‘clavatores’ ob eam causam. Et quilibet servi *calones* vocati sunt a ferendis lignis, quæ Græce κάλα.

46 *Jure omnes*] Omnes aient, jure illos puniri ; et diguas flagitio poenas dedisse.

Galba negabat] Salsa ironia in Seruum Galbam Jurisconsultum, qui cum esset famosus adulteriis, sui sium libens patrocinium suscipiebat.

47 *Tuitior at quanto merx*] Lex Julia plecti jnbebatur eos solum qui peccassent in ingenuas, quæ nec quæstum corpore fecissent, nec artem ludiceram aut lenocinium exerenissent, nec in scenam operam locassent.

In classe secunda] Tres Poëta classes mulierum statuit. 1. matronarum. 2. libertinarrum. 3. meretricum.

48 *Sallustius*] Is est de quo 11. Od. 2. Nonnulli perperam intelligent ejus avunculum C. Sallustium Crispum historiæ scriptorem. At quamvis mores convenient, non ita ratio temporum, ut observat eruditus Torrentius. Hic a Censoribus in Senatu reprehensus quod in libertinas insaniret, respondit se matronas non assecari, quasi se criminis expertem excusans: ejectus vero est a Senatu. Vide Bell. Catilin.

49 *Moechatur*] Vox ista proprie hic ponitur pro eo qui alienam uxorem ingenuam quidem in adulterium pellicit.

Esse ; daret quantum satis esset, nec sibi damno
Dedecorique foret : verum hoc se amplectitur uno :
Hoc amat, hoc laudat ; Matronam nullam ego tango ;
Ut quondam Marsæus, amator Originis, ille 55
Qui patrium mimæ donat fundumque laremque,
Nil fuerit mi, inquit, cum uxoribus unquam alienis ;
Verum est cum mimis, est cum meretricibus ; unde
Fama malum gravius, quam res, trahit : an tibi abunde
Personam satis est, non illud, quicquid ubique 60

tum sufficeret, neque sibi detrimentum afferret, et probrum. At contra illud solum in se aestimat, praedicat, venditat : Ego nullam tango matronam ; sicut olim Marsæus iste Originis amasius, qui mimæ tribuit paterna prædia, et domum ; dicitque : Mihi quidem nulla consuetudo fuerit unquam cum conjugibus aliorum. Atqui est cum mimis, est cum meretricibus ; a quibus graviorem perniciem depromit existimatio, quam res familiaris. Sufficitne tibi fugere personam, non autem quodcum-

Bentleii codd. Græv. et Regin, *ut hic.*—51 *Munificum esse licet* in Buslid. et Div. Cruquii, paucis aliis, et edd. quibusdam vett. ante Lambinum. *Munifco esse licet* ceteri omnes codd. Cruquii, Harl. 1. 2. 3. 4. 6. omnes fere Lambini, et edd. recentt. Ita etiam ex veterimis libris legit Nic. Heinsius ad Ovid. Heroid. Epist. xiv. 64. Vid. Var. Lectt. ad 1. Sat. 1. 19.—54 *Hoc amat et laudat* Cruquii unus Bland. Tons. Div. et Mart. item Venet. ap. Zeun. Glarean. Bentl. et Kidd.—56 *Exc. Sax. mimæ censem donavit avaræ.*—61 Cuning.

NOTÆ

52 *Damno Dedecorique*] Damno bonorum, et famæ.

53 *Hoc se amplectitur uno*] Uno libertinarum amore sibi placet, ob hoc unum se laudat et venditat, quod libertinas duntaxat, non autem matronas consecetur.

55 *Marsæus, &c.*] Ignotus ille nobis Originis mimæ et meretricis amator. Tres eo tempore fuerunt insignes meretrices, Origo, Arbuscula, Cytheris. Hanc Lycorim vocat Virgilius Ecloga ultima, Gallo Poëtae prius dilectam, quæ postea Antonium in castra secuta est.

57 *Nil fuerit mi, inquit, &c.*] Sic Marsæus extenuare ntitur suam libidinem flagitosamque nequitiam.

58 *Verum est cum mimis, &c.*] Respondet Horatius : Esto nihil tibi sit cum uxoribus alienis ; at insanis erga

mimas et meretrices, a quibus famæ damnum trahis damno rei familiaris gravius : quanquam utrumque inde provenit. Plaut. Trucul. II. 7. ‘Meretrix ut mare quod das devorat, nec appetet usquam : miserum infert in panperiem ; privat bonis, luce, honore, amicis.’ Sapiens Rex Proverb. v. ‘Ne attendas fallaciæ mulieris : favus enim distillans labia meretricis ; et nitidius oleo guttur ejus. Novissima autem illius amara quasi absinthium, et acuta quasi gladius biceps. Pedes ejus descendunt in mortem, et ad Inferos gressus illius penetrant . . . longe fac ab ea viam tuam ; et ne appropinques foribus domus ejus, ne des alienis honorem tuum et annos tuos crudeli, ne forte impleantur extranei viribus tuis, et labores tui sint in domo aliena,’ &c.

Officit, evitare ? bonam deperdere famam,
 Rem patris oblimare, malum est ubicumque. Quid inter-
 Est in matrona, ancilla, peccesve togata ?
Villius in Fausta Syllæ gener, hoc miser uno
Nomine deceptus, poenas dedit usque superque 65
Quam satis est ; pugnis cæsus, ferroque petitus ;

que ubicumque nocet ? perdere bonam existimationem, dilapidare patrimonium, semper malum est. Quid refert utrum pecces in matrona, an in libertina, an in mere- trice? Villius Syllæ gener, infelix eo duntaxat nomine illusus, ob Faustum poenas luit secundum et ultra meritum, pugnis contusus, et ferro appetitus; ejectus domo,

*****

disperdere famam.—63 ‘Bentleius, auctoritate quorundam librorum, reposuit peccesne pro peccesve; quod tamen nobis tantundem videtur. Librariis ipsis nihil erat pensi super tali materia.’ Baxt. Ita etiam Lamb. et Chabot. improbante Zeun.—64 Fulvius in Fausta conj. Bentl. quem vide. Villius in F. S. genere vir quidam doctus, (Jortinus Nostras puto,) in Obss. Misc. t. ii. p. 89.—66 ‘Lego, Quam satis, et pugnis. Et enim additum ad dolorem exprimendum aptum est. Illud autem est non solum commode potest abesse, sed et parum commode adjicetur, cum verbum dedit præcesserit. Quod si et in est mutandi causam queris; corrector conjunctionem abundare existimans,

NOTÆ

62 *Quid interest, &c.]* Ex opinione Stoicorum paria esse quævis peccata dicentium.

63 *In matrona, ancilla, peccesve togata]* Tres gradus peccati statuit Poëta; in matrona, in libertina, in meretrice. Has triplex vestis colorisque genus distinguebat. Matronæ stola candida induebantur: ancillæ sive libertinæ toga pulla: meretrices Coa seu pellucida. Errat vetus Interpres his attribuens quod erat libertinarum; ait nempe meretriciam togam pullam fuisse, quod refellitur vel ex sequenti textu, id quod mox dixi stabiliente. Porro est operæ pretium observare matronas, quæ adulterii convictæ a viris repudiabantur, stola candida solitas exui, et toga vestiri, ignominia causa. ‘Stola plebeis quamvis honestis non dabatur; siquidem Patriciae et grandes uatu matres eam deferebant honoris causa. Erat enim ad imos pedes

fluxa, quam instita contexta ambibat.’ Contra, ‘meretrices togam subductiorem,’ et virili similem gestabant. Alex. ab Alex. v. 18. Festus: ‘matronas appellabant, quibus stolas habendi jus erat.’ Non. Marcell. ex Varrone, ‘toga commune vestimentum, diurnum et nocturnum; mulierbre, et virile.’

64 *Villius in Fausta Syllæ gener]* Villiorum familia Romæ nobilis. Villius iste non revera gener, sed ob frequentissimam cum Fausta Syllæ filia consuetudinem ita vocatur: seu quod eam uxorem sibi fore speraret. Unde sequitur: *hoc miser uno Nomine deceptus.* Grandi scilicet nomine, ex antiqua Scipionum gente: a quorum moribus ac virtutibus degener Sylla, magistratus tamen, Quæsturam, Consulatum, Dictaturam, ac demum tyrrannideum, pessumdata Rep. occupavit. Cic. in Verr.

Exclusus fore, cum Longarenus foret intus.
 Huic si mutonis verbis mala tanta videntis
 Diceret hæc animus: Quid vis tibi? numquid ego a te
 Magno prognatum deposco consule cunnum 70
 Velatumque stola, mea cum conserbuit ira?
 Quid responderet? Magno patre nata puella est.
 At quanto meliora monet, pugnantiaque istis,
 Dives opis natura suæ, si tu modo recte
 Dispensare velis, ac non fugienda petendis
 Immiscere! Tuo vitio, rerumne labores, 75
 Nil referre putas? Quare, ne poeniteat te,
 Desine matronas sectarier, unde laboris
 Plus haurire mali est, quam ex re decerpere fructus.

cum Longarenus esset intus. Quod si libidinis tot et tanta incommoda cernentis nomine mens tali homini loqueretur ista: Quid petis? quando meus ardor fuerit accensus, an ego a te flagito multicrem illustri consule genitam, et stola vestitam? quod responsum daret? Nempe illustri patre orta est puella. Verum quanto meliora et his contraria suadet natura suis opibus locuples! Si modo tu bene uti velis, et non confundere evitanda cum exoptandis; an credis nihil interesse utrum egeas, per tuam vitirosam cupiditatem, an per rerum penuriam? Quapropter ut non doleas aliquando, abstine deperire matronas; unde plus mœroris percipitur, quam utilitatis

in locum et, est substituit.' Cuning.—68 Unus Han. Gott. Exc. Sax. Harl. I. 2. 3. 4. 6. edd. vett. ap. Gesn. et Vet. Comb. *videnti* exhibit. 'Videnti habent tum veteres editiones, tum scripti codices ad unum omnes; certe quibus ego usus sum. Atque ita sententia postulat: Huic Villio videnti tanta mala, scilicet se pugnis cæsum, ferro petitum, et domo exclusum, esse, si animus diceret. Evidem miror, unde illud *videntis* in tot editiones malum pedem intulerit: cum nihil eo insulsins absurdiusve fingi possit.' Bentl. Bentleium secuti Wetzel. et Kidd. 'Non miror *videntis* magis placuisse viris doctis, licet major sit auctoritas alterius lectionis. Vividior enim fit et magis poëtica oratio, si pars, quæ hic loquens introducitur, vidisse dicatur mala. Quid vero opus erat tam gravi oratione, si vidisset Villius mala tanta? Sapientior pars est libidinosa suo domino.' Gesn.—71 Exc. Sax. *mea tum cum inferbuit ira.*—71 Harl. I. 2. 3. Vet. Comb. Venet. ap. Zeun. Glarean.

NOTÆ

67 *Longarenus*] Ignobilis quispiam, desit panis aut cibus vulgaris quilibet. Villio tamen felicior mœchus, et gratiosior Faustæ.

68 *Huic si mutonis verbis, &c.*] Prosopopœia paulum obscoena, sed lepida et elegans.

76 *Tuo vitio, rerumne labores*] Nostro vitio laboramus, cum dolemus non adesse perdicem aut phasianum: at rerum vitium seu penuria est, si

78 *Matronas sectarier*] Ulpian. 'Aliud est appellare, aliud sectari. Appellare est blanda oratione alterius pudicitiam attentare: assectatur qui tacitus frequenter sequitur: assidua enim assectatio præbet nonnullam infamiam.'

Nec magis huic, inter niveos viridesque lapillos	80
Sit licet, hoc, Cerinthe, tuo tenerum est femur, aut crus	
Rectius; atque etiam melius persæpe togatæ.	
Adde hoc, quod mercem sine fucis gestat; aperte,	
Quod venale habet, ostendit; nec, si quid honesti est,	
Jactat habetque palam, quærerit quo turpia celet.	85
Regibus hic mos est, ubi equos mercantur; opertos	

ex re colligitur. Enimvero non est huic mollius femur, aut crus decentius, inter lapillos candidos ac virides; (Id vero tuum sit licet o Cerinthe;) immo sapientius pulchrius est plebeiae. Adde quod haec mercem portat haud fucatam: ac, si quid est venustum, haud venditat et ostentat: neque satagit occultare quod pravum est. Ista est consuetudo dicitibus, quando emunt equos; obiectos considerant, ne facies (quod

Bentl. et Kidd. *tu si modo.*—80 Codex Coll. Trinit. ap. Bentl. *huic niveos inter viridesque.*—81. 82 ‘Nos hunc locum prius emendabimus; deinde rerum singularium rationes reddemus: sic itaque legimus et distinguimus: Sit licet, O Cerinthe, tuo t. e. femur, a. c. Rectius; a. e. m. p. togatæ est. Scribendum est Cerinthe; non, ut plerique codd. et Flacci et Tibulli habent Cherinte, vel Cherinthe: est enim a Gr. Κέρινθος. Porro, O Cerinthe, non hoc, præferunt duo Crnquii et totidem Bersmanni codices, optimusque noster Reginensis. Facile autem O in hoc a Librariis mutatum est, quia sequens vocabulum a litera C inciperet. Sic Ovid. Trist. III. 3. 27. ‘liquet, o carissima, nobis Tempus agi sine me non nisi triste tibi.’ Plurimi codd. ‘hoc carissima’ et ita alibi passim. *Tuo* autem habent, non *tuum*, Tuinebi et Lambini aliquotum cum Colbertino nostro. Cave vero credas illud *tuum* Prisciani auctoritate firmari; cum citet ex Horatio, *Femur, Cerinthe, tuum.* Non enim, quod ipse vides, eo ordine et modo, quo apud auctorem extant, verba laudavit; sed suis usibus variando accommodavit: idque jure suo; quippe et nos, qui *tuo* legimus, *Cerinthi femur* intelligimus. Denique post *togatae* est exhibetur in Blandiniis Crnquanis.’ Bentl. ‘Bentleio placuit ita hunc versum emendare, *Sit licet, O Cerinthe, tuo.* Non videtur mihi vidisse *tuum* dici pro ‘quale *tuum*.’ Aequari voluit hic Cerinthi femur femoribus matronarum, immo et præferri. Nihil opis est a Manuscriptis. Et Bentleii Textus nimis involutus et obscurus videtur.’ Baxt. ‘Huic nobili matronæ, licet jaceat inter gemmas et margaritas, femur ideo non est magis tenerum, neque crus rectius quam *tuum*, Cerinthe. Sic. vett. Scholl. ‘Qnam *tuum*’ idem est, quod *tuo*: ut restituit feliciter Bentleius. Quod autem *hoc* in o mutavit, nihil opus videtur: est enim *hoc* idem quod ‘ideo,’ ‘ob *hoc*,’ &c.’ Gesn. (*Sit licet hoc Cerinthe tuum*) est lectio vulgata. *tuæ* conj. Cuning.—83 *Adde hoc Harl. 2. quod merces* Harl. 7.—84 Harl. 3. 4. 6. 7. et edd. no manuæ antiq. neque si quid; et sic Bentl. et Kidd.—86 Unus et alter codex Torrentii, aliquot

NOTÆ

80 *Niveos viridesque lapillos]* Uniones et smaragdos.

81 *Sit licet, hoc, Cerinthe, tuo]* Is erat amator pariter et deliciæ matronarum mundo muliebri splendentiū: singulari formæ gratia praesta-

bat: Sulpitiae Servii filiæ in primis carus. De eo Tibullus multa.

83 *Mercem]* Corpus mercenarium, turpi quaestu venale.

86 *Regibus]* Nobiles ac divites appellantur sæpe reges ob potentiam et

Inspiciunt ; ne, si facies (ut sæpe) decora
 Molli fulta pede est, emtorem inducat hiantem ;
 Quod pulchræ clunes, breve quod caput, ardua cervix.
 Hoc illi recte ? ne corporis optima Lynceis   90
 Contemplere oculis, Hypsæa cæcior illa
 Quæ mala sunt spectes. ¶ O crus ! O brachia ! ¶ Verum

non raro fit) elegans, si tenera ungula subnixa fuerit, in errorem impellat emtorem avidum ; eo quod sint decoræ clunes, breve caput, erecta cervix. Illi recte quidem hoc faciunt. Tu ergo pariter ne oculis acutissimis intueare partes corporis formosas; Hypsæa vero cæcior ea quæ deformia sunt aspicias. O crus venustum ! o

*****

Lambini, et quædam edd. ante Cruq. item Venett. 1490. 1492. Locher. Lips. Land. Faber. Dacer. &c. *apertos.* Omnes Cruq. plurimi Torrent. et Lamb. Bentleii Leid. Græv. et Regin. Exc. Sax. unus Han. Gott. Harl. 1. 2. 3. 4. 6. 7. Zarot. Mediol. Venett. 1477. 1478. 1479. Cruq. Lamb. Torrent. Bentl. et recent. *opertos.* Cruquius e Div. et Tons. interpungit post *opertos*, non vero post *mercantur*.—88 Bentleius contra omnes codd. et edd. *emtorem du- cat hiantem*, e Pers. v. 176.—90—92 Bentleius ex quibusdam codd. ut ait, edidit : *tu c. o. Lyncei Contemplare oculus ; H. cæcior, illa Q. m. sunt, spectas.* Cuning. vero : *Hoc illi apte : nœ tu corp. .... Contemplans....spectas.* Græv. et Bland. vetustissimus, cum Harl. 1. 3. *Lyncei.* Aliquot Torrentii, Regin. et Trinit. Bentleii, *Contemplare.* Bland. antiquissimus et Glarean. *Contem-*

NOTÆ

auctoritatem quam eis confert pecunia, cui omnia obediunt.

Opertos Inspiciunt] Pugnant exemplaria. Plura certe *opertos* habent. Sensus est: Opertos mercantur equos, ne venustas corporis statim capiat emtorem, faciatque ut vitium pedum non attendat, quod tamen in equo præcipuum est. Xenophon in libello de re equestri docet, in equo primam esse pedum considerationem: quoniam ut parum prodest ædium elegantia, si fondamentis superstructæ sint vitiosi; ita equus est inutilis, qui pedibus haud firmis fuerit: cavendum igitur maxime ne sit ungula mollior ac tenuior, &c. Quidam antiqui codices habent *opertos*, quod placet non nullis, ob clariorem certe sensum.

88 *Hiantem*] Præ admiratione partium quarundam valde concinnarum; præque emendi cupiditate.

89 *Pulchræ clunes, &c.*] Virgil. Georg. III. ‘ illi ardua cervix, Argutumque caput, brevis alvus. obesaque terga.’ Non. Marcell. hunc Horatii locum affert, ut ostendat *clunes* fœminino genere ponî, quas Plantus masculinas facit: ‘ *clunes* desertos gero.’

90 *Lynceis oculis*] Quales habuit Lynceus Apharei filius, quem fabulati sunt ad terræ centrum pervidiisse, eo quod primus e fodinis metalli erisset.

91 *Hypsæa cæcior*] Hæc ex illustri Plantiorum stirpe vitiosos, ut aiunt, oculos habebat. Forte notatur ab Horatio, quod invenustum quempian deperiret.

92 *O crus ! O brachia*] Quasi dicebat Poëta: Num admiraris crus et brachia tuæ amasiæ, non advertis alia omnino deformia.

Depygis, nasuta, brevi latere ac pede longo est.
 Matronæ, præter faciem, nil cernere possis,
 Cetera, ni Catia est, demissa veste tegentis. 95
 Si interdicta petes, vallo circumdata, (nam te
 Hoc facit insanum,) multæ tibi tum officient res ;
 Custodes, lectica, ciniflones, parasitæ ;
 Ad talos stola demissa, et circumdata palla ;
 Plurima, quæ invideant pure apparere tibi rem. 100
 Altera, nil obstat : Cois tibi pæne videre est

brachia concinna ! at * * * grandiori est naso, brevi latere, et pede longiori. Præterea nihil matronæ præter vultum videre queas, ceteras partes abscondentis prolixia stola; nisi forte Catia est. Quod si cupias cernere denegata, quasi munimentis cincta, (quippe hoc te insanire facit,) plurimæ res tunc impedimento tibi sunt; custodes, lectica, cinerarii, parasitæ, stola ad talos demissa, et palla circumjecta, multa impeditia ne res a te manifeste videatur. Altera nihil impedit. Per

plans. Duo codd. Torrent. *cæcior ipsa*.—93 *Depugis* duo antiquissimi ap. Torrent. Cruquii Blandd. 1. 2. 3. 4. Bentl. Cuning. et Kidd.—97 Unns Bland. ap. Cruq. *dum officiunt res*; duo alii Blandd. Div. Sil. Tons. et Buslid. ap. eund. Cruq. *tum officiunt res*; Bland. antiquissimus, Harl. 1. 2. 3. 4. 6. 7. alii et edd. recentt. *tum officiunt res*.—99 Torrentius delet interpunctionem post *palla*.—101 Lambinus interpungit post *tibi*, non vero post *obstat*.—

NOTÆ

93 *Depygis*] Quasi sine pyga: πυγὴ, *nates*. Epod. VIII. ‘ aridas nates :’ ad ditque : ‘ femur tumentibus Exile suris additum :’ quod hic significat per ‘ breve latus.’

Nasuta] Catull. XLI. 1. ‘ Salve nec minimo puella naso, Nec bello pede,’ &c.

94 *Pede longo*] Ovid. Amor. III. 3. 7. ‘ Pes erat exiguis : pedis hæc aptissima forma est.’

95 *Catia*] Hæc domi nobilis quidem, sed parum casta et pudica, breviori instar meretricum amictu utebatur, ut sui venustatem corporis palam exhiberet.

96 *Interdicta*] Partes maxime tectas et multiplice tunica vallatas.

98 *Lectica*] Clausa sane et operta. Torrentius hic acri, ut solet, judicio contra ceteros Interpretates depugnans, non intelligendum vehiculum contendit, sed interius aliquod in

ædibus conclave, quo se matronæ continerent; qualis erat lecticula illa lucubratoria Augusti apud Sueton. cap. 78. Ejusmodi quoque lecticulam domesticam agnoscit Just. Lipsius Elect. I. 19.

Ciniflones] A flando in cineres dicuntur *ciniflones*, qui calamistra, acus, veruta calefaciebant in calidis cineribus, ad crispanos mulierum crines : item *cinerarii*; nec non ornatrixes, Gall. *Coiffeuses*.

Parasitæ] Garrulæ quædam et assentatrixes mulieres, ad captandum cibum expeditæ.

99 *Palla*] Amplius et sinuosus amictus, tunicæ et stolæ superindui solitus, velut pallium quoddam honestæ mulieri proprium. Non. Marcell. Galli : *manteau de ceremonie*. simile prope vestimentum hodie vocant, *un surtout*.

101 *Cois*] Vestibus bombycinis, tenuibus, pellucentibus, ex insula Co,

Ut nudam ; ne crure malo, ne sit pede turpi ;
 Metiri possis oculo latus. An tibi mavis
 Insidias fieri, pretiumque avellier, ante
 Quam merceem ostendi ? ¶ ‘ Leporem venator ut alta 105
 In nive sectetur, positum sic tangere nolit ?’
 Cantat, et apponit, ‘ Meus est amor huic similis : nam

Coas enim vestes licet tibi cernere fere quasi nudam ; si pravo sit crure, aut pede ; latus oculis dimetri quæas. An vero maris decipi, et mercedem tibi prius extorqueri, quam merx exhibeat ? Atenim cantabis milii istud : ut venator leporem in celsa nire prosequitur : appositorum vero sine labore nec attingere dignatur. Capit autem ; et jucunde tum apponit. Huic similis est meus amor, inquit ; contemnit enim in

102 *Ut nudum unus* Bland. Cruquii.—106 *In nive sectetur nonnulli* codd. Torrentii, Div. Cruquii, Harl. 2. 3. 4. 6. 7. et quædam eod. vett. *In nive sectetur* plures et meliores Torrentii, quatuor Bland. Sil. Buslid. al. ap. Crnq. Harl. 1. unus Han. Gott. fere omnes et antiquiores Bentleii, Cruq. Torrent. Bentl. et recentt.—107 *Captat conj.* Lambinus.—109 *Hiscene nonnulli* codd.

NOTÆ

sive Coo, sita in mari Ægæo ad oram Cariæ littoralem, vernac. *Lango*; quæ tam ferax et dives, ut proverbium esset: ‘ Quem Cos non nutrit, hunc nec Ægyptus.’ Eustath. Coas vestes Juvenalis appellat ‘ multitia : Galli de la gaze. Harum inventio tribuitur Pamphilæ cuidam mulieri ex insula Coo. Aristot. Hist. Anim. lib. vi. Tibul. II. 3. 57. ‘ Illa gerat vestes tenues, quas femina Coa Texuit, anratas dispositaque vias.’ Propert. II. 1. 5. ‘ Sive togis illam fulgentem incedere Cois.’ Varro ‘ togas vitreas’ appellat.’ S. Hieron. ad Lætam ita scribit: ‘ Talia paret vestimenta, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur.’ Et te monitum velim, lector, in quibusdam vett. codd. legi, *Chlorin* pro *Cois*. Porro jam supra insinuavimus istis vestibus Romæ quidem solas meretrices indui consuevisse.

105 *Leporem venator ut alta, &c.]* Hi sunt e Callimacho versiculi, veluti cantinacula quædam, quam Horatius ponit in ore sectantis matronas. Sensus est: Ut venator leporem per ni-

ves sectari et capere gandet, quem appositorum sibi absque ullo labore nec tangere dignetur: captum autem vendando et cum difficultate libens apponit sibi et amicis: sic ego, inquit ille, paratas enivis togatas sperno; at matronas depereo quibus frui arduum est.

107 *Cantat, [Captat] et apponit]* Ingens hic pugna, ingens dissensio. Sagaciter Lambinus ita correxit. Omnes tamen codices hue usque habuerunt, *Cantat*. Interpretes in angustiis constituti venatorios clamores, quibus revocari solent canes, adhibuerunt: et Xenophontem afferunt præcipientem varios tonos vocis adhibendos, acutum, gravem; parvum, magnum; et sic vocem *Cantat* explicant, seque ut licet expediunt. Verum si retinenda vetus lectio, *Cantat* referendum est ad cantilenam quam matronarum sectator canit: et vox apponit, explicanda est, ‘ addit,’ seu ‘ prosequitur:’ ut ingeniose solerterque Dacerius noster subodoratus est et sensit.

Transvolat in medio posita, et fugientia captat.¹
Hiscine versiculis speras tibi posse dolores,
 Atque æstus curasque graves, e pectore pelli ?   110
 Nonne cupidinibus statuit natura modum ? quem,
 Quid latura, sibi quid sit dolitura negatum,
 Quærere plus prodest, et inane abscindere soldo ?
 Num, tibi cum fauces urit sitis, aurea quæris
 Pocula ? num esuriens fastidis omnia præter   115
 Pavonem rhombumque ? tument tibi cum inguina, num, si

propatulo constituta, ardua vero desiderat. An igitur ejusmodi cantilena speras corde tuo abigi posse anxieties, sollicitudines, mœvoresque molestissimos? Numquid natura non ponit cupiditatibus modum, quem investigare satius est, videlicet, quid sibi denegatum patienter ferat, et quid doleat; atque inutile amputare a solidio? An, quando sitis urit tibi fauces, aurea quæris pocula? an fame urgente spernis omnia præter pavonem et rhombum?   *   *   *   *Non ego certe. Quippe amo*

et edd. vett. *Hiscine* duo codd. optt. ap. Torrent. et omnes Cruquii.—110 Exc. Sax. Harl. 4. Bland. antiquissimus Cruquii, Bentleii Reg. Gal. Reg. Soc. et a m. pr. Magdal. item edd. Bentl. Cuning. Heindorf. Francis. Wakef. et Kidd. *e pectore tolli*. Heinins conj. *e pectore relli*; et sic Trinit. Bentleii. Harl. I. 2. 3. 6. 7. et ceteri codd. et edd. *e pectore pelli*.—111 Sex codd. Pulmanni, omnes Cruquii, aliquot Lambini et Bersmanni, Bentleii Græv. Gal. Petrens. et Battel. unns Han. Harl. I. et Schol. *statuat*; quod receperunt Bentl. Wetzel. Heindorf. Wakef. et Kidd.—113 Hic deficient Satiræ in

NOTÆ

109 *Hiscine versiculus*] Horatius ad illum qui cantavit Callimachi versiculos respondet: Siccine per levienlam cantionem speras eluctari graves curas, et mœrores, aliaque mala, quæ matronarum amorem comitantur? an nou satius tibi foret modum sequi a natura præscriptum? &c.

113 *Inane abscindere soldo*] *Inane*, quo sibi denegato natura facile caret: *soldo*, sive solidio et necessario, quod sine dolore nequeat non habere, sibique negari hand patienter ferat.

114 *Aurea quæris Pocula*] Senec. Epist. 120. ‘Natura hoc unum jubet situm extingui. Utrum sit aureum poculum, an crystallinum, an Tiburtinus calix, an manus concava, nihil refert. Itaque Horatius negat ad si-

tim pertinere quo poculo aqua, aut quam eleganti manu ministretnr.’

116 *Pavonem*] Hunc ‘cibi gratia Romæ primus occidit orator Hortensius, aditiali cœna sacerdotii: saginare primus instituit circa novissimum piraticum bellum M. Aufidius Lurco, ex eoque quæstu redditus sestertium sexaginta M. habuit.’ Plin. x. 20. Vario Ælian. Vide Macrob. Saturnal. III. 13. ubi seribit: ‘M. Varro de pavonibus in villa natriensis loquens sic ait: primus hos Q. Hortensius augurali cœna dicitur posuisse.’ Hinc factum ‘ut ova corum denariis veneant quinis, ipsi facile quinquagenis,’ &c.

Rhombum] Exquisiti saporis pisces, Gall. turbot. De eo Epod. II. 50.

Ancilla aut verna est præsto puer, impetus in quem
 Continuo fiat, malis tentigine rumpi?
 Non ego; namque parabilem amo Venerem, facilemque.
 ¶ Illam, ‘Post paulo;’ ‘Sed pluris:’ ‘Si exierit vir;’ 120
 Gallis; hanc, Philodemus ait, sibi, quæ neque magno
 Stet pretio, neque cunctetur, cum est jussa, venire:
 Candida rectaque sit; munda hactenus, ut neque longa
 Nec magis alba velit, quam det natura, videri.
 Hæc, ubi supposuit dextro corpus mihi lævum, 125

Venerem promtam et expeditam. Quæ vero dicit: Paulo post; at majori pretio; si vir discesserit; illam Philodemus ait Gallis relinquendam: sibi autem peti eam, quæ nec cariori pretio constet, nec moretur venire cum advocatur: candida sit, et recta, adeo concinna, ut non cupiat apparere grandior aut candidior quam natura

Harl. 1.—117 *Ancilla aut verna præsto est puer Cuning.*—120. 121 ‘Mirari sane licet interpretum aut incuriam aut tarditatem, qui toties hæc recuderunt, pravam et ineptam distinctionem non animadverentes: Illam, P. paullo, S. pluris, Si e. vir; Gallis hanc, P. ait: sibi quæ, &c. Quis enim non videat, in hac constructione illam et hanc eidem orationis membro inepte assignari? Tolle itaque tam fœdam maculam, et sic interpunge: Illam, P. paullo, S. pluris, Si e. vir, Gallis: hanc, Philodemus ait, sibi, quæ neque magno.’ Bentl. ‘Secutus sum Bentleium. Nam illam, h. e. matronam, quæ tam difficilis est in re concedenda, et solet his verbis remorari moechum, Post paulo redi, Pluris copiam tibi faciam, si muritus foras prodiervit, atque hanc, h. e. quæ neque magno stet pretio, &c. sibi opponuntur. Illam igitur Philodemus Gallis, h. e. Cybelæ sacerdotibus, spadonibus relinquendam esse ait.’ Zeun. ‘Distinguis post Gallis: et ita distinguit Aurelius Lessigniensis, et hæc addit: ‘Ita distingue contra omnia quæ sunt exemplaria.’ Vide Ed. Basil. 1580. pag. 1705. ‘Cuning. Vid. Dr. Warton de Genio Popii, tom. II. p. 353. et Huschke in Epist. Crit. ad Santen. p. 56.—122 *Stet pretio nec cunctetur* Bentl. Wetzel. et Kidd. —125 Codex Tonsanus Crnqñii habet, *dextrum corpus mihi lævo*. ‘Sic et Lambinus et Cruquius ex veteri Codice reposuere (quos et secutus est Lubinus) pro eo quod erat, *dextro corpus mihi lævum*, quod vel prima fronte vitiosum est.’ Baxt. *dextro corpus mihi lævum* Harl. 2.3. 4. 6. 7. ceteri, cum edd. Venet. 1559. Glarean. Lamb. Crnq. Torrent. Chabot. H. et R. Steph. Heins. Bond. Schrevel. Bentl. Francis. Zeun. Heindorf. et Kidd. Baxterum secenti

NOTÆ

121 *Gallis*] Cybelæ sacerdotibus, eviratis, castratis, adeoque moram sponte ferentibus.

Philodemus] Quis ille, incertum. Afferunt vulgo Poëtam Epicureum, patria Gadarænum, qui Græce scripsit quædam Epigrammata. Meminere Strabo, Asconius, &c.

123 *Neque longu mugis, &c.*] ‘Ad-

juta cothurnis,’ ut ait Juvenal. Sat. VI. 505.

124 *Magis alba*] Pictis et dealbatis creta vel cerussa genis, ‘cerussatis buccis,’ ut loquitur Cicero in Pison. Propert. III. 23. ‘Cum tibi quæsusitus candor in ore foret.’ Martial. VII. 21. ‘cerussata candidiora cute.’

Ilia et Ægeria est : do nomen quodlibet illi.
 Nec vereor ne, dum futuo, vir rure recurrat,
 Janua frangatur, latret canis, undique magno
 Pulsa domus strepitu resonet, vepallida lecto
 Desiliat mulier, miseram se conscientia clamet ;   130
 Cruribus hæc metuat, doti deprena, egomet mi ;

concessit. * * * hæc mihi Ilia et Ægeria est : illi tribuo quocunque elogium. Nec metuo * * * ne vir redeat rure ; fores effringantur ; canis latret ; ædes ingenti fragore concussæ undique percrepent : fœmina pallens descendat e cubili ; ancilla conscientia exclamat se infortunatam : hæc timcat cruribus ; deprehensa doti ;

Gesn. Bipont. Wetzl. Wakef. et Comb.—126 Cuning. *nomen do quodlibet.*—129 Codd. variant : *væpallida, vepallida, vœ pallida, vel pallida.* Nic. Heinsius conj. *resonetve et pallida.* Petrens. Zulich. et Harl. 7. *ne pallida*, ut edidit Bentl.—131 Bentl. legit ex conjectura Nic. Heinsii, *doti hæc deprena.* ‘Etiam ante Legem Julianam deprehensa in adulterio dotis parte multatabatur, ut ex Val. Maximo Jacobus Cruquius ostendit. Nihil opus erat Bentleium reposuisse, *doti hæc deprena*, sola inductum conjectura. Neque sane pari gradu herum et ancillam decuit nominari hoc loco.’ Baxt. ‘Et *deprensa* proprie non dicitur nisi matrona, nempe ea, cuius et crimen et periculum est.’ Gesn. ‘Non admissit debuit in contextum *hæc* ex N. Heinsii conjectura *doti hæc deprena*; qui locus ita legendus, et distinguendus est, ut mihi quidem videtur: *miseram se conscientia clamet*; *Cruribus hæc metuat, doti deprena, egomet mi*, *Ne nummi pereant, aut fana, aut denique puga*: *vel pyga*; *ejecto isto monachali versu.*’ Bowyer. Cuning. ex ingenio suo edidit, *doti illa prensa.*

NOTÆ

126 *Ilia et Ægeria est*] Tanti facio, quanti Iliam Romuli matrem, et Ægeriam Nympham cum qua Numæ consuetndo.

129 *Vepallida [vel pallida]*] Alii legunt, *væpallida*, ut apud Pers. *vægran-dis*, angente significationem particula: valde pallens et pavens.

130 *Conscientia*] Adulterii conciliatrix, vel simpliciter *conscientia*, herilis flagitii particeps ancilla: proindeque metuens ne iratus herus furorem in ipsam vertat, ejusque crura fuste verberet, truncet, frangat.

131 *Doti deprena*] Uxor a viro deprehensa in adulterio metuat suæ doti; id est, ne dotem amittat. Hanc enim illi adimebat lex Julia, et marito adjudicabat: interficere vero de-

prehensam patri quidem permittebat, non autem marito: cui tamen id licuit ante Julianam legem. Ulpian. Regul. Tit. 6. Cato apud Gellium x. 23. Val. Max. viii. 2. ubi insigne C. Marii judicium in C. Titinnium Minturnensem, qui cum Fanniam uxorem in adulterio deprehensam repudiasset, ac dote spoliare conaretur; Marius Fanniam impudicitiae ream sestertio nummo, Titinnium autem summa totius dotis damnavit: præfatus se hanc judicandi rationem secutum, quod sibi liqueret Titinnium impudicam eo animo duxisse, ut ejus doti insidias strueret.

Egomet mi] Ne verbera, plegas, necem subire cogar, aut saltem pecunia me redimere.

Discincta tunica fugiendum est, ac pede nudo,
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miserum est: Fabio vel judice vincam.

ego denique ipse mihi. Fugiendum est veste non cincta, et pedibus nudis: ne luant nummi, nates, vel demum existimatio. Miserum est deprehendi: vincam etiam Fa-bio judice.

NOTÆ

133 *Aut pyga]* Ne mihi perna suc-cidatur; aut raphanismum patiar. De eo Juvenalis ante citatus.

Aut fama] Lex enim infamiam adul-teris innrebat.

134 *Fabio vel judice vincam]* Hunc

celebrem eo tempore Jurisconsultum false notat Horatius: *rincam*, inquiens, *judice Fabio*, qui in adulterio ali quando deprehensus malo suo exper-tus est, miserum esse deprehendi.

SATIRA III.

IN OBTRECTATORES ET SUPERCILIJUM STOICUM.

Cum Tigellium ob summam levitatem et inconstantiam in dictis et factis re-prehendisset, transit inde ad vituperandam consuetudinem pessimam istam et admodum vulgarem vitia vel levissima aliorum acutius observandi et acerbius perstringendi. Æquius est, inquit, si ob virtutes majores vitia leviora feruntur leniter: veluti, si quis est iracundior, aut ejus odor minus gratus est naribus acutis aliorum, aut in cultu corporis et vestitu parum elegans reperitur; idem forte est vir bonus, tibi amicus, et ingenio magno præditus; præsertim cum fortassis vitiis tute ipse labores, sive a natura insitis sive a mala consuetudine contractis. Qnodsi imitamur amatorum aut parentum morem, qui vitia corporis amicarum et filiorum extenuant et elevant, adeo ut parens nobis dicatur frngi, nimis sedulus et ardelio voce-tur amicorum studiosus, vehementior in congressu et sermone liberior ha-beatur doli expers et generosus, prouior ad iram et jurgia numeretur inter animosos; hoc magis ad amicitiam conciliandam conservandamque valet, quam si contra virtutes amicorum in vitia detorquemus: si v. g. probus vocatur humiliis et abjectus; cautus, stupidus; prudens et diligens in ca-vendis insidiis, fictus et astutus; non satis cautus et qui, quemadmodum ego sæpe, sed sine offensione, Mæcenatem interpelllo, amicum legentem ant meditantem sermone non necessario interpellat, molestus dicitur et sensus communis expers. Cum nemo sine vitiis sit; probetur is, qui mi-nimis est infectus, et alter alterius vitiis ignoscat. Si enim, ex sententia Stoicorum, nos ceteri sumus stulti, nec a vitiis liberi esse possumus; cur non sumus æqui judges, et penas peccatis æquales irrogamus? Nam si insanus habetur, qui servum ob tepidum jus degustatum cruci affigit, nonne gravius est amicum pro levi errore odisse et fugere? Istud enim Stoicorum, omnia peccata esse paria, convellitur a natura rerum, sensu cujusque, ipsa utilitate commuui et consuetudine populorum. Ad extre-

num ridet Stoicorum fastum, qui sapientem solum jactabant esse divitem et regem, et dicit se male esse stultum et privatum, quam cum Stoicis sapere et regnare.

OMNIBUS hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Ut nunquam inducant animum cantare rogati ;
Injussi nunquam desistant. **Sardus** habebat
Ille Tigellius hoc. **Cæsar**, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris atque suam, non   5
Quicquam proficeret : si collibuisset, ab ovo
Usque ad mala citaret, **Io Bacche** ! modo summa

Cunctis hoc inest rituum cantoribus, ut cum familiaribus rogati canture, semper renuant; minime rogati nunquam cessent. Id habebat Tigellius ille Sardus. Augustus qui cogere potuisset, si rogaret per benevolentiam patris et suam, nihil obtinebat. Quod si placeret, ab ovo usque ad poma recitabat, Io Bacche, nunc suprema voce,

Sat. tertia Libri secundi in ed. Sanad.—2 *Ut vix inducant codex vetustissimus Barthii.*—7 *Io Bacche* videtur fuisse initium Cantici : sic enim olim solebant et cantica et poëmata a primis vocabulis designare. Persius Sat. i. 96. Ovid. Trist. ii. 261. Aristoph. Eq. p. 219. Nub. p. 108. Jam diu est, cum ex conjectura vere divinabam, sic esse corrigendum : *si collibuisset, ab ovo Usque ad mala iteraret, Io Bacche.* Quod ideo interpolatum credidi, quia plerumque Librarii ter et cer et ler et similia soliti essent compendiose scribere, conso-

NOTÆ

1 *Omnibus hoc*] Serium nihil præfert ac spondet prima frons hujus Satiræ : at si totam species, nihil usquam serium magis. Itaque in hac, nt et in præcedenti, callidus ubique Horatius, et summe vafer, ab jocoso exordio quibus animum lectoris excitat, ad graviora quæque sensim progreditur, ac morum præceptiones insinuat præstantissimas. Hic scopus est, Virgilium ‘animæ dimidium suæ’ tueri adversus obtrectatores quosdam, qui ingentis alioqui virum ingenii, ob leviora quæpiam vitia, iniquius vellicabant.

3 *Sardus Tigellius*] Vel nomen est proprium *Sardus*, vel gentile ab *Sardinia* patria. Neque certe idem est qui *Hermogenes*, de quo postmodum. Utrique nomen *Tigellius*: at hic vivebat adhuc dum hæc Poëta scribebat, ut legenti patet; ille vero jam

vita cesserat: quod quidem perspicuum est ex Satiræ præcedentis initio.

4 *Cogere posset*] Pro summa et Imperatoria auctoritate.

5 *Patris*] Patris sui per adoptionem, Julii nempe Cæsaris, a quo Tigellius beneficiis haud mediocribus, et gratia singulari honoratus fuerat, ut dictum est in superioribus.

6 *Ab ovo Usque ad mala*] A principio coenæ ad finem. Poma et bella-ria ad secundam mensam pertinere, notum est: initium vero coenæ duci ab ovis, vel Cic. Epist. ad Pætum, ix. 20, satis ostendit: ‘Integram famem ad ovum affero,’ inquit. Hinc et Apuleius ova ‘gustum’ coenæ vocat. Vide Just. Lips. Antiq. Lect. lib. iii.

7 *Citaret, Io Bacche*] Recitaret carmen ab ipsomet forte compositum,

Voce, modo hac, resonat quæ chordis quatuor ima.

Nil æquale homini fuit illi : saepe velut qui

Currebat fugiens hostem ; persæpe velut qui

Junonis sacra ferret ; habebat saepe ducentos,

10

jam infima quæ resonat in fidibus quatuor. In illo homine nihil simile erat: qui interdum currebat quasi hostem fugeret, alias lentes incedebat, tanquam Junonis sacra portaret. Aliquando famulos habebat ducentos, saepius decem. Nunc juctitans reges

nantem tantum ponentes cum apice superne ascripto. Ergo usque ad mala itaret tandem est lectum; apice illo præ vetustate evanido et oculos fugiente. Qnod cum adversus metri leges peccaret, landabilem operam se navasse credidit, qui primus ad versum fulciendum citaret reposuit. Postea, ubi veterissimi codicis Reginensis copia mihi contigit, citaret quidem ibi inventi, sed ita ut tres priores literæ cit alia manu scriptæ sint; et ex spatio constet quatuor literas eratas fuisse, quæ vix aliæ quam iter esse poterunt. Atque id quidem multis ostendi, quorum nemo dubitavit, quin, ut ante visum eum codicem correxeram, a prima manu iteraret fuerit scriptum. Quippe hoc vocabulum adeo apte, concinne, et quasi ad amussim sententiae et verbis convenit, ut sine ullius codicis auctoritate merito foret recipiendum. Ut ab ovo, inquit, ad mala iteraret, *Io Bacche*: hoc est, iterum iterumque cantaret: neque enim per totam conam prostrali potuit una cantilena, nisi saepe repetita. Noster 11. Od. 19. 10. et sqq. Phædr. v. 7. 31. Apul. Met. xi. ‘Carmen venustum iterantes.’ Sulpic. Sev. Epist. 11. Plant. Casin. v. 2. Lucre. iv. 580. Noster 1. Epist. 8.⁷ Bentl. *Io Bacchæ* Turneb. xiii. 1. et ita Mediol. 1477.—8 Glarean. et multæ edd. vett. ante Lamb. resonans. Nec desunt, inquit Torrent. qui resonent legi velint, quo sensu nescio. Multi codd. etiam resonans. Lamb. resonant chordis quæ quatuor.—9 Chabot. *animi fuit illi*.—10 Lambinus: persæpe velut si.—11 ‘Vossianus codex, cuius variantes lectiones serius ad me

NOTÆ

sic incipiens, *Io Bacche*: vel cuius
hoc esset epodium rhythmī, versiculus
intercalaris, recantatio, Gall. *le re-
frain*, la reprise. Apage qui legunt
Io Bacchæ, id est, Bacchantes. Te
vero, lector, ne moveat brevis syllaba
in voce, *Bacche*; id enim et concin-
num et elegans, cum ipsa formula ci-
tatur.

Summa Voce] Acutissima. Gall. *le
dessus*.

8 *Resonat quæ chordis quatuor*] Ti-
gellius voce pariter et fidibus cane-
bat, tetrachordo scilicet, seu instru-
mento musicō quatuor chordarum,
modo supremas modo infimās tan-
gens partes, voci nunc summāe nunc
imāe accommodans; vel summos imis
modulos ac numeros ex arte miscens

atque attemperans.

Ima] Gravissima. Gall. *la basse*.

9 *Nihil æquale homini fuit illi*] Ille
homo sibinet passim dissimilis erat,
varius, inconstans.

Sæpe Currebat, &c.] Sallust. in Ca-
tilin. ‘Citus modo, modo tardus in-
cessus erat.’ Cie. Offic. i. n. 131.
‘Cavendum est autem ne aut tardi-
tatibus utamur in gressu mollioribus,
ut pomparum feculis similes esse
videamur: aut in festinationibus sus-
cipiamus nimias celeritates; quæ cum
fiunt, anhelitus moventur, vultus mu-
tantur, ora torquentur: ex quibus
magna significatio sit, non adesse
constantiam.’ Vide Senec. Epist.
xxii.

10 *Velut qui Junonis sacra ferret*]

Sæpe decem servos: modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna, loquens; modo, Sit mihi mensa tripes, et
Concha salis puri, et toga quæ defendere frigus,
Quamvis crassa, queat. Decies centena dedisses   15

et præfectos, et cuncta summa: mox vero aiebat: Adsit mihi tantum mensa tripes, et concha puri salis, ac toga quantumvis crassa quæ arcere frigus valcat. Huic

per venerunt, pro *Habebat* corrupte habet *Halebat*; unde tamen fortassis emendandum est: *Alebat* sœpe ducentos, *Sæpe decem servos*. ‘Alere servos’ eleganter, ut Græci ad verbum βόσκειν οἰκέτας, Aristoph. *Lysistrata*, vs. 1205.’ Bentl. ‘*Alebat* varissima erat lectio, ideoque prælata a Bentleio, etsi et ista Membrana tantum illam repræsentaverat, ut vel ipse advertit.’ Gesn.—

NOTÆ

Proverbiū est: ‘*Ηραῖον βαδίζειν, Junonium, seu Junonis ad instar procedere*: inde natum, quod Junonii in ecessus gravitas et majestas celebretur. Virgil. *Aeneid.* I. 50. Quapropter etiam boves ad ejus sacra quæsitas idem refert Georg. III. 532. nimirum ob tarditatem. Hinc et virgines dictæ κανηφόροι, quæ gravi et lento gradu procedebant in Junonis sacris, imposita capitibus canistra ferentes, in quibus continebantur res ad illa necessariae. Cic. in Verrem: ‘Erant præterea ænea duo signa, eximia vennstate, virginali habitu atque vestitu: quæ manibus sublati sacra more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant. Canephoræ ipsæ vocabantur.’ Ovid. Met. II. ‘Illo forte die castæ de more puellæ Vertice supposito festas in Palladis arces Pura coronatis portabant sacra canistris.’ Ex his patet canephoras extitisse Junoni, Cereri, Palladi. Vide II. Sat. 8. 14.

12 *Tetrarchas*] Præfectos quatuor provinciis.

13 *Sit mihi mensa tripes*] Panlo ante grandia et summa quæque in ore habebat: jam vero ait: *Pauca et parva sufficient; modicam et villem volo suppellectilem; satis mihi est*

una mensa tripes, &c. ut vulgo. Nam magnatibus non unica sed plurimæ, eæque uno pede nixæ, saltem quædam. Luxuriam istam proscribit Juvenalis Sat. I. ‘*Iatos sustinet orbes Grande ebur, et magno sublimis pardus hiatus.*’ Dio in Nerone refert, Senecæ affuisse mensas tripedes ecedro quingentas. Just. Lipsius ante cit. rem inculetenter exponit: in cœnaculo, inquit, mensa collocabatur rotunda, plebeiorum tripes, et e simpli ligno, divitum ac procerum citrea, acerna, ant quam lamina integebatur argentea, ac pes eburnus fabrefactus, puta in modum pardi aut leonis, sustinebat.

14 *Concha salis puri*] Tenue salinum e concha, vel merns sal, pro omni obsonio. Vide II. Sat. 2. 17. ‘enim sale panis Latranted stomachum bene leniet.’ Porro cur assidua veteribus et quasi sacra mentio salini et salis, intelliges, lector, ex Plutarcho, Sympos. V. 10. ubi et citatur Homerus ‘salem divinum’ noncupans.

Toga crassa] Juvenal. IX. 28. ‘pingues lacernas’ vocat. Martialis IV. 19. ‘pinguem Sequanicæ textricis alumnam’ dicit.

15 *Decies centena*] Hic ut et alibi semper subaudi, ‘millia sestertium.’

Huic parco paucis contento, quinque diebus
Nil erat in loculis: noctes vigilabat ad ipsum
Mane, diem totum stertebat; nil fuit unquam
Sic impar sibi. Nunc aliquis dicat mihi, **Quid tu?**
Nullane habes vitia? Immo alia, et fortasse minora. 20
Mænius absentem Novium cum carperet; Hens tu,
Quidam ait, ignoras te? an ut ignotum dare nobis
Verba putas? Egomet mi ignosco, Mænius inquit.
Stultus et improbus hic amor est, dignusque notari.
Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis, 25

autem parco paucis contento si donasses decies centena, post quinque dies nihil supererat in crumenā. Vigil traducebat noctes usque ad lucem matutinam: die vero integra dormiebat. Nihil unquam fuit æque sibi dissimile. Jam mihi non nemo dixerit: Tu autem quid? nullane habes vitia? Quin immo diversa habeo, nec forsitan leviora. Cum aliquando Mænius reprehenderet Novium absentem, quidam dixit: Hens tu non te ipsum nocti? an velut incognitum nobis imponere contendis? Tuni Mænius respondit, Ipse mihi indulgeo. Atqui, retulit alter, iste amor insanus est et iniquus ac reprehensionem meretur. Enimvero quandoquidem perspicis

15 Harl. 2. *Decies centena dedisset.*—20 Ald. et edd. fere omnes deinceps usque ad Lamb. haud fortasse minora. Sed Jannoc. duo Vatt. Faern. Rainutii Card. et Torn. et Nicotian. Cleric. ap. Lambinum, omnes Crunii, Harl. 2. 3. 4. 6. 7. omnes Bentleii ad numerum, omnes item antiquæ edd. ante Ald. et fortasse minora. Baxt. ex conjectura, at fortasse minora.—21 Mærius Harl. 2. 3. 4. 6. 7. Gott. Zarot. Mediol. 1477. Vet. Cruq. Nevium Venet. Glarean. Chabot. et edd. quædam vett.—22 Harl. 6. an ut ignotus.—23 Mærius in codd. et edd. ut supra, vs. 21.—25 Cum tu Harl. 3. prætercas conj. Merul. proxi-

NOTÆ

Interdm et ‘decies’ solummodo auctores scribunt, supple, ‘centena millia sestertium,’ ad significandam ingentem summam. Juvenal. Sat. x. ‘decies centena dabuntur.’ Quæ summa ex Budæi supputatione facit monetæ nostræ Gallicæ 25000 écus.

16 *Quinque diebus Nil erat in loculis*] Hunc Tigellium omnino profusum ac prodigum ostendit Satira præcedens.

19 *Nunc aliquis dicat, &c.]* Prolepsis eximia.

21 *Mænius absentem Novium]* Mænius ille est de quo jam Sat. præced. vs. 101. qui securitate magnus evasit: ac dilapidatis bonis, tandemque

dividenda quam habebat residuam ad forum domo, unam sibi columnam exceptit, e qua gladiatores spectaret. Ejus meminit Lucilius: ut notat hic vetus Interpres. De Novio tanquam homine vitiis perditō dicetur post in Sat. vi.

Absentem cum carperet] Mænius sic describitur dicax et vorax, i. Ep. 15. ‘Quælibet in quenvis opprobria finigere sævus: Pernicies, et tempesetas, barathrumque macelli, Quicquid quæsierat ventri donabat avaro.’ . . . . Mænius ‘idem Qnicquid erat nactus prædae majoris, ubi omne Verterat in fumum et cinerem,’ &c.

25 *Pervideas oculis mala lippus inunc-*

Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
 Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? At tibi contra
 Evenit, inquirant vitia ut tua rursus et illi.
 Iracundior est paulo? minus aptus acutis
 Naribus horum hominum? rideri possit, eo quod 30
 Rusticius tonso toga defluit, et male laxus
 In pede calcens haeret? At est bonus, ut melior vir

tua vitia, lippiens oculis unctis; quare in peccatis amicorum adeo perspicax es, velut aquila, aut anguis Epidaurius? Verum tibi vicissim accidit, ut etiam vitia tua alii pariter inquirant. Sic quidam aiunt: Ad iram ille paudulum est pronior: parum idoneus naribus istorum hominum: illudi potest quod toga delabitur ei inconcinnus tonso; atque laxior calceus pedi non bene inhaeret. Sed probus est vir,

deas Harl. 6. et Acron. *prævideas* Bentl. ex conjectura Rutgersii et Heinsii. *pervideas* Harl. 2. 3. 4. 7. alii et edd. vett. Ita Nic. Heinsius ad Ovid. ex Ponto 1. 7. 43. ‘quoniam,’ inquit, ‘*prævideas* sint qui legant: non male.’ Deinde pro *mala*, quidam codd. Cruquii et Muret. *male*; et sic edidere Muret. Bentl. Heindorf. Wakef. et Kidd. Vid. Nic. Heinsius ad Ovid. Fast. 11. 170.—29 Bentl. conj. *aduncis* pro *acutis*.—31 ‘Lambini aliquot codices et

NOTÆ

tis] Quamvis optime videoas tua mala, connives tamen ad illa, fungsque non videre, quasi *lippus*, habensque oculos mordaci pituita suffusos qua visus acies obtunditur et obscuratur.

27 *Aquila*] Acuto prorsus visu pollet. Plin. x. 3. Vide quæ annotavi iv. Od. 4.

Serpens Epidaurius] Metonym. pro quolibet serpente, sen potius, dracone, qui a δέρκεω, vel δρακεῖν, videre, nomen acepit; quasi δέρκειν ἀστραπήν, acute perspiciens. Hinc thesauris incubantes dracones, causa custodiæ, antiqui finxerunt. Fest. De Epidaurio serpente Liv. lib. xi. Epitome, Val. Max. i. 8. et alii. Nempe enim peste urbs laboraret, ex Sibyllinis libris Romani profecti sunt Epidaurium Peloponnesi civitatem, ubi Aesculapius colebatur. Cumque numen invitarent ut Romanum se conferret, serpens sen Aesculapius anguis specie conspectus est ad navem Romanorum pergere. Itaque Romanum delatus, in insula Tiberis cum triduo visus esset,

postea non comparnit. Illic antem posuerunt illius simulacrum.

29 *Iracundior est paulo*] His versibus indicari ac velut pingi Virgilium, tradit vetus Interpres.

Minus aptus acutis Naribus horum hominum] Parum aptus ad congressus aulicorum hominum, qui solent esse dicaces ac derisores: quales sunt qui *acutis* sunt *naribus*. Pers. Sat. i. 40. ‘Rides, ait, ac nimis uncis Naribus indulges.’

31 *Rusticius tonso toga defluit, &c.*] Tria scilicet aulici vitia exprobabant Virgilio, quod iracundior, quod morosior esset, quod corporis nitorem habitusque concinnitatem hand enarraret. In hac porro cultus negligentia tria hic notantur: quod, rusticorum more, barba male tonsa, et capilli inaequaliter decurtati; quod toga non satis composita; quod calcei pedibus hand bene apti et accommodati. Ovidius: ‘Ne vagus in laxa pes tibi pelle natet.’

32 *At est bonus, &c.*] Tres virtutes

Non aliis quisquam : at tibi amicus : at ingenium ingens
 Inculto latet hoc sub corpore : denique te ipsum
 Concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim
 Natura, aut etiam consuetudo mala ; namque
 Neglectis urenda filix innascitur agris.
 Illuc prævertamur ; amatorem quod amicæ
 Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc

35

inquam ego, adeo ut nemo sit probior : sed tibi amicus; sed mens magna tegitur eo corpore non ita belle composito. Uno verbo temel examina, utrum vitia quæpiam tibi natura ingeneraverit, vel prava consuetudo. Etenim filix comburenda crescit in agris incultis. Huc potius deveniamus, quod amatori conniventi vitia amicæ vel

Pulmanni Torrentiique, *Inculto latet hoc sub pectore*; atqne ita quatuor ex nostris. Quod miror equidem Lambinum non improbase, et Torrentium amplius etiam vulgato prætulisse. Nihil enim absurdius : et perinde esset ac ‘ingenium ingenuum sub inculto hoc ingenio,’ ut i. Epist. 3. 11, ‘non tibi parvum Ingenium, non incultum est, nec turpiter hirtum.’ Pectus enim ipsum ingenium notat : ut i. Epist. 4. 6. ‘Non tu corpus eras sine pectore.’ i. e. sine mente, sine ingenio. Ovid. Met. xiii. 290. ‘Artis opus tantæ rudiis et sine pectore miles Indueret?’ Recte ergo cum melioribus membranis et priscis editionibus, *sub inculto corpore*: ut ad ‘rusticiorem tonsuram, togam deflentem,’ et ‘laxos calceos’ referatur. Porro sæpius hæc duo vocabula a Librariis permutantur ; ut apud Virgil. Æn. vii. 349. ‘Ille inter vestis et levia pectora lapsus.’ Pieriani aliquot codices ‘corpora’ habuerunt. Bentl. *sub pectore* multo plures et emendationes codd. Torrentii, et Harl. 2. 7. deinde *te ipsum* exemplar optimum Torrentii.—35 Exc. Sax. *inseverit olim* ; et ita Lambert. Bos, p. 57. ‘Si quid veri habeat lectio *inseverit* ; ‘naturam vitiorum’ interpretabimur vitia naturalia, vitiosamve naturam.’

NOTÆ

affect conspicuas, quarum splendor leviores nævos debeat obtegere et compensare. Erat enim Virgilius vir optimus: erat fidei in amicos observantissimus ; erat ingenio grandi præditus.

37 *Neglectis urenda filix innascitur agris*] Sicut inutiles et noxiæ herbae crescunt in agro inculto ; sic vitia in animo Philosophiae documentis ac virtutibus non imbuто.

38 *Amatorem quod amicæ Turpia decipiunt cæcum vitia*] Theocrit. Idyll. vi. ‘Ἐρωτι Πολλάκις . . . τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται. Amori sæpe non pulchra pulchra evidentur. Idem Idyll. x. ‘ο Bombyce venusta, omnes te Syram vocant, maeram, sole adinstam: ego

vero solus dico te flavam esse sient mel.'

39 *Aut etiam ipsa hæc Delectant*] Cic. i. de Nat. Deor. n. 80. ‘Nobis... qui adolescentulis delectamur, etiam vitia sæpe jucunda sunt. Nævus in articulo pueri delectat Alcæum. At est corporis macula nævus; illi tamen hoc lumen videbatur. Q. Catulus ... dilexit municipem tuum Roscium ... huic pulchrior Deo? At erat, sicut hodie est, perversissimis oculis. Quid refert, si hoc ipsum salsum illi et venustum videbatur?’ Huc etiam pertinet, quod scribit Lucret. in fine lib. iv. ‘Nam divinitus interdum Venerisque sagittis Deteriore fit ut forma muliercula ametur, ... Qnod su-

Delectant; veluti Balbinum polypus Hagnæ.	40
Vellem in amicitia sic erraremus, et isti Errori nomen virtus posuisset honestum.	
At, pater ut gnati, sic nos debemus, amici	
Si quod sit vitium, non fastidire: straboneum	
Appellat Pætum pater; et Pullum, male parvus	45
Si cui filius est, ut abortivus fuit olim	
Sisyphus: hunc Varum, distortis cruribus; illum	

maxima non videntur, quin et jucunda sunt: quemadmodum Balbino polypus Agnæ. Optarem ut sic diciperemur erga amicos: et virtus decorum nomen imposuisse isti errori. Verum enim debemus non aspernari vitium amici, si aliquod inest; velut pater filii nervos haud fastidit. Straboneum pater vocat pætum: et pullum dicit qui filium habet pusionem, qualis abortivus extitit pridem Sisyphus: hunc, qui distortis est cruribus, appellat varum: illum vero, male nixum pravis talis, balbu-

=====

Gesn.—37 *Arsura* Harl. 7.—40 *Agnæ* omnes codd. Torrentii præter duo, et edd. vett. sed Græcum est 'Ayrn.—43 *Ac* codd. quidam et edd. etiam Vet. Comb.—44 *Si quod sit ritii* edidit Cuning. ex conjectura. *Si quid sit ritium* Harl. 4.—47 *Antiquissimi* codd. Torrentii *Sisypus*.—48 *Balbutti* duo fideliissimi codd. Torrentii. Harl. 2. 3. 4. 6. 7. *pravis f. m. talis*. Pro *Scaurum Dacerius Scaulum*; Rutgersins *Hillum*. Cuning. *talis male ful-*

NOTÆ

perest consuetudo concinnat amo-
rem.' Et paulo ante: 'Nam faciunt
homines plerumque cupidine cæci;
... Pravas turpesque videmus Esse
in deliciis.'

40 *Balbinum polypus Hagnæ*] Hagnæ amicæ polypus, licet fœtens, de-
lectat Balbinum amatorem. De polypo narium morbo, vide Epod. XII.

41 *In amicitia sic erraremus*] Ami-
corum vitia dissimulantes, excusan-
tes, obvelantes.

*Isti Errori nomen virtus posuisset ho-
nestum*] Quintil. III. 7. 'Quia sit quæ-
dam virtutibus ac virtutis vicinitas,
utendum proxima derivatione verbo-
rum, ut pro temerario fortem, pro
prodigo liberali, pro avaro parem
vocemus. Quæ eadem etiam contra
valent.'

44 *Strabonem Appellat Pætum*] 'Stra-
bo,' cuius oculi sunt distorti. Gall.
louche.

45 *Pætum*] Cujus oculi sunt semi-
clausi, leviter declinati; item qui tre-
muli hic et illuc celeriter volvuntur.
Tales autem Veneri fuisse non sine
aliqua gratia et decore, aiunt.

Pullum] Sneton. Calig. cap. 13.
'Exoptatissimus erat princeps, ...
quod infantem plerique cognoverant
... super fausta nomina, sidus, et
pullum, et puppum, et alumnnum ap-
pellabant.'

Male pareus] Nannus, pusio, pumi-
lio: quasi 'abortivus,' cui justam
magnitudinem natura non tribuit,
quam aliis dare solet.

47 *Sisyphus*] Filius M. Antonii
Trinomviri, statura quidem fuit dan-
taxat bipedali, sed ingenio acutissimo;
unde nomen, quod perinde callidus esset ac Sisyphus ille fabulo-
sus, de quo II. Od. 14. et Epod. ult.

Varum] Qui pedes habet introrsum
retortos.

Balbutit Scaurum, pravis fultum male talis.
 Parcius hic vivit? frugi dicatur. Ineptus
 Et jactantior hic paulo est? concinnus amicis   50
 Postulat ut videatur. At est truculentior, atque
 Plus æquo liber? simplex fortisque habeatur.
 Caldior est? acres inter numeretur. Opinor,
 Hæc res et jungit, junctos et servat amicos.
 At nos virtutes ipsas invertimus, atque   55
 Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis
 Nobiscum vivit? multum est demissus homo: illi

tiendo scaurum nuncupat. Sic igitur si quis amicorum parcius vicitat; appelletur *frugalis*. Qui tantulum importunus atque jactabundus fuerit, dicamus: *cupit lepidus* videri familiaribus, sed est asperior et paulo liberius; *is aestimetur sincerus* et *animosus*: ferrentior est; *inter fortes censeatur*. *Hoc, ut arbitror, et amicos sociat et consociatos retinet.* At nos ipsas virtutes male interpretamur, et *vas purum inficere columus*. Si bonus aliquis nobiscum vivit; homo est abjectus valde, inqui-

*****

tum.—54 Cuning. e conjectura edidit: *jungat, junctos et seruat amicos.*—
 56 Unus Bland. Cruquii, *Sincerum cupimus vas incrustare*, cum hac annotatione: ‘imminuere.’—57 Codex vetustissimus Bland. Cruquii, unns Jacobi Carondeletii ap. Torrent. *multum denassis homo ille*; et sic edidere Cruq. Bentl. Wetzel. et Kidd. interpunctione posita post ille. Multi coll. et edd. vett. etiam non agnoscunt *rō est*, in his Lamb. Torrent. Glarean. Venet. ap.

NOTÆ

48 *Scaurum*] Talos habentem extantes, vel inversos ac tortuosos.

Balbutit] Invidiæ minnendæ causa balbutiendo Scaulum vocat, *l pro r* pronuntians: quod familiare est balbis. Porro nobiles Romæ fuisse Strabones, Varos, Scauros, Pætos, nemo nescit.

49 *Ineptus*] Cic. II. de Orat. ‘Qui aut tempus quid postulet non videt, aut qui plura loquitur, aut se ostentat; aut eorum, quibuscum est, vel dignitatis vel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere aut inconcinnus aut multus est, is ineptus dicitur.’

50 *Concinnus*] Commodus, se attemperans moribus et ingenio eorum quibuscum versatur ac vivit. Gall. *de bonne humeur, complaisant, de bonne*

compagnie.’

52 *Liber*] Libere veritatem eloquens.

55 *Invertimus*] Ipsa bona detorqueamus in malum.

56 *Sincerum cupimus vas incrustare*] Similes sumus ei qui vasi puro tectorini induceret impurum; adeoque inquinaret alioqui bonum et *sincerum* per sese, male incrustando. Lucil. ‘regionibus illis Incrustatu’ calix ruta caulive bibetur.’

57 *Illi Tardo, cognomen pingui damus*] Si quis tardior in deliberando, huic stupidum vocamus, cum prudens in hoc magis dicendus foret. Cic. Quæst. Acad. IV. ‘Vide quam sit cantus is quem isti tardum vocant.’

- Tardo, cognomen pingui damus : hic fugit omnes
 Insidias, nullique malo latus obdit apertum ?
 (Cum genus hoc inter vitæ versetur, ubi acris
 Invidia, atque vigent ubi crimina) pro bene sano
 Ac non incauto, fictum astutumque vocamus.
 Simplicior quis, et est, qualem me saepè libenter
 Obtulerim tibi, Mæcenas, ut forte legentem
 Aut tacitum impellat quovis sermone ? molestus !

mus. Isti lento damus cognomen crassi. Ille dolos omnes eluctatur, et nemini improbo expositum latus præbet, quamvis conversetur cum iis hominibus apud quos regnant vehemens invidia et criminationes: hunc non prudentem et cautum, sed versipellem et malitiosum dicimus. Si quis apertior, (qualem non raro tibi me sponte exhibui, o Mæcenas,) ut lectioni vacante vel cogitatandum fortassis interpellat, quocumque allocutione importunus; dicimus: sensu communi omnino est ille

Zeun. R. et H. Steph. et Dunster.—58 *Turdo ac cognomen pingui ex conj. edidit Bentl. pinguis codex Turnebi, Adv. xix. 4. unus Jacobi Carondeletii ap. Torent. Vet. Comb. Chabot. et Lamb.—60 Vetustissimum Bland. Crucii versemur, quod recepit Bentl. ne versetur haberetur pro Passivo.—63 Simplicior si quis, qualem me edd. vett. Venett. Glarean. Chabot. al. Simplicior quis at est, qualem me prius edidit Lambinus ex codd. suis; et sic est in Bentleii Regin. a. m. sec. Simplicior quis et est; qualem me omnes codd. Crucii, Torrentii, et Bentleii præter unum, Harl. 2. 3. 4. 6. 7. et sic edidit et interpngit Bentl. qualem me... Mæcenas parenthesis snaptis. Bentleium securi Dunster, Francis, et Kidd.—65 Aut tacitum appellat Lamb. ex uno codice; et sic Aeron et Chabot. et conj. Cuning. ‘Aut t. impellat omnium membranarum lectio est; atque ita editi vetusti. Nullo tamen modo consistere hanc posse, judicavit Lambinus. Quippe ‘impellere,’ cum ad corpus refertur, est ictu quodam urgere, trudere, percellere: cum ad animum, suadere, movere, incitare: quorū ntrumvis a loci hujus sensu alienum credidit. Quare idem reposuit appellat, ingeniose quidem et docte: in quo ab uno codice scripto se adjutum narrat, nptote qui habuerit appellat. De codice autem (non enim nominat) fides penes auctorem esto: ceterum valde favet huic correctioni Aeron Scholiastes, enjus verba sunt: ‘Si quis liber et sine observatione temporis appellaverit amicum suum... si quis est simplex, ut legentem, aut cogitantem molestus interpellat; statim eum carere communi sensu dicimus.’ Recte ergo et apposite ad sententiam Lambinus. Vide tamen, siquid et nos afferamus, quod aut melius aut certe non deterius esse videatur. Lego itaque: *ut forte legentem Aut tacitum impediatur, quovis sermone molestus.* Enimvero hoc commodi habet nostra conjectura, quod a recepta lectione minimum abscedit: neque vero precario admitti postulat, sed suo jure et magnis auctoribus se tuetur. Charisius lib. v. p. 261. ubi idiomata accusativi casus recenset, ‘impedio legentem,’ exempli loco profert. Id*

NOTÆ

63 *Simplicior*] Non dissimulator, ant assentator, qui ‘tempora fandi molia’ et commoda non observans amicum interpellat seria quæpiam agentem vel meditantem.

Qualem me saepè, &c.] Dum ita se-

met ipsum accusat Horatius, callide renovet a se astutæ et calliditatis opinionem et famam, qua eum nonnulli aspergebant: atque ipsum Mæcenatem adhibet testem suæ simplicitatis.

Communi sensu plane caret, inquimus. Eheu
 Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam !
 Nam vitiis nemo sine nascitur : optimus ille est,
 Qui minimis urgetur. Amicus dulcis, ut æquum est,
 Cum mea compenset vitiis bona, pluribus hisce   70
 (Si modo plura mihi bona sunt) inclinet : amari
 Si volet hac lege, in trutina ponetur eadem.
 Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum
 Postulat, ignoscet verrucis illius : æquum est,
 Peccatis veniam poscentem reddere rursus.   75
 Denique, quatenus excidi penitus vitium iræ,
 Cetera item nequeunt stultis hærentia ; cur non
 Ponderibus modulisque suis ratio utitur ? ac, res

destitutus. Eheu quam *injustam conditionem nobis statuimus imprudenter ! nullus enim sine vitiis nascitur : atque is, qui levioribus premitur, perfectissimus habetur.* Benignus amicus, ut par est, meas virtutes cum vitiis comparans, in illas majores (*si quidem majores habeo virtutes quam vitiia*) propendeat, si diligi cupiat : ac pari conditione in eadem libra ponderabitur. *Quisquis petit amicum non laedere suis tuberibus, parcat ejus verrucis.* Justum est ut qui postulat indulgentiam suis delictis, is purem referat. Denique quoniam omnino resarciri vitium iracundiae, alia que stultis iñharentia minime possunt ; quare non ratio adhibet examen et judicium

---

autem ex hoc Flacci loco desumptum esse videatur.' Bentl. Venet. ap. Zeun. Aut t. impellam. Harl. 2.7. modestus.—74 'Editiones credo omnes post Aldum exhibuerunt ignoscet. At vetustiores Venetæ duæ cum Loscheriana, ignoscet ; quod Pulmannus in suis omnibus, Bersmannus in duobus reperit. Ceteri tacent. At quam bona fide, ex meis quoque discere potes ; quorum melior majorque pars ignoscet clare præferunt. Atque id altero lenius et urbanius. Civile enim magis est, Futuris quam Imperativis præcipere, idque Horatio solenne : ut 1. Epist. 18. 37. Art. Poët. 385.' Bentl.—76 Edd. vett.

NOTE

68 *Vitiis nemo sine nascitur]* Demosthen. de Corona : Μηδὲν ἀμαρτεῖν ἔστι θεῶν : Nihil peccare Deorum est. Propert. ' Unique dedit vitium natura creato.' Huc pertinet quod ait Juvenalis Sat. xiv. ' Mitem animum et mores modicis erroribus æquos Praecipit.'

73 *Tuberibus]* Vitiis paulo majoribus. ' Tuber,' Gall. une bosse. Potest etiam referri huc quod Plinius xix. 2. callum terræ vocat ' tubera.' Gall. des truffes.

74 *Verrucis]* Minoribns vitiis. ' Verruca,' caruncula callosa. Gall. un poirreau. Agell. iii. 7. ' Ire jubeas milites ad verrucam illam : sic enim M. Cato locum editum appellat ;' nempe ob similitudinem.

78 *Ponderibus modulisque suis]* Ita exprimitur egregie animi pars seu facultas æstimatrix rerum, qua de singulis judicat, et expensis hinc et inde momentis quæ potiora sint, arbitratur, censet, decernit, statuit : Græcis κριτήριον ' hoc veritas di-

Ut quæque est, ita suppliciis delicta coërcet ?	
Si quis cum servum, patinam qui tollere jussus	80
Semesos pisces tepidumque ligurrierit jus,	
In cruce suffigat, Labeone insanior inter	
Sanos dicatur. Quanto hoc furiosius atque	
Majus peccatum est ? Paulum deliquit amicus ;	
(Quod nisi concedas, habeare insuavis, acerbus ;)	85

suum, atque pœnis cohabet peccata, secundum rei cujusque meritum? si aliquis cruce plectat eum fumulum, qui, jussus auferre catinum, deliburit semesos pisces, et juscum adhuc tenebris; ille dementior Labeone putabitur a sapientibus. At quanto gravius illo et tetrius est delictum istud? amicus peccavit aliquantulum; quod si non ignoscas, censceris amrior et ferocior; aversaris et fugis non secus ac Dru-

ap. Zen. quatinus.—79 Ut cumque est Harl. 2.—81 Codd. plurimi ap. Torrent. ligurierit, simplici r.—82 Labeone Glarean. Labeone conj. Bentl.—83 Antiquissimus Bland. Crnquiū τὸν hoc delet.—85 ‘Bentleins acerbus refert ad seq. odisti, non male. Atque idem pro Quod conj. Quoi, i. e. Cui.’ Zeun.—

NOTÆ

gnoscitur,’ inquit Laërt. in Zen.

80 Si quis eum seruum, &c.] Quamvis in servos jus vitae ac necis habent domini, ne tamen in eos sœviant quasi tyranni, monet eleganter Macrob. Saturn. I. 11. ‘Non quantum decet, sed quantum libet exercere volumus in servos... virga murmur omne compescitur... tussis, sternutamentum, singultus magno malo luitur,’ &c.

81 Ligurrierit] A Gr. λείχειν, lingere, Gall. lécher, vel ἀπὸ τοῦ λειχροῦ, quod suave significat. A Liguribus populis non nisi ineptus quispiam et indoctus crediderit posse deduci. *Ligurricrit jus]* Gall. qui aura trempé ses doigts dans la sauce.

82 In cruce suffigat] Crux differebat a furea sive patibulo. Hoc erat stipes rectus habens duo cornua, inter quæ inserebatur cervix facinorosi, manus autem ramis illis seu cornibus alligabantur. Itaque nequam gestans furcam seu patibulum virginis cædibatur a conservis, aut etiam a carni-

fice: postea vero in crucem intendum agebatur, clavis in ea confixus. Isidor. Orig. v. 27. ‘Patibuli minor pœna quam crucis. Nam patibulum statim appenos exanimat strangulando: crux autem suffixos diu tortuet et cruciat.’ De his multa eruditæ Salmas. Epist. ad Th. Barthol. item J. Lips. de Cruce.

Labeone insanior] M. Antistius Labeo, Jurisconsultus, tam petulantii lingua et pervicacia, ut in Augustum multa effutiret, ejusque perperam leges reprehenderet. Sueton. Octav. cap. 54. Dio LIV. Gellius XIII. 12. ‘Agitabat hominem libertas quædam nimia et vecors, usque eo nt D. Augusto jam principe et Remp. obtinente, ratum tamen pensumque nihil haberet, nisi quod justum sanctumque esse in Romanis antiquitatibus legisset.’

Inter Sanos dicatur] Vult enim sana mens ut nec frustra loquare quod inutile fore cognoscitur, nec temere Principem offendas; denique memi-

Odisti et fugis, ut Rusonem debitor æris?
 Qui, nisi, cum tristes misero venere Kalendæ,
 Mercedem aut nummos unde unde extricat, amaras
 Porrecto jugulo historias, captivus ut, audit.
 Cominxit lectum potus, mensave catillum   90
 Evandri manibus tritum dejecit; ob hanc rem,
 Aut positum ante mea quia pullum in parte catini
 Sustulit esuriens, minus hoc jucundus amicus
 Sit mihi? Quid faciam, si furtum fecerit? aut si
 Prodiderit commissa fide? sponsumve negarit?   95
 Quis paria esse fere placuit peccata, laborant,

sonem pecuniae debitor: qui, quoties tristes Kalendæ infelici advenerunt, nisi stenus aut pecuniam creditam undecimque expedit, veluti captivus cogitur auscultare im- portunas scriptiones, protenso collo. Lectum discubitorium urina inquinaverit ebris, vel mensa detruserit catinum Evandri manibus contrectatum; propter hoc, vel quod esuriens præripuerit pullum in mea parte patinæ constitutum, an amicus idcirco minus dulcis mihi fuerit? Ergo quid agam si furatus sit quidpiam, vel si credita fidei sue revelarit, aut promissis non steterit? Qui contendunt paria esse delicta,

*****

86 *Rusonem* Aldus demum invexisse videtur; ita tamen habent Bentleii Magdal. Petrens. et Battel. *Rusonem* exhibent Harl. 2. 3. 4. 6. 7. omnes Bentleii præter tres, omnes fere Cruquii, nonnulli ap. Torrent. et edd. antiq. *Rusonem* Venett. 1477. 1478. 1479. *Rissonem* aliquot ap. Torrent. et Venet. 1490. *Rusonem* reliqui Torrent. *Ruffonem* Locher.—91 *Evandi manibus tortum conj.* Bentl. sed vulg. servat.—94 Cuning. *Quid faciam, furtum si fece-*

NOTÆ

neris quod docet Cato: ‘Tempori-
bus mores sapiens sine crimine mu-
tavit.’

86 *Rusonem*] Fœnator ille im-
probissimus, perinde ac ineptissimus
historiarum scriptor, solebat a debito-
ribus exigere, si non solverent, ut
se legentem audirent: quod quidem
erat pœnæ loco durissimæ.

87 *Tristes Kalendæ*] Quod eo tem-
pore fœnatores usuras colligerent,
debitoresque vexarent. Vide Not.
Epod. II. vs. nlt.

88 *Mercedem aut nummos*] Fœnus,
vel summam creditam.

89 *Porrecto jugulo*] Vel quasi at-
tentior observantiorque; vel quasi
captivus et jugulari paratus. Epist.

ad Pis. ‘Indoctum nocturnaque fugat
recitator aerbus. Quem vero arri-
put, tenet occiditque legendo.’

91 *Evandi manibus tritum*] Anti-
quitate pretiosum, fabricatum scili-
cat tempore Evandri, qui ab Arcadia
profectus, avitoque pulsus regno, in
Italianum appulit; ubi debellatis Abo-
riginibus tenuit ea loca in quibus
Roma nunc est, atque oppidulum in
Palatino monte condidit. Virgil. Æ-
neid. viii. Evander Atheniensis plas-
tes a M. Antonio Romam adductus,
nihil ad rem.

96 *Quis paria esse, &c.*] Jam transit
ad refellenda quædam Stoicorum pla-
cita. Cic. de Finib. iv. Zeno Stoicæ
disciplinæ antistes sic statuit: ‘Æque

Cum ventum ad verum est: sensus moresque repugnant,
 Atque ipsa utilitas, justi prope mater et æqui.
 Cum prorepserunt primis animalia terris,
 Mutum et turpe pecus, glandem atque cubilia propter 100
 Ungibus et pugnis, dein fustibus, atque ita porro
 Pugnabant armis, quæ post fabricaverat usus;
 Donec verba, quibus voces sensusque notarent,

haerent quando venitur ad inquisitionem veritatis. Sensus communis et mores reclamant, ipsaque utilitas, quæ fere est parens justi et æqui. Quando e primis terris homines prodierunt, mutum ac vile pecus, pro glande et cubili certabant unguibus et pugnis, tum fustibus, ac subinde armis quæ denum indigentia fixerat: donec invenerunt vocabula et appellationes quibus significanter sermonem et cogitatio-

rit; enique secutus Sanad.—97 Harl. 2. *Cum ventum ad usum est.*—106 Neu

NOTÆ

miseros esse omnes qui non sunt sapientes: contra, ‘sapientes omnes summe beatos esse: recte facta omnia æqualia: omnia peccata paria.’

97 *Sensus moresque repugnant]* Cic. mox cit. ‘Hæc magnifice primo dici videntur, considerata minus probantur. Sensus enim ejusque, et natura rerum, atque ipsa veritas clamat, quodammodo non posse adduci ut inter eas res, quas Zeno exæquaret, nihil interesset.’

98 *Utilitas, justi mater]* Ex opinione quorundam arbitrantium ab utilitate profectas leges, nihil autem a natura esse justum. Vide Cic. de Leg. i. ‘Lex est ratio summa, insita in natura, quæ jubet ea quæ facienda sunt, prohibetque contraria . . . : a lege ducendum est Juris exordium. Ea est enim naturæ vis, ea mens ratioque prudentis, ea juris atque iuriæ regula.’

99 *Cum prorepserunt, &c.]* Primos homines e terra formatos eductosque vi solis, existimabant Phœnices et Ægyptii.

100 *Mutum et turpe pecus]* Rudes ac stupidos instar pecudum. Cic. de Invent. i. ‘Fuit quondam tempus,

cum in agris passim homines bestiarum more vagabantur, et sibi victimferino vitam propagabant.’ Tusc. v. init. ‘O vitæ Philosophia dux, . . . tu urbes peperisti; tu dissipatos homines in societatem vitæ convocasti; tu eos inter se primo domiciliis, deinde conjugiis, tum literarum et vocum communione junxisti: tu inventrix legum,’ &c.

101 *Glandem]* Is primus fuit hominum cibus. Plin. xvi. 5. Lucret. lib. v. ‘Glandiferas inter curabant corpora quercus.’ Vide Juvenal. Sat. vi. 10. et Sat. xiii. 57.

101 *Ungibus et pugnis]* Lucret. lib. v. ‘Arma antiqua, manus, unguies, dentesque fuerunt, Et lapides, et item sylvarum fragmina rami.’

102 *Armis, quæ post fabricaverat usus]* Artis ferrariæ antiquitatem probat sacer contextus. Genes. iv. 22. ‘Tubalcain fuit malleator et faber in cuncta opera æris et ferri.’ Lucret. cit. ‘Posterius ferri vis est ærisque reperta: Et prior æris erat, quam ferri cognitus usus, Quo facilis magis est natura, et copia major.’

103 *Donec verba, quibus, &c.]* Lucret. cit. lib. v. ‘Proinde putare ali-

Nominaque invenere : dehinc absistere bello,
 Oppida coeperunt munire, et ponere leges, 105
 Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
 Nam fuit ante Helenam cunnus tetricima belli
 Causa : sed ignotis perierunt mortibus illi,
 Quos Venerem incertam rapientes more ferarum
 Viribus editior cædebat, ut in grege taurus. 110
 Jura inventa metu injusti fateare necesse est,
 Tempora si fastosque velis evolvere mundi.

nes suas. Postea incæperunt bello abstinere, urbes moliri, leges condere, ne ullus esset fur, latro, machus. Etenim ante Helenam mulieres fuerunt causa bellorum funesta. At illi interciderunt obscura morte, quos ruentes in libidinem obviam, belluarum instar, prosternebat viribus superior, tanquam taurus in armento. Leges institutas contra injustum confitcaris oportet, si mundi tempora

*****

quis fur esset, neu latro duo optimi codi. Torrentii.—107 Lambinus in ed. pr.

NOTÆ

quem tum nomina distribnisse Rebus, et inde homines didicisse vocabula prima, Desipere est: nam cur hic posset cuncta notare Vocibus, et variis sonitus emittere linguae; Tempore eodem alii facere id non quissemptentur? Et paulo post: ‘Postremo quid in hac mirabile tantopere est re, Si genus humanum, cui vox et lingua vigetnr, Pro vario sensu varias res voce notaret; Cum pecudes mutæ, cum denique sæcla ferarum Dissimiles soleant voces variasque ciere, Cum metus ant dolor est, et cum jam gaudia gliscunt?’

105 *Oppida coeperunt munire]* Vide Juvenal. Sat. xv. 151. &c.

Oppida] Ab ope dicuntur, quod opis causa, tutiorisque habitationis muniti: ex Varrone de Ling. Lat. lib. iv. Festus autem ex Cicerone dici ait, quod opem præbeant, quodque suas opes illuc conferant homines.

106 *Latro]* Nomen hoc alii deducunt, seu quod latenter insidias stru-

at, seu quod a latere adoriantur prætereuntes; Isidor. Fest. Prisc. Alii quod ferrum ad latus habeat, perinde ac satellites, Regis aut Principis latus stipantes, qui inde ‘latrones’ olim dicti, quasi ‘laterones’: Varro, Servins. Alii etiam aliter.

107 *Nam fuit ante Helenam, &c.]* De Helena Trojani excidii causa, i. Od. 15. Sæpius autem feminas bellis occasionem dedit, liquet ex Herodot. lib. i. Athen. XIII. I. item ex Sacris Paganis. Genes. cap. XXXIV. Judie. cap. xix. et xx.

108 *Ignotis perierunt mortibus]* Intercedit corum memoria, quia defuit qui scriberet Historias priorum temporum.

111 *Jura inventa metu injusti]* Contidas leges ad coercendas injurias et injustas actiones, pro publica utilitate et societate constabilienda.

112 *Fastos evolvere]* Evolvere scilicet involutas et complicatas membranas, in quibus scripta ratio temporum Historiaque continetur.

Nec natura potest justo secernere iniquum,
Dividit ut bona diversis, fugienda petendis.

Nec vincet ratio hoc, tantundem ut peccet idemque   115
Qui teneros caules alieni fregerit horti,

Et qui nocturnus Divum sacra legerit. Adsit
Regula, peccatis quæ poenas irroget æquas :
Ne scutica dignum horribili sectere flagello.

Nam, ut ferula cædas meritum majora subire   120

et annales perseruteris. Neque valet natura distinguere æquum ab injusto, sicut discernit bonum a malo, et res evitandas ab exoptandis. Nec ratio probabit istud, quod tam graviter delinquit is qui norellas brassicas disruptis in alterius hortulo, quam ille qui noctu rapuerit Deorum sacra. Statuatur lex pares delictis pœnas decernens: neque gravibus flagris cædas eum qui lorum duntaxat meritum est. Etenim haud metuo ne ferula tantum plectas graviori dignum casti-

*cunnus deterrimu belli; sed omnes codd. et edd. reliquo teterrima.—116 ‘Acutissimus Heinius ex conjectura: Qui t. f. a. infregerit horti. Recte, opinor: quod et ipse ante visum ejus codicem de meo excogitaram. Syllaba in absorpta est ab ultima vocis præcedentis. Ovidius Met. x. 190. ‘Ut si quis violas, rignove papaver in horto, Liliaque infringat, fulvis harentia virgis.’ Cicero pro Cornelio Balbo c. 6. ‘Est enim hujus sæculi labes quedam et macula, virtuti invidere, velle ipsum florem dignitatis infringere.’ At ‘frangere flores’ non memini legisse: adde, quod versus ex hac correctione dulcior et numerosior inedit. Bentl.—117 Harl. 2. 3. 4. 6. omnes Bersmanni, plus decem Bentleii, Zarot. Mediol. 1477. Florent. 1482. Venett. 1477. 1478. 1479. 1490. Locher. Bentl. et Kidd. *sacra diem.* Unus Bentleii et edd. post Aldum: *dirum sacra.* Magdal. ap. Bentl. *sacra deum nocturnus legerit.* Cu-*

NOTÆ

113 *Nec natura potest justo secernere iniquum, &c.]* Naturaliter enim cognoscimus quid nobis sit bonum, utile, juvandum: quid contra malum et adversum: at nou ita quid iustum, quid injustum. Testis Apostolus ad Rom. Epist. cap. v. ‘Peccatum non imputabatur, cum lex non esset.’ et cap. vii. ‘Peccatum non cognovi nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces.’

117 *Sacra legerit]* Sacrilegium perpetravit.

118 *Pœnas irroget æquas]* Magnas magnis, minores minoribus delictis. At contra Stoici, apud Cic. pro Murena, n. 91. ‘Omne delictum scelus

esse nefarium: nec minus delinqnere eum, qui gallum gallinaceum, cum opus non fuerit, quam eum qui patrem suffocaverit.’ Istam vero disciplinam austriorem hanserant e legisbus Draconis, cui libet peccato vel leviori pœnam statuenter mortem: unde non atramento sed sanguine scriptas aiebat Demades. Ita Plutarch. in Solone.

119 *Scutica]* Σκύτος, corium; e quo flagellum levius.

Horribili flagello] Nimis e virgis fascibusqne magistratunum, ‘flagellis triumvirilibus.’ iv. Od. 4. Quod quidem et ignominiam et pœnam atrociorem inurebat.

Verbera, non vereor; cum dicas esse pares res
 Furta latrociniis, et magnis parva minoris
 Falce recisurum simili te, si tibi regnum
 Permittant homines. Si dives qui sapiens est,
 Et sutor bonus, et solus formosus, et est rex;   125
 Cur optas quod habes? ¶ Non nosti quid pater, inquit,
 Chrysippus dicat: Sapiens crepidas sibi nunquam
 Nec soleas fecit; sutor tamen est sapiens. ¶ Quo?

gatione; siquidem asseveras aequalia esse latrociniis furta; et praedicas eadem te falce amputatur magna et parva crimina, si regnum tibi deferant homines. At enim si sapiens quisque est opulentus, et peritus sutor, et solus pulcher, immo etiam rex, quare petis id quod possides? Ohe, respondet ille: nequaquam intelligis quid loquuntur magister Chrysippus. Sapiens nunquam sibi fecit crepidas aut soleas; sapiens tamen sutor est. Qua ratione? Quemadmodum licet taceat Hermogenes,

*****

ning. ex conj. sacra Dis sublegerit.—128 ‘Ita quidem editi: sutor tamen est sapiens. Quo? sed lege cum Bland. Crnqii et cod. Colleg. Trinit. sutor tamen est sapiens. Qui? Id est: quomodo, quo pacto, qua ratione? Terent. Andr. v. 4. 50. At Quo nunquam valet, quo pacto? sed, quem ad finem? quod ab

NOTÆ

122 *Furta latrociniis]* Fures agunt clam, et surripiunt apud incertos: latrones vim apertam adhibent. Quanto vero hi quam illi nocentiores sint, nemo non sentit: quod tamen Stoici negabant.

123 *Falce simili]* Aequali severitate, poenam eandem statuendo, gravem scilicet, tam parvis quam majoribus peccatis: quod rationi repugnat, ut ante dictum est.

124 *Si dives qui sapiens, &c.]* Ex occasione deridet alind Stoicorum placitum, ‘solum sapientem esse regem et omnia.’

126 *Non nosti quid, &c.]* Stoicus respondet: Mentem et disciplinam nostram parum capis.

Pater] Sectæ nostræ princeps.

127 *Chrysippus]* Zenonis discipulus. De quo Laërt. lib. vii. ‘Nisi Chrysippus fuisset, porticus non esset.’ Cic. Academ. Quæst. iv. n. 78. ‘Fulcire putatur porticum Stoicorum.’ Ibid. paulo ante: ‘De eo que-

ri solent Stoici: dum studiosa omnia conquiserit contra sensus et perspicuitatem, contraque omnem consuetudinem, contraque rationem, ipsum sibi respondentem, inferiorem fuisse; itaque ab eo armatum esse Carneadem.’ De Nat. Deor. i. ‘Stoicorum somniorum vafermissus interpres.’ Et postea: ‘Zeno Chrysippum nunquam nisi Chrysippum vocat.’ Quintil. i. 1. et alibi ejus meminit.

Sapiens crepidas sibi, &c.] Explicat mente Stoicorum.

Crepidas, soleas] Κρηπῖς, fundatum, basis. Gell. xiii. 20. ait, soleas a Romanis, a Græcis autem κρηπῖδας, crepidas, seu crepidulas, vocari ea calceamenta, quibus plantarum calces tantum infimæ teguntur, cetera prope nuda, et teretibus habentis juneta sunt. Porro primam corripi syllabam, certe contra etymon, ut patet. Idem testatur illud calceamenti genus proprium philosophis extitisse. Declarat et Persius Sat. i. 127. ‘Non

¶ Ut, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus est modulator; ut Alfenus vafer, omni 130
Abjecto instrumento artis, clausaque taberna,
Sutor erat; sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex solus; sic rex. ¶ Vellunt tibi barbam

*nihilominus est bonus cantor ac musicus: sicut etiam Alfenus ille solers, relicto
quolibet artis sue instrumento, et clausa taberna, erat sutor; ita sapiens artifex
est cuiusvis operis perfectissimus, ita rex salus. Attamen barbam tibi vellunt petu-*

h. l. alienum est.' Bentl.—130 *Alfinius Varrus* quatuor codd. Blandd. Cruquii in annot.—131 *Antiquissimus* Bland. clausaque ustrina.—132 *Tonsor* erat Bentl. ex uno cod. Cruquii, Acrone, et Reg. Soc. sic protinus omnes Cuning. ex codd.—133 *Est opifex*: sic rex solus Ald. Venet. ap. Zenn. Glarean. et plurimæ deinceps edd. *Est opifex solus; sic rex omnes codd. et edd. antiquiss.* 'Vellent legitur in aliquot codicibus; sed in longe pluribus Vellunt, quod idem babent omnes fere editiones. At pæne in omnibus omnino libris extat *Vellent*. Totus tamen contextus efflagitat *Vellunt*. Hæc enim subsequuntur, 'coerces,' 'urgeris,' 'rumperis,' 'latras.' Et ut verbo dicam, Poëta, Stoico respondens, non quid pueri ei facturi sint, sed quid facere consuerint, exponit. Atque hoc ipsum *Vellunt* plane denotat. Illud antem Interpolatori præbonit causam mutandi præsens tempus in futurum, quod constabat, a pueris Stoico barbam non velli.' Cuning. *Vellent* Bentl. in ed.

NOTÆ

hic qui in crepidas Graiorum Indere
gestit.'

129 *Hermogenes*] Cantor et musicus iste etiam dum tacet, peritus est tamen canendi et modulandi: sive; canoram habet vocem atque musicorum solertiam modulorum.

130 *Alfenus*] Hunc salse mordet et vellicat, quasi aliud agens. Alfenus cognomento Varus egregie a Virgilio canitur Eclog. 9. olim Cremonæ sustrinam exercuerat; sed quod valebat ingenio, vilem artem pertæsus Romam venit, ubi factus Servii Sulpitii discipulus, rerumque antiquarum non incuriosus, ut habeat Gellius vi. 5. juris scientia clarus evasit, summo etiam Consulatus honore perfunctus.

133 *Solus; sic rex*] Non tantum sapiens eligi rex potest, sed est solus eo nomine dignus. Cic. de Finib. iii. in fine: 'Rectius enim sapiens appellabitur rex quam Tarquinius, qui

nec se nec suos regere potuit: rectius magister populi (is enim est Dictator) quam Sylla, qui trium pestiferorum vitiorum, luxuriæ, avaritiae, crudelitatis, magister fuit: rectius dives quam Crassus, qui nisi egisset, nunquam Euphratem nulla belli causa transire voluisse. Recte ejus omnia dicentur, qui scit uti solus omnibus. Recte pulcher etiam appellabitur: animi enim lineamenta sunt pulchriora quam corporis: recte liber, non obediens cupiditati: recte invictus, enjus etiam si corpus constringatur, animo tamen vincula injici nulla possint,' &c.

Vellunt tibi barbam, &c.] Reponit Horatius: Quanquam te jactas regem, o Stoice, tibi tamen impune illudunt pueri; sicut solent fatuos sectari, et insultare.

Vellunt barbam] Barbatus fuisse Philosophos dixi, ad Pers. Sat. iv. init. 'Barbatum hæc crede magis-

Lascivi pueri: quos tu nisi fuste coērces,
 Urgeris turba circum te stante, miserque
 Rumperis, et latras, magnorum maxime regum.
 Ne longum faciam; dum tu quadrante lavatum
 Rex ibis, neque te quisquam stipator, ineptum
 Præter Crispinum, sectabitur; et mihi dulces
 Ignoscent, si quid peccaro stultus, amici;

135

lantes pueri; quos baculo si non abigas, premeris turba circumsistente, et infelix
 vociferando frangeris, o magnorum regum maxime. Ne prolixior sim, quamdui te
 lavatum ibis, o rex, dato quadrante, nec te comitabitur quispiam satelles, nisi fatuus
 Crispinus; mihi quoque amici faciles indulgebunt, si quoddam stultus ego admisero

140

pr. Cantab. 1711.—134 Bentl. Heindorf. et Kidd. *ni fuste coērces.*—140 Zarot. Mediol. Venett. Vet. Comb. al. *stultus peccavero.* ‘Hoc a priscis editionibus propagatum in omnibus hodie circumferuntur: perperam: neque enim O finale in verbis temere invenies correptum, apud ejus ævi scriptores; et adhuc durius est, ubi sequens vocabulum a duabus mutis consonantibus inchoatur. Melius itaque Leidensis noster, Reginensis, Franekeranus, cum Lambini et Pulimanni nonnullis: *Ignoscent, si quid peccaro stultus, amici.* Cicero ad Atticum x. 8. ‘Ab illis est periculum, si peccaro: ab hoc, si recte fecero.’ Bentl. peccaro etiam Gott. Exc. Sax. et Harl. 2. 3. 4. 6. ‘Libri MSS. quinque peccabo: placet. Non temere enim O corripitur in istiusmodi verbis a poëtis, qui Virgilii ætate floruerunt, ut Sat. sequente 104. ‘Liberius si Dixero quid.’’

NOTÆ

trum Dicere.’ Barbam autem vellere, dicī, pro, illudere, pariter ostendi, ad Pers. Sat. i. in fine, ubi ‘Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat.’ Et Sat. ii. 28. ‘Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam Jupiter?’

134 *Fuste]* Hoc velut sceptrum. Cynicis baculum tribunt Lært. in Antisthene; Herodian. in Commodo; Apuleius Florid. iv. Auson. Epigram. lxi. de Diogene: ‘Pera, polenta, tribon, baculus, scyphus, arcta suppellex Ista fuit Cynici,’ &c.

135 *Urgeris turba, &c.]* Vix fuste et clamoribus abigere potes urgenter te turbam plebis ac puerorum tibi insultantium molestissime.

137 *Quadrante]* Quarta assis parte, quam plebeii mercedem exignam sollevabant pro balneo publico. Seilicet opulentii balnea domi habebant, ut

notavi ad Pers. Sat. v. 126.

Lavatum] Is erat priscis mos lavandi frequenter, præsertim ante cœnam. Plin. III. 1. ‘Ubi hora balnei nuntiata est, quæ est hyeme nona, æstate octava . . . lotus accubat, et paulisper cibum differt. Interim audit legentem remissius aliquid et dulciss . . . apponitur cena,’ &c.

138 *Neque te quisquam stipator, &c.]* Sensus est: Quamdui inops abjectus et despiciatissimus cuiilibet eris, licet regem te existimes; ego vero te tuasque superbas opiniones placitaque insulsa contemnam, et cum omnibus sentiam dicamque esse peccata quædam leviora, quibus oporteat ignosci: teque beatior vivam.

139 *Crispinum]* Is est Stoicus ille, de quo in fine Satiræ primæ.

Mihi dulces Ignoscent si quid, &c.] Vide Plin. Epist. viii. 22. ubi sic

Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
Privatusque magis vivam te rege beatus.

delictum; et ricissim illorum peccata facile tolerabo, atque vivam privatus te rege felicior.

Torrent. ‘Non quicquam valet illa docti viri apnd Lambinum ratio, postremi syllabam verbi *peccavero* propter duas consonantes in *stultus* productam esse: nam Lambinus hoc ab Horatio studiose non vitari duobus exemplis ostendit. Cur autem inminutum *peccaro* non integrum *peccavero* legendum sit, te v. Cl. docere non gravabor. Inter locos, quibus evincitur Horatio curae fuisse numeros, est et hic: nam in Hexametro versa Spondæus potius quam Dactylus in quarta sede ponit vult, et hic in primis, quia, rei, de qua agitur, Spondæus pes tristior, magis convenient. *Cuning.*—142 *Privatimque codex Leid.* et pro v. l. Regin. ap. Bentl.

NOTÆ

scribit: ‘Eos etiam, qui non indigent clementia ullius, nihil magis quam lenitas decet. Atque ego optimum et emendatissimum existimo, qui certe ita ignoscit tanquam ipse quotidie peccet; ita peccatis abstinet, tan-

quam nemo ei ignoscat. . . . Mandemus memoriae quod vir mitissimus, et ob hoc quoque maximus Thrasea crebro dicere solebat: Qui vitia odit, homines odit.’

SATIRA IV.

IN OBTRECTATORES SUOS.

Ante me jam Lucilius, auctores veteris Comœdœ imitatus est in notandis nominatim hominibus improbis, Satiras scripsit, vir ingenii laud contemnendi et judicij acris, sed ob festinationem in scribendo et in expoliendo pigritiam durns et minus tersus in componendis versibus. Evidem multum scribere improbo; et Diis habeo gratiam, quod me parci sermonis finixerunt. Crispinus per me plus scribat quam ego, et effet versus ut ventum follis: et Fannius gloriolæ ducat sibi, si possit efficere, ut imago et scripta sua reperiantur in bibliothecis. Cum ego scripta mea vulgo recitare vereor, ea nemo legit, immo spernit auctorem propterea, quod Satiris, quibus vitia tam usitata notantur, offenduntur plerique. At iste Poëta, dicunt, pronus est ad lacessendum, nemini parcit, et quicquid semel chartis illeverit, cuivis obvio recitat. Næ primum non jacto me esse Poëtam, quia dicendi genus, quo utor in Satiris, sermoni est proprius, simile comicæ. Nam metro soluto et alio verborum ordine facto, rem ita esse, facile intelliges: quod secus est v. e. in versibus Ennianis, quibus vis poëtica et spiritus immanebit, etiamsi metrum sustuleris. Ceterum situe justum Poëma necne, nunc non quærō: hoc tantum contendō, non esse quod mea scripta metuantur. Latrones enim et sicarii metuant Sulcium et Caprium acerrimos accusatores, quos innocens non metuit. Ergo, si tu nec es latro, nec ego Caprius aut Sulcius, temere me metuis. Deinde nec

scripta mea publice prostant, nec ego ea, nisi amicis idque coactus, recito: alii vero in foro sua recitent et in balueis, non ego: nec gaudeo alias lædere, ut obtrectatores calumniantur. Detestor istum, qui absentem amicum obtrectat, culpatum non defendit, diceris captat hominum risum, crimina falsa fingit, arcana prodit, sub specie amicitiae malevolentiam teget. Ejusmodi improbitatem ab animo meo et scriptis ab fore certissime promitto. Verum si quid liberius et forte jocosius dixerim, milii ignoscatur. Ad vitia fugienda et recte vitam instituendam optimus pater me jussit inspicere exempla improborum et proborum. Igitur vitia aliorum, ne ipse committam olim imprudens, otio concesso, literis inando. Quod nisi milii concedere velis, copia Poëtarum mihi erit auxilio, et te ad hanc nostram sententiam, Satiras esse scribendas, cogemus, quemadmodum ad suas cærimonias amplectendas compellunt alios Judæi.

EUPOLIS, atque Cratinus, Aristophanesque, Poëtæ,

Eupolis, Cratinus, et Aristophanes, aliique veteris comœdiæ auctores, si quis-

Satira prima Libri secundi in ed. Sanad. In quibusdam vett. inscribitur

NOTE

1 *Eupolis*; §c.] In hac Satira ingeniouse defendit se Horatius contra malevolos, qui ipsum et nimis moradæm, et Lucilio inferiorem aiebant.

Eupolis, Cratinus, Aristophanes] Tres isti Poëtæ eadem ætate vixerunt, annis ante Christum circiter quadragesim. Cratinus senior: post hunc Eupolis, ejus stylum diligenter imitatus: sequitur Aristophanes; quem Plato medium inter illos dicit, nempe Cratino æque vehementem, minus tamen acerbum, Eupolidis autem urbanitatem assecutum. Horum meminit Vell. Patrc. lib. 1. ‘Quis abunde,’ inquit, ‘mirari potest, quod eminentissima cuiusque professionis ingenia in idem arctati temporis spatium congregantur . . . una nec multorum annorum intervallo divisa ætas per divini spiritus viros Æschylum, Sophoclem, Euripidem illustravit tragœdias: una priscam illam sub Cratino, Aristophane, et Eupolide comediam: ac novam Menandrus, aquæisque ejus,’ &c. Jul. Pollux, Ma-

erob. Plutarch. Athen.

Cratinus] Is Athenis oriundus, ibidem primus satiricam fabulam produxit in Dionysiis: bibacissimus fuit; ad annum centesimum vitam proraxit.

Eupolis] Fabulas seu comedias ille septemdecim scripsit, ex quibus septem ei victoriam pepererunt. Nominantur: Capræ, Desertor, &c. Periit in navali prælio quod Athenenses adversus Lacedæmonios commiserunt juxta Hellespontum. Ejus interitum adeo luxerunt sui populares ut etiam edixerint ne deinceps nullus Poëta militaret. Suidas. Macrobi. Saturnal. vii. 5. ‘Notus est omnibus Eupolis inter elegantes habendus veteris Comœdiæ Poëtas.’

Aristophanes] In hujus corde tempulum sibi struxisse Gratias, ait Plato. Is quippe Atticos lepores summe excolluit extulitque. Dubitatnr nihilominus an fuerit Atheniensis, an Rhodius, an Ægyptius, &c. Fabulas editit quatuor et quinquaginta, e quibus supersunt nobis undecim: a Suida

Atque alii quorum *Comœdia prisca* virorum est,
 Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,
 Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
 Famosus; multa cum libertate notabant.
 Hinc omnis pendet *Lucilius*, hosce secutus,

5

piam merebatur notari relut improbus, aut fur, aut adulter, aut homicida, vel qualiter cumque infamis; hunc carpebant multa cum libertate. Hos totus Lucilius imita-

Crispinus.—3 Harl. 2. 3. 4. 6. 7. Gott. Exc. Sax. omnes Bersmanni, Bentleii omnes præter unum, item edd. Bentl. Sanad. Francis. Wakef. et Kidd. ac

NOTÆ

recensentur. Nec præteribo quod aiunt sancto Joanni Chrysostomo Aristophanem in deliciis atque in manibus assidue fuisse. Quidni, cum et Plautum versarit sæpe S. Hieronymus, in mediis Christianarum exercitationum intervallis, ac subcisis vis temporibus: quod ipse quidem scribit ad Eustochium.

2 *Comœdia prisca*] De hac plura dicam in Epist. ad Pisones. Quintil. x. 1. ‘Antiqua illa *Comœdia* tum sinceram illam sermonis Attici gratiam prope sola retinet, tum fœcundissimæ libertatis: etsi est in insestandis vitiis præcipua, plurimum tamen habet virium in ceteris etiam partibus. Nam et grandis et elegans et venusta: et nescio an ulla (post Homerum tamen, quem ut Achillem semper excipi par est) aut similior sit oratoribus, aut ad oratores faciens aptior. Plures ejus auctores. Aristophanes tamen, et Empolis, Cratinusque præcipui.’

5 *Multa cum libertate notabant*] Pers. Sat. i. 123. ‘audacem’ carpensis vitiis Cratinum dicit: ibid. ‘iratum’ Eupolidem. Porro Socraten ipsum vexare non veritus Aristophanes in nubibus: in populum autem Atheniensem probra jactavit hand levia; a quo nihilominus plansus et acclamations consecutus et laureas. Vide

Epist. ad Pis. vs. 282. ad ista verba, ‘In vitium libertas excidit et vim Dignam lege regi.’ Cic. de Rep. iv. ‘Quem illa (vetus *Comœdia*) non attigit? vel potius quem non vexavit? cui pepercit? Esto populares homines, improbos in Remp. seditiosos, Cleonem, Cleopontem, Hyperbolum læsit: patiamur. Etsi hujusmodi cives a Censore melius est quam a poëta notari. Sed Periclem, cum ita suæ civitati maxima auctoritate plurimos annos domi et belli præfuisset, violari versibus, et eos agi in Scena, non plus deenit, quam si Plantus nos ter volnisset aut Nævius P. et Cn. Scipioni, aut Cæcilius M. Catoni maledicere.’

6 *Hinc omnis pendet Lucilius*] Totus est in illis imitandis: Iambica eorum duntaxat in Hexametra commutavit: ex *Comœdia* Satiram fecit: perinde mordax et maledicus in cives: at ego, inquit Horatius, tantum facetus homines a vitiis solerter deterreo.

Lucilius] Is ‘Auruncæ alumnuus,’ ex Juvenal. Sat. i. 20. id est, ex Auruncæ Latii urbe oriundus, Romanæ Satiræ fere auctor, nobiles quosque arripuit, insignem in eo scribendi genere laudem est adeptus: valde tamen negligens pedum ac numerorum. Quintil. x. 1. Cic. ad Attic. xii. 5. de Finib. i. de Orat. ii. Juvenal.

Mutatis tantum pedibus numerisque ; facetus,
Emunctæ naris, durus componere versus :
Nam fuit hoc vitiosus ; in hora sœpe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat stans pede in uno :   10
Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles :
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem ;
Scribendi recte : nam, ut multum, nil moror. Ecce,
Crispinus minimo me provocat. ¶ Accipe, si vis,

tur et sequitur, mutatis solummodo pedibus ac numeris, perurbanus, acri iudicio, durus in condendis versibus. Etenim fuit in hoc vitiosus. Una hora sœpe versus ducentos stans in uno pede (quasi aliquid magnum) dictabat : cum flueret cœnosus, habebat tamen quod velles sumere : verbosus, et segnis exantlare laborem scribendi, recte inquam scribendi : etenim multa scribere, nihil aestimo. Ecce vero Crispinus me lucessit minimo digito. Heus tu, inquit, sume si lubet, sume tabellus

fur.—14 ‘ Quid sit ‘ minimo provocare ’ jam diu in controversia est. Videlicet, opinor, perspicacissimus N. Heinsius; et iccirco tanquam loco mendoso medicinam ferre conatus est, sic ex conjectura reponens, *Crispinus minimo me provocat*: nbi mimo, ni fallor, voluit, cum risu et contentu et gestiulatione mimica. Sed et hoc parum satisfacit; et sine auctore profertur. Aliud porro suppeditat Acron Fabricii (nam in editionibus priscis et codice scripto verba ea desiderantur) ‘ Minimo provocare dicuntur hi, qui in responsione plus ipsi permittant, quam exigant ab adversario.’ Quae corrupta sic restitue: ‘ Qui in sponsione plus ipsi promittant, quam exigant ab adversario.’ Hoc nimirum voluit annotator, Crispinum cum Horatio sponsionem fecisse, Ni plures versus citius componeret: idque inaequali pignore; ut suo si forte talento, Horatii mina. Quo ostendere voluit Crispinus victoram sibi non dubiam fore, et prope in manibus haberet, si anderet Noster sponsionem suscipere. Et sententia quidem egregia est: sed nullus video, quibus demum tormentis ‘ minimo provocare,’ id quod vult annotator, exprimere et significare possit. Tamen is videtur quasi per transennam, veram Poëtæ sententiam vidisse: certum enim est, ex ipsa loquendi formula, de sponsione, quod nostrates dicunt a Wager, hic agi. *Crispinus minimo me provocat.* Ita Vale-

NOTE

Sat. I. 165. ‘ Ense velut stricto quoties Lucilius ardens Infremuit, rubet auditor cui frigida mens est Criminibus, tacita sudant præcordia culpa. Inde iræ et lacrymæ.’ Pers. Sat. I. 114. ‘ Secuit Lucilius nrbem, Te, Lupe, Te, Muti,’ &c.

10 *Stans pede in uno]* Brevi tempore, sine magno conatu et labore.

11 *Cum flueret lutulentus, &c.]* Quam versus profundebat impolitos et inelaboratos, erat in illis tamen aliquid imitatione tua non indignum.

Vide Sat. x. seq.

Quod tollere velles] Metaphora ducta ex eo quod olim solebant infantem recens editum huni deponere: quem si pater dimitteret, exponendum significabat; sin autem, et tolleret, sive erigeret, curandum educandumque indicabat.

14 *Crispinus minimo me provocat]* Id est, non totas vires objicit sed minimas, ut indicet suum adversarii contemptum.

Accipe si vis, &c.] Verba sunt Cris-

Accipiam tabulas; detur nobis locus, hora,

15

modo: assignetur nobis locus, hora, observatores: videamus uter plura scribere va-

rius Maximus, II. 8. 2. ‘Valerius sponsione Lutatium provocavit, Ni suo ductu Punica classis esset oppressa.’ Petronius Tragurii repertus: ‘Et ceperit subinde dominum suum sponsione provocare, Ni prasinus proximis Circensibus primam palmam.’ Recte opinor hæc procedunt: sed quid facimus illo *minimo?* Deest siquidem pecunia summa, quam perderet is, qui sponsione vinceretur. Asconius Pedianus in Verrinam de Prætura Urbana p. 100. ‘Spousione ipse provocatur ab adversario,’ certæ pecuniae aut æstimationis, ‘quam amittat, Ni sua sit hæreditas de qua contendit.’ Cicero ipse in Verrem de Frumento, c. 58. ‘P. Scandilins eandem sponsonem de societate fecit: facta est sponso Sestertium quinque millibus.’ Idem in eundem de Suppliciis, c. 54. ‘Cogere eum coepit, Sestertium duobus millibus sponsonem facere cum licore suo, Ni furtis quæstum faceret.’ Vides, opinor, certam pecuniae summam in sponsonibus exprimi solere. Quid ergo? Levissima vel plane nulla mutatione (totidem enim sunt literarum ductus) novam lectionem ex conjectura affero; atque adeo ipse quavis sponsione laceſſere ausim, Ni vera et indubia sit, *Crispinus nummo me provocat.* Nihil clarissim argutiusse dici potest. Oblique enim Crispinum tangit, quasi egenum et mendicum: qui non majore pignore, quam uno nummo, certare vulnerit. Servorum enim et pauperculorum erat, nummo sponsones facere. Plautus Epidico Act. v. 2. 32. sqq. ‘*Bentl.* Bentleius deridicule reposuit *nummo*, neque vidit *minimo* dici pro ‘*minimo* digito.’ Atque hic quidem gestus apud nostrates etiam hodie familiaris est, ubi per contemnum aliquem advocamus. Mirari nequeo virum acerimi judicium non attendisse ad Scholiasten veterem. *Baxt.* ‘Attendit, sed improbat merito. Est aperte hic de sponsonis et responsione sermo (Germani vocant *eine Wette*) quem clare indicant verba Vet. Schol. ab ipso Baxtero prolata. Ceterum cum *minimo* et *nummo* totidem lineolis perpendicularibus constent, blandissima sane est emendatio: nec tamen necessaria, cum qui *nummo* provocet alterum, *minimo* idem provocet, id est, jubeat sibi minimum s. *nummum responderi*, reprobitti, cum aliquanto plus ipse spondeat promittatque, certus nempe victoriae.’ Gesn.—15 *Accipiam jam tabulas* Gott. *Accipiam tabulas* Harl. 4. 7. et edd. vett. ap. Gesn. ‘Ita ed. Veneta princeps (Venet. 1478.) cum majore parte codicum; quod interpres plerique amplexi sunt. At altera (Venet. 1490.) cum Locher. et membranis etiam non paucis, *Accipe jam tabulas*. Cui cur alteram prætulerint, non possum non demirari. Hæc enim lectio μητρικῶ charactere provocantem ad scribendum Crispinum pulchre ostendit. *Accipe, jam accipe tabulas.* Ex repetitione enim conijicias, quam acer sit ad contentionem. Jam nunc, ait, accipe: jactat enim extempore carminis facultatem; et veretur, ne Horatius certamen effugiat, si in aliud tempus differatur. Neque vero opus est illo *Accipiam*: Crispinus enim, utpote provocator, domo secum tabulas extulisse, et in sinu paratas habuisse censendus est. Porro et plures codices habent *dentur*; quia sequebatur, credo, nominativus pluralis, *custodes*. Sed retinenimus *detur* cum editionibus priscis; idque ex stili Horatiani genio; ut videbis in Notis ad I. Od. 24. 8. *Bentl.* ‘*Accipiam* magis etiam ideo placet, quod ad rem pertinet, etiam Crispinum tabulas s. *pugillares accipe*: agitur enim de

NOTÆ

pini Horatium provocantis ad extem-
poralis scriptioris certamen. Sic et
Martiale Statini laceſſivit.

15 [*Accipe jam tabulas*] Legunt alii,
Accipiam tabulas. Prior tamen lectio
vehementiam hominis temere ac sto-

Custodes; videamus uter plus scribere possit.

¶ Di bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
Finixerunt animi, raro et perpaucā loquentis:

At tu conclusas hircinis follibus auras,

Usque laborantes dum ferrum molliat ignis,

Ut mavis, imitare. Beatus Fannius, ultro

Delatis capsis et imagine; cum mea nemo

20

leat. Recte egerunt Dii, quod me finixerunt ingenii medicoris et parvi, raro et paucā valde loquentis. Tu vero quantumlibet emulare ventos hædinis pellibus inclusos, semper laborantes donec ignis emolliat ferrum. Fortunatus Fannius illatis sponte scriniis, et sua effigie; dum nullus mea scripta legit: et ego metuo illa re-

sponsione, ‘nter plus scribere possit.’ Gesn.—18 ‘Mendose habent omnes libri loquentis, præterquam Faernensis; in quo scriptum est loquentes; sed s' alia manu et in litura.’ Lamb. ‘Dura et coacta oratio, citra ullam necessitatem: inopis me q. p. F. animi, r. et p. loquentis. Quamobrem Lambino facile assentior, qui emendavit loquentem, ut Æn. II. 79. ‘nec si miserum fortuna Sinonem Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget.’ Multo enim simplicius hoc, atque ideo et verius. Mutarunt antem Librarii, ut loquentis ad proximum nomen animi referretur. Id quod nusquam non faciunt, quotiescumque commode possunt: ut iv. Od. I. 18. ‘Lægis munericus riserit æmuli,’ ‘lægis’ interpolarunt pro ‘lægi,’ propioris substantivi gratia: et III. Od. 8. 19. ‘Medus infestus sibi luctuosus Dissidet armis;’ pro ‘infestis’ et ‘luctuosus.’ Adde quod in codice Jannoctiano Michælis Brutii, et Faerniano Lambini loquentes habebarunt; in quo veræ lectionis servantur vestigia.’ Bentl.—20 Codex Leid. ap. Bentl. ferrum dum molliat ignis; et ita edidit Cuning. dum ferrum emolliat e conjectura edidit Bentl. eumque

NOTÆ

lide lacescentis melius notat.

16 *Custodes*] Qui caveat ne aliena juvet opera alternum.

17 *Di bene fecerunt*] Modesta Horatii responsio.

19 *At tu conclusas*, &c.] Tumidos ac futilis funde versus. Similitudo a follibus, quos vento inflatos exagiant fabri ad inflammandum ignem fornacis, molliendumque ferrum. Pers. Sat. v. 10. ‘Tu neque anhelanti, coquitor dum massa camino, Folle premis ventos.’

Hircinis follibus] E pellibus hircorum. Virgil. ‘tanrinis follibus.’ Georg. IV. 171. ubi egregie Cyclopum opus describit: eosdemque versns repetit leviter mutatos, Æneid. VIII. 449.

‘Alii ventosis follibus auras Accipiunt reddintque,’ &c.

21 *Beatus Fannius, ultro Delatis, &c.*] Fannium Quadratum insulsum Poëtam belle suggillat. Bonis quidem Poëtis hic honor, ut eorum effigies et carmina deferrentur in palatinam Augusti bibliothecam, auctoritate publica: at ille sua ipse scripta invelit, et imaginem sibi statuit, non merito gloriam consecutus, sed ambitione venatus. Plin. XXXIV. 5. ‘Notatum ab auctoribus L. Actium Poëtam in Camoenarum æde statuam sibi posuisse.’ Vide Plin. VII. 30. Val. Max. VIII. 15.

22 *Cum mea nemo Scripta legat*] Pauca nimirum se suaque Horatius osten-

Scripta legat, vulgo recitare timentis, ob hanc rem,
 Quod sunt quos genus hoc minime juvat, utpote plures
 Culpari dignos. Quemvis media elige turba; 25
 Aut ob avaritiam, aut misera ambitione laborat.
 Hic nuptarum insanus amoribus, hic puerorum;
 Hunc capit argenti splendor; stupet Albius ære;
 Hic mutat merces surgente a sole, ad eum quo
 Vespertina tepet regio; quin per mala præceps 30
 Fertur, uti pulvis collectus turbine, ne quid
 Summa deperdat metuens, aut ampliet ut rem;
 Omnes hi metuunt versus, odere Poëtas.

citare populo, quoniam sunt quibus non placent ejusmodi scriptiones: nempe complures extant reprehensione digni. Enimvero quemlibet e medio populo assume; inquinatus est avaritia vel ambitione infelici. Ille nuptas, iste pueros sectatur. Alium perstringit fulgor argenteorum vasorum: Albius amat ænea. Ille negotiatur ab Oriente sole ad eum quo terra Occidentalis incalescit: immo rapide currit per ærumnas, tanquam pulvis vento sublatus; timens ne de acervo suo aliquid detrahatur, vel ut opes augeat. Isti omnes reformidant carmina, poëtas aversantur.

secutus Kidd.—25 *Culpari digni* Cuning. erue multæ edd. post Aldum, item nonnulli codd. ap. Bentl. ut Leid. et Regin. a m. sec. et unus Pulmanni, et pluribus placet, etiam Nic. Heinsio. arripe conjectabat Bentl. eripe tres Blandd. Crnqñii, et unus Pulmanni. *elige quartus* Bland. Tons. Buslid. Nan. Div. et Martiu. Crugñii, pæne omnes Torrentii, Harl. 2. 3. 4. 6. 7. alii, et edd. vetusti. ante Aldum et recenti.—26 *Aut ob avaritia* Janus Dousa ex conj. Marciil. ex Membranis, Dan. Heins. Faber. Dacer. Chabot. Bentl. Sanad. Francis. Heindorf. Wakef. et Kidd. improbante Oudendorp. ad Sueton. Vespas. cap. 9. Multi codd. apud Torrent. miser ambitione laborat.—27 *Hic nuptarum insanit* Gott. Harl. 2. 3. 4. 6. 7. Zarot. Medioli. 1477. Venett. 1477. 1478. 1479. 1490. 1492. 1559. Vet. Comb. Glarean. Chabot. Lamh. Crug. Torrent. Steph. Bentl. Bond. Schrevvel. Delph. Dunster. Francis. Wetzel. Heindorf. Wakef. et Kidd. *Hic vs. deest editioni Sanad.*—28 Burm. ad Lucan. VIII. 16. conj. *stupet Albius æra.*—33 ‘Bentleius de suo in-

NOTÆ

tabat: abhorrens ab ea publice recitantiæ ambitione. De hac Persius, Sat. i. 15. et seq. Juvenal. pluribus locis. Plin. Epist. i. 13. et nos ad cit. Pers. annotavimus complura.

24 *Genus hoc minime jurat]* Non placet Satira vitiosis, reprehensiones, ludibria, et ignominiam reformidantibus.

26 *Aut ob avaritiam]* Bene Marcius corrigit, *ab avaritia.*

28 *Stupet Albius ære]* Gaudet luxuria et copia vasorum ex ære Corin-

thio.

29 *Surgente a sole, ad eum quo, &c.]* Ab Oriente ad Occidentem. Pers. Sat. v. 54. ‘Mercibus hic Italis mutat sub sole recenti Rugosum piper,’ &c.

30 *Per mala]* Navigantium et peregrinantium quanta enimvero pericula, discrimina, ærumnæ!

31 *Ne quid Summa deperdat]* Ne opes jam congestæ uno vel quadrante diminuantur.

¶ Fœnum habet in cornu, longe fuge: dummodo risum
 Excutiat sibi, non hic cuiquam parcer amico :
 Et, quodcumque semel chartis illeverit, omnes
 Gestiet a furno redeentes scire lacque,
 Et pueros et anus. ¶ Agedum pauca accipe contra:
 Primum ego me illorum, dederim quibus esse Poëtas,

35

Habet fœnum ad cornu, inquiunt, procul fuge: ut sibi cachinnos moreat ille, amicorum parcer nemini: et quicquid semel scriptitarit, cupiet sciri a cunctis revertentibus e clibano vel fonte, a juvenibus ac vetulis. Heus tu quæpiam contraria exaudi. Ego me primum eximam e numero eorum quos poëtas esse concesserim. Numque haud

*****

fersit odere Poëtam, nulla alia de causa nisi quod sequentia in singulari numero figurata sint. Dissimulavit Horatius se, Poëtas nominando, de se uno cogitasse. Quis præter Bentleium hoc non videret? Baxt.—35 *Excutiat tibi conj.* Rutgersius.—39 *Primum me illorum unus Han.* omissio pronomine *ego*. Gott. Han. Exc. Sax. alii ap. Gesn. Harl. 2. 3. 4. 6. 7. Zarot. Mediol. Venett. aliæ edd. ante Bentl. *dederim quibus esse Poëtas*; ita etiam Dunster, Baxt. Gesn. Zeun. Wetzel. Wakef. Bipont. et Comb. ‘Quid videtur? Nonne monstri simile est, lectionem hanc tam diu in propatulo fuisse, neque a quoniam interpretum animadversam? Atqui et notissima est bonis scriptoribus locutio, et Nostro perquam familiaris: ut 1. Sat. 1. 19. 1. 2. 50. Art. Poët. 372. Neque vero nimium mireris universos codices in mendo hic consentire: nam et tribunum, munificum pars eorum major, accusativos pro dativis, ponunt. Ceterum, postquam hæc commentatus essem, animadverti accurassimum N. Heinssium et in libri sui ora, et in Notis ad Nasouis Heroid. xiv. 64. veram lectionem ante nos prodidisse.’ Bentl. ‘Pace tanti viri *dederim quibus esse Poëtas* non videtur magis monstri simile, neque minus Latine dictum, quam *dederim quibus esse Poëtis*; atque hoc in loco rectius, quod non dissentiant libri. ‘Etiam hic (inquit Bentleius) invitî codicibus repone.’ Quid antem de me fiet, si noluerim parere huic edicto?’ Baxt. ‘Standum duxi libris consentientibus. Constructio est minime præter modum aut elegantiam: *Quibus* hoc *dederim*, nempe eos *esse Poëtas*.’ Wakef. Poëtis etiam Acron, Sanad. Cuning. Francis, Heindorf, et Kidd. Ondendorpini contulit antiquam optimæ notæ cod. qui fuerat apud Dorvillium, in quo i diserte invenit superscriptum. Vide ad Cæs. de Bell. Civ. II. 1.—

NOTÆ

34 *Fœnum habet in cornu*] Proverb. ex eo petitum quod alligari consueverat fœnum ad cornu bovis cornu petentis, quo sibi cavere moneretur quisque obvius: alias damnnum luebat dominus, ex Lege XII. Tab. Plutarch. in Crasso. Dens quoque suo populo ea de re gravia edixerat: Exod. cap. XXI. ‘Si bos cornupeta fuerit, nec recluserit eum dominus, occideritque virum aut mulierem, bos lapidibns

obruetur, et dominum ejus occident,’ &c.

37 *A furno redeentes lacque*] A coquendo pane, vel haurienda aqua; a furnis publicis, vel fontibus; ubi rumores solent spargi et ventilari inter servos et infirmæ plebis homines: inde porro redeentes solent per vias cantillare, si quid est novi carminis seu cantilenæ in vulgus editæ.

- Excerpam numero : neque enim concludere versum 40
 Dixeris esse satis ; neque, si quis scribat, uti nos,
 Sermoni propiora, putas hunc esse Poëtam.
 Ingenium cui sit, cui mens divinior, atque os
 Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.
 Idcirco quidam, Comœdia, necne Poëma 45
 Esset, quæsivere ; quod acer spiritus ac vis
 Nec verbis nec rebus inest ; nisi quod pede certo
 Dissert sermoni, sermo merus. ¶ At pater ardens

dixeris satis esse versum finire : et si quispiam, velut ego, scribat similia quotidiano sermoni, hunc poëtam esse nequaquam censebis. Verum cui fuerit ingenium, cui mens divinior, et facundia res grandes elocutura, huic tribue insignem hanc appellationem. Eam ob rem nonnulli dubitarunt utrum comœdia esset poëma, an non ; quia vehemens spiritus virtusque nec dictione nec rebus inest : tantumque definitis numeris oratio pura distinguitur ab oratione soluta. Dices : Atqui fervens pater

41 Bentl. ex codd. Leid. et Franeq. et edd. quibusdam vett. edidit si qui, enīque secuti Heindorf et Kidd. ita etiam Harl. 3.—48 Cuning. et Bentl.

NOTÆ

40 *Neque enim concludere versum,* &c.] Cic. de Orat. III. scribit, ‘facilem esse rationem vel sine ratione ipsam exercitationem verborum eligendorum, et collocandorum, et concludendorum; rerum autem copiam non facilem.’ Huc referri potest quod idem Tull. ait, vix uno sæculo Poëtam eximum reperiri.

42 *Sermoni propiora]* Epist. ad Augustum : ‘Sermiones per huimum repentes.’

43 *Ingenium cui sit, &c.]* Egregia descriptio excellentis Poëtae longe-que disparis loquacium et futilium, quos lepide Aristophanes vocat ἐπιφυλάδας, et στρωμάτα. Eleganter Petronius : ‘Multos carmen decepit : nam ut quisque versum pedibus instruxit, sensumque teneriorem verborum ambitu intexuit, putat se continuo in Heliconem venisse . . . certum neque generosior spiritus vanitatem amat, neque concipere aut edere partum mens potest, nisi ingenti flumine literarum inundata.

Effugendum est ab omni verborum, ut ita dicam, vilitate : sumendæque voces a plebe sumnotæ, ut fiat, ‘Odi profanum vulgus et arceo.’ Præterea currandum est, ne sententiae emineant extra corpus rationis expressæ, sed intecto vestibus colore niteant. Homerus testis, et Lyrici, Romanusque Virgilinus, et Horatii curiosa felicitas,’ &c. Juvenal. Sat. VII. 53. ‘Vatem egregium, cui non sit publica vena,’ &c.

45 *Comœdia, necne Poëma]* Cic. in Orat. Perf. ‘At comicorum senarii propter similitudinem sermonis sic sæpe sunt abjecti, ut nonnunquam vix in his numerus et versus intelligi possit.’ Id. ibid. ‘Itaque visum est nonnullis Platonis ac Demosthenis locutionem, etsi abest a versu, tamen quod incitatius feratur, et clarissimis verborum luminibus utatur, potius Poëma putandum, quam Comicorum Poëtarum, apud quos nihil est aliud quotidiani dissimile sermonis, nisi quod versiculi sunt.’

Sævit, quod meretrice nepos insanus amica
 Filius, uxorem grandi cum dote recuset, 50
 Ebrius et (magnum quod dedecus) ambulet ante
 Noctem cum facibus. ¶ Numquid Pomponius istis
 Audiret leviora, pater si viveret? Ergo
 Non satis est puris versum perscribere verbis;
 Quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem 55
 Quo personatus pacto pater. His, ego quæ nunc,
 Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si

exandescit, quoniam filius luxuriosus meretricem deperit amicam, uxorem vero ingenti cum dote respuit, atque temulentus cum faculis ante noctem discurrat: quod grande probrum est. Respondeo. *An quæso Pomponius his minora audiret, si pater ejus viveret? Itaque non sufficit versum componere meris vocibus: quem si resolvias, eodem modo quilibet irascatur ac pater personatus. His versibus, quos ego jam scribo, et quos olim scripsit Lucilius, si auferas quasdam mensuras ac numeros,*

in ed. pr. Cantab. 1711. sermo est merus.—49 Edd. quædam vett. ut Venet. 1559. Glarean. 1536. Lambini prima, Chabot. &c. *insanus.* Harl. 2. 3. 4. 6. 7. Blandd. quatnor et omnes alii Cruquii, antiquissimi Torrentii, et edd. recenti. *insanus.*—50. 51 Chabot. et Sanad. *recusat, E. et m. q. d. ambulat.*—54 Cuning. *versum puris perscribere.* Chabot. *puris versum transcribere.*—

NOTÆ

48 *At pater ardens, &c.]* Prolepsis. At, inquieris, persona comica interdum assurgit, v. g. iratus pater in filium luxuriosum ardenter sævit: Thenropides in Mostell. Plauti: apud Terent. Chremes, in Andr. et Phorm. Demea in Adelphi. Vide Epist. ad Pis. vs. 93. ‘Interdum tamen et vocem comœdia tollit, Iratusque Chremes tumido deligitat ore.’

51 *Ambulet ante Noctem cum facibus]* Dixi ad II. Od. 10. de eo more juvenum et amantium, qui ad puellas adamatas nocte cum facibus pergebant, atque ante illarum januarii cantabant. Addo hic, solitos interdum quoque vagari comedantes ac personatos discurrere per domos notas, noctu quidem cum facibus, nonnnnquam et interdiu: quod et hodie aliquando noctates faciunt. Gall. *aller au bal; aller eu masque.* Porro, effer-

vescit pater hoc magis adversus lascivientem filium, quod ante noctem, et in die, ob oculos omnium ebrius grassetur, magno suo suæque familie probro: et ‘siccis dedecus obstet Cognatis,’ atque ‘rem patriam rñmore sinistro Limen ad obscœnum frangat,’ ut canit Persius Sat. v.

52 *Numquid Pomponius, &c.]* Respondet Horatius objectioni: sermone quidem ille ardentior utitur, quia sic iratus quisque snevit loqui: et filium suum tali modo objurgaret Pomponius, si viveret, ac luxuriantem cerneret. Vide, lector, quam solerter et salse vellicet Poëta hibidinosum adolescentem, velut aliud agens, et ἐν παρόδῳ.

56 *Personatus pater]* Comœdus, personam sustinens patris in filium stomachantis, succensantis, increpantis,

Tempora certa modosque, et quod prius ordine verbum est,
 Posterius facias, præponens ultimia primis;
 Non, ut si solvas, ‘ Postquam discordia tetra
 Belli ferratos postes, portasque refregit;’
 Invenias etiam disjecti membra Poëtæ.
 Hactenus hæc: alias, justum sit necne Poëma:
 Nunc illud tantum quæram; meritone tibi sit
 Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
 Ambulat et Caprius, rauci male, cumque libellis;
 Magnus uterque timor latronibus: at bene si quis
 Et vivat puris manibus, contemnat utrumque.

atque posteriori loco statuas vocabulum quod erat prius, extrema ponens ante prima; non erit idem ac si dissolvas hæc: Postquam tetra discordia refregit postes ferratos et portas belli. In his enim reperias adhuc partes discripti poëtæ. Sed ista hic usque. Alio tempore expendam utrum comædia sit verum carmen, annon. Jam vero id unum scrutabor, an jure invisum tibi sit istud scribendi genus. Sulcius ardens incedit, pariter et Caprius maligne rauci, et cum libellis, atque latronibus vulde formidabiles. Sed quisquis probe et innocenter vivit, spernit utrumque.

62 *Invenies* Harl. 6. 7. Venett. et Vet. Comb.—65 *Fulcius Zarot.* Mediol. 1477. et Venett. 1477. 1478. 1479.—68 *Et puris vivat manibus* Lamb. Cruq. Torrent. Schrev. Dunster, et Delph. *Et vivat puris manibus omnes codd.* et

NOTÆ

58 *Tempora certa modosque*] Syllabarum quantitatem, certos pedes, certamque eorum dispositionem et collocationem.

60 *Non, ut si solvas, Postquam discordia, &c.*] Nam contra in his licet corpus ac membra carminis discerpas, non proinde vim ac spiritum disssipes: inverte ordinem verborum, orationem solve numerosam; remanebit semper poëtica locutio vulgaris dissimilis: versum frange ac disjice; in disjecto etiam versu apparebit sermo sublimior et a quotidiano remotus: v. g. ‘ Postquam tetra discordia refregit ferratos postes et portas belli.’

Postquam discordia tetra, &c.] Enni sunt isti versus, ex Annal. Poëtico sane pleni spiritu. Hos imitatus Virgil. Æneid. i. 297. ‘ Diræ ferro et

compagibus arctis Claudentur belli portæ.’ Et Æneid. vii. 221. ‘ Impunit ipsa manu portas, et cardine verso Belli ferratos rupit Saturnia postes.’

61 *Belli postes portasque refregit*] Id est, fervente bello apertum est Jani templum, quod pacis tempore clandi solet. Vide iv. Od. 15. 9. ibique Not. Item Plutarch. in Numa, ubi scribit, ædem Jani Romæ portas habuisse duas, sive bifores; et januam belli fuisse appellatam.

65 *Genus hoc scribendi*] Carmen satiricum, carpens vitia, et notans vitiosos.

Sulcius et Caprius] Ambo delatores et accusatores acerrimi, assidua actione ranci.

66 *Cum libellis*] Accusationis causas et rationes continentibus, ac reorum nomina.

Ut sis tu similis Cœli Birrique, latronum,
 Non ego sim Caprī, neque Sulcī; cur metuas me ?   70
 Nulla taberna meos habeat neque pila libellos,
 Queis manus insudet vulgi Hermogenisque Tigellī,
 Nec recitem quicquam, nisi amicis, idque coactus
 Non ubivis, coramve quibuslibet. ¶ In medio qui
 Scripta foro recitent, sunt multi, qui que lavantes :   75
 Suave locus voci resonat conclusus. ¶ Inanes

Sis tu licet prædonum Cœli atque Birri similis, non ego proinde sim Caprii aut Sulcii. Quare ergo times me ? Adde quod nulla taberna vel columna meos habet libros, quos terat manus plebis et Hermogenis Tigelli. Præterea nemini recito præterquam familiaribus, et invitatus quidem : nec ubicumque, nec ante quoscumque. Sat multi sunt qui scripta recitent in medio foro, et qui dum in balneis sunt ; ubi clausus locus facit vocem jucundæ resonantem. Illud placet vanis, non observantibus

edd. antiq.—69 ‘*Pro sis, si est in Ms. Hannov. unde oriatur sententia talis, quæ pendeat a versu præcedenti: quemadmodum contra, tu similis latronum sis, ego vero non sim similis illorum accusatorum; non est causa cur me metuas.* Deinde illam posteriore enuntiationem de se magis declarat, cur non sit similis accusatoris. *Cur metuas me, si nulla taberna, &c.* In recepta lectione, *Non ego sim est, non volo esse ; Nulla tab. habeat, nullam habere volo, &c.*’ Gesn. *Byrrhique* Gott. Mediol. 1477. Venett. 1477. 1478. al.—70 *Caprii Bentleii Magdal. Battel. et a m. pr. Regin. et sic edd. Bentl. et Sanad. ut prima syllaba corripiatur, sicuti vs. 66. ‘Ego fallebar,’ inquit Bentl. ad Terent. Andr. II. 1. 20. ‘cum ederem Caprii. Nunc reponi velim Capri.’—73 *Nec recito* edd. primæ et Harl. 2. 3. 4. 6. 7. *Neu recitem* Cuning. et Sanad. ‘*Pro Non recito* reposni ex quibusdam Lambini MSS. *Non recitem*, ut hic versus superioribus cohæreat: Torrentius reperit in suis *Nec recito*, quod minus concinnum est. Bentleius a bitrio sui ingenii reposuit *Nec recitem quicquam*; verum quid opus hoc?’ Baxt. ‘*Opus omniuno* videtur. Nam *cuiquam supervacuum* facit sequens versus: *quicquam* excludit omne genus recitationis.’ Gesn. *cuiquam* Harl. 2. 3. 4. 6. 7. et edd. vett. *quidnam* Exc. Sax.—75 *Scripta foro recitant* Harl. 4.—79 *Inquit* Harl. 3. 7.*

NOTÆ

69 *Cœli Birrique latronum*] Hi duo perditissimi luxuria juvenes, omni tunc facinorum audacia necnon latrocinii infames erant.

71 *Nulla taberna meos habeat neque pila libellos*] Nec in tabernis vilioribus plebeiorum et artificum meæ Satiræ a nugacibus ventilantur; nec prostant venales emtori cuiilibet expositæ, apud bibliopolas, quorū sunt tabernæ circa pilas. Vide Epist. ad Pisones, vs. 373. ibique Not.

72 *Hermogenisque Tigellī*] De hoc

Sat. III. 129. Alius autem est ab eo ejus mentio fit initio Sat. II. et III. cit. ut ibidem annotavi. Hunc Horatius contemtus causa plebi accenset, unumq[ue] e multis facit, qui eximis haberi volebat.

76 *Suave locus voci resonat conclusus*] In balneis cameratus locus vocem recitantis ac legentis mirum in modum juvat, et recitationi suavitatem confert, tum legenti tum auscultanti jucundam. Illud recitandi in balneis cacoëthes perstringit Martial.

Hoc juvat, haud illud quærentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. ¶ Lædere gaudes,
Inquis; et hoc studio pravus facis. ¶ Unde petitum
Hoc in me jacis? est auctor quis denique corum, 80
Vixi cum quibus? Absentem qui rodit amicum;
Qui non defendit, alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicacis;
Fingere qui non visa potest; commissa tacere
Qui nequit; hic niger est; hunc tu, Romane, caveto. 85
Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos;

an stulte, an tempore minime opportuno id agant. Verum enim amas rellicare, inquis; idque agis improba animo. Unde vero illud quæsiristi quod mihi obliceres? An demum astipulatorem habes aliquem eorum quibuscum vixi? Immo qui absentem amicum carpit, qui eum non tuerit ab alio reprehendente; qui gaudet excitare effusos cachinos hominum, et haberit dicaz; qui sponte fingit quæ non vidit; qui non potest silere arcana; ille est perniciosus; istum care, o Romane. Porro frequenter aspicias tribus in lectis quaternos epulari, quorum unus omnes cupit pro-

NOTÆ

III. 44. ‘Et stanti legis, et legis sedenti. In thermas fugio, sonas ad au-rem.’

78 *Lædere gaudes, &c.]* Jam Poëta refellit eos, a quibus incessebatur velut dicax et sycophanta.

79 *Studio pravus]* Prave affectans aliis obtrectare, et quemlibet scom- matibus ac dictieris proscindere.

Unde petitum, &c.] Unde habes ita me prave affectum? An hoc acceptisti ab aliquo meorum contubernium?

82 *Qui non defendit]* Atqui Virgilium Horatius defendit supra Sat. III.

85 *Niger est]* Homo pestilens, ma- lus, perniciosus: contra est candidus, albus; ut alibi fusius dictum.

86 *Sæpe tribus lectis, &c.]* Sensus et scopus Horatii iste est: Quotidie videmus, inquit, lepide jocos et sales jactari a quolibet in quemlibet; id- que non improbamus. Quare ergo mihi creatur invidia, quod nonnullos facete reprehendo?

Tribus lectis videas cœnare quaternos] Primus olim fuit mos sedendi ad men- sam. Homer. Odyss. K. ημεθα δαινύ- μενοι, sedimus epulantes. Virgil. Aen. VII. 176. ‘soliti patres considere mensis.’ Postea, gliscente mollitie, dis- cubuerunt in lectis; qui tres erant circa mensam dispositi: unde trielium appellatum. In singulis autem convivæ terni aut quaterni, non- nunquam et quini; quod sordidulum. Cicero testis, in Pis. ‘Nihil apud hunc lautum, nihil elegans . . . Græci quini stipati in lectulis, sæpe plures.’ Por- rò situs hic erat discubentium: in- fera pars corporis jacebat porrecta, aut leviter inflexa: superior reclinata et cubito innixa: dorsum pulvillis suffultum, capite modice erecto. At qui fiebat ut omnes æqua parte ad mensam pertingerent? Primus de- cumbebat ad caput lecti, pedibus quidem pone dorsum secundi porrec- tis: secundus obvertebat synciput ad umbilicem primi, interjecto pul- vino; ejus autem pedes ad tergum

E quibus unus avet quavis aspergere cunctos,
 Praeter eum qui præbet aquam : post, hunc quoque potus,
 Condita cum verax aperit præcordia Liber. 90
 Hic tibi comis, et urbanus, liberque videtur,
 Infesto nigris : ego si risi, quod ineptus
 Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum,
 Lividus et mordax videor tibi ? Mentio si qua
 De Capitolini furtis injecta Petilli
 Te coram fuerit ; defendas, ut tuus est mos : 95

scindere quicumque ratione, excepto eo qui aquam suppeditat : atque hunc etiam paulo post ebrios, quando Bacchus veridicus revelat secreta mentis. Attamen iste comis et lepidus et sincerus existimatur tibi inimico pravis. Ego vero si risi quod insulsus Rufillus redolet pastillos, Gorgonius autem caprum; a te prædicabor malignus et dicax. Quiu immo audi. Si mentio quedam fiat de furtis Petilli Capitolini, te præsente ; protinus, ut soles, tueris ; aisque : Me Capitolinus a pueritia

duo Torrentii, et Glarean. quod recepit Bentl.—87 ‘Bentleius in uno exemplari scribi dicit *amct pro aret*, quod ob eam rem ille præferendum putat, non ego.’ Baxt. ‘Præferunt anet enim Bentleio Cuningannus et Sanadonus, quod conjunctivus hic videatur commodior. *Quavis* potest significare ‘quavis ratione’ ut ‘qualibet’ : nisi malis legere cum Mureto, *quavis ... aqua*, ut qui præbet sit descriptio convivatoris. Si quid mutandum sit, ego optem in bono libro legi : *unus ... quiris*, id est, *unusquisque*. Qui præbet aquam (V.11. Sat. 2. 68.) eo genere extenuatio dici videtur, ut ‘ad sorbitonem’ invitant hodie, qui lantus epulas instruxere.’ Gesu.—88 Venett. ap. Zenn. etiam *aqua*. cf. Muret. ad Terent. Eun. v. 8. 57.—89 ‘Liber unus e nostris *Candida*, pro *Condita*, quod nihil moror.’ Torrent. aperit præcordia Bacchus Sanad.—92 Bentleii Regin. et Magdal. *Gorgonius*. Vide ad 1. Sat. 2. 27.—93 *Invidus* et *mordax* Harl. 6.—94 *Capitolinis Gott.*—95 *Te coram furis Zarot. defensas Ex.*

NOTÆ

jacebant tertii: sicque tertius pariter et quartus. Quæ omnia suo more Just. Lipsius Iculenter explicat Antiq. Lect. lib. III.

87 *E quibus unus aret, &c.*] E convivis illis duodecim unus alias omnes dicterii lacerat, nec parcit epulas præbenti : et tamen is urbanus existimatur, nequaquam vero sycophantia vel mordax. Cur igitur ego Horatius, &c.

88 *Qui præbet aquam*] Ita convivii magister solet designari, quod præbeat balneum lavando, ut fit, corpori ante cœnam, aquam ablwendis manibus, item calidam atque frigidam mis-

cendo temperandoque vino. Vide III. Od. 19.

92 *Pastillos Rufillus olet, &c.*] Versum hunc explanatum vide supra, in Sat. II.

94 *De Capitolini furtis Petilli*] Nomen istud pariter et cognomen Romæ nobilia fuisse novimus: at non ita perspicuum quis ille, quæve furga ejus; an peculator, an sacrilegus? Aiunt, ex veteri Interpretate, Petilium hunc, dum Capitolio præfectus esset, Jovis Capitolini auream coronam suffuratum; furti quidem reum causam dixisse; a Judicibus autem absolutum utpote Augusti familiarem.

¶ Me Capitolinus convictore usus amico-
que a puero est, causaque mea permulta rogatus
Fecit; et incolumis laetor quod vivit in Urbe:
Sed tamen admiror, quo pacto judicium illud
Fugerit. ¶ Hic nigræ succus loliginis; haec est 100
Ærugo mera; quod vitium procul afore chartis,
Atque animo prius, ut si quid promittere de me
Possum aliud vere, promitto. Liberius si
Dixero quid, si forte jocosius; hoc mihi juris
Cum venia dabis: insuevit pater optimus hoc me; 105

convivam habuit et familiarem, rogatusque bene multa egit in mei gratiam: gaudeo certe quod Romæ sospes degit: attamen demiror qua ratione effugerit istam damnationem. Eu ille humor est atræ sepiæ: illud merum virus: quod malum a scriptis meis atque antea ab animo meo longe futurum sincere spondeo; quantum de me aliiquid spondere licet. At vero si quidpiam locutus fuero nimis libere, aut fortasse nimis festive; hanc mihi licentiam cum indulgentia condonabis. Etenim optimus

Sax. *defenses* Cuning.—101 Edd. vett. *aflore*; omnes Cruquii præter unum, *aflore*. ‘Sic habent plerique codices manuscr. iisque longe optimi: neque dubium est, quin ita sit reponendum: nam neque ‘abfui,’ ‘abfuisti,’ &c. neque ‘aflore,’ neque ‘afsturum’ dicebant veteres: sed ‘afni,’ ‘afniisti,’ &c. et ‘aflore’ et ‘afsturum.’ Lamb. Mart. Cruquii et tres optimi ap. Torrent. *affore*.—103 *Possum aliud de me promitto* Harl. 4. 6. Græv. a m. pr. Vet. Comb. et al. vett. *Possum aliud de me promitto* Han. ap. Gesn.—105 Harl. 7. *instiuit pater optimus hoc me*. Lamb. conj. *insuevit pater optimus hoc mi*, et recepit Chabot. ita habent Bentleii Regin. a m. pr. et Trinit. inter lineas; quod pro-

NOTÆ

100 *Hic nigræ succus loliginis*] Sensus est: Talis oratio, etsi blanda videatur, est pravo animo et studio referta; hocque maledicentior et acerbior, quod amicitiae speciem præfert.

Nigræ succus loliginis] Metaph. lolo, piscis, e sepiarum genere, humorem atrum pro sanguine habet; unde intus nigra externe alba exprimit optime livorem, et mentis improbitatem verbis suavibus palliatam, veluti et obvelatam. Psalm. LIV. ‘Molliti sunt sermones ejus super oleum, et ipsi sunt jacula.’

101 *Ærugo mera*] Merum virus.

Ærugo] Gall. *la rouille de l'airain*,

Delph. et Var. Clas.

le vert de gris.

Quod vitium procul afore, &c.] Spondeo me nec animo cogitaturum præve, nec in chartis scripturum maligne, ficta in quenquam benevolentia. Ennius: ‘Eo ingenio natus sum: amicitiam atque inimicitiam in fronte promtam gero.’

105 *Insuerit pater optimus hoc me*] Ad hoc, vel in hoc me assuefecit. Legunt alii, *insuevit pater optimus hoc mi*. Id est: Hos mihi mores indidit. Perinde est. Marcilius, ut priorem lectionem treatnr, vult Horatium scripsisse, *hoic pro huic*, unde librarii fecerint *hoc*: non absurdus omnino. Ita veteres scripsisse, saltem liquet.

Horat.

3 G

Ut fugerem, exemplis, vitiorum quæque, notando.
 Cum me hortaretur, parce, frugaliter, atque
 Viverem uti contentus eo, quod mi ipse parasset;
 Nonne vides, Albî ut male vivat filius? utque
 Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem 110
 Perdere quis velit. A turpi meretricis amore
 Cum deterreret, Sectani dissimilis sis.
 Ne sequerer mœchas, concessa cum Venere uti
 Possem; Deprensi non bella est fama Trebonî,
 Aiebat: sapiens, vitatu quidque petitu 115

pater meus ad id me consuefecit, indigitando exempla quorumque vitiorum, ut ea evitarem. Sic quoties me admonebat ut vicitarem parce, frugaliter, et contentus iis bonis quæ ille mihi comparasset, aiebat: Advertisse quam difficulter vicitel filius Albii, et quan miser sit Barrus? Hoc graviter doceat quemque, ut patrimonium dilapidare caveat. Cum me avocaret a fœdis amoribus meretricum, dicebat: Ne imitere Sectanum. Quando præcipiebat ne sectarer adulteras, cum liceret frui permissa voluptate; Certe pulchra non est existimatio Trebonii, inquietabat: porro

bat Nic. Heinsius.—108 Codex Leid. Bentleii eximiæ vetustatis, *parassem*.—109. 110 Bentl. conj. *utqui Panis inops*, vel *Farris inops*. Gott. a pr. m. *Panis inops*. Zarot. *utque. Barrus* Harl. 7. atque *Barrus*. Martin. Div. et Tons. *Cruquii Barus*. Bland. quartuor et Buslid. ap. eund. *Baius*. Nannii codex. *Varus*.—111 *At turpi* Harl. 4. Medioli. 1477. et Venet. 1479.—112 Blandd. tres, et Mart. *Cruquii Sectani*, quod recepit Bentl. Tons. ap. eund. *Cruq. Cetani*; Div. *Setani*; Bland. quartus, *Sectani*.—115 Exc. Sax. *vitatum q. petutum*. Harl. 6. et antiquissimi codd. Torrentii et Vet. Comb. *quodque petitu*.

NOTÆ

106 *Ut fugerem, exemplis, &c.*] Ut me deterreret a vitiis, objiciebat exempla vitiosorum: ut provocaret ad virtutem, mihi viros proponebat virtute inclarescentes. Sciiacet ‘ homines amplius oculis quam auribus credunt: deinde, longum iter est per præcepta, breve et efficax per exempla.’ Seneca ad Lucil. hinc similiter apud Terent. Adelph. Demea narrans quomodo filium erudit: ‘ Consuefacio,’ inquit, ‘ inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium Jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi: Hoc facito: ... hoc fugito: Hoc landi est: ... hoc vitio datur.’

109 *Albi]* Albium Tibullum intelli-

gunt absurdè quidam, contra rationem temporis. In lucem ille nondum prodierat, cum ab optimo patre hæc præcepta audiret Horatius, Tibullo quidem superior natu plns annis viginti.

110 *Barrus]* Tit. Vetur. Barrus ex luxuria inops. De eo rursus Sat. vi. et vii.

112 *Sectani]* Turpis mœchi.

113 *Mœchus]* Matronas. Supra, Sat. ii.

114 *Treboni]* Is adulter expertus erat quod antea dictum, ‘ deprehendi miserum est.’

115 *Sapiens, vitatu, &c.]* Concinna plane dictio patris literis et philoso-

Sit melius, causas reddet tibi : mi satis est, si
 Traditum ab antiquis morem servare, tuamque,
 Dum custodis eges, vitam famamque tueri
 Incolumem possim : simulac duraverit ætas
 Membra animumque tuum, nabis sine cortice. Sic me 120
 Formabat puerum dictis : et sive jubebat
 Ut facerem quid, Habes auctorem quo facias hoc ;
 Unum ex judicibus selectis objiciebat :
 Sive vetabat, An hoc dishonestum et inutile factu
 Necne sit, addubites, flagret rumore malo cum 125
 Hic atque ille ? Avidos vicinum funus ut ægros
 Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit;

philosophus afferet tibi rationes, propter quas hoc fugere, illud querere expediat : mihi sufficit pro viribus custodire institutam a veteribus disciplinam, atque integrum continere vitam et existimationem tuam, quamdiu paedagogo indiges : at posteaquam ætas confirmarit tuum corpus ac mentem, nutabis absque subere. Ita me puerum ille præceptis imbuiebat : et seu moneret ut aliquid agerem, addebat : Ducem habes quo facias istud ; sinuque afferebat aliquem e Judicibus selectis : seu dehortatur, subjugebat : An ambigeres utrum illud indecorum atque perniciosum factu sit an non, quandoquidem turpi fama laborat hic et ille ? Certe non secus ac funus vicini terret ægrotos edaciores, atque abstinere cogit mortis metu ; ita jurenum

—116 Idem codd. Torrentii, reddit tibi.—119 *Incolumem possim unus* Harl. et edd. veit. scilicet Venet. 1559. Glarean. Lamb. et Chabot, omnes alii codd. possum.—123 Codd. aliquot, et edd. vett. ap. Lamb. *judicibus electis*.—124 Bentleins reposuit *inutile factu* ; et sic quoque Bond. Schrevel. Dunster. Sanad. Wetzel. et Kidd. *inutile factum* habeunt omnes codd. Cruquii, Lambini et Torrentii, et Harl. 2. 3. 4. 6. 7.—125 Bos. Anni. p. 65. fragret.—126 Pro *avidos*, Bentleii Leid. Battel. Gal. et Colbert. habent *rides* ; et sic aliquot Lambini et aliorum. *funus* Acron. et Venet. apud Zenn.—

NOTÆ

phia minime imbuti, tantumque bonos mores e bona educatione adepti. Ego, inquit, quea olim accepi honestatis documenta tibi tradere gestio : at cum frequentabis scholas Sapientium, hi causas tibi reddent, cur hoc petitum bonum, illud autem vitandum sit.

120 *Nabis sine cortice*] Proverb. et Metaph. a pueris, qui ope suberis natare discunt. Olim quippe suber corpori supponebant, ut hodie nostri encurbitas, Gall. *calebaces*. Sensus est hic : Per te ipse intelliges quid

fugiendum, quid expetendum ; nee egebis alieno consilio.

123 *Unum ex judicibus selectis*] Ali quem integritate, æqnitate, probitate insignem, hocque nomine selectum et succenturiatum *Judicibus*, Magistratus, Senatoribus.

124 *Inutile factu*] Malum, noxium. Adverte, lector, vim et notionem hujus vocabuli. Cic. de Inv. i. ‘Inutilis seu pernicioſus patriæ civis alitur.’ Similis est sententia Christi in Evangelio dicentis, ‘Qui non est mecum, contra me est.’

Sic teneros animos aliena opprobria saepe
 Absterrent vitiis. Ex hoc ego sanus ab illis,
 Perniciem quæcumque ferunt ; mediocribus, et quis 130
 Ignoscas, vitiis teneor ; fortassis et isthinc
 Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus,
 Consilium proprium : neque enim, cum lectulus aut me
 Porticus excepit, desum mihi : Rectius hoc est ;
 Hoc faciens, vivam melius ; sic dulcis amicis 135
 Occurram ; hoc quidam non belle ; num quid ego illi
 Imprudens olim faciam simile ? Haec ego mecum
 Compressis agito labris : ubi quid datur otî,
 Illudo chartis : hoc est mediocribus illis

mentem non raro a peccatis avertit ignominia allierius. Per ejusmodi institutio-
nem carni majoribus iis vitiis quæ exitium creant ; tantumque exiguis conflictor, et
quibus facile indulgeas. Ex his etiam multum absterget ætas provectior, amicus
sincerus, ratio propria. Enimvero quando versor in cubili vel in porticu, nequa-
quam mili desum. Tunc autem sic reputo : Istud melius est : id agens rectius
vivam : ita me præstabo gratum familiaribus : hoc non bene quidam fecit : egone
imprudens aliquando faciam idem quod iste ? Similia tacitus ego mecum revolvo :
cum vero per tempus licet, in membrunis ludens scribo. Atque hoc unum est e

131 Delph. vitiis tentor, unde nescio.—139 Incombo chartis Harl. 2.—140. 141

NOTÆ

130 *Mediocribus vitiis teneor [tentor]*
Al. teneor ; id est, obnoxius sum ad-
huc vitiis illis mediocribus.

132 *Liber amicus*] Antisthenes di-
 cebat : opus esse vel amicis ingenuis,
 vel acribus inimicis. Hi quippe con-
 viciando, illi monendo a peccatis aver-
 tunt. Plutarch.

133 *Cum lectulus aut me Porticus*
excepit, &c.] Sive decumbo in lectulo,
sive in porticu deambulo, non est
otiosa mens mea : tum enim quid ho-
nestum, quid rectum, quid minus
decorum factu sit meditor, meque
ipse fingo et confirmo in amore et
*actione virtutis. Pythagoras disce-
 pulos jubebat recensere vesperi quæ*
interdiu fecissent, et secum agitare,
*quo ivi ? quid egi ? quid omisi facien-
 dum ? &c. Seneca de Ira III. ‘Ani-*

mus quotidie ad reddendam rationem
vocandus . . . quod hodie malum sa-
nasti ? cui vitio obstitisti ? qua parte
meliор es ?

Porticus] Ejusmodi publicæ porti-
 cus erant Romæ complures, ambula-
 tionis et captando frigori accommoda-
 tæ : erant et privatae. Vide Alex.
 ab Alex. III. 23.

139 *Chartis*] Chartæ primum e pa-
 pyro, Ægyptia planta ; divisis acu vel
 scalpello ejus tunicis in tennes sed
 latas phlyras. ‘Has Alexandri Mag-
 ni victoria repertas auctor est M.
 Varro, condita in Ægypto Alexan-
 dria : antea vero non fuisse charta-
 rum usum.’ Quod tamen refellunt
 docti. Alexandri quidem aeo charta
 frequentior : antea tamen inventa et
 cognita. ‘In foliis palmarum’ (alii le-

Ex vitiis unum; cui si concedere nolis,
Multæ Poëtarum veniat manus, auxilio quæ
Sit mihi, (nam multo plures sumus,) ac veluti te
Judæi cogemus in hanc concedere turbam.

140

vitiis illis minoribus; cui si reniam deneges, magna poëtarum multitudo accedat opem mihi latura, (complures enim sumus,) teque ad multitudinem illam te adjungere, tauquam Judæi, compellemus.

*****

‘Totus hic locus ad hunc modum constitui debet: cui si c. noles, M. p. veniet manus, auxilio quæ Sit mihi. At Editio prima Veneta cum codicibus aliquot, auxilioque: Veneta altera cum Locheriana auxiliisque. Ubi autem que semel admissum est loco quæ; restabat ut veniat reponeretur, quo aptius conveniret eum sit. Veniet tamen recte habetur in Zulichemiano, et uno Bersmanni. Veniet manus poëtarum et cogemus. Si veniat retines, utique dicendum erit cogamus.’ Bentl. veniet Lachman. ad Propert. II. 4. 18. auxilioque Lamb. et Chabot. ‘Magis placet mihi nolis et veniat modo dici dubitativo, quam cum Bentleio noles et veniet Indicativo. Loquitur enim tanquam de re probabili atque verisimili, minando tantum.’ Baxt.

NOTÆ

gendum contendunt, malvarum) ‘primo scriptitatum: deinde quarundam arborum libris;’ id est, corticibus, vel potins, tunicis corticem inter et lignum subtilioribus. ‘Postea monumenta publica plumbeis voluminibus, mox et privata linteis confici cœpta, aut ceris.’ Linteos libros commemorat Livins, lib. IV. ‘Suprimente chartas Ptolemæo, idem Varro membranas Pergami tradit repertas. Postea promiseue patnit usus rei, qua constat immortalitas hominum.’ Plin. XIII. 11. et 12.

142 *Multo plures sumus]* Indicat plurimos tunc fuisse qui versus factiarent. Hos autem callide vellicat, quod se ‘putarent esse poëtas, sermoni propiora scribentes, vel in uno stantes pede’ multa; ‘concludere

versum purisque verbis’ contexere satis esse, existimantes.

Veluti Judæi] Hi sub Augusto Romæ magno numero degebant; et quoscumque poterant ad suos ritus suamque religionem pertrahere satabant. Huc pertinet quod ait Christus Matth. xxiii. 15. ‘Væ vobis Scribæ et Pharisæi, hypocritæ; quia circumitis mare et aridam ut faciatis unum proselytum; et cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos.’

143 *In hanc concedere turbam]* Inter poëtas nomen dare, cum tot aliis ad carmina perscribenda animum appellere, etiamsi reluctetur Minerva; aut tolerare saltem ac probare scribentes.

SATIRA V.

ITER BRUNDUSINUM.

Ad componendas controversias inter Augustum et Antonium ortas conveniens utriusque legatorum, de quo videndus est Dio Cassius XLVIII. 54. habitus est autumno anni U. C. 717. Brundusii, quo missus est ab Augusto Mæcenas. Hoc igitur iter Horatius, qui cum aliis in comitibus Mæcenatis fuit, jocose describit. Materiam ridendi præbet consensio navigii, magistratus Fundanus, duorum scurrarum concertatio, assatio macrorum turdorum, puella mendax, quæ Horatio noctem promissam non servat, supersticio Egnatiensium, et alia.

**EGRESSUM magna me exceptit Aricia Roma
Hospitio modico ; Rhetor comes Heliodorus,
Græcorum linguae doctissimus : inde Forum Appi,**

Magna Roma egressum me exceptit Aricia parvo hospitio. Comitabatur me Heliodorus rhetor inter Gracos eruditissimus. - Hinc perreximus ad mercatum

Satira quarta Libri primi in ed. Sanad.—1 Harl. 2. 7. et Cruquii Nan. Tons. et Martin. *me cepit.* Harl. 3. 4. 6. nonnulli Lamb. Torrent. et Cruq. item Bentl. Lamb. Crnq. Torrent. Francis, et Kidd. *me accepit.* Sanad. mendosissime *me accipit.* Nonnullæ vett. *Aritia.*—3 *Græcorum longe* Harl. 3. nonnulli codd. Cruquii et Torrent. et cdd. vett. *Gr. linguae* Harl. 2. 4. 6. 7. Exc. Sax. quinque Crnqii, totidem Torrentii, aliquot Lambini, Zarot. Bentl.

NOTÆ

1 *Egressum magna, &c.]* Lucilius Satira sua III. descripserat iter quod ab urbe Roma Capnam, indeque ad Sienum fretum obierat : hic Noster, ejus exemplo, snum Roma Brundusium iter facete admodum describit, plus μωμοσκόπων ageus quam τοπογράφων, ut ait Cruquius. Anno scilicet U. C. 713. Antonianis et Octavianis dissidentibus, utrumque delecti viri sunt qui res Antonium inter et Augustum componerent. Itaque Brundusium, quod Antonii exercitus obsidione premebat, convenere legati, Mæcenas ab Augusto, Fonteius ab Antonio, cum Cocceio perinde utriusque Imperatoris amico, qui quidem optatam fecere pacem, fœdusque

Brundusinum inde dictum sanxerunt. Porro Mæcenatem illuc officii causa secenti Horatius, Virgilius, et alii.

2 *Aricia]* Oppidulum in Appia via, distans Roma mill. pass. 16. hodie *la Riccia*, Ducatus insignia ostentat.

2 *Rhetor comes Heliodorus]* Huc pertinet quod aiunt : ‘ Facundus comes in via pro vehiculo est :’ maxime quod Horatius Græci erat sermonis studiosissimus.

3 *Græcorum linguae [longe] doctissimus]* Quidam legunt, *Græcorum linguae doctissimus* : sed perperam. Quippe, ut redarguant alii, quæ laus esset ista Rhetori Græco, Græcam linguan apprime callere ?

Dissertum nautis, cauponibus atque malignis.
 Hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos 5
 Præcinctis unum : minus est gravis Appia tardis.
 Hic ego, propter aquam, quod erat teterima, ventri
 Indico bellum, cœnantes haud animo æquo
 Expectans comites. Jam nox inducere terris
 Umbras, et cœlo diffundere signa parabat: 10
 Tum pueri nautis, pueris convicia nautæ,

Appii oppidi, plenum nautis et cauponibus iniquis. Hoc iter partiti sumus pigri, quod unicem fuisset viatoribus altius quam nos succinctis. Appia via minus est molesta lente progredientibus. Ego istic bellum facio ventri ob aquam, quia ibi pessimæ est; cœnantes comites impatienter expectans. Jam nox prope erat terris umbras inducere, ac stellas cœlo spargere. Mox servi nautis, nautæ servis dicteria

et recentt.—7 Harl. 3. 6. 7. Venet. 1559. Glarean. Lamb. et aliae edd. ante Bentl. deterrima. Harl. 2. 4. Gott. et edd. primæ; item Bentl. Sanad. Francis, Wetzel. Heindorf. Bipont. Baxt. Gesn. Zenn. Wakef. Comb. et Kidd. teterima.—11 Tunc pueri Harl. 2. 7.—12 Ingeris duo codd. Lambini.—15

NOTÆ

Forum Appii] Oppidum Latii in Volscorum finibus, inter Ariciam ac Feroniam, juxta Paludes Pomptinas: quare in his navigantes nautæ plurimi istic habitant; caupones item, quia frequens ea via et celebris. Vide Epist. ad Pison. vs. 65. ad hæc verba, ‘sterilisque palns,’ &c. Not.

4 Malignis] Fraudulentis, iniqua uti mensura consuetis. Supra, Sat. I. 29. ‘Perfidus hic canpo.’

5 Hoc iter ignari divisimus, &c.] Quod expediti magis quam nos una die confecissent, in eo bidnum possumus.

6 Præcinctis] Strenuis, expeditis, εὐχόντοις: contra discinctus ignavum significat, ut alibi dictum.

Minus est gravis Appia tardis] Quia crebra sunt diversoria, in quibus licet commorari quotes libet.

7 Ventri Indico bellum] Scilicet appetenti cœnam negavi, quod nec palustrem ac fœtentem aquam bibere poteram; nec merum, propter ophthalmiam, de qua postea. Hinc ‘cœ-

nantes’ incœnatus ‘hand æquo expectans animo.’

9 Jam nox inducere, &c.] Qnia terrestris via difficultior etiam vehiculis, idcirco ab Appii foro navigabatur Feroniam usque, noctu quidem; teste Strabone post citando. Hinc facile intelliges, lector, quæ deinde sequuntur: ut quod puerorum nautarumque vociferatio andita subito: quod ‘nil procedere lintrem’ viatores haud sensere: quod vix ‘hora quarta’ pervenit eo quo ad ortum solis appellere oportuerat.

10 Cœlo diffundere signa parabat] Non hæc ‘sermoni propior,’ (quod ait Sat. præced.) immo sublimior dictio, ut et alibi interdum, Poëtae ex celso vel excidit, seu quod lectoris mentem excitare identidem juvat.

11 Tum pueri nautis, &c.] Servi a dominis præmissi ad comparandum navigium, cum nautis rixantur et conviantur: quod quidem familiare hujus farinae hominibus.

Conricia] Quasi ‘convicia,’ voci-

Ingerere. ¶ Huc appelle. ¶ Trecentos inseris; ohe!
 Jam satis est. ¶ Dum æs exigitur, dum mula ligatur,
 Tota abit hora: mali culices, ranæque palustres,
 Avertunt somnos: absentem ut cantat amicam
 Multa prolatus vappa nauta, atque viator
 Certatim: tandem fessus dormire viator
 Incipit; ac missæ pastum retinacula mulæ

15

inferre cœperunt: hue navem applica: trecentos introducis: ohe, jam sat multi sunt. Hora integra absumitur, dum pecunia exigitur, dumque mula alligatur. Molesti culices et ranæ palustres impediunt soporem. Nauta nimio refertus vino ac viator certatim canunt amicam absentem. Denique viator fatigatus dormire incipit: tumque ignavus nauta ad saxum ligat funem mule ad pabulum dimissæ, atque

.....

Harl. 4. et edd. vett. *absentem cantat.* Harl. 2. 3. 6. 7. unus Han. Gott. Exc. Sax. Torrentiani non pauci, quinque Pulmanni, Bentleii Leid. Gal. Magdal. Franeq. et a pr. m. Petrens. *absentem ut cantat;* quod recepero Bentl. Sanad. Francis, Baxt. Gesn. Zcun. Wetzel. Heindorf, Bipont. Wakef. Comb. et Kidd.—18 Cuning. ac *pastum missæ.*—20 Harl. 2. 3. 4. 6. 7. Exc. Sax. Gott.

NOTE

ferationem plurimorum confusam significant. Festus. Alii aliter. ‘Vocis contentionem’ notat că voce Tullius variis locis. Epist. i. 5. ‘Pompeius, cum pro Milone diceret, clamore convicioque jactatus.’ Orat. n. 160. ‘Convicio anrium mihi extorta veritas est.’

12 *Huc appelle, &c.]* Verba sunt servorum contra nautas, qui plures quæstus causa excipiebant in navim: ‘trecentos,’ id est, nimis multos, non sine periculo navigantium, ob nimium onus ac pondus.

13 *Dum æs exigitur]* Naulum, navigationis pretium.

Mula ligatur] Tractura navim contra aquam. Strabo lib. v. ‘prope Taracinam iter facienti Romam fossa ad Appiam apponitur, et quidem multis in locis, quam et palustres et fluviales implent aquæ. Per eam nocturna maxime fit navigatio, ut qui primis condescendant tenebris, oriente sole egressi, via Appiæ reliquum evadant, et interdiu trahentibus mu-

lis remulco, perambulent.’

14 *Mali culices]* Culex ab aculeo dictus, vel quasi cutilex, quod cutem lacerat.

Ranæque palustres] Ad discriminem aliarum quæ rubetæ vocantur, et in sentibus ac dumis latitant. Illæ ergo coaxantes viatoribns seu navigantibus somnum adimunt, per importunum ac frequens βρεκεκεκέξ, κοάξ, κοάξ. Aristophan. Ran.

15 *Cantat]* Ad sublevandum horrorem ac tædium nocturni temporis ac silentii.

16 *Prolatus]* Virgil. Æneid. i. ‘pleno se proluit auro.’

18 *Ac missæ pastum, &c.]* Ubi nanta, qui mulam moderabatur, sensit dormire viatores, et ipse dormituriens mulam solvit pastumque dimittit, fumen vero navigii religat ad saxum, moxque sopori se tradit humi stratus, parum solitus qua hora perveniret ad destinatum locum.

Nauta piger saxo religat, stertitque supinus.	
Jamque dics aderat, cum nil procedere lintrem	20
Sentimus: donec cerebrosus prosilit unus	
Ac mulæ nautæque caput lumbosque saligno	
Fuste dolat: quarta vix demum exponimur hora.	
Ora manusque tua lavimus, Feronia, lympha.	
Millia tum pransi tria repimus, atque subimus	25

dormit supinus. Jam vero lux fulgebat, quando advertimus cymbam minime progreedi, donec iracundus quidam exsilit, et mulæ nautæque caput ac lumbos verberat saligno fuste. Tandem vix hora quarta descendimus e navi: statinque faciem et manus abluimus aqua tua, o Feronia: deinde vero pransi lente processimus ad tria

membranæ Pulmanni, Bersmanni, Zarot. Mediol. 1477. Venett. 1477. 1478. 1479. et forte omnes ante Ald. etiam R. Steph. *nil cum*. Ita quoque Bentl. Sad. Francis, Wetzel. Heindorf, et Kidd.—22 *Et mulæ Harl. 3.*—23 *Exc. Sax. exponimus.*—24 Nic. Heinsius conj. *lavimur*; quod recepit Bentl.—25 Harl.

NOTÆ

21 *Donec cerebrosus, &c.]* Donec unus viatorum seu navigantium ad terram prosilit, atque e salicibus littori assitis virgam secat, qua iratus nautam dormientem excitat, ejus caput et lumbos percutiendo, nec ipsi parcit mulæ cerebrosus, in obvium quidlibet exonerans indignationem snam ac bilem.

23 *Dolat]* Metaphora a fabris lignariis, qui dolabro coæquant expoliuntque ligna.

Quarta vix demum exponimur hora] Extra navim ponimur ad Feroniam tandem, hora post exortum solem quarta, id est decima nostra matutina, in æquinoctio nempe: quod pluribus explicavi in meis annotationibus ad Persii Sat. III. initium.

24 *Ora manusque tua lavimus, &c.]* Ex religioso veterum erga Deam illum cultu: quæ in Soracte monte habebat sacrum fontem, lacum, templum: nomenque dedit urbi Feroniæ, inter Circæos et Tarracinam. Nec omittam duo quæ narrantur miracula: alterum quod Deæ illius afflati numine ardentes prunas nudis pedi-

bus absque læsione calcare aiunt: alterum est quod Feroniæ lucus aliquando cum arsisset, indeque auferre simulacrum accolæ meditarentur, subito nemus revirnit. Hinc Virgil. Æn. VII. 800. ‘viridi gandens Feronia luco.’ Vide Strab. lib. V. Dionys. Halic. Plin. Porro quæ fuerit illa Dea, hand plane compertum. Dionysius asserit Feroniam consecratam a Lacedæmoniis illis qui, tempore Lycurgi in Italiam appulsi, locum istum dicarint, numenque coluerint sub hoc nomine, eo quod illuc ferri non infeliciter contigisset. Alii volunt ipsam Junonem esse quæ ibi Feronia vocetur, colaturque, sicut apud Anxur urbem non longe remotam Jupiter Anxurus. Certe Virgil. cit. utrinque pariter ibidem meminit. Constat Feroniam nemorum Deam extitisse, a ferendis arboribus appellatam. Immo veteres numen fecere ex illa vi arcana arboribus insita, per quam vigent, pullulant, florent, edunt fructus.

25 *Millia tum pransi, &c.]* Postquam sunius pransi Feroniæ, tria passum

Impositum saxis late carentibus Anxur.
 Huc venturus erat Mæcenas, optimus atque
 Cocceius; missi magnis de rebus uterque
 Legati, aversos soliti componere amicos.
 Hic oculis ego nigra meis collyria lippus   30
 Illinere. Interea Mæcenas advenit, atque
 Cocceius, Capitoque simul Fonteius, ad unguem
 Factus homo, Antoni, non ut magis alter, amicus.
 Fundos Aufidio Lusco Prætore libenter

passuum millia: ac pervenimus Anxur exstructum super rupes eminus apparentes ob candorem. Illic debebant convenire optimus Mæcenas atque Cocceius, legati ambo ad negotia missi gravissima; celerum assueti reconciliare amicos abalienatos. Ilic ego lippientes oculos collyrio innuxi. Interim accessit Mæcenas et Cocceius, unaque Fonteius Capito vir ad amussim factus, ita gratiosus Antonio ut nemo magis. Sponte deseruimus Fundos, ubi Prætor erat Aufidius Luscus, deridentes munera

7. tunc pransi. Harl. 2. 3. 4. 6. 7. et edd. vett. tria repsimus.—29 ‘Tres eodd. adversos habent, quod mihi sane magis placet, et cum verbo componere

NOTE

millia confecimus lento quidem gra-
 dn, tum propter stomachi repleti-
 nem, cum ob locorum acclivitatem;
 contendimusque Anxur.

26 *Anxur*] Urbs hæc Latii, post
 dicta Tarracina, colli et saxo impo-
 sita, mari Tyriheno inuminet. Olim
 etiam Thrachne appellata, ab asperi-
 tate loci.

27 *Cocceius*] Cocceius Nerva, pro-
 vus Nerva: Imperatoris, erat illustris
 Jurisconsultus, ceterum Augusto pa-
 riter atque Antonio gratiosus.

Missi magnis de rebus uterque Legati] Inde enim pax Imperii et Rei-
 publicæ Romanæ pendebat. Illi ad-
 versos exercitus prope Brundusium,
 sancito fœdere, in una coëgere castra.
 Antonio vero in matrimonium data
 Octavia Augusti soror. Tit. Liv. lib.
 cxxvii. Appian. lib. v. Sueton. Oc-
 tav. cap. 17.

30 *Collyria*] Oculorum medicamen-
 ta, proprie σποδιακὰ et τέφρια, ob
 cinerenum colorem: unde Horatius vo-
 cat *nigra*. Cornel. Cels. vi. 6. παρὰ τὸ

κωλύειν τὸ βοῦν, ab inhibenda fluxione,
 dictum volunt collyrion: sed multos
 etiam alios ad usus adhibetur.

32 *Capito Fonteius*] Hunc Dio Con-
 sulem cum Germanico fuisse scribit.
 Livins et Appianus ex Antonii parte
 Pollionem, ex Augusti Mæcenatem
 duntaxat missos referunt, cum Coc-
 ceio quidem; nullam vero Capitonis
 faciunt mentionem.

Ad unguem Factus homo] Eximiis do-
 tibus vir ornatissimus. Metaph. a
 marmorariis, qui lævitatem et junc-
 turas explorant superducto ungue.
 Hinc Pers. Sat. i. 65. ‘ut per læve
 severos effundat junctura ungues.’

34 *Fundos Aufidio*, &c.] Fundis mi-
 nime commorati sumns, sed prandii-
 mus tantum; postea Formias pro-
 gressi, ubi pernoctavimus.

Fundos] Oppidum hoc in via Appia,
 initio regni Neapolitanî, Tarracinam
 inter et Formias medium, ad decem
 fere pass. mill. vino generoso cele-
 bratur.

Aufidio Lusco Prætore] Prætor di-

Linquimus, insanì ridentes præmia scribæ,
Prætextam, et latum clavum, prunæque vatillum.
In Mamurrarum lassi deinde urbe manemus,

scribæ insanientis, prætextam, latum clavum, et batillum ignis. Postea fatigati

magis convenit.' *Torrent.*—36 Harl. 2. 6. Harl. 7. a m. sec. Zarot. Mediol. 1477. Venett. 1479. Florent. 1482. R. et H. Steph. Rutgers. Burm. Maitt. Bentl. Sanad. Dunster. Schrevel. Bond. Delph. Francis. Wetzel. Heindorf. Wakef. et Kidd. *prunæque batillum.* Quidam ap-

NOTÆ

citur quod præeat vel præsit juri di-
cundo. Alex. ab Alex. II. 15.

35 *Insani ridentes præmia scribæ]*
Romæ scribarum officium etiam li-
bertinis patebat, adeoque vile cense-
batur: attamen magistratus in munici-
piis sæpe merces ac præmium erat
scribarum. Sic Aufidius Luseus Fun-
dis Præturam adeptus sibi jam ali-
quis videbatur: at quod sua digni-
tate plusculum superbiret, ludibrio
fuit Mæcenati aliisque qui eum comi-
tabantur. Hunc enim aliosque lega-
tos a Fundano illo Prætore, honoris
cansa, salutatos intelligendum est.
Apud Sueton. Caligul. cap. 23. 'Ex
publicis monumentis certum, Aufi-
dium Lingonem Romæ honoribus
functum.'

36 *Prætextam]* Ex Varrone de
Ling. Lat. lib. v. toga erat alba pur-
pureo prætexta limbo: quæ quidem
non puerorum fuit solum, sed et ma-
gistratum. Unde et prætextatus a
togato differt, ut magistratus a pri-
vato. Hanc 'supra tunicas honorati
quique induebant,' inquit Non. Mar-
cell. De ea veste jam dixi in Epod. v.

Latum clavum] Vestis hæc nobilio-
rum propria, plagulis decorata aureis
sive purpureis, latioribus in Senatore,
angustioribus in equite. Unde Ovid.
Trist. IV. Eleg. ult. 'clavi mensura
coacta est.' Nec matronæ cœrchant
simili quodam ornatu. Nam et ea-
rum vestis habebat pataginum, quod

erat 'aureus clavus qui pretiosis ves-
tibus addebat,' ex Nonio. Porro
nomen deducunt a similitudine cum
clavorum capitibus, quibus similes
essent aureæ illæ plagulæ. Nec per-
peram ali etymon hoc rejiciunt, asse-
runtque clavos istos fuisse purpureas
fascias seu limbos utrimque tunicae
assutos: tunicae, inquam; nam latus
clavus erat interior vestis supra quam
assumebatur prætexta: et hoc pleri-
que non animadverterunt contrarium
que scripserunt, certe immemores
Prætore capitis sententiam ferente
deponi prætextam consuevisse, at
minime laticlavum.

Prunæque vatillum] Tanta erat Au-
fidii insania, ut ante se ferri prunas
in batillo, id est, foculo ansato et ges-
tatili, inberet, ad instar virorum Prin-
cipum et Imperatorum, quibus præ-
ferebatur ejusmodi ignis, summæ
auctoritatis ac potestatis index et
insigne. Frustra quidam intelligunt
vas parvum, in quo suffitus nempe
fieret Jovi Hospitali, sive hospitibus
et convivis.

37 *In Mamurrarum urbe]* Sunt qui
Mamurras urbem afferant inter Fun-
dos et Formias, vern. *Itro* vel *Itri*,
eius etiamnum extens ibidem rude-
ra. Philip. Ferrar. Vernum ipsæ hic
Formiae accipienda sunt, e quibus
oriunda Mamurrarum familia Roma
quidem Senatoria. Adde quod illius
oppidi maximam partem obtinebat

Muræna præbente domum, Capitone culinam.
 Postera lux oritur multo gratissima: namque
 Plotius et Varius Sinuessæ Virgiliusque
 Occurrunt; animæ, quales neque candidiores
 Terra tulit, neque quis me sit devinctior alter.
 O qui complexus! et gaudia quanta fuerunt!
 Nil ego contulerim jucundo sanus amico.

40

commoramus in civitate Mamurrarum, Muræna hospitium, Capitone cœnam dante.
Postera dies illuxit longe amœnissima; etenim Plotius, Varius, atque Virgilius
obriam nobis fuerunt Sinuessæ; homines tales ut nec meliores terra protulerit, nec
exquisam sit me conjunctior cum illis. O quales amplexus, et quam magna latititia
exitit! Ego, dum mente sana ero, nihil aquabo cum filieli amico. Viltula quæ

Ascens. Ald. R. Steph. *prunæque catillum*.—43 Cuning. *et gaudia quanta fuere.*

NOTÆ

Mamurra Eques Romanus Cæsaris amicus, opibus præpotens: quem vellicat sane hic noster; ut et Catullus. ‘Primum Romæ parietes crusta marmoris opernisse totius domus sua in Cœlio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram Formiis natum, Equitem Romanum, præfectum fabrorum C. Cæsaris in Gallia . . . nullamque nisi e marmore columnam habuisse, omnes solidas e Carystio aut Luensi . . . hic est Mamurra Catulli Veronensis carminibus proscissus, cuius domum Catullus dixit habere quicquid habuisset Comata Gallia.’ Hæc Plin. xxxvi. 6. Vide III. Od. 17, ubi Lamiarnm originem e Formiis urbe celebrat Horatius.

Lassi manemus] Nam a Tarracina seu Anxure Formiæ distant ducentis prope stadiis. Quadringenta numerat Strabo certe hallucinatus.

38 *Muræna præbente domum, &c.]* Muræna et Capito Formiis habentes domum uterque, officinæ partiti erga præclaros hospites, alter hospitium, alter epulas præbent. Muræna ille frater erat Liciniæ, quæ postea nupsit Mæcenati. Vide III. Od. 19.

40 *Plotius et Varius]* Hi sunt eximii poëtae Virgilio perinde ac Horatio amicissimi, quibus ab Augusto commissa est cura emendandæ Æneidos post mortem Virgilii, hac lege ut nihil adderent. Cum Plotio et Vario tertius erat Tucca, et ipse eruditione clarus, ad recensendum opus divinum. Servius.

Sinuessæ] Hæc urbs Campaniæ, ad ostia Liris fluvii, ubi nunc *Rocca di Mondragone*. Ibi desinit Massicus mons. Martial. xiii. 111. ‘De Sinuesanis venerunt Massica prelis.’ Sinuesanas porro aquas sterilitatem foeminas, maribns autem insaniam auferre tradunt Plin. &c.

44 *Nil ego contulerim jucundo sanus amico]* Excepta sapientia, nihil homini præstantius amicitia meliusve a Diis immortalibus datum, affirmat Tullius. Proverb. xviii. vs. ult. ‘Vir amabilis ad societatem magis amicus erit, quam frater.’ Ecclesiastici cap. vi. ‘Amicus fidelis protectio fortis: qui invenit illum, invenit thesaurum. Amico fidieli nulla est comparatio.... medicamentum est vitæ et immortallitatis.’

- Proxima Campano ponti quæ villula, tectum** 45
Præbuit; et parochi, quæ debent, ligna salemque.
Hinc muli Capuae clitellas tempore ponunt.

vicina est ponti Campano hospitium dedit: parochi vero quæ debent ligna et salem præbuerunt. Inde muli Capuae deponunt clitellas tempestive. Mæcenas ivit lusum,

NOTÆ

45 *Proxima Campano, &c.]* Sinnes-sæ pransiunculus quidem ob occursum amicorum, venerunt omnes simul ad hanc villam, in qua pernoctarunt.

Campano ponti] Qui impositus est Vulturno Campaniae fluvio per Venafrum, Capuam, aliasque urbes in mare Tyrrhenum decurrenti.

46 *Parochi]* Quasi præbitores, a παρέχειν, *præbere*, curatores erant publici per urbes et loca jus habentes ab oppidanis exigendi certa stipendia, unde peregrinis et legatis necessaria suppeditant. Reip. nomine. Tull. ad Attic. xiiii. 2. ‘Ariarathes Ariobarzanis filius Romanum venit . . . omnino eum Sestius noster parochiis publicis occupavit;’ (id est, præbitonibus ac muneribus publicis; alii legunt, *parochus publicus*;) ‘quod quidem facile patior. Verumtamen quod mihi magna cum fratribus illius necessitudo est, invito eum per literas ut ad me diversetur.’ Jam res patet de peregrino: de legatis autem auctoritate publica missis hæc habe, studiose lector. Idem Tull. item ad Attic. v. 16. ita scribit: ‘In perditam et plane eversam in perpetuum provinciam nos venisse scito, magna quidem expectatione, prid. Kal. Sextil. moratus triduum Laodiceæ, triduum Apameæ, totidem dies Synnade, audivimus nihil aliud nisi civitatum gemitus, ploratus, &c. . . . Levantur tamen miseræ civitates, quod nullus sit sumptus in nos, neque in legatos, neque in quæstorem, neque in quenquam. Scito non modo nos fœnum, aut quod lege Julia dari solet, non accipere, sed ne ligna qui-

dem; nec, præter quatuor lectos et tectum, quenquam accipere quicquam: multis locis ne tectum quidem, et in tabernaculo manere plerumque. Me hercule etiam adventu nostro reviviscent, justitia, abstinentia, clementia tuī Ciceronis. Itaque opiniones omnium superavit.’ Præclarum etiam huic loco lucem dabit Livius initio lib. XLII. ‘Ante L. Posthumium Consulem,’ inquit, ‘nemo sociis unquam in ulla re oneri aut sumptui fuit. Ideo magistratus mulis tabernaculaisque et omni alio instrumento militari ornabantur, ne quid tale imperarent socii: privata hospitia habebant; ea benigne comiterque colebant: domusque illorum Roma hospitibus patebant, apud quos ipsis diverti mos esset. Legati, qui repente aliquo mitterentur, singula jumenta per oppida, iter qua facendum erat, imperabant: aliam impensam socii in magistratus Romanos non faciebant.’ At ipse, ut est paulo ante, cum senatui placuisse ‘Consulem, ad agrum publicum a privato terminandum, in Campaniam ire, . . . priusquam ab Roma proficeretur, literas Prænesti misit, ut sibi magistratus ob viam exiret, locum publice pararet ubi diverteretur; jumentaque, cum exiret inde, præsto essent.’

47 *Hinc muli Capuae, &c.]* Ab ea villula mulis vecti Capuam venimus, tempestive quidem, nam ea die confecimus millia passuum non plus sexdecim.

Capuae] Hæc Campaniae metropolis ac veluti arx deliciarum et arro-

Lusum it Mæcenas, dormitum ego Virgiliusque:
 Namque pila lippis inimicū et ludere crudis.
 Hinc nos Cocceii recipit plenissima villa,
 Quæ super est Caudī caponas. Nunc mihi paucis 50

ego vero ac Virgilius dormitum ivimus: nam pilæ ludus est noxius lippis atque crudis. Istinc ad Cocceii villam perginus copiosissimam, quæ sita est supra taber-

—51 *Caudi vel Caudis* Gott. in marg. Florent. 1482. Mediol. 1486. Venuet. 1486. et Locher. *Claudi* Harl. 2. 3. 4. 7. nonnulli Torrent. Vet. Comb. et al.

NOTÆ

gantiae pridem fuit. ‘ Alteram Romam’ vocat Cicero Philipp. xii. alibi vero ‘superbiæ domicilium.’ Hannibal virtutem corrupti ac fregit illa ‘pelago, cultuque, penuque potens’ civitas, ‘deliciis, opibus, famaque;’ ut canit Ausonius. Hodie jacet in ruderibus. Duobus autem exinde milliaribus versus Boream excita est Capua nova veteri handquam par. De ea jam in Epod. xvi.

48 *Lusum it Mæcenas, &c.*] Pila palmaria; cuius exercitatio ad sanitatem utilis robusto quidem et hene affecto; at erndis noxia et κακοστομάχος, qualis Virgilius: contra salubris somnus et quies; pariter et lippientibus, qualis Horatius. Scilicet agitatio corporis vehemens ciet irritatque humeros; quos lente duntaxat coquit calor naturalis. Adde quod oculorum acies non parum laborat in observanda pila. Cornel. Cels. i. 2. Galenus de Symptom. Caus. iv. 5.

49 *Pila*] Quasi pilis plena sic vocatur, ex Isidoro. Alii a πιλοῦ, *densare*, deducunt originem, sive quod pila potissimum conficiatur e πιλφ, id est, lana coacta et compacta. Quadruplex erat. 1. Harpastum, e corio confecta minor pila, quam solo reperciassam remittebant. 2. Follis, ex aluta; major braehiis, minor pugnis

intorquebatur. 3. Trigonalis, sive trigon: nomen a trianguli situ ludentium ternorum, qui sibi invicem ita pilam reddebant, diligenter carentes ne excideret manu sive dextra, sive sinistra. 4. Paganica a pago et paganis dicta: ab his enim ad urbem venit. Plurimis infarta erat; durior folle, mollior trigone. Quæ omnia belle notat et exprimit Martialis, iv. 19. xii. 84. xiv. 45. 46. 47. Vide infra ii. Sat. 2. 11. Not.

50 *Hinc nos Cocceii, &c.*] Inde processissimus ad villam Cocceii rebus omnibus abundantem. Haec sita est ‘supra caponas Caudii’ cuiusdam. Vel accipe oppidum quoddam ab Appio Claudio conditum. Placet tamen legere potius cum aliis, *Caudi*: nam inter Capuam et Beneventum sunt Caudini oppidum, hodie Arpaia, item Valles et Furcae Candinæ; in quibus intercepti aliquando Romani sub jugum turpiter missi sunt: quam tamen ignominiam paulo post gravi ultiōne eluerunt. Liv. lib. ix.

51 *Nunc mihi paucis, &c.*] Facete admodum Poëta Musas in re ludiera invocat, veluti solet fieri in gravibus argumentis. Descripturus nempe duorum seurrarum ridiculam contentiōnem, serio videtur grave quidpiam adoriri; quo majorem excitet jocum.

Sarmenti scurræ pugnam Messique Cicirri,
 Musa, velim memores; et quo patre natus uterque
 Contulerit lites. Messi clarum genus Osci;
 Sarmenti domina extat. Ab his majoribus orti   55
 Ad pugnam venere: prior Sarmentus, Equi te
 Esse feri similem dico. Ridemus: et ipse
 Messius, Accipio; caput et movet: O, tua cornu
 Ni foret exsecto frons, inquit, quid faceres, cum
 Sic mutilus minitaris? At illi foeda cicatrix   60
 Setosam lævi frontem turpaverat oris.

nas Claudi. Jam precor, o Musa, ut mihi referas paucis verbis Sarmenti scurræ certamen atque Messii Cicerri: et quo patre ambo geniti pugnam inierint. Illustris Messii origo ab Oscis: Sarmenti domina etiamnum vivit. Ab ipsis prognati majoribus in certamen derenere. Sarmentus prior locutus: Aio te esse similem equi indomiti. Cachinnos sustulimus. Tum Messius, accipio, inquit; simulque caput agitat. Continuo Messius dixit: O quid agas, si cornu tua fronte non esset amputatum, quandoquidem ita mutilatus minaris? nimurum turpis cicatrix ei deformarat

vett.—52 ‘Primus, nt puto, Aldus Cicerri invexit. Vetustiores, duæ scilicet Venetæ et Locheriana, Cicirri. Sic et Torrentiū, Pulmanni, Bersmannique aliquot cum Regio Cicirri. Revocanda est utique lectio antiqua. Cicirrus est κίκιρρος, gallus. Hesychius: Κίκιρρος, ἀλεκτρυών.’ Bentl. Cicirri etiam Gott. Mediol. 1477. Venett. 1477. 1478. 1479. Florent. 1482. Cuning. et recentt.—54 Contulerint Exc. Sax. Zarot. Mediol. 1477. et Cuning.—58 Accipito Zarot.—60 Gott. Harl. 3. 6. Mediol. 1477. Venet. 1479. Florent. 1482. Bentl. Cuning. Sanad. Francis. Wetzel. Heindorf, Wakef. et

NOTÆ

54 *Messi clarum genus Osci*] Ironice prorsus. Nam hi Campaniae populi, in Latii et Samnii confinio degentes, non solum ignobiles, sed et infames erant. Vide Strabon. Huc etiam facit quod ‘obscoenum’ quidam ab Oscis deducunt. Festus Oscos prius Opscos teste Ennio dictos ait, et stupra inconcessæ libidinis, ab ejus gentis prava consuetudine, obscoena dici, ex Verrio.

55 *Sarmenti domina extat*] Ergo servus erat ille, aut servi generis. Hic scurra Augusto fuisse in deliciis atque Antonio memoratur. Ex Plutarcho: ‘Antonio infensa erat Cleopatra, quod iu cœna dixisset, ipsis

quidem acidum vinum infundi: Sarmentum autem Romæ Falernum potare. Erat vero Sarmentus Cæsaris servulus ex iis qui festivitatis causa haberi solent, quos Romani delicias appellant.’ Juvenalis initio Sat. v. meminit hujus scurræ.

58 *O, tua cornu, &c.*] Pergit convitari Messio Sarmentus: quid faceres, si frons tua esset adhuc armata illo cornu, quod exsectum tibi est nimis terribili et feroi? Sarcasmus.

60 *Illi foeda cicatrix, &c.*] Nempe Messii in fronte apparebat cicatrix exsectæ verrucæ, quæ amputati cornu speciem exhibebat.

Campanum in morbum, in faciem permulta jocatus,
Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat;
Nil illi larva aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicirrus ad hæc, donasset jamne catenam

65

hirsutæ frontis partem sinistram. *Hinc plures jocos in vultum Campanumque morbum jactans, orabat ut saltaret ad modum Cyclopis pastoris; neque vero larva aut cothurnis tragicis ipsum indigere.* *Ad ista denique Cicirrus plurima retorsit: in-*

NOTÆ

62 *Campanum in morbum]* Seu verrucas, quas habebant frequentes Campani in vultu fœdas: vel turpem quan-dam aliam luem ciborum ac luxuriæ intemperantia creatam. Non absurde Torrentius intelligit eum morbum, de quo Plin. xxvi. 1. ‘Sensit et facies hominum novos, omnique ævo priore incognitos, non Italiæ modo, verum etiam universæ Europæ, morbos:... sine dolore quidem illos ac sine pernicie vita; sed tanta fœditate, ut quæcumque mors præferenda esset. Gravissimum ex his lichenas appellaveret Graeco nomine; Latine mentagram, quoniam a mento fere oriebatur, joculari primum lascivia dictam; ut est procax natura multorum in alienis miseriis: occupat in multis totos utique vultus, oculis tantum immunibus; descenditque in colla, pectusque, et manus, fœdo cutis furfure.’ Campanum alii morbum interpretantur propriam ei genti luxuriam arrogantiumque.

63 *Pastorem saltaret uti Cyclopa]* Exprobret similitudinem cum Polyphemom, quippe ille pariter ingens corpore et immanni statura, hirsuta-que fronte, in qua etiam cicatrix oculum Cyclopis obturatum referebat. Quapropter nec larva facies turpis, nec crura sat procula indigerent cothurnis, id est, altis calceis, quibus ad majestatem utuntur Tragœdi. Petrus Crinitus de honesta disciplina, xvii. 3. apposite omnino, ‘Inter voluptates scenicas,’ inquit, ‘celebrari

video Cyclopea. Sic vocarunt cum Cyclopem in scena saltantem proferrent, habitu et ornamenti, quibus Polyphemus apud Poëtas decoratur. Quod ego duxi observandum, ut Horatii locum interpretetur paulo indiligentius ab aliis expositum. Itaque sic allusit, cum de Sarmento scurra et Messio Osco, eorumque litibus disserit: ac Messium ore fœdo et facie turpi similemque larvæ reddit.’ Quo loco saltare Cyclopa nihil puto aliud ab Horatio intelligi, quam et fronte et habitu talem fuisse Messium, ut Polyphemum in scena saltantem posset exprimere; ac risum de se spectantibus facile commovere.’ Polyphemum ab Ulysse occæcatum lege apud Homerum, Odyss. 1. Virgil. Æneid. iii. De eo Servius ita scribit: Multi Polyphemum dicunt unum habuisse oculum, alii duos, alii tres. Sed totum fabulosum est. Vir ille prudentissimus fuit, et ob hoc oculum in capite habuisse fertur, id est, juxta cerebrum, quia prudentia plus videbat. Verum Ulysses eum tamen prudentia superavit: et ob hoc eum cæcasse fingitur. Vide et Euripid. Cyclop.

65 *Donasset jamne catenam, &c.]* Servi enim manumissi seu Laribus, seu Deorum alieni, consecrabant vincula quibus olim stricti fuerant. Ita Cicirrus servilem olijicit turpitudem Sarmento. Vide Alex. ab Alex. III. 20.

Ex voto Laribus, quærebat : scriba quod esset,
 Nilo deterius dominæ jus esse. Rogabat
 Denique, cur unquam fugisset ; cui satis una
 Farris libra foret, gracili sic, tamque pusillo.
 Prorsus jucunde cœnam produximus illam. 70
 Tendimus hinc recta Beneventum ; ubi sedulus hospes
 Pæne, macros, arsit, turdos dum versat in igne :

terrogabat, numquid jam ex voto sua vincula consecrasset Laribus : quamvis esset scriba, nihilo minus heræ jus in eum superesse : quærebat tandem quare fugisset aliquando ipse cui sufficeret una farris libra, scilicet adeo tenui et parvo. Hilariter sane peregrimus eam cœnam. Inde recta nos contulimus Beneventum, ubi hospes officiosior propemodum deflagravit, cum turdos macilentos ad focum torreret.

Kidd. miniteris.—67 *Nullum deterius* Harl. 2. *Nullo deterius* unus Han. *Deterius nihilo* Harl. 3. 4. 6. 7. et Vet. Comb. *Deterius dominæ nihilo* edd. vett. *Nihilo deterius* Bentl. Cuuing. post alios ex codd.—68 Venet. et Glarean. ap. Zeun. *cur nunquam*. Harl. 2. 3. 4. 6. 7. unus Vat. Donat. Faërn. Tornes. Nicot. Cleric. Dan. alii, *cur unquam*.—70 Bentl. ex codd. melioribus Fabricii, Pulmanni, Torrentii, et Bersmanni, Leid. et Regin. *producimus* ; et sic Gott. et Harl. 4. 6. *perducimus* aliquot Torrentii ; unus ejusdem *deducimus*.—71 Harl. 2. recto. Harl. 3. 7. et Vet. Comb. *recte*.—72 *Pæne arsit macros* Lambinus ex uno col. Lambini. *Pæne macros arsit* Gott. Exc. Sax. duo item Dorvillii, cum Taurinensi, et Franq. Zarot. Mediol. 1477. Venet. 1479. et Florent. 1482. Vide Rutgers. Leet. Venus. cap. 10. Cannegiet. ad Avien. Fab. xxv. 4. et Dorvill. ad Charit. p. 323. *dum turdos vulgg.* ante Bentl. *in igni* unus Bersmanni, Bentleii Regius, et a m. pr. Regin. *in igni*, quod rece-

NOTE

66 *Scriba*] Alii scribæ dicebantur a sua functione; alii erant magistratum, puta Quæstori, Prætori, Ædili, &c. Scribæ officium apud Romanos mercenarium; nec magni testimonii aut pretii. Alex. ab Alex. II. 2.

67 *Nilo deterius dominæ jus esse*] In servos etiam manumissos domini retinebant jus operarum, v. g. sarcendi vestes, suendi calceos, &c.

68 *Cur fugisset*] Nullum servo probrum gravius, quam fugisse. Hinc enim contumeliose furcifer appellabatur, eo quod hæc erat fugitivi servi poena, furcam collo appensam circumferre.

Cui satis una Farris libra foret] Hæc sæpius erat servis fugiendi causa, quod nimis parce a dominis aleren-

tur. At Cicirrus, utpote gracilis ac pusillus, tenui alimento poterat ac debebat esse contentus, una videlicet farris libra servis quotidie dari solita ad victum. Quod quidem dimensum proceris corporibus exiguum ac vix sufficiens videbatur. Ex Gell. xx. 1. Debitori in carcere retento Lex XII. Tab. jubebat dari in dies libras farris ab eo qui vincutum tenebat.

71 *Beneventum*] Hæc urbs Hirpinorum a Diomede condita, 28. mill. pass. a Capua; olim dicta Maleventum : at deducta eo colonia Romani ad melius omen mutari nomen, et Beneventum dici in posterum, voluerunt. Fest. Plin. &c.

72 *Turdos*] Gall. des grives. Horum aviaria veteres habebant tanta qui-

Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
 Vulcano, sumnum properabat lambere tectum.
 Convivas avidos cœnam servosque timentes   75
 Tum rapere, atque omnes restinguere velle videres.
 Incipit ex illo montes Apulia notos
 Ostentare mihi, quos torret Atabulus; et quos
 Nunquam erepsemus, nisi nos vicina Trivici
 Villa recepisset, lacrymoso non sine fumo,
 Udos cum foliis ramos urente camino.   80
 Hic ego mendacem stultissimus usque puellam

Enimvero exarsit ignis; et flamma per vetustam culinam grassata prope attingebat tectum. Mox aspexisses convivis famelicos atque famulos trepidantes cœnam præripere, et cunctos allaborantes extingue. Exinde Apulia cœpit ostendere montes mihi cognitos, quos adurit Atabulus, quosque nunquam præterissemus, nisi nos exceptisset villa Trivici proxima, haud absque fumo lacrymas elicente, dum in foco incenderentur humili rami cum frondibus. Illic ego demens mendacem meretricem

pit Bentl. Bersmanni alter et Bentleii Battel. *in ignem.*—82 ‘ Novæ distinctionis ope vim et gratiam loco conciliavi: *Hic ego mendacem, stultissi-*

NOTÆ

dem ut ex his agri stercorearentur, optimo certe fimo. Plin. xvii. 9. Varro, Columella. Porro ex omni occasione captans jocum Satiricus noster macros notat turdos, quos magna tamen sednitate hospes ad ignem versabat hospitibus apponendos, adeo ut ipse pæne arserit ejusque domus pariter.

74 *Vulcano]* Hic Deus ignis ponitur non raro pro ipso igne. Metonym. vide 1. Od. 4.

Sumnum properabat lambere tectum] Hujus incendi facile grassantis ut rationem intelligas, scire te, lector, oportet quod cum aliis scribit Cœlius Rhodig. xxvi. 21. ‘ habuisse veteres in domibus tecti medio apertioñem, quam nuncupabant capnodochen,’ id est fumi receptaculum. Nec enim, ut sit hodie, in excavato pariete caminus erat, sed in medio cubiculo hyberno: siquidem in aestivo non erat focus. Vitruv. vii. 3. Hinc et

nunc abutimur voce ‘ caminus,’ fornacem, hypocaustum, ignem, significante: quam tamen usurpamus profumario, seu gula fumum emittente extra tectum. Isidor. xix. 6.

75 *Convivas avidos, &c.]* Cœnam jam paratam servare satagunt famelic illi magis quam ædes scilicet alienas.

77 *Incipit ex illo montes, &c.]* Benevento egressis incipiunt aspicere montes Apuliæ, Horatio quidem regio notissima, exinde orto videlicet. De Apulia iii. Od. 30. et Epop. ii.

78 *Atabulus]* Ventus Apuliam infestans, dictus quasi ἄτην βάλλων, immittens calamitatem. Plin. xvii. 24. Gell. ii. 22. hunc, ut volunt, eundem Noster vocat Iapyga 1. Od. 3.

79 *Erepsemus]* Syncope, pro ‘ erepsemus,’ id est transvissemus. Sic postea Sat. ix. ‘ surrexe’ pro ‘ surrexisse.’ Virgil. Æneid. iv. 606. ‘ extinxem’ pro ‘ extinxissem.’ Lucre-

Ad medium noctem expecto : somnus tamen aufert
 Intentum Veneri ; tum immundo somnia visu
 Nocturnam vestem maculant, ventremque supinum. 85
 Quatuor hinc rapimur viginti et millia rhedis,
 Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
 Signis persfacile est : venit vilissima rerum
 Hic aqua ; sed panis longe pulcherrimus, ultra
 Callidus ut soleat humeris portare viator ; 90
 Nam Canusī lapidosus : aquæ non ditior urna ;

expecto frustra ad medium usque noctem. Tum vero sopor me invasit. * * *
Inde rhedis vehimur per quatuor et viginti millia passuum, commoraturi in parva
urbe quam indicare non licet versu hexametro ; signis autem, est facillimum. Ibi
renditur aqua rerum vilissima : at panis est optimus certe ; adeo ut prudens viator
consueverit sponte humeris ferre ; quia Canusii est lapidosus : urna autem aquæ

*****

mus usque, puelam. Wakef.—89 Gott. Mediol. 1477. 1486. Venet. 1479. et
 Florent. 1482. *ultra.* Vet. Comb. Venet. 1559. Glarean. Chabot. *ultra.*—

NOTÆ

tins pariter ‘confluxet.’ Terentius in Adelph. ‘produxe,’ &c.

Trivicij] Hoc oppidum est in Campaniæ finibus, montuosa valde regio-ne, viisque ardnis ac difficultibus: qua-propter in villa proxima subsistere sæpius necesse est.

87 *Oppidulo, quod versu dicere non est]* Scilicet Eqnotutico; quæ vox stare nequit in versu hexametro. E-quotutinm, vel, ut legunt alii, Equotuticō, sive Equus Tūticus, Apuliæ Dauniæ fuit oppidulum, hodie Ariano dicitur, aliis Foggia: in colle situm est ad Apenninum montem: a Bene-vento in ortum distat milliaribus duodecim, ex Sansone. Illius meminit Cicero ad Attic. vi. 1. ‘Scire vis-tuas ego quas acceperim literas. Om-nes fere quas commemoras, præter eas quas scribis Lentuli pueris et Eqnotutico ac Brundusio datas.’

Quod versu dicere non est] Imitatio est Lucilii ita Sigillaria indicantis Sat. 7. ‘Servorum festu’ dies est, Quem plane hexametro versu non di-

cere possis.’ De hoc servorum die continuo post Saturnalia celebrari consneto, Macrob. i. 10.

88 *Venit vilissima rerum Hie aqua]* Quæ scilicet aliuinde petenda et lon-ge, e fonte aliquo.

89 *Ultra [ultra] Callidus]* Quidam legunt *ultra*, id est, in ulteriorē re-gionem. Quod satis placet.

91 *Canusi]* Cannium Apuliæ op-pidum, hodie *Canosa*, in colle ædis-ficatum apud Aufidum amnem: a Can-nis excisis distans tribus milliaribus.

Lapidosus] Lapidis instar durus et insipidus: vel lapidibus plenus, e fa-rina minime pura; sive male concin-nata mola, sive non sat dura, quæ grana conterendo ipsa deteratur, rup-tis inde particulis, quæ immixtae pani-dentes manducantis offendunt.

Aquæ non ditior urna] An quod Au-fidus est dñntaxat lacus, quemadmo-dum Strabo asserit, cuius proinde aqua potu injucunda esset? an, ut scribunt nonnulli, quod Aufidi fluvii alveus interdum arescit?

Qui locus a forti Diomede est conditus olim.
 Flentibus hic Varius discedit mœstus amicis.
 Inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
 Carpentes iter, et factum corruptius imbrī.
 Postera tempestas melior; via pejor adusque
 Barī moenia piscosi: dein Gnatia lymphis
 Iratis exstructa dedit risusque jocosque,

95

haud felicior: quod oppidum adificatum est quondam a strenuo Diomede. Ilinic Varius tristis abscessit ab amicis dolentibus. Hinc Rubos perreximus fatigati, quod longius iter feceramus, atque ob pluviam molestius. Postridie tempus fuit magis opportunum, at via deterior usque ad muros Barii piscosi. Deinde Egnatia infensis aquis condita præbuit risum ac ludum, quod persuadere volunt thura absque

91 *Aquæ non dulcior Cruxinus.*—93 Harl. 3. et edd. vett. *hinc Varius.* Harl. 2. 4. 6. 7. omnes Torrentii, Bentleii Regin. et duo alii, duo Bersmanni, *hic Varius;* et sic edd. antiq. Bentl. et recentt.—97 Edd. ante Bentl. dehinc;

NOTÆ

92 *Qui locus a forti Diomede est conditus olim]* Diomedes Ætoliae rex; post Achillem et Ajacem fortissimus inter Græcos: singulari pugna enim Hectore et Æneae congressus est; Palladium abstulit; Martem quoque et Venerem vulnerasse in bello Trojano fertur. Quapropter indignata Dea uxorem ejus Ægialen libidinibus fœdis adeo perdidit, ut ille tum ab ipsa tum a patria abhoruerit; diverteritque in Apuliam, ubi cum Danno rege fœdere inito, non unam urbem condidit. Memorantur Canusium, Arpos sive Argos Hippium, quæ et Argyrippa.

93 *Varius discedit]* Vocantibus alio negotiis. Alii volunt ad castra Cæsaris contendisse alia via.

94 *Rubos]* Rubi urbs Apuliae, quibusdam Rovo dicta, Canusium inter et Barium.

Fessi] Confectis a Canusio, ubi prandierant, viginti milliaribns aut circiter.

96 *Postera tempestas melior, &c.]* Cœlum non pluvium, ut heri.

Via pejor] Ob hesternum imbre,

locornmque difficultatem.

97 *Barī mœnia piscosi]* Barium Apuliae oppidum, regioni nomen dedit Barianæ dictæ: mari alluitur, ad oram sinus Veneti: quare *piscosum* vocat Horatius. Conditum est et nominatum ab incolis Baræ parvæ insulæ apud Brundusinum, teste Festo.

Gnatia] Hæc et Egnatia dicuntur, hodie *Gnazzi*, vel *Nazzi*: urbs Salentinorum etiam maritima, media fere inter Barium et Brundusinum, ab utroque distans triginta circiter miliaribus.

Lymphis Iratis exstructa] Seu quod aquæ dulcis penuria laborat, seu potius quod sic notare vult Poëta Gnatianos ut lymphaticos, id est insanos, quippe qui non modo credant sed et aliis persnaderet velint rem incredibilem aut superstitionem, de qua mox. Vide Festum in voce, ‘lympba,’ ubi egregie ostendit lympham dici pro nymphâ, mutata literula: et lymphatos dici furiosos, eo quod creditum veteribus, a nymphis, si conspicerentur, furorem immitti. Ludit igitur Poëta in ambigua voce.

Dum flamma sine thura liquescere limine sacro
 Persuadere cupit: credit Judæus Apella, 100
 Non ego: namque Deos didici securum agere ævum;
 Nec, si quid miri faciat natura, Deos id
 Tristes ex alto cœli demittere tecto.
 Brudusium longæ finis chartæque viæque.

igne incendi in templi aditu. Fidem habeat Judæus recutitus: ego certe minime credam. Quippe Deos accepi tranquillam vitam ducere: ac si quidpiam mirandum edat natura, illud nequaquam a numinibus sollicitis immitti e summis ædibus Olympi. Brundusium terminus fuit prolixæ itineris, erit etiam hujus descriptionis.

Harl. 6. Franek. et tres codd. Palmanni, et edd. recentt. dein.—102 Cuning.
faciat miri natura.—103 *Ex alto cœli tristis Cuning.*

NOTÆ

99 *Dum flamma sine thura liquecere, &c.]* Hujus miraculi superstitionis meminit Plinius 11. 107. ita scribens: ‘In Salentino oppido Egnatia, imposito ligno in saxum quoddam ibi securum, protinus flammam existere.’ Porro notavimus alibi cognitos Ethnici Sacros Codices, e quibus non pauca mutuati fabulis asperserunt. Certe patet adumbratum hic quod habetur 111. Reg. 18. de vocato cœlitus igne Eliæ precibus, quo repente consumta sunt holocaustum, et ligna, et altare lapideum, et superflusa copiose aqua. Vide 11. Od. 19.

100 *Credit Judæus]* Insimulat Horatius Judæos superstitionis, eo quod mox relatum miraculum crederent ac venditarent. Hinc et rem Gnatianam ejusmodi creditis hominibus narrandam suadendamque remittit: quæ sibi suisque comitibus duntaxat ‘risus dedit et jocos.’ Romanos tamen non parum superstitionibus addictos lege apud Plin. xxviii. 2. &c.

Apella] Quasi sine pelle in præputio circumcisio: recutitus. Pers. Sat. v. 184. ‘recutita sabbata’ deridet: ubi nos plura de hac lege Judæis a

Deo data: item ad Juvenal. Sat. xiv.
 99. Salmasius etymologiam istam docte refellit; tum quod nequaquam brevis esse posset prima syllaba vocis *apella*, tum quod potius dicendum foret *impella* vel *ubpella*, sicut dicitur imberbis, et absimilis, &c. Solerter autem et apposite ait fuisse tum Romæ Judæum quenamdam nomine *Apel-lam*, ad quem sane Horatius respexerit.

101 *Deos didici securum agere ævum]* Ab Epicuro sic statuente, mortalia et inferiora quælibet minime Diis curæ esse. Vide 1. Od. 34. lege et Plin. 11. 7.

104 *Brundusium]* Hac uībs regni Neapolitani maritima, in provincia Hydruntina, ad oram maris Adriatici. *Brindes.* Ennius: ‘Brundusium pulchro præcinctum præpete portu.’

Longæ finis viae] Viæ causa et finis patet ex dictis initio.

Longæ] Nam Roma distat Brundusium milliaribus trecentis et sexaginta. Hæc vero consecit Horatius quindecim diebus. Quidam numerant septemdecim, sed perperam.

SATIRA VI.

IN DERISORES NATALIUM SUORUM.

Cum Horatius, libertino patre natus, a Mæcenate in numerum amicorum relatus esset, invidia multorum, in primis nobilium, inde commota esse videatur. Quare hic potissimum hoc agit, ut Mæcenatem defendat. Etsi, inquit, tu, Mæcenas, omnium Etruscorum es generosissimus; non tamen me, ut plerique nobiles, spernis: nam non tam genus, quam animum et mores spectas. Scis enim, multos humili loco natos fuisse probos et honoribus reip. ornatos, et contra nobilissimos homines ob vitæ turpitudinem tulisse repulsam. Veruntamen nos, qui et genere et sententiis a vulgo discrepamus, non debemus majora appetere, ne in invidiam et justam hominum incurramus reprehensionem, ut Tillius quidam, et alii ignobiles. Atque ipsum me, libertino patre natum, omnes clanculum mordent, olim quod cohortem duxerim, nunc vero, quod tibi, Mæcenas, sim convictor, quamquam injuria. Nam, pro tua in amicis diligendis diligentia, non casu me inter tuos receperisti, sed commendatum a Virgilio Varoque, et a temet ipso spectatum, quia meos mores et vitam probasti, quam optimi patris curæ et fidei debo, qui in me instituendo nullis sumtibus pepercit. Quare nec melior pater, nec gravior vitæ conditio contingere potuisset mihi.

NON, quia, Mæcenas, Lydorum quicquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te;

O Mæcenas, quod nobilior te nullus sit ex Lydis, quotquot Tusciae terram habi-

-----
Satira octava Libri secundi in Ed. Sanad.—4 ‘ Restitui versum ex pueri-

NOTE

1 *Non, quia, &c.*] Satira hæc tota nitescit cum verae nobilitatis definitione, tum bonæ educationis præceptionibus et emolumenis, tum grati in bonum parentem animi testificatione.

Non, quia, Mæcenas, Lydorum, &c.] Non tu Mæcenas, licet nobilissimus, quod plerique magnatum faciunt, humiles ac plebeios aspernaris. Enimvero me libertino patre natum adeo non despexisti, ut contra ‘esse in amicorum numero’ jusseris, quod me ‘primum et insoltem’ comperisti.

Lydorum quicquid, &c.] Ferunt nempe Lydiæ populos, duce Tyrrheno Herculis filio vel nepote, in Italiam dudum appulisse atque Hetruriam te-

nuisse: unde Hetrurci dicantur Tyrrheni pariter ac Lydi. Virgil. Æneid. ix. 11. ‘Lydorumque manum.’ Et Æneid. ii. 781. ‘Ad terram Hesperiæ venies, ubi Lydius arva Inter opima virum leni fluit agmine Tybris.’ De Mæcenatis ex Hetruriae principibus origine, fuse i. Od. 1. &c.

Etruscos fines] Etruria sive Hetruria, quæ et Tuscia pariter ac Thuscia scribitur, Italiae notissima regio, vernacula la Toscane: ab Orta rigatur fluvio Tiberi, a Meridie mari Tyrenho.

2 *Generosior*] A genere ‘generosus’ antonomasticus dicitur, cui opponitur ‘degener.’ Senec. Trag.

Nec, quod avus tibi maternus fuit atque paternus,
 Olim qui magnis legionibus imperitarent;
 Ut plerique solent, naso suspendis adunco
 Ignotos, ut me libertino patre natum :
 Cum referre negas, quali sit quisque parente
 Natus, dum ingenuus. Persuades hoc tibi vere,
 Ante potestatem Tulli atque ignobile regnum,
 Multos saepe viros nullis majoribus ortos

10

turunt, aut quod habuisti avos paternos ac maternos qui pridem magnis exercitibus prefuerere, non propterea, more multorum, subsuntur obscuros, sicut me libertini patris filium: quando affirmas nihil referre quo parente quilibet oriundus, dummodo probus sit. Bene profecto existimas, ante Servii auctoritatem atque imperium haud illustre, plerosque saepius viros ignotis ortos majoribus et bonos extitisse et magnis

*****

tiæ meæ conjectura, Olim qui magnis regionibus imperitarent; quam miror ab aliis non præceptam: neque enim satis intelligo, an recte dici possit magna numeri certi turma militaris; et abunde patet Etruscis regibus editum esse Mæcenatem. Pomponius Mela i. 12. de Phœnicibus: 'Classe confluere, imperitare gentibus.' Et mihi persuadeo Flaccum nostrum ob oculos habuisse Lucretii locum, II. 1041. 'Inde alii multi reges rerumque potentes Ocrident, magnis qui gentibus imperitarunt.' Wakef. Han. imperitarunt; Harl. 3. 4. 7. imperitarint; Harl. 6. Zarot. Vet. Comb. imperitarunt. Bentl. ex codd. imperitarent.—7 Cum referre neges conj. Bonfin.—11 Harl. 4.

NOTÆ

Troad. 'Generosa in ortus semina exsurgunt suos.'

3 *Nec, quod avus tibi, &c.]* Paterno maternoque genere nobilissimum indicat Mæcenatem.

4 *Legionibus]* Synecdoche. Proprie vero legio ad Romanos pertinebat: continebat sex hominum millia: singulis autem millibus Tribunus imperitabat, tempore quidem C. Marii. Hic enim primus legionem sex milium conscripsit, quæ antea quatuor milium fuerat. Vide Isidor. ix. 3. Veget. lib. II. Fest. &c.

5 *Naso suspendis adunco]* Vafre et salse derides. Quintil. xi. 3. 'Naribns quidem deribus, contemtus, fastidium significari solet.' Plin. xi. 37. 'Altior homini tantum nasus, quem novi mores subdolæ irrisioni dicavere.'

6 *Libertino]* Servus manumissus vocatur libertus: ejus filii dicuntur

libertini. Qui ab his deinceps nascuntur ingenui sunt.

8 *Ingenuus]* Non proprie adhibetur vox ista hoc loco: significat antem hic non liberum, sed moribus prædictum bonis, ingenuo et nobili viro dignis.

9 *Ante potestatem Tulli]* Antequam Romæ sextus regnaret Servius Tullius, Tarquinii successor et gener, Ocrisia matre captiva natus. Unde noster ejus 'regnum ignobile' appellat. Quanquam apnd Corniculum suam patriam domi valde nobilis fuisse cognoscitur. Vide Dionys. Halic. IV. Liv. I. 41. ubi Tanaquil uxor Tarquinii sic hortatur Servium hunc: 'Erige te, Deosque duces sequere: qui sis, non unde natus sis, reputa: et nos peregrini regnavimus. Tuum est, Servi, si vir es, regnum,' &c.

Nullis majoribus ortos] Originem

Et vixisse probos, amplis et honoribus auctos :
 Contra, Lævinum, Valerī genus, unde Superbus
 Tarquinius regno pulsus fuit, unius assis
 Non unquam pretio pluris licuisse, notante
 Judice, quo nosti, populo ; qui stultus honores
 Sæpe dat indignis, et famæ servit ineptus ;
 Qui stupet in titulis et imaginibus. Quid oportet

15

dignitatibus amplificatos : e contrario Lævinum e Valerii stirpe, per quam Tarquinius Superbus dejectus imperio est, uno asse pluris nunquam æstimatum esse judicio populi, quem seis insunum frequenter attribuere dignitates immeritis, et stolidæ famam sequi; neconon admirari titulos atque imagines. Ergo quid nos deceat agere

et Vet. Comb. *multis et honoribus*.—13 Harl. 2. 3. 4. 6. 7. *fuit*. ‘ Ita libri et olim editi et nuperi. Enimvero indignor tot eruditos Interpretes lectionem veram in codicibus suis inventau tam imperite sprevisse. Ea sic habet *pulsus fugit*. Hanc in quatuor optimis Blandiniis Crnquiis, in suis aliquot Lambiniis Bersmannisque repererunt : nosque itidem in veterissimo Leidensi, et aliis duobus, et pro varia lectione in Magdalenensi. Quanto hoc, nisi plane desipimus, elegantius pleninsque illo altero, quod hactenus editiones occupavit ! Id solum, credo, ad corrumpendium locum Librarios impulit ; quod fugit, præterito tempore et priore syllaba producta, vi sententiae hic requiri arbitrantur : atqui illud minime metuendum erat. Auctor de obitu Mæcenatis : ‘ Sic illi vixeré, quibus fuit aurea Virgo, Quæ bene præcinctos postmodò pulsa fugit.’ Virgil. Æn. III. 121.’ Bentl. Han. *fugit*.—15 *Judice* quem edd. ab Aldo. *Judice quo* Han. Gott. Exc. Sax. omnes Crnuii et Tor-

NOTÆ

trahentes ex iis qui hactenus non inclarerant, et nullius fuerant nominis ac celebritatis.

12 *Contra, Lævinum, &c.*] Contra vero domi nobiles interdum tam degenerasse, nt etiam contemtui fuerint, nullusque adepti magistratus.

Lævinum, Valerī genus] Pub. Valerius Lævinus, quod virtute careret, vel populo despactus : quanquam erat e familia perillustri, per quam reges exacti Roma. P. enim Valerius Publicola suffectus olim Consnl, Collatino abdicare coacto, una cum Junio Bruto collega regno pepulit Tarquinium Superbum. Liv. lib. II.

15 *Qui stultus honores, &c.*] Ubi nempe viget Democracya, seu populi dominatio, ut Romæ. Liv. passim. Lucilius olim dixerat : ‘ Honorum

Judicium est crassis.’

16 *Famæ servit ineptus*] Plus ducitur vana opinione et ventosa existimatione, quam vera virtute et gloria. Unde omnia deferre solet ei quicunque natalium splendore, domestica fama, et opibus præfulget, tametsi per se haud ullum virtutis specimen ediderit. Isocrat. ad Demon. Τὴν ἀλήθειαν ἀγρόσωσι, πρὸς δὲ τὴν δόξαν ἀποβλέπουσι πολλοί. *Vulgus ignorat veritatem, et famam respicit.*

17 *Stupet in titulis et imaginibus*] Nobilitatis insignia demiratur, non ipsam virtutem, quæ sola est nobilitas : stupet videns honorum titulos et statuas majoribus constitutas, nec advertit hæc uni virtuti decreta et concessa fuisse. Cic. in Pison. ‘ Obrepisti ad honores errore hominum,

Nos facere, a vulgo longe longeque remotos?
 Namque esto, populus Lævino mallet honorem
 Quam Decio mandare novo: censorque moveret
 Appius, ingenuo si non essem patre natus,
 Vel merito, quoniam in propria non pelle quiessem.
 ¶ Sed fulgente trahit constrictos gloria curru

20

a vulgo plane differentes? Nam certe populus dignitatem Lævino deferre mallet quam Decio ignoto: et Appius Censor arceret me, si libero parente non essem genitus; et quidem jure, quia non mansisset in propria conditione. Verum cum gloria

rentii, Harl. 2. 3. 4. 6. 7. Bentl. et recenti. — 18 *Nos facere omnes præter Bentl. Non facere Florent. 1482. longe lateque Harl. 6. Zarot. Vet. Comb. et al. vett. longe longeque Gott. Harl. 2. 3. 4. 7. ceteri, quod ex suis codd. primus recepit Cruquius.* — 20 Cuning. et Bentl. in ed. pr. Cantab. 1711. cen-

NOTÆ

commendatione famosarum imaginum, quarum nihil habes simile præter colorem.' Juvenal. Sat. VIII.
 'Steminata quid faciunt? Quid prodest, Pontice, longo Sanguine censem, pictosque ostendere vultus Majorum?' &c.

Quid oportet nos, &c.] Quid nos sentire et judicare decet, si quidem a vulgi errore liberi, et sapientum instantis informati sumus?

19 *Lævino mallet honorem Quam Decio mandare novo]* Homini majorum gloria collustrato, per se vero ignobilis, potius quam viro propria lande conspicuo, cuius majores non antea clari. Pub. Decius Mus e Deciis primus summa in Rempublicam fide consulatum merito est adeptus, fortiterque et gloriose administravit cum T. Manlio Torquato. Cic. de Divin. i. Liv. lib. VIII. &c.

20 *Censorque moveret Appius]* Reppelleret ac summoveret me a petendo magistratu Appius ille Claudius Cæcilius severa notus censura, creactus anno U. C. 443. Is primus libertinos in urbanas tribus rediget. Sueton. Claud. cap. 16. et 24. Vide

Alex. ab Alex. III. 13. ubi Censorum origo et potestas explicatur. Inter alia debebant Senatores legere et cooptare, summotis indignis, et honestissimis electis. Censoria Lex ita jubebat: 'Censores populi familias censento: urbis templ, vias, ararium, vectigalia tuentor: populum in tribus distribunnto: mores populi regunto: probrum in senatu ne relinquentio,' &c.

22 *Quoniam in propria non pelle quiessem]* Quia vellem assurgere supra meam conditionem ac proprium statutum. Allusio est ad fabulam asini leonina pelle contecti ap. Æsop.

23 *Sed fulgente trahit, &c.]* Neque vero mirandum quod ignoti ac novi homines quandoque ad dignitates aspirent; siquidem hi, perinde ac generosi nobilesque, trahuntur splendore gloriæ; quæ omnes ad suum veluti currum constrictos rapit. Cic. Offic. i. 'Vix invenitur qui laboribus susceptis periculisque aditis, non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam. At fortis animus et magnus duabus rebus maxime certatur, quarum una in rerum externa-

Non minus ignotos generosis. ¶ Quo tibi, Tulli,
Sumere depositum clavum, fierique tribuno? 25
Invidia accrebit, privato quæ minor esset.
Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus

splendente suo curru nexos allicit tam obscuros quam illustres. Quid prodest tibi, Tulli, resumere ablatum clavum, et creari Tribunum? Scilicet aucta est invidia, quæ minor erga privatum foret. Etenim cum primum aliquis demens medium tibiam

*****

sorner moveret.—24 ‘Quod editiones hactenus possedit, Tulli, ex versu nono videtur irrepsisse. At ibi de Servio Tullio rege sermo est: hic de homine alio nescio quo. Quidni igitur revocamus plurium codicum lectionem, *Tilli?* ut de suis testantur Bersmannus, Pulmannus, Torrentinusque: in nostris hic quidem duobus dñntaxat appetit, Regio et Petrensi: at infra versu 107. in Leidensi, Zulichi, Magd. et Batteliano extat. Cicero Philip. II. 11. ‘Tillius Cimber.’ Idem Ep. Fam. VI. 12. Seneca de Ira, III. 12. et Epist. LXXXIII. Suetonius Jul. c. 85. ‘Cimber Tillius:’ quibus omnibus in locis eadem ac hic variatio est in scriptis codicibus. Gruterus in Inscript. AFER TILLIUS, et, Q. TILLIUS, et, M. TILLIUS, M. L. PHANIAS. TILLIA M. L. LUCCEIA.’ Bentl.—25 Nominelli codd. et edd. recentt. fierique tribunum. Aliquot Lambini, Gott. a m. pr. Harl. 2. 3. 4. 6. 7. et edd. recentt. fierique tribuno.—

NOTÆ

rum despiciens ponitur,’ &c. Et postea, n. 68. ‘Cavenda est gloriæ cupiditas. Eripit enim libertatem, pro qua magnanimis viris omnis debet esse contentio.’

24 *Quo tibi, Tulli, &c.]* Quid tibi emolumenti est recepisse vestem et dignitatem Senatoriam, quam tibi Cæsar ademerat? Porro non bene est notus ille. Sic habet vet. Comment. ‘Tullius hic Senatu motus est a Cæsare quasi Pompeianus: occiso vero Cæsare recepit latum clavum, et Tribunus militum factus est.’

25 *Tribuno]* De plebis Tribunatu locum hunc explicavit nonnulli, sed frustra. Tribunus militum nemo fiebat, quin prius alam duxisset: alam non duebat nisi qui cohorti præfuisset. Is milites in castris habebat dicto audientes, ad exercitationes deducebat, in stationes mittebat, claves portarum suscipiebat; vigilias et munitiones diu noctuque circuire, militum nomina memoria tenere, sauciorum curam agere, ne cui arma,

pabula, alimenta deessent cavere debat, &c. Vide Alex. ab Alex. VI. 18. &c.

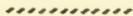
26 *Privato quæ minor esset]* Si degeres absque magistratu, nemo tibi invideret: nunc vero tibi dignitatem nacto plures invident.

27 *Nam ut quisque insanus, &c.]* Cic. Offic. I. ‘Nec imperia expetenda: ac potius aut non accipienda interdum, aut deponenda nonnunquam . . . Multi querentes eam tranquillitatem a negotiis publicis se removeant, ad otiumque perfugernnt. In his et nobilissimi Philosophi longeque principes, et quidam homines severi et graves,’ &c. Ex quibus patet insanire quisquis publicam rem ultro capessit exignis munitus adjumentis.

28 *Nigris medium impediit crus Pelli-bus, &c.]* Magistratum init, in Senatum est allectus: ac proinde jus habet utendi ocreis mollioribus nigri coloris pedem ac medianum quoque tibiam tegentibus: item latum induendi clavum. Calcei Patriciorum

Pellibus, et latum demisit pectore clavum;
 Audit continuo, Quis homo hic? et, Quo patre natus?
 Ut si qui ægrotet quo morbo Barrus, haberit
 Ut cupiat formosus; eat quacunque, puellis 30
 Injiciat curam quærendi singula, quali
 Sit facie, sura quali, pede, dente, capillo:
 Sic qui promittit, cives, Urbem sibi curae,
 Imperium fore, et Italiam et delubra Deorum;
 Quo patre sit natus, num ignota matre dishonestus, 35

inseruit colhurno, et laticladio pectus operuit, statim audit, Quis est vir iste? cuius filius? Quemadmodum si quispiam eodem quo Barrus morbo laboret, velitque censeri pulcher; qualibet perget, desiderium puellis creabit sciscitandi singula; quali sit vultu, quali sura, pede, dente, capillo: ita qui pollicetur curaturum se populum, civitatem, imperium, Italiam, et tempia numinum; is cunctos homines cogit

28 Quidam codd. et edd. vett. solenni confusione, *dimisit*.—29 Unus Vat. Rainutii Card. Jannoc. Faërn. Torn. Russard. Cleric. Nicot. et duo alii ap. Lamb. Harl. 2. 3. 6. et aliquot Bentleii *hic est: quo;* et ita Talbot. Pine. Sandby. *hic?* aut, *Quo* Harl. 4. codex Regini et optimus Regin. item edd. vetust. Sanad. Francis. Wakef. et Kidd. *hic sit quo* Han. *hic?* et *Quo* Harl. 7. et edd. recentt.—31 *Et cupiat Cruquius et Torrentius ex suis, probante Baxterio.* *Ut cupiat* plures codd. Lambini, et Bentleii Leid. item Zarot. Mediol. 1477. Florent. 1482. Vet. Comb. Locher. Venett. 1477. 1478. 1479. al. vet. —33 Bentl. distinguit: *sura, quali pede.*—35 ‘In novem Torrentii Codicibus deletur et ante *Italiam:* et videtur plane a Grammaticastro interpositum

NOTÆ

differebant a plebeis. Horum crassiores; illorum tenuiores ex alinta, seu molli et subtili corio: quales gestavere pridem reges Albanorum. Festus. Martial. II. 29. ‘Coccina non læsum pingit aluta pedem.’ Isidor. XIX. 34. ait istos nobilium calceos alto fuisse solo, cothurnis similes, ad medium crus pervenisse, quatuor corriugis religatos et fibulis aureis vel argenteis: assutam denique desuper habuisse lunæ crescentis effigiem; seu potius literam C, qnæ centenarium primum numerum fuisse Senatorum notabat. Vide Plutarch. Quæst. Centur. Rom. Item Cœl. Rhodig. XX. 28. Juvenal. Sat. VII. 192. ‘Appositam nigræ lunam subtexit

alutæ.’

28 *Latum demisit pectore clavum]*
De ea interiori veste et tunica nobilibus propria, dixi fuse Sat. præced. vs. 36.

29 *Audit continuo, &c.]* Scilicet homines novos ad dignitates elevi populus indignatur.

30 *Quo morbo Barrus]* Mulierum amore effrani; proindeque formositatis affectatione. Sat. IV. præced. ‘Barrus inops.’

34 *Qui promittit, cives, Urbem, &c.]* Cruquius observat hic formulam quendam juramenti ejus qui magistratum accipit. Certe Senatoribus ac magistratibus incumbit cura urbis, civium, imperii, religionis, &c.

Omnis mortales curare et quærere cogit.

¶ Tunc Syri, Damæ, aut Dionysî filius, audes
Dejicere e saxo cives, aut tradere Cadmo?

At Novius collega gradu post me sedet uno; 40

Namque est ille, pater quod erat meus. ¶ Hoc tibi Paulus
Et Messala videris? At hic, si plostra ducenta
Concurrentque foro tria funera, magna sonabit
Cornua quod vincatque tubas: saltem tenet hoc nos.

¶ Nunc ad me redeo, libertino patre natum; 45
Quem rodunt omnes libertino patre natum;

solicite percontari quo sit editus parente, an obscurus matre ignobili. Num tu filius Syri, Demetrii, vel Dionysî, audes e rupe Tarpeia præcipitare cives, aut Cadmo tradere? At, inquires, Novius collega uno post me gradu consideret: est enim ipse quod erat parentis meus. Ob id nempe tibi videris esse Paulus et Messala? Verum hic, si ducenti carri tresque pompa funebres in foro simul procedant, tollet vocem ingentem cornua et buccinas superantem. Id saltem nos detinet. Jam revertor ad me parentis libertini filium, cui exprobrant universi originem e patre libertino, co

causa metri. Bentleius tenet. Baxt.—37 Unus Han. cogat. Cuning. curare requirere cogit.—39 Chano codex Cruquii. Cano Florent. 1482. Cathino Han. Bathmo conj. Crnquius. ac tradere Cadmo Harl. 2.—42 Et Messalla Venet. 1559. Lamb. et Bentl.—46 Codex unus pervetustus Libertino p.

NOTÆ

38 *Syri, Damæ, Dionysî*] Nomina servorum sunt ista.

Audes Dejicere e saxo cives, &c.] Tu genere libertino oriundus audes Prætoris aut Tribuni plebis officio fungi, civesque Rom. morti addicere, ac lictori tradere e rupe Tarpeia dejiciendos.

39 *Dejicere e saxo cives*] Usitatum erat hoc Romæ supplicium. Vide Plin. vii. 44.

Tradere Cadmo] Lectori seu carnifici nota eo tempore crudelitatis tradere vel necandos vel torquendos.

40 At Novius, &c.] Respondet Tullius ille, collegam suum uno gradu inferiorem se esse et ignobiliorum. Nempe Novius erat libertus; Tullius vero libertinus. De Nonio illo postea sub finem hujus Satiræ.

41 *Hoc tibi Paulus Et Messala vide-*

ris] Tullio reponit Horatius: scilicet quod a servili conditione distas uno gradu plus quam Novius, an ideo tibi videris esse perinde nobilis ac Paulus Æmilius, et Messala Corvinus apud Romanos illustrissimi? De illo 1. Od. 12. De Valerio Messala Corvino Aurel. Victor, &c.

42 At hic, &c.] Salsa ironia in ejusmodi homines novos honoribns exornatos. Indicat Poëta Novium dignorem fuisse praœconis munere quam Senatoria dignitate; quippe ingenti voce præditum a natura, non autem claris natalibus aut virtutibus.

44 *Cornua quod vincatque tubas*] In funeribus adhiberi solebant cornua tubæqne. Pers. Sat. iii. 103. ‘hinc tuba, candelæ,’ &c. Propert. iv. 12. 9. ‘Sic moestæ cecinere tubæ,’ &c.

Nunc, quia, Mæcenas, tibi sum convictor ; at olim,
 Quod mihi pareret legio Romana tribuno.
 Dissimile hoc illi est : quia non, ut forsit honorem
 Jure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum !   50
 Præsertim cautum dignos assumere, prava
 Ambitione procul. Felicem dicere non hoc
 Me possum, casu quod te sortitus amicum :
 Nulla etenim mihi te fors obtulit : optimus olim

quod modo sim tuus conviva, o Mæcenas ; quondam vero præfectus essem Romanæ legioni. Hoc ab illo differt. Quamvis enim dignitatem istam mihi fortasse merito quispiam invulcre queat, at non pariter tuam amicitiam ; maxime cum dignos eligere caveas, perversa ambitione longe pulsa. Ob hoc me fortunatum appellare nequeo, quod fortuito nactus sim te amicum : nulla quippe fortuna mihi dedit te : sed

*****

natus, ut cum versu sequente conjungatur : quam lectionem non possum non amplecti. Frigida enim, ne dicam inepta, illa repetitio est.' Lamb.—47 Nam quia sim tibi Mæcenas convictor in quibusdam exemplaribus Lambini. Nunc, quia sim tibi, Mæcenas, convictor Gott. Harl. 7. nonnulli ap. Bentl. Pulman. et Beism. item Zarot. ap. Gesn. Heindorf. Nunc, quia sum tibi, Mæcenas, convictor unus Han. Harl. 3. 4. 6. plurimi ap. Bentl. Bersm. et Pulmannum ; item Mediol. 1477. Venett. 1477. 1478. 1479. 1490. 1492. et Vet. Comb. quod recepero Bentl. Sanad. Francis. Wetzel. Wakef. et Kidd.—49 Unus Han. quod non ut forsit honorem. ' Omnes pñne omnium Manuscripti legerent forsit non forsitan, sic et Vet. Schol. ' Honor forsitan non convenit libertini filio : amicitia viri magni quare non conveniat docto?' Baxt.—52 Dan. Heinsius pro non hoc scribi vellet non hic, improbante Gronovio in Epist. Salmasio, Syllog. Epist. tom. II. p. 568.—53 Me possunt Bentl. ex Vet. Schol. et sic Zarot. et duodecim edd. ap. Cuning. Me possit Cuning. ex codd. enique secuti Sanad. et Francis. Me possim Harl. 2. Gott. et Exc. Sax. Me possum unus Hau. Harl. 3. 4. 6. 7. Mediol. 1477. Venett. 1477. 1478. 1479. Florent. 1482. R. Steph. Bond. Schrevel. Delph. Dunster. Wetzel. Heindorf. Bipont. Baxt. Gesn. Zeun. et Comb.—54 ' Disquirunt hic Interpretæ, utrumne Fors an sors legendum sit ; quorum illud in principe Veneta, hoc in Locheri editione comparere. Certe in veterioribus nostris codicibus clare exhibetur fors ; ne hac de causa Lambini fidem labefactet semper erga illum iniquior Torrentius. Tacitus Annal. lib. II. cap. 42. lib. XIV. cap. 5. At Hist. lib. IV. cap. 1. ' Passim trucidatis, ut quemque sors obtulerat : ubi tamen, ut antea, ' fors ' reponendum est. Sed, dnm leviculum hoc sollicitos eos habet, illud interim, quod longe gravius est, impune hic grassari patiuntur : Nulla etenim mihi te fors obtulit. Ita omnes ubique dederunt editores :

NOTÆ

48 *Quod mihi pareret legio Romana]* Cum in Bruti castris militarem. Vide II. Od. 7.

49 *Dissimile hoc illi est]* Honoribus quisque invidere potest, quos non

raro indignis etiam dat fortuna : non vero amicitiae et gratiae apud virum sapientem, qui non nisi dignos eligere cognoscitur.

Virgilius, post hunc Varius, dixere quid essem. 55
 Ut veni coram ; singultim pauca locutus,
 (Infans namque pudor prohibebat plura profari,)
 Non ego me claro natum patre, non ego circum
 Me Saturciano vectari rura caballo,
 Sed, quod eram, narro : respondes, ut tuus est mos, 60
 Pauca : abeo ; et revocas nono post mense, jubesque
 Esse in amicorum numero. Magnum hoc ego duco,
 Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
 Non patre præclaro, sed vita et pectore puro.
 Atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis 65
 Mendosa est natura, alioqui recta ; (velut si

eximus primo Virgilius, ac deinde Varius narraverunt quis essem. Cum vero steti coram te, modica dixi interruptis verbis : nam verecundia elinguis haud sinebat plura loqui : non me illustris parentis filium, non equo me generoso vehi circa meos agros, sed quod eram, commemorari. Tu pauca, ut soles, respondisti. Discedo : meque post novem menses accessis : præcipisque esse inter amicos tuos. Illud ego magni facio quod placui tibi qui primum a recto distinguis, non per nobillem patrem, sed per mores et animum innocentem. Verum si mea iudeoles parris ac paucis nævis maculata est de cetero proba ; (quemadmodum si maculas formoso cor-

neque sentiunt illud *michi te* quam inscite et stolidi hic dictum sit, ut nihil magis. Quid enim ? An patrono et rege sno Mæcenate, cui vitam, opes, omnia debuit, majorem hic se gerit coactoris Græculi filius ? Tibi vero, o noster, Mæcenatem fors obtulerit ? quod sodes ex te verbum audio ? Immo te Mæcenati : nisi omnium quotcumque fuerunt, sunt, erunt, Suffenorum primus es. Certe sic alibi solebas, ut 1. Sat. 3. 64. ‘Simplicior quis et est ? qualem me sæpe libenter Obtulerim tibi, Mæcenas.’ Recte hoc quidem, et verecunde : et bene factum, quod tam turpem maculam effugisti. Sic enim et hoc in loco nullus dubitabam, quin sic a principio fnerit : *Nulla etenim tibi me fors obtulit.* Atque sic postea latentem hanc lectionem deprendi in Scholiaste Crispiano, loco paulo ante laudato : ‘Cum nulla fors, inquit, me tibi obtulerit, sed amicorum commendatio.’ Denique ita clare extare vidi in codice manuscripto, quem nuper adeo Bibliothecæ Collegii nostri donavit vir insigni eruditione et humanitate Thomas Rud.’ Bentl. ‘Superbum esset dicere *michi te*, si fors nobis offerret tantum mancipia ; sed offert etiam patronos. Æque calumnias opportunum, et magis forte est *tibi me* : quasi vero magnum munus fortunæ esset obesus poëta oblatus divinitus Mæcenati.’ Gesn.— 55 *Varus* Gott. Han. alii.—66 Harl. 3. 6. et Vet. Comb. *alioquin recta.*—

NOTÆ

55 *Varius]* De eo Sat. præced. al. *Satyrum, v. Saturo*; hodie vicns horritis amoennus, olim oppidum in Calabria, ex Servio; secundum alias regio Tarento vicina.

59 *Satureiano]* E Satureianis pascauis, ubi equi nutriebantur optimi. *Saturum vel Satureum*, quibusdam

Egregio inspersos reprendas corpore nævos ;)
 Si neque avaritiam, neque sordes, aut mala lustra,
 Objicit vere quisquam mihi ; purus et insons
 (Ut me collaudem) si et vivo carus amicis ;   70
 Causa fuit pater his ; qui macro pauper agello
 Noluit in Flavî ludum me mittere, magni
 Quo pueri, magnis e centurionibus orti,
 Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto,
 Ibant octonis referentes Idibus æra :   75

*pore effusas dannes;) si nec sordidam cupiditatem, nec impura ganea ullus mihi
 juste exprobret; si etiam (ut me approbem) ob integratatem et innocentium gratiosus
 amicis vivo; his causam præbuit meus parvus, qui modico agro non dires noluit
 me tamen mittere ad scholam Flavii, ad quam pergebant clari juvenes illustrium
 centurionum filii, sinistro brachio suspensum ferentes sacculum et tabulam; atque*

-----
 68 Cruq. et Cuning. ex codd. nec mala. Omnes codd. Bentleii, Gott. Harl. 2. 3. 4. 6. 7. Vet. Comb. ceteræ vett. et vulgg. ac mala. Bentleius ex Acrone primus elidit, aut mala; eumque secuti Sanad. Francis. Zeun. Bipont. Wetzel. Wakef. Heindorf. et Kidd. ‘Recepi aut propter morem Horatii, qui post neque... neque solet addere aut. cf. III. Od. 12. 2. III. Od. 23. 7. II. Sat. 1. 15. II. Sat. 2. 22. &c.’ Zeun. Aliquot codd. ap. Lamb. et Torrent. *lucra pro lustra.*—71 Venet. 1559. Chabot. et Lamb. si vivo et, quod

NOTÆ

72 *Flavî ludum*] Is erat arithmeticeæ, sive computandi, numerandi rationes et calculos conferendi magister et doctor famosns: ad qnem instituendi mittebantur pueri ab iis qui fœnori studebant et avaritia. Vide Epist. ad Pison. vs. 325. ubi ‘Romani pueri longis rationibus assem Discunt in partes centum diduce-re,’ &c.

73 *Magnis e centurionibus orti*] Centurio qui centum milites regit: quod additur, *magnis*, videtur significare primipilos et primorum ordinum ducatores, qui fere Tribunis dignitate par- res. Sic notat Poëta cupiditatem et avaritiam primorum qnorumque filios ad quæstum et sordes magis formare curantium quam ad probitatem et virtutem. At longe diversam laudabiliora inquit viam Horatii pater ad erudiendum filium, quamvis ‘ma-

cro pauper agello,’ non ut illi pinguis- bus et opimis prædiis locupletes.

74 *Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto*] Centurionum filii enntes ad ludum sen scholam, ipsi sua gestabant, nec unus famulus aderat; præ avaritia patrum: at contra Horatium sequabantur servi portantes ipsi necessaria; nt scribet mox. *Loculos*, in quibus calculi; *tabulam*, chartas, scrienia, Gall. pour apprendre à calculer, compter à la plume et aux jettons.

75 *Octonis referentes Idibus æra*] Sunt qui interpretentur: mercedem afferentes magistro singulis Idibus, quæ dies octo complectuntur. Verum licet apud nos hodie ludimagistris merces pendatur menstrua; at apud Romanos annuam fuisse docet Juvenalis Sat. VII. in fine. Et Marciob. Saturnal. I. 12. ‘Annus a Marcio incipiebat... hoc mense magis-

Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
 Artes, quas doceat quivis Eques atque Senator
 Semet prognatos: vestem servosque sequentes
 In magno ut populo si quis vidisset, avita
 Ex re præberi sumtus mihi crederet illos. 80
 Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
 Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum
 (Qui primus virtutis honos) servavit ab omni
 Non solum facto, verum opprobrio quoque turpi:
 Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim 85
 Si præco parvas, aut (ut fuit ipse) coactor

reportantes lucrum Iduum octonarum. Quinimum non dubitavit me puerum Romanum ducere informandum disciplinis, quibus filios suos instituat quilibet eques aut senator: adeo ut si quis in urbe populosa considerasset vestimenta mea, et famulos comitantes, facile sibi persuaderet impensis istas mihi suppeditari ex avorum facultatibus. Ipse mihi paedagogus integerrimus non discedebat a me apud præceptores quoscumque. Uno verbo, castum me præstítit ab omni non tantum actione sed et suspicione infami: (qui primus decor est virtutis:) neque formidavit ne quispiam ipsum redargueret, si exiguae mercedes præco vel coactor, (qualis ipse fuit,) ali-

non damnat Zennius; et sic Sanad. et Francis.—79 Bentleius ex codd. Leid. et Regin. item Blandinius Crnqii aliisque melioris notæ edidit *si qui vidisset*. Ita etiam Harl. 3. Heindorf. Wakef. et Kidd.—83 Kidd. tacite *virtutis honor*.—84 ‘Torrentii MSS. cum Vet. Schol. legerunt *opprobrio*, quod nos ob vetustam scripturam tenuimus.’ Baxt. ‘Habeatur ille honos libris: modo meminerimus, etiam qui primæ vetustatis sunt hodie, eos novos esse respectu aliorum monumentorum, in quibus

NOTE

tris exsolvebant mercedes, quas complicitus annus deberi fecit.’ Melius itaque intelligunt alii locum hunc de calculo et rationibus confectis: ut pneri quasi pensum ex mandato præceptoris domi expeditum referrent, scripto ostendentes in tabula, quantum inciri rediret singulis mensibus ex certa summa pecunia ad fœnum credita. Porro quod Idibus solerent usuræ colligi, fuse explicavi ad calcem Epop. II. Idnum vero etymon IV. Od. 11. 14.

76 *Romam portare*] E patria Vensio minori oppido transferre Romam urbium reginam et artium omnium

emporium nobile.

78 *Vestem servosque sequentes, &c.*] Populus videns Romæ habitum comitatumque Horatii, sane illum credebat re familiari copiosa, avitisque facultatibus probe instructum: adeo non ullis parcebat sunutibus pater, ut honestam filio et bonam daret indolem, educationem, disciplinam, institutionem.

86 *Præco, coactor*] Præco res veniales in auctoribus proclamabat, ac licitatis addicebat.

Coactor] A cogenda seu redigenda pecunia nominatus rerum venditarum pretium prosequebatur et colligebat:

Mercedes sequerer : neque ego essem questus. Athoc nunc
 Laus illi debetur, et a me gratia major.
 Nil me poeniteat sanum patris hujus : eoque
 Non, ut magna dolo factum negat esse suo pars, 90
 Quod non ingenuos habeat clarosque parentes,
 Sic me defendam. Longe mea discrepat istis
 Et vox et ratio : nam si natura juberet
 A certis annis ævum remeare peractum,
 Atque alios legere ad fastum quoscumque parentes 95
 Optaret sibi quisque ; meis contentus, honestos
 Fascibus et sellis nolim mihi sumere ; demens
 Judicio vulgi, sanus fortasse tuo, quod

quando sectarer. Neque ego conquestus fuerim. Immo hunc ob rem laudabilis est, plusque illi ego debeo. Certe patris ejusmodi sapientem me nunquam paeniteat : adeoque me non tuebor sicut multi, dicentes nequaquam sua culpa accidisse quod non sortiti fuerint parentes liberos et illustres. Sermo meus atque iudicium abest procul ab istis. Enimvero si natura imperaret denuo percurrere tempus præteritum ab annis aliquot, et alios parentes assumere ad ostentationem quoslibet quisque vellet ; ego meis contentus nolle accipere mihi caros fascibus et sellis curulibus : insanus a plebe quidem, a te vero sapiens judicandus, ni fallor ;

ultima præpositionis in sequentem corrumpitur.' *Gesn.*—87 Pro *questus* Venet. 1479. habet *oquestus*. 'Optime reposuit Rutgersius *At hoc* pro eo quod erat *Ob hoc*, quod et Vet. Schol. confirmat, apud quem legimus *At hoc*. Bentleio magis placuit *Ad hæc nunc*, quod frigidiusculum videtur.' *Baxt.* *Ob hoc* Harl. 2. 4. aliquot Bentleii, Venet. 1477. 1478. 1479. Florent. 1482. *Ad hoc* Gott. Harl. 3. 6. 7. optimi ap. Bentl. et Vet. Comb. *hoc questus ad hoc* Mediol. 1486. *hoc questus ob oc* Mediol. 1502. *ob* etiam Venet. Pinc.—95 'Ms. *fatum*, cui secunda manus inseruit s.' *Grævius*.—96 Septem codd. Rutgersii *honustos*; unde ipse cum Lambino edidit *onustos*, eumque securi Dan. Heins. R. Steph. Burm. et Maitt.—97 Harl. 2. 3. 4. 6. 7. Gott. unus Han. multo plures Torrentii, Cruq. Bentl. Cuning. Samad. Chabot. Dunster,

NOTÆ

unde et collectarius aliquando appellatus. Idem etiam pecuniam publicanorum et vectigalia exigebat. Gall. un *Sargent*.

96 *Honestos [onustos] Fascibus et sellis]* Quidam legunt *honestos*. Fasces et sellæ curules, insignia magistratum. Synecdoe. pro magistratibus et dignitatibus. De fascibus disserui alibi fuse. De sella curuli dicam postea in 1. Epist. Interim ex Gell. III. 18.

hæc accipe : 'Senatores, qui curulem magistratum gessissent, currū vehebantur in curiam, honoris gratia: in eo vero currū sella erat, super quam considerent; quæ ob eam causam Curnlis appellata. Senatores autem majoribus honoribus nondum perfuncti pedibus itabant in curiam: unde et pedarii nominabantur.' Alii tamen aliter de sellæ curulis origine sentiunt.

Nollem onus (haud unquam solitus) portare molestum.
 Nam mihi continuo major querenda foret res, 100
 Atque salutandi plures; ducendus et unus
 Et comes alter, uti ne solus rusve peregre-
 ve exirem; plures calones atque caballi
 Pascendi; ducenda petorrita. Nunc mihi curto
 Ire licet mulo, vel, si libet, usque Tarentum, 105
 Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques armos.
 Objicit nemo sordes mihi, quas tibi, Tulli,
 Cum Tiburte via prætorem quinque sequuntur

quod ferre grave onus recusarem, ad id minime assuetus. Nam proinde oportet comparare majores divitias; necnon plures inciseris; ne circunducere duos asseclas: nec licet solum proficiisci rus aut peregrinari: nutriendi forent plures equi et famuli: per trahenda vehicula. Jam vero etiam Tarentum usque, si placet, decurto possum rahi mulo; cui lumbos sarcina, armos vero sessor vulneret. Nullus mihi sordidam avaritiam exprobrabit, sicut tibi, Tulli, quando Tiburtina via Prætorem

*****

Heindorf, et Kidd. *nollem.*—102 Gott. Harl. 2. 3. 4. 6. 7. Zarot. Venett. 1477. 1478. 1479. Florent. 1482. et Vet. Comb. *peregrae aut.*—107 Tilli Harl. 2. 3. 7. Bentl. Cūning. Sanad. Francis, Wetzel. Wakef. et Kidd. Vide ad

NOTÆ

99 *Onus]* Onera et incommoda nobilis conditionis et dignitates honoresque capessentis gerentisque. *

101 *Salutandi plurcs]* Ambiendo suffragia, benevolentiam captando, Magistratum petendo: ut moris est.

Ducendus et unus Et comes alter, &c.] Hoc enim requirit decorum, honor, majestas, dignitas.

104 *Petorrita]* Petoritum est genns carri quatnor rotarum; ab Ælico πέτροπες, pro τέσσαρες: vel ab Osca voce, *petora*, similiter quatnor significante. Dicitur etiam Gallicum esse vehiculum, non absurde; ut Galli accepérint a Massiliensibus Graeca lingua utentibus. Sunt qui etymon ducent a Britannis et Celtis, apud quos *pedar* est quatnor: sed perperam. Vide Festum: item Gell. xv. 30.

Curto mulo] Vili, turpi, cui decurta est cauda. Propert. iv. 1. ‘cur-

to equo.’

105 *Usque Tarentum]* Vel ad ultimos Italiae fines. De Tarento, i. Od. 28. ii. Od. 6. iii. Od. 5.

106 *Mantica cui lumbos, &c.]* Ex Luncilio: ‘Mantica cantherii costas gravitate premebat.’ Ad rem Seneca Epist. 88. ‘O quantum erat saeculi decus, Imperatorem, triumphalem, censorium, et, quod super omnia haec est, Catonem, uno caballo esse contentum, ac ne toto quidem: partem enim sarcinæ ab utroque latere dependentes occupabant!’

107 *Objicit nemo sordes mihi, quas tibi, Tulli]* Tibi quidem Prætori ac diviti objici jure potest quod sordide vivas et parvum decore: non ita vero privato mihi. Multa enim tolerantur in privatis et plebeis, quæ in magistratibus ac Patriciis minime.

108 *Tiburte via]* Ante omnium oeu-

- Te pueri, lasanum portantes œnophorumque.
 Hoc ego commodius quam tu, præclare Senator, 110
 Millibus atque aliis, vivo; quacumque libido est,
 Incedo solus; percontor quanti olus ac far;
 Fallacem circum, vespertinumque pererro
 Sæpe forum; assisto divinis; inde domum me
 Ad porri et ciceris refero laganiique catinum: 115

te comitantur servi quinque lasanum ferentes et vas vinarium. Ob hoc vivo beatior te, o illustris Senator, aliisque bene multis. Ambulo solus quacumque placet: quæro frumentum et herbae quanti veneant: perlustro circum fraudulentum, et forum vespertinum frequenter: asto ad hariolos: hinc redeo domum ad patinam

vs. 24.—109 ‘*Laganum* Gott. cum glossa: ‘Aliter *lasanum*, *vas cibarium*;’ quod ex vs. 115. improvide assumtum. *laganum* etiam Florent. 1482. ubi Landinus, membranam, ait, de farina confectam; vel leguminis speciem. Confundit *laganum* et λάσανον.’ Gesn.—111 *Multis atque aliis* Lambinus ex ingenio. *Et multis aliis* duo Bland. Cruquii in margine. *Militibus atque aliis* unus Bland. ejusdem.—113 Wakef. conj. *vespertinusque*, monente Kidd.—115

NOTÆ

Ios via frequenti et celebri, quæ ducit Tibur: de qua urbe i. Od. 7. et 18. ii. Od. 6.

109 *Lasanum portantes*] Instrumenta et vasa quælibet vilissima, coquendis etiam cibariis utilia: ne aut haec aut illa, aut aliud quicquam, pretio comparare sit opus in meritoriis tabernis ac diversoriis: quod quidem præparei est hominis ac sordidissimi. *Lasanum Græcis λάσανον* duo significat, matulam et lebetem: posteriori sane accipiendum est hic sensu. Hesychio, Suidæ, Polluci λάσανον idem est quod χυτόπονος, *olla pedes habens*: pariter et Schol. Aristoph. in Pace.

111 *Millibus [Multis] atque aliis*] Legunt alii, *Millibus atque aliis*. Rursum alii alter interpretantur: quidam sic: Ob hoc et alia multa commodius vivo, &c.

113 *Fallacea circum*] Circum maximum, a Tarquinio Prisco spectaculis designatum, Palatium inter et Aventinum montem, tria stadia et amplius

longum, quatuor vero jugera latum. Dionys. Halic. lib. iii. Alex. ab Alex. iv. 25. *Fallacem*] Ubi sortilegi somniorum interpretes, astrologi, circulatores, et alii fumum, ut aiunt, vendentes; aut ‘quæstus causa hariolantes,’ ut ait Tull. de Divin. i. sub finem. Vide Juvenal. Sat. vi. 581. et seq.

Vespertinum forum] Vel quod vespere minor frequentia in foro, quam mane; tuncque illuc conveniunt nungatores et otiosi homines ad confabulandum, et si quid novi spargendum ac ventilandum: vel ambulandi causa, cum adsint porticus ad id commoda.

114 *Assisto dirixis*] Apage qui explicant, rebus divinis et sacris intersum: immo nihil ad rem. Intellige vero: animi gratia audio divinos et hariolos plebi incœtae verba dantes, ut in circu, sic etiam in foro.

Inde domum me] Inde domum me recipio ad cœnam oleribus et leguminibus constantem.

115 *Lagani [lachani]* Sic placet le-

Cœna ministratur pueris tribus; et lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet; astat echino
Vilis cum patera guttus, Campana supellex.

porri, ac ciceris et lachani. Cœnanti porro mihi famulantur servi tres: lapis autem candidus portat binos scyphos cum cyatho. Adest vilis echinus, et guttus cum

‘Lambinus ex uno codice legit lachano; sed nihil opus.’ Baxt.—117 ‘Tres Blandd. codices habent, *mihi sustinet*; sed ceteri omnes, *duo sustinet*, quod magis placet pro ratione et consuetudine veterum, qui pocula paria in Delphica mensa ponere erant soliti, ut notavit Turnebus ex Agretio ix. 19.’ Cruq. *astat echino* in quibusdam codd. Vet. Schol. Baxt. Gesn. Zeun. Bipont. Wetzel. Wakef. et Comb. *astat echinus* omnes codd. Cruquii, Gott. Han. Harl. 2. 3. 4. 6. 7. al. cum edd. Zarot. Mediol. Venett. Glarean. Lamb. Cruq. Torrent. Bentl. Sanad. Steph. Bond. Schrev. Delph. Dunster, Francis,

NOTE

gere; non, ut alii, *lagani*, quod quidem placentaæ genns, et ad delicias magis pertinet: at Horatii mens et sensus innuit potius lachanum. Nam λάχανον, *olus*, vel *beta* Atticis, pertinet ad cœnam facilem et parabilem, magisque cum porro et cicere convenit.

116 *Lapis albus*] Describit apparatus non cœnæ modo suæ ac cibariorum, sed et abaci vasorumque in eo repositorum.

Lapis albus] Mensa ex albo lapide seu marmore, quæ Delphica dicebatur, erat pro abaco: Gall. *buffet*.

117 *Pocula duo*] Alterum vini, alterum aquæ: atque ita bina semper singulis convivis ponebantur.

Cum cyatho] Quo vasculo haustum ex urnis vinum aut aqua in pocula infundebatur; aut etiam dilnebatur ac miscebatur. Quod qui ministerium præstabat, κυαθίζειν dicitur Græcis. Non omissus hic jocus Marcelli gravis et lepidus æque. Cum Syraensas obsideret, ejusque naues Archimedes sublevaret, rursusque mari illideret atque immergeret, ut depressa puppi vel prora, aquæ plurimum acciperent; ludens aiebat Mar-

cellus, Archimedem suis navibus pro cœnatis uti. Plutarch. &c.

Echino] De hujus interpretatione vocis adhuc sub judice lis est. Quidam salinum echini marini piscis formam habens intelligent: alii amphoram scorteam aut vitream: alii lignum cum uncinis ad reponendos calices. Nec inepte quibusdam videtur esse pollubrum seu malluvium, id est, vas lavandis manibus, Gall. *un bassin à laver les mains*: ac proinde guttus ab iisdem explicatur aqualis, seu vas ad aquam affundendam.

118 *Patera*] Ad libationes: quas quidem religiosi veteres in epulis nunquam omittebant. Diis nimis offerebant in patera seu *vinum* seu primitias ciborum: atque bis vesci religioni ducebant. Unde Cic. de Finib. II. n. 22. ‘Atqui reperiemus,’ inquit, ‘asotos primum ita non religiosos, ut edant de patella.’

Guttus] Vas ita dictum quod gntatim fundat et minutatim. Varro de Ling. Lat. lib. IV. Gell. xvii. 8. &c. Non absurdum quidam volunt guttum illum ad uncturam sive unctionem epularem affuisse: id est ad oleum, acetum, similemque liquorem, aut

- Deinde eo dormitum, non solicitus, mihi quod cras
 Surgendum sit mane ; obeundus Marsya, qui se   120
 Vultum ferre negat Noviorum posse minoris.
 Ad quartam jacco ; post hanc vagor ; aut ego, lecto
 Aut scripto quod me tacitum juvet, ungor olivo,
 Non quo fraudatis immundus Nacca lucernis.

patera, supellex e Campania. Postea rado cubitum, minime anxius quod die crastina surgendum sit dilaculo, visendusque Marsyas, qui asscrit intolerabilem sibi esse conspectum junioris Noviorum. Decumbo usque ad horam decimam. Deinde prodeo foras ; vel lectito aut scriptito quod silentem me recreet. Ungor oleo, non quo

Heindorf. et Kidd.—124 *Naca Aldus.* *Nacca* Harl. 2. et probat Marcil. *Natta* omnes codd. Crnqii, Harl. 3. 7. Glarean. Lamb. Crnq. Torrent. Bentl. Cuning. Sanad. Schrevel. R. Steph. Dunster. Francis. Wetzel. Wakef. Heindorf, et Kidd. *nauta* Exc. Sax. *Nucta* Harl. 4. 6. Zarot. et Vet. Comb.—

NOTÆ

alind condimentum quodlibet ‘ patinias irrorandum,’ ut loquitur Persius Satira vi. Num vero sit enique iudicium, ego dicam quod sentio : movet me quod Poëta jungat *cum patera guttum* ; sicne videatur indicare guttum libando vino destinatum. Quocirca malum *echinum* supra interpretari salinum, aut vas aliud quodvis, etiam malluvium, si lubet : at *guttus nequaquam* sit aqualis, seu vas aquam abluendis manibus affundens.

Campana supellex] Ista porro vasa fictilia sunt, ex iis que in Campania sunt ex argilla.

120 *Obeundus Marsya*] Sive ad vadimonium, nec enim litigare aveo ; sive ad sumendum a fœneratoribus peenniam, aut solvendas usuras : nam ab his abhorreo. In prima fori parte erat pro rostris Marsyæ statua, ad litigiorum terrorem posita : ad quam vadimonia sistebantur : conveniebant etiam causidici, aliquique negotia tractantes et componentes : neenon ibidem sedebant fœneratores. Porro Marsyam norunt omnes fuisse Phrygium tibicinem ; quem ab Apolline, quod temere cum eo contendisset,

excoriatum fabulantur. Satyrum fuisse scribit Ovidius, Met. vi. Fab. 5. Vide Cœl. Rhodig. xxviii. 12.

Qui se Vultum ferre negat Noviorum posse minoris] Quod illa statua Marsyæ sublata erat manu, satirice et sarcastice Noster interpretatur Marsyam aversari, velut indignabundum quod Novius libertus inter judices et senatores electus esset ; et, quod pejus, turpi fenerandi studio totus incumberet : unde gestu ostendat abhorrire se ab istis sordibus, et ab ejus aspectu.

121 *Noviorum minoris*] Novii fratres erant duo, quorum natu minor ad Marsyæ statuam quotidie sedebat. De illo supra, vs. 40.

122 *Ad quartam jaceo*] In cubili jaceo ad horam usque decimam matutinam : quod non semel jam explnavi.

Aut ego, lecto Aut scripto] Si foras non prodeo, postquam e lecto exsilii, operam de lectioni vel scriptiori. Valeat Theod. Marcilius, qui pertinaciter hic e nominibus facta verba ab interpretibus indignatur, vultque ablativos esse absolute positos ; ut

Ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum	125
Admonuit, fugio Campum lusumque trigonem.	
Pransus non avide, quantum interpellet inani	
Ventre diem durare, domesticus otior. Hæc est	
Vita solutorum misera ambitione gravius :	
His me consolor victurum suavius, ac si	130

impurus Nacca lychnos defraudans. Cum vero sol ardentior fatigatum me monuit inire balnea, evito sideris rabidi tempus. Modicum prandeo quantum impediat rauco esse ventre per diem integrum : domi residue otirosus. Hæc vita est carentium infelici et molesta ambitione. Iстis me sublevo ; ravanque fortunatior quam si

126 *Campum, lusumque trigonem.* Ita recte reposuit Bentleins post Jacobum Crnqniū, qui ita repererat in vetustissimo Blandinio libro. In campo Martio ludebant terni pila trigonali. Altera lectio, *rabiosi tempora signi*, videtur de tertia Persii Satira desumpta, cum parum intelligeret Librarius lusum trigonem, quid esset. Mirandum sane hoc a tot retro saeculis ignoratum fuisse exscribentibus. *Baxt.* Bentleium secuti Sanad. Cuning. Francis. Baxt. Gesn. Zenn. Bipont. Wetzl. Wakef. Heindorf. Kild. Comb. alii. *rabiosi tempora signi* Harl. 2. 3. 4. 6. 7. omnes alii codd. et edd. ante Bentl. Vet. Comb. tamen habet *rabidosi*.—130 Nonnullæ vett. edd. et Buslid. Crnqniū,

NOTÆ

sit sensus: Aut ego, postquam legi aut scripsi quod tacitum me juvet, ungor olivo, &c. Prior certe præpollit explicandi ratio, ut *lecto* pro ‘*lectito*,’ *scripto* pro ‘*scriptito*’ dixerit Horatius.

124 *Non quo fraudatis, &c.*] Ungor olivo optimo, non Incernario, laternario, ac fetente, adeoque frandatis quasi Incernis detracto: ut facit Nacca per sordidam ac turpem avaritiam. Pari sensu Juvenalis scripsit Sat. v. 87. ‘qui Pallidus offertur misero tibi caulis olebit Laternam.’

Nacca [Natta] Quidam legunt *Nacca*. De sordido isto homine et Noster alibi, et Juvenalis Sat. viii. 95. et Persius Sat. iii. 31. ‘Non pudet ad morem discincti vivere Nattæ?’

125 *Ast ubi me fessum sol acrior, &c.*] Æstivo tempore, ac diebus Canicularibus. Minus sapiunt qui intelligunt solem meridianum ejusque diei. Nam qui modice curare se cuti-

culam prædicat, longe abest ut innuat quotidie se balneis uti: quod certe luxuriem et delicias oleret.

126 *Campum lusumque trigonem* [*Rabiosi tempora signi*] Tunc sublevo me, et mitigo ardores Caniculae: de qua i. Od. 17. iii. Od. 13. Pers. Sat. iii. initio: ‘insana Canicula messes Jam dudum coquit, et patula pecus omne sub ulmo est.’

127 *Pransus non avide*] Antiqui nimurum haud bis in die epulabantur: modico vero circa meridiem sumto cibo, vesperi cenabant: atque ita negotiis ac laboribus diem impendebant, noctem vero curandis corporibus. Domitianus tamen refertur laute prandisse, parce autem cœnitasse: ut apnd nos modo plerique facere amant; ita snadente medicina et sanitatis ratione.

128 *Domesticus otior*] Otio liberali vaco, non inertii et ignavo.

Quæstor avus, pater atque meus, patruusque fuisset.

quæstor fuisset meus pater, avus, atque patruus.

ricturus.—131 Harl. 2. et omnes Cruquii, *fuissent*; et sic edd. Cruq. Lamb. Torrent. R. et H. Steph. Bond. Schrevol. Delph. Dunster, al. ante Bentl. qui ex codd. Battel. Reg. Gal. et duobus aliis cum edd. antiquis edidit *fuisset*.

SATIRA VII.

Ex ridicula Persii Clazomenii persona P. Rupilium Regem Prænestinum adversarium suum perentit. *Baxt.* Describitur jocose ridicula litigatio inter Persium Clazomenium et Rupilium Prænestinum, Bruto Prætore Asiae. In primis ridetur Græculi Asiatici tumida landatio Bruti ejusque comitum, et acerba ineptaque maledicentia, qua Prænestinus lacessitur.

**PROSCRIPTI Regis Rupili pus atque venenum
Ibrida quo pacto sit Persius ultus, opinor**

Cunctis puto cognitum esse lippis ac tonsoribus, qua ratione Persius ibrida vin-

Satira secunda Libri primi in Ed. Sanad. Hanc Satiram duo antiquissimi codd. Torrentii *In P. Rupilium Regem Prænestinum* inscribunt. Alii *Rupilius*. —2 *Ibrida* Gott. et Zarot. *Hybrida* reliqui ap. Gesn. et Zeun. *Ibrida* om.

NOTÆ

1 *Proscripti, &c.*] Superiore Satira refutavit Horatius obtrectatores et malevolos quosdam libertinum genus ipsi objicientes, tum nempe cum et Augusto reconciliatus et Mæcenati gratiosus esset: at longe antea idem ei probrum fuerat ingestum. Scilicet cum Tribunus militum esset, cum ipso pariter in exercitu Bruti militabat Rupilius, in eumque illud convicia effuticrat. Itaque Noster opportuno tempore se ultus est, data occasione litis, quæ isti Rupilio cum Græculo quodam nomine Persio inciderebat.

Proscripti Regis, &c.] Rupilius cognomento Rex in urbe præturam gerens, ab Augusto Triumviro proscriptus ad Bruti castra confugit.

Pus atque venenum] Maledicentiam linguae virulentæ. Lucil. ‘Luciu’ marebat febris, senium, vomitus, pus.’

2 *Ibrida*] Perperam alii *Hybrida* scribunt, frustra et deducunt ab ὑβρις vel ὑβριστης, sive ὑβριδης, ut significetur *convictior*, petulcus et contumeliosus. Bene viderunt eruditii *Ibrida* scribendum, ut notetur Persius Asiatico patre ortus, matre autem Romana. Nam antiqui spurious item diverso genere procreatos dicebant umbros, imbros, indeqne ibros et ibridas. Sic ibridæ canes lyciscæ. Isidor. XII. 1. ‘In animantibus,’ inquit, ‘bigenera dicuntur quæ ex diversis nascuntur, ut mulus ex equa et asino, burdo ex equo et asina, ibridæ ex

Omnibus et lippis notum et tonsoribus esse.
 Persius hic permagna negotia dives habebat
 Clazomenis, etiam lites cum Rege molestas ; 5
 Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem ;
 Confidens, tumidusque ; adeo sermonis amari,
 Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis.
 Ad Regem redeo : postquam nihil inter utrumque
 Convenit (hoc etenim sunt omnes jure molesti, 10

dicarit pus aut virus Rupilii Regis proscripti. Persius iste ingentia habebat negotia Clazomenis, necnon gravcs rixas cum Rege; homo perriculæ et qui molestia vincere posset Regem; arrogans et superbus; denique tam acerba dicacitate ut Sisennas Barrosque albis equis unterverteret. Redeo ad Regem. Cum nulla utrique concordia esset, (nam molesti omnes eodem sunt animo, quo strenui quibus contraria

nes Harl. et edd. recentt.—3 Faber conj. *Omnibus haud lippis.* Bentleius e Vet. Schol. emend. *Omnibus et medicis;* sed id non ausus est in textum recipere. *et tonsoribus æque unus* Harl. et vett. membranae Barthii.—6 Cuning. et Sanad. posset qui vincere.—7 Plurimi codd. Bentl. et edd. antiqu. Zarot. Mediol. Venet. Locher. al. *tumidusque;* et sic Bentl. Sanad. R. Steph. Bond. Schrevel. Francis. Heindorf, et Kidd. Lambinus $\tau\delta$ que primus ejecit secentus auctoritatem duorum Vat. Jannoc. et Torn. et sic Harl. 2. 3. 4. 6. 7. et om-

NOTÆ

apris et porcis,' &c. Plin. viii. 49. 'E musimonibns et ovibus natos prisci umbros vocarunt.' et cap. 53. 'Semifera animalia antiqui vocabant ibridas, ad homines quoque, ut in C. Antonium Ciceronis in consulatu collegam, appellatione translata.' Ita apud Val. Max. viii. 6. 'Q. Varius propter obscurum jns civitatis ibrida cognominatus,' &c. natus nimurum Hispano patre, matre Veronensi.

3 *Lippis notum et tonsoribus]* Proverbialis dictio. Lippi, quod raro foras prodeunt vix lucem ferentes, hinc curiose percontantur ab invisentibus quid sit novi per urbem : tonstrinæ vero, in quas multi convenient otiosi et loquaces, sunt proinde rumorum et confabulationum officinæ. Huc referri potest quod Theophrastus ait : $\tau\alpha\ koupeia\ \chi\omega\ \sigma\mu\pi\delta\sigma\iota,$ *tonstrinæ computationes sine vino.*

5 *Clazomenis]* Urbs ista Minoris

Asiæ in Ionia, ad oram maris Ægæi inter Smyrnam et Chium ; prius dicta Gryne, unde Apollo Grynaeus : Anaxagoræ patria fuit.

8 *Sisennas, Barros]* Homines famosos dicacitate, conviciis, lingue pertulantia. De Barris antea. Sisenna cognomen erat Aproniorum et Corneliorum. Dio lib. LIV. meminit Cornelii Sisennæ, qui de uxoris vita in Senatu reprehensus ausus fuerit dicere, se illam scientie et suadente Augusto duxisse ; atque ita Principis cum ea consuetudinem, quam nuptiis celatam vellet, aperte et salse notaverit.

Equis præcurreret albis] Figurata locutio, inde nata quod equi albi credantur velocissimi. Plaut. Asin. 'Si huic occasione se tempus subterduxerit, Nunquam ædepol quadrigis albis indipiscet poste.'

10 *Hoc etenim sunt omnes jure mo-*

Quo fortis, quibus adversum bellum incidit. Inter Hectora Priamiden, animosum atque inter Achillem
Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors;
Non aliam ob causam, nisi quod virtus in utroque
Summa fuit. Duo si discordia vexet inertes; 15
Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
Cum Lycio Glauco; discedet pigror, ultiro
Muneribus missis) Bruto Praetore tenente
Ditem Asiam, Rupili et Persi par pugnat, uti non
Compositum melius cum Bitho Bacchius; in jus 20

pugna contigit. Sic inter Hectoram Priami filium et fortis Achillem odium extitit implacabile, quod sola mors tandem diringeret: haud alia de causa quam quod ambobus summa virtus inerat. At si contentio fuerit duobus ignavis, vel certamen contingat imparibus, puta Diomedi cum Glauco Lycio; inertior cedat, datis sponte muneribus) dum Praetor Brutus ageret in opima Asia, dimicavit par Rupili atque Persii, adeo ut non convenientius sit commissus Bacchius cum Bitho. Ad judicium

nes Crnqni et Torrentii.—11 Bentleins conj. *Olim Hectora, &c.* ‘Repetitum inter, quod Bentleio displicet, satis vindicatum in Thesauro.’ Gesn.—15 Nonnulli codd. Lambini verset, quod recepit Bentleius. Alii vero codd. ut Don. Faern. Torn. Lambini, Harl. 2. 3. 4. 6. 7. &c. vexet. Cf. 1. Sat. 8. 19. 11. Sat. 3. 219.—17 Harl. 2. 3. 4. 6. 7. Venet. 1559. Chabot. Lamb. Benth. et Kidd. discedat. pulchrior pro pigror Han. et Exe. Sax. Vid. Bos. Anim. p. 59.—20 Compositus Gott. Harl. 2. 4. Zarot. Mediol. 1477. Vet. Comb. Venett. 1477. 1478. 1479. Ald. R. et H. Steph. Burm. Schrevel. Dunster. et Delph. Compositi Bentl. ex uno codice, eumque secuti Sanad. Francis. Wetzel.

NOTÆ

lesti, &c.] Ut fortis, sic et molesti nunquam cedere volunt: illud est eorum ingenium et velut jus quoddam a natura comparatum. 1. Od. 6. ‘gravem Pelidæ stomachum cedere nescii.’

13 Ultima divideret mors] Ira enim non senescit nisi per mortem, ut ait Sophocles: Θυμὸν γὰρ οὐδέν ἔστι τῆρας. ἀλλο πλὴν Θανεῖν.

16 Diomedi Cum Lycio Glauco, &c.] Ex Iliad. Z. ubi Jupiter dicitur Glauco mentem ademisse, indeque Glaucaus arma aurea sna cum Diomedis areis permutasse. De Diomede supra Sat. v. Glaucaus Lyciorum dux ad auxilium Trojanorum venit: erat præterea nepos Bellerophontis, qui

Jobati Lyciae regis gener et regni hæres fuit.

18 Bruto Praetore tenente Ditem Asium] Ne accipe, lector, Asiæ Praetorem Brutum: immo tunc Romæ Praetor erat Brutus: in Asiam vero se contulerat ad contrahenda adversus Augustum auxilia: ibique permutta gessit laude digna.

19 Ditem Asium] Cic. pro lege Manilia: ‘Asia tam opima est et fertilis, ut et ubertate agrorum, et varietate fructuum, et magnitudine passionis, et multitudine earum rerum quæ exportantur, facile omnibus terris antecellat.’

20 Cum Bitho Bacchius] Par gladiorum insigne erant Bithus et

Acres procurrunt, magnum spectaculum uterque.
 Persius exponit causam, ridetur ab omni
 Conventu; laudat Brutum, laudatque cohortem;
 Solem Asiae Brutum appellat; stellasque salubres
 Appellat comites, excepto Rege; canem illum, 25
 Invisum agricolis sidus, venisse: ruebat
 Flumen ut hybernum, fertur quo rara securis.
 Tum Prænestinus salso multoque fluenti

ardentes properant: ambo spectaculum ingens. Persius rem explicat: cætus universus cachinnos tollit: laudat ille Brutum, laudat comites. Brutum vocat Asiae solem, comites vero salutaria sidera nuncupat, dextra Rege: hunc enim accessisse velut Caniculum, astrum agricolis infestum: fluebat velut annis hyeme, ad quem securis infrequenter accedit. Tunc Præneste natus illi mordaci et vulde copioso

*****

Wakef. et Kidd. *Compositum optimi codd. Torrentii et al.*—21 Harl. 3. 6. 7. quinque Torrentii et edd. vett. ante Lambinum *concurrunt*. Harl. 1. 2. plurimi Lambini et aliorum, cum edd. recentt. *procurrunt*, quod probat Hein-sius Sil. Ital. vii. 566.—27 Harl. 2. *quo fertur rara securis*.—28 Dan. Heinsius conj. *mustoque fluenti*. Harl. 6. 7. major pars codd. ap. Bentl. Vet. Comb. aliaque vett. *multumque fluenti*. ‘*Torrentianum tamen aliquot melioris, ut ait, nota, multoque: quibus accedunt Bersmanni duo, et ex nostris Petrensis, Galei, et Franekeranus, et Scholiastes quoque Porphyrius. Agnosco veram Horatii manum, multoque fluenti. Porro et illud notandum, salso cum fluenti connectendum esse, itidem ut multo: ἀλμυρῷ βέοντι καὶ πολλῷ multo enim*

NOTÆ

Bacchius. Sueton. Octav. Erasm. Adag.

25 *Canem illum, &c.*] Alios Brutii comites stellas quasi salutares venisse, at Rupiliū fatale sidus ac veluti Caniculum. De hac Virgil. AEn. x. ‘Sirius ardor: Ille sitim morbosque ferens mortalibus ægris Nascitur, et lævo contristat lumine cœlum.’ Vide, si vacat, Not. ad 1. Od. 17. et 111. Od. 13.

26 *Ruebat Flumen ut hybernum*] Persii oratio fluebat rapide torrentis instar, aut fluvii nivibus hyemalibus intumescentis et exundantis. Vide iv. Od. 2.

27 *Fertur quo rara securis*] Ad enjus fluminis ripam raro venit frondator cum securi qua ligna cædat; seu quod ipse metuit ne exundante fluvio

abripiatnr, seu quod adsitæ arbores impetu decurrentium aquarum totæ eradicantur et auferntur.

28 *Prænestinus*] Rupilius Rex oriundus Præneste. Haec Latii civitas Roma distat 21. mill. pass. ortum versus: hod. Palestrina. Condita fertur et nomen sortita a Prænesto Ulyssis et Circes filio.

Salso multoque fluenti] Male quidam haec jungunt cum sequenti voce *arbusto*: quæ certe referenda sunt ad Persium, de quo ante. Heinsius asseveranter legendum contendit, *mustoque fluenti*, ut respondeat sequenti vocabulo *Vindemiator*. Sed conjectura haec audacior sane est: et, quicquid dicat, de ea lectione duhitabimus.

Expressa arbusto regerit convicia, durus
Vindemiator, et invictus, cui saepe viator
Cessisset, magna compellans voce cuculum. 30

dicteria retorquet ex arbustica vite deponitu, rinvitor acer ac vinci nescius, cui frequenter riator cessisset grandi voce appellans cœcum. Tun Græculus Persius,

venustins hoc, quam si salso separatum efferas.? Bentl.—30 *Vindemator Gott.*
in marg. Mediol. 1477. Ald. Venet. 1559, et Glarean.—31 *Edd. vett. cucul-*

NOTE

29 *Expressa arbusto regerit convicia*] Velut durns vindemiator in viatorem dictieriis lacescentem scōmmata regerit ex arbusto suo : ita Rupilius acerba convicia reddidit Persio magna linguae volubilitate et petulantia contumelias ingerenti.

Arbusto] Id est, vite arbori innixa: de qua Plin. xvii. 23. ubi scribit, ‘nobilia vina nonnisi in arbustis gig- ni, et in his quoque landatiora sum- mis, sicut nberiora inis: adeo excel- sitate proficitur,’ &c. Columell. lib. iv. ‘vites,’ inquit, ‘maxime gaudent arboribus . . . hoc genus vitium ar- bustivum vocamus.’

30 *Vindemiatore*] Observa, lector,
vocem istam esse hic quatuor syllaba-
rum, atque in unam coire *i* et *a*, ut
metri constet ratio.

Cui sape viutor, &c.] Solebant prætereuntes cum vindemioribus seu vineam putantibus, item cum frondatoribus, certare conviciis. Anson. in Mosella: 'inde viator Riparum subiecta terens, hunc navita labens Probra canunt seris cultoribus.'

31 *Magna compellans voce cuculum*] Stolidum, fatnum, desidem, et pigrum, instar eculi: vel quod vintores, putationem et culturam vineæ donec eculi vox audiatur serius tardantes, viator deridebat eculi exprimens cantum. Plin. xviii. 26. 'Putationem æquinoctio peractam habet.' Et postea: 'Sic fere in vi. Id.

Maii . . . quo temporis intervallo,
15. diebus primis agricolæ rapienda
sunt ea, quibus peragendis ante
æquinoctium non sufficerit, dum sci-
at inde natam exprobationem fœ-
dam putantium vites per imitationem
cantus alitis temporarii quem cucu-
lum vocant. Dedeceus enim habetur
opprobriumque meritum, falcem ab
illa volucre in vite deprehendti, ut ob-
id petulantiae sales etiam cum primo
vere ludantur.

Cucullum Cucullus, vel potius cucus, media producta, κόκκυς, avis verna, a voce, qnam səpius ingeminat, appellata. Unde et κόκκυρας Græci vocant homines molestos, eadem səpius insulte repetendo caput obtundentes. Plin. x. 9. ‘Procedit verc coccyx, oculatur Caniculæ ortu: semperque parit in alienis nidis, maxime palumbium, majori ex parte singula ova, quod nulla alia avis; raro bina. Can- sa subjiciendi pullos, quod sciat se invisam cunctis avibus. Nam minutus quoque infestat. Ita non fore tutam generi sno stirpem opinatur, nisi fefellerit. Quare nullum facit uidum, alioquin trepidum animal, . . . pullus avidus ex natura præripit cibos reliquias pullis. Itaque pinguis- cit, et nitidus in se nutricem conver- tit. Illa gaudet ejus specie, miraturque seipsam quod talem pepere- rit: snos comparatione ejus damnat ut alienos, absunq[ue] etiam se in-

At Græcus, postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat, Per magnos, Brute, Deos te
Oro, qui reges consueris tollere, cur non 34
Hunc Regem jugulas? operum hoc, mihi crede, tuorum est.

posteaquam salibus Italicas aspersus fuit, exclamat: O Brute, per magnos te Deos obsecro, qui reges exterminare solitus es, quare non istum Regem tollis? Hoc, mihi crede, unum est e tuis facinoribus.

Iam.—34 ‘Qui reges consueris tollere.’ Edito Veneta cum Acronis et Porphyrionis Scholiis 1490. tam in versu ipso, quam in utriusque Enarratione consuesti habet; atque ita sine ulla litura codex noster Galeanus. Zulichemianus vero, consueras. Illud placet: modus enim Indicativus aptius hic convenit; et consuesti potius dicere solebant, quam ‘consuevisti.’ Cicero Ep. Fam. xv. 3. et Ad Att. XII. 37.’ Bentl.

NOTÆ

spectante patitur, donec corripiat ipsam quoque jam volandi potens: ex genere accipitrum, quanquam nec adnunc unguibns nec capite similis illis, nec alio colore ac rictu, seu aspectu, quam columbi.’

32 *Italo perfusus aceto]* Italica ducitatem Rupilii: ‘mordaci lotus aceto,’ ut ait Pers. Sat. v. 86. Plaut. ‘Eequid habet is homo aceti in pectori?’

33 *Exclamat]* Erumpente ira tandem, quam extimularat ‘homo aci-

dæ linguae,’ ut loquitur Seneca, Contr. 1.

34 *Qui reges consueris tollere]* Tarquinios olim quidem majores tui, puta Jnn. Brntus: tu vero deinde ipse Jul. Cæsarem.

35 *Hunc Regem]* Ludns in vocabulo.

Operum hoc, mihi crede, tuorum est] Et hoc te dignum est opus, ut jugiles ac tollas molestum et indignum hunc vita hominem.

SATIRA VIII.

IN SUPERSTITIOSOS ET VENEFICAS.

Priapus in hortis Esquiliinis positus fugitur conqueri, quod difficilius veneficas, quam fures et aves, arcere possit. Tum narrat duarum vetularum apparatus veneficum, quo ita sit commotus, ut tandem præ horrore ingenitem emiserit ventris crepitum, enjus sono istas veneficas sic perterrefactas esse, ut omnibus relictis effuse et sine respectu aufugerint. Tria igitur potissimum agit Poëta, ut Priapi cultum derideat, ut vulgi de veneficiis superstitionem notet, ut Canidiam Saganamque veneficii infamia laborantes perstringat.

OLIM truncus eram ficulnus, inutile lignum;

Eram antea stipes ficulnus, lignum iners: quando artifex, dubius an scannum

Satira sexta Libri primi in Ed. Sanad.—1 Unus Harl. inutile lignum.

Cum faber, incertus scannum faccretne Priapum,
 Maluit esse Deum. Deus inde ego, furum aviumque
 Maxima formido; nam fures dextra coërcet,
 Obscenoque ruber porrectus ab inguine palus;
 Ast importunas volucres in vertice arundo

5

fabricaret, an Priapum, maluit fieri Deum. Exinde ego Deus extiti, ingens terror prædonum atque volucrum. Etenim dextra mea arcet prædones * * * at arundo in summo capite infixa deterret aves molestas, ac prohibet consistere in

V. Phædr. i. 2. 20.—4 Barthii codex antiquissimus: *nam fures fuste coërcet, et in margine falce; utrumque ex interpretamento τοῦ δεξιά. Unus Turnebi, fures mea dextra coërcet.*—5 Hunc versum resecuit Sanad.—10 *Hic miseræ*

NOTÆ

1 *Olim, &c.] Prosopopœia est lepi-*
da prorsus et faceta, qua Horatius
evulgat illud Canidæ veneficum, de
quo in Epop. ult. ubi Canidia: 'Et
Esquilini Pontifex benefici,' &c.
Porro mire hic Deastrorum vanitas
et falsitas suggillatur. Unile S. Hie-
ronym. lib. xii. in Isai. cap. XLIV.
sub finem ita scribit: 'Flaccus in sa-
tira, deridens simulacula gentium, ait;
'Olim truncus eram,' &c.

Truncus eram] Sic Propert. iv. 2.
 Vertumnus de se dicit: 'Stipes acer-
 nus eram properanti falce dolatus,
 Ante Numam grata pauper in urbe
 Deus.'

Truncus ficulnus] Truncus fici ar-
 boris.

Inutile lignum] Minime apta ad
 opus materia, ob fragilitatem. Quo
 etiam referri potest, quod sub finem
 hujus Satiræ dicitur, 'diffissa nate.'
 Vel inutile, id est, nondum dolatum,
 nondum in effigiem aliudve opus effi-
 cillum et formatum.

2 *Priapum]* Is Bacchi et Veneris
 filius hortis præses velut custos cre-
 debatur. Diodor. Sic. v. 1. mox ci-
 tand. Ejus statua rudis et informis
 ponebatur: unde ex fieu ut pluri-

mum fiebat, quod lignum fragile et
 ad alia opera artificiose singenda in-
 septum. Aliam alii rationem affe-
 runt, quod ficus admodum fertilis,
 Priapus vero foecunditatem designet:
 teste Plutarcho de Iside et Osir.

4 *Fures dextra coërcet]* Diodor. Sic.
 cit. 'Priapus non solum in urbium
 templis, sed et in agrestibus quoque
 locis tanquam vinearum atque horto-
 rum custos colitur, fructuum fures
 castigans.' Hinc falce ligneam te-
 nens singebatur, quasi fures illa con-
 fossnrus, seu prostratus. Columell.
 de Hortorum Cultu, ita de Priapo:
 'Sed truncum forte dolatum Arboris
 antiquæ, numen venerare Ithyphallii,
 .... medio qui semper in horto...
 prædoni falce minatur.' Virg. Georg.
 iv. 110. 'Et custos furum atque avi-
 um cum falce saligna, Hellespontiaci
 servet tutelam Priapi.'

6 *In vertice arundo Terret fixa]* Hoc
 avibus terriculamentum ponì solebat.
 Tibullo ascriptum Epigramma sic ha-
 bet: 'Placet, Priape? qui sub arboris
 coma Soles sacrum revinete pampino
 caput Ruber sedere... saepc floribus
 novis Tuas sine arte deligavimus co-
 mas.'

Terret fixa, vetaque novis considere in hortis.
 Huc prius angustis ejecta cadavera cellis
 Conservus vili portanda locabat in arca.
 Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum,   10
 Pantolabo scurræ, Nomentanoque nepoti.
 Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum

hortis recentibus. Antea conservus cadavera cellis arctis ejecta locabat istuc effrena in vili sandapila. Hoc erat commune plebecula sepulcrum, Pantolabo sannionii, et Nomentano patrimonii dissipatori. Iste cippus assignabat agri pedes mille.

Cuning.—12 Idem conj. *cippus in agro*; quod habet Exc. Sax.—13 Glarean.

NOTÆ

7 *Novis in hortis*] Quos nuper in Esquiliis Mæcenas instituit, ob salubrem ejus loci aërem, ut dicetur postea.

8 *Huc prius, &c.*] Ubi modo stat Priapus, in hortis scilicet istis novis, ibi antea sepulcretum erat. In hunc ipsum locum plebeiorum cadavera portabantur humanda.

Angustis ejecta, &c.] Adverte singulas voces ad contemtum facientes.

Angustis ejjecta cadavera cellis] Non atriis aulisve magnis elata cum honore ad sepulturam, more divitium. Cellæ enim dicuntur mansiunelæ præsertim servorum.

9 *Conserrus portanda locabat*] Viles et abjectos viliis abjectusque vespillo sepeliebat. Nam vespillones, inquit Festus, appellantur, qui vespertino tempore operant locant iis humo condens, qui funebri pompa duci propter inopiam nequennt. At contra divitum funeri curando advocatur libitinarius. Hic vero subministros adhibet pollinctores, sandapilarios, vespillones.

Vili in arca] Non in feretro exornato, ut divites solent, sed in brevi loculo, seu communis sandapila, quam Martialis vocat ‘Orcinianam spon-

dam,’ qua egenorum, itemque damnum, cadavera portabantur a sandapiliis. Juvenal. Sat. III. 32. ‘Conducere . . . portandum ad busta cadaver.’

10 *Hoc miseræ plebi, &c.*] Esquilina regio sepulcris servorum atque miserorum dedicata erat, inquit vet. Comment.

11 *Pantolabo scurræ*] Aptum nomen scurræ, qui dilapidatis facultatibus egens innuam a pluribus pecuniari accepiebat. Itaque Mallins ille Pantolabus sepulero pauperum et miserorum infertur, sicut et Cassius Nomentanus patrimonii decoctor insignis.

12 *Mille pedes in fronte, &c.*] Datus olim fuerat locus ille ad sepulturam plebeiorum, continens mille pedes, &c. Qnod quidem agri spatium haeredibus detractum erat. Et hæc cippo inscripta notabantur ex more. Erat enim cippus in agro erectus lapis seu limes, in quo designabatur certa pars agri excepta et ex testamento data legataque plebi, vel alicui privato.

Mille pedes in fronte, &c.] Juxta vias erant sepulcia. Ergo sepulcri frons est latitudo, at longitudo in agrum quaquaversus intelligenda.

Hic dabat; hæredes monumentum ne sequeretur.
 Nunc licet Esquiliis habitare salubribus, atque
 Aggere in aprico spatiari, quo modo tristes   15
 Albis informem spectabant ossibus agrum.
 Cum mihi non tantum furesque feræque, suëtae
 Hunc vexare locum, curæ sunt atque labori,

nos in latitudinem, trecentos vero in longitudinem, vetabatque, ne sepulcrum ad hæredes pertineret. Jam vero licet habiture in Esquiliis salubribus, et ambulare in colle aprico, ubi nuper mæsti cernebant agrum albis ossibus deformem. Quanquam non tam me angunt et vexant prædones ac feræ agrum istum infestare solitæ,

*****

edidit, monumentum hoc ne sequeretur; quod non damnat Zennius. sequentur Harl. 2. 4. 6. 7.—14 *[Esquiliis] Venet.* 1559. et Glarean. ap. Zeun. —15 ‘*Pro quo modo?*’ inquit Bentleius, ‘*lege invitis licet codicibus, qua modo?*’ Ego tamen non ausim. Unde enim novit ille non licere dicere *quo pro in quo loco vel ubi?* Alias novimus *eo et quo vetustos esse Accusativos; vernum et quo dicitur in Ablativo.*’ Baxt. ‘Bentleii emendatio probabilis est, quia *qua* a librariis ob sequens *modo* est mutatum.’

NOTÆ

Ita vetus Inscriptio. IN FRONTE
 LAT. PED. XX. IN AGR. LONG. PED.
 XX. &c. Valeant qui geographicæ
 longitudinem hic accipiunt in majori
 distantia. Nec enim id locum habet
 nisi in Geographicis. Ptolem. I. 6.

13 *Hæredes monumentum, &c.]* In
 cippo scribi et notari solebant literæ
 istæ: H. M. H. N. S. Hoc monu-
 mentum hæredes non sequitur. Fe-
 deric. Cerutus Veroneus sic inter-
 pretatur locum hunc, luculentter qui-
 dem: hic in Esquiliis extabat cippus
 his notatus literis: ab ea parte, quæ
 publicam viam attingit, mille pedes
 agri ad sepulturam plebis tribuunt:
 ab ea vero parte, quæ conjunctos
 agros spectat, pedes trecenti. Hac
 Inscriptione: HÆRES HUNC SIBI LO-
 CUM SEPULTURÆ NE VINDICET.

14 *Nunc licet Esquiliis, &c.]* Nunc
 vero sepulcreti amota frēditate per
 Mæcenatem, jam licet frui Esquilia-
 rum salubri aëre; licet hic habitare,
 quin et deambulare in amoënis hortis,

ubi prius arida mortuorum ossa tris-
 tem aspectum dabant.

[Esquiliis] Hæc urbis Romæ regio.
 Epod. v. et ult.

[Salubribus] Illuc propterea, et ad
 hortos Mæcenatianos in Esquiliis, se-
 cedebant Tiberius ad quietem, Au-
 gustus vero æger ad valetudinem
 procurandam. Ita Sueton.

17 *Cum mihi non tantum]* In hortis
 quidem sedeo amoënitate cœlique tem-
 perie pergratis, inquit Priapus: at
 id mihi molestum, quod veneticas
 inde exterminare nequeo sepulcræ
 frequentare assuetas. Fures avesque
 facile abigo, at non ita improbas
 annis istas.

Furesque, &c.] Hi ventitabant illuc
 ad exquisitos fructus surripiendos:
 feræ autem ad projecta supplicio af-
 fectorum cadavera olim venire assuetæ
 inde vix absterrebantur; semper-
 que ad locum notum, cupidamque
 prædam recurrebant.

Quantum carminibus quæ versant atque venenis
Humanos animos: has nullo perdere possum 20
Nec prohibere modo; simulac vaga luna decorum
Protulit os, quin ossa legant herbasque nocentes.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, passoque capillo,
Cum Sagana majore ululantem: (pallor utrasque 25
Fecerat horrendas aspectu:) scalpere terram
Unguis, et pullam divellere mordicus agnam,
Cooperunt; crux in fossam confusus, ut inde

quam mulieres, quæ humanas mentes inflectunt incantamentis et beneficiis. Has nulla ratione possum abigere, aut prohibere quominus colligant ossa et herbas noxiæ, statim atque luna currens pulchrum ostendit rultum. Ego ipse conspexi Canidiam atra veste succinctam incedere nudis pedibus, crinibus solutis, ejulantem cum Sagana seniore. Pallor ambas fecerat visu terribiles. Humum coepérunt unguibus effodere, moxque discerpere dentibus oriculum nigrum. Crux in scrobem effusus

Zeun, Bentleium secuti Cuning. Sanad. Wetzel. Heindorf, et Kidd.—19 Exe. Sax. Harl. 6. al. *reuant pro versant*; ita quoque Burm. ad Ovid. Am. ii. 2. 29. Vide ad i. Sat. 7. 15.—20 ‘Qui pro perdere maluit pellere, ille sic ener- vari orationem vehementer Priapi non sensit. Nihil minus minantur comici irati, quam ‘perdere,’ ‘disperdere,’ ‘cerebrum dispergere in via,’ &c. Gesu.—24 Harl. 2. 7. *spasoque capillo*.—25 Bentl. in ed. pr. Cantab. et Cuning. *utramque*.—27 Unus Han. *divellere morsibus*, ex Vet. Schol. Vide Nic. Heinsium ad Ovid. Met. xii. 27.—28 *Cœpere Cuning.* ex conj. ut ultima syllaba producatur ob consonantes *cr* in voce *crux*. Unus Han. *in fossam dif- fusus*. Bentl. in ed. pr. Cantab. 1711. *in fossam cum fusus*; et sic Kidd.—32

NOTE

20 *Has]* Veneficas, Canidiam, Sa- ganam.

21 *Simulac vaga luna, &c.]* Deco- rem sumum ostentat luna dum plena est: et hoc præsentim tempus ad perpetrandæ veneficia assumunt. Vide Epod. v. et ult.

22 *Ossa legant]* Paulus Juriscon- sultus: ‘Qui e sepulcro corpora ex- traxerint, vel ossa eruerint, humiliori- ris quidem fortunæ summo supplicio afficiuntur: honestiores autem in insulam deportantur: alias aut relegantur, aut ad metalla damnantur.’ Vide Epod. ult. sub finem.

Herbasque nocentes] E sepulcris na- tas, quasi sacras Diis manibus, pro-

indeque beneficiis idoneas. Menta præ ceteris herbis ntebantur. Hæc enim dicitur pellex suisse Plutonis, a Proserpina demum concerpta, et in herbam sui nominis transformata. Porro notandum Mæcenatis hortis non totas Esquilias occupatas: su- perfusisse vero illuc aliquot sepulcra.

25 *Cum Sagana majore]* Hæc Sagana liberta fuit Pomponii Senatoris, qui a Triunviris proscriptus est: ha- buit vero sororem natu minorem se. Ita vetus Commentator.

28 *Ut inde Manes elicrent]* Cruo- re scilicet ehibendo gaudentes. Sic veteribus creditum.

Manes elicerent, animas responsa daturas.	
Lanca et effigies erat, altera cerea; major	30
Lanea, quæ poenis compesceret inferiorem.	
Cerea suppliciter stabat, servilibus, utque	
Jam peritura, modis. Hecaten vocat altera, sævam	
Altera Tisiphonen: serpentes atque videres	
Infernæ errare canes; lunamque rubentem,	35

est, ut hinc umbras evocarent, animas responsa reddituras. Porro aderat imago lanea, et altera cerea. Grandior lanea, quæ minorem ceream plecteret. Cerea supplex procumbebat, servili ratione, ac velut mox interitura. Venerificarum altera inclamat Hecaten, altera diram Tisiphonem. Tunc asperceres currere angues, et canes Stygius: lunam vero erubescensem se abscondit.

Bentleius legit *ut quæ ex duobus codd. Torrentii, Pulmanni tribus, Giffanii uno, et suis Gal. et Magdal. Ita Gott. Sanad. Francis. Wetzel. Wakef.*

NOTÆ

29 *Animas responsa daturas]* Necromantia est, qua magi futura per mortuos aut mortuorum umbras ri-mantur. Vide Epod. ult. in fine, ibique Not. i. Reg. 28. Saul rex per Pythonissam suscitat impie animam Samuelis Propheta: ab eoque discit suam suorumque perniciem proxime futuram. ‘Statimque Saul cecidit porrectus in terram: extimnerat enim verba Samuelis,’ &c.

30 *Lanea et effigies erat, &c.]* Erant ibi effigies dñæ, una lanea, altera cerea. Hanc minorem altera major affligebat, vexabat, verberabat, perdere volebat. Nam et sic cum cruciatu homines cnecant beneficæ. Unde Ovid. Epist. Hypsipylæ: ‘Per tumulos errat passis discincta capillis, Certaque de trepidis colligit ossa rogis. Devovet absentes, simulacra que cerea singit, Et miserum tenues in jecur urget acus.’

32 *Cerea suppliciter stabat]* Hæc repræsentans cum quem perditum ibant et cupiebant. At laneum simulacrum referebat carum beneficis illis caput, quod alterius sagæ incantamentis liberare et exsolvare contendeant.

Delph. et Var. Clas.

33 *Hecaten vocat altera]* Canidia invocat Proserpinam umbrarum dominam, sacrorum magicorum præsidem: dictam *Hecaten*, seu quod victimis centum placaretur, sen quod annos centum errare faciat inseptultos. Ita Servius. Alii, quod centum, id est, varias habeat virtutes et potestates. Nam et idecirco tergemina *Hecate* vocatur a Virgilio Æneid. iv. Est nempe Luna in celo, Diana in terris, Proserpina in Inferis. Alii etiam aliter, qnod Hecatos dicatur Apollo, hinc ejus soror Hecate appellatur, inquit, ab èkàs, longe, quasi radios eminns ad nos vibrans.

34 *Altera Tisiphonen]* Sagana vocat Tisiphonem unam e Furiis, a plecedis cædibus ita nominata.

35 *Serpentes atque videres Infernas errare canes]* Canes infernae adventantes Proserpinam præcurrendo annuntiabant; serpentes autem Tisiphonem. Deas enim illas ejusmodi assecæ nunquam non comitantur. Furiarum capillos serpentibus implexos, manusque pariter armatas fixerunt.

Lunamque rubentem] Pndore suffusam, et abhorrentem a talibus fla-

Horat.

3 K

Ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
Mentior at si quid, merdis caput inquier albis
Corvorum; atque in me veniat mictum atque cacatum
Julius et fragilis Pediatia, furque Voranus.

dere post majora monumenta, ne testis adasset istis sceleribus. Quod si aliquantum mentior, conspurgetur meum caput merdis albis corvorum; ac mictum et cacatum super me veniant Julius, mollis Pedacia, et Voranus fur. Quid referam

Heindorf, et Kidd.—38 ‘ Jam bis terque, opinor, Horatii morem indicavimus : scilicet is, etsi post plures nominativos, singulari tamen numero verbum amat efferre. Recte itaque hic olim dederunt editiones Venetæ et Locheri : atque in me veniat mictum atque cacatum Julius, et fragilis Pediatia, furque Voranus. Et diserte hoc exhibent, præter sex Pulmannianos, nostri etiam codices, Leidensis, Reginensis, cum aliis quatuor. Cruquius Torrentiusque tacent. Videat itaque Lambinus, qui veniant hic reposuit, idque ait habere omnes fere libros veteres. Utinam meliore fide in his rebus ageretur : jam non hic ceteros post se omnes in errorem induxisset. Priscianus quidem pag. 875. ubi locum hunc adducit, veniant habet hodie : at correctorum id facinus est, qui loca ex auctoribus illic citata ad vulgatas eorum editiones refingunt. Tria enim Prisciani scripta vidi exemplaria ; quorum duo veniat ibi præferunt, tertium veniet. Revocetur itaque vetus lectio numero Singulari ; et vide nos ad 1. Od. 24. et alibi.’ Bentl. veniat etiam Gott. Harl. 2. 3. 4. 6. 7. Zarot. Mediol. 1477. Venett. 1477. 1478. 1479. Florent. 1482. Sanad. Franciš. Baxt. Gesn. Zenn. Bipont. Wetzel. Wakef. Heindorf. Comb. et Kidd. venient Aldd.

NOTÆ

gitiis beneficiisque.

36 *Post magna latere sepulcra*] Hinc patet, quod ante jam annotavi, ad Esquilius et hortos Mæcenatis prope extitisse quæpiam adhuc monumena, quamvis alia diruta fuissent atque sunnota.

37 *Merdis caput inquier albis Corvorum*] Huc facit quod in Epigram. ante cit. ad Priapum scribit Tibul-lus: ‘ Abegimusque voce sæpe, cum tibi Senexve corvus, impigerve graculus Sacrum feriret ore corneo caput.’ Arnobius autem lib. vi. diserte. ‘ Non videtis sub istorum simulacrorum cavis stelliones, sorices, murices, blattasque lucifugas nida-menta ponere atque habitare? spurcitas huc omnes conducere . . . In ore simulacri ab araneis ordiri retia, atque insidiosos casses quibus volat-tus innectere stridularum possint im-

pudentiumque muscarum? Hirundi-nes intra ipsos ædium circumvolantes tholos, jacularier stercoris plenas; et modo ipsos vultus, modo numinum ora depingere, barbam, oculos, nasos, aliasque omnes partes, in quascum-que se detulerit deonerasi proluvies podicis?’

39 *Julius, &c.*] Quidam luxurie per-ditus, cetera minime notus.

Pediatia [Pedacia] Muliebri nomine ob mollitatem et impudicitiam vocat per contemptum et ludibrium. Is Pedacius, vel Pedatius, dicitur fu-isse Eques Romanus, suum vero pa-trimonium abliguriisse, flagitosisque postea libidinibus serviisse.

Furque Voranus] Iste fuit Q. Luctatii Catuli libertus, furax et astutus apprime: qui cum nummulario cui-dam surripuisset aliquot nummos, hos calceis inseruit absconditque.

Singula quid memorem? quo pacto alterna loquentes Umbræ cum Sagana resonarint triste et acutum;	40
Utque lupi barbam variæ cum dente colubræ Abdiderint furtim terris; et imagine cerea	
Largior arserit ignis; et ut non testis inultus Horruerim voces Furiarum et facta duarum.	45
Nam, displosa sonat quantum vesica, pepedi Diffissa nate ficus: at illæ currere in urbem:	

singula? Quemadmodum alternatim colloquerentur animæ cum Sagana, voce tenui et stridula. Quomodo clam humo infoderint barbam lupi, et dentes colubræ maculæ: utque ignis ingens corripuerit effigiem ceream: denique quo pacto aversatus sim præsens, atque vindicaverim verba et actiones umbarum Furiarum istarum. Etenim quanto sonitu crepat vesica disrupta, tanto ego ficiulus olim truncus dirisis natibus crepui. Protinus autem illæ beneficæ fugere in urbem cœperunt. Tum-

---

&c. usque ad Bentl.—39 *Pedatis Venet.* 1559. et *Glarean.*—41 Bentl. ex conj. resonarint, et sic Harl. 7. eumque seuti recentt. resonarant Harl. 2. 3. 4. 6. alii omnes et edd. antiqui.—43 *Adiperint Venet.* 1477. 1478. 1479. et *Florent.* 1482. ut imagine conj. Cuning.—45 Cuning. Sanad. et Francis: ac facta duarum. Harl. 4. *Venet.* 1479. *Vet. Comb.* et *Florent.* 1482. et fata duarum.—47 *Dirisa conj.* nescio quis. Vid. *Syllog. Epist. tom. v.* p. 375.—48 Vide

NOTÆ

Deprehenso vero ad calceos alludens quispiam subridensque ait: Belle, si te non ἐκχαλκεύει, id est, verberibus tanquam æs tundat ac recudat.

41 *Triste et acutum]* Sic Æneid. vi. 491. umbræ seu animæ Græcorum apud inferos Æneam videntes obstupescunt, ‘pars vertere terga . . . pars tollere vocem Exiguam,’ id est, exilem, lugubrem, deductam: unde et ‘inceptus clamor frustratur hiantes.’ Ibid.

42 *Lupi barbam]* Egregie Marcius, ‘Vide,’ inquit, ‘officias magicæ artis’: barba lupi beneficium: at rostrum lupi beneficiis resistit. Atqui barba lupi in rostro. Plin. xxviii. 10. ‘Beneficiis rostrum lupi resistere inveteratum aiunt: ob idque villarum portis præfigunt.’

43 *Imagine cerea Largior arserit ignis]* Virgil. Eclog. viii. ‘Aspice, cor-

ripuit tremulis altaria flammis Sponte sua, dum ferre moror, cinis ipse: bonum sit.’ Ergo hic indicatur pernicies ejus, in quem beneficia fiebant, quique imagine cerea adumbratus erat. Absurde quidam putant ignem affuisse, et liquefcente cera exarsisse. Immo cit. Virgilii locus contrarium docet: verbaque ista clare ostendunt, ‘sponte sua.’

45 *Furiarum duarum]* Canidiæ et Saganæ Furii similium.

47 *Diffissa nate]* Ita lignum recens et adhuc viride, si in opus singatur, finditur et crepat.

Ficus] Ego Priapus ex arbore fici Deus factus.

At illæ currere in urbem] Ridicula omnia. Insignes beneficæ, omnibus terribiles, levi peditu torrentur, ac fugantur.

Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendum
Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis
Vincula, cum magno risuque jocoque videres.

50

que non sine ludibrio et cachinnis aspexisses Canidiæ dentes, ac sublimem Saganæ comam decidere, herbus item, et liciu brachiis fascinata.

annon legendum sit, *caliandum.*⁷ Chishull.

NOTÆ

48 *Canidiæ dentes*, &c.] Tanto pavore percelluntur illæ, ut excidant *Canidiæ edentulæ appositi dentes*; *Saganæ vero glabræ seu calvæ coma ex alienis capillis addita.*

Altum caliendum] Adulterini capilliti suggestum, ut vocat Papinius, Juvenal. Sat. vi. 502. ‘compagibus altum ædificat caput.’ Hinc patet novum non esse, quod nostro sæculo in mulieribus videmus; atque olim etiam in earum capitibus insanas capillamenti subtractiones extitisse.

Caliendum] Κάλλυντρον est orna-

mentum. κάλυντρον, sive κάλυντρον, operimentum. Hoc alii interpretantur crinem hypocriticum vel suppositionem; alii reticulum, redimiculum, galericulum: vetus Interpres: pepulum capitis, seu ornamentum. Varro etiam hanc usurpat vocem in lib. qui inscribitur ‘*Virgula divina.*’ Arnobius item lib. vi.

50 *Vincula*] His hominum animos illigabant, vinciebant, detinebant. Virgil. Eclog. viii. ‘Terna tibi hæc primum triplici diversa colore Licia circumdo.’

SATIRA IX.

IN IMPUDENTES ET INEPTOS PARASITASTROS.

Haud dubie gratia, qua apud Mæcenatem valebat Horatius, multos parasitastros et poëtastros pellexit, ut eum obsiderent, et se per eum Mæcenati commendari cuperent. Quare, ut hoc hominum genus molestum a se, si fieri posset, abigeret, fortassis hanc scripsit Satiram, ubi impudentia et garrulitas ejusmodi homuncionis egregie describitur.

IBAM forte Via sacra, sicut meus est mos,

Pergebam forte per viam sacram, nugas nescio quas, ut soleo, mente versans; iis

Satira secunda Libri secundi in Ed. Sanad. Vide Vulpium in Vita Properti.—1 *Ibam ut forte* Bentl. ex couj. eunque secentus Kidd. Wakef. et Askew interpuscebant: *Ibam forte via sacra, sicut meus est mos Nescio*, &c. probante viro docto in The British Critic. Vid. Wakef. Sylv. Crit. iv. pag.

NOTÆ

1 *Via sacra*] De ea Epod. iv. 7. et Epod. viii. 8. vide ibi Not.

Nescio quid meditans nugarum, et totus in illis :
 Accurrit quidam notus mihi nomine tantum,
 Arreptaque manu, ¶ Quid agis, dulcissime, rerum ?
 ¶ Suaviter, ut nunc est, inquam ; et cupio omnia quæ vis. 5
 Cum assetaretur, Numquid vis? occupo : at ille,
 Noris nos, inquit ; docti sumus. Hic ego, Pluris
 Hoc, inquam, mihi eris : misere discedere quærens,
 Ire modo ocyus, interdum consistere, in aurem
 Dicere nescio quid puero ; cum sudor ad imos 10
 Manaret talos, O te, Bolane, cerebri

plane intentus. Accurrit quidam nomine duntaxat mihi cognitus ; atque apprehensa manu mea, ait, Quomodo te habes omnium suavissime? Respondi : Benc, sicut res præsentes fluunt : tibi pariter appreco cuncta quæ exoptas. Cum vero me sequeretur, præveniens dixi : An aliud quidpiam exposcis a me? Mox ille, Ut me cognoscas, inquit : sum eruditus. Tunc ego : Ea majoris a me aestimaberis. Vehementer autem abire cupiens jam velocius incedebam, identidem subsistebam : sumulo nescio quid in aurem insusurrabam : interea sudor ad imos talos defluebat. Cogitabam apud me : quam beatus tu Bollane tali cerebro ! Cum vero iste quidvis

197.—2 Omnes codd. Torrentii, et omnes Cruquii præter unum, delent τὸ εἶδος ; et sic Torrent. Bentl. Sanad. Cuning. Francis. Schrevet. Heindorf. Wakef. et Kidd. item Lachman. ad Propert. II. 1. 6.—3 Occurrit Ald. et multæ deinceps edd. Accurrit Harl. 2. 3. 4. 6. Gott. omnes codd. Cruquii. Torrentii, et aliorum, cum edd. Zarot. Mediol. 1478. 1479. Florent. 1482. Mediol. 1486. Crnq. Torrent. Lamb. H. et R. Steph. Bond. Schrevet. Baxt. Bentl. et recentt. Vid. Nic. Heins. ad Ovid. Fast. II. 372.—4 Plurimi interpellantur : *Quid agis, dulcissime rerum?* Cf. Heroid. Epist. IV. 125. IX. 107. et Art. Am. I. 213. Vid. Porson. ad Ph. 1730. Alii, *Quid agis, dulcissime, rerum?* Cf. Ovid. Met. XII. 62. Ita Vet. Schol. H. et R. Steph. Lamb. Crnq. Baxt. Gesn. Zenn. Bipont. Wetzel. Wakef. et Comb.—6 Numquid vis? in quibusdam vett.—11 Bollane

NOTÆ

2 *Nugarum*] Versiculorum.

4 *Arreptaque manu*] Quasi valde familiaris et consuetus, quanvis nomine vix Horatio notus : ergo imprudenter et inepte.

5 *Suaviter, ut nunc est, &c.*] Indolem Horatii bonam, immo egregiae fructum educationis in eo considera : qui hominem passim molestum, quin et pertinaciter importunum, a quo fert animo, nihilque durum illi aut inurbanum reponit. Quod quidem deinceps animadverte.

6 *Cupio omnia quæ ris*] Ita loqueban-

tur olim ad amicos.

6 *Numquid vis?*] Hæc erat dictio abire volentium, ne id dñe facere viderentur : ut observat Donatus in Terent. Eunuch. II. 3. ad hæc verba : ‘Dum hæc dicit, abiit hora. Rogo, num quid velit. Recte, inquit. Abeo.’

7 *Noris*] Cupio ut noris me : sum enim doctus. O insulsam orationem!

10 *Cum sudor ad imos Manaret talos*] Prae animi angore et æstu.

11 *Bolane*] Is ὁξύχολος, iracundus, stomachosus, atque, ut ait Noster Sat.

Felicem ! aiebam tacitus, cum quidlibet ille
 Garriret, vicos, urbem laudaret. Ut illi
 Nil respondebam, Misere cupis, inquit, abire,
 Jamdudum video : sed nil agis ; usque tenebo,   15
 Persequar. Hinc quo nunc iter est tibi ? ¶ Nil opus est te
 Circumagi ; quandam volo visere, non tibi notum ;
 Trans Tiberim longe cubat is, prope Cæsaris hortos.
 ¶ Nil habeo quod agam, et non sum piger ; usque sequar te.
 Demitto auriculas, ut iniquæ mentis asellus,   20

effutiret, laudaret civitatem ac regiones ; quod nihil responsi facerem, ait : Solicite quæris discedere : jam pridem intelligo : verum operam perdis : semper adhærebo : assectabor : equo jamjam istinc contendis ? Cui ego : Nequaquam necesse est te circumduci : aliquem invisere cupio tibi minime cognitum : hic procil manet, ultra Tiberim, juxta hortos Julii Cæsaris. Ille vero : Nihil agendum instat mihi, neque sum deses : quolibet te comitabor. Tum ego deprimo aures velut asinus impatiens,

edd. vett. ante Torrent. qui ex codd. suis legit Bolane ; et ita omnes codd. Bentleii et edd. recent.—15 ‘ Codex Tons. habet : usque ego nam te Persequar ; at vulgata lectio mihi placet magis, propter præcedens verbum, abire. Duo codd. Bland. habent, Prosequar ; quod non minus aptum videatur ; nam fere eos prosequimur, quos comitamus et deducimus ; sed fortasse, quia reluctantem sequitur, Persequar magis est appositorum.’ Cruq. Prosequar etiam tres Bersmanni, Bentleii Leid. Regin. Gal. Petrens. Battel. et duo alii ; item Glarean. Bentl. Sanad. Francis. Heindorf. Wakef. et Kidd. hinc Bentl. cum nonnullis edd. vett. refert ad antecedens, ita, Prosequar hinc, &c.—19 Nil h. q. agam ; non sum, &c. quatuor codd. Torrentii,

NOTÆ

v. præced. cerebrosus, nngaces et inceptos qnosque verbis asperis amoliebatur statim, et abire procul a se adiebat, loquacitatis et loquacium omnino impatiens.

14 Misere cupis, inquit, abire, &c.] Confer impudentem hunc garruli sermonem cum Horatii modesta response, ‘ nil opus est te Circumagi,’ &c. Gall. *c'est vous donner trop de peine.*

18 Cubat] Sunt qui interpretentur, ægrotat : sicut 11. Sat. 3. ‘ Mater ait pueri menses jam quinque cubantis.’

Prope Cæsaris hortos] Longinquam proponit urbis regionem, ad abigendum garrulum, sed frustra. Sueton. Jul. Cæsar, cap. 83. ‘ Populo hortos circa Tiberim publice, et viritim tre-

cenos sestertios legavit.’ Tiber. cap. 72. ‘ Triremi usque ad proximos Nau machiæ hortos subvectus est : disposita statione per ripas Tiberis,’ &c. Vide et Plutarch. in M. Bruto ; ubi scribit, cum testamento Cæsar civi cuiilibet septuaginta et quinque drachmas legavisset, præterea vero etiam hortos, qui trans Tiberim erant, ubi nunc est Fortunæ templum, ingenitem benevolentiam et admirabile desiderium omnibus fuisse.

20 Demitto auriculas, &c.] Metaphora a jumentis, quæ aures demittendo ostendunt suam defatigationem, ac velle se excutere impositum onus. Plin. xi. 37. ‘ Aures in equis, et omnium jumentorum genere, indicia animi præferunt ; fessis marcidæ,

Cum gravius dorso subiit onus. Incipit ille :
 Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
 Non Varium, facies : nam quis me scribere plures
 Aut citius possit versus ? quis membra movere
 Mollius ? invideat quod et Hermogenes, ego canto.   25
 Interpellandi locus hic erat : ¶ Est tibi mater ?
 Cognati, quis te salvo est opus ? ¶ Haud mihi quisquam ;
 Omnes composui. ¶ Felices ! nunc ego resto :
 Confice ; namque instat fatum mihi triste, Sabella
 Quod puero cecinit, divina mota anus urna :   30

quando plusculum oneris tergo imponitur. Ille autem exorsus est : Si me bene cognosco, non Viscum, non Varium cariorem me familiarem habebis. Ecquis enim versus plures ac velocius quam ego facere valeat ? Quis saltare decentius ? Ego sic cano ut etiam Hermogenes invideat. Hæc erat occasio interrumpendi : Itaque ait illi : Habesne matrem aut propinquos, quibus necessaria sit tua salus ? Respondit : Nemo superstes mihi : cunctos sepeliri. Tum ego tacite : Illi fortunati : miser ego jam vivo : interfice. Enimvero urget futum lugubre, quod puero mihi Sabella ve-

*****

sine coniunctione et.—23 *Non Varum unus Han.* Harl. 2. et edd. primæ.—30 ‘Nescias utrum casu recto *mota anus*, an casu ablativo *mota urna divinu*, dicatur. Mihi quidem neutrum placet. Etsi enim *urna divina* facile in poëta placere possit ; ut in Silio Italico ‘flamme divinæ,’ lli. 344. ‘Fibrarum, et pennarum, flaminarumque sagacem Flaminarum misit dives Gallæcia pubem :’ tamen si tertium illud addis, *divina urna mota*, adeo scabrum atque horridum exit, ut ne proletario quidem vate, nedum Horatio, dignum sit. Vel illud alternum tolerabilis est, *mota anus*, hoc est, ‘commota,’ ‘agitata,’ ‘furore percita :’ qualis Manto apud Nasonem Met. vi. 158. ‘Per medias fuerat, divino concita motu, Vaticinata vias.’ Et illa apud Tibull. i. 7. 49. ‘Sic fieri

NOTÆ

micantes pavidis, subrectæ farenibus, resolutæ ægris.’

22 *Viscum, Varium*] Hi duo snerunt eximiū Poëtæ, ingenio et eruditione clari ; Horatio certe amicissimi. De Visco postea, Sat. seq. et alibi. De Vario Sat. 5. præced. item 1. Od. 6.

25 *Hermogenes*] Cantor famosus, de quo Sat. 3. præcedenti.

26 *Est tibi mater, &c.*] Callide vult Horatius monere garrulum ut sue saluti consulat in gratiam propinquorum ; neve sine causa ita se circumagat ac defatiget, quin potius ipse se tantum virum totque et tam eximiis dotibus insignem familie suæ diu

conservet.

28 *Omnes composui*] De hujus vocis significazione dixi, ad Pers. Sat. iii. 104.

30 *Felices*] Qui nimurum tua garrulitate et ineptiis sunt liberati. At ego miser resto discrucianus a te ac jugulandus.

29 *Sabella*] Nutrix Horatii natione Sabella, vaticinandi perita. De Sabiniis sive Samnitibus, artuum ejusmodi vanarum antesignanis, dixi in Epod. xvii.

30 *Divina mota anus urna*] Sortilega mulier et fatidica conjectis in urnam sortibus, commotis, eductis, fatum

' Hunc neque dira venena nec hosticus auferet ensis ;
Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra ;
Garrulus hunc quando consumet cumque : loquaces,

tula præsagiūt commota urna dirinans. Istum, aiebat, nec sæva toxica, nec gladius hostilis interimet, nec laterum dolor, vel tussis, nec iners podagra : occidet vero lo-

*****

jubet ipse Deus : sic magna sacerdos,' &c. Sed vel hoc pacto hæret sordetque tota oratio : quid enim illis facias, *mota anus urna divina?* an illa ab urna in furorem acta est ? Vel illud vis potius, mota anus cecinit urna divina, sive *ex urna?* an illa in urnam repserat ? adde, quod sine præpositione ipsa dictio est utrobique vitiosa. Quare nihil, opinor, melius est veriusve, quam ut duo vocabula locum inter se permuntent, hunc in modum : *namque instat fatum mihi triste, Sabella Quod puer cecinit mota divina anus urna :* hoc est ; *Fatum, quod Sabella anus, divina sive sortilega, mili puer cecinit, postquam urnam moverat.* Urna enim mota, sortes ejiciebantur ; unde Seneca Troad. vs. 974. Virg. Æn. vi. 432. Cland. ii. Rapt. Pros. 332. Noster iii. Od. 1. 16.' Bentl.

NOTÆ

eliciens et futura prædicens. Ista divinandi ratio vñgit tum apud Græcos, tum apud Romanos. Sic antem peragebatur. Habebantur literæ dictionesque permulta : quæ permixtae in urna, et mox eductæ vel effusæ, si quid exprimerent casu et forte conjunctæ, id esse in fatis ac divinitus præmonstrari credebatur. 'Sortes, taleole aut sureculi et ligno fuere non grandes : quibus literæ ad divinandum insculptæ, sive notæ. Eæ privatim habitæ ; eæ publice. Sed quæ in publico, in primis religiosæ, et cana quadam veritate sacræ, in templis servabantur in arca reconditæ, tæniis vittisque laneis seorsum involutæ.' Hæc J. Lips. Elect. II. 12. ubi 'attenuatas' sponte sortes apud Liv. mox citand. ingeniose corrigit, 'extæniatas,' id est, tæniis vittisque solutas. Sortes Prænestine inventas refert Cicero de Divin. II. n. 85. ubi originem earum pariter ac vanitatem excutit. 'Hoc genus divinationis vita jam communis explosit. Fani pulchritudo et vetustas Prænestinarum etiam nunc sortium nomen retinet, atque id in vulgns. Quis enim magistratus, aut quis vir illustrior

utitur sortibus? Ceteris vero in locis sortes plane refrixerunt.' Hæc ille ibidem : et paulo ante : ' Quid sors ? Idem propemodum quod micare, quod talos jacere, quod tesseras. Quibus temeritas et casus, non ratio vel consilium valet. Tota res est inventa fallaciis, aut ad quæstum, aut ad superstitionem, aut ad errorem.' Sueton. Tiber. cap. 63. Prænestinarum sortium majestate deterritum aliquando Tiberum scribit. Livius initio lib. xxii. inter prodigia quædam et hoc refert : ' Sortes sua sponte attenuatas, unamque excidisse ita scriptam : MAVORS TELUM SUUM CONCUTIT : et per idem tempus Romæ signum Martis Appia via sudasse.'

31 *Hunc neque dira venena, &c.*] Verba sunt mulieris de Horatio puer vaticinantis.

32 *Laterum dolor]* Plenritis. Cic. de Orat. III. n. 6. 'Crassus cum febri domum rediit, dieque septimo est lateris dolore consumptus.'

33 *Loquaces]* Vide Plutarch. de Garrulitate : ubi statim initio pronuntiat illam esse morbum curari difficultem.

Si sapiat, vitet, simulatque adoleverit ætas.
 Ventum erat ad Vestæ, quarta jam parte diei
 Præterita: et casu tunc respondere vadato
 Debebat; quod ni fecisset, perdere litem.
 Si me amas, inquit, paulum hic ades. ¶ Inteream, si

quax aliquando tandem. Ergo ubi primum atate adulta erit, fugiat garrulos, si prudens est. Deveneramus ad templum Vestæ, transacta jam parte diei quarta: et forte debebat tunc vadato respondere, vel causa cadere, nisi radimonium obiisset. Dixit vero: Quæso paululum istic me adjura. At ego: Moriar, si valeo stare, vel

—36 ‘Satis mirari nequeo Interpretes omnes latuisse casu vadato modo dici pro in causa vadata, cum notum sit quid casus sit Jurisconsultis. ‘Responde’ autem is dicitur in quem lis intenditur. Bentleius multa hic movet per densas tenebras, quæ non puto opus esse lectori modo repræsentare. Pro vadato reposuit vadatus ex ingenio.’ Baxt. ‘Casu vadato nihil esse puto. ‘Vadatum’ esse vel activum, qui alteri necessitatim vadis dandi imponit, vel passivum, qui dare jussus est, ipse fatetur et probat Bentleius, quo minus opus est sola conjectura mutare lectionem omnium librorum, quam etiam Acron tuetur.’ Gesn. ‘‘Vadari’ esse verbum commune e Prisciano docuit Rob. Stephanus in Latinæ Linguæ Thesauro: hic autem active sumi non potest; quia reus respondebat actori sed præconi, a quo citabatur. Asconius ad Cic. de Præt. Urb. cap. 1. ‘Recte dictum est ‘respondeat’ nam apud veteres et judices, et rei, et accusatores, et defensores, citabantur a præcone Prætoris: ex quo colligitur ‘vadatus’ reponendum esse; idque Laurenbergius in Antiquario indicavit, et duobus exemplis ‘vadari’ passive accipi ostendit.’ Cuning.—38 Codex Divæ ap. Cinq. sine ulla litura: *Si tu*

NOTÆ

35 *Vesta*] Ædem Romæ habebat Vesta ad clivum Capitolinum inter palatiū et Capitolium. Varro, Festus, &c. Cic. de Nat. Deor. II. n. 67. de Vesta disserit: ‘Hæc Dea,’ inquit, ‘est rerum custos intimarum... Græcis ἑστία dicitur.... Ejus vis ad aras et focos pertinet... Non absunt longe ab ea Dii Penates,’ &c.

Quarta jam parte diei] Diximus alibi diem naturalem horas seu partes duodecim complecti, scilicet ab ortu Solis ad occasum. Ergo diei pars quarta hora tertia Romæ dicebatur, et respondet nostræ nonæ matutinæ. Porro qnod sequitur: et casu tunc respondere vadato Debebat, explicatur per Martial. IV. 8. ubi consuetæ Romanis occupationes ad horas singulas

notantur: ‘Prima salutantes atque altera continet hora; Exerceat rancos tertia causidicos. In quintam varios extendit Roma labores; Sexta quies lassis,’ &c.

36 *Respondere vadato Debebat*] Garrulus in jus a quodam vocatus erat, vadesque dederat: ergo nisi affuiisset, vades ejus ac fidejussores condemnati ipsum postea egissent rem, ex lege.

38 *Paulum hic ades*] In judicium veni quæso mecum, ad proximum tribunal Prætoris; ibique me juva contra adversarium.

Si valeo stare] Infirmis ego cruribus hand valeo dum stans manere in foro ante Prætorem; ubi sedere non licet. Alii stare interpretantur, stare

Aut valeo stare, aut novi civilia jura ; 39
 Et propero quo scis. ¶ Dubius sum quid faciam, inquit;
 Tene relinquam, an rem. ¶ Me, sodes. ¶ Non faciam, ille;
 Et præcedere cœpit. Ego (ut contendere durum est
 Cum victore) sequor. ¶ Mæcenas quomodo tecum ?
 Hinc repetit. ¶ Paucorum hominum, et mentis bene sanæ :
 Nemo dexterius fortuna est usus. ¶ Haberes 45
 Magnum adjutorem, posset qui ferre secundas,

scio leges civiles: adde quod festino illuc quo nosti. Tum ille ait: Incertus sum quid agam; an te deseram, an litem. Cui ego: Me, me, obsecro. Nequaquam, inquit iste, et caput præire. Ego, quoniam cum fortiori pugnare arduum est, sequor. Inde vero sermonem ille resunit. Mæcenas quomodo tecum agit? Paucos amicos recepit, inquam: et certe sapit. Ille: Nemo unquam usus est fortuna callidius quam tu. Næ magnum auxiliatorem haberes, secundas quidem partes agendi

me, inquit, amas.—42 ‘Meliores codd. tum alieni, quam nostri, in quibus Leid. et Regin. non agnoscunt *est*, quod elegantis omittitur. Terent. Phorm. II. 1. ‘Etiamne id lex coëgit? illud durum. Ego expediam: sine.’ Bentl. Cf. I. Od. 24. 19.—44 ‘In Ms. Gottingensi est ut mentis hene sanæ, quod valde placet: sic enim ratio reddatur, cur paucorum hominum sit Mæcenas.. Memor videlicet vafri illins Siculi, qui temere nos vetat credere,’ &c. Gesn.—45 ‘Nemo deterius Mediol. 1477. notabile sphalma.’ *Idem.*—48 Bentleius ex

NOTÆ

in jure, seu contendere ac depugnare contra adversarium, ut faciunt Juris-consulti, patroni, causidici.

39 *Aut novi civilia jura*] Non sum idoneus ad sugerenda tibi verba legis ac juris causæ tuae faventia: proinde tibi adesse nequeo.

40 *Propero quo scis*] Volo visere hominem quendam, ut ante dixi, prope hortos Cæsaris habitantem. Viam itaque sat longam obire propero.

41 *Me, sodes*] Me relinquere potius quam rem tuam.

Non faciam] Minime vero te relinquam. Scilicet sperabat garrulus per Horatium adipisci Mæcenatis familiaritatem, quod pluris aestimabat perdenda lite.

43 *Mæcenas quomodo tecum*] Sernicationem inde repetit ille: Estne semper amicus tibi Mæcenas?

44 *Paucorum hominum*] Non cuivis

se familiarem exhibet: paucos admittit in suam amicitiam. Macrob. Saturnal. III. 16. ‘Pancorum hominum est iste acipenser.’ Ex Cicero-ne, de Fato.

45 *Nemo dexterius fortuna est usus*] Tu belle admodum usus es fortuna, qui Mæcenatem ita demerueris. Quod si me ad ipsum perduceres, juvarem te mirum in modum: nec primas ante te captarem unquam, nec uspiam tibi officerem: immo alios omnes hoc pacte facile summoveres, primumque locum tu consequereris. Hæc garrulus ad Horatium.

46 *Posset qui ferre secundas*] Metaphora a Scenicis ludis et actoribus. Hac pariter utitur Cicero Divinat. in Verrem, n. 48. et huic loco dabit Inceps. ‘Qui princeps in agendo est ornatus et paratus esse debet ... Apuleium esse video proximum sub-

Hunc hominem velles si tradere ; dispeream ni
Summosse omnes. ¶ Non isto vivimus illic,
Quo tu rere, modo : domus hac nec purior ulla est,
Nec magis his aliena malis : nil mi officit unquam,   50
Ditior hic, aut est quia doctior ; est locus uni-
cuique suus. ¶ Magnum narras, vix credibile. ¶ Atqui
Sic habet. ¶ Accendis, quare cupiam magis illi
Proximus esse. ¶ Velis tantummodo, quæ tua virtus,
Expugnabis ; et est qui vinci possit ; eoque   55

*peritum, si velles ad Mæcenatem perducere istum virum: moriar, nisi cunctos amo-
liri posse. Ego vero: Minime ea ratione qua putas illic agimus: nulla domus
eiusmodi malis est purgatior aut remotior quam illa: nihil unquam nocet mihi
quod alius opulentior affuerit vel doctior: suum quisque gradum obtinet. Tum
garrulus: Rem sane magnam dicis, et quæ prope supra fidem sit. Verum enim ita
est, inquam. Mox ille: Inflammatis ut ardenter velim ad eum accedere. Respon-
deo: Satis est cupias: vices, pro tua virtute: atque is est qui expugnari queat:*

*****

codd. Zulich. Gal. Trinit. *Non isto viritur illic, eodem sensu, sed ‘ paulo
venustius,’ ut ait. Bentleium secuti Sanad. Francis. Heindorf. Wakef. et
Kidd. Isti non vivimus illic Cuning.*—50 Codd. tres melioris notæ et alii non-
nulli ap. Torrent. Harl. 2. 3. 4. Bentleii Leid. Regin. et septem alii, et
codex unus ap. Bos, Anim. p. 59. item edd. Bentl. Sanad. Francis. Wakef. et
Kidd.—55 Janus Dousa emend. *vinci poscit, nemine probante. Waddel. conj.*

NOTÆ

scriptorem...deinde habet Allienum ;
hunc tamen a subselliis... Ac ne is
quidem tantum contendet in dicendo
quantum potest : sed consulet laudi et
existimationi tuæ : et ex eo quod ipse
potest in dicendo, aliquantum remit-
tet, ut tu tamen aliquid esse videare.
Ut in actoribus Græcis fieri cerni-
mus : sæpe illum, qui est secundarum
aut tertiarum partium, cum possit
aliquanto clarius dicere, quam ipse
primarum, multum summittere, ut
ille princeps quam maxime excellat :
sic faciet Allienus ; tibi serviet, tibi
lenocinabitur ; minus aliquanto con-
tendet quam potest.'

47 *Hunc hominem*] Seipsm indicat
ac digito monstrat garrulus. Plant.
Bacchid. ‘Hunc hominem decet auro
expendi.’

Tradere] Commendare, Mæcenatis

amicitiam conciliare.

48 *Non isto vivimus, &c.*] Respon-
det Horatius. Alia est longe condi-
tio amicorum Mæcenatis. Ab his pro-
cul exulant mala et pestes quibus
solent ædes magnatum vexari et cor-
rumpi. Inde vero absunt omnis am-
bitio, invidia, æmulatio, criminatio-
nes, insidia, supplantationes. Supra,
Sat. 6. Mæcenatem dixit ‘cautum
dignos assumere, prava Ambitione
procu.’

54 *Velis tantummodo, &c.*] Non si-
ne salsa derisione satunum, vanum, et
arrogantem hominem palpat Horati-
us, ab illo expugnandam facile amici-
tiam spondens Mæcenatis.

55 *Eoque Difficiles aditus primos hu-
bet*] Eo quod norit se vinci paulo fa-
ciliorem : ironice. Alii perperam pro
antecedenti dictione, possit, legunt

Difficiles aditus primos habet. ¶ Haud mihi deero :
 Muneribus servos corrumpam ; non, hodie si
 Exclusus fuero, desistam ; tempora quærar ;
 Occurram in triviis ; deducam. Nil sine magno
 Vita labore dedit mortalibus. ¶ Hæc dum agit, ecce, 60
 Fuscus Aristius occurrit, mihi carus, et illum
 Qui pulchre nosset : consistimus : Unde venis ? et,
 Quo tendis ? rogat, et respondet. Vellere cœpi,
 Et prensare manu lentissima brachia, nutans,

ideoque difficilem præstat priorem accessum. Diligentiam adhibeo, inquit ille ; famulos donis captabo : si hodie repulsum patior, minime abscedam : occasionibus insidiabor : obriam ibo in plateis : comitabor. Nihil absque magnis ærumnis vita hominibus largitur. En vero dum ista versat ille, occurrit Fuscus Aristius mihi dilectus, et qui probe cognoscebat hunc garrulum. Subsistimus. Unde venis ? et quo vadis ? querit, ac respondet. Cœpi vellilare et stringere brachia mollissima, in-

eo quod *Difficiles*; et sic Mediol. 1477.—56 Mediol. 1477. et Venett. 1477. 1478. 1479. *aditus primus*.—64 Lambinus ex duodecim codd. pro prensare reponit pressare. ‘‘ Nictare est aliquid oculis nictantibus demonstrare.’’ *Vet. Schol.* Constat enim leguisse nictare ; quod miror neminem advertisse, neque ipsum Bentleium, qui me invito retinuit *nutans*.’’ Baxt. ‘‘ Nescio unde vir doctus illud suum *nictans* hanserit. Quos ego consule potui libros non in contexto modo Horatiano, sed in scholiis etiam legunt, ‘‘ Est autem ‘*nutare*,’

NOTE

poscit : et hic intelligunt, Mæcenatem assiduis officiis et obsequiis vinciamantem ac poscentem adeuntibus se præstare difficilem, ut accendat magis studium ambiendi suam familiaritatem et consuetudinem, quam scit amœnissimam. Apage ista quæ omnino pugnant cum indeole Mæcenatis, qnani hic et alibi commendat Horatius.

56 *Difficiles aditus primos habet*] Vide supra Sat. vi. 60. et seq.

Haud mihi deero, &c.] Potiundæ jam rei spe accensus ille pollicetur diligenteriam suam non defore, sed quam stultam et futilem, animadverte.

57 *Muneribus servos corrumpam*] Ita plerique ad procerum ædes penetrabant, servis munera largiendo. Juvenal. Sat. iii. 181. ‘‘ Quid das ut Cossum aliquando salutes?’’

59 *Nil sine magno Vita labore, &c.*] Pulchra sed male collocata sententia, ut ait Landinus. Ex Epicharmo : Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντ' ἀγαθὰ θεοί. *Laboribus vendunt nobis omnia bona Dii.*

61 *Fuscus Aristius*] Nobilis ille Grammaticus, ad quem est inscripta i. Ode 22. et i. Epist. 10.

63 *Rogat, et respondet*] Interrogat me Fuscus ‘‘ unde venis ? et quo tendis ?’’ atque mihi similia roganti respondet.

Vellere cœpi, Et prensare manu, &c.] Quos nobis adesse gaudemus, et a quibus auxilium speramus, eorum prensamus manus et brachia : præcipue cum angimur, nec aperte licet conqueri. *Cruj.*

64 *Prensare*] Legunt alii pressare. *Lentissima brachia*] Maligne ceden-

Distorquens oculos, ut ine ciperet. Male salsus	65
Ridens dissimulare: meum jecur urere bilis.	
Certe nescio quid secreto velle loqui te	
Aiebas mecum. Memini bene; sed meliori	
Tempore dicam: hodie tricesima sabbata: vin' tu	
Curtis Judæis oppedere? Nulla mihi, inquam,	70

nuens, oculos torquens, ut me liberaret. Hic vero maligne versutus ridet ac dissimulat: bilis autem urit jecur meum. Porro addidi: Dicibus prefecto velle te mecum nescio quem arcuatum conferre sermonem. Recordor sane, ait; sed tempore loquar aptiori: hodie tricesima sabbatu sunt. An velles recutitis Judæis oppedere?

aliquid oculis ‘nutantibus’ velle demonstrare.” Gesn.—68 ‘Locheri ed. et Venet. 1490. habent meliore; quo modo Pulmanni codd. quatnor, et nuns alterque ex nostris. Idqne recte, ut opinor; sic enim solet Noster: ‘Concines majore Poëta plectro.’ ‘Digne pner meliore flamma,’ &c. Bentl.—69 Quædam edd. vett. *subbutha*. Pro *vin' tu*, quod omnes cold. et edd. vett. servant, Bentl. legit *vis tu*, ex II. Sat. 6. 92. eumque secuti sunt Sanad.

NOTÆ

tia, illo dissimulante intelligere quid vellem. Alii non male interpretantur, segnia, tarda, stupida, quæ vellitione et prensatione non movebantur. Quo significatur frigida mens Aristii amico laboranti subvenire detrectantis. Cic. ad Attic. ‘Nihil ego illo novi impudentius, astutius, lenitus.’ Sueton. Tiber. 57. ‘Sæva ac lenta natura ne in puerò quidem lauit.’

Nutans, Distorquens oculos] Nutibus oculisque signum daus.

67 *Certe nescio quid secreto, &c.]* Horatius instat rursum ut sibi Aristius succurrat: sed hic omnes ejus eluctatnr conatus, ridens, dissimulans, denique ‘male salsus.’

69 *Hodie tricesima sabbata]* Hodie Judæi solenne festum celebrant, quo intermitti omne negotium fas est. His ego astipulor: quare nec morari, nec sermones conferre tecum licet modo. *Tricesima sabbata* quidam explicant Neomeniam, quod in novilunio sabbatum magnum Judæis habetur. Psalmi LXXX. ‘Buccinate in

Neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestræ.’ Alii interpretantur Kalendas mensis Nisan qui primus in æquinoctio verno dies habebat triginta. Alii intelligunt maximum sabbatum et vetus phase, quo agnum comedebant ritu sanctissimo. Quare vero *tricesima?* Quod revera ab anni Judæi principio triginta numerentur hebdomades ad istam solennitatem: videlicet a Septembri mense quem *Tisri* vocabant, ad dimidium fere Aprilis, illis *Nisan*; quo Pascha celebrabant. De sabbato Jndavorum disserui ad Juvenal. Sat. vi. 158. et Pers. Sat. v. 184.

70 *Curtis]* Vide Sat. v. in fine, Not. ad istas voces, ‘Judæus Appella.’

Oppedere] Vox ridicula ad contemtum apposita: καταπορέδειν, ventris crepitum emittere contra, id est, respuere, aspernari, ludibrio habere.

Nulla mihi, inquam, Religio est] Sane Judaicos ritus absque religione violarim, illosque flocci facio, inquit Horatius.

Religio est. At mi : sum paulo infirmior, unus
 Multorum ; ignoscet ; alias loquar. Huncine solem
 Tam nigrum surrexe mihi ! fugit improbus, ac me
 Sub cultro linquit. Casu venit obvius illi
 Adversarius : et, Quo tu, turpissime ? magna   75
 Exclamat voce, et, Licet antestari ? Ego vero
 Oppono auriculam : rapit in jus : clamor utrimque :
 Undique concursus. Sic me servavit Apollo.

Haud religioni duxero, inquam. Ego vero ducam, ait: sum paulo superstitionisior, atque pluribus similis: indulge mihi: alias alloquar. Tum demum ego: Ergone merui diem hunc adeo funestum mihi esse? Interim fugit malignus, at me sub gladio deseruit. Verum ecce adversarius isti garrulo forte occurrit, statimque vociferatur: Ecquo nempe tu, vilissime, abis? ad me vero: Potes testis esse? Ego max aurem offero. Tum hic illum ad judicium trahit. Exclamat ambo. Hinc et inde plebs affluit. Ita me Apollo liberavit.

Francis, Wakef. et Kidd.—73 Gott. ap. Gesn. *Tam mihi surrexisse nigrum.*—76 ‘Sic editiones, *Exclamat voce*; neque quicquam ex libris suis proferunt Interpretes, excepto Bersmanno: is vero in duobus se testatur invenisse, *Inclamat voce*. Et sic plane codd. nostri Gal. Regin, Reg. Soc. Tripit. et pro var. lect. Regin. Rectius sine dubio. *Lucr. III. 967.*’ Bentl.

NOTÆ

71 *At mi]* Respondet Aristius: *Ego contra, mores Judæorum colo: unde religio mihi esset hodiernum festum cum illis non celebrare.*

Unus Multorum] Els τῶν πολλῶν, unus e plebe, ejus similis ego, pariter infirmus et superstitionis: si libet, ita me appellat: at mihi veniam dabis, Horati, si in hoc tibi contradiccam.

73 *Surrexe]* Vide supra Sat. v. ad vocem ‘erepsemus.’

76 *Et, Licet antestari]* Et conversus ad me, dixit, Vis antestari ? Cui liberalissime annui, ac de more aurem obtulit tangendam. Lex XII. Tab. ita jubebat: ‘Si in jus vocatus, ni it, antestatis manum injicito: aurem antestati capito.’ vel ut habet J. Lips. Epistolic. Quæst. lib. iv. Epist. 26. ‘Si vis vocationi suat, antestaminor :

ni it, aurem capito antestati.’ Quod sic ille ibid. explicat: in antestatione, inquit, actor imam auriculam tangebat antestati, addens hoc verbum ‘Memento.’

77 *Oppono auriculam]* Plin. xi. 45. ‘Est in aure ima memorie locus, quem tangentes attestantur;’ vel potius ‘attestantur:’ ut contra Rœvardum ex lege et more veteri asserit Lipsius mox citatus.

Rapit in jus] Post factam antestationem licebat trahere in jus vel reluctantem reum.

78 *Apollo]* Bonorum is poëtarum tutor ac vindicta. Alii respici volunt ad Augusti forum, ubi erat statua Apollinis eburna eo ipso in loco, in quo jus dicebatur. Plin. xxxvi. 5. Juvenal. Sat. i. 128. ‘Sportula; dein de forum, Jurisque peritus Apollo.’

SATIRA X.

IN INEPTOS LUCILII FAUTORES.

Cum Horatium ob ea, quæ Satira quarta de Lucilii vitiis ostenderat, quidam obtrectatores, in his maxime Demetrius, Hermogenes, Pantilius, et Fan-nius, vituperassent; defendit hic suam sententiam uberiorusque explicat, ostendens, genus dicendi Lucilianum, præterquam quod minus breve esset, varium et jucundum, idem quoque ob verba Graeca immixta impurum esse. Quodsi nonnulla in Ennio reprehenderit Lucilins, nihil vetare, quo minus ipsius vitia notentur ab alio. Verumtamen quodammodo excusandum esse Lucilium ob ævum, quo vixerit; quia, si nunc viveret, fortassis limatus diligentiusque esset scripturns. Ceterum, addit Horatius, semet ipsum contentum esse, si paucis iisque doctis hominibus (quos gratus recenset) sua probarentur scripta; contra se minime curare, quid Demetrius et Tigellius de illis sentiant.

*Lucili, quam sis mendosus, teste Catone
Defensore tuo pervincam, qui male factos
Emendare parat versus. Hoc lenius ille,
Est quo vir melior: longe subtilior illo,
Qui multum puer et loris et funibus udis
Exhortatus, ut esset opem qui ferre poëtit
Antiquis posset contra fastidia nostra,
Grammaticorum equitum doctissimus. Ut redeam illuc.*

5

Satira quarta Libri secundi in Ed. Sanad. *Lucili*, &c. ‘Hos versus habet Zarotti prima, et altera Mediol. 1486. eni adjuncti Acron et Prophyrion, pro Horatianis. Landinus rejecit eos jam Flor. 1482. in annotationem, causam interserens, quod Acron incipiat Satiram ab illo versu *Nempe incomposito*. In annotationibus quoque retulere Aldus, Bened. Philologus, Ascensius, Lambinus, Cruquius, Rutgersius, interpres Delphini, Dacerius. In codicibus eos antiquis fuisse, fatentur omnes. Aldus agnoscit stylum Horatianum: H. Glareanus vel Horati esse ait, vel simiae Horatii. G. Fabricius, quasi nihil dubitet de auctore in castigationibus ad versum, annotat, Catonem intelligi Valerium, nobilem Grammaticum et Criticum (de quo Sueton. cap. 11.) et tamen omissi sunt hi versus in exemplaribus Fabricianis Basil. 1555. fol. et Lips. 1593. 8vo. excusis. Lambinus extat cccc. annorum illis tribuit:

NOTÆ

Hoc primum te, lector, monitum
volo, spurious octo versus huic Satiræ
præfixos legi in quibusdam manu- scriptis: quos ne desideres, hic ap-
ponendos censui. [Vide Var. Lectt.]
Horum sensus est iste: Si quidem

NEMPE incomposito dixi pede currere versus
 Lucili: quis tam Lucili fautor inepte est,
 Ut non hoc fateatur? At idem, quod sale multo
 Urbem defricuit, charta laudatur eadem.

Scripti nimirum Lucilii carmina ire pede incondito. Ecquis tam stulte est Lucilius defensor, ut id minime concedat? Verum ille ipse eadem in membrana laudatur, quod acerbitate plurima civitatem perfricuit. Neque vero id ei targiens, alia

Horatianos si quis putet, eum in his literis parum videre ait: sibi assentiri dicit Jo. Auratum, M. A. Murectum, Si. Bosinum, Jo. Passeratum. Vossins de Poëtis Lat. p. 9. ‘sunt valde antiqui,’ ait de his versibus, ‘quicquid dicat Lambinus.’ Ascensius (edit. 1544. fol.) ‘sunt,’ inquit, ‘qui Mæcenatem taxari hic autem, et ideo propter ipsum ab Horatio resectum hoc caput.’ Etiam Glareanus, ‘Ablati,’ inquit, ‘possunt videri poëtæ consilio.’ Hæc faciunt, ut dignos putem versus, qui etiam hic legantur: in primis cum, si non sint Horatii, antiqui tamen, et ingeniosi hominis opus videantur.’ Gesu. Hi versus desunt etiam in Harl. 2. 4. 6. adsunt, secunda manu, in margine Harl. 3. Bentleius alto silentio eos præteriit. Vs. 2. *Defensore tui malit Ascens.* Vs. 4. *Quo meliorque vir est unus Harl.* Vs. 6. ‘Legendnum puer est loris.... Exornatus. Posterius hoc jam suspicatus est acutus vir H. Glareanus. Exornavit se armis juvenis, quem tangit, et malum minatus est vel dedit adeo his, qui secus sentiret de Lucilio.’ Gesu. ‘Qui multum nuper loris et funibus udis Exornatus conj. Rutgersius.—2 ‘*Codex optimus inepti; sed unius testimonio receptam lectionem mutare non ausim.*’ Torrent.—

NOTÆ

Cato, Lucilii admirator, ejus tamen versus complures emendare parat, certe non carent mendis. Verum est qui Lucilium Catone melius defendat: is nempe qui secum defert funes et flagella, quibus percutiat et coercent eos omnes qui obtractarint Lucilio et veteribus Poëtis. Et hæc ironice. Quæ quidem ostendunt et Lucilium habuisse reprehensores dum, et pariter fautores etiam *inepte*, quod ait hic Horatius.

1 *Nempe incomposito, &c.*] Hoc certe esse legitimum hujus Satiræ ex abrupto exordium sanxerunt eruditæ.

Incomposito dixi pede, &c.] Lucilium, fateor, reprehendi; dixique duriusculos esse ejus versus: sed laudavi pariter quod vitiosos cives Rom. acriter insectatus sit. Uno verbo nec debita negavi elogia, nec indebita concessi. Sanctus Hieron. Epist. 45.

ad Paminach. ‘Mordetur,’ inquit, ‘et Lucilius quod incomposito pede currat, et tamen sales ejus leposque landantur.’

3 *Ut non hoc fateatur*] Sic est. Sunt qui probent omnia in eo quod aliqua parte admodum placuit: nolintque fateri nævos inesse ei, in quo perfecta quæpiam admirantur. Verumtamen ‘nihil est ex omni parte beatum.’

Sale multo Urbem defricuit] Sanctus Hieronymus Epist. 47. de Vita. Sns. Contub. ‘Ubi illa quondam constantia, qua multo sale orbem defrictus Lucilianum quidpiam retulisti.’ Pers. Sat. 1. 114. ‘secutus Lucilius urbem, Te, Lupe, te, Muti,’ &c. Lege Cic. de Finib. 1. n. 9. ubi Lucilii refert versus. Vide et quæ annotavi ad Pers. cit.

Nec tamen, hoc tribuens, dederim quoque cetera : nam sic
Et Laberī mimos, ut pulchra poëmata, mirer. 6
Ergo non satis est risu diducere rictum
Auditoris : et est quædam tamen hic quoque virtus :
Est brevitate opus, ut currat sententia, neu se

perinde concedam. Hoc etenim pacto mimos etiam Laberii velut pulchra carmina celebravem. Itaque non sufficit risu extendere cachinnos auditoris : quanquam est in hoc quoque nonnulla virtus. Brevitas requiritur, ut sententia fluat, nece se in-

5 Pro nam, Gott. Exc. Sax. Harl. 3. 6. et Bos. Animad. p. 56. habent *num.*
Harl. 4. Zarot. Venet. 1477. 1478. 1479. 1490. 1486. et Florent. 1482. *non,*

NOTÆ

5 *Nec tamen, hoc tribuens, dederim quoque cetera]* Ita profecto æquus rerum æstimator est Horatius et rectus index : quicquid velit Quintil. x. 1. ubi, ‘Lucilius,’ inquit, ‘quosdam ita deditos sibi adhuc habet amatores, ut enim non ejusdem modo operis auctoris sed omnibus poëtis præferre non dubitent. Ego quantum ab illis tantum ab Horatio dissento, qui Lucilium fluere lutulentum, et esse aliquid quod tollere possis, putat. Nam eruditio in eo mira, et libertas atque inde acerbitas, et abunde salis. Multo est tersior ac purus magis Horatius, et ad notandos hominum mores præcipuuſ.’ Sensus Horatii est : Tribuens Lucilio quod salibus et acerbitate polleat, non proinde fateor pulchra esse, conciuna, et perfecta ejus poëmata. Alias etiam laudare et mirari oporteret mimos utpote dicitate præstantes.

6 *Laberi mimos]* Comedias Laberii salibus et facetiis plenaſ. Sneton. Jul. Cæsar. cap. 39. ‘Ludis minimum suum egit Decimus Laberius eques :’ et quod Cæsari admodum placuisseſ, ‘donatus quingentis sestertiis, et anulo aureo, sessum in quatuordecim e scena per orchestram transiit.’ Hunc vero transitum minime ferens

Delph. et Var. Clas.

Horat.

Cicerò eos ludos tuū speetans, Laberio sedile querenti ait : ‘Recepissem te, nisi anguste sedereim ;’ siuul et illun respnens, et in novum senatum jocatus, cuius numerum Cæsar supra fas auxerat. Id vero non impune. Respondit enī Laberius : ‘Mirum si anguste sedes, qui soles dnabns sellis sedere :’ exprobrans Ciceroni levitatem et lubricum fidei. Hæc Macrob. Saturnal. II. 3. et VII. 3. Vide ejusdem II. 7. Gell. x. 17. et Cie. Epist. VII. 11.

Mimos] Mimus erat fabula plane dicax, ab uno actore agi solita, nec in plures actus divisa : absque exordiis, sine cantu et gesticulatione. Diomed. Item, est factorum cum lascivia imitatio : unde nomen a μιμηθεῖ, *imitari.* Gell. XVII. 14. ‘C. Cæsarem,’ inquit, ‘ita Laberii maledictia et arrogantia offendebat, ut acceptiores et probatiōres sibi esse Publī quam Laberii mimos prædicaret.’

9 *Ut currat sententia]* Ne vel nimia brevitas obscuram faciat orationem, vel prolixitas verbis pluribus animum legentis oneret et impeditat : in quo peccabat Lucilius. Huc pertinet quod Augustus Agrippinam neptim admonebat in quadam Epistola : ejus

3 L

Impediat verbis lassas onerantibus aures : 10
 Et sermone opus est modo tristi, saepe jocoso ;
 Defendente vicem modo rhetoris atque poëtæ,
 Interdum urbani, parcentis viribus, atque
 Extenuantis eas consulto. Ridiculum acri
 Fortius et melius magnas plerumque secat res. 15

volcat dictionibus aures offendentibus et fatigantibus. Item requiritur sermo nunc severus, nunc hilaris, sustinens rices quandoque rhetoris ac poëtæ, alias faceti, qui vires continet, et illas data opera diminuit. Certe res magnas aliquando jocosum de-

-----
 cum interrogatione, ut putat Gesn.—14 *Extenuantis opus nnus Han.* *Extenuantis eus consultum Zarot.*—15 *Fortius ac melius Cuning.* Sanad. et Francis.

NOTÆ

nempe laudans ingenium, cum de sua vita casibusque suorum commentarios scribebat: ‘Opus est dare te operam ne moleste scribas.’ Sueton. Octav. cap. 86. Tacit. An-nal. iv.

12 *Modo rhetoris atque poëtæ, Interdum urbani]* Horatius, egregie suo more, tres istas virtutes requirit in satirographo; defendat vicem ‘rhetoris,’ argumentis pugnando; ‘poëtæ,’ solerter et aptam dictionem adhibendo; ‘urbani,’ salibus et jocis quædam etiam gravia traducendo sol-veniendoque. Cic. de Orat. i. n. 17. ‘Accedit lepos quidam, facetiæque, et eruditio libero digna, celeritasque et brevitas respondendi et lacessen-ti, subtili venustate et urbane conjuncta.’

13 *Parcentis viribus]* Sapienter, con-sulto, callide, stylum acrem aliquan-do coërcentis; neque semper acerbe excandescens aut mordiens laceran-tis. Et hoc vitii habebat Lucilius, qui passim ‘ense velut stricto ardens infremit.’ Juvenal. Sat. i. 165. atque auditorem ita dente carpit, ut etiam ‘genuinum frangat.’ Pers. Sat. i. 115. Noster contra, ut ait Persius ibid. ‘Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico Tangit, et admissus

circum præcordia ludit, Callidus ex-cusso populum suspendere naso.’

14 *Ridiculum acri Fortius, &c.]* Non-nunquam sermo hilaris, facetus, sal-sus, festivus plus valet et efficit quam vehemens, gravis, pugnax, dicax, acer-bus. Hic enim adversarium irritat, et vires novas colligere impellit; at ille quasi nervos succidit, ac proster-nit. Gorgias Leontinus dicebat, res severas risu, risum rebus severis dis-cutit: ex Aristot. l. iii. de Arte Di-cendi. Gell. xii. 12. ita scribit: ‘Hæc quoque disciplina rhetorica est, cal-lide et cum astu res criminosas citra periculum confiteri: ut si objectum sit turpe aliiquid, quod negari non queat, responsione joculari elundas . . . Ita Cicero, urbano facetoque dicto dilnit id quod inficiari non poterat,’ &c. Seilicet cum a Pub. Sylla, qui tum reus erat, pecuniam mutuo, ad emendam in palatio domum, accepis-set; atque hæc ei exprobrarentur; utrumque firmiter negavit: atque tum, inquit, verum sit accepisse me pecuniam, si domum emero. At re subinde prodita, emtaque domo, cum hoc mendacium in senatu ei ab ini-micis objiceretur, risit satis, respon-ditque: ‘Parum certe consulti homi-nes estis, qui ignoratis, prudentis et

Illi, scripta quibus Comœdia prisca viris est,
Hoc stabant, hoc sunt imitandi; quos neque pulcher
Hermogenes unquam legit, neque simius iste,
Nil præter Calvum et doctus cantare Catullum.

¶ At magnum fecit, quod verbis Græca Latinis 20

cedit efficacius et aptius quam acerbum. Eo pollebant, in eo sunt imitatione digni homines illi a quibus vetus comœdia condita est: quos nunquam exortit aut bellus Hermogenes, aut simius iste, nihil sciens canere nisi Colvum et Catullum. Atenim Lucilius laudabile hoc præstítit quod Græcas voces Latinis miscuit. O stupidi in

NOTÆ

cauti patrisfamilias esse, quod emere velit emturnm se negare, propter competitores emtionis.' Id. ibid. Vide Orat. pro L. Muræna; ubi cavillans astute Cicero adversarii Catonis auctoritatem eludit vincitque.

16 *Illi, scripta quibus, &c.]* Comœdiæ veteris auctores, Eupolis, Cratinus, Aristophanes, &c. De quibus Sat. iv. præced.

17 *Hoc stabant, &c.]* His virtutibus, quas modo laudavi, excellebant: varia eruditio, sententiarum arguta brevitate, satyricum salem apte affrocabant, acrimoniam stili modo exercentes, interdum cohibentes; et consulto viribus parcentes, &c.

18 *Hermogenes]* Tigellius, acer Lucilii fautor, de quo Sat. III. præced.

Simius iste] Demetrius poëta, et fabularum actor: 'de quo paulo post: simius: corpore deformis; vel ineptus et insulsus imitator.

19 *Nil præter Calvum, &c.]* Uterque ille hos tantum poëtas amatoria scriptitantes legebat, nunquam vero eximios illos veteris Comœdiæ ac perfectorum hujus generis carminum scriptores. Sic Horatius Hermogenem et Demetrium imperitiae notat pariter atque luxuria: indeque probat Satiræ veras ignorasse virtutes; et hinc illos esse ineptos admiratores Lucilii.

Calrum] Cor. Licinius Calvus in poëmati scribendis perelegans, in-

genio lepido et urbano; Catulli poëte amicus fuit. Cicero in Epist. eum laudat, aitque Iambicis præstisset: quibus civitatis etiam principes, C. Cæsarem et Pompeium, acerrime insectari minime dubitavit. Quintil. et Seneca Calvum scribunt contendisse cum M. Tullio de principatu eloquentiæ. Petr. Crinit. Gregor. Gyrald. &c.

Catulum] C. Valer. Catullus Veronensis in urbe claruit quo tempore Terentius Varro: Docti cognomen adeptus est peculiari epitheto, ex eruditorum consensu. Val. Martialis ad Macrum, x. 78. 'Nec multos mili præferas priores, Uno sed tibi sim minor Catullo.' Scripsit Lyrica, Elegias, Epigrammata. Commendatur mirum in modum a Gellio. Crinit. de eo vulgatum est distichon istud: 'Tantum parva suo debet Verona Catullo, Quantum magna suo Mantua Virgilio.'

20 *At magnum fecit, &c.]* Ita loquuntur Lucilii fautores: quos refellit Horatius deinceps. Insulti nimis palati homines id laudabant quad est fatuum et vitio vertendum; nempe, 'verbis Græca Latinis miscere.' Lucilius apud Cicer. de Finib. i. n. 9. 'χαῖρε, οὐκοῦν, Τίτε... χαῖρε,' &c. De Finib. ii. n. 24. 'Lælin' clamores sophos ille solebat Edere,' &c. Apud Non. Marcel. in voce 'compeineis:' Lucil. Sat. lib. xvii. 'Nunc cences

Miscuit. ¶ O seri studiorum ! quine putetis
 Difficile et mirum, Rhodio quod Pitholeouti
 Contigit ? ¶ At sermo lingua concinnus utraque
 Suavior, ut Chio nota si commista Falerni est.
 ¶ Cum versus facias ; te ipsum percontor, an et cum   25
 Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli,
 Scilicet oblitus patriæque patrisque Latini,
 Cum Pedius causas exsudet Publicola, atque

literis! Ergone existimatis arduum et admirabile quod fecit Pitholeon Rhodius ? Sed, inquieris, dulcior est oratio utroque sermone constans : velut si vinum Falernum misceatur Chio. Verum enim quandoquidem conditum tu carmina, querere a te, si tib defendenda esset difficilis causa Petillii accusati, utrum patriæ videlicet et Latini parentis immemor, satageres quæsita foris vocabula patriis admiscere, ad instur

—21 Manuscripti quidam tam aliorum quam Bentleii, et edd. nonnullæ vett. post Aldnum, *quine putatis* : sed plures et meliores Bentleii, omnes Cruquii, sex Torrentii, Lambini tres Vatt. Jannoct. Faern. Torn. et aliquot alii, Harl. 2. 3. 4. 6. 7. omnes Gesneri, Zarot. Mediol. 1477. Venett. 1477. 1478. 1479. 1490. 1492. 1486. Florent. 1482. Locher. Lamb. Cruq. Torrent. Bond. Schrev. Dunster. Baxt. Cuning. Bentl. Sanad. Gesn. Zenn. Francis. Bipont. et recentt. *quine putatis*. Glarean. *quidne putatis*. Delph. *quive putatis*, unde nescio. Post hunc versum in Hau. 1. insertus est vs. 71. *Sæpe caput cabaret vivos et roderet unguies*, qui infra suo loco repetitur sine animadversione antiqua.—23 Cod. Græv. *contentus*, sed a m. sec. *concinus*.—24 Venet. 1559. et Bentl. *commixta*.—27 *Scilicet oblitos patriaque patrisque Latini conj.* Bentl. edidit tamen cum Cruquio et Torrentio, *Scilicet oblitus p. p. Latini*; et sic omnes Lambini, præter duo, omnes Bentleii, Cruquii, et Torrentii, Harl. 2. 3. 4. 6. 7. Gott. Zarot. Mediol. 1477. Venett. 1477. 1478. 1479. 1486. 1490. 1492. Mediol. 1485. 1486. Locher. Florent. 1482. al. ante Lamb. item post Bentl. recentt.—28 Bentleii Regin. et Petrens. cum Zarot. et Vet.

NOTÆ

καλλιπλόκαμον καλλίσφυρον illam...
 Compernem aut varam fuisse Amphi-
 tryonis ἔκοιτιν Alcimenam... Τυρῷ εὐ-
 πατέρειαν, &c.

21 *O seri studiorum*] 'Οψιμαθεῖς, qui sero animum ad studia appulerunt, proindeque minus erudit: contra παιδομαθεῖς, qui ab ipsa pueritia literis iuuenbuerunt.

Quine [quive] putetis] Al. *Quine*: quæ particula respondet Græc. γέ, utique, certe: nec redundare est existimanda. Priscian. XVI. 1. Alii interrogative accipiunt.

22 *Pitholeonti*] Pitholeon, ex insula Rhodo, Epigrammata quædam insulsa

composuit, et Græcis vocibus inferire amavit.

24 *Ut Chio nota si, &c.*] Falernum vinum paulo austrius temperabatur lenitate Chii. Quid sit *nota illa*, vide 11. Od. 3. 8. ubi et de 'Falerno,' pariter et 1. Od. 20. De 'Chio' III. Od. 19. 5.

26 *Petilli*] De Petillio, fure aureæ Jovis coronaæ, jam mentio fuit in Sat. IV. superiori.

27 *Latini*] Quidam legunt *Latine*, et jungunt cum sequentibus. Sed non placet ista mutatio, quanquam a viris sane gravibus invecta.

28 *Pedius Publicola*] Hic filius fuit

Corvinus, patriis intermisere petita
 Verba foris malis, Canusini more bilinguis ? 30
 Atque ego cum Græcos facerem, natus mare citra,
 Versiculos; vetuit me tali voce Quirinus,
 Post medium noctem visus, cum somnia vera :

Canusini duplice lingua utentis; contra quam Pedius Poplicola et Corvinus orationes puras elaborant? At cum versus Græcos meditarer, natus ego cis mare, Quirinus apparuit de media nocte, tunc quando vera sunt insomnia, ac me prohibuit his

Comb. causas exsudat. Venet. 1559. Lamb. Bentl. al. *Poplicola*.—31 *Atqui ego* Bentl. ex codd. Leid. et Trinit. eum Cruquio et Lambino; ita quoque Harl. 4. 6. *Atque ego in ceteris*.—32 Bentleius ex cod. Trinit. *tali me voce*, eumque secuti Sanad. Francis. Heindorf, Wetzel. Wakef. et Kidd. *tali retrit*

NOTÆ

Q. Pedii, qui a Jul. Cæsare scriptus hæres, et Consulatum Romæ gessit cum Augusto, post Hirtium et Pansam.

Exsudet] Magnis sudoribus elaboret, ad puritatem sermonis patrii asserendam.

29 *Corvinus*] Messala Corvinus domi valde nobilis, ac pariter clarus orator, atque Græcis vocibus Latinæ orationi admixtis infensus, σχωοβάτην Latine *funambulum* reddidisse fertur. Quintil. x. 1. ‘*Messala*,’ inquit, ‘nitidus et candidus, et quodammodo præ se ferens in dicendo nobilitatem snam.’ Crinitus de Hon. Discipl. 1. 12. inter alia de illo non pauca, sic habet: De ejus singulari prudentia et gravitate testimonium extat amplissimum M. T. Ciceronis. Sic enim ad Brntum: *Messalæ*, inquit, excellentiam nou possim silentio prætereire. Cave putas quenquam esse illi similem constantia, enra et studio Reipublicæ, atque eloquentia, qua mirabiliter excellit. Tametsi *Messala* idem, cum proiectior foret, memoriae sensum sic amisit, ut sui quoque nominis oblitus tradatur. Idqne ei bienonio ante obitum contigit: quod Oratio itidem Beneventano accidisse

constat. Vide et Cœl. Rhodig. xi. 13. Alex. ab Alex. vi. 20. &c.

30 *Canusini more bilinguis*] De Canusio oppido Apuliæ, jam dixi supra ad Sat. v. sub finem. Hoc a Diomedè conditum: hincque cives partim Græce partim Latine loquebantur. Totus etiam ille terrarum tractus magna Græcia est appellatus.

31 *Natus mare citra*] Apud fines Apuliæ in Italia; non ultra mare, in Græcia.

32 *Vetuit me tali voce Quirinus*] Lepida fictio. Qnirinus Latini populi sermonisque auctor et conditor deteruit a scribendis Græce versulis.

33 *Cum somnia vera*] Quando jam coctis alimentis purgatores esse debent sensus. Atque ita statuebat veterum superstitione. Tertull. de anima, cap. 22. ‘Certiora et collationa somniari affirmant sub extremis noctibus, quasi jam emergente animarum vigore, producto sopore,’ &c. Philostrat. lib. ii. ‘Si tempus antelucanum sit et somni matutini, conjectant somnum illud, quasi tunc anima verum vidente.’ Theocrit. Idyll. xix. initio scribit, a Venere immissum Europæ somnum, cum tertia pars noctis sta-

In sylvam non ligna feras insanius, ac si
 Magnas Græcorum malis implere catervas.
 Turgidus Alpinus jugulat dum Memnona, dumque
 Diffingit Rheni luteum caput; hæc ego ludo,
 Quæ nec in Æde sonent certantia judice Tarpa,

35

*verbis: Non stultius in sylvam portes ligna, quam magnas Græcorum turmas au-
 gere studeas. Itaque dum inflatus Alpinus jugulat Memnonem, et dum cenosum;
 Rheni fontem deformat, ego ista scribo ludens, nec recitanda in Apollinis templo ad*

*****

*me voce Cuning.—34 ‘Sunt qui at si legendum existiment: sunt qui aliter
 atque aliter interpnugant; sed nihil immutandum.’ Lamb. Cuning. *insanior*,
 ac *si*.—37 *Defingit* Gott. Harl. 3. 6. nonnulli ap. Grævium, melior pars
 codd. ap. Bentl. omnes Torrentii, præter duo, edd. vett. Bentl. Baxt. Gesn.
 Bipont. Sanad. Francis. Heindorf. Wakef. et Kidd. *Depingit* nonnulli ap.
 Bentl. et ita legi jussit Chishull. *Defigit* quidam ap. Græv. et margo cod.
 Heinsii. Vide Syllog. Epist. tom. iv. pp. 368. 369. *Diffingit* Harl. 2. 4.
 quidam ap. Bentl. Venet. 1559. R. et H. Steph. Bond. Schrevel. Delph.
 Dunster. Zeun. et Wetzel. *Diffringit Rhæci luteum caput* Dan. Heinsius.—*

NOTÆ

ret, proxima jam aurora, quando som-
 nus oculos molli vinculo detinet, ac
 tum veracia pascuntur insomnia. Ti-
 bull. iii. 4. ‘Di meliora ferant, ne
 sint insomnia vera, Quæ tulit extre-
 ma proxima nocte quies.’ Ovid. E-
 pist. Herus, vs. 195. ‘Namque sub
 aurora, jam dormitante lucerna, Tem-
 pore quo cerni somnia vera solent.’

34 *In sylvam non ligna, &c.] Verba
 sunt Quirini Horatium redarguentis.*

35 *Magnas Græcorum catervas]* In-
 gentem numerum Græcorum Poëta-
 rum vel poëmatum.

36 *Turgidus Alpinus jugulat dum
 Memnona]* Ego, inquit Noster, a Qui-
 rino eductus has ludo Satiras; dum
 alii carmen heroicum misere disper-
 dunt, temere ac inepte attentantes
 grave scribendi genus: v. g. dum Al-
 pinus de Memnone (ex Hesiodi Theo-
 gonia) ab Achille interfecto tam in-
 sulsam Tragœdiam profert, inflatis
 quidem et turgidis versibus, ut ipse
 magis quam Achilles Memnonem ju-
 gulare videatur.

Alpinus] Aulus Cornelius Alpinus

iste longe est alius ab insigni poëta
 Cornelio Gallo, de quo Virgil. Eclog.
 x. nt eruditæ monet Torrentius, con-
 tra Crnquinum.

37 *Diffingit Rheni luteum caput]* Idem Alpinus Epicum etiam carmen
 molitus fuerat de bello Germanico,
 ubi Rhenum descriperat adeo per-
 dite, ut nobile flumen deturparet,
 limpidis aquis pulchroque capitï qua-
 si lutum, grandi certe arguento sor-
 des aspergens. Non abs re putes hic
 alludi ad morem pingendi effigendis
 que fluvios specie humana, ex urna
 aquam fundentes. Sunt qui legant
defingit: alii, *depingit*: sed minus
 bene.

38 *Quæ nec in Æde sonent certantia]* Hæc, inquam, scribo ludens, minime
 vero propalanda in certaminibus et
 commissionibus poëtarum ab Augus-
 to instititis, apud Apollinis Palatini
 templum. De quo disserui dñndum
 in Persii Prologo. Vide Sueton.
 Octav. cap. 89.

Judice Tarpa] Spurius Metius Tar-
 pa recitantium auditor assiduus, unus-

Nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris.	
Arguta meretrice potes, Davoque Chremeta	40
Eludente senem, comis garrire libellos	
Unus vivorum, Fundani: Pollio regum	
Facta canit, pede ter percusso: forte epos acer,	
Ut nemo, Varius dicit: molle atque facetum	

certamen, Tarpa judice, nec reponenda bis terque in theatro ad spectaculum. Tu quidem, o Fundani, solus viventium nosti urbane scribere versus comicos, in quibus meretrix astuta et servus decipiunt retulam Chremetem. Pollio principum gesta refert pede ter percusso. Varius carmen heroicum exequitur tam strenue quam ullus

38 'Pro nec repone neque ex Leidensi, Reginensi, et multis aliis.' Bentl.
Ita Exc. Sax. Harl. 2. 3. 4. 6. Bentl. et Sanad. in Ende cod. Græv. a m. pr.—
41 'Veterem Scholiasten et plerosque scriptos Codices scutus, dicit servavi;
cum Henricus Stephanus et Cruquius magis probent *Ductu molle atque facetum*,
quod duriusculum mihi videtur. Et mire *Dicit de longo Carmine, desumta*

NOTÆ

que e quinque arbitris, quorum debebant calculo probari quæ in æde Munsarum proponebantur: nec in scenam perferebantur quæ ab eis fuisse explosa. De illo iterum in Epist. ad Pisones, vs. 387.

39 *Iterum spectanda theatris*] Neque dramata composui in scenam producenda, ad auram vulgi et publicum favorem captandum. Hac sum etenim ambitione procul.

40 *Arguta meretrice potes, &c.*] O Fundani, solus poëtarum, qui modo vivunt, peritus es; atque unus scite ac facete vales scribere comedias: in quibus 'arguta meretrix' et servus astutus 'comiter garrientes elidunt senem,' ejus crumenam emungunt, &c.

Davoque Chremeta] Allusio est ad Terentii Andriam, ubi Chremes sex, Davus servus, notæ sunt personæ comicæ.

41 *Comis*] Hæ voices, comis, commedia, comedatio, habent originem a κῶμος, festivitas. Hoc etiam nomine celebatur Deus hilaritatis et lasciviae. Varro de Ling. Lat. lib. vi.

42 *Fundani*] Mirum sane quod a

nemine usquam laudetur Fundanius ille, quem tam insigni elogio exornat Horatius.

Pollio regum Facta canit] Tragœdias eleganter scribit, 'pede ter percusso,' versibus senariis tres dimensiones habentibus: qui 'senos reddunt iactus,' ut est in Epist. ad Pison. vs. 253. In Tragœdiis nempe, ut norunt omnes, 'facta regum' sunt argumenta consueta, et versus Iambici Trimeetri duntaxat adhibentur. Vide II. Od. 1. ubi de Pollione, &c.

43 *Forte epos*] Varius Epicum carmen strenue exequitur: *forte*, quippe quod nequit expediri sine forti et constanti spiritu, et vena abundanti ac divite: estque opus longum, animique solertia ac diu multumque attenti. Vide I. Od. 6. nbi de Vario excellenti poëta. Item Petr. Crinit. Poët. Lat. III. 44.

44 *Molle atque facetum Virgilio, &c.*] Virgilii Bucolica et Georgica stylo molli et idoneo composuit. Tunc nimirum Æneis nondum in lucem prodierat, cum scribebat ista Horatius.

Facetum] Quintil. VI. 3. 'Facetum

Virgilio annuerunt gaudentes rure Camoenæ. 45
 Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino,
 Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,
 Inventore minor: neque ego illi detrahere ausim
 Hærentem capiti multa cum laude coronam.
 At dixi fluere hunc lutulentum, sæpe ferentem 50
 Plura quidem tollenda relinquendis: age, quæso,

alias. Musæ sylvarum amantes donarunt Virgilio tenerum ac lepidum. Istud re-stabat a Varrone Atacino et aliquot aliis tentatum frustra, quod felicius expedire possem ego, auctore tamen inferior: cui nequaquam velin auferre lauream magna cum laude capiti ejus aptata. Sed dixi illum currere canosum, sæpe vehentem assumenda plura certe rejiciendis. Dic vero, precor, numquid tu eruditus nihil re-

Metaphora a lanificarum filis. Ovid. Met. 1. 4. ‘Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.’ Baxt. *Ductu molle* Harl. 2. Cuning. et Sanad. *dictu molle* Exc. Sax. *Dicit molle* Harl. 4. *ducit: molle* Harl. 3. 6. omnes edd. ante Steph. etiam Rutgers. Burm. Bentl. Talbot. Pine, Sandby, Bond. Schrevell. Delph. Dunster, Francis, Bipont. Wetzel. Wakef. Heindorf, et Kidd.—49 *Hærentem capiti cum multa laude nonnulli codd.* ap. Feam, Torrent. Pilm. Talbot. Bentl. et Oberlin. Gott. Harl. 2. 3. 4. Zarot. Mediol. Venett. 1477. 1478. 1479. et Vet. Comb. et sic Bentl. Heindorf, Fea, Bothie, Jaeck, et Kidd. *corollam* in tribus Vatt.—50 Exc. Sax. *verba ferentem.*—51 Exc. Sax.

NOTÆ

non tantum circa ridicula opinor consistere. Nec enim diceret Horatius, facetum carminis genus natura concessum esse Virgilio. Decoris hanc magis et exultæ eujusdam elegantiæ appellationem puto. Ideoque in Epistolis Cicero hæc Bruti verba refert: ‘næ illi sunt pedes faceti,’ &c. quod convenit cum illo Horatio, ‘Molle atque facetum.’

46 *Hoc erat, experto]* Carmen satyricum erat, quod ego melius aliis multis possem scribere: non tamen per Lucilio inventori.

Expertus frustra Varrone Atacino] Pub. Terent. Varro Atacinus, ab Atace Narbonis Galliae vico vel fluvio cognominatus, iis natus temporibus quibus Cicero et Hortensius clari habebantur in eloquentia; ingenio præclaro fuit: scriptis Epigrammata, Elegias, et alia mirifice studio. Argonautica ejus celebrant Probus Va-

lerinus, aliquique Grammatici, et ex illis sæpe versiculos referunt. At in Satiris finstra desudavit. Adeo verum est quod canit in Eclog. Virgilinus: ‘non omnia possumus omnes.’ Vide Petr. Crinitum 11. 31. Quintil. x. 1. ita scribit: ‘Atacinus Varro in iis per quæ nomen adeptus est, interpres operis alieni, non spernendus quidem, verum ad angendam faenlatatem dicendi parum locuples.’ Ejus etiam meminit Euseb. Chron. natumque refert ad Olymp. 174. annis circiter viginti a morte Lucilii: et Græcas literas summo studio didicisse anno atque 35.

48 *Inventore minor]* Quod Lucilius Satiras primus scripsit, et quod ‘mirram eruditioinem, libertatem, acerbitatem, et abunde salis’ habet, hinc eo se minorem profitetur Noster, quamquam ‘tertior multo ac purus magis, et ad notandos mores præcipnus:’

Tu nihil in magno doctus reprendis Homero ?
 Nil comis tragici mutat Lucilius Acci ?
 Non ridet versus Enni gravitate minores,

darguis in Homero magno? Numquid Lucilius ipse facetus nihil mutat Attii Tragœdiarum scriptoris? An non deridet Enni versus quosdam leviores, quando loqui-

et Harl. 3. age, quæro.—53 Acci Venet. 1559. Glarean. Bentl. &c. Atti Lamb. Acti Baxt.—54 Num ridet versus Exc. Sax.—56 Quis vetat Exc. Sax.

NOTÆ

ut fatetur Quintil. ante citatus.

52 *Homero*] Qui bonus licet et magnus interdum ipse dormitasse reperitur : neque omnino est sine mendis, quamvis agnoscatur ab universis ingenio, arte, eruditione, aliisque virtutibus, omnium facile princeps. Vide Longinum.

53 *Nil comis tragici mutat Lucilius*] Si Lucilius ipse in prioribus poëtis quædam emendat, cur nos Lucilium ad trutinam non revocabimus?

Acci [Attii] Acci scribunt quidam. Tragœdiarum scriptor, Pacuvio paulo junior, ingenio acri fuit. Ejus versibus exornari templorum ac monumentorum aditus volebat Decius Brutus, teste Cicerone in Orat. pro Archia Poëta, n. 27. Pacuvius autem Attii Tragœdiam Atreum laudavit velut grandem et sonoram : reprehendit vero quasi subacidam et durisculam. Quod fassus est Attius ; addiditque se non pœnitere ; quia sicut poma acerba primum et dura paulatim fiunt mitia ; ita et ingenia : contra quæ vieta gignuntur et mollia, ad veram frugem et maturitatem nunquam perveniant ; sed potius ac magis putrescant. Vide Crinit. de Poëtis 1. 7. Gell. XIII. 2. et XVIII. cap. ult. ubi sic scribit in fine : ‘ Postea Q. Ennius, et juxta Cæcilius et Terentius, ac subinde Pacuvius, et Pacuvio jam sene Attius, clariorque tunc in poëmatis eorum obtrectandis

Lucilius fuit.’ Attius Tragœdias bene multas scripsit, quarum Fragmenta quædam supersunt : comedias etiam. Quam fortassis ob rem ‘ comis Tragœcius’ hic appellatur. Vulgo tamen vox ‘ comis’ non in genit. accipitur, sed in nominat. referturque ad seq. ‘ Lucilius.’ Tragœdiae Attii celebrantur, Phenice, Medea, Menalippus, Alceeon, Prometheus, Atreus, Philoctetes, Neoptolemus, &c. in primis autem Argonautæ, unde est illud carmen de Argo navi landatissimum : ‘ Tanta moles labitur Fremebrunda ex alto, ingenti sonitu et strepitu, Prae se undas volvit : vortices vi suscitat. Ruit, prolapsa pelagus respergit: profluit. Ita dum interrumpunt credas nimbum volviter : Dum quod sublime ventis expulsum rapier Saxum, aut procellis, vel globosos turbines Existere ictos undis concursantibus. Nisi quas terrestres pontus strages conciet : Aut forte Triton fuscina verrens specns Subter radices penitus undanti in freto Molem ex profundo saxeam ad cœlum eruit.’ Vide et apud Cic. cit. Attii versus, variis locis de Divin. 1. n. 44. &c.

54 *Enni*] Q. Ennius Poëta natus est Tarenti, vel, ut plerique volunt, Rudiiis in oppido Salentinorum. Tullius, pro Archia, ‘ Rudium hominem’ vocat, et mire commendat Ennium : nec minus alii, velut acri virum ingenio, eruditio multipli, fide, comitate, probitate, doctrina omnino sin-

Cum de se loquitur, non ut majore reprensis ?
 Quid vetat et nosmet, Lucili scripta legentes
 Quærere, num illius, num rerum dura negarit
 Versiculos natura magis factos et euntes

55

tur de se ipso haud tanquam perfectiore iis quæ carpit ? Quid pariter impedit nos scripta Lucilii evolentes disquirere, an ejus, an rerum natura difficilis prohibuerit

Lucili *furta legentes* Han. 1.—57 Exc. Sax. *non rerum.*—58 Gott. et Harl. 6.

NOTÆ

gulari. Floruit temporibus Planti Comici et M. Catonis oratoris clarissimi. Quem deinceps secuti sunt Cæcilius, Pacuvius, Attius, &c. Per multa compositum vario carmine, Annales, Tragœdias, Comœdias, Satiras, &c. ex Lucerio l. 118. ‘Ennius . . . primus amoeno Detulit ex Helicone perenni fronde coronam, Per gentes Italas hominum quæ clara clueret.’ Quintiliannus Ennium scribit pari veneratione colendum, ac sacros vetustate lucos, in quibus grandia robora non tantam habent speciem quantam religionem. Ennii versus affert Cicero pluribus locis. Lege de Divin. I. n. 40. &c. Vide et Macrob. Saturnal. lib. vi.

Ridet versus gravitate minores] Quamvis tanti habitus est Ennius, in ejus carminibus quædam recte reprehendit ac deridet Lucilius, tanquam haud satis graviter et accurate scripta. Annæus Seneca Epist. ad Lucil. ‘Admiror,’ inquit, ‘eloquentissimos viros et deditos Ennio, pro optimis ridicula laudasse :’ et hosce de Cethego versus Ennii affert : ‘Is dictus cunctis ollis popularibus olim Qui tum vivebant homines atque ævum agabant, Flos delibatus populi, Suadæque medulla.’ Ennius tamen defendit Gell. XII. 2. Macrob. Saturnal. I. cap. 4. et VI. 3. ‘Nemo,’ inquit, ‘ex hoc viles putet veteres poëtas, quod versus eorum seabri nobis vindentur. Ille enim stylus Ennianus

sæculi auribus solus placebat: diu que laboravit ætas secuta, ut magis huic molliori stylo acquiesceretur.’ Neque vero præterire hic licet aut ridiculos aut seabros Ennii versiculos istos : ‘O Tite, tute Tati tibi tanta tyranne tulisti.’ ‘At tuba terribili sonitu tarantaria dixit.’

55 *Cum de se loquitur, &c.]* Cum Lucilius quosdam Ennii versus ridet ac reprehendit, non tamen eo se-majorem dicit : sic ego Lucili quædam reprehendens, haud quaquam me illi præferendum existimem. Ista verba Horatii de Ennio intelligenda contendit Heinsius, explosisque aliorum interpretationibus cantat, εὕρηκα, in-rexi: verum quam longe ab Horatii mente aberrarit, luculenter et eruditæ, ut certe alia, exequitur noster Dacerius, ad quem te paulum divertere, lector, nusquam pigeat.

57 *Num illius, num rerum dura negarit natura, &c.]* Utrum Lucianorum versum compositio rudis et impolita ex materiae et rerum natura difficile prodierit; an ex ipsius ingenio duriori, vel certe ex indulgentia, et quod scribentem ‘offenderet limæ labor et mora.’ Epist. ad Pis. vs. 290.

58 *Versiculos magis factos]* Cic. in Bruto : ‘Intellectum est quantam vim habeat accurata et facta quodammodo oratio.’

Euntes Mollis] Martial. XI. 91.

‘Carmina nulla probat molli quæ tra-

Mollius, ac si quis, pedibus quid claudere senis,
 Hoc tantum contentus, amet scripsisse ducentos   60
 Ante cibum versus, totidem coenatus? Etrusci
 Quale fuit Cassi rapido ferventius amni
 Ingenium, capsis quem fama est esse librisque
 Ambustum propriis. Fuerit Lucilius, inquam,

versus limatiiores et suavius fluentes? Quod si aliquis id unum satis habeat carmen aliquod includere sex pedibus; is gaudet fecisse ducentos versus ante canam, ac totidem post: qualis fuit vena Cassii Etrusci vehementer fluviu rapidior: quoniam narrant crematum fuisse scriniis et scriptis suis. Dico igitur: Esto, fuerit Luci-

magis altos. Harl. 3. *magis aptos.*—59 Gott. omnes Crnqui, Harl. 2. 3. 4. 6. alii, Venett. 1477. 1478. 1479. Mediol. 1486. Bentl. Baxt. Cruq. Cuning. Sanad. et recent. *ac si quis.* Exc. Sax. Zarot. Locher. Acron, Mediol. 1477. et Florent. 1482. *at si quis.* Lambinus ex conj. *at sit quis.* Dacer. emend. *an si quis.*—61 *Combustum* conj. Markland. Ep. Crit. p. 111.—66 Exc. Sax.

NOTÆ

mite currunt, Sed quæ per salebras altaque saxa cadunt.'

59 *Ac [at] si quis]* Quanta hic varietas difficultasque? Alii legunt *ac si quis*, junguntque cum antecedentibus, et sic explicant: 'Versiculos ennes mollius, ac si quis pedibus,' &c. id est, versus molliores et concinniores, quam facere soleat poëta negligens, qui satis habet plures scribere parvo labore versus, parum etiam venustos. Alii, *aut si quis*. Alii, *an si quis*, &c. Prima legendi ratio satis placet: malim tamen, *an sit qui pedibus*, &c. hoc sensu: Quid vetat nos scripta Lucilii recensentes quærere unde fiat, ut plerique versus ejus incompositi, non magis facti, et mollius eant? *an ex vitio rerum*; *an ex ipsis rindiori natura*; *an is ipse fuerit qui 'pedibus quid claudere senis hoc tantum contentus, amaverit scripsisse ducentos'*, &c. nec studuerit recensere, emendare, ac 'male tornatos incudi reddere versus,' ut est in Epist. ad Pis. vs. 441.

61 *Etrusci Quale fuit, &c.]* Cassius

Parmensis abundantis ac fœcundæ magis quam divitis et pulchras venæ poëta, ab Angusto iussus interfici, tum quod ipsi obtrectare pergeret, tum præcipue quod Jul. Cæsaris persecutoribus hostibusque suis semper adhæserat. Hinc eum sponte vellit Horatius Augusto velificans. Sueton. Octav. cap. 4. 'Cassius Parmensis quadam Epistola, non tantum ut pistoris, sed etiam ut nummularii nepotem, sic taxat Augustum: Materia tibi farina: siquidem ex crudissimo Ariciae pistrino hanc pinsit manibus collybo decoloratis Nerulonensis mensarius.' Vide Vell. Paterc. lib. II. Oros. VI. 19. Appian. Bell. Civ. lib. V. item Val. Max. I. 7. 7. Crinit. III. 47.

63 *Capsis librisque Ambustum propriis]* Tot libros ac versus futilles ille scripserat, inquit Noster jocose et dicaciter, ut cremando ejus cadaveri sufficerint. Quod ex Senatusconsilio factum asserit vet. Comment. Verum id refellitur ex his verbis, 'fama est.' Cassii Parmensis de Orpheo Carmen hoc afferunt: 'Arguta pri-

Comis et urbanus ; fuerit limatior idem,
 Quam rufis et Græcis intacti carminis auctor,
 Quamque Poëtarum seniorum turba ; sed ille,
 Si foret hoc nostrum fato dilatus in ævum,
 Detereret sibi multa ; recideret omne quod ultra

65

lius facetus ac lepidus ; fuerit etiam magis politus quam inventor poëmatis nondum exculti, atque Græcis haud tentati, et quam omnes poëtæ superiores : atqui si ipse ad nostram hunc ætatem reservatus a fatis esset, certe plurima sibi resecaret : quic-

Quam rufis a Græcis. Rutgers. conj. Q. r. at Græcis. Casaub. de Poësi Sat. p. 255. emend. Quam *Rufius Græcis*, minus recte, judge Nic. Heinsio ad Vell. Paterc. II. 9.—68 ‘Magna est hic librorum antiquorum varietas : in aliis enim scriptum est *delapsus* : in uno *dilapsus* : in uno *delatus* : in quatuor *dilatus* : quos secentus sum : et hinc locum sic explico : Sed si Lucilius ad nostram ætatem esset reservatus, si nostra demum ætate introivisset in vitam, seu natus esset,’ &c. Lamb. ‘Magis placet *delatus* quam *dilatus*, quod et Cruquius legerat in quatuor codicibus. Nonnulli legunt *delapsus*. Bentleius *dilatus*.’ Baxt. ‘Nulla propositarum lectionum vel auctoritate vel ratione caret. *Dilatus* tamen mihi dignitatem quandam habere videtur.’ Gesn. ‘Pro *delatus* ex vett. edd. restitui *dilatus*, h. e. *reservatus*.’ Zenn. *dilapsus* Bos. Animad. p. 59. Han. I. Harl. 2. 3. 4. 6. Mediol. 1477. 1486. et Venett. 1477. 1478. 1479. *delapsus* Harl. 6. a m. sec. et Vet. Comb. *dilatus* Gott. Cuning. Sanat.

NOTÆ

mum cum plectra parentis, et auro
 Distinctam sunxit eitharam Rhodopeius heros ; Ridebant segnes pulsus,
 digitosque micantes Serius, et
 chordis indoctæ dissona vocis. Mox
 pudor exardens et gloria dulcis ho-
 nesti Lusibus avertit puerilibus, om-
 nis et illuc Perditus incumbens Mu-
 sae pallebat amore. Et nunc mater-
 nis inhiat, nunc ille paternis Cantibus,
 hinc illinc discens dependet
 utrumque. Nulla Venus faciem ce-
 pit mentita dolosis Compedibus : som-
 vi fuerat parvensque Lyæi : Donec
 ridiculus dudum modulamine sylvas,
 Evulsosque suis scopulos radicibus
 egit : Ansus et ire viam viventibus
 inconcessam, Pœnarum oblitos de-
 mulxit carmine Manes. Non levis
 ascensus, si quis petit ardua. Sudor
 Plurimus hunc tollit, nocturno ex-
 soannis olivo Immoritur, delet quod
 mox landaverit in se, Qui cupit æter-
 nae donari frondis honore.’

66 *Quam rufis et Græcis intacti carminis auctor*] Quam Ennius, qui pri-
 mus omnium satiras, sed rudes omnino, scripsit : at Lucilius subinde lima-
 tiories et perfectiores. Quare hic Sa-
 tiræ quasi primus auctor ant certe
 artifex jure habeatur. Alii vocem
 ‘rufis’ in casu nominativo accipiunt,
 siveque interpretantur : fuerit Lucilius
 limatior quam rudior, &c. Sed per-
 permisum.

Græcis intacti] Græcorum nemo
 Satiras scripsit. Unde Quintilianus
 x. 1. ‘Satira quidem tota nostra est,
 in qua primus insignem laudem ade-
 putus est Lucilius,’ &c. Alter sentit
 Jul. Scaliger, Poët. I. 2. et III. 98.
 Vide Casaub. de Satira.

67 *Poëtarum seniorum*] De his Sat.
 IV. præced.

69 *Recideret omne quod, &c.*] Super-
 flua, inconcinnia. ‘Ambitiosa recidet
 Ornamenta,’ inquit Noster ad Pis. vs.
 447. item, ‘Omne supervacuum pleno

Perfectum traheretur; et in versu faciendo	70
Sæpe caput seaberet, vivos et roderet unguis.	
Sæpe stylum vertas, iterum, quæ digna legi sint,	
Scripturus; neque, te ut miretur turba, labores,	
Contentus paucis lectoribus. An tua demens	
Vilibus in ludis dictari carmina malis ?	75
Non ego ; nam satis est equitem mihi plaudere ; ut audax,	
Contemtis aliis, explosa Arbuscula dixit.	

quid transgreditur perfectum modum rescinderet : atque in condendis carminibus frequenter caput scalperet ; atque unguis ad vivum admorderet. Sæpe stylum converte, editurus quæ mereantur haud semel evoluti : nec satagas ut te plebs admiratur : immo satis habe ut pauci tua legant. An vero stulte gaudeas tuos versus dictari in scholis ignobiliaribus ? Ego nequaquam. Sufficit enim ut equites mihi applaudant : quemadmodum Arbuscula explosa constanter aiebat, ceteris spretis.

Francis, et recentt.—70 Zarot. et in versus.—75 Millibus in ludis Bos. Anim. p. 59.—77 ‘ Codex vetustus Regin. arbustula, quasi ab ‘ arbusto.’ Battel. auricula. Sed recte habet recepta lectio ; quam et firmat Servius ad Virg.

NOTÆ

de pectore manat.’ vs. 337. Vide illic annotanda.

71 *Caput scaberet]* Hæc enim haud raro facit quisquis accuratæ et perfectæ compositioni operam navat. Marciilius et alii quidam hic alludi volunt ad Minervam e cerebro Jovis editam.

Vivos et roderet unguis] Pers. Sat. i. 106. ‘ Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit unguis.’ Sic leviter scribendi genus significat ille, ut notat x. 3.

72 *Sæpe stylum vertas, &c.]* Quintil. x. 4. ‘ Emendatio pars studiorum longe utilissima. Neque enim sine causa creditum est, stylum non minus agere cum delet. Hujus autem operis est, adjicere, detrahere, mutare. Sed facilius in iis simpliciusque iudicium, quæ replenda vel dejicienda sunt : premere vero tumentia, humilia extollere, luxuriantia astringere, inordinata digerere, soluta compondere, exultantia coërcere, duplicitis operæ. Nam et damnanda sunt quæ

placuerant ; et invenienda quæ fugerant.’

Stylum vertas] Veteres nimirum in cerata sribentes tabella utebantur stylo, cuius pars altera acuta erat, et acumen dicebatnr : altera obtusa, qua delebant id quod erat exaratum, complantes et æquantes ceram, ut novam scripturam inducerent. Ergo qui aliquid volebat mutare, stylum vertebat, atque alteram ejus partem adhibebat. Rem graphice exponit P. Crinitus de Hon. Discipl. xvii. 4. et Prndent. Hymn. ix. de Coronis : ‘ Inde alii stimulos et acumina ferrea vibrant, Qua parte aratis cera sulcis scribitur: Et qua secti apices abollentur, et æquoris hirti Rursus nitescens innovatur area.’

75 *Vilibus in ludis dictari carmina]* Pers. Sat. i. 29. ‘ Ten’ cirratorum centum dictata fuisse Pro nihilo pendas ?

77 *Explosa Arbuscula dixit]* Mima illa cum a plebe et vulgo explodebatur, parvi ducebatur, dummodo paucis

Men' moveat cimex Pantilius ; aut cruciet quod
Vellicet absentem Demetrius ? aut quod ineptus
Fannius Hermogenis lædat conviva Tigellî ?   80
Plotius, et Varius, Mæcenas, Virgiliusque,
Valgius, et probet hæc Octavius optimus, atque
Fuscus ; et hæc utinam Viscorum laudet eterque :
Ambitione relegata, te dicere possum,
Pollio, te, Messala, tuo cum fratre ; simulque   85

An moveat me Pantilius cimex? aut doleam, quod absentem me Demetrius reprehendat: aut quod redarguat nugax Fannius Hermogenis Tigellii conviva? Approbent istu Plotius, Varius, Mæcenas, Virgilius, Valgius, optimus etiam Octavius, et Fuscus, necnon ambo Visci laudent velim. Citra ambitionem licet accensere te, o Pollio; te, o Messala, cum tuo fratre; vos quoque, Bibule et Servi; ac te parti-

Ecl. x.' Bentl.—78 Omnes codd. et edd. antiq. cruciet; sed crucier habent edd. Venet. 1559. Glarean. Lamb. Cruq. al. ante Bentl. qui ita scribit:

NOTÆ

nobilioribus placuisset. Illius meninit Tullius ad Attic. iv. 14. ‘Qnæris nunc de Arbuscula. Valde plautuit. Ludi magnifici et grati.’

78 *Men' moveat cimex Pantilius]* Profitetur Horatius parum se moveri dicteris Pantilii seniore ipsi obtrectare assueti.

Cimex] Gall. punaise. Metaphor. homo putidus et mordax instar illius insecti omnibus invisi et molesti obaculeum et fætorem.

79 *Demetrius]* Hunc antea simium vocavit.

80 *Fannius]* De hoc vili poëta, item de Hermogene Tigellio, in Sat. iv. superiore.

81 *Plotius et Varius]* De Plotio Tucca, in Sat. v. præced. De Vario, i. Od. 6.

Mæcenas] Is literatorum patronus, et ipse literis mirabiliter imbutus, facilitate ingenii, eloquentia mediocre exzelluit, et poëtica facultate. Scripsit varii generis poëmata, Elegias, Tragœdias. De sepulcri contemptu fertur cecinisse: ‘Nec tumulum euro: seplitur natura relictos.’

Virgilius] De hoc poëtarum certe principe nulla quam pauca annotasse præstat.

82 *Valgius]* T. Valgius, consulari ortus familia, elegans fuit in condendis carminibus, teste vel Tibullo ad Messalam ita scribente, iv. 1. 179. ‘Est tibi qui possit magnis se accingere rebus Valgius: æterno propior non alter Homero.’ De eo jam ii. Od. 9. ipsi inscripta.

Octavius optimus] Optimus nempe is poëta Historias etiam scripsit. Cave, lector, ne Augstnum accipias.

83 *Fuscus]* De Aristio Fusco celebri Grammatico jam ante, i. Od. 22. ipsi inscripta, item Sat. ix. præced. itemque postea i. Epist. 10.

Viscorum eterque] Duo nempe fratres erant, bonis eterque poëta: nati patre Vibio Visco Equite Romano opibus et gratia apud Augstnum poliente.

84 *Ambitione relegata]* Citra adulacionem.

85 *Pollio]* Asinus Pollio orator præclarus, Augusto pergratus, Romæ scholam tenuit post Timagenem: pri-

Vos, Bibule et Servi; simul his te, candide Furni:
 Complures alios, doctos ego quos et amicos
 Prudens prætero, quibus hæc, sint qualiacumque,
 Arridere velim; doliturus, si placeant spe
 Deterius nostra. Demetri, teque, Tigelli,
 Discipularum inter jubeo plorare cathedras. 90

ter, o sincere Furni; atque alios non paucos eruditos amicosque, quos taceo sponte: quibus ista, qualiacumque sint, placere cupio; agre latus si minus arrideant quam spero. Te autem, o Demetri, teque, o Tigelli, jubeo flere inter sedilia disci-

Men' moveat, cimex Pantilius, aut cruciet quod, &c. quem vide.—86 'Vos, Bibuli et Servi] Ergo plures hic alloquitur Bibulos et Servios, ut supra Viscos duos? Sed illud repugnat, quod Servii in vocativo plurali contraetionem non admittit. Atqui illud extra dubitationem est, Serri hic a recto Servius fluere, non a Servus. Quare et elegantissima et certissima est Nicolai Heinsii emendatio: Vos, Bibule et Servi; simul his te, candide Furni.' Bentl. 'Bentleius post Heinsium recte posuit: Vos Bibule et Serri.' Baxt. Bibule aliquot ap. Cuning. Bibuli Harl. 2. 3. 4. 6. et Vet. Comb.—88 'Aliqui Cod. et hic et alias pro sint habent sunt, quod ob raritatem mirifice placuit magno Bentleio. Verum non adverterat vir eruditissimus promiscue fuisse scriptum sunt vel sint, quod prolatione vix different Vocales i et u antiquis temporibus.' Baxt.—91 Discipularum Harl. 6. Venet. 1559. et Glarean. Discipularum Harl. 2. 3. 4. al. et edd. primæ. 'Sic scriptum est in trib. cod. Vatt. et Jann. Faër. Torn. Russard. Nicot. et Cleric. neque vero dñbium cuiquam debet esse, quin hæc sit recta, et vera lectio, tot codicibus confirmata, ut taceam, quod eam Porphyr. agnoscit. Significat autem Horatius hunc Hermogeneum, vel fœminis probari tantum, non viris: vel discipulos habere impudicos, et parum mares, et fortasse, qui magistro flagitiose morigerarentur.' Lamb.

NOTÆ

mus scripta sua recitavit; primus etiam Romæ bibliothecam fecisse dicitur. Bella Cæsar is et Pompeii scripsit. Diligentiae plurimum, consilii et animi satis habebat, teste Quintiliano: at nitore carebat et juvenilitate Ciceronis. Vide II. Od. I. illi inscriptam.

Messala] De hoc antea vs. 29. ad vocem, 'Corvinus.'

86 *Vos, Bibule et Servi]* Bibulorum atque Serviorum Romæ insignes fuisse familias nemo nescit. Jul. Cæsar is in consulatu collega Bibulus. Ad Servium Sulpitium sunt multæ Ciceronis Epistolæ lib. iv.

Furni] Furnius Historiarum scrip-

tor elegans et accuratus, etiam Romæ Consul fuit.

91 *Discipularum inter, &c.]* Locum hunc plerique interpretum transiliunt intactum; quanquam, ut mihi videtur, stylo non indignum. Quidam volunt Horatium imprecati luctum et infortium Demetrio atque Tigellio tanquam ineptis et insolitis scriptoribus, qui mulierculis duntaxat placere stndenter. Ego vero sic interpretor Horatium, quasi dicat: Ite molles et effeminati, pergitæ adolescentibus corruptis vel etiam mulierculis recitare Elegias, amatoria carmina, voce flebili et affectata ad molilitiem; juxta id quod habet Persius,

I puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

pularum. Vade, o famule, et quamprimum hæc adjunge scriptis meis.

NOTÆ

Sat. i. 34. ‘Vatum plorabile si quid,
Eliquat, et tenero supplantat verba
palato.’

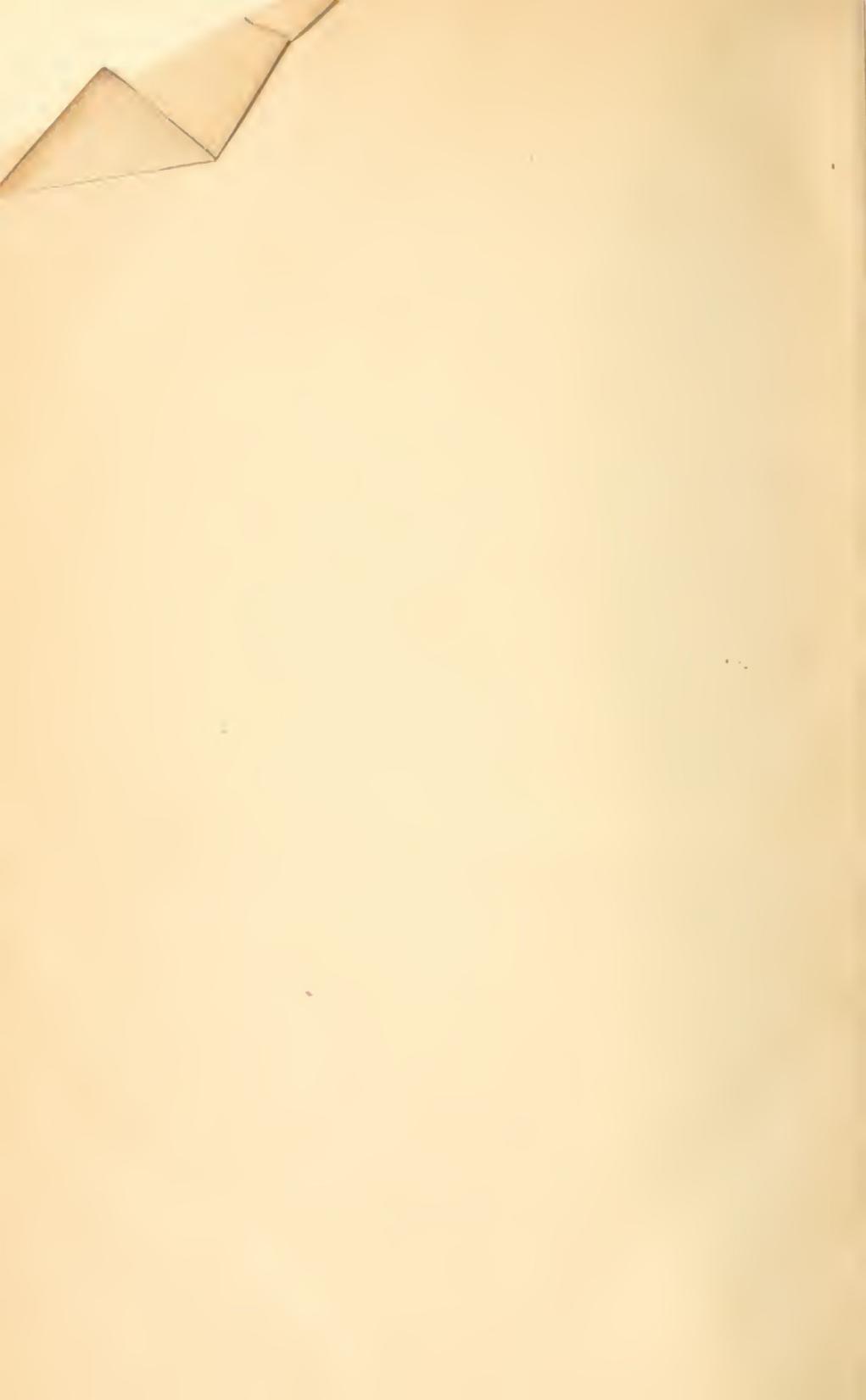
92 *Meo citus hæc subscribe libello]*

Iis quæ antea de Lucilio scripsi hæc
adjunge. Nimirum Satiræ quartæ
præcedenti hanc attexi jnbet, quæ
illam explicat et asserit.

City Of California, Los Angeles

University Of California, Los Angeles

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

AA 000 404 834 4

University Of California, Los Angeles

L 007 625 607 2

SOUTHERN BRANCH
UNIVERSITY CALIFORNIA
LIBRARY
LOS ANGELES, CALIF.

